SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

SOCIALSTATISTIK

1912—1914 ÅRS ALLMÄNNA BOSTADSRÄKNINGAR

DEL I.

ALLMÄN REDOGÖRELSE

AV

K. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1920
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
191837

INLEDNING TILL

Folk- och bostadsräkningarna 1860-1990

Folkräkningar utfördes under perioden 1860-1900 vart tionde år och publicerades i ”Bidrag till Sveriges officiella statistik. A, Befolkningsstatistik (BiSOS A)”. Dessa är digitaliserade och finns på adressen: http://www.scb.se/BiSOS

Därefter har resultaten från räkningarna ingått i serien Sveriges officiella statistik (SOS).

1910 till 1930 genomfördes räkningen vart tionde år och därefter vart femte år med undantag för 1955. Publikationerna har t o m 1960 benämnts Folkräkningen.

De allmänna bostadsräkningarna utfördes 1912-1914, 1920, 1933, 1945 och 1960. År 1945 bar titeln ”Bostäder och hushåll”.

1965 till 1990 ägde Folk- och bostadsräkningen rum vart femte år.

1912-1914 års allmänna bostadsräkningar. Del 1, Allmän redogörelser.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.
urn:nbn:se:scb-fob-1912_b1

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK

SOCIALSTATISTIK

1912—1914 ÅRS ALLMÄNNA BOSTADSRÄKNINGAR

DEL I.

ALLMÄN REDOGÖRELSE

AV

K. SOCIALSTYRELSEN

STOCKHOLM 1920
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
191837

Pour la table des matières voir page . . . . . IX.
Pour le résumé français voir page . . . . . 291*.

Den 19 januari 1912 bemyndigade Kungl. Maj:t statsrådet och chefen för k. civildepartementet att inom nämnda departement tillkalla *särskilda sakkunniga* för att verkställa utredning och avgiva förslag till åtgärder med avseende på de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden (statens bostadskommission). Samtidigt därmed bestämdes, att insamlande och bearbetande av för de sakkunnigas arbete nödigt statistiskt undersökningsmaterial skulle anförtros åt *k. kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik* (fr. o. m. 1913 års ingång *k. socialstyrelsen*), som efter förslag av de sakkunniga och i samråd med dem hade att fastställa planen för undersökningarna. Med anledning härav hava sedermera på angivet sätt, och efter samråd tillika med representanter för olika kommuner, detaljerade planer uppgjorts för statistiska undersökningar rörande i Sverige rådande bostadsförhållanden.

I enlighet med dessa planer skulle i första rummet komma till utförande en allmän bostadsräkning, omfattande samtliga fastigheter inom ett hundratal stadssamhällen och lika många landskommuner samt avsedd att giva en bild av byggnads- och bostadsförhållandena inom riket i dess helhet. Den 18 oktober 1912 utfärdade Kungl. Maj:t, på kommerskollegii förslag, kungörelse om, att dylik räkning skulle, i samband med mantalsskrivningen för år 1913, äga rum å 21 särskilda orter, och den 12 september 1913 följde, på socialstyrelsens hemställan en ny kungl. kungörelse, varigenom bostadsräkningen utsträcktes till ytterligare 209 orter. Samtidigt med dessa kungörelsers utfärdande lämnades från resp. ämbetsverk detaljerade anvisningar för materialets insamlande och förberedande granskning genom vederbörande kommuners försorg.

Bearbetningen av de sålunda insamlade bostadsuppgifterna har ägt rum inom socialstyrelsen, som även under arbetets gång stått i nära

samarbete med de särskilda sakkunniga ävensom haft att påräkna intresserad medverkan från personer i orterna. Avsikten har varit att på grundval av det inkomna materialet utarbeta dels kortfattade redogörelser för bostadsförhållandena inom ett mindre antal stads- och landskommuner, utvalda i syfte att representera olika socialekonomiska huvudtyper av orter, dels en sammanfattande och jämförande översikt över bostadsmarknadens växlande företeelser inom undersökningsområdet i dess helhet. Av de bostadsstatistiska lokalmonografierna hava under åren 1913—1916 utgivits tolv, vilka sammantagna bilda *Del II* av förevarande utredning. *Del I, Allmän redogörelse*, varav ett förtryck tidigare offentliggjorts i »Sociala Meddelanden» (årg. 1915, h. 3 och 7), överlämnas härmed till offentligheten. I berättelsen, vilken närmast avser att giva en redogörelse för bostadsräkningens anordnande och verkställande samt för därvid vunna resultat, innehålles även en redogörelse för bostadskommissionens förberörda utredningsprogram och sättet för dess förverkligande, varjämte i kompletterings- och jämförelsesyfte däri inarbetats vissa resultat från andra bostadsstatistiska utredningar, i första hand sådana, vilka verkställts av socialstyrelsen i anslutning till bostadsräkningarna.

Inom styrelsen har den närmaste ledningen av de statistiska undersökningarna angående de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden enligt nådigt uppdrag handhafts av undertecknad Nyström, vilken även, med biträde av t. f. aktuarierna Mårten Granqvist och Aug. Åman, utarbetat efterföljande berättelse.

Stockholm i augusti 1919.

GUNNAR HUSS.

BERTIL NYSTRÖM.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Text.

I. Utredningens förutsättningar, metod och plan.

Sid.

1. Bostadsstatistikens utveckling i Sverige och vissa främmande länder.

a. Bostadsstatistiken och den allmänna socialstatistiken 1*
b. Bostadsstatistiken i Storbritannien, Amerikas förenta stater, Frankrike, Nederländerna och Belgien 3*
c. Bostadsstatistiken i Tyska riket, Österrike, Ungern och Schweiz . . . 9*
d. Bostadsstatistiken i Danmark, Norge och Finland 16*
e. Den tidigare bostadsstatistiken i Sverige 19*

2. Utredningens planläggning och utförande.

a. Bostadskommissionens utredningsprogram 30*
b. Bostadsräkningarnas anordnande och verkställande 50*

II. Stadssamhällenas byggnads- och bostadsförhållanden.

1. Undersökningens omfattning 67*

2. De undersökta bostäderna.

a. Boningshus och byggnadsmark 70*
b. Bostadslägenheternas antal och upplåtelseformer 88*
c. Bostadslägenheternas huvudtyper 99*
d. Bostadslägenheternas beskaffenhet 109*

3. De boende och bostäderna.

a. De boendes antal och fördelning efter bostads-, hushålls- och yrkeskategorier 124*
b. De boendes fördelning efter utrymmet i bostäderna 144*

4. Hyra och inkomst.

a. Hyresbeloppen 173*
b. Inkomstförhållandena 198*
c. Förhållandet mellan hyra och inkomst 207*

III. Landsbygdens byggnads- och bostadsförhållanden.

A. Vissa tättbebyggda orter på landsbygden.

1. Undersökningens omfattning 224*

Sid.

2. De undersökta bostäderna.

a. Bostadslägenheternas antal och fördelning på olika hustyper 227*
b. Bostadslägenheternas storlekstyper och upplåtelseformer 228*

3. De boende och bostäderna 232*

4. Hyra och inkomst 242*

B. Den egentliga landsbygden.

1. Undersökningens omfattning 248*

2. De undersökta bostäderna.

a. Bostädernas antal och fördelning på olika hustyper 250*
b. Bostädernas storlekstyper och upplåtelseformer 253*

3. De boende och bostäderna 262*

4. Hyresförhållandena 275*

IV. Jämförande översikt av bostadsvillkoren på landet och i staden. 278*

Sammanfattning på franska 291*

Tabeller.

Tab. 1. Stadssamhällena. Översikt över antalet invånare, hus, lägenheter och rum 2

Tab. 2. Stadssamhällena. De boende fördelade på olika slag av lägenheter . 10

Tab. 3. Stadssamhällena. Antal barn samt inhyrande och inneboende inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade på olika slag av bostadslägenheter 16

Tab. 4. Stadssamhällena. De begagnade bostadslägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter antalet boende per lägenhet . . 18

Tab. 5. Stadssamhällena. Antal mindre bostadslägenheter med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer inom vissa orter och ortsgrupper 22

Tab. 6. Stadssamhällena. Bostadsstandarden inom olika slag av lägenheter . 24

Tab. 7. Stadssamhällena. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hyresgästhushåll inom vissa orter och ortsgrupper . . . 27

Tab. 8. Stadssamhällena. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade egnahemsägarhushåll inom vissa orter och ortsgrupper . . 30

Tab. 9. Stadssamhällena. Årlig medelhyra per lägenhet, rum och person . . 33

Tab. 10. Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp 37

Tab. 11. Stadssamhällena. A. Relativ hyra för olika inkomstklasser av hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) inom vissa orter och ortsgrupper 48

Stadssamhällena. B. Relativ hyra för olika inkomstklasser av arbetarhushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) inom vissa orter och ortsgrupper 52

Sid.

Stadssamhällena. C. Relativ hyra för olika inkomstklasser av övriga hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) inom vissa orter och ortsgrupper 56

Tab. 12. Stadssamhällena. Hyra och inkomst samt relativ hyra för olika socialgrupper av mindre bemedlade hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) inom vissa orter och ortsgrupper 60

Tab. 13. Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter boendetiden 66

Tab. 14. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Översikt över antalet invånare, lägenheter och rum 68

Tab. 15. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. De boende fördelade på olika slag av lägenheter 70

Tab. 16. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Antal barn samt inhyrande och inneboende, fördelade på olika slag av bostadslägenheter 71

Tab. 17. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. De begagnade bostadslägenheterna, fördelade efter antalet boende per lägenhet 72

Tab. 18. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Antal mindre bostadslägenheter med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer 73

Tab. 19. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden inom olika slag av lägenheter 74

Tab. 20. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hushåll 75

Tab. 21. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hyresgästhushåll 76

Tab. 22. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade egnahemsägarhushåll 77

Tab. 23. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hushåll i fritt upplåtna lägenheter 78

Tab. 24. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Årlig medelhyra per lägenhet, rum och person 79

Tab. 25. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. De uthyrda lägenheterna, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp 80

Tab. 26. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Relativ hyra för olika inkomstklasser av hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) 82

Tab. 27. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Relativ hyra för olika socialgrupper av mindre bemedlade hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) 85

Tab. 28. Landsbygden. Översikt över antalet invånare, bostäder och rum . . 84

Tab. 29. Landsbygden. De boende fördelade på olika slag av bostäder . . . 90

Tab. 30. Landsbygden. Antal barn samt inhyrande och inneboende inom de undersökta socknarna, länsvis fördelade på olika slag av bostäder . . 94

Tab. 31. Landsbygden. De begagnade bostäderna inom de undersökta socknarna, länsvis fördelade efter antalet boende per bostad 95

Sid.

Tab. 32. Landsbygden. Antal mindre bostäder med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer inom de undersökta socknarna av varje län 96

Tab. 33. Landsbygden. Bostadsstandarden inom olika slag av bostäder inom de undersökta socknarna av varje län 97

Tab. 34. Landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hushåll inom de undersökta socknarna av varje län . . . 98

Tab. 35. Landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade egnahemsägarhushåll inom de undersökta socknarna av varje län 99

Tab. 36. Landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hushåll i uthyrda och fritt upplåtna bostäder inom de undersökta socknarna av varje län 100

Tab. 37. Landsbygden. Hyresbelopp och årlig medelhyra för olika slag av bostäder inom de undersökta socknarna av varje län 101

Diagram.

Diagr. 1. Medelantal invånare per hus i vissa städer i Sverige och utlandet . 84*

Diagr. 2. Bostäderna i stadssamhällen och på landsbygden, fördelade efter belägenhet i en- och flerfamiljshus 281*

Diagr. 3. Bostäderna i stadssamhällen och på landsbygden, fördelade efter upplåtelseformer 281*

Diagr. 4. Bostäderna i stadssamhällen och på landsbygden, fördelade efter storlekstyper 283*

Diagr. 5. Bostäderna inom olika landsdelar, fördelade efter storlekstyper . . 283*

Diagr. 6. Boendetätheten i stadssamhällen och på landsbygden 285*

Diagr. 7. Boendetätheten inom olika landsdelar 285*

Diagr. 8. Boendetätheten inom olika socialgrupper av mindre bemedlade i stadssamhällen och på landsbygden 287*

Diagr. 9. Medelhyror i stadssamhällen och på landsbygden 287*

Diagr. 10. Relativ hyra i stadssamhällen och vissa tättbebyggda orter på landsbygden 289*

Diagr. 11. Relativ hyra för olika socialgrupper av mindre bemedlade i stadssamhällen och vissa tättbebyggda orter på landsbygden 289*

Karta: Bostadsräkningsorternas geografiska läge XIII

Bilaga: Formulärsamling 102

TABLE DES MATIÈRES.

Texte.

I. Préparation, méthode et plan de l'enquête.

Pages.

1. **Développement de la statistique des habitations en Suède et dans certains pays étrangers.**
   - a. La statistique des habitations et la statistique sociale générale 1*
   - b. La statistique des habitations en Grande-Bretagne, aux Etats-Unis, en France, aux Pays-Bas et en Belgique 3*
   - c. La statistique des habitations en Allemagne, Autriche, Hongrie et en Suisse 9*
   - d. La statistique des habitations au Danemark, en Norvège et en Finlande 16*
   - e. La statistique antérieure des habitations en Suède 19*
2. **Plan et méthode d'exécution de l'enquête.**
   - a. Programme de la Commission des habitations 30*
   - b. Organisation et exécution des recensements des habitations 50*

II. Conditions des bâtiments et des habitations dans les communes urbaines.

1. **Etendue de l'enquête** 67*
2. **Les habitations soumises à l'enquête.**
   - a. Maisons d'habitation et terrains 70*
   - b. Nombre des logements et modes de possession 88*
   - c. Types principaux des logements 99*
   - d. Nature des logements 109*
3. **Les occupants et les habitations.**
   - a. Nombre des occupants et classement d'après les catégories de logements, de ménages et de professions 124*
   - b. Classement des occupants d'après l'espace des logements 144*
4. **Loyers et revenus.**
   - a. Montant des loyers 173*
   - b. Revenus 198*
   - c. Rapport entre les loyers et les revenus 207*

III. Conditions des bâtiments et des habitations à la campagne.

A. Localités rurales à population dense.

1. **Etendue de l'enquête** 224*
2. **Les habitations soumises à l'enquête.**
   - a. Nombre des logements et classement d'après les différents types de maisons 227*
   - b. Modes de possession et grandeur des logements 228*
3. **Les occupants et les habitations** 232*
4. **Loyers et revenus** 242*

Pages.

B. La campagne proprement dite.

1. **Etendue de l'enquête** 248*
2. **Les habitations soumises à l'enquête.**
   a. Nombre des logements et classement d'après les différents types de maisons 250*
   b. Modes de possession et grandeur des logements 253*
3. **Les occupants et les habitations** 262*
4. **Les conditions de location** 275*

IV. Comparaison entre les conditions d'habitation à la campagne et à la ville. 278*

Résumé en français 291*

Tableaux.

Tab. 1. Communes urbaines. Aperçu sur le nombre des habitants, des maisons, des logements et des pièces 2
Tab. 2. Communes urbaines. Les occupants classés d'après les différentes sortes de logements 10
Tab. 3. Communes urbaines. Nombre des enfants ainsi que des sous-locataires et des personnes logées dans les ménages, classés d'après les différentes sortes de logements, dans certaines localités et certains groupes de localités 16
Tab. 4. Communes urbaines. Les logements occupés dans certaines localités et certains groupes de localités, classés d'après le nombre des occupants par logement 18
Tab. 5. Communes urbaines. Nombre des petits logements avec plus de 2 occupants par pièce et nombre des personnes qui y habitent, dans certaines localités et certains groupes de localités 22
Tab. 6. Communes urbaines. Le standard d'habitation dans les différentes sortes de logements 24
Tab. 7. Communes urbaines. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages de locataires peu aisés dans certaines localités et certains groupes de localités 27
Tab. 8. Communes urbaines. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages peu aisés qui sont propriétaires de leurs habitations dans certaines localités et certains groupes de localités 30
Tab. 9. Communes urbaines. Moyenne du loyer annuel par logement, pièce et personne 33
Tab. 10. Communes urbaines. Les logements loués dans certaines localités et certains groupes de localités, répartis d'après les catégories de logements et le montant des loyers 37
Tab. 11. Communes urbaines. A. Proportion du loyer pour différentes classes de revenus parmi les ménages avec un revenu connu et sans sous-locataires dans certaines localités et certains groupes de localités . . 48
Communes urbaines. B. Proportion du loyer pour différentes classes de revenus parmi les ménages d'ouvriers (avec revenu connu et sans sous-locataires) dans certaines localités et certains groupes de localités 52

Pages.

Communes urbaines. C. Proportion du loyer pour différentes classes de revenus parmi les autres ménages (avec revenu connu et sans sous-locataires) dans certaines localités et certains groupes de localités 56

Tab. 12. Communes urbaines. Loyer et revenu, et proportion du loyer pour différents groupes sociaux de ménages peu aisés (avec revenu connu et sans sous-locataires) dans certaines localités et certains groupes de localités 60

Tab. 13. Communes urbaines. Les logements loués dans certaines localités et certains groupes de localités, répartis d'après la durée d'occupation . 66

Tab. 14. Certaines localités rurales à population dense. Aperçu sur le nombre des habitants, des logements et des pièces 68

Tab. 15. Certaines localités rurales à population dense. Les habitants répartis d'après les différentes sortes de logements 70

Tab. 16. Certaines localités rurales à population dense. Nombre des enfants, des sous-locataires et des personnes logées, répartis d'après les différentes sortes de logement 71

Tab. 17. Certaines localités rurales à population dense. Les logements occupés, répartis d'après le nombre des occupants par logement 72

Tab. 18. Certaines localités rurales à population dense. Nombre des petits logements avec plus de 2 occupants par pièce et nombre des personnes y habitant 73

Tab. 19. Certaines localités rurales à population dense. Le standard d'habitation dans différentes sortes de logements 74

Tab. 20. Certaines localités rurales à population dense. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages peu aisés 75

Tab. 21. Certaines localités rurales à population dense. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages de locataires peu aisés 76

Tab. 22. Certaines localités rurales à population dense. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages peu aisés qui sont propriétaires de leurs habitations 77

Tab. 23. Certaines localités rurales à population dense. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages peu aisés disposant de logements cédés gratuitement 78

Tab. 24. Certaines localités rurales à population dense. Moyenne du loyer annuel par logement, pièce et personne 79

Tab. 25. Certaines localités rurales à population dense. Les logements loués, répartis d'après les catégories de logements et le montant des loyers 80

Tab. 26. Certaines localités rurales à population dense. Proportion du loyer pour différentes classes de revenus parmi les ménages avec un revenu connu et sans sous-locataires 82

Tab. 27. Certaines localités rurales à population dense. Proportion du loyer pour différents groupes sociaux de ménages peu aisés (avec un revenu connu et sans sous-locataires) 83

Tab. 28. Campagne. Aperçu sur le nombre des habitants, des logements et des pièces 84

Tab. 29. Campagne. Les habitants classés d'après les différentes sortes d'habitations 90

Tab. 30. Campagne. Nombre des enfants, des sous-locataires et des personnes logées dans les ménages, répartis par départements d'après les différentes sortes d'habitations 94

Pages.

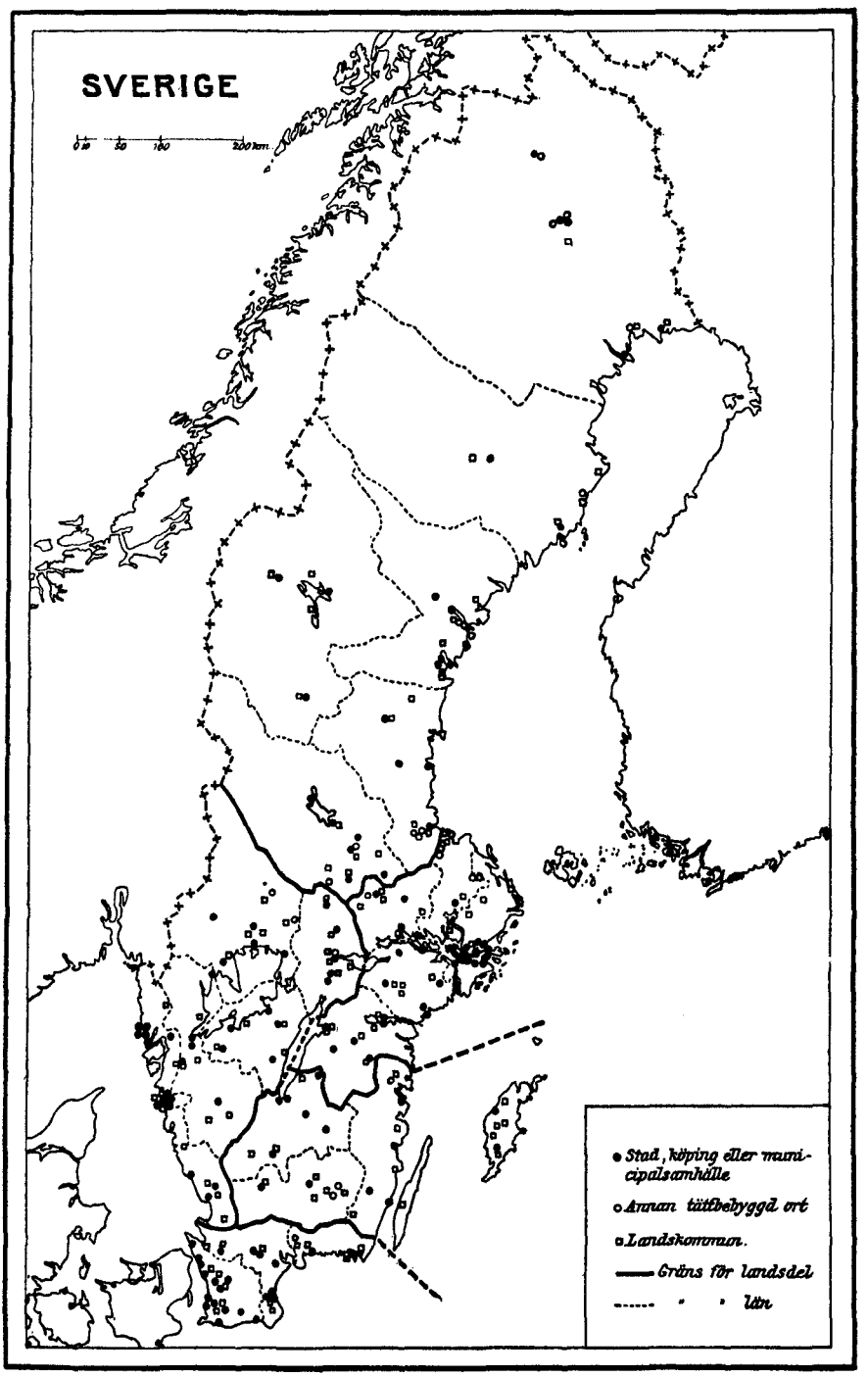
Tab. 31. Campagne. Les logements occupés dans les communes soumises à l'enquête, classés par départements d'après le nombre d'occupants par habitation 95
Tab. 32. Campagne. Nombre des petites habitations avec plus de 2 occupants par pièce et nombre des personnes y habitant, dans les communes de chaque département soumises à l'enquête 96
Tab. 33. Campagne. Le standard d'habitation dans les différentes sortes d'habitations dans les communes de chaque département soumises à l'enquête 97
Tab. 34. Campagne. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages peu aisés dans les communes de chaque département soumises à l'enquête 98
Tab. 35. Campagne. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages peu aisés bui sont propriétaires de leurs habitations dans les communes de chaque département soumises à l'enquête . . 99
Tab. 36. Campagne. Le standard d'habitation pour différents groupes de métiers parmi les ménages peu aisés occupant des habitations louées ou cédées gratuitement dans les communes de chaque département soumises à l'enquête 100
Tab. 37. Campagne. Les habitations louées, classées d'après le montant des loyers et la moyenne du loyer annuel pour différentes sortes d'habitations dans les communes de chaque département soumises à l'enquête 101

Diagrammes.

Diagr. 1. Nombre moyen des habitants par maison dans certaines villes de Suède et de l'étranger 84*
Diagr. 2. Les habitations dans les communes urbaines et à la campagne, réparties suivant la situation dans des maisons pour une famille ou pour plusieurs familles 281*
Diagr. 3. Les habitations dans les communes urbaines et à la campagne, réparties d'après le mode de possession 281*
Diagr. 4. Les habitations dans les communes urbaines et à la campagne, réparties d'après les types de grandeur 283*
Diagr. 5. Les habitations dans différentes parties du pays, réparties d'après les types de grandeur 283*
Diagr. 6. Densité des occupants dans les communes urbaines et à la campagne 285*
Diagr. 7. Densité des occupants dans différentes parties du pays 285*
Diagr. 8. Densité des occupants parmi différents groupes sociaux de gens peu aisés dans les communes urbaines et à la campagne 287*
Diagr. 9. Moyenne du loyer dans les communes urbaines et à la campagne . 287*
Diagr. 10. Proportion du loyer dans les communes urbaines et dans les localités rurales à population dense 289*
Diagr. 11. Proportion du loyer pour différents groupes sociaux de gens peu aisés dans les communes urbaines et dans certaines localités rurales à population dense 289*

Carte: Situation géographique des localités où a été effectué le recensement des habitations XIII
Appendice: Collection des questionnaires 102

BOSTADSRÄKNINGSORTERNAS GEOGRAFISKA LÄGE.

I. Utredningens förutsättningar, metod och plan.

1. Bostadsstatistikens utveckling i Sverige och vissa främmande länder.

a. Bostadsstatistiken och den allmänna socialstatistiken.

Den statistiska behandlingen av rådande bostadssociala förhållanden har ganska sent utvecklat sig som en självständig gren av den allmänna socialstatistiken. Visserligen hade det tidigt insetts, att bostadsvillkorens utforskning var ett av huvudspörsmålen för varje genomförd arbetsstatistisk undersökning, men ansåg man sig bäst nå detta mål genom att, såsom en av den tidigare arbetsstatistikens främsta målsmän, V. Böhmert, uttryckte det i ett resolutionsförslag vid internationella statistiska institutets kongress år 1891, med lönerna jämföra prisen på bostäder (och på oumbärliga livsmedel), taga hänsyn till särskilda välfärdsanordningar såsom arbetarbostäder, fabrikskök m. m.[1] Nästan alla viktigare sociala spörsmål kunde sålunda i viss mån inrymmas inom en så vidsträckt fattad lönestatistik, vilket förklarar tidens böjelse att likställa denna med »arbetsstatistiken» över huvud.

Under de följande årtiondena, vilka karakteriseras genom de sociala frågornas alltmera framträdande betydelse och det allt allmännare upprättandet efter Förenta staternas och Englands mönster av särskilda arbetsstatistiska ämbetsverk runt om i Europas länder,[2] har emellertid utvecklingen alltmera gått i den riktning, att lönestatistikens uppgift begränsats till undersökningar endast över arbetslön och arbetstid, samtidigt som flera av de uppgifter, som under socialstatistikens genombrottsskede ansågos tillhöra lönestatistiken, och däribland i första hand fastställandet av arbetarnas levnadskostnader och utredandet av deras bostadsvillkor, vuxit ut och fått stor självständig betydelse samt visat sig påkalla sina speciella undersökningsmetoder.[3]

---

[1] »Statistik des Arbeitslohnes» i Handwörterbuch der Staatswissenschaften, 3 Aufl.

[2] Den första arbetsstatistiska byrån upprättades i Massachusetts 1869, varefter följde Förenta staterna 1884 och Storbritannien 1886. På 1890-talet inrättades dylika ämbetsverk flerstädes, bl. a. i Frankrike (1891) och Österrike (1898); i Tyska riket skedde så 1902 och i Sverige 1903.

[3] Jfr N. Wohlin: Modern lönestatistik, Stockholm 1915, sid. 2.

Vad särskilt beträffar den sålunda efter hand till en egen huvudgren av socialstatistiken utvecklade moderna bostadsstatistiken, företer densamma i utlandet en ganska skiftande karaktär, vilken betingas dels av socialstatistikens allmänna läggning, dels av bostadsförhållandenas gestaltning i vederbörande länder. Huvudtyperna representeras av å ena sidan den engelsk-amerikanska, å den andra den tysk-österrikiska statistiken.[1]

Ett karakteristiskt drag för den engelsk-amerikanska socialstatistiken är strävan att finna likheter och jämförelsepunkter, att skapa korta, koncentrerade uttryck för mångskiftande förhållanden, exempelvis indextal såsom mätare på löner, priser och även hyror. I den av Board of Trade under åren 1908—1911 publicerade stora jämförande undersökningsserien rörande löner, levnadskostnader och hyror för de mindre bemedlade klasserna i närmare 200 viktigare industristäder i Storbritannien, Tyskland, Frankrike, Belgien och Förenta staterna beräknas sålunda på grundval av de allmännast förekommande hyresbeloppen för småbostäder hyresindextal för de särskilda orterna, varvid resp. huvudstäder sättas = 100.[2]

I viss motsats härtill lägger den tysk-österrikiska statistiken huvudvikten på noggranna detaljutredningar av bostadsförhållanden å olika orter, varvid det växlande och olikartade skarpt framträder. Till generaliseringar skrider man endast med mycken tvekan och försiktighet, och de uppnådda resultaten underkastas ständigt på nytt kritik och efterprövning. Typisk för detta betraktelsesätt är den nedan (sid. 14*) närmare berörda behandlingen av problemet om förhållandet mellan hyra och inkomst och dess sammanfattning i den s. k. Schwabeska lagen.

Bostadsstatistiken röner emellertid inverkan icke blott av den moderna socialstatistikens nu berörda huvudriktningar utan även genom de skiljaktigheter, som råda mellan olika länders bostadsförhållanden och vilka i första hand återgå på, i vad mån de förhärskande bostadshustyperna i städerna utgöras av enfamiljshus eller andra småhus och i vad mån de bestå av stora hyreshus. Medan i England (men icke Skottland), Nordamerikas förenta stater (utom New York, Cincinnati och några andra storstäder), Nederländerna, Belgien, nordvästra Frankrike (dock icke Paris m. fl. större städer) samt vissa delar av Västtyskland (särskilt Rhenprovinsen, Westfalen och Bremen) befolkningen icke blott på landet utan även i städerna och t. o. m. i storstäderna ännu övervägande bor en eller två familjer i varje hus, hava i övriga delar av Tyskland och Frankrike, i Österrike och Schweiz samt i de skandinaviska länderna stadsbornas bostadstraditioner i allt högre grad av-

[1] Om den moderna bostadsstatistikens utveckling i olika länder, se bl. a. Kaiserl. Statistisches Amt: Gebiete und Methoden der amtlichen Arbeitsstatistik in den wichtigsten Industriestaaten (Beiträge zur Arbeiterstatistik n:r 12), Berlin 1913, IX. Statistik des Wohnungswesens, sid. 617 ff. O. Kürten: Wege und Ziele der staatlichen Wohnungszählungen. Deutsches statistisches Zentralblatt 1915, n:r 1, 2.

[2] Report of an enquiry into working class rents, housing and retail prices together with the rates of wages in certain occupations. London 1908—1911. — En kritik av denna utredning speciellt i vad den avser Tyskland, vilken är mycket belysande för motsatsen mellan tysk och engelsk uppfattning av socialstatistikens mål och medel, återfinnes i nyssnämnda »Gebiete und Methoden» sid. 545 ff., 618 ff.

brutits genom att hyreskaserner av mer eller mindre utpräglad typ trätt i de forna borgarhusens ställe. Man har tillskrivit denna omvälvning av stadsbefolkningens bostadsförhållanden den särskilt sedan 1800-talets mitt tilltagande industrialiseringen och folkanhopningen i städerna, men då den industriella utvecklingen varit ett gemensamt drag för de båda här ifrågavarande landsgrupperna, är det tydligt, att härvidlag spelat in andra faktorer av ekonomisk, social och folkpsykologisk art, varibland må framhävas den anglosachsiska världens allmänna strävan efter ett eget, möjligast avskilt hem, även om det måste förenas med tidsödande dagliga resor mellan bostad och arbetsplats.

Det ligger i sakens natur, att hela bostadsfrågan måste te sig på väsentligt olika sätt och bostadsstatistikens utgångspunkter och grundbegrepp bliva artskilda i ett land, där bostaden merendels utgöres av ett avskilt hus om fyra eller fem rum, och i ett annat, där den inskränker sig till en en-, två- eller trerumslägenhet, jämte ett flertal liknande inbyggd i ett större hus eller t. o. m. ett komplex av hus av »Berlinerkasernens» typ,[1] inom ett område, där de mindre bemedlade så gott som uteslutande bo vid särskilda, av resp. invånares sociala standard präglade gator, och inom ett annat, där arbetarklassen i allmänhet lever kringspridd runt hela staden, boende i hyreshusens vindsvåningar eller i av de mera bemedlades gatuhus undanskymda gårdshus.

b. Bostadsstatistiken i Storbritannien, Amerikas förenta stater, Frankrike, Nederländerna och Belgien.

I det europeisk-nordamerikanska småhusområdet utgöras den mindre bemedlade stadsbefolkningens bostäder vanligen av en- eller tvåvånings radhus på egen eller annans mark.

I England äges tomtmarken till väsentlig del av stora jordägare, vilka lottvis utarrendera den på lång tid (ofta 99 år) till de här relativt talrika husägarna och stundom även till entreprenörer i arbetarbostadshus. Detta förfaringssätt undanrycker visserligen delvis grunden för den på fastlandet så utbredda tomtspekulationen, men återverkar å andra sidan ofördelaktigt på husens byggnad och underhåll, varigenom de jämförelsevis fort bli »utslitna» (worn-out). Mot upplåtelsetidens slut få husen därjämte ofta förfalla, och än sämre bostadssociala förhållanden uppstå, när äldre enfamiljshus rumsvis uthyras åt ett flertal mindre bemedlade familjer. Så skapas dessa under namnet »slums» kända förfallna, smutsiga och illa beryktade kvarter och gator, vilka spela en så stor roll i Englands och Amerikas samhällsliv och socialpolitik. Samhällets reaktion mot ifrågavarande missförhållanden tog redan tidigt gestalt i en välorganiserad bostadsinspektion, vilken kunde icke blott utdöma enskilda bostäder utan t. o. m. ge anledning till »sanering» genom nedrivning och reglering av hela kvarter. Under sådana förhållanden kom även bostadsstatistiken att lägga huvudvikten på bostadsfrågans

[1] Se särskilt R. Eberstadt: Handbuch des Wohnungswesens und der Wohnungsfrage, 2 Aufl., Jena 1910.

hygieniska sida och sökte företrädesvis belysa förekomsten av underhaltiga lägenheter, trångboddhet och överbefolkning o. d.

I Storbritannien och Irland har denna uppfattning i viss mån tryckt sin prägel t. o. m. på folkräkningarna. Vid dessa demografiska »nationalinventeringar» pläga ju mångenstädes mer eller mindre detaljerade uppgifter införskaffas rörande ett lands samtliga hushåll, och det ligger då nära till hands att på samma gång insamla upplysningar rörande de bostäder, som bilda den yttre ramen för hushållens liv och verksamhet och efter vilka folkräkningspapperen ur ordnings- och kontrollsynpunkt måste fördelas. Sedan år 1891 (i Skottland 1871) har också den med den vart tionde år infallande census sedan gammalt förenade husräkningen utvecklats till en allmän bostadsräkning, vid vilken 1891 och 1900 för hus eller bostäder under fem rum, 1911 för alla bebodda bostäder efterfrågades antalet boningsrum, varvid kök borde räknas som rum, däremot icke renseri, badrum, förrum o. d. utrymmen.[1] På grundval av det sålunda erhållna materialet utarbetas ortsvis ordnade översikter, i vilka bostäderna fördelas efter antalet rum och antalet invånare och de lägenheter redovisas för sig, som inrymma mer än två personer per rum och därför anses som överbefolkade. Härvid bör dock beaktas, att sovrummen särskilt i de engelska »cottages» knappt torde vara hälften så stora som rummen i vårt lands hyreshus.

Till närmare belysning av angivna statistiska uttryck för överbefolkning (overcrowding), vilket kommit att spela stor roll vid bostadsundersökningar i andra länder, ej minst vårt eget, må anföras, att »mer än två personer per rum» även i England betraktas som en tämligen godtycklig bas, vilken är öppen för kritik särskilt därigenom, att den behandlar vuxna och barn lika. Vid antagande av hyresgäster i de av Londons grevskapsråd uppförda stora arbetarbostadshusen (block dwellings) tillses, att på varje rum ej komma mer än två vuxna personer, varvid barn under 5 år ej medräknas och barn i åldern 5—10 år räknas som halva personer. Tillämpas detta överbefolkningsbegrepp på samtliga bostäder i London med 1—4 rum enligt 1911 års census, sjunker antalet personer i överbefolkade lägenheter från 27·6 till 12·2 %. De enligt allmänna hälsovårdslagen utfärdade bostadsordningarna kräva i hyreshus en minimiluftrymd av 400 kbf. (c:a 11·2 kbm.) i rum använda som både dagligrum och sovrum och 300 kbf. (8·5 kbm.) i sovrum per vuxen person samt hälften för barn. Då de efter engelska förhållanden visserligen gahska stora rummen i grevskapsrådets bostadshus hava ett kubikutrymme av minst 1 224 kbf. (35·6 kbm.), följer härav, att ett sådant icke skulle vara överbefolkat i lagens mening, om det inrymde tre vuxna eller två vuxna och två barn eller, använt blott som sovrum, fyra vuxna eller två vuxna och fyra barn. Beträffande de vanliga enfamiljshusen saknas alla bestämmelser om minimimått, varför bostadsmyndigheterna härvidlag blott kunna inskrida, om huset är så överbefolkat, att det bevisligen medför skada för de boendes

[1] Census of England and Wales 1911, Vol. VIII, Tenements in administrative counties and urban and rural districts, London 1913.

hälsa. De i regel små rummen i dylika hus torde dock kunna anses överbefolkade med en genomsnittlig beläggning av mer än två personer per rum.[1]

Belysande för rummens anordning och storlek i engelska småbostäder är, att den kommitté, vilken av det engelska kommunaldepartementet tillsattes för att föreslå åtgärder för avhjälpande av den bostadsbrist, byggnadsverksamhetens stagnerande under kriget förorsakat särskilt för arbetarklassen, i sitt betänkande såsom lämpliga arbetarbostäder angivit enfamiljshus, bestående av förutom badrum m. fl. bekvämligheter, vardagsrum (living room) — ev. även »salong» (parlour) — kök eller renseri (scullery) på nedra botten och tre sovrum en trappa upp. Den önskvärda minimigolvytan för dessa rum anges till resp. 16·2, 10·8, 7·2 samt 14·4—6·0 kvm., motsvarande sammanlagt 51·9 kvm. för lägenhet utan och 68·6 kvm. för sådan med »parlour». Då genomsnittliga takhöjden sättes till 2·4 m., blir de båda husens invändiga nyttiga kubikrymd resp. c:a 125 och 165 kbm.[2] I Skottland, där, som förut antytts, den mindre bemedlade stadsbefolkningens bostäder i regel utgöras av en- till trerumslägenheter, ofta i större hyreshus, beräknas rummen hava i genomsnitt 20 % större golvyta än i England, och anses därför överbefolkning inträda först när invånarantalet överstiger tre per rum.[3]

Vid folkräkningarna pläga även inhämtas uppgifter rörande obebodda hus, men under mellantiden måste denna snabbt skiftande, ehuru för bedömande av den även i England särskilt under de senaste åren framträdande bostadsbristen betydelsefulla siffra uppskattas på annan väg, t. ex. ur de kommunala vattenverkens årliga statistik över uteblivande av vattenavgifter, vilket till övervägande del orsakas av, att resp. hus stå tomma (empties).[4] Synes sålunda bostadsbehovet ganska svagt belysas i den engelska statistiken, föreligga däremot goda uppgifter rörande bostadsproduktionen, nämligen dels genom i den officiella arbetsstatistiska tidskriften »Labour Gazette» publicerade kvartalsöversikter över beviljade byggnadsföretag (building plans) och deras uppskattade kostnader,[5] dels i skattemyndigheternas årsberättelser rörande byggnader underkastade och icke underkastade bostadshusskatt.[6]

Uppgifter rörande de engelska arbetarnas hyror — vari jämväl pläga vara inräknade vissa skatter, utgörande 3—6 % av bruttobeloppet — såväl absolut som i förhållande till inkomsten meddelas i ett flertal av Board of Trade verkställda budgetsundersökningar, i första hand de ovan berörda av 1908—11, vilka i jämförelsesyfte t. o. m. gå långt över landets gränser. På grundval av ett material, som i huvudsak vunnits genom enquêter bland myndigheter, fastighetsagenter samt husägare och hyresgäster men även ge-

---

[1] Se Bostadskommissionens utredningar VII: 2, sid. 121 ff., samt J. Calvert Spensley: Urban housing problems. Journal of the Royal Statistical Society, Vol. LXXXI: 2 (March 1918).

[2] Report of the Committee appointed by President of the Local Government Board and the Secretary for Scotland to consider questions of building construction in connection with provision of dwellings for the working classes of England and Wales, and Scotland. London 1918.

[3] Report of the Royal Commission on the housing of the industrial population in Scotland, rural and urban. Edinburgh 1917, sid. 44, 102.

[4] Se Spensley a. st.

[5] »Labour Gazette», utg. tidigare av Board of Trade, nu av Ministry of Labour.

[6] Annual report of the Commissioners of Inland Revenue.

nom bearbetning av husskattelängderna kan man vidare få en klar uppfattning av den engelska arbetarens utgifter för hushyra samt dagliga järnvägs- eller spårvägsresor från bostaden till arbetsplatsen, ävensom följa den, till synes mycket måttliga, hyresstegring, som ägt rum åren 1880—1912 såväl i allmänhet som beträffande utvalda typiska arbetarhus, genom vilken sistnämnda metod bortelimineras inverkningarna på hyresnivån av förändringar i fråga om bostädernas komfort, läge m. m.[1]

Ett betydande kunskapsstoff rörande landets bostadsförhållanden föreligger jämväl i de, i regel genom särskilda kommittéer åvägabragta utredningar, vilka ligga till grund för den omfattande engelska bostadslagstiftningen. Nämnas må särskilt de undersökningar, som verkställdes av 1884 års bostadskommission under ordförandeskap av sir Charles Dilke och vilka avsågo bostadsförhållandena såväl i London och vissa utvalda stora, medelstora och mindre städer som på landsbygden. En omfattande utredning av bostadsförhållandena såväl i städerna som på landet verkställdes åren 1912—1913 av den av dåvarande finansminister Lloyd George tillsatta »Land Enquiry Committee», vilken särskilt utrett sambandet mellan å ena sidan bostadsförhållandena, å den andra levnadsvillkoren och de ekonomiska förhållandena i allmänhet,[2] varvid särskilt användes den för engelska (och amerikanska) kommittéer typiska utredningsmetoden muntligt hörande av sakkunniga och intresserade såsom vittnen (witnesses). För Skottland hava där rådande bostadsförhållanden undersökts genom en särskild år 1912 tillsatt kommission, vars år 1917 tryckta betänkande innehåller utförliga skildringar av bostadsvillkoren såväl i de skottska städerna, vilka övervägande äro bebyggda med större hyreshus med i stor utsträckning överbefolkade smålägenheter, som i landsbygdens gruv-, åkerbruks-, boskapsskötsels- och fiskeridistrikt med deras ofta förfallna små stugor.[3]

Vid sidan av dylika mera allmänna utredningar föreligga ett flertal på officiellt eller enskilt initiativ tillkomna specialundersökningar rörande bostadsförhållandena, varvid ofta huvudvikten lägges på en utredning av den växelverkan, som råder mellan bostadsnöd, trångboddhet och överbefolkning å ena sidan samt andra samhälleliga missförhållanden, såsom pauperism, brottslighet och alkoholism å den andra, i syfte att klarlägga det sociala läget för de befolkningsgrupper, vilka lida hårdast under tids- och samhällsförhållandenas tryck. Förebildlig i detta avseende är Charles Booths stora undersökning av den mindre bemedlade londonbefolkningens liv och arbete, bl. a. utmynnande i en social kartläggning av metropolens fattiggator.[4] En liknande undersökning har av Rowntree 1899 verkställts för staden York.[5]

I *Amerikas förenta stater* synes bostadsstatistiken ännu endast nått föga utveckling, och egentliga bostadsräkningar saknas så gott som fullständigt.

---

[1] En sammanfattning av dessa och andra uppgifter finnes i Board of Trade: Abstract of labour statistics (17 årg. 1915).
[2] The Land. Report of the Land Enquiry Committee, Vol. 1 Rural, 2 Urban. London 1914.
[3] Se ovan sid. 5*, not 3.
[4] Charles Booth: Life and labour of the people of London, 1893 ff.
[5] Seebohm Rowntree: Poverty, a study of town life.

Annat är ju också knappast att vänta, då bostadsfrågan i Amerika endast i mindre grad påkallat åtgärder från de statliga och kommunala myndigheternas sida, enär de mindre bemedlade här genom sin höga lönestandard merendels förmått på egen hand eller genom inbördes självhjälp (building societies) bereda sig förhållandevis goda bostadsvillkor, framträdande i det egna huset om 4—6 rum som typisk arbetarbostad jämväl i ett flertal storstäder. Detta förhållande förklarar, att den eljest på så många områden ingripande amerikanska census beträffande bostadsförhållandena i huvudsak inskränker sig till en beräkning av medelantalet personer per bostad samt en fördelning av familjerna efter huruvida de bo i egna hus (skuldfria eller skuldbelastade) eller i förhyrda bostäder[1].

Dock förekomma särskilt i vissa storstäders immigrantdistrikt synnerligen dåliga bostadsförhållanden, vilkas avhjälpande förutsatt särskilda utredningar. Typiskt härför är en av Förenta staternas arbetsdepartement år 1893 anordnad specialundersökning av vissa typiska »slum»-gator i Baltimore, Chicago, New York och Philadelphia.[2] Utredningen har i viss mån fortsatts av New Yorks »Tenement houses department», som tillskapades år 1901 i syfte att undersöka och avhjälpa de ofta svåra missförhållandena inom stadens flerlägenhetshus.[3] Mycket värdefulla upplysningar rörande den amerikanska arbetarklassens bostadsförhållanden lämna även arbetsdepartementets omfattande budgetsundersökningar, framför allt den för år 1901 utförda,[4] vilken avsåg ej mindre än 25 440 familjer och för dem redovisade ej blott bostadsutgifterna utan även bostadens storlek, antalet egnahemsägare m. fl., med fördelning bl. a. efter födelseland, varigenom belysning ges jämväl åt bostadsvillkoren för våra utvandrade landsmän.[5] I andra officiella utredningar belysas särskilda sidor av de mindre bemedlades bostadsfråga, såsom arbetsgivarnas åtgärder för tillhandahållande av bostäder åt sina arbetare[6] samt bostadsförhållandena inom vissa näringsgrenar, i första hand dem, som i större utsträckning använda kvinno- och barnarbete, nämligen bomulls-, siden-, beklädnads- och glasindustrierna.[7]

I *Frankrike* hava sedan år 1901 med de här vart femte år återkommande folkräkningarna varit förenade särskilda byggnads- och bostadsräkningar, varvid uppgifter insamlas rörande bostädernas våningsläge och användning samt deras rums- och invånarantal.[8] Med boningsrum förstås varje för bo-

[1] 13th Census of the United States 1910, Census Reports, Population. Statistical Abstract of the United States, 41th number, Tab. 47, 48.

[2] Seventh special report of the Commissioner of Labor, 1894.

[3] L. Roth: Die Wohnungsfrage der minder bemittelten Klassen in New York. Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik, Ergänzungsheft IV. Tübingen 1911.

[4] Cost of living and retail prices in the United States. 18th annual report of the Commissioner of Labor (1903). Bulletin of the Bureau of Labor n:r 54 (Sept. 1904).

[5] Jfr G. H. von Koch: Svenskarna i Förenta staterna. Emigrationsutredningen. Bil. XX. Stockholm 1911. A. Molin: Hur svensk-amerikanerna bo. Stockholm 1915.

[6] Housing of the working people in the United States by employers. Bulletin of the Bureau of Labor n:r 54 (Sept. 1904).

[7] Report on condition of woman and child wage earners in the United States, 19 vol. 1910—13, Summary of the report, 1916.

[8] Statistique générale de la France. Resultats statistiques du recensement général de la population 1911.

stadsändamål avsett och från andra rum genom en till taket räckande vägg avskilt utrymme, vari kan uppställas en säng för en vuxen person. I samband med 1906 års folkräkning anordnade republikens arbetarbostadsråd (Conseil supérieur des habitations à bon marché) i landets samtliga 616 städer med över 5 000 invånare en specialundersökning rörande småläghenheter om 1—4 rum, varvid efterfrågades hushållsmedlemmarnas antal, antalet boningsrum med och utan fönster, resp. kamin samt förefintligheten eller saknaden av eget avträde. Materialet bearbetades för de särskilda orterna, men har endast offentliggjorts med avseende på 50 representativt utvalda orter.[1] Uppgifter om de mindre bemedlades bostadsutgifter möta i första hand i budgetundersökningar, de märkligaste sammanförda i en officiell undersökning rörande löner och levnadskostnader, omspännande en tidrymd av mer än 100 år.[2] I fråga om hyrorna vilar denna undersökning förnämligast på den franska statistiken över fastigheterna och deras nettoavkastning, vilken ger dels en allmän uppfattning av hyresstegringen efter 1828, dels åtminstone med avseende på Paris möjliggör en utredning av hyresutvecklingen för småläghenheter i samma fastigheter 1852—1908, varigenom erhålles en uppfattning av den hyresökning, som i huvudsak bör tillskrivas själva byggnadsmarkens värdestegring.[3]

Av undersökningar rörande bostadsvillkoren för särskilda arbetargrupper må nämnas de utförliga bostadsbeskrivningar, som innehållas i en officiell utredning rörande hemarbetet inom linnesömnadsbranschen.[4] Värdefulla bidrag till kunskapen om de mindre bemedlades bostadsförhållanden i Frankrike lämna jämväl de kommunala bostadsinspektionerna, särskilt staden Paris, på vars byrå föres ett fortlöpande register över boningshusens sanitära förhållanden, på grundval varav kunnat göras värdefulla sammanställningar mellan exempelvis husens våningshöjd och tomtens överbyggda yta å ena sidan och dödligheten i tuberkulos å den andra.[5]

Vad beträffar bostadsstatistiken inom de övriga länder, vilka helt eller delvis tillhöra det europeiska småhusområdet, må erinras om de bostadsräkningar, som i *Nederländerna* åren 1899 och 1909 anordnats i samband med folkräkningar, varvid emellertid frågorna inskränktes till att avse endast antalet rum och antalet invånare. Rumsbegreppet fattades här mycket vidsträckt, i det man här icke som i regel eljest lade huvudvikten på boningsrummen, d. v. s. på sådana rum, som genom sin anordning och beskaffenhet äro avsedda att bo eller sova i, utan blott sökte fastställa det antal lokaler och utrymmen, som av lägenhetsinnehavaren användes för bostadsändamål;

[1] Recueil de documents sur la prévoyance sociale: Enquête sur l'habitation ouvrière (1906). Paris 1908.

[2] Statistique générale de la France. Salaires et coût de l'existence à diverses époques jusqu'en 1910. Paris 1911.

[3] Résultats de la première revision décennale du revenu net des propriétés bâties. Paris 1901. Le livre foncier de Paris, publié par la Direction municipale du Catastre, Paris 1901.

[4] Office du Travail: Enquête sur le travail à domicile dans l'industrie de la lingerie. Paris 1907—11.

[5] J. Bertillon: La statistique des logements au point de vue hygiénique, économique et social. Actes du VII:me Congrès international des habitations à bon marché. Jfr Bostadskommissionens utredningar VII: 2, sid. 223, 242.

sålunda kunde medtagas ej blott kök, alkover o. d. utan även källare-, bad- och stallrum, 1899 t. o. m. glasverandor (Wintergärten).[1] Värdefull inblick i de ur många synpunkter intressanta bostadsförhållandena i Nederländerna och *Belgien* — vilket sistnämnda land redan år 1846 upprättade en för sin tid mönstergill hus- och rumsstatistik, som även fullföljts vid senare folkräkningar[2] — ge vissa undersökningar av R. Eberstadt,[3] vilken även utfört forskningar med avseende på sådana delar av nordvästra Tyskland, där det gamla borgarhuset ännu förmått hålla sig kvar och sätta sin prägel på stadsbefolkningens bostadsförhållanden.[4] Från sistnämnda områden föreligga jämväl ett flertal andra bostadsundersökningar, vilka dock om ej sakligt så dock metodiskt hemmahöra i och därför lämpligen behandlas i samband med det övriga Tyskland.»

c. Bostadsstatistiken i Tyska riket, Österrike, Ungern och Schweiz.

Bostadsförhållandena i *Tyska riket* liksom i allmänhet i Mellaneuropa karakteriseras, som ovan nämnts, av det successiva undanträngandet först i storstäderna och därefter även i mindre städer och industriorter av småhusen (med 1—5 lägenheter) genom de stora hyreshusen (med 10—20 lägenheter och däröver). Dessa senare närma sig mer eller mindre typen för den efter sin ursprungsort s. k. Berlinerkasernen, som egentligen består av ett komplex av hus, gatuhus med flygelbyggnader och ett eller flera gårdshus, tillsammans inrymmande ända till ett hundratal lägenheter och däröver. Typen anses leda sitt upphov från den åren 1861—63 för Berlin utarbetade stadsplanen med dess breda gator och vidsträckta kvarter, vilka gynnade uppkomsten av stora hyreskaserner, av vilken anordning man då väntade sig fördelar icke blott i estetiskt, byggnadstekniskt och kommunikationshänseende utan även ur socialpolitisk synpunkt, såsom sammanförande folk ur olika samhällsklasser och därigenom främjande samhörighetskänslan mellan hög och låg.[5] De följande årens utveckling har emellertid givit anledning till delade meningar beträffande de stora hyreshusens berättigande och verkningar ur nationalekonomisk och social synpunkt och föranlett en uppdelning av Tysklands bostadspolitiskt intresserade vetenskapsmän i tvenne grupper.

Den ena, bland vars skriftställare L. Pohle torde vara den mest framträdande, betraktar de nuvarande bostadsförhållandena i de tyska städerna såsom resultatet av en naturlig utveckling, förnekar möjligheten av att kunna i väsentlig mån nedbringa tomtpris och hyror samt håller före, att en ur hygienisk och social synpunkt anmärkningsfri småfolksbostad lika väl kan inredas i ett stort hyreshus som i ett litet radhus av engelsk typ. Den andra

[1] Bijdragen tot de Statistiek van Nederland, N.V. Bd 160, 184.
[2] Recensement général du 31 déc. 1910, publié par le Ministre de l'intérieur, Tome IV, Bruxelles 1915.
[3] Städtebau und Wohnungswesen in Holland, Jena 1914. — Neue Studien über Städtebau und Wohnungswesen, Jena 1912.
[4] Rheinische Wohnverhältnisse und ihre Bedeutung für das Wohnungswesen in Deutschland, Jena 1908.
[5] Hyreskasernens uppkomst och utveckling har utretts framför allt av R. Eberstadt, vars förenämnda »Handbuch», sid. 59 ff., ger en utförlig, siffermässigt belyst skildring härav.

gruppen åter, som vars ledare man torde kunna anse den förenämnde R. Eberstadt, är av den åsikten, att priset på byggnadsmark i Tyskland stegrats över sin naturliga nivå genom missriktade bestämmelser, förvaltningsåtgärder och institutioner samt att hyreskasernväsendet för de mindre bemedlade klasserna medfört stora moraliska, hygieniska och ekonomiska skadeverkningar, för vilkas avhjälpande kräves ett skyndsamt och kraftigt ingripande från statens och kommunens sida i syfte att ersätta det slutna, höga byggnadssättet med ett glest och öppet sådant av den typ, som förhärskar i England och jämväl förmått hålla sig kvar i vissa västtyska städer.

Det ligger i sakens natur, att angivna principiellt skiljaktiga uppfattningar i fråga om grundläggande bostadssociala problem jämväl i väsentlig grad satt sin prägel på den under de senaste årtiondena snabbt utvecklade tyska bostadsstatistiken, samtidigt med att dennas resultat utgjort den huvudsakliga grunden och utgångspunkten för den nya bostadsvetenskapens teorier.

Liksom den engelska och franska bostadsstatistiken har även den tyska till väsentlig del uppväxt i samband med och med stöd av de allmänna folkräkningarna. Men medan i förstnämnda fall de bostadsstatistiska data pläga insamlas för landet i dess helhet och bearbetas av statens statistiska ämbetsverk, föreligger i Tyskland detta material i huvudsak i form av »tilläggsfrågor» för sådana orter, där bostadsfrågan tillvunnit sig allmännare uppmärksamhet och intresse. Detta gäller i första hand storstäderna, som jämväl pläga ombesörja uppgifternas bearbetning genom sina kommunalstatistiska kontor, vilka, med anor från 1860-talet, efter hand utvecklat sig till ett alltmera oundgängligt led i den moderna storstadens förvaltningsapparat och numera förefinnas till ett antal av omkring 50.[1] Inom dessa byråer, som i motsats till flertalet av sina franska, engelska och amerikanska motsvarigheter intresserat sig icke blott för befolknings- och sundhetsstatistik utan för snart sagt alla statistikens grenar, enkannerligen sådana av betydelse för storstädernas särskilda förhållanden, och vilka inom sitt begränsade område äro i tillfälle att använda mera detaljerade och förfinade undersökningsmetoder, utvecklades, om än i mycket skiftande gestaltning, de kommunala bostadsundersökningarnas teknik och metodik till allt högre fulländning. Typisk härför är utvecklingen i Berlin från år 1861, då först vissa bostadsförhållandena avseende frågor infördes på folkräkningens »fastighetskontrollista» till våra dagars vart femte år återkommande, omfattande »fastighets- och bostadräkningar», som för Berlin och dess c:a 30 grannkommuner lämna detaljerade uppgifter rörande de bebyggda tomternas lägenhets- och invånarantal, äganderättsförhållanden och hygieniska beskaffenhet samt lägenheternas storleks-, upplåtelse- och boendetidsförhållanden och deras invånares antal och hushållsfördelning.[2] Dylika bostadsräkningar, om än av ganska skif-

[1] De fyra första inrättades i Bremen (1861), Berlin (1862), Frankfurt a. M. (1865) och Hamburg (1866).

[2] En historik över de berlinska bostadsräkningarna finnes i: Die Grundstücks-Aufnahme von Ende Oktober 1905 sowie die Wohnungs- und die Bevölkerungs-Aufnahme vom 1. Dezember 1905 in der Stadt Berlin und 29 benachbarten Gemeinden, herausgegeben vom Statistischen Amt der Stadt Berlin I. Grundstücks- und Wohnungs-Aufnahme. Berlin 1910.

tande uppställning, innehåll och omfattning, föreligga för flertalet tyska storstäder, och hava vissa huvudresultat därifrån tid efter annan blivit sammanställda i »De tyska städernas statistiska årsbok».[1]

Genom bostadsundersökningar som de nu berörda torde man kunna anses hava nått gränsen för vad som lämpligen kan erhållas allenast på grundval av skriftliga uppgifter från vederbörande husägare (eller lägenhetsinnehavare). Redan tidigt framställdes emellertid från bostadsstatistikens sida krav på mera detaljerade och exakta uppgifter, särskilt angående lägenheternas storleksförhållanden, och en undersökning jämväl av kubikutrymmet uppställdes som önskemål bl. a. av internationella statistiska kongressen i Berlin 1863. Enär sådana uppmätningar endast kunde verkställas genom särskilda agenter eller husbesökare, på sätt tidigare skett i de anglosachsiska länderna, måste dylika ingående undersökningar bliva förenade med betydande tidsutdräkt och kostnader, vilket också förklarar, att större systematiska sådana först kommo till stånd in på 1890-talet, då bostadsfrågans oerhörda sociala betydelse börjat bryta igenom i det allmänna medvetandet. Såsom grundläggande för dessa moderna »bostadsbeskrivningar» torde man kunna anse leipzigerprofessorn Karl Büchers år 1891 utkomna arbete om bostadsförhållandena i den schweiziska staden Basel, grundat på en fullständig undersökning och uppmätning av samtliga bostadslägenheter.[2]

Undersökningen följdes av en rad efter dess förebild verkställda »bostadsbeskrivningar» rörande tyska städer, bland vilka särskilt må nämnas de, som utförts beträffande städerna Augsburg (utg. 1904) och Nürnberg (utg. 1907).[3] En ytterligare utveckling av de intensiva bostadsundersökningarna innebär den av staden Bremens statistiska byrå år 1905 publicerade bostadsbeskrivningen för denna stad, vilken visserligen icke avser hela stadsområdet, utan, väl närmast efter engelsk förebild, vissa utvalda typiska gator, men i stället är särskilt inriktad på de mindre bemedlades förhållanden och ger en synnerligen konkret och ingående bostadssocial skildring av en stad, där, i motsats till flertalet övriga tyska storstäder, enfamiljshuset sätter sin prägel även på arbetarbefolkningens bostadsvillkor.[4]

Efter hand har det dock ingått i allmänna medvetandet, att en bostadsfråga existerar icke blott i storstäderna och de större städerna, utan även i småsambällena och på landsbygden, och i samband härmed hava allt starkare krav ställts jämväl på statens ingripande i bostadsfrågan, i första hand genom anordnande av bostadsstatistiska undersökningar för större områden. Redan 1864 upptogs i Baden på folkräkningslistan en fråga efter antalet boningsrum,[5] och exemplet följdes av Würtemberg, som föranstaltade allmänna utredningar om bostädernas storlek och upplåtelseformer år 1895 för

[1] Statistisches Jahrbuch Deutscher Städte (1 Jahrg. 1890, 21 Jahrg. 1916), herausgegeben von M. Neefe.
[2] K. Bücher: Die Wohnungsenquete in der Stadt Basel, utg. 1891.
[3] Karl Buechel: Ergebnisse der allgemeinen Wohnungsuntersuchung in Nürnberg 1901—1902. Nürnberg 1906—1907.
[4] Untersuchung der Wohnungen der minder bemittelten Klassen in Bremen, bearbeitet vom Bremischen Statistischen Amt. Bremen 1905.
[5] Beiträge zur Statistik des Grossherzogtums Baden, N. F. Heft. 3.

landets fem städer med över 20 000 invånare, och sedan år 1900 för hela landet.[1] Vid sidan av dessa undersökningar, vilka liksom motsvarande i England och Frankrike lade huvudvikten på framräknande av allmänna genomsnitt för ortsgrupper, landsdelar och landet i dess helhet, framväxte emellertid en annan, i intim samverkan såväl med den kommunala bostadsstatistiken som med den praktiska bostadspolitiken utvecklad riktning, för vilken syftemålet mindre var att uträkna abstrakta medeltal för större eller mindre ortsgrupper än att, med bevarande av den för all statistik nödiga jämförbarheten, lämna konkreta redogörelser för byggnads- och bostadsförhållandenas gestaltning å varje särskild ort, direkt ägnade att ligga till grund för praktiska reformåtgärder inom bostadsfrågans område. Bland bostadsräkningar efter denna metod må nämnas westfaliska småbostadsföreningens i samband med folkräkningen i december 1905 anordnade undersökning av bostadsförhållandena i 38 städer och 1 landskommun i Westfalen[2] samt framför allt de bostadsräkningar, som anordnats av konungariket Sachsens statistiska ämbetsverk, nämligen år 1904 beträffande 17 medelstora och mindre städer, år 1905, i samband med folkräkningen, för 27 städer av olika storlek samt år 1910 slutligen, ävenledes i samband med folkräkningen, beträffande 35 städer och landskommuner samt fyra hela »Amtshauptmannschaften», tillsammans (inklusive städerna Dresden och Leipzig, vilka självständigt genomförde bostadsundersökningen) omfattande 543 124 lägenheter med 2·1 miljoner invånare eller nära hälften av hela landets.[3] Genom dessa undersökningar bragtes de moderna bostadsundersökningarnas teknik och metodik, sådan den utbildats med avseende på storstäderna, i tillämpning även på mindre städer och landskommuner, och man erhöll härigenom för större områden[4] detaljerade redogörelser icke blott för bostädernas storlek, boendetätheten och hyresbeloppen, utan även för så speciella och invecklade problem som ledighetsprocenten, hyrans förhållande till inkomsten samt överbefolknings- och inneboendefrågorna.

För att närmare klarställa dessa spörsmål synes det vara lämpligt att i största korthet beröra deras behandling inom den tyska bostadsstatistiken.

På grund av Tysklands stränga byggnadslagstiftning förete småbostäderna

---

[1] Würtembergische Jahrbücher für Statistik und Landeskunde 1912, Heft. 2.

[2] Westfälischer Verein zur Förderung des Kleinwohnungswesens: Ergebnisse der Wohnungsaufnahme in westfälischen Städten vom 1. Dezember 1905, I—II, Münster in W. 1907—09.

[3] Zeitschrift des K. Sächsischen Statistischen Landesamtes 1905, sid. 303 ff., 1907, sid. 1 ff., 1908, sid. 63 ff., 1913, sid. 223 ff., 1914, sid. 101 ff. — I okt. 1916 anordnades i Sachsen en ny bostadsundersökning, dock efter mera inskränkt plan och i huvudsak avseende att belysa bostadsmarknadens läge, vilken skulle omfatta alla städer med över 3 000 och alla landskommuner med över 5 000 inv. Zeitschrift 1918, sid. 1 ff.

[4] Under världskriget 1914—1918 anordnades i Tyskland, i syfte att utreda krigsförhållandenas återverkan på bostadsmarknaden, bostadsundersökningar på olika platser vid skilda tidpunkter och efter olika metoder. I syfte att bringa reda och jämförbarhet härutinnan utfärdade förbundsrådet den 25 april 1918 en förordning, enligt vilken en riksbostadsräkning under tiden 15—31 maj skulle anordnas i alla kommuner, vilka enligt folkräkningen 5 dec. 1917 hade över 5 000 inv. Härvid skulle uppgifter inhämtas rörande de bebodda och obebodda bostädernas rumsantal, det sannolika bostadsbehovet efter kriget, hyresprisen, invånarnas fördelning på lägenheter av olika storleksklasser, särskilt i de starkt befolkade smålägenheterna, samt boningshusen och deras fördelning efter antalet lägenheter. Zeitschrift für Wohnungswesen 1918, Heft 15; Zentralblatt für das Deutsche Reich 1918, n:r 16.

i och för sig icke alltför stora bristfälligheter, och avse klagomålen också mindre bostädernas beskaffenhet än svårigheten för de mindre bemedlade att över huvud erhålla lämplig bostad. De tyska städernas bostadsmarknad har karakteriserats genom häftiga svängningar mellan god och dålig tillgång på lägenheter, mellan bostadsbrist och bostadsöverflöd. Också har den tyska bostadsstatistiken, i högre grad än exempelvis den engelska, ägnat uppmärksamhet åt den statistiska belysningen av tillgången på bostäder. Sålunda redovisas numera i flertalet storstäder årligen eller t. o. m. månatligen byggnadsverksamhetens brutto- och nettoresultat samt föranstaltas ej blott vid folkräkningarna utan årligen eller halvårligen särskilda räkningar av lediga lägenheter. Resultaten av denna kommunala bostadsmarknadsstatistik har fr. o. m. år 1903—04 årligen sammanställts i den officiella socialstatistiska tidskriften »Reichs-Arbeitsblatt».[1] Såsom mått på bostadsmarknadens läge har man uppställt den s. k. ledighetsprocenten, d. v. s. antalet lediga bostäder per 100 förefintliga, och gjort gällande att detta för möjliggörande av till- och omflyttningar nödiga reservförråd ej borde understiga 3 %, den efter upphovsmannen s. k. »Hasses regel».[2] På senaste tiden har man dock — med stöd av undersökningar rörande det faktiska bostadsbehovet, vilket i huvudsak betingas icke genom folkökningen i och för sig utan genom den med giftermålsfrekvensen m. m. sammanhängande nybildningen av hushåll — dragit möjligheten av att kunna uppställa en för alla orter giltig normal ledighetsprocent i tvivelsmål, ävensom påpekat den oklarhet, som ligger i begreppet lediga lägenheter, vilka kunna innefatta ej blott obegagnade och outhyrda lägenheter utan även begagnade men outhyrda samt obegagnade men uthyrda sådana.[3] Vidare har det framhållits, att det vore riktigare att söka ställa den genom antalet lediga bostäder angivna bostadstillgången i relation till bostadsbehovet och icke till bostadsbeståndet samt att man på sistnämnda väg aldrig kunde nå den för bostadsmarknadens praktiska behov viktigaste kunskapen, nämligen antalet till en viss termin hyreslediga lägenheter, för vilket ändamål krävdes ett sammanförande av utbud och efterfrågan på ett enda ställe, lämpligen hos en på anmälningstvång från hyresvärdarnas sida stödd offentlig bostadsförmedling av den art, som under de senaste åren tillkommit i ett flertal tyska städer.[4]

Jämte såsom fråga om bostadstillgången gör sig bostadsfrågan i de tyska städerna i främsta rummet gällande såsom hyresfråga, i form av spörsmålet, huru den mindre bemedlade löntagaren skall kunna bära de alltjämt stegrade

[1] Bautätigkeit und Wohnungsmarkt in deutschen Städten. Fr. o. m. 1903/04—1912 i »Reichs-Arbeitsblatt», därefter merendels i särskilda »Sonderbeilagen». En denna officiella sammanställning delvis kompletterande översikt över räkningarna av lediga bostäder 1910—16 i tyska städer med över 50 000 inv. finnes i R. Kuczynski: »Wohnungsnot bei Friedensschluss?». Deutscher Wohnungsausschuss, Schriften, Heft. 2. Berlin 1917.

[2] Leipzig. Verwaltungsbericht 1893, sid. 76, 1904, sid. 18.

[3] Se bl. a. Die Lage der Dresdener Wohnungsmarkt 1907. Mitt. des statist. Amtes der Stadt Dresden, Heft 17 (1908); »Der Wohnungsbedarf der Eheschliessenden», Beiträge zur Statistik der Stadt Halle, Heft 30; Müller: Die Unmöglichkeit eines allgemeinen normalen Leerwohnungssatzes, Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik 1915, Heft. 1. En sammanställning av de i 70 städer brukliga definitionerna av begreppet »leerstehende Wohnung» finnes i Sonderbeilage 4 till Reichs-Arbeitsblatt 1914.

[4] M. Rusch: Der kommunale Wohnungsnachweis, Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik 1913, sid. 433.

utgifterna för nödtorftigt tak över huvudet. Med hänsyn härtill ägnar bostadsstatistiken icke blott stor uppmärksamhet åt de absoluta hyresbeloppen och deras stegring utan även åt hyrans förhållande till inkomsten, vilket problem studeras icke blott såsom ett led i budgetsundersökningar beträffande vissa utvalda hushåll, utan i än större utsträckning i och för sig genom sammanställning av de genom bostadsräkningar konstaterade individuella hyresbeloppen med motsvarande, i regel ur taxeringslängderna hämtade inkomstsiffror. Redan år 1868 uppställde föreståndaren för staden Berlins statistiska kontor, Schwabe, på bred statistisk grundval den efter honom benämnda s. k. Schwabeska lagen, innebärande, att ju mera välmående en familj är, desto större summa men desto mindre procentsats av totalutgifterna utger den i bostadshyra. Nyare undersökningar synas dock hava ådagalagt, att man tidigare tillerkänt denna lag en något överdriven betydelse och att den måste avsevärt modifieras, då primärmaterialet underkastas kritisk sovring och hänsyn tages icke blott till hushållens ekonomi utan även till deras samhällsställning och familjeförhållanden. Sålunda bliva de minst bemedlades ofta oerhört höga hyreskvoter lätt missvisande, då härvidlag en riktig inkomstuppskattning erbjuder alldeles särskilda svårigheter. Detta undandöljer dock icke det förhållandet, att de lägsta inkomsttagarna måste skaffa sig bostad till varje pris och att man knappast kan tala om lagbundenhet förrän vid en inkomst, som medger viss rörelsefrihet beträffande alla utgiftsposter.[1] Vidare betingas sättet för bostadsbehovets täckande icke blott av inkomstens höjd, utan även av vad som inom en viss social klass anses som »ståndsmässigt». Slutligen är bostaden, under nuvarande tiders delvis ganska stränga socialhygieniska lagstiftning merendels icke ens i sin lägsta form ett enbart existensminimum utan ett »socialt kulturminimum». Det framhålles därför som en riktigare problemställning, att icke såsom den »Schwabeska lagen» framhäva motsatsen i hyresbelastning mellan mer och mindre bemedlade, utan att uppställa frågan om, vilken bostadsutgift, med hänsyn till personliga, ekonomiska och sociala förhållanden, kan anses vara skälig, samt rörande det antal bostadsinnehavare, som måste överskrida denna och sålunda erlägga en oskälig del av sin inkomst i hyra.[2]

Bostadsknappheten och hyrestrycket i förening hava i sin ordning medfört överbefolkning och inneboende samt därmed sammanhängande hygieniska och moraliska vådor. Vid bedömande av den tyska bostadsstatistikens ställning till dessa problem, måste man taga hänsyn till vissa skiljaktigheter i fråga om begreppet rum, i det man nämligen särskilt i norra och östra Tyskland utgick från »das geheizte Zimmer», d. v. s. det genom sin storlek och utrustning med eldstad m. m. till bostad avsedda »varmrummet», vilket i förening med kök samt ofta en eller två kammare här bildar den typiska småfolksbostaden, medan man i Västtyskland, där rummen ofta uppvärmas blott genom flyttbara kaminer eller ugnar och arbetarens familjebo-

[1] G. Albrecht: Haushaltungsstatistik, Berlin 1912, sid. 113 ff.
[2] Se särskilt O. Kürten: Einkommen und Miete, eine kritische Betrachtung, Freie Beiträge zur Wohnungsfrage im Königreich Sachsen, Heft. 6, Dresden 1915.

stad omfattar tre eller fyra rum, tillämpade en vidare rumsdefinition, närmande sig den franska eller engelska. Närmast i syfte att vinna enhetlighet vid rapporteringen till den förenämnda riksbostadsmarknadsstatistiken beslöts dock på 1912 års kommunalstatistiska konferens att hädanefter, i stället för eller åtminstone vid sidan av den gamla eldstadsräkningen, räkna efter boningsrum (Wohnraum), varmed skulle förstås alla till varaktigt uppehåll för människor (såsom bonings- eller sovrum) avsedda rum, inberäknat kök.[1] Överbefolkning anser i regel den tyska bostadsstatistiken först inträda, när sex eller flera personer komma på varje rum, men synes man härigenom, åtminstone om det nyare rumsbegreppet användes, ofta uppställa lägre minimifordringar än gällande bostadsordningar, vilka på de flesta håll fordra 10, stundom 15—20 kbm. luftutrymme per vuxen person och hälften för barn.[2] Bostädernas utnyttjande av främmande begränsas i flertalet städer genom »inneboendereglementen», vilka bl. a. pläga göra åtskillnad mellan personer, som hyra eget rum i andra hand (Zimmermieter), och sådana, som blott förfoga över sovplats (Schlafleute). Inneboendebegreppets sålunda åstadkomna inprägling i det allmänna medvetandet har i hög grad underlättat de detaljerade undersökningar angående förhållandena i bostäder med inhyrande och inneboende, vilka föreligga icke blott med avseende på ett flertal storstäder utan även beträffande vissa större områden (t. ex. Sachsen).

De nationer och landsdelar, som tillhopa bildat *Österrike*, förete stora skiljaktigheter även med avseende på sina bostadsförhållanden, men, vad de större städerna beträffar, torde man kunna säga, att dessa något så när överensstämma med de tyska. Liksom i Tyskland har även i Österrike bostadsstatistiken under senare år varit föremål för stort intresse, och om densamma här ej nått samma rikhaltighet och fördjupning, har detta till väsentlig del berott på, att ifrågavarande statistik så gott som fullständigt måst omhänderhavas av staten, medan kommunernas insats — om man bortser från staden Wiens — varit av ringa betydelse. Redan 1869 års folkräkningslag möjliggjorde bostadsundersökningar i samband med folkräkningen i större städer, och sådana anordnades då i 5 städer, vilket antal ökades till 8 år 1880 och 9 år 1890. År 1900 uppdelades bostadsräkningen i en mera omfattande, som avsåg 23 städer, och en efter det äldre, mera inskränkta programmet i 60, medan år 1910 nämnda båda grenar berörde resp. 62 och 71 kommuner. I samband med sistnämnda utvidgning inskränktes dock frågornas antal till att avse bostadens läge, hyrespris, avträdesförhållanden och sammansättning av olika »bostadsbeståndsdelar», d. v. s. rum, kammare, förrum, kök, jungfrukammare och badrum samt i den utvidgade undersökningen dessutom förefintligheten av trädgård, ävensom fönstrens antal och vart de vette.[3] Båda åren kompletterades bostadsräkningen med en byggnadsräkning, varvid uppgifter erhöllos ej blott om husens användning, byggnadssätt, våningshöjd och ålder utan även om

[1] Bautätigkeit und Wohnungsmarkt in deutschen Städten im Jahre 1913, Sonderbeilage zum Reichs-Arbeitsblatt 1914 n:r 4, sid. 3.
[2] Bostadskommissionens utredningar VII: 2, sid. 160.
[3] J. W. Ertl: Die österreichischen Wohnungserhebungen in ihrer Verbindung mit der Volkszählung. Statistische Monatsschrift, N. F. XII Jahrg., Heft 4.

antalet lediga lägenheter.[1] Bland den österrikiska officiella statistikens vidare bidrag till bostadsvillkorens utforskande må särskilt nämnas den av finansministeriet utgivna statistiken över de år 1908 byggnadsskattepliktiga lägenheterna, på grundval av vilken man kunnat fördela städerna efter hyreshöjden genom att för dem beräkna s. k. hyreskoefficienter, vilka erhållits genom att ställa procentuella antalet smålägenheter (t. o. m. 2 bostadsrum med eller utan kök) i relation till procentuella antalet lägenheter med en hyra av under 200 Kronen per år.[2]

Även i *Ungern* insamlas vid folkräkningarna vissa uppgifter rörande bostadsförhållandena, såsom antalet bebodda och obebodda lägenheter samt de förras rumsantal, våningsläge och invånarantal m. m.[3] I *Schweiz* upptagas vid folkräkningarna även uppgifter om antalet boningshus, på grundval varav medelantalet hushåll och invånare per hus kan beräknas för olika orter och ortsgrupper. Mera ingående uppgifter om bostadsvillkoren föreligga för vissa större städer, framför allt, som förut omnämnts, Basel.[4]

d. Bostadsstatistiken i Danmark, Norge och Finland.

Bostadsstatistikens utveckling i de nordiska länderna har i huvudsak följt samma riktlinjer som i de stora kulturländerna, framför allt i Tyskland, vars bostadsförhållanden också närmare än de västeuropeiska överensstämma med dem, som råda i Skandinavien och Finland.

Vad *Danmark* beträffar hava sedan år 1880 i samband med folkräkningarna vart femte år omfattande undersökningar företagits angående bostadsförhållandena i Köpenhamn, och i dessa undersökningar, vilka utförts av stadens statistiska kontor, hava efter hand även medtagits de båda förstadskommunerna Frederiksberg och Gentofte. I dessa publikationer hava meddelats de viktigaste bostadsstatistiska data, såsom fastigheternas våningshus-, lägenhets- och invånarantal, lägenheternas rumsantal, belägenhet, hyrespris och fördelning på bebodda och lediga samt hushållens storlek och sammansättning av familjemedlemmar, logerande och tjänare ävensom deras fördelning efter bostädernas rumsantal, varvid överbefolkning anses föreligga, då mer än 4 personer komma per rum (kök ej medräknat). Under senare år har denna statistik ytterligare fördjupats och utvecklats i socialstatistisk riktning, i det fr. o. m. år 1906 uppgifter även meddelats om bostads- och hyresförhållandena för vissa samhällsklasser samt för år 1916 särskilda data föreligga dels angående förhållandet mellan hyra och inkomst inom olika inkomst- och socialgrupper, dels beträffande bostadsvillkoren i de hus, som »utom den allmänna byggnadsverksamheten» uppförts av stat, kommun, stif-

[1] För år 1900 äro resultaten offentliggjorda i »Österr. Statistik», Band 65; för år 1910 synas blott preliminära resultat föreligga.

[2] Statistik der hauszinssteuerpflichtigen Wohnungen nach dem Stande von 1908. Wien 1909. K. Pribram: Wohngrösse und Mietzinshöhe in den hauszinssteuerpflichtigen Orten Österreichs, Statist. Monatsschrift, N. F. XVII Jahrgang. (1912).

[3] Ungarische statistische Mitteilungen N. F., Bd 5 och 27.

[4] Statistisches Jahrbuch der Schweiz, 26 Jahrgang. Bern 1918. Handwörterbuch der schweizerischen Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung, Art. »Wohnungsfrage». Bern 1911.

telser eller byggnadsföreningar.[1] Medan sålunda sedan åtskilliga decennier detaljerade upplysningar föreligga beträffande »Storköpenhamns» bostadsförhållanden, saknades sådana för landsortsstäderna ända till år 1911, då man i samband med folkräkningen inhämtade motsvarande uppgifter beträffande varje enskild fastighet i Danmarks 73 provinsstäder. Undersökningen, vilken såväl för landet i dess helhet som för särskilda orter och ortsgrupper redogör för fastigheternas art, vånings- och invånarantal m. m. samt för lägenheternas art, rumsantal, invånarantal, hyra m. m. (dock icke förhållandet mellan hyra och inkomst), innebär sålunda vida mer än en efter engelsktfranskt mönster utvidgad folkräkning och utgör snarast en tillämpning på ett större område av principerna för storstädernas bostadsräkningar.[2] Vid bearbetningen är det särskilt av intresse, att man sökt lösa den vanskliga frågan om gränsen för vad som skall betecknas som överbefolkade lägenheter på sådant sätt, att man skilt mellan en svagare grad av överbefolkning, då mer än 2 invånare komma per rum (oberäknat kök), och en starkare, då genomsnittsbeläggningen överskrider 4. Med avseende på hyrespriserna har 1911 års bostadsräkning sedermera kompletterats för år 1916.[3]

I *Norge* hava alltsedan år 1865 vid de numera vart tionde år återkommande folkräkningarna insamlats statistiska uppgifter rörande samtliga hus med sikte på bostadsförhållandena. Denna statistik har, såsom grundad allenast på tilläggsfrågor i folkräkningens hus- och familjelistor, aldrig varit synnerligen djupgående, men berör däremot landet i dess helhet, landsbygden såväl som städerna. Man har sålunda för olika tidpunkter kunskap om antalet bebodda hus och antalet invånare per hus. För landsbygden uppgives dessutom antalet bebodda »sido- och uthus», såsom födorådstagarhus, drängstugor, brygghus samt stall och ladugårdar, medan för städernas vidkommande upplysningar meddelas rörande boningshusens etage- och lägenhetsantal samt bostädernas rumsantal och utrustning med eget eller delat kök, ävensom (1910) deras hyrespris.[4]

Sedan världskrisens återverkan på de norska städernas bostadsvillkor föranlett tillsättande av en särskild statens bostadskommitté, såg sig dock denna för sitt arbete i behov av fullständigare bostadsstatistik och hänvände sig för detta ändamål till Norges statistiska centralbyrå med anhållan att enligt särskilt formulär insamla och bearbeta vissa uppgifter rörande bostadsförhållandena i de städer, som skulle hava kommunal folkräkning vid årsskiftet 1916/17. Undersökningen omfattade landets båda största städer,

[1] Tabelværk til Københavns statistik N:r 20. Tabellarisk Fremstilling af Ejendoms-, Beboelses- og Huslejeforholdene for Københavns, Frederiksberg og Gentofte Kommuner paa Grundlag af Folketællingen den 1. Februar 1916. Københavns 1918.

[2] Statistisk Tabelværk, 5:te Række A n:r 11. Bolig- og Huslejeforhold i Danmarks Købstæder i Aaret 1911. Københavns 1915.

[3] Statistiske Meddelelser, 4:de Række, 52 Bd. — Nämnas må i detta samband, att »Boligkommissionen af 1916» i sina betänkanden givit en intressant statistisk belysning av kristidens speciella bostadsproblem, såsom bostadsbristens omfattning, antalet utlänningar, byggnadsarbetarnas sysselsättning med bostads-, villa- och affärsbyggnader, byggnadskostnadernas ökning, antal «underbefolkade» lägenheter (om mer än 5 rum och ett rum per individ) m. m.

[4] Norges officielle statistik, Folketællingen i Norge 1 december 1910: V:188. Bebodde hus og husholdninger, Kristiania 1913, VI: 77, Hovedoversigt, Kristiania 1916.

Kristiania och Bergen, samt dessutom några medelstora och mindre städer med tillsammans 55 % av hela landets stadsbefolkning.[1] För dessa meddelas vissa uppgifter rörande hustyper, boendetäthet och överbefolkning, lägenheter i eget hus, källar- och vindsbostäder, lediga lägenheter och hyresbelopp. Vid bearbetningen ansågs överbefolkning inträda, när i medeltal mer än 2 boende kommo per rum (kök räknat såsom rum), men har man även utskilt en starkare grad av överbefolkning med över 3 invånare per rum. Beaktansvärd är den härvid gjorda iakttagelsen, att det liksom bildat sig en typ för de lägenheter de olika sociala klasserna använda, och att om familjen är för talrik i förhållande till rumsantalet, det är en viss tröghet att övervinna, innan man söker sig över till en rymligare bostad.

Vid nämnda undersökning hava även använts de statistiska utredningar i bostadsfrågan, som utförts av Kristiania kommuns statistiska kontor, särskilt dess specialundersökning av bostadsförhållandena i smålägenheter i Kristiania 1913—1914.[2] Denna undersökning, vilken utfördes efter de förenämnda tyska bostadsbeskrivningarnas grundsatser genom uppmätning och utfrågning medelst särskilda undersökare, omfattade vart tredje hus i staden med tillhopa 10 332 lägenheter och ger en detaljerad bild av bostädernas storlek och beskaffenhet, överbefolkning och inneboendesystem samt hyresbeloppen per rumsenhet och i förhållande till inkomsten.

Förhållandevis stor uppmärksamhet har bostadsstatistiken ägnats i *Finland*. Alltifrån 1870 hava sålunda bostadsförhållandena i ett flertal större finska städer blivit föremål för statistisk undersökning i samband med de särskilda folkräkningar, som, vid sidan av de på kyrkoböckerna grundade, här plägat anordnas vart tionde år. Emellertid har denna statistik i hög grad varierat till såväl omfattning som innehåll. Fullständigast synes 1900 års undersökning hava varit, varemot för 1910 såvitt bekant endast publicerats vissa uppgifter för Helsingfors.[3] Vid sidan av dessa statliga, på uppgifter från husvärdarna grundade bostadsräkningar hava på kommunalt initiativ anordnats särskilda på uppmätning baserade undersökningar av större eller mindre delar av småbostadsbeståndet i nio särskilda städer. Dessa undersökningar, bland vilka de statistiskt betydelsefullaste äro de, som verkställts av G. R. Snellman[4] för Åbo och Tammerfors, kunna visserligen icke anses fullt uppnå de moderna bostadsbeskrivningarnas krav på fullständighet, men de avse dock tillhopa 36 738 bostäder med 151 792 invånare och giva en god föreställning om den finska stadsbefolkningens bostadsvillkor, vilka åtskilja sig från hittills behandlade länders

[1] Norges officielle statistik VI: 131: Beboelsesstatistik for enkelte norske byer for 1917 (1916), Kristiania 1918.

[2] Beboelsesforholdene i smaaleiligheter i Kristiania 1913—1914. Utgit av Kommunens statistiske kontor. Kristiania 1915.

[3] Bidrag till Finlands officiella statistik, VI Befolkningsstatistik: 39. Byggnads- och bostadsräkningen i Helsingfors, Åbo, Tammerfors och Viborg den 5 dec. 1900. Helsingfors 1908. — Helsingfors stads statistiska årsbok 1910. Helsingfors 1913.

[4] G. R. Snellman: Undersökning av de mindre bemedlades bostadsförhållanden år 1905 i Åbo stad samt angränsande delar av S:t Karins och S:t Marie socknar. Åbo 1906. Densamme: Bostadsförhållandena i våra större städer. Föreningens för arbetarskydd och socialförsäkring i Finland förhandlingar Bd I: 2. Helsingfors 1910.

särskilt därigenom, att hälften till tre fjärdedelar av befolkningen är hänvisad till minsta möjliga bostäder, d. v. s. ett rum, detta må nu sedan vara försett med mer eller mindre fullständiga inrättningar för matlagning och således i större eller mindre grad jämväl kunna bära namnet kök. Ännu mera beaktansvärd än denna bostadsstatistik för stadsbefolkningen är den undersökning av bostadsförhållandena på den finska landsbygden, som verkställts av Hannes Gebhard såsom ett led i den av den s. k. subkommittén för den obesuttna befolkningen föranstaltade omfattande utredningsserien angående landsbygdsbefolkningens socialekonomiska förhållanden.[1] Denna är märklig särskilt därigenom, att den ej schablonmässigt tillämpar bostadsundersökningarnas efter stadsförhållanden uppdragna metoder och principer på landsbygdens egenartade bostadsvillkor, utan betraktar och bedömer dessa i deras sammanhang med hela det sociala och ekonomiska livet på landet. Man får här en bild av mycket primitiva bostadsvillkor, i det att särskilt i östra Finland även besuttna hushåll ofta bebo blott ett enda rum, vanligen bestående av en rymlig »stuga», i vilken t. o. m. de vuxna sönerna ej sällan kvarbo såsom »inneboende» efter ingånget äktenskap.

e. Den tidigare bostadsstatistiken i Sverige.

Bostadsstatistikens utveckling i vårt land företer stora likhetsdrag med motsvarande utveckling i andra länder, men även vissa olikheter, framför allt därigenom, att inga bostadsstatistiska uppgifter kunnat insamlas vid de svenska folkräkningarna. Dessa grunda sig som bekant icke, såsom i så gott som alla andra kulturländer, på genom särskilda räknare e. d. införskaffade uppgifter rörande de enskilda hushållen, utan i huvudsak på utdrag ur församlings(kyrko)böckerna, och vilka fördelar denna metod än kan hava ur rent demografisk synpunkt, omöjliggör den givetvis ett utbyggande genom »tilläggsfrågor» av våra folkräkningar i socialstatistisk och enkannerligen bostadsstatistisk riktning.[2] I någon mån kompletteras folkräkningarna härutinnan genom de i slutet av varje år förrättade mantalsskrivningarna, till vilka det med vissa undantag åligger en var att avgiva uppgift angående namn, ålder och yrke för honom själv och dem, som höra till hans hushåll, ävensom bl. a. uppgifter rörande den fasta egendom han äger, besitter och brukar och beloppet av den årliga avgäld eller hyra, som erlägges för varje av honom utarrenderad fastighet eller uthyrd lägenhet.[3] I samband med dessa förrättningar hava i vissa större städer tidvis anordnats summariska kommunala folkräkningar, vilka, som nedan närmare skall utföras, jämväl kunnat utvecklas till bostadsräkningar.

---

[1] Hannes Gebhard: Bostadsförhållandena i Finlands landskommuner år 1901. (Subkommittén för den obesuttna befolkningen. Statistisk undersökning av socialekonomiska förhållanden i Finlands landskommuner år 1901, II.) Helsingfors 1910.

[2] Folkräkningen den 31 dec. 1910, av K. Statistiska centralbyrån, IV (Stockholm 1918), sid. 49* ff.

[3] Kungl. förordning om mantalsskrivning den 6 aug. 1894.

Härav inflöt dock knappast något i den officiella befolkningsstatistiken, men en ersättning för de denna i utlandet så ofta inramande bostadsstatistiska data gåvo i viss mån Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, vilka redan mycket tidigt lämnade vissa kulturhistoriskt nog så intressanta upplysningar rörande byggnadssätt och bostadssedvänjor i resp. län samt, sedan år 1821 ordnade former införts för desamma, i tabellarisk form meddelade uppgifter dels om mantal och taxeringsvärde för hemman och jordlägenheter på landet, dels om antalet hus och tomter i städerna och deras taxeringsvärden. Sistnämnda uppgifter förtydligades efterhand till att avse för varje särskild stad antalet bebyggda och obebyggda tomter, landerier m. m. samt boningshus, såväl nybyggda under perioden som befintliga vid periodens slut, ävensom taxeringsvärdet för jordar och andra fastigheter med viss specifikation.[1]

Efter femårsberättelsernas upphörande med perioden 1901—1905 har ifrågavarande fastighetsstatistik efter i huvudsak enahanda grunder för tiden 1906—1910 fullföljts genom den i Sveriges officiella statistik ingående publikationen »Fast egendom».[2] Sasom i detta arbete ock framhålles, giva emellertid siffrorna enbart för antalet befintliga och nybyggda boningshus, utan uppgifter om antalet bostadslägenheter, en ganska dålig uppfattning om husbeståndet och nybyggnadsintensiteten. Med en dylik komplettering skulle de långt tillbaka gående sifferserierna kunnat bl. a. belysa de större hustypernas och särskilt hyreskasernernas gradvisa framträngande i de större städerna i vårt land, vilken utveckling särskilt befordrades genom bestämmelser i 1874 års byggnadsstadga, vilka, med hänsyn till avståndens dåvarande betydelse, avsågo att så ordna, att minsta möjliga utrymme lämnade plats åt största möjliga folkmängd, och därför föreskrevo breda, raka gator, ägnade att omgivas av höga, tätt sammanbyggda hus.

För de senaste årtiondena föreligga vissa uppgifter rörande bostadsförhållandena, närmast ur hygienisk synpunkt, även i förste provinsialläkarnas tryckta årsberättelser om hälsovården i resp. län, vilka äro byggda dels på hälsovårdsnämndernas årsredogörelser, dels på egna iakttagelser. Visserligen giva nämnda publikationer vid handen, att hälsovårdens målsmän i allmänhet mer ägnat sig åt hygienens övriga kapitel än åt bostadshygienen, men vissa berättelser göra härutinnan undantag, i det de ej blott meddela uppgifter om vattenlednings-, renhållnings- och avträdesförhållanden o. d. utan även uppehålla sig vid ur hälsovårdens synpunkt anmärkningsvärda bostadstyper och bostadsvanor. Mångenstädes i vårt land finnas underhaltiga statar- och torparstugor, låga backstugor, glesa och dragiga korsvirkeshus, usla drängkamrar i ladugårdarna och överfulla arbetarbaracker och ungkarlskaserner. Vidare framhålles den överbefolkning, som förefinnes ej blott i städernas trånga bostäder utan även i landsbygdens i och för sig ofta rymliga bondgårdar genom vanan att vintertid sammanträngа sig i ett enda rum, samt belysas de hygieniska

[1] Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser 1901—1905. — Statistiska kommitténs betänkande om Sveriges officiella statistik och dess allmänna organisation. Stockholm 1910, sid. 126 ff., 159 ff.

[2] Fast egendom år 1910, av K. Statistiska centralbyrån. Stockholm 1917.

konsekvenserna av dessa och andra dåliga bostadsvanor, såsom att hindra nödig luftväxling genom tillspikade fönster, att förvara maten i köket i stället för i källaren eller visthusboden o. d. Emellertid givas även antydningar om, att bostadsstandarden på senare år varit stadd i höjning åtminstone i Dalarna och Norrland, varpå bl. a. skulle häntyda, att i den mån arbetarbostäder här nybyggas vid bruk och industriföretag, man strävar att ersätta de gamla enrumsbostäderna med tvårumslägenheter.

Som härav framgår, utgöras de ur bostadssocial synpunkt intressanta delarna av länsstyrelsernas och förste provinsialläkarnas berättelser i första hand av skildringar av ur en eller annan synpunkt anmärkningsvärda bostadstyper och bostadsvanor, medan där anförda statistiska siffror varken vilja eller kunna göra anspråk på att giva ens en konturbild av de bostadsvillkor, som normalt råda för befolkningens huvudmassa. Under sådana förhållanden har i vårt land den officiella bostadsstatistiken kommit att i högre grad än annorstädes framgå ur och utveckla sig i samband med den allmänna socialstatistiken.

När i slutet av 1890 talet officiella arbetsstatistiska undersökningar under kommerskollegii inseende började anordnas i vårt land, avsågo de närmast monografisk behandling av arbetsförhållandena inom särskilda näringsgrenar efter Böhmerts ovan (sid. 1*) berörda, i utredningarna citerade grundsatser, sålunda icke blott redogörelse för arbetsvillkoren i egentlig bemärkelse utan även för andra därmed sammanhängande sociala spörsmål, däribland bostadsfrågan. I J. Lefflers »undersökning av bagerierna i Sverige» fördelas arbetarna i sådana som äro boende hos föräldrar, hyresgäster i första eller andra hand, inneboende och boende hos arbetsgivaren, och för sistnämnda, under då rådande kost- och logisystem mer än halva antalet omfattande grupp meddelas även uppgifter om bostädernas kubikinnehåll.[1] H. Elmquist har visserligen i »undersökning av tobaksindustrien i Sverige»[2] lämnat bostadsvillkoren å sido, men i sina på denna undersökning byggda »arbetsstatistiska studier rörande den svenska tobaksindustrien» meddelat vissa uppgifter om arbetarnas bostadshyror.[3] Och i samme författares »undersökning av den mekaniska verkstadsindustrien»[4] betecknas arbetarnas bostadsförhållanden såsom ett av huvudspörsmålen för varje genomförd arbetsstatistisk undersökning, och meddelas i samband därmed ganska detaljerade översikter över arbetarnas bostadsvillkor, nämligen antalet arbetare, som hade särskild bostad, delade rum med kamrat eller innebodde hos föräldrar eller

[1] Undersökning av bagerierna i Sverige (utg. 1899).
[2] Undersökning av tobaksindustrien i Sverige (utg. 1899).
[3] H. Elmquist: Arbetsstatistiska studier rörande den svenska tobaksindustrien, Stockholm 1899. — Även i de socialstatistiska industrimonografier, som under 1890-talet publicerats i Lorénska stiftelsens skriftserie, har arbetarnas bostadsfråga behandlats, om än efter olika grunder och med växlande utförlighet. Särskilt beaktansvärda ur denna synpunkt äro G. af Geijerstam: »Anteckningar om arbetarförhållanden i Stockholm» (1894) och »Anteckningar rörande arbetarnas ställning vid fyra svenska gruvor» (1897) samt K. Key-Åberg: »Inom textilindustrien i Norrköping sysselsatta arbetares lönevillkor och bostadsförhållanden» (1896) och »Arbetsstatistisk studie över glasindustrien i Sverige» (1899).
[4] Undersökning av den mekaniska verkstadsindustrien i Sverige: 1. Större mekaniska verkstäder (utg. 1901). 2. Mindre mekaniska verkstäder m. m. (utg. 1904).

hos andra, familjebostädernas rums- och invånarantal samt hyresbeloppen för lägenheter av olika slag, allt i huvudsak på grundval av arbetarnas egna uppgifter. Samma grundsatser fullföljdes av den inom kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik utarbetade undersökningen rörande tryckerier och därmed förenad hantering.[1] Även i de sedermera av socialstyrelsen utgivna arbetsstatistiska monografierna över hamnarbetaryrket, hemindustrien och sjömansyrket hava vederbörande arbetares bostadsförhållanden uppmärksammats, ehuru visserligen vid ifrågavarande uppgifters publicering måst göras den av bostadsstatistikens utveckling under mellantiden betingade reservationen, att avsikten ej varit att härigenom åstadkomma någon bostadsstatistisk undersökning utan blott att giva en allmän föreställning om, hur vederbörande arbetargrupps bostadsförhållanden gestalta sig, i syfte att härigenom erhålla en skarp och koncentrerad bild av gruppens allmänna sociala standard.[2]

En förutsättning härför är dock, att jämförbara uppgifter om bostadsvillkoren föreligga även för övriga samhällsgrupper, och dylika data kunna knappast vinnas på annat sätt än genom en allmän bostadsundersökning. Den officiella svenska arbetsstatistiken ansåg det emellertid omöjligt att, åtminstone till en början, upptaga på sitt program frågan om mera omfattande undersökningar angående bostadsförhållandena, dels av kostnadshänsyn, dels enär dylika utredningar ansågos vara en angelägenhet, som i främsta rummet borde påkalla de kommunala myndigheternas intresse. Med hänsyn härtill ansåg man tills vidare böra inskränka sig till, förutom fullföljande av de ovanberörda bostadsundersökningarna för särskilda arbetargrupper, upprättande av en fortlöpande statistik över prisen å bostäder av olika kategorier (samt för måltidsinackordering) i skilda delar av landet, byggd på uppgifter från de av kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik tillsatta permanenta ortsombuden och företrädesvis avseende av arbetare använda lägenheter.[3] Denna bostadsstatistik fullföljdes av avdelningen för åren 1903—1912 på sådant sätt, att till ett större antal sjuk- och understödskassor utsändes särskilda formulär med anhållan, att däri måtte införas de uppgifter, som vid uppbördstillfällen eller eljest kunde införskaffas från kassornas medlemmar, varjämte åtskilliga fackföreningars och verkstadsklubbars medverkan påkallades, liksom även vederbörande ombud i orterna fingo biträda med uppgifternas insamling och komplettering. De sålunda erhållna hyresprisen hava efter hand i sammanfattande bearbetning publicerats i i form av trenne redogörelser för livsmedels- och bostadspris i Sverige, aveeende åren 1904—1912.[4] Denna statistik, vilken mot periodens slut omfattade omkring 90 orter och närmare 30 000 uppgivna lägenheter, har varit av mycken nytta för bedömande av den allmänna hyresprisnivån i riket, varemot, såsom nedan närmare skall utföras, dess betydelse såsom mätare på genomsnittshyrorna

[1] Undersökning av tryckerier och därmed förenad hantering i Sverige (utg. 1909).
[2] Sjömansyrket i Sverige. Del I (utg. 1915). Del II (utg. 1919). Hamnarbetaryrket i Sverige (utg. 1916). Svensk hemindustri. Del I, Utredningens huvudresultat; Del II, Monografier (utg. 1917).
[3] »Den officiella arbetsstatistiken i Sverige». Meddelanden från K. Kommerskollegii avd. för arbetsstatistik 1903, n:r 1, där även det använda frågeformuläret återgives.
[4] Livsmedels- och bostadspriser i Sverige under åren 1904—07, 1908—09 och 1910—12.

för olika orter och lägenhetskategorier på grund av materialets relativa litenhet och ojämnhet icke kunnat bliva alltför stor.

Emellertid upptog den officiella socialstatistiken kort efteråt jämväl en annan gren av bostadsstatistiken, nämligen fortlöpande översikter över antalet nya boningshus och bostadslägenheter å vissa orter. Härigenom avsågs att erhålla såväl kännedom om byggnadsverksamhetens omfattning, vilken är av stor vikt för ett rätt bedömande av arbetsmarknaden överhuvud, som kunskap rörande arten och storleken av de boningshus och bostadslägenheter, vilka tillkommit genom denna byggnadsverksamhet, och därigenom material för bedömande av bostadsförhållandenas utveckling i vårt land.[1]

Ifrågavarande statistik, vilken första gången utarbetades för åren 1902 och 1903, grundades på summariska uppgifter rörande antalet nytillkomna hus, lägenheter och rum, vilka avgåvos av varje orts byggnadsnämnd med användande av ett särskilt formulär. På grund av den bristande översiktlighet, varmed anteckningarna över byggnadsverksamheten på en del platser plägade föras, var det dock för vederbörande myndigheter ofta nog förenat med icke ringa arbete, innan primärmaterialet kunde bringas i sådant skick, att det i siffermässig form kunde införas i formulärets kolumner. När år 1904 från den arbetsstatistiska avdelningens sida ett försök gjordes att utvidga den ursprungliga planen för denna statistik till ett fullständigt bokslut över bostadsproduktionens årsresultat på en viss ort genom att begära detaljerade uppgifter rörande antalet tillkomna och avgångna bostadshus, -lägenheter och -rum, visade sig också denna plan ställa alltför höga krav på uppgiftslämnarna för att kunna genomföras, åtminstone för ett större undersökningsområde. I den redaktion av formuläret, vilken använts för 1905 och följande års statistik, upptogos därför endast frågor rörande tillkomsten genom ny- eller ombyggnad av dels boningshus, bostadslägenheter samt boningsrum och kök, dels för affärs- eller andra ändamål avsedda hus och lägenheter. På många orter mötte det dock svårigheter att besvara även detta mera begränsade formulär, särskilt i vad det avsåg bostadstillskottet genom ombyggnad samt genom nybyggnad av andra hus än bostadshus. Med anledning härav hade sistnämnda, ofta mindre tillförlitliga uppgifter vid behandlingen måst lämnas å sido, vadan statistiken över byggnadsverksamheten åren 1905—1911 endast omfattade nybyggnader av boningshus och bostadslägenheter samt däri befintliga boningsrum och kök.

Med denna efter hand företagna reduktion av byggnadsstatistikens omfattning vanns emellertid den fördelen, att undersökningarna för varje år kunde utsträckas till ett allt större antal orter.[2] Sålunda förelågo åren 1902 och 1903 endast uppgifter för 21 och år 1904 för 68 stadssamhällen. Däremot omfattade materialet för de två därpå följande åren 163 orter, och för åren 1907—1911 inkommo användbara uppgifter från nästan samtliga städer samt det stora flertalet köpingar och sådana municipalsamhällen, varest byggnads-

[1] Meddelanden från K. Kommerskollegii avd. för arbetsstatistik 1904, n:r 2.

[2] En utförligare framställning av nybyggnadsstatistikens utveckling, belyst med avtryck av därvid använda frågeformulär, meddelas i den i Sveriges officiella statistik: socialstatistik ingående publikationen »Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1912» (utg. 1914).

stadgan varit gällande. Sålunda avsåg 1911 års undersökning 96 städer, 30 köpingar och 104 municipalsamhällen eller sammanlagt 230 orter.

Såsom ovan anförts, ansågos mera djupgående bostadsstatistiska undersökningar i första hand böra ankomma på kommunerna och främst på Stockholms stad, vars myndigheter också på detta område nedlagt ett intresserat och framgångsrikt arbete. Sedan stadsfullmäktiges beredningsutskott beslutat att, i likhet med vad i flera större städer i Europa ägde rum och för huvudstaden visat sig behövligt, en berättelse angående Stockholms kommunalförvaltning fr. o. m. år 1868 skulle utarbetas, befanns det lämpligt att i densamma jämväl meddela vissa uppgifter rörande bostadsförhållandena. Så tillkom i samband med mantalsskrivningen vid detta års slut den första allmänna bostadsräkningen, som liksom de följande grundades på primärtabeller uppgjorda av rotemännen på grundval av dels de egentliga mantalsuppgifterna, dels fastighetsägarnas närmast i kontrollsyfte avgivna huvudförteckningar med lägenhetsuppgifter, vilka efter hand utvidgades med allt flera bostadsförhållandena avseende spörsmål. De år 1868 meddelade bostadsstatistiska tabellerna voro emellertid synnerligen knapphändiga, i det de endast redovisade husens byggnadsmaterial och etageantal samt antalet boningsrum och kök.[1] Den andra räkningen verkställdes år 1880 efter i huvudsak samma plan, men meddelades nu i samband med uppgifter om antalet boningsrum och kök även sådana om butiks-, kontors-, verkstads- o. d. lokaler. Bostadsräkningen år 1890, den tredje i ordningen, medförde en utvidgning därigenom, att fastigheterna fördelades efter antalet lägenheter och »eldstäder» (rum och kök) samt bostadslägenheterna grupperades i lägenheter utan och med kök och inom dessa grupper i talrika kategorier efter rumsantalet.

En betydande utökning av och i viss mån en brytning med de äldre bostadsräkningarna, vilka mera avsågo husen än lägenheterna, innebar den för 1893 års räkning uppgjorda planen, vilken i likhet med den för de båda närmast följande utarbetats av Gustav Sundbärg. De förnämsta nyheterna voro uppdelning av lägenheterna efter upplåtelseformen i uthyrda, outhyrda, av ägaren begagnade och fritt upplåtna samt i samband härmed beräkning av ledighetsprocenten, d. v. s. de outhyrda lägenheterna i procent av alla lägenheter av samma slag, vidare en, visserligen ännu något ofullständig, statistik över hyresbeloppen såväl absolut som per lägenhet inom olika storleksgrupper samt slutligen uppgifter rörande folkmängden inom olika slag av lägenheter. Följande år, 1894, verkställdes en ny bostadsräkning efter enahanda plan, vilken emellertid särskilt i hyresavseende synes hava givit fullständigare uppgifter och därför ofta tages till utgångspunkt för historisk-statistiska undersökningar av bostadsvillkorens utveckling i huvudstaden. Den sjätte bostadsräkningen, som förrättades i slutet av år 1900, innebar knappast andra förändringar än en mera detaljerad lokaluppdelning

[1] Ingå liksom de följande årens i form av tabeller i resp. års kommunalberättelser, men föreligga även i form av särtryck därur. Om berättelsernas tillkomst se »Stockholms kommunalstatistik 1868—1918». Statistisk månadsskrift 1918, h. 9 ff.

(kvarter i stället för rotar) i en av huvudtabellerna samt en fördelning av de begagnade bostadslägenheterna efter antalet i varje lägenhet boende personer.

En betydande utveckling medförde sjunde allmänna bostadsräkningen år 1905, vilken var den första, som verkställdes av det s. å. upprättade Stockholms stads statistiska kontor (föreståndare d:r J. Guinchard), som bemyndigats att vart femte år gå i författning om allmän räkning av bostäderna i huvudstaden. Ifrågavarande bostadsräkning avviker från de tidigare i första hand därigenom, att medan dessa offentliggjorts i form av »statistiska tabeller angående bostads- och andra lägenheter» i den allmänna kommunalberättelsen (samt i särtryck), utgavs 1905 års undersökning i form av en särskild publikation, varuti meddelades, förutom de förberörda tabellerna i omarbetat och utvidgat skick, en sammanfattande textlig redogörelse för huvudstadens byggnads- och bostadsförhållanden, nämligen tomter, arealer och taxeringsvärden, hus och etager, lägenheter och hyresbelopp, rum och lokaler samt folkmängd.[1] Vid den år 1910 anordnade åttonde bostadsräkningen tillämpades samma plan, varvid i enlighet med den moderna utvecklingen på bostadsområdet särskild uppmärksamhet bl. a. ägnades åt förekomsten av badrum och centraluppvärmning.[2]

I Göteborg anordnades kommunala folkräkningar åren 1868, 1870 och 1880, vid vilka jämväl insamlades uppgifter rörande antalet hus samt i dem befintliga rum och kök. Till egentlig bostadsstatistik utvidgades emellertid dessa räkningar först fr. o. m. år 1905, då den för Stockholm tillämpade planen kom till användning vid den bostadsräkning, som då anordnades av kommittén för stadens kommunalstatistik under inseende av P. G. Laurin.[3] Denna upprepades efter enahanda grunder år 1910 under ledning av C. A. Tiselius.[4]

I den mån bostadsfrågan i vårt land blev av allmännare betydelse och intresse, gjordes emellertid här såsom i utlandet den erfarenheten, att man för bedömande av hithörande spörsmål behövde mera ingående och exakta uppgifter rörande bostadsvillkoren än som kunde erhållas allenast på grundvalen av fastighetsägarnas lägenhetsuppgifter m. m. Det såvitt bekant första försöket i vårt land att åstadkomma en mera speciell, på de s. k. beboelighetsförhållandena (kubikrum, inneboende o. d.) inriktad bostadsstatistik gjordes i Göteborg, varest arbetarnas bostadsfråga redan tidigt blivit föremål såväl för praktiska reformer — såsom Dicksonska stiftelsen av 1856, Göteborgs arbetarebostadsaktiebolag av 1872 samt arbetarnas byggnadsförening av s. å. — som även för mera teoretiska undersökningar av reformernas förutsättningar i och verkningar på arbetarbefolkningens läge. Medan man tidigare åtnöjt sig med mera allmänna skildringar av pauperismen och dess samband med bostadsförhållandena, företog sig år 1889 Hj. Wallqvist att under

[1] Stockholms stads statistik V. Byggnader och bostäder: Sjunde allmänna bostadsräkningen i Stockholm den 31 dec. 1905. Stockholm 19 06.

[2] Åttonde allmänna bostadsräkningen i Stockholm den 31 dec. 1910. Stockholm 1912.

[3] Göteborgs statistiska årsbok 1905: Första allmänna bostadsräkningen i Göteborg. Göteborg 1905.

[4] Göteborgs statistik: Andra allmänna bostadsräkningen i Göteborg den 31 dec. 1910. Göteborg 1912.

personliga besök i lägenheterna efter ett enkelt formulär insamla fakta i form av sifferuppgifter och på grundval härav samt med tillgodogörande av erfarenheterna från utlandets bostadsstatistik utarbeta en statistisk redogörelse för de mindre bemedlades bostadsförhållanden. Denna redogörelse, vilken avser 1 249, visserligen i mycket växlande proportion (2—54 %) på de olika rotarna fördelade, bostadslägenheter eller c:a 13 % av samtliga de bostäder, som av mantalslängdernas hyresuppgifter att döma voro att anse som mera typiska smålägenheter, redovisar bl. a. antalet överfyllda lägenheter såväl efter rumsantalet (mer än 2 personer per rum) som efter kubikrummet (mindre än 10 kbm. per vuxen och 5 kbm. för barn under 15 år), redogör även, om än mycket summariskt, för inneboendefrekvensen och förhållandet mellan hyra och inkomst m. m. samt utmynnar i en skildring av de nyssnämnda filantropiska organisationernas »mönsterhus».

I Stockholm beslöto stadsfullmäktige år 1896 i anledning av väckt motion att anordna en särskild undersökning av arbetarnas bostadsförhållanden, vilken enligt av särskilda kommitterade uppgjort program utfördes under ledning av d:r K. Key-Åberg.[1] Genom utdrag ur mantalslängderna m. m. sökte man först erhålla en översikt över hela numerären av arbetarbefolkningen — varmed förstods dels arbetare, dels med dem jämförliga personer, såsom post-, järnvägs- och telegrafbetjänte, vaktmästare i verk och inrättningar etc. men däremot icke kasernerade trupper, i andra samhällsklassers hem och hushåll varande egentliga tjänare samt hantverkare, som med biträde av andra än hustru och barn bedrevo sitt yrke — samt denna befolknings bostadsförhållanden och hyresvillkor. Härvid befanns, att den så avgränsade arbetarklassen innehade 35 117 lägenheter och omfattade 156 532 personer (58 % av hela befolkningen), varav ej mindre än 24·9 % betecknades som inneboende. Beträffande 8 485 eller närmare en fjärdedel av dessa arbetarhem, belägna i mera utpräglade arbetarstadsdelar (Staden mellan broarna, Södermalm, Kungsholmen samt Vanadisroten på övre Norrmalm), inhämtades genom särskilda exploratörer uppgifter om lägenhetens rumsantal och dimensioner (varvid även beräknades luftkuben per personenhet, d. v. s. en vuxen eller två barn under 14 år), utrustning med vissa bekvämligheter, årshyra samt hushållets sammansättning av familjemedlemmar, tjänare och inneboende mot betalning. Dessa sistnämnda befunnos utgöra 10·8 % av de boende, och förklaras denna betydande avvikelse från motsvarande, på grund av mantalslängderna beräknade jämförelsetal dels genom svårigheten att erhålla upplysningar om i hemmen logerande främlingar, dels och framför allt därigenom, att ett större antal personer, som på vintern vid tiden för mantalsförteckningarnas uppgörande bodde såsom inlogerade, om sommaren, då de personliga besöken i arbetarnas bostäder företogos, voro på arbete eller rekreation utom stadens område. Därefter lämnas en på grundval av uppgifter från resp. företag verkställd utredning av läget av arbetarnas bostäder i förhållande till stadens större arbetsställen, och slutligen meddelas en

[1] Av stadsfullmäktige beslutad undersökning av arbetarnas bostadsförhållanden i Stockholm. Bih. n:r 40 till Beredningsutskottets utl. och mem. för år 1897.

redogörelse för vad i Stockholm åtgjorts för beredande av bättre tillgång på sunda och billiga arbetarbostäder dels genom uppförande av arbetarbostadshus från statens, stadens eller enskilda arbetsgivares sida, dels genom bostadsbygge av bostadsföreningar eller andra småfolkets självhjälpsföretag samt av institutioner med mer eller mindre filantropisk karaktär såsom A.-B. Stockholms Arbetarhem (stiftat 1891), Bostads- A.-B. Holmia (1895), Byggnads- A.-B. S:t Erik (1875) m. fl.

Under de år, som närmast följde på denna undersökning, undergingo huvudstadens bostadsförhållanden väsentliga förändringar genom alltjämt försvårad tillgång på lämpliga bostäder och därmed förbunden synnerligen kraftig stegring av hyrorna. Då på grund härav frekvensen på Stockholms stads asyler för husvilla ständigt ökades, beslöt styrelsen över dessa asyler att anställa särskilda undersökningar angående bostadsbristen och dess orsaker.[1] För detta ändamål verkställdes ur mantalslängderna för år 1901 samt husvärdarnas uppgifter till bostadsräkningen den 31 dec. 1900 utdrag beträffande alla bebodda lägenheter t. o. m. 3 rum och kök, enligt särskilt formulär, angivande hyra, rumsantal samt de boendes fördelning på vuxna och minderåriga (intill 15 år), män och kvinnor samt hyrande och inneboende. Såsom hyrande räknades därvid de, som kontrakterat med husägaren om lägenhet, samt dessa personers familj (hustru, barn, tjänstefolk och där boende släktingar, som ej mantalsskrivit sig själva), medan såsom inneboende betraktades alla övriga i lägenheten boende personer, sålunda ej blott sådana, som disponera eget rum, utan även i vissa fall huvudpersonens vuxna barn, då de avlämnat egen mantalsförteckning, något som i viss mån förklarar den erhållna höga inneboendeprocenten (27·4 % av de boende och 56·2 % av lägenheterna). Med ledning av ifrågavarande uppgifter, vilka omfattade 48 140 lägenheter, företogs sedermera under år 1902 en mera ingående undersökning i 18 019 (37 %) bland de mera trångbodda småbostäderna genom personliga besök av särskilda undersökare, vilka därvid ifyllde ett särskilt formulär, upptagande, förutom rumsantal och hyresbelopp, även lägenhetens dimensioner, den hyrandes årsinkomst samt de boendes fördelning på hyrande, inneboende och tillfälliga nattgäster. Sistnämnda båda frågepunkter befunnos dock alltför ofullständigt besvarade för att kunna användas vid bearbetningen, vilken verkställdes av d:r J. Guinchard, men däremot lämnas detaljerade uppgifter bl. a. rörande golvytan och luftrymden per lägenhet, rum och person, årshyran per kvm., kbm. och person, hyresterminerna och de hyrandes yrkesförhållanden ävensom överbefolkade och särskilt dåliga lägenheter, belysta genom konkreta beskrivningar och fotografiska avbildningar.

Sedan denna tid har ingen mera ingående bostadsundersökning blivit verkställd i huvudstaden, varemot åtskilliga sådana under det följande årtiondet kommo till stånd i svenska landsortsstäder, i samband med att småfolkets bostadsfråga även där blivit föremål för större uppmärksamhet. Den första

[1] Av styrelsen över Stockholms stads asyler för husvilla föranstaltad statistisk undersökning angående bostadsförhållandena i Stockholm åren 1900 och 1902, verkställd av J. Guinchard. Stockholm 1903.

av dessa undersökningar, vilken liksom flertalet övriga ingick såsom ett led i arbetet för bostadsvillkorens förbättring genom praktiska åtgärder från resp. kommunalförvaltningars sida, utfördes åren 1905—06 i Karlskrona av en därför tillsatt kommitté och omfattade stadens tre första kvarter med tillhopa 919 lägenheter t. o. m. 2 rum och kök.[1] Vid bearbetningen, som verkställdes av frih. E. Palmstierna, såväl framräknades de för varje bostadsstatistisk intensivundersökning grundläggande data, såsom luftkuben per person och rum, årshyran per kbm. m. m., som belystes särskilda lokala bostadsmissförhållanden, bl. a. den stora utbredningen av delkökslägenheter (22 % av de undersökta bostäderna, bebodda av 25 % av arbetarbefolkningen), varefter resultaten sammanfattades i en kortfattad redogörelse i stadsfullmäktiges handlingar. Efter liknande grundsatser och delvis efter förebild därav utfördes under de närmast följande åren bostadsundersökningar i Limhamn (1905—07), berörande 1 510 bostäder eller alla i samhället befintliga 1—4-rumslägenheter med undantag av vissa villor och tjänstemannabostäder, vilken undersökning ingick i en av G. Stjernström utarbetad monografi över detta industrisamhälle,[2] Vänersborg (1906), avseende stadens samtliga lägenheter om 3 rum och kök och därunder samt lämnande uppgifter om 1 077 sådana,[3] Linköping (1907—08), som likaledes berörde hela staden och upptog 2 997 bostäder t. o. m. 2 rum och kök,[4] Nyköping (1907—08), omfattande tvenne stadens kvarter med tillhopa 400 lägenheter från 2 rum och kök och därunder,[5] samt Örebro (1909—12), vilken berörde 1 280 lägenheter t. o. m. 2 rum och kök i vissa stadens kvarter, motsvarande 25 % av samtliga smålägenheter.[6]

Efter hand gjorde sig dock gällande ett behov av mera omfattande och ingående specialutredningar rörande den mindre bemedlade stadsbefolkningens bostadsfråga. Förtjänsten av att i vårt land först hava anordnat bostadsstatistiska intensivundersökningar av den moderna, fördjupade typ, vilken, som förut nämnts, kommit till användning särskilt beträffande vissa tyska städer, tillkommer docent K. A. Edin genom den av honom utförda undersökningen rörande »arbetarbefolkningens bostadsförhållanden i Uppsala» år 1907,[7] vilken emellertid tillika genom mängden av därvid anlagda, bostadssocialt betydelsefulla synpunkter innebär en väsentlig utvidgning av förut uppställda utredningsprogram. Undersökningen, vilken tillkommit i anledning av inom stadsfullmäktige väckt motion och förberetts av en särskild kommunal bostadskommitté, avsåg samtliga smålägenheter t. o. m. 2 rum och kök, bebodda av arbetare och

[1] Karlskrona: Kommitterades för undersökning av arbetarnas bostadsförhållanden betänkande. Stadsfullmäktiges handlingar 1906; jfr E. Palmstierna: Bostadsfrågan i en landsortsstad. Social tidskrift 1906, sid. 243.

[2] G. Stjernström: Limhamn, dess industriella och sociala utveckling, II, Social tidskrift 1907, h. 2.

[3] Vänersborg: Utredning rörande sanitära missförhållanden. Stadsfullmäktiges handlingar 1906, h. 3.

[4] Linköping: Utredning angående stadens bostadsförhållanden. Stadsfullmäktiges handlingar 1908, n:r 8.

[5] Nyköping: Handlingar ang. bostadsundersökningen i Nyköping. Stadsfullmäktiges handlingar 1908.

[6] Örebro: Arbetarebefolkningens bostadsförhållanden i Örebro. Stadsfullmäktiges protokoll och handlingar 1913, ser. A, n:r 90.

[7] K. A. Edin: Arbetarbefolkningens bostadsförhållanden i Uppsala. Uppsala 1910. (Det använda formuläret återges sid. 16).

därmed jämställda, såsom småhandlande, småhantverkare, handelsbiträden, smärre gårdsägare, understödstagare o. d. För tillhopa 3 143 sådana småfolksbostäder med en folkmängd av 10 393 personer ifylldes genom särskilda undersökare ett utförligt formulär, upptagande frågor rörande bostadsinnehavarens namn, yrke, arbetsplats, civilstånd och inkomst; bostadens läge och byggnadsmaterial, rumsantal och dimensioner, belysning, uppvärmning och hygieniska förhållanden; antalet invånare i bostaden samt deras fördelning på män, kvinnor och barn (under 14 år), på gifta och ogifta samt på familjemedlemmar, tjänare, självständiga hyresgäster i andra hand och inneboende; utövande av hantverk i bostaden samt dennas bekvämlighetsförhållanden (vattenledning, avträde m. m.) ävensom de boendes hyresförhållanden och boendetid samt deras hälsoförhållanden (lungsot). Vid bearbetningen har anlagts en mängd bostadssocialt intressanta synpunkter och tillämpats en vittgående differentiering efter stadsdelar, gårdstyper och lägenhetskategorier i syfte att giva dels en allmän karaktäristik av bostadsförhållandena i Uppsala, dels specialutredningar av arbetarlägenheternas hyror och rumsdimensioner samt de boendes rumsutrymmen (trångboddhet och överbefolkning). Till fullo har dock icke det rikhaltiga primärmaterialet kunnat utnyttjas i nämnda arbete, men har undersökningens ledare beträffande vissa frågepunkter, såsom bostädernas hygieniska förhållanden och relationen mellan hyra och inkomst i en tidskriftsuppsats publicerat en del kompletterande uppgifter, vilka i fråga om »hyresprocenten» avse 737 »normalhushåll».[1]

En annan dylik bostadsbeskrivning verkställdes beträffande Göteborg år 1911 av docent Edin[2] på uppdrag av kommittén för stadens kommunalstatistik. Denna undersökning, vilken utfördes i anslutning till den ovanberörda bostadsräkningen vid årsskiftet 1910/11, var av representativ natur, i det att den avsåg icke stadens samtliga smålägenheter utan blott c:a en femtedel av dem, utvalda genom utlottning bland stadens bostadsfastigheter. Bland lägenheterna, vilkas övre gräns även nu drogs vid 2 rum och kök (inberäkn.), medtogos nu ej blott arbetarbostäderna utan även de »medelklassbostäder», vilka genom sin möblering e. d. gåvo ett mera välsituerat, »småborgerligt» intryck. Tillhopa införskaffades genom särskilt instruerade undersökare uppgifter rörande 5 115 lägenheter med en folkmängd av 20 185 personer, därav 3 917 arbetarbostäder och 1 198 »medelklassbostäder». Vid undersökningen användes ett frågeformulär, vilket, förutom ungefär samma grundfrågor som det vid uppsalaundersökningen tillämpade, upptog ett flertal tilläggsfrågor, vilka dels förtydligade och kompletterade de egentliga bostadsspörsmålen, såsom beträffande husets ålder och beskaffenhet, tamburens dimensioner, storleken av förutvarande bostad, hyresförhöjningar, spårvagnspengar m. m., dels avsågo andra, i visst samband med boendevillkoren stående demografiska och sociala problem, såsom de boendes ålders-, giftermåls- och fruktsamhetsförhållanden, arbetslöshet m. m. I den över bostadsbeskriv-

[1] K. A. Edin: 1907 års bostadsundersökning i Uppsala. Uppsala läkareförenings förhandlingar N. F. XVI: 3.

[2] K. A. Edin: De mindre bemedlades bostadsförhållanden (första bostadsbeskrivningen) i Göteborg. Götehorg 1912. (Formulär och instruktion avtryckta sid. 194 ff.).

ningen publicerade redogörelsen meddelas, förutom en översikt över dess huvudresultat, ingående och efter stadsdelar, socialgrupper (arbetare och »medelklass») och lägenhetskategorier differentierade uppgifter angående utrymmesförhållandena såväl i lägenheterna i allmänhet som särskilt i sovrummen, beträffande de boendes fördelning på familjemedlemmar och främmande (inneboendefrågan) samt angående hyresbeloppen per lägenhet och per kbm. bostadsutrymme. Däremot måste vid bearbetningen i huvudsak lämnas åsido ej blott de demografiska tilläggsfrågorna, utan även åtskilliga bostadsspörsmål, såsom husens ålder och beskaffenhet, bostadsstandarden för olika yrkesgrupper, hyrans förhållande till inkomsten m. m. Särskilt sistnämnda problem har emellertid av docent Edin sedermera upptagits till behandling i en tidskriftsuppsats med avseende på ett mindre antal »normalhushåll».[1]

2. Utredningens planläggning och utförande.

a. Bostadskommissionens utredningsprogram.

I det föregående har man sökt giva en bild av bostadsstatistikens utveckling såväl i Sverige som i utlandet intill ungefärligen den tidpunkt, då anordnande genom statens försorg av omfattande bostadsstatistiska undersökningar blev aktuellt genom tillsättande av 1912 års bostadskommission. Med anledning av skrivelse från riksdagen den 31 maj 1911 samt inom riksdagen gjorda framställningar i bostadsfrågan tillkallades den 19 januari 1912 i enlighet med nådigt bemyndigande av statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet dåvarande ledamoten av riksdagens andra kammare, rådmannen Allan Cederborg, sekreteraren i svenska stadsförbundet d:r Yngve Larsson, direktören för Stockholms stads lantegendomsnämnd, kaptenen Karl Henrik Fredrik Meurling, filosofie doktorn Adrian Molin samt ledamoten av riksdagens första kammare, professorn Gustaf Fredrik Steffen att, i enlighet med de närmare anvisningar, som departementschefen kunde komma att meddela, verkställa utredning och avgiva förslag till åtgärder med avseende å de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden.

För de sakkunnigas arbete lämnades vissa anvisningar i statsrådsprotokollet, varvid anordnandet av särskilda bostadsstatistiska undersökningar berördes med följande ord:

»För vinnande av tillräcklig kännedom om nu rådande bostadsförhållanden å olika orter i landet, är givetvis en undersökning påkallad. Denna undersökning bör dock icke givas större omfattning och räckvidd, än som för vinnande av en allmän uppfattning av förhållandena på detta område i olika trakter av landet är nödigt. Införskaffandet och det statistiska bearbetandet av detta undersökningsmaterial torde lämpligast böra anförtros åt kommerskollegium, närmast dess avdelning för arbetsstatistik; dock att pla-

[1] »Växande småfolksfamiljers bostadsfråga». Ekonomisk tidskrift 1915, sid. 117 ff.

nen för denna undersökning bör uppgöras i samband med nyssnämnda sakkunniga, samt vederbörande kommuners intresserade medverkan i största möjliga utsträckning påkallas för arbetet.»[1]

I enlighet härmed uppdrog bostadskommissionen åt förste aktuarien Bertil Nyström att utarbeta en promemoria angående de statistiska undersökningar, som utöver redan förefintliga krävdes för att i för de sakkunnigas arbete erforderlig utsträckning belysa i Sverige rådande bostadsförhållanden. Ifrågavarande promemoria befanns av kommissionen, efter granskning, av beskaffenhet att efter vissa smärre ändringar kunna läggas till grund för utredningsarbetet på området i fråga, och överlämnades, tillika med ett av kommissionens ledamot professor G. F. Steffen avgivet särskilt yttrande rörande bostadsstatistiska intensivundersökningar, med skrivelse den 1 juli 1912 till kommerskollegium.

Ifrågavarande promemoria var av följande innehåll:

P. M. angående en statistisk undersökning rörande i Sverige rådande bostadsförhållanden.

I. Allmän översikt över byggnads- och bostadsförhållanden i riket (bostadsräkning).

1. Orter, för vilka tillämpas byggnadsstadgan för rikets städer.

A. Innehåll.

a. Tomternas antal och areal, deras fördelning på egna och arrenderade; på bebyggda, under bebyggande eller ombyggande varande, obebyggda.
b. Fastigheternas taxeringsvärde, fördelat på bebyggd, under bebyggande eller ombyggande varande, obebyggd egendom.
c. Antal färdiga hus inrymmande bostäder:
fördelade efter material (sten, trä, övrigt)
» » belägenhet (gatuhus, fristående, gårdshus).
d. Antal etager, fördelade på källar-, vanliga, vinds-.
e. Antal lägenheter, fördelade på bostads- och andra.
» » uthyrda, outhyrda, av ägaren begagnade, fritt upplåtna.
f. Årlig hyra, fördelad liksom e.
g. Antal rum och lokaler, fördelade på boningsrum, kök, andra rum och lokaler (varibland å vissa orter badrum lämpligen torde utskiljas).
h. Folkmängd, fördelad på grupperna a—g, samt, i den mån sig göra låter, uppdelad efter familjer samt på vuxna och minderåriga (under 15 år).

B. Omfattning.

Denna undersökning, vilken blott avser att hopbringa och sammanställa ett fåtal, för en utredning av den allmänna bostadsfrågan grundläggande statistiska data (antal

[1] Statsrådsprotokollet återges i sin helhet i »Meddelanden från kommerskollegii avd. för arbetsstatistik», årg. 1912, sid. 57 ff.

inv. per har byggnadsmark, hus och rum samt inom olika lägenhetstyper; medelhyra per rum och person; antal egna och hyrda lägenheter; antal outhyrda lägenheter och areal av förefintlig byggnadsmark o. s. v.) bör omfatta samtliga bostadshus och lägenheter i minst 100, över rikets län möjligast jämnt fördelade samhällen med sammanträngd befolkning, för vilka tillämpas byggnadsstadgan för rikets städer. Bland dessa orter böra dock ej ingå Stockholm och Göteborg, för vilka ifrågavarande data kunna hämtas ur nyligen verkställda bostadsräkningar.

C. Materialets införskaffande och bearbetning.

Utredningen bör anordnas på så sätt, att den ger jämförbara resultat ej blott med förenämnda båda bostadsräkningar, utan även med kommerskollegii årliga nybyggnads- och hyresprisstatistik (för 1909 avseende resp. 211 och 83 orter). I samband härmed må uttalas en önskan, att kollegii byggnadsverksamhetsstatistik måtte kompletteras med uppgifter angående bortrivna eldstäder, så att statistiken kan meddela upplysning om det verkliga tillskottet av lägenheter å olika orter i riket.

Såsom skett i Stockholm och Göteborg, synes primärmaterialet lämpligen böra införskaffas genom husvärdarna i samband med den allmänna mantalsskrivningen i slutet av år 1912. Vid bearbetningen bör huvuduppmärksamheten riktas på en framställning av förhållandena i de smålägenheter (efter resp. landsdelars bostadsvanor t. o. m. 2 eller 3 rum och kök), vilka utgöra bostäder för de mindre bemedlade samhällsklasserna, samt uppgifterna om de större lägenheterna företrädesvis bearbetas ur synpunkten att avgiva material för jämförelse med avseende på relativa hyresbelopp, ledighetsprocent o. s. v. I detta sammanhang bör vidare uppmärksamheten riktas på, huruvida icke genom en kombination av hyresuppgifterna med taxeringslängdernas inkomstsiffror belysning i någon mån kan erhållas beträffande den inbördes relationen mellan inkomster och bostadspris i olika samhällen.

2. Landsbygden.

A. Innehåll.

Med hänsyn till önskvärdheten att erhålla material till en direkt jämförelse mellan stadssamhällenas och landsbygdens bostadsförhållanden bör i möjligaste mån samma frågeformulär användas. Dock kunna ur formuläret för landsbygden, såsom icke efter dess förhållanden avpassade, uteslutas vissa frågor, särskilt de under punkterna a), b) och d) upptagna.

B. Omfattning.

Utredningen bör omfatta minst 50 landskommuner, fördelade på rikets samtliga län, men torde densamma böra utvidgas till c:a dubbla antalet, därest icke formerna för landsbygdens mantalsskrivningsförrättningar därför lägga svårare hinder i vägen. Kommunerna böra vidare till ungefär hälften utgöras av jordbruksdistrikt, fördelade på skogs- och slättbygder samt på kustland och inland, och till hälften av industrialiserade eller urbaniserade områden, av vilka åtminstone några böra ansluta sig till under 1 upptagna samhällen med sammanträngd befolkning.

C. Materialets införskaffande och bearbetning.

Här gäller i tillämpliga delar det under I: C anförda.

II. Ingående undersökning av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden å vissa typiska orter (bostadsbeskrivning).

1. Orter, för vilka tillämpas byggnadsstadgan för rikets städer.

A. Innehåll.

De för denna undersökning, som blott skall avse smålägenheter (d. v. s. efter resp. orters bostadsvanor t. o. m. 2 eller 3 rum och kök, använda frågeformulären böra ansluta sig till de under II; A upptagna punkterna c—h, men därutöver meddela upplysningar om:

a. Med avseende på lägenheternas *kvantitet:* rummens längd, bredd (golvyta) och höjd (kubikinnehåll).
b. Med avseende på lägenheternas *kvalitet:* fönsteryta, golvets läge i förhållande till marken, värmeanordning, kokapparat, vattenledning, avträde; bostadens egenskap av kall, fuktig, bofällig; på bostadskvaliteten inverkande förhållanden i lägenhetens omedelbara omgivning (bl. a. gårdsrummets rymlighet och beskaffenhet).
c. Med avseende på *hyran:* dennas förhållande till inkomsten, varvid hänsyn bör tagas icke blott till familjefaderns arbetsförtjänst, utan även till övriga familjemedlemmars inkomster, inneboendes hyresbidrag m. m.
d. Med avseende på *invånarna:* dessas fördelning efter ålder, kön, civilstånd och yrke, samt på familjemedlemmar, tjänare, inhyrande och inneboende (speciellt med hänsyn till sovrumsförhållandena).

Då dessa bostadsbeskrivningar böra innebära en vidare utveckling av de bostadsundersökningar, vilka, såsom nedan vidare utföres, närmast som ett led i den praktiska bostadspolitiken igångsatts av vissa stadskommuner, ligger det i sakens natur, att desamma icke böra anläggas enbart ur allmänt social synpunkt, utan även efter sådana principer, att de kunna ligga till grund för praktiska åtgärder i bostadsfrågan å en viss ort. Utöver förenämnda spörsmål kunna därför också, efter resp. samhällens önskan, å formulären, vilka blott i ovan angivna huvudpunkter behöva överensstämma för samtliga av undersökningen berörda platser, intagas ytterligare frågor, avpassade efter särskilda orters förhållanden och ägnade att ytterligare konkretisera skildringen av där rådande bostadsvillkor (t. ex. om ortens kommunikationsförhållanden och deras inverkan på hyresnivån samt om invånarnas hemortsförhållanden, hemarbete, hälsoförhållanden, tiden för deras inflyttning i bostaden, beloppet av ev. hyresförhöjning o. s. v.).

B. Omfattning.

Liksom i andra länder har även i vårt land anordnandet av dylika ingående bostadsundersökningar av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden närmast ansetts som en kommunal angelägenhet. Dylika hava, efter ett mer eller mindre omfattande program, föranstaltats i Stockholm (1896 och 1902), i Vänersborg, Karlskrona, Linköping, Nyköping, (Örebro), Uppsala, Söderhamn och Limhamn (under perioden 1905—1909) samt i Göteborg (1911, en äldre 1889). Dessutom må erinras om, hurusom i vissa städer (Stockholm, Uppsala, Borås, Karlstad m. fl.) genom därvarande kommunala bostadsinspektioner insamlats ganska utförliga statistiska uppgifter om vissa smålägenheter. Vidare lära bostadsundersökningar vara föreslagna eller påtänkta i Malmö, Norrköping, Eskilstuna och Jönköping.

I dessa sistnämnda städer synas sålunda bostadsundersökningar efter enhetlig plan utan större svårighet kunna komma till stånd, och i samband härmed torde en hem-

ställan böra ske till de städer, beträffande vilka förut anordnade bostadsundersökningars resultat icke längre kunna anses vara aktuella, att föranstalta förnyade bostadsundersökningar efter enahanda program. Särskilt bör sådan hemställan göras till Stockholms stad, varvid lämpligen bör framhållas, att en eventuell bostadsundersökning icke bör inskränkas till stadens planlagda område, utan jämväl utsträckas till förstäderna (spec. i det nyinkorporerade Brännkyrka). Slutligen bör bland övriga städer, köpingar och municipalsamhällen, med ledning av den kännedom om deras bostadsförhållanden, som kan erhållas ur kommerskollegii hyres- och husbyggnadsstatistik eller på annat sätt, samt efter underhandlingar med resp. samhällens kommunalmyndigheter, göras ett urval, som från klimatisk, befolknings-, närings- och allmänt social synpunkt fylligt representerar olika typer av städer och stadsliknande samhällen. För dessa orter böra sedermera, liksom beträffande de förut omnämnda, bostadsbeskrivningar med eller utan statens mellankomst komma till stånd efter ovan skisserade program. I bostadsundersökningsorterna behöva dock icke samtliga smålägenheter undersökas, utan, åtminstone vad större och medelstora städer beträffar, blott en viss representativ del (t. ex. 20 %), utvald antingen på så sätt, att vissa kvarter undersökas, eller också vissa fastigheter, genom utlottning fördelade utöver hela stadsområdet.

C. Materialets införskaffande och bearbetning.

Materialet för dessa bostadsbeskrivningar bör, på samma sätt som vid de hittills anordnade undersökningarna av enahanda slag, införskaffas genom personligt besök i lägenheterna av med utförliga instruktioner utrustade husbesökare (exploratörer).

Beträffande materialets bearbetning må framhållas önskvärdheten av, att de på detta och andra sätt erhållna primäruppgifterna samarbetas till möjligast konkreta skildringar av bostadsförhållandena å resp. orter, belysta med fotografier och planritningar av typiska byggnader och bostadslägenheter. Härvid böra, med utnyttjande av primäruppgifternas yrkesspecifikationer, ävenledes vissa arbetargruppers (bruks-, gruv-, sågverksarbetare, portvakter) bostadsförhållanden särskilt uppmärksammas.

[Beträffande dessa ämnen innehållas närmare upplysningar i bilagda, av professor G. F. Steffen avfattade P. M. (se nedan).]

2. Landsbygden.

A. Innehåll.

Beträffande detta gäller i tillämpliga delar det under 1: A sagda.

B. Omfattning.

Enär beträffande landsbygden, i motsats till vad förhållandet är beträffande städerna, erfarenhet saknas om lämpligaste sättet att organisera dylika ingående bostadsundersökningar, synes det vara lämpligt att, innan något mera omfattande program uppgöres, föranstalta en försöksundersökning med avseende på en eller ett par landskommuner. Denna undersökning, vilken om möjligt bör komma till stånd redan innevarande sommar, synes lämpligen böra anordnas i samband med de lantarbetarstatistiska lokalundersökningar, vilka av kommerskollegium föranstaltas.

C. Materialets införskaffande och bearbetning.

Med nyssnämnda inskränkning gäller det ovan under 1: C sagda.

III. Översikt över bostadsstandarden i olika landsdelar.

A. Innehåll.

a. *Sanitära anordningar:* förekomsten eller saknaden av vatten- och avloppsledningar samt ordnad renhållning (avträden, soptunnor); dessa förhållandens återverkan på det allmänna hälsotillståndet.

b. *Bostadstyper:* byggnadssätt i olika landsdelar; hygieniskt olämpliga hustyper (boningshus otillräckligt åtskilt från ladugård, kalkstenshus, slaggtegelhus, rökstugor, backstugor, kyrkstugor såsom bostäder, provisoriska kojor m. m.); hygieniskt olämpliga rum (oeldade drängkamrar i ladugårdar, rum med alkover utan eldstad i Nordsverige); dessa förhållandens återverkan på hälsotillståndet. Lägenheternas utrustning med fasta tillbehör (bekvämligheter) såsom skafferi (visthus), garderober, tvättstuga, torkvind, källare, vedbod, bad- och duschanordning.

c. *Bostadsvanor:* frivillig trångboddhet särskilt vintertid, användning av kök såsom sovrum, boningsrum som förvaringsplats för matvaror, inneboende av olika slag, dålig luftväxling (tillspikade fönster, järnkaminer), förekomsten av inbyggda »skåpsängar» m. m.; dessa förhållandens återverkan på hälsotillstånd och moral.

d. *Bostadsstandardens höjning:* tecken härpå under senare tider, t. ex. ökat rumsantal per lägenhet vid nybyggnader, enrumslägenheternas utbytande mot tvårumslägenheter i arbetarbostäder, införande av »fasta tillbehör» (bekvämligheter, jfr under b) o. s. v.; dessa förhållandens samband med arbetarklassens förbättrade ekonomi och ökade anspråk på bostädernas kvalitet och kvantitet.

B. Omfattning.

Bör om möjligt avse riket i dess helhet, men göras mera detaljerad för de orter, som beröras av utredningarna I och II.

C. Materialets införskaffande och bearbetning.

Denna undersökning, vilken särskilt avser att genom införskaffande av sakkunnigeutlåtanden korrigera och komplettera de genom undersökningarna I och II erhållna bostadshygieniska uppgifterna, bör grundas dels på redan tillgängligt material (Kommunaltekniska föreningens statistik, förste provinsialläkarnas årsberättelser m. m.), dels på särskilt införskaffade utlåtanden från kommunala myndigheter och styrelser, hälsovårdsnämnder, fattigvårdsnämnder, byggnadsnämnder, bostadsinspektioner, tjänsteläkare, egnahemsföreningar, enskilda sakkunniga (såsom fattigvårdsförbundets konsulenter, socialt intresserade privatpersoner).

IV. Översikt över den bostadsproduktion, som icke åsyftar vinst.

A. Innehåll.

Omfattning, huvudtyper och ekonomi för den verksamhet, vilken utan att såsom den privata företagsamheten åsyfta vinst (utöver vanlig bankränta) av husbyggnad och bostadsuthyrning, genom låne- eller byggnadsverksamhet åstadkommer hyreshus eller egna hem. Dylik verksamhet kan utövas av

a. Stat och kommun.
b. Stiftelser.
c. Arbetsgivare.
d. »Allmännyttiga» aktiebolag.
e. »Allmännyttiga» föreningar (bostadsföreningar).

B. Omfattning.

Bör om möjligt omfatta alla företag av detta slag i riket, i den mån deras förhållanden icke klarläggas genom de av kommerskollegium och bostadskommittén föranstaltade undersökningarna om statliga och kommunala åtgärder i bostadsfrågan.

C. Materialets införskaffande och bearbetning.

För grupp a) har sålunda material redan införskaffats och är under bearbetning, men bör det kompletteras, därest så erfordras för att kunna motsvara undersökningens syfte. Detta är dels att lämna en skildring av varje särskilt företag, dels en sammanfattande bild, varigenom den »allmännyttiga» byggnadsverksamheten kvantitativt och kvalitativt kan jämföras med den genom undersökningarna I—III klarställda privata bostadsproduktionen.

Den kompletterande *P. M. av professor G. F. Steffen* angående anordnande av systematiska intensivundersökningar av de mindre bemedlades bostadsförhållanden i riket, var, med utelämnande av vissa utkast till frågeformulär, av följande innehåll:

§ 1. Undersökningens tvenne huvuddelar.

1) Denna undersökning sönderfaller uti:
   a) undersökningsmaterialets införskaffande,
   b) undersökningsmaterialets statistiska bearbetning.
2) Planen för undersökningen bör omfatta båda dessa delar av undersökningsarbetet. Kommittén har således att yttra sig icke blott om materialets införskaffande utan även om dess bearbetning.

§ 2. Undersökningens omfattning i allmänhet.

1) De bostäder, som bli föremål för undersökningen, äro uteslutande »de mindre bemedlade klassernas bostäder». Hur dessa skola bestämmas angives i det följande.
2) Kommunerna äro de geografisk-sociala enheter, på vilka undersökningen närmast riktar sig.
3) Bland landets samtliga kommuner träffas ett urval enligt nedan närmare angivna grundsatser.
4) Inom varje kommun utlottas eller bestämmes annorledes de bostäder, som skola undersökas.
5) Undantagsvis kunna samtliga de mindre bemedlades bostäder i en kommun bliva föremål för undersökningen. Då endast en del av dessa bostäder skall undersökas, varieras utlottningsprocenten och utlottningsmetoden i enlighet med befolkningens talrikhet och övriga lokala förhållanden, som böra vara väg-

ledande vid bestämmandet av undersökningens intensitetsgrad inom en given kommun. Ju mindre enhetlig den mindre bemedlade befolkningen i en kommun är uti ekonomiskt och socialt avseende, desto intensivare måste undersökningen bedrivas, så att ingen viktig befolkningstyp kan bliva utelämnad eller för svagt representerad.

§ 3. Undersökningens geografiska omfattning.

1) Undersökningen skall omfatta alla Sveriges län.
2) Inom varje län skall undersökningen låta alla viktiga typer av naturförhållanden (slätt, skogstrakter, bergsbygd, skärgård, kust o. s. v.) bliva representerade genom urvalet av de kommuner, som skola undersökas. Detta därför att olika naturförhållanden betinga olika bostadstyper och typer av bostadsvanor.
3) Vad hela landet beträffar, måste undersökningen ordnas så, att de i olika zoner olika klimatförhållandenas inflytande på bostadsförhållandena och betydelse för bostadspolitiken kunna tydligt framgå. Ju hårdare klimatet är, desto skarpare framträda vissa ogynnsamma drag i de mindre bemedlades bostadsförhållanden.

§ 4. Undersökningens sociala omfattning i allmänhet.

1) Undersökningen omfattar i regel endast bostäder, som icke innehålla mer än tre rum och kök, jämte uthus och bekvämligheter. Undersökningen får inskränkas till bostäder å två rum och kök och därunder i de landsdelar, där två rum och kök i de allra flesta fall utgöra maximum av de mindre bemedlades bostadsutrymme.
2) Dessa mindre bostadslägenheter göras till föremål för undersökningen endast, då de verkligen bebos av familjer eller personer tillhörande »de mindre bemedlade samhällsklasserna».
3) Till dessa samhällsklasser räknas alla kroppsarbetande och intelligensarbetande, såväl självständiga som tjänande på landsbygden såväl som i städerna, vilkas materiella levnadsförhållanden icke höja sig över den nivå, vilken i de största städerna representeras av en familjeinkomst å högst 3 000 kronor om året.
4) Undersökningen skall även omfatta,
   a) de bostäder, som uti såväl privata hem som offentliga inrättningar i städerna och på landet äro hyresfritt upplåtna åt arbetare, tjänare eller lägre funktionärer med deras familjer,
   b) de sovrum och sovplatser och hithörande anordningar, som äro upplåtna eller anvisade åt arbetare, vilka bo hos sina arbetsgivare,
   c) de sovrum, sovplatser o. s. v., som användas av hustjänare,
   d) de bostäder, som av fattigvårdsmyndigheter anvisas åt understödstagare samt dessa senares bostadsförhållanden över huvud.

§ 5. Grundsatserna för urvalet av kommuner inom länen och bostäder inom kommunerna med hänsyn till befolkningens näringsliv och sociala tillstånd.

1) Undersökningen är dels allmän, dels speciell.
   a) Den allmänna undersökningen riktar sig på hela massan av Sveriges mindre bemedlade befolkning, med undantag endast för de befolkningsgrupper, som bli föremål för specialundersökningar.

b) Dessa specialundersökningar hava till föremål vissa folkklasser, yrken och trakter, som av särskilda anledningar anses böra synnerligt noga eller i oavsammanhang för sig undersökas.

2) Den allmänna undersökningen utföres dels extensivt i överensstämmelse med frågeformulären **A 1** och **A 2** och dels intensivt i överensstämmelse med frågeformulären **B 1** och **B 2**. Siffran **1** betecknar här de för städerna avsedda formulären och siffran **2** de för landsbygden avsedda.

a) Den extensiva undersökningen omfattar
10 % av de mindre bemedlades bostäder i Stockholm;
20 % av de mindre bemedlades bostäder i Göteborg;
samt en proportionsvis högre procent i de övriga till undersökning uttagna stads- och landskommunerna, allt efter dessas invånarantal.

b) Den intensiva undersökningen omfattar i allmänhet 10 % av de till extensiv undersökning utsedda bostäderna, men omfattar ett mindre antal kommuner än denna senare.

c) Undersökningsföremålen uttagas genom en utlottningsmetod, som möjligast betryggar de utlottade bostädernas representativa karaktär.

3) Föremål för speciella undersökningar bliva fiskarebefolkningen i Bohusläns, Blekinge och Stockholms skärgårdar och Norrland samt skogs- och flottningsarbetare, järnvägsanläggningsarbetare, betodlingsarbetare samt eventuellt även andra yrken.
För dessa undersökningar uppställas särskilda, efter de olika förhållandena anpassade frågeformulär.

4) Den extensiva allmänna undersökningen måste träffa alla nationellt betydelsefulla lokala och socialekonomiska typer inom den mindre bemedlade befolkningen. Varje landsdel och varje yrke med säregna och nationellt viktiga typer av människor och levnadsförhållanden måste vara representerade någorlunda proportionellt.

§ 6. Undersökningsmaterialets bearbetning.

A) Den statistiska bearbetningen.

1) Den statistiska bearbetningen skall ur materialet framdraga och sammanställa framför allt de fakta, som kunna innebära eller belysa förekomsten av allmänna och djupgående missförhållanden på bostadsväsendets område, vad de mindre bemedlade beträffar. Bland dessa missförhållanden äro särskilt att urskilja sådana, som stå i förbindelse med:

a) husets läge och omgivningar samt bostadens belägenhet och omgivning i huset;
b) byggnadens material, konstruktion och tillstånd;
c) bostadsutrymmet per personenhet;
d) rummens antal, rymlighet och läge med hänsyn till behovet av skilda rum för olika ändamål (särskilt de ungas isolering från de äldre och könens från varandra);
e) beskaffenheten av belysning, luftväxling, uppvärmning och renhållning;
f) bostadens utrustning med »fasta tillbehör», särskilt med hänsyn till vad som kan krävas för
1) en god och sparsam hushållning,
2) kroppslig hygien,

3) god barnavård,
4) verklig hemtrevnad och
5) goda förbindelser med arbetsplatser och salutorg;

g) intrång i familjelivet genom grannar, hyresgäster, inneboende, inackorderingar;

h) bostadsvanor, särskilt så till vida som dessa ha hygienisk och moralisk betydelse samt beröra barnens sunda utvecklingsmöjligheter.

2) För det andra skall den statistiska bearbetningen av materialet framdraga och sammanställa de fakta, som kunna innebära en praktisk vägledning till missförhållandenas bekämpande genom en vidsynt, systematisk, om än långsamt så dock på djupet verkande bostadspolitik.

Hit hör sammanställandet av de faktiska förhållandenas lärdomar beträffande:

a) det minsta nödiga bostadsutrymmet per personenhet;
b) bostadens konstruktiva detaljer och »fasta tillbehör»;
c) ordningsföreskrifter, då flera familjer använda samma tvättstuga, torkvind, avträde, vattenledning o. s. v.;
d) ordningsföreskrifter, då hyresgäster, inneboende och inackorderingar förekomma;
e) ordningsföreskrifter vid förekomsten av hemarbete;
f) ordningsföreskrifter av allmän och speciell hygienisk art.

B) Den deskriptiva bearbetningen.

1) Denna skall foga sig till den statistiska bearbetningen för att komplettera och åskådliggöra denna samt för att i viktiga punkter utgöra en åtminstone partiell kontroll beträffande de slutsatser, som få dragas ur det statistiska materialet.

2) För att möjliggöra denna deskriptiva del av utredningen bör ifrågakomma särskilt deskriptivt forskningsarbete uti mindre utsträckning
a) dels i förbindelse med den »allmänna intensiva» undersökningen och
b) dels i förbindelse med »specialundersökningarna» samt
c) dels såsom en särskild åtgärd efter de statistiska undersökningarnas utförande och bearbetning.

3) Vid dessa deskriptiva undersökningar bör fotografering förekomma i sådan utsträckning, att det erhålles en fullständig samling av de viktigaste typerna av bostadshus och bostäder (exteriörer och interiörer) bland de mindre bemedlade i vårt land.

4) Så vitt möjligt böra, åtminstone delvis, speciellt ortskunniga personer anlitas för samlandet av det deskriptiva materialet eller för beskrivningarnas utförande.

5) Kommitténs medlemmar böra genom resor skaffa sig personliga uppfattningar i samband med den deskriptiva delen av undersökningen.

I nu återgivna förslag omnämndes sålunda fem olika slag av bostadsstatistiska undersökningar såsom behövliga för kommitténs arbete, nämligen:

1:o. Summariska bostadsräkningar inom ett hundratal representiva stadssamhällen och lika många landskommuner.

2:o. Bostadsbeskrivningar eller ingående undersökningar av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden å vissa orter.

3:o. Inhämtande av utlåtanden om bostadsstandarden i olika landsdelar från sakkunniga myndigheter och personer, såsom hälsovårds-, byggnads- och fattigvårdsnämnder, stads- och provinsialläkare, bostadsinspektörer m. fl.

4:o. Undersökningar av den bostadsproduktion, som icke åsyftar vinst och utövas av stat och kommun, stiftelser och filantropiska föreningar och bolag, bostadsföreningar och bostadsföreningsaktiebolag samt arbetsgivare inom industri och jordbruk.

5:o. Statistik över bostadsproduktionen 1912 och eventuellt följande år, utvisande det verkliga tillskottet av lägenheter under året.

Här förelåg sålunda planen till en fullständig och ingående statistik över ett viktigt samhällsområde, varav hittills i vårt land endast spridda delar statistiskt exploaterats genom de av kommerskollegium publicerade årliga redogörelserna för nybyggnader och bostadspris å vissa orter, ävensom genom de på kommunalt initiativ tillkomna bostadsräkningarna för Stockholm och Göteborg samt bostadsbeskrivningarna för dessa städer och några andra orter.

Omedelbart efter förslagets framläggande vidtogo överläggningar mellan å ena sidan kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik (fr. o. m. år 1913 socialstyrelsen), å den andra hrr Larsson, Molin och Steffen såsom representanter för bostadskommissionen angående frågan, huru de av kommitterade önskade vidlyftiga utredningarna på lämpligaste sätt skulle kunna bringas till verkställighet med tillhjälp av de begränsade personliga och ekonomiska resurser, som för ändamålet stodo till buds. Vid dessa förhandlingar, varunder jämväl från särskilt tillkallade ortsrepresentanter upplysningar inhämtades rörande de lämpligaste formerna för kommunernas medverkan vid utredningsarbetet, uppgjordes arbetsplan och utarbetades frågeformulär för bostadsundersökningens olika grenar.

Såsom ledare för de statistiska undersökningarna rörande de mindre bemedlades bostadsförhållanden har alltifrån början tjänstgjort förste aktuarien Bertil Nyström, till en början enligt särskilda förordnanden av kommerskollegium och socialstyrelsen, fr. o. m. år 1914 i enlighet med genom kungl. brevet den 31 dec. 1913 m. fl. brev meddelat nådigt uppdrag. Förutom ett flertal tjänsteresor inom landet har undersökningens ledare med statsbidrag företagit utländska studieresor till Finland och Tyskland år 1913 och till Danmark år 1916 i syfte att närmare studera tekniken och metodiken vid där företagna bostadsstatistiska undersökningar av större områden.

Vid här ifrågavarande utredningsarbete i bostadsfrågan riktades huvuduppmärksamheten på den för all annan bostadsstatistik grundläggande, ett par hundra kommuner omfattande bostadsräkningen. I samråd med bostadskommitterade utarbetades härför en utförlig plan, för vars innehåll och utförande närmare redogöres i följande kapitel.

Innan man ingår på denna redogörelse för den allmänna bostadsräkningen, vilken utgör det egentliga föremålet för förevarande framställning, synes det dock lämpligt att något uppehålla sig vid planläggningen och utförandet

av de bostadsräkningen ur olika synpunkter kompletterande utredningar, vilka ovan angivits under 2:o—5:o.

Såsom i det föregående vid upprepade tillfällen angivits, måste en allmän bostadsräkning, därest man vill erhålla detaljerad kunskap om och verklig insikt i småfolkets bostadsförhållanden, åtminstone med avseende på en del av undersökningsområdet kompletteras genom undersökningar av mera ingående art, enkannerligen konkreta beskrivningar av ett större antal smålägenheter, grundade på material, inhämtat efter ett särskilt formulär genom personliga besök i bostäderna av särskilda husbesökare. Härigenom kan klarhet vinnas angående vissa, för en rationell bostadspolitik mycket betydelsefulla spörsmål, rörande vilka inga eller otillräckliga upplysningar kunna erhållas genom förenämnda mera summariska bostadsräkningar. Med avseende på lägenheternas utrymmesförhållanden böra sålunda upplysningar inhämtas angående rummens längd, bredd och höjd, varigenom golvyta och kubikinnehåll kan beräknas såväl absolut som per person eller personenhet (en vuxen eller två barn). Beträffande lägenheternas kvalitet upptagas upplysningar om belysnings-, uppvärmnings- och bekvämlighetsförhållandena, om det sätt, på vilket bostaden underhållits av husvärden och skötts av hyresgästen o. s. v. Vidare kunna hyresvillkoren närmare utredas, enkannerligen i vad mån hyresutgifterna bestridas genom familjefaderns arbetsförtjänst, övriga familjemedlemmars inkomster, inneboendes hyresbidrag o. s. v. Slutligen bör undersökas invånarnas fördelning på vuxna och barn, män och kvinnor, gifta och ogifta, efter olika yrken samt på familjemedlemmar, tjänare, inhyrande och inneboende (särskilt med hänsyn till sovrumsförhållandena).

Anordnandet av dylika mycket detaljerade och strängt lokalt begränsade *bostadsbeskrivningar* måste givetvis betraktas som i främsta rummet en kommunal angelägenhet, och hava jämväl, som förut angivits, i vårt land efter växlande synpunkter planlagda bostadsbeskrivningar på kommunalt initiativ kommit till utförande i vissa städer. Enär emellertid de hittills verkställda undersökningarna av detta slag — med undantag för de av docent Edin för Uppsala och Göteborg verkställda, vilka i flera avseenden äro att anse som mönstergilla — av bostadskommissionen icke ansågos tillräckligt vägledande, upptogs, som nämnts, på programmet för de statistiska utredningarna i bostadsfrågan en punkt om, att dessa på ett mera framskridet stadium jämväl borde omfatta bostadsstatistiska lokalundersökningar, även om dessa bostadsbeskrivningar av ekonomiska skäl måste inskränkas till att allenast avse vissa orter, varifrån kommunalt intresse och kommunala bidrag i större mått kunde påräknas.

Härvid riktades särskilt uppmärksamheten på Stockholm, varifrån uppgifterna angående synnerligen höga hyror, utbrett inneboendesystem och andra symtom av bostadsnöd voro lika talrika som svårigheterna stora att vinna verklig inblick i dessa klagomåls grunder och berättigande. Visserligen gåvo de i huvudstaden periodiskt anordnade bostadsräkningarna en allmän orientering över hithörande spörsmål, men härigenom belystes givetvis

blott i ringa mån förhållandena inom särskilda lägenhetskategorier och socialgrupper. Och de speciellt på studier av småfolkets bostäder inriktade undersökningar, som förelågo, daterade sig från åren 1896—97 och 1902, varför de numera knappast kunde äga annat än historiskt värde.

Med denna motivering och efter anmodan av bostadskommissionen hemställde socialstyrelsen i skrivelse den 27 oktober 1914 att stadsfullmäktige ville uppdraga åt styrelsen för stadens statistiska kontor att, efter samråd med socialstyrelsen, verkställa en representativ undersökning av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden i Stockholm (bostadsbeskrivning). Ärendet remitterades till statistiska kontorets styrelse och hälsovårdsnämnden, vilka i avgivna yttranden avstyrkte förslaget, huvudsakligen av det skäl, att dess genomförande skulle kräva med hänsyn till rådande kritiska ekonomiska förhållanden alltför avsevärda kostnader. Då det därjämte befanns, att det av stadens bostadsinspektion genom fortlöpande och andra besiktningar av lägenheter hopbragta materialet näppeligen var användbart för en statistisk undersökning sådan som den ifrågasatta, beslöto stadsfullmäktige vid sammanträde den 17 maj 1915 att socialstyrelsens ifrågavarande framställning icke skulle föranleda till någon stadsfullmäktiges åtgärd.[1]

Ungefär samtidigt med angivna hemställan till Stockholms stadsfullmäktige gjordes från socialstyrelsens sida motsvarande hänvändelse till städerna Eskilstuna, Norrköping, Jönköping och Sundsvall. Enär dessa, i motsats till huvudstaden, sakna statistiskt skolad tjänstemannapersonal, innebar denna framställning emellertid allenast en anhållan att genom penninganslag eller personlig medverkan säkerställa insamlingen av för undersökningen nödiga primäruppgifter.

Socialstyrelsens framställning rönte, oaktat de krav den nu inbrytande kristiden ställde på de kommunala myndigheternas medel och intresse, ett välvilligt mottagande från städernas sida, ehuru i Eskilstuna visserligen icke inom stadsfullmäktige kunde uppbringas för anslags beviljande erforderlig kvalificerad majoritet.

Vad Norrköping beträffar, befanns det lämpligt att för ändamålet söka utnyttja det betydande bostadsstatistiska material, som genom stadens bostadsinspektion insamlats rörande småläghenheterna i staden. De härvid använda frågekorten voro mycket fullständiga i fråga om själva lägenheten och dess »fasta tillbehör», men innehöllo däremot tämligen knapphändiga upplysningar om de boende och deras personliga och ekonomiska förhållanden. Därjämte hade materialet inhämtats under loppet av flera år, varigenom de å korten antecknade uppgifterna om hyresbelopp, inneboende och dylika jämförelsevis snabbt växlande förhållanden icke kunde anses som inbördes fullt jämförbara. Sedan emellertid hälsovårdsnämnden förklarat sig villig att låta i angivna avseenden komplettera och aktualisera detta primärmaterial, utvaldes, i samverkan med förste stadsläkaren d:r W. Söderbaum, för undersökningen 2 004 bostadsuppgifter, motsvarande c:a 20 % av stadens samtliga

[1] Beredningsutskottets utlåtanden och memorial 1915 n:r 115 samt Bihang 1914 n:r 194.

småhägenheter och fördelade på vissa för äldre och nyare stadsdelar typiska gator. Genom personliga besök i dessa lägenheter av bostadsinspektrisen jämte erforderliga biträden konstaterades, i vad mån de å respektive kartoliner antecknade upplysningarna fortfarande voro aktuella samt infördes nödiga kompletteringsuppgifter. Efter avslutandet av detta arbete, vilket ägde rum omkring årsskiftet 1914/1915 och tog en tid av ett par månader, insändes materialet till socialstyrelsen, där det gjordes till föremål för bearbetning. Såsom resultat av denna förelåg i början av år 1916 en under titeln »Undersökningar rörande de mindre bemedlades bostadsförhållanden i vissa svenska städer (bostadsbeskrivningar), I, Norrköping», utgiven, med gatubilder och rumsinteriörer illustrerad publikation, i vilken jämväl innehålles en utförlig skildring av undersökningens anordnande och verkställande ävensom (sid. 19—20) avtryck av det därvid använda frågeformuläret, vilket, som nämnts, utgjordes av bostadsinspektionens frågekort med visst för kompletteringsundersökningen avsett påtryck. Redogörelsen, till vars uppgifter man i det följande skall återkomma, erbjuder ett särskilt intresse därigenom, att härmed så vitt bekant för första gången i vårt land ett försök gjorts att statistiskt utnyttja de uppgifter om småfolkets bostadsförhållanden, som efter hand samlas i bostadsinspektionernas arkiv.

Under år 1917 utgåvos såsom delarna II och III av samma publikationsserie bostadsbeskrivningar över städerna Jönköping och Sundsvall, avseende en femtedel av småbostäderna eller resp. 1 013 och 541 lägenheter, och utförda den förra under medverkan av stadens bostadskommitté och dess ordförande d:r O. Lundborg, den senare i samverkan med förste stadsläkaren d:r C. O. Elfström. Ifrågavarande undersökningar voro verkställda i huvudsaklig överensstämmelse med den tidigare undersökningen i Norrköping, men åtskilja sig från denna dels därigenom, att vid dem användes ett särskilt, inom socialstyrelsen i samråd med bostadskommissionen för ändamålet utarbetat frågeformulär, benämnt form. 3: a, med därtill hörande instruktion för husbesökare vid bostadsbeskrivningen, form. 3: b, (båda avtryckta i resp. publikationer sid. 9—12), dels därigenom att utväljandet av undersökningslägenheterna icke, såsom i fråga om den tidigare undersökningen i Norrköping, skedde genom uttagande av vissa typiska gator, utan genom utlottning stadsdelsvis bland resp. städers samtliga, genom den föregående bostadsräkningen registrerade fastigheter. I ett land som Sverige, där husen i städerna äro jämförelsevis stora och de mindre bemedlades bostäder i regel fördelade över hela stadsområdet och jämväl förekomma i gårdshus, på vindar etc. i medelklasskvarteren, torde sistnämnda metod, såsom de i publikationerna meddelade kartskisserna i sin mån belysa, nog erbjuda större garantier för ett verkligt representativt urval än den förra, vilken mera är på sin plats å orter, där enfamiljshusen förhärska och gatorna helt bära prägeln av sina socialt enhetliga invånares levnadsfot.

I undersökningsplanen hade jämväl ifrågasatts bostadsbeskrivningar för vissa landskommuner, men hava några dylika, på grund av mångahanda därmed förbundna svårigheter, icke kunnat komma till utförande.

Vad därefter beträffar den ovan under 3:o omnämnda enquêten, avsåg denna att korrigera och komplettera de på statistisk väg erhållna upplysningarna angående bostadsstandarden inom olika landsdelar m. m. genom inhämtande av *sakkunnigeutlåtanden* från myndigheter och personer, vilka genom sin tjänsteutövning eller på annat sätt förvärvat särskild erfarenhet beträffande de mindre bemedlade samhällsklassernas bostadsförhållanden. I detta syfte utarbetades inom socialstyrelsen i samråd med bostadskommissionen ett frågeformulär, benämnt form. 4, innehållande spörsmål angående förekomsten eller saknaden av vatten- och avloppsledningar, ordnad renhållning och andra sanitära anordningar å olika orter samt inflytandet härav på det allmänna hälsotillståndet, beträffande det i trakten förhärskande byggnadssättet, särskilt i vad detsamma avsåg de mindre bemedlade klassernas bostäder, samt förekomsten av i hygieniskt eller annat avseende olämpliga hustyper, rumstyper och bostadsvanor, ävensom rörande huruvida under senare tider försports märkbar höjning eller sänkning av de mindre bemedlades bostadsstandard. Då det ansågs önskvärt, att bringa den sålunda ifrågasatta utredningen i direkt samband med vissa bostadskommissionens utredningar inom byggnadslagstiftningens och bostadsinspektionens område, blev dess igångsättande emellertid något framflyttat. Under mellantiden gjorde sig de speciella kristidsförhållandena i allt högre grad gällande inom bostadsfrågans område och medförde dels en förskjutning av problemställningen, såsom då det under den tilltagande bostadsbristens tryck mindre blev fråga om att arbeta på bostadsstandardens höjning än att söka motverka dess sänkning, mindre att söka avhjälpa trångboddhet och överbefolkning än att för bostadsändamål taga i bruk alla tillgängliga utrymmen och därvid även uppmärksamma »underbefolkade» lägenheter, dels slutligen alldeles nya bostadssociala problem, såsom hyresstegringens motverkande genom statlig hyresreglering o. s. v. Under sådana förhållanden och då det är en känd sak, att en väsentligen på subjektiva omdömen byggande enquête i vida högre grad än en på direkt återgivande av fakta baserad statistisk utredning vore böjd att i första hand uppmärksamma det nya och för tillfället aktuella, ansågs det lämpligt att låta utförandet av denna undersökningsgren anstå tills mera normala förhållanden på ifrågavarande område återinträdde.

I viss mån har så även blivit fallet med de under 4:o berörda utredningarna angående den *allmännyttiga byggnadsverksamheten* eller med andra ord den bostadsproduktion, som icke åsyftar vinst utan fullföljer andra, sociala syften. I den mån låne- eller byggnadsverksamhet för åstadkommande av hyreshus eller egna hem utövas av stat och kommun, gjordes densamma år 1912 till föremål för en utredning, varav ett sammandrag återgivits i »Sociala meddelanden».[1]

Vad *staten* beträffar, inskränkte sig vid denna tid dess praktiska åtgärder till föranstaltande av närmast för dess egna tjänstemän och arbetare avsedda

[1] Sociala meddelanden 1912, sid. 813 ff.

egnahemsanläggningar i Trollhättan och Mörby (invid Stockholm) samt upplåtande av bostäder till ett antal av c:a 6 400 åt övervägande på landet bosatta befattningshavare vid de affärsdrivande verken, i första hand statens järnvägar.

Stadskommunerna hade sökt medverka till gynnsammare bostadsvillkor förnämligast genom kommunala markförvärv och främjande av uppkomsten av egna hem, genom markupplåtelser med äganderätt, tomträtt eller besittningsrätt samt genom medverkan vid byggnadsverksamhetens finansiering. Kommunalt husbygge hade endast förekommit i sex städer och då, om man bortser från asyler åt husvilla o. d., så gott som uteslutande i form av bostadshus för stadens egna arbetare. I nu berörda förhållanden hava de följande årens växande bostadssvårigheter åstadkommit stora förändringar genom att föranleda ett statligt och kommunalt ingripande på bostadsfrågans område av hittills osedd omfattning och i delvis nya former, karakteriserade bl. a. av kommunens intressentskap i de allmännyttiga bostadsföreningar och bostadsbolag, för vilka nu skall närmare redogöras.

Jämväl rörande den del av den allmännyttiga byggnadsverksamheten, som utövas av inom detta område verksamma filantropiska *stiftelser, föreningar och bolag, egnahems- och bostadsföreningar m. fl.*, var avsikten ävenledes att söka åstadkomma utredning. I detta syfte utarbetades tvenne frågeformulär, benämnda form. 6 och form. 7, avsedda det förra för bostadsföreningar och bostadsföreningsaktiebolag, det senare för stiftelser, föreningar och aktiebolag för allmännyttig bostadsproduktion. Form. 6 upptog, förutom frågor rörande föreningens (bolagets) stiftelseår, delägarantal m. m., vissa uppgifter rörande i föreningens ägo befintliga hus och lägenheter samt hyresbeloppen, resp. utdebiteringen för dem ävensom en utredning av föreningens ekonomi i form av ett normaliserat utdrag av vinst- och förlustkontot samt utgående balanskontot för räkenskapsåren 1911, 1912 och 1913. Form. 7, som var avsett att besvaras av korporationer av mycket olika art och syftemål, var uppställt i form av en cirkulärskrivelse, varuti begärdes dels uppgifter rörande stiftelsens, föreningens eller bolagets ändamål, stiftelseår och ekonomi, dels en redogörelse för de åtgärder, som från dess sida vidtagits i syfte att bereda förbättrade bostadsvillkor för de mindre bemedlade befolkningsklasserna, vare sig genom tillhandahållande av billiga bostäder i hyreshus eller genom beredande av egna hem åt mindre bemedlade.

Därefter uppgjordes på grundval av uppgifter erhållna för Stockholms stad ur adresskalendern och från stadens statistiska kontor samt för landsorten från vederbörande länsstyrelser en möjligast fullständig förteckning över de företag, som borde omfattas av undersökningen. Denna upptog dels 445 bostads- och egnahemsföreningar (-aktiebolag), grundade huvudsakligen av mindre bemedlade i syfte att genom inbördes självhjälp förskaffa sina medlemmar (eller aktieägare) bostäder till självkostnadspris, dels 30 filantropiska aktiebolag (och föreningar), bildade huvudsakligen av mera bemedlade och avsedda att, utan att tilldela medlemmar eller aktieägare vinst utöver

vanlig bankränta, bereda eller underlätta anskaffandet av billiga bostäder åt mindre bemedlade, dels slutligen 28 stiftelser med enahanda ändamål. Till samtliga dessa 503 företag utsändes sommaren 1914 form. 6, resp. 7, och erhöllos användbara uppgifter från 313 företag, nämligen 276 föreningar, 18 bolag o. d. samt 19 stiftelser. Uppgifter felades sålunda för 190 företag eller 38 % av de tillskrivna, och även om dessa till väsentlig del torde utgjorts av sådana, vilka icke utövat någon verksamhet åtminstone under de senare åren, måste »avfallsprocenten» anses anmärkningsvärt hög, varjämte de erhållna uppgifterna visat sig i många avseenden ofullständiga och bristfälliga. Detta mindre goda resultat av undersökningen torde böra tillskrivas dels ifrågavarande företags skiftande art och olikformiga bokföring, vilken blott med möda och delvis icke alls kunnat bringas i överensstämmelse med uppställningen i frågeformuläret, dels tidpunkten för undersökningen, vilken kom att ungefärligen sammanfalla med utbrottet av världskrisen, varför utredningen blev underkastad störande inflytelser av mångahanda slag. Under sådana förhållanden har man måst avstå från någon mera djupgående socialekonomisk analys av ifrågavarande företag och inskränka sig till att på grundval av tillgängligt material söka bilda sig en ungefärlig uppfattning om denna rörelses organisationsformer och omfattning omkring år 1913.

Vad först beträffar av mera bemedlade grundade stiftelser samt aktiebolag m. fl. för bostadsändamål med till 4—6 % begränsad vinstutdelning, hava desamma mycket skiftande omfattning och syfte, i det några avse beredande av sunda och billiga bostäder åt de mindre bemedlade i allmänhet, medan andra inskränka sig till anskaffande av husrum åt särskilda grupper av sådana (ensamma kvinnor, barnrika familjer o. d.). Anmärkas må emellertid, att det stora antal »hem» och asyler, som i regel lämna icke blott husrum utan även underhåll huvudsakligen åt barn, kvinnor eller ålderstigna, ansetts falla utom ramen för denna framställning. De förnämsta representanterna för den filantropiska grenen av den allmännyttiga bostadsanskaffningen förefinnas i Stockholm och Göteborg, och förutom de förut (sid. 25*, 27*) namngivna äldre företagen av detta slag må här nämnas två nyare stora donationsstiftelser för åstadkommande av billiga bostäder i huvudstaden, nämligen »Wilhelm Govenii minne» av år 1906 och »B. A. Danelii donationsfond» av år 1909. Tillhopa förefunnos i de uppgiftslämnande filantropiska bostadsföretagens 196 hus 1 215 bostadslägenheter, angående vilkas rumsantal m. m. vissa uppgifter skola lämnas i det följande (sid. 107*). Framhållas må emellertid, att dessa bostadsföretags betydelse ingalunda uttömmes enbart genom nakna kvantitetssiffror, enär man här ofta har att göra med mönsterföretag, vilkas förebildliga arbete på bostadsbyggandets och bostadsvårdens område måste skattas mycket högt.

Genom de mindre bemedlades självhjälp åstadkomna bostadsföreningar synas i vårt land gå tillbaka till 1870-talet, då dylika började bildas såväl i Göteborg (se sid. 25*) som i Stockholm. Mönstret var huvudsakligen hämtat från den bekanta, år 1865 bildade »Arbejdernes Byggeforening» i Köpenhamn,[1]

[1] Se Bostadskommissionens utredningar VII: 2, sid. 69.

och liksom denna åsyftade även de svenska föreningarna att göra sina medlemmar till ägare av sina bostäder. På grund av de i förstnämnda städer förhärskande stora hustyperna mötte dock detta vissa svårigheter, vilka löstes antingen, såsom t. ex. beträffande »arbetarnas byggnadsförening» i Göteborg, på så sätt, att de av föreningen uppförda flerfamiljshusen utlottades bland föreningsmedlemmarna, varvid vinnaren visserligen, efter fullgjord »utlösning» av huset, blev ägare till detsamma men var skyldig »att företrädesvis till föreningsmedlemmar uthyra de lägenheter han själv icke begagnar», eller också, såsom i fråga om de talrika bostadsföreningar och bostadsföreningsaktiebolag, som särskilt efter 1870-talets svåra bostadskris bildades i Stockholm, därigenom att medlemsantalet begränsades efter antalet lägenheter i det uppförda eller inköpta huset och varje andels-, resp. aktieägare blev ägare av fastigheten till så stor del, som motsvarade värdet av hans innehavande lägenhet. En fördel med denna ständiga besittningsrätt och den därmed förenade skyldigheten för medlemmarna att själva bära alla kostnader för lägenheternas skötsel och vård var, att föreningen icke behövde vidkännas utgifter och förluster på vårdslösa och försumliga medlemmar eller hyresgäster. En bestämd nackdel var däremot, att de lägenheterna representerande andelsbevisen, resp. aktiebreven lätt kunde förvandlas till spekulationsobjekt och gå hand ur hand, varigenom en förenings medlemmar kunde komma att bestå av personer i helt annan förmögenhetsställning än de ursprungliga stiftarna och som föredrogo att till högsta möjliga pris uthyra i stället för att själva bebo sina lägenheter. Under senare år hava emellertid vid sidan av dessa föreningar uppstått andra, som hava till ändamål att för sina medlemmar efter andra grunder underlätta anskaffandet av bostäder. Vissa föreningar inskränka sig till att inköpa ett lämpligt jordområde, som styckas i tomter, vilka övertagas av medlemmarna, och när hela området utstyckats, anses föreningens uppgift fylld. En annan grupp bilda de s. k. egnahemsföreningarna, som, förutom att de tillhandahålla tomter, förse sina medlemmar med för byggandet erforderliga penningmedel. Några av dessa föreningar fungera som bekant såsom förmedlare av statens egnahemslån och bistå jämväl vid anskaffandet av smärre jordbruk. Slutligen finnas föreningar, som själva bygga och till medlemmarna försälja bostäder av egnahemstyp. Störst bland dessa och tillika en av de äldsta är den å ett flertal orter i vårt land verksamma föreningen »egna hem» i Motala, vilken såväl anskaffar lån som själv uppför egnahemsbyggnader. Denna förening omfattade vid tiden för undersökningen ensam omkring en tredjedel av hela antalet medlemmar i bostads- o. d. föreningar, vilket för år 1913 uppskattas till c:a 10 000. Tillhopa förfogade 243 uppgiftslämnande bostadsföreningar över 506 boningshus med sammanlagt 6 599 bostadslägenheter, angående vilkas kategorifördelning och upplåtelsevillkor vissa närmare uppgifter meddelas nedan (sid. 107*).

Bortser man sålunda från de vissa speciella ändamål tillgodoseende egnahemsföreningarna o. d. och riktar uppmärksamheten på de egentliga bostadsföreningarna, synas dessa vid tidpunkten för undersökningen i stor utsträck-

ning hava frångått sina ursprungliga självhjälpsändamål och övergått till rena affärsföretag. Krisårens bostadssvårigheter gåvo emellertid i vårt land upphov till en ny, på verklig kooperativ grund anlagd och efter förebild av de stora tyska och engelska bostadssällskapen[1] organiserad bostadsföreningsrörelse. Förelöpare var den år 1912 stiftade »Bostadsföreningen Framtiden», vilken i stockholmsförstaden Enskede uppförde ett par stora bostadskomplex med smålägenheter, som på goda och betryggande villkor uthyras åt föreningens medlemmar, vilka jämväl i förhållande till vars och ens hyresbelopp äga uppbära den vinst, som kan återstå, sedan ränta erlagts på i föreningen nedlagt kapital och andra i stadgarna föreskrivna utgifter tillgodosetts. År 1915 utarbetades genom en av centralförbundet för socialt arbete tillsatt kommitté särskilda mönsterstadgar för kooperativa bostadsföreningar. I huvudsaklig enlighet härmed organiserades påföljande år »Stockholms kooperativa bostadsförening», vilken erhållit motsvarigheter i Göteborg m. fl. städer och spelat en betydande roll bland bärarna av kristidens stats- och kommunalunderstödda bostadsproduktion.

Den ökade livaktighet och de nya former, som kristiden sålunda medförde för nu berörda grenar av den allmännyttiga byggnadsverksamheten, gjorde sig även gällande beträffande *arbetsgivarnas* bostadsbyggnadsverksamhet för sina arbetare. Som ovan angivits, ingick det i bostadskommissionens utredningsprogram, att även härvidlag åstadkomma utredning, och utarbetades ett särskilt, med förenämnda form. 7 i huvudsak överensstämmande formulär, benämnt form. 5 och avsett att tillställas landets större arbetsgivare. Sedan det emellertid blivit bekant, att Sveriges industriförbund låtit genom sakkunnig person företaga en utredning rörande samma ämne, avseende arbetarbostäderna vid industriella verk samt därvid tillämpade grundsatser i fråga om bebyggelseplaner, byggnadssätt, bostadstyper och upplåtelseformer[2], ansågs den från bostadskommissionens sida ifrågasatta undersökningen kunna inskränkas till allenast en statistisk utredning av verkningarna på arbetarnas bostadsstandard av arbetsgivarnas hittills förda bostadspolitik, i den mån dessa kunde komma till synes genom en specialbearbetning av de vid den allmänna bostadsräkningen för industribostäderna lämnade uppgifterna rörande lägenheternas storlek, boendetätheten, hyresbeloppen m. m. Vissa resultat av ifrågavarande bearbetning meddelas nedan sid. 108*, 225* och 277*, och avse tillhopa 5 632 lägenheter i städer och stadsliknande samhällen samt 10738 bostäder i eller i närheten av bruk och andra tättbebyggda orter å landsbygden. Det må emellertid framhållas, att under de år, som förflutit sedan denna undersökning, arbetsgivarnas bostadsbyggnadsverksamhet, särskilt i de större samhällena, tagit vidgad omfattning och delvis nya former (såsom delägarskap i halvkommunala bostadsbolag o. d.), detta bl. a. under intryck av den växande opinion, som kräver, att arbetsgivaren skall tillgodose sina anställdas bo-

---

[1] Se Bostadskommissionens utredningar VII: 1, sid. 350 ff. och VII: 2, sid. 174 ff.

[2] John Åkerlund: Arbetarebostäder vid industriella verk. Sveriges industriförbund, avd. Diverse publikationer n:r 13. Stockholm 1917.

stadsbehov ej blott på landsbygden och i småsamhällena utan även å större orter.

Söker man sammanfatta den bild, som ovan givits av den allmännyttiga byggnadsverksamhetens insats i bostadsbeståndet i vårt land, skulle detta omkring år 1913 hava utgjort c:a 8 000 lägenheter, tillhörande stat och kommun, samt åtminstone lika många i hus, tillhörande bostadsföreningar, stiftelser och allmännyttiga bostadsbolag. Härtill komma de enskilda arbetsgivarnas arbetarbostäder, av vilka över 16 000 tillhörande större industriella arbetsgivare redovisats vid bostadsräkningen, men varav faktiska totalantalet torde vara flera gånger större, särskilt om man tager hänsyn även till arbetsgivarna inom jordbruket m. fl. Erinras må, att i en utredning av Stockholms stads statistiska kontor antalet »billiga bostäder» allenast i huvudstaden vid 1910 års slut beräknades till 11 449 lägenheter, varav 10 353 rena bostadslägenheter. Härav utgjordes dock ej mindre än c:a 4 877, resp. 4 038 av i stadens gatureglerings fastigheter befintliga lägenheter, som nog på grund av ålder, obestämd upplåtelsetid o. d. uthyras till mycket billigt pris, men knappast kunna tillföras den allmännyttiga byggnadsverksamheten i egentlig mening.[1] Tagas vårt lands stadssamhällen under ett, synes högst 5 % av lägenhetsbeståndet böra tillskrivas denna. Till jämförelse må meddelas, att vid en undersökning 1912 i 162 kommuner i Sachsen endast 24 »allmännyttiga» bostäder kommo på 1 000 smålägenheter.[2]

Den allmännyttiga byggnadsverksamhetens betydelse har dock under de senare åren varit stadd i snabbt växande, ty medan under åren 1912—14 endast omkring 10 % av städernas årliga bostadstillskott kunde beräknas åstadkommas genom densamma, var så år 1917 fallet med över 50 %. I denna starka relativa och även absoluta ökning av den »vinstlösa» bostadsproduktionen har man att söka drivkraften till de ovan berörda omvälvningar, vilka under de senast förflutna åren ägt rum med avseende på den byggnadsverksamhet, som utövas av stat och kommun, bostadsbolag, bostadsföreningar och industriella arbetsgivare. Resultaten av denna hastiga och ännu ej på långt när avslutade utveckling kunna knappast fixeras i en sammanfattande redogörelse, förrän kristiden hunnit att i någon mån avvecklas till lugnare förhållanden, utan må här blott hänvisas till de fortlöpande översikter, som meddelas i »sociala meddelanden», »svenska stadsförbundets tidskrift» samt de årsöversikter över byggnadsverksamheten, till vilka framställningen nu övergår.

Av det förut återgivna utredningsprogrammet framgår, att de bostadsstatistiska undersökningarna skulle avse icke allenast att utreda förhärskande bostadstyper och rådande bostadsvanor inom skilda delar av vårt land, utan jämväl att fastställa, huru bostadsbeståndet årligen förnyas och växer i i våra städer, köpingar och municipalsamhällen. För detta ändamål borde

[1] Billiga bostäder i Stockholm, historisk-statistisk redogörelse av J. Guinchard. Stockholms stads statistik, specialundersökningar nr 7 (utg. 1912).

[2] M. Rusch: Die gemeinnützige Bautätigkeit im Königreich Sachsen. Freie Beiträge zur Wohnungsfrage im Königr. Sachsen, Heft 2. Dresden 1914.

den av kommerskollegium utarbetade, ovan sid. 23* berörda byggnadsverksamhetsstatistiken kompletteras med bl. a. uppgifter angående bortrivna eldstäder, så att statistiken kunde meddela uppgifter rörande det verkliga tillskottet av lägenheter å olika orter i riket.

Med anledning härav upptogs till prövning frågan om nybyggnadsstatistikens reformering, och lades till grund för de nya frågeformulär, som härför erfordrades, ett av svenska kommunaltekniska föreningen på kommerskollegii hemställan tidigare utarbetat förslag. Mellan de sålunda tillkomna formulärblanketterna, som efter sin plats i serien av bostadsstatistiska frågeformulär benämndes form. 8: a (för tillkomna hus, lägenheter och rum) och 8: b (för avgångna sådana), och de förut använda tabellformulären är olikheten *i ögonen fallande, i det att i stället för de kortfattade tabellariska* årssammandragen över byggnadsverksamheten på en viss ort trätt detaljerade individualförteckningar över under året tillkomna, resp. avgångna byggnader, upptagande för varje hus dess huvudändamål, byggnadsmaterial, våningshöjd m. m., ävensom antalet däri befintliga lägenheter av olika storlek *samt rum och lokaler av olika slag. Ifrågavarande formulär användes för* första gången år 1912, och under titeln »Byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1912 jämte översikt för åren 1904—1911» offentliggjordes år 1914 den första på uppgifter från byggnadsnämnderna i 231 orter grundade undersökningen i den nya serien. Under de följande åren hava utgivits motsvarande årsredogörelser för åren 1913—17, avseende resp. 244, 234, 242, 260 och 261 samhällen.

b. Bostadsräkningarnas anordnande och verkställande.

Såsom i föregående kapitel framhållits, hade bostadskommissionen i främsta ledet bland de föreslagna bostadsstatistiska undersökningarna satt åstadkommandet av en allmän översikt över byggnads- och bostadsförhållandena i riket på grundval av särskilda bostadsräkningar, anordnade å ett större antal orter i samband med de allmänna mantalsskrivningarna. I och för ifrågavarande bostadsräkningar utarbetades inom kommerskollegium, i samråd med delegerade för bostadskommissionen och särskilt tillkallade sakkunniga, detaljerad arbetsplan och erforderliga frågeformulär med tillhörande anvisningar.

Härvid gällde det i första hand att, i enlighet med i bostadskommissionens utredningsprogram givna anvisningar, utvälja de stadssamhällen och landskommuner, där bostadsräkning borde företagas. Efter noggrant övervägande utvaldes tillhopa 230 orter, däribland 121 städer och stadsliknande samhällen samt 109 landskommuner, med en sammanlagd befolkning av c:a 1·4 miljoner. Bland stadssamhällena medtogos samtliga större (med över 10 000 invånare vid nämnda tidpunkt) och bland de mindre ett *lämpligt* urval, representerande olika landsdelar och samhällstyper. De utvalda landskommunerna utgjordes till omkring hälften av jordbrukssocknar, fördelade

på skogs- och slättbygder samt på kustland och inland, och till hälften av industrialiserade eller urbaniserade områden, de sistnämnda i regel anslutande sig till samtidigt undersökta stadssamhällen.

Till en början avsågs, att å samtliga ifrågavarande orter bostadsräkning skulle anordnas i samband med den i slutet av år 1912 inträffande mantalsskrivningen för år 1913, men, vid närmare övervägande och med hänsyn till att bostadsstatistiska undersökningar av större områden i vårt land representerade något nytt och till betydelse och syftemål okänt, befanns det lämpligt att fördela bostadsräkningen på åren 1912 och 1913, så att vid mantalsskrivningen för år 1913 bostadsuppgifter skulle inhämtas endast för ett mindre antal orter, med en folkmängdssiffra, utgörande c:a 20 % av samtliga orters. Anledningen till denna uppdelning av undersökningen på två år var, att man, före igångsättandet av huvudundersökningen, ville genom en i mindre skala anordnad förundersökning förvärva nödig erfarenhet rörande planläggning och metod för utförandet av den stora riksundersökningen. Erfarenheten har till fullo ådagalagt, att denna uppdelning medförde betydande fördelar i metodiskt och arbetstekniskt avseende och det utan att rubba uppgifternas inbördes jämförbarhet, enär det rörde sig om tvenne, på varandra följande och i socialekonomiskt avseende likartade år.

Då en bostadsräkning till sitt värde är till huvudsaklig del beroende av, att den blir i görligaste mån allmängiltig med avseende på de av densamma berörda orterna, ansågs en dylik undersökning icke kunna bygga allenast på frivillighetens grund, utan ansågos de ifragavarande orternas invånare och i första rummet fastigheternas ägare (och arrendatorer) böra uttryckligen åläggas att avgiva för ändamålet erforderliga uppgifter. Därjämte borde vederbörande mantalsskrivningsförrättare förständigas att tillse, det fullständiga uppgifter bleve avgivna för samtliga fastigheter inom mantalsskrivningsområdet.

I det statsrådsprotokoll, som innehåller Kungl. Maj:ts beslut med avseende på utredningen av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden, hade det, som ovan nämnts, framhållits, att för ifrågavarande arbete vederbörande kommuners intresserade medverkan borde påkallas i största möjliga utsträckning. Det ansågs också vara nödvändigt att redan med avseende på bostadsundersökningens första led, bostadsräkningen, taga i anspråk vederbörande kommunalmyndigheters medverkan. På grund av erfarenheterna från tidigare anordnade större specialundersökningar kunde det med visshet antagas, att det vid mantalsskrivningsförrättningarna inkommande bostadsstatistiska primärmaterialet skulle komma att vara behäftat med åtskilliga bristfälligheter, beroende på, att formulären blivit missförstådda eller slarvigt ifyllda. Dessa fel och ofullständigheter, vilkas avhjälpande vid ett centralt kontrolleringsarbete inom ämbetsverket skulle vålla betydande utgifter och tidsutdräkt, ansågos med avsevärt mindre kostnader och besvär kunna till väsentlig del hävas därigenom, att primärmaterialet omedelbart efter dess insamlande underkastades en förberedande granskning och komplettering å vederbörande orter och, först sedan detsamma därigenom bragts i fullt bearbet-

ningsbart skick, insändes till ämbetsverket. För detta ändamål syntes lämpligen de kommunala myndigheterna å bostadsräkningsorterna böra genom länsstyrelserna anmodas ombesörja, att ifrågavarande granskning- och kontrolleringsarbete bleve genom deras försorg på ett tillfredsställande sätt utfört vare sig genom någon för handen varande kommunalinstitution eller av en för ändamålet utsedd kommitté. De myndigheter eller personer, åt vilka ifrågavarande granskningsuppdrag anförtroddes, borde därefter uppmanas att träda i samverkan ej mindre med de ordinarie mantalsskrivningsförrättarna än även med ämbetsverket, som skulle vara berett att tillhandahålla detaljerade anvisningar för kontrolleringsarbetets utförande.

Sådana anvisningar utarbetades även i anslutning till övriga i och för bostadsräkningen behövliga *frågeformulär*. Härvid befanns det lämpligt att frångå det vid de förenämnda kommunala bostadsräkningarna i Stockholm och Göteborg tillämpade systemet med »huvudförteckningar med lägenhetsuppgifter», särskilt emedan bearbetningen av dylika i listform uppställda primäruppgifter icke kunde ske omedelbart utan först efter en, på grund av de ifrågasatta statliga bostadsräkningarnas stora omfång, mycket tidsödande och kostsam omskrivning på bearbetningskartoliner. I stället ansågos de för bostadsräkningen erforderliga data böra upptagas direkt på blanketter av kartolintyp, varvid den grundläggande principen blev »en blankett för varje hushåll, vare sig dess bostad utgöres av flera hus, ett hus eller del av hus (lägenhet)». Huru denna grundsats i praktiken tillämpades, belyses närmare genom de avtryck av de vid 1912—13 års bostadsräkning använda frågeformulären m. m., vilka meddelas som särskild bilaga (sid. 102 ff.).

Vad *stadssamhällena* beträffar, skulle för varje fastighet (tomt) ifyllas ett särskilt formulär, vilket hade något olika avfattning för fastigheter inom och utom stadsplaneområdet. I det förra (form. 1: a, vitt papper) efterfrågades tomtens ägare, areal och taxeringsvärde, ävensom för bebyggda tomter byggnadernas yta, husens taxerings- och brandförsäkringsvärde samt om husägaren jämväl ägde tomten; å formulärets baksida begärdes specificerade uppgifter för samtliga å tomten uppförda färdigbyggda hus beträffande huvudändamål, byggnadsmaterial, belägenhet, våningshöjd, lägenhetsantal, hyresvärde och ålder. Å det för fastigheter utom stadsplaneområdet avsedda form. 1: b (tryckt å blått papper) saknades sistnämnda frågepunkt, varemot tillagts en annan, avseende fastighetens taxering såsom jordbruks- eller annan fastighet. Det för lägenhetsuppgifterna avsedda form. 1: c (vitt papper), innehöll, förutom vissa identifieringsuppgifter, spörsmål angående lägenhetsinnehavarens yrkesspecialitet och ställning i yrket, angående lägenhetens upplåtelseform, rumsantal, utrustning med fasta tillbehör (bekvämligheter) och hyresbelopp, om hyresgästens boendetid i lägenheten och storleken av hans förutvarande bostad, rörande antalet i lägenheten boende, varvid särskilt skulle redovisas barn under 15 år och personer, ej tillhörande lägenhetsinnehavarens familj eller tjänstefolk, samt slutligen beträffande den taxerade inkomsten för lägenhetsinnehavaren och övriga familjemedlemmar. Sistnämnda punkt skulle ej ifyllas av uppgiftslämnaren, utan med ledning av senast fastställda taxeringslängder av

de kommunala kontrollanterna. För dessas arbete härvid och i andra avseenden lämnades detaljerade anvisningar (form. 1: e), och dylika (form. 1: d), illustrerade genom särskilda mönsterifyllningar (form. 1: f och 1: g), hade jämväl utarbetats för uppgiftslämnarna. Till ledning vid bostadsinnehavarnas klassificering efter yrke användes en särskild yrkesförteckning. Slutligen tillhandahöllos kuvert för sammanhållande av till en och samma fastighet hörande kartoliner. — De för *landskommunerna* avsedda frågeformulären åtskilde sig från stadssamhällenas förnämligast genom utelämnande av vissa för landsbygdens förhållanden ej avpassade frågepunkter, såsom angående husens yta och belägenhet, bostädernas utrustning med bekvämligheter och »fasta tillbehör» m. m. Fastighets- och lägenhetsuppgifterna voro av tvenne typer, en avseende jordbruksfastigheter (form. 2: a och 2: b, skärt papper), en »andra fastigheter» (form. 2: c och 2: d, gult papper). Liksom i fråga om städerna tillhandahöllos även för landsbygdens vidkommande kuvert för uppgifternas sammanhållande, anvisningar för formulärens ifyllande och granskningsarbetets utförande, mönsterifyllningar m. m.

Sedan fullständig arbetsplan med därtill hörande frågeformulär sålunda utarbetats för bostadsräkningen och vunnit kommerskollegii godkännande, hemställde ämbetsverket, med förmälan härom, i underdånig skrivelse den 9 oktober 1912, att Kungl. Maj:t täcktes besluta att dels utfärda nådig kungörelse angående avgivande av statistiska uppgifter till 1912—1913 års allmänna bostadsräkning å vissa angivna orter, dels utfärda nådig skrivelse till Kungl. Maj:ts befallningshavande i resp. län med åläggande för dem att, på sätt ovan angivits, söka taga vederbörande kommunalmyndigheters medverkan i anspråk för bostadsräkningen.

Med anledning härav anbefallde Kungl. Maj:t överståthållareämbetet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i resp. län att för vederbörande kommunala myndigheter framhålla önskvärdheten av, att förberedande granskning och komplettering bleve genom särskilda kommittéer eller eljest på sätt, som kunde finnas lämpligt, verkställda, samt förordnade i sammanhang härmed, att de personer, åt vilka ifrågavarande granskningsuppdrag bleve anförtrott, ägde att träda i samverkan ej mindre med vederbörande mantalsskrivningsförrättare än även med ämbetsverket för erhållande av detaljerade anvisningar för arbetets utförande. Tillika utfärdades kungl. kungörelse angående uppgifter för bostadsräkning å vissa orter av följande lydelse:

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående uppgifter för bostadsräkning å vissa orter i sammanhang med mantalsskrivningen för år 1913;

given Stockholms slott den 18 oktober 1912.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att, sedan Vårt och rikets kommerskollegium i samråd med de för utredning av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden inom Vårt civildepartement tillkallade

sakkunniga hos Oss gjort framställning om anordnande av bostadsräkning enligt viss plan, Vi i anledning härav funnit gott förordna som följer:

1 §.

Var och en, som inom de å bifogade förteckning upptagna orter äger, besitter eller brukar fast egendom, skall vid mantalsskrivningen för år 1913 avgiva bostadsuppgift enligt formulär, som av kommerskollegium fastställes.

2 §.

Blanketter till bostadsuppgifter skola av kommerskollegium tryckas och kostnadsfritt tillhandahållas de uppgiftspliktiga genom magistrat, municipalnämnd eller kommunalnämnd.

3 §.

Vederbörande mantalsskrivningsförrättare åligger att tillse, att vid ovannämnda mantalsskrivning bostadsuppgifter avlämnas för samtliga fastigheter inom området ifråga.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 18 oktober 1912.

GUSTAF.
(L. S.)

AXEL SCHOTTE.

Förteckning å de orter, vilka beröras av allmänna bostadsräkningen för år 1913.

Å följande orter skall bostadsräkning äga rum i samband med mantalsskrivningen för år 1913.

Stockholms stad. Det område, som före ingången av år 1913 utgör Brännkyrka socken med därinom belägna municipalsamhällen Liljeholmen och Örby. — *Stockholms län.* Köpingar: Lidingö, Sundbyberg. Municipalsamhälle: Solhem. — *Uppsala län.* Landskommun: Älvkarleby, Örbyhus härad. — *Södermanlands län.* Stad: Eskilstuna. Landskommun: Björkvik, Jönåkers härad. — *Östergötlands län.* Stad: Norrköping. — *Jönköpings län.* Stad: Jönköping. — *Kronobergs län.* Landskommun: Uråsa, Konga härad. — *Malmöhus län.* Stad: Lund. — *Älvsborgs län.* Stad: Vänersborg. — *Värmlands län.* Stad: Karlstad. Köping: Säffle. — *Kopparbergs län.* Landskommun: Stora Tuna, Falu domsagas södra tingslag. — *Gävleborgs län.* Municipalsamhälle: Ljusdal. Landskommun: Ljusdal, Ljusdals tingslag. — *Västernorrlands län.* Stad: Sundsvall. — *Norrbottens län.* Stad: Luleå.

I enlighet härmed gick kommerskollegium i författning om att dels till ifrågavarande orters kommunalmyndigheter översända för bostadsräkningen erforderliga frågeformulär m. m., dels genom särskilda skrivelser till Konungens befallningshavande i ovannämnda län samt till vederbörande kommunalmyndigheter i av bostadsräkningen berörda orter meddela anvisningar beträffande sättet för frågeformulärens utdelning och bostadsräkningens anordnande i övrigt, dels tillställa bostadsräkningsorternas tidningspress en kortfattad redo-

görelse för ifrågavarande undersöknings tillkomst och innebörd att offentliggöras till allmänhetens upplysning.[1]

Å ifrågavarande orter verkställdes bostadsräkning i enlighet med uppgjord plan vid de i slutet av år 1912 förrättade mantalsskrivningarna för år 1913. De inkomna bostadsuppgifterna blevo därefter för granskning och komplettering överlämnade till resp. kommunalmyndigheter eller för ändamålet utsedda lokala kommittéer. Efter fullgjort arbete insändes materialet efter hand under år 1913 till socialstyrelsen, som fr. o. m. detta år övertagit ifrågavarande, förut kommerskollegium påvilande utredning.

Inom styrelsen gjordes primärmaterialet till föremål för slutlig granskning och bearbetning i nära samverkan med de lokala granskningsmännen, uppehållen genom en omfattande korrespondens och besök å resp. orter av undersökningens ledare eller hans medhjälpare. Vid bearbetningen av det sålunda erhållna synnerligen omfattande och värdefulla socialstatistiska materialet var syftemålet mindre att framräkna allmänna genomsnitt och abstrakta medeltal för större eller mindre ortsgrupper än att lämna konkreta redogörelser för byggnads- och bostadsförhållandenas gestaltning å varje särskild ort, varigenom de lokala skiljaktigheterna i bostadstyper och bostadsvanor kunde förväntas fullt komma till sin rätt. I enlighet med denna bearbetningsprincip skulle för de särskilda bostadsräkningsorterna utarbetas bostadsstatistiska lokalmonografier, vilka beräknades till aderton, enär Brännkyrka församling med de därinom belägna municipalsamhällena Liljeholmen och Örby å ena sidan samt Ljusdals municipalsamhälle och landskommun å den andra lämpligen syntes kunna sammanfattas till vardera en monografi. Ifrågavarande redogörelser blevo också utarbetade i manuskript och tolv av dem efter hand under åren 1913—1916 befordrade till trycket, nämligen de som avsågo städerna Vänersborg, Luleå, Karlstad, Jönköping, Norrköping, Eskilstuna och Sundsvall, Brännkyrka församling av Stockholms stad, köpingen Sundbyberg samt landskommunerna Björkvik i Södermanlands län, Uråsa i Kronobergs län och Stora Tuna i Kopparbergs län (med Borlänge och Domnarvet). På grundval härav torde detaljerad kunskap kunna vinnas om, huru bostadsvillkoren gestalta sig såväl i storstäder som i småsamhällen, såväl i stillastående orter som i raskt växande samhällen, såväl i utpräglade industridistrikt som i rena jordbruksbygder o. s. v. Av kostnadshänsyn har man måst avstå från att även publicera monografierna för Lunds stad, Lidingö och Säffle köpingar, Solhems municipalsamhälle samt Älvkarleby och Ljusdals landskommuner, men äro dessa i manuskript tillgängliga i socialstyrelsen, varjämte vissa viktigare data därur komma att, i samband med motsvarande uppgifter från de tryckta berättelserna, meddelas i det följande.

Med hänsyn till undersökningsområdets förut angivna ringa omfattning kan dock 1912—1913 års bostadsräkning icke giva annat och mera än en visserligen ganska detaljerad skildring av byggnads- och bostadsförhål-

[1] Avtryckt i »Soc. Medd.», årg. 1912, sid. 824 ff.

landena inom ett antal socialekonomiska huvudtyper av orter och knappast någon mera allmängiltig bild av rådande bostadsvillkor inom samtliga delar av vårt vidsträckta land. En sådan kunde knappast erhållas på annat sätt än att, i enlighet med den uppgjorda planen, bostadsräkningen i samband med mantalsskrivningen för *år 1914* utsträcktes till ytterligare ett par hundra, lämpligt utvalda orter. Innan hemställan om en så betydande utvidgning av undersökningsområdet gjordes hos Kungl. Maj:t, ansåg sig dock socialstyrelsen böra, i samråd med bostadskommissionen, upptaga frågan, i vad mån man kunde, särskilt med ledning av de vunna erfarenheterna från 1912—1913 års bostadsräkning, omarbeta och i görligaste mån förenkla de för den nya räkningen erforderliga frågeformulären. Vid denna bostadsräkning hade det sålunda befunnits, att begrepp sådana som »inom» eller »utom stadsplaneområdet», »jordbruksfastighet» och »annan fastighet», vilka äro av mycken betydelse för lagstiftningen och jämväl för de sakkunniga myndigheterna i regel framstå klara, ingalunda göra så för de enskilda uppgiftslämnarna, utan att dessa förväxlat de efter dessa synpunkter differentierade frågeblanketterna i så stor utsträckning, att angivna åtskillnader vid bearbetningen blott med stora svårigheter och delvis icke alls kunde iakttagas. Med hänsyn härtill ansågs angivna uppdelning lämpligen kunna lämnas åsido vid 1913—1914 års bostadsräkning, varigenom antalet blankettyper omedelbart nedbragtes till hälften mot förut. Vidare hade vissa uppgifter rörande fastigheterna, såsom angående tomtens och husets areal m. m., visat sig medföra mycket stora svårigheter för uppgiftslämnare och kontrollanter utan att ändock lämna ett i förhållande till det nedlagda arbetet stående resultat. Enär det vid här ifrågavarande undersökning mindre gällde att redovisa och sammanställa alla byggnads- och bostadsförhållandena berörande data än att söka utfinna särskilt dem, som äro av avgörande betydelse för de mindre bemedlades bostadsvillkor, ansågos i de nya formulären frågepunkterna rörande tomter och byggnader kunna väsentligt reduceras. Hustypens inverkan på boendeförhållandena ansåg man sig kunna klarställa genom en fråga på lägenhetskartolinen, huruvida bostaden utgjordes av helt hus eller del av hus (lägenhet) samt, för stadssamhällenas vidkommande, i vilket våningsplan den var belägen. För att kunna redovisa, i vad mån ett samhälle utmärkte sig för öppet eller sammanträngt byggnadssätt, bibehölls dock frågan, huru många bostadslägenheter varje hus inrymde, men upptogs detta spörsmål ej på någon särskild blankett, utan åtrycktes det för sammanhållande av lägenhetsuppgifterna från ett och samma hus avsedda kuvertet. I motsats till föregående år användes dylika samlingskuvert blott för stadssamhällena med deras i regel stora hus, medan för landsbygden, såsom övervägande bebyggd med enfamiljshus, desamma ansågos vara av mindre betydelse. Medan sålunda fastighetsblanketterna försvunno, stodo lägenhetsuppgifterna, frånsett nyss angivna tillägg, i huvudsak kvar i samma uppställning som förut. Dock reducerades något antalet av de »bekvämligheter», varom uppgift skulle lämnas, liksom punkten om storleken av tidigare bostad uteslöts. Frågepunkten om de boende, vilken tidigare delvis fått en

mindre lycklig redigering, omformulerades nu på sådant sätt, att särskilda uppgifter begärdes om de boende, fördelade på familjemedlemmar, arbetsbiträden och övriga samt på män, kvinnor och barn. Dock visade sig denna differentiering på sina håll ställa alltför stora krav på uppgiftslämnarnas noggrannhet och systematiseringsförmåga för att giva ett ur alla synpunkter fullt brukbart resultat. Såsom resultat av omläggningsarbetet framgingo tvenne, sid. 150 ff. avtryckta frågeformulär, det ena, efter sin plats i serien av bostadsstatistiska formulär benämnt form. 9: a, avsett för stadssamhällena (tryckt på vitt papper), det andra, 9: b (gult papper), avsett för landsbygden, vilka jämte tillhörande anvisningar för kontrollanter samt det förenämnda samlingskuvertet för städerna utgöra de blanketter, som lågo till grund för 1913—1914 års bostadsräkning. Från tryckta mönsterifyllningar ansåg man sig, med hänsyn till blanketternas förenkling, numera kunna avstå, men tillställdes vederbörande granskningskommittéer m. fl. till ledning ett antal som prov ifyllda formulär av olika slag och för skilda bostadstyper.

Sedan arbetsplan och frågeformulär för den nya bostadsräkningen förelågo i utarbetat skick, hemställde socialstyrelsen i underdånig skrivelse den 9 augusti 1913, att Kungl. Maj:t täcktes besluta att dels utfärda nådig kungörelse angående avgivande av statistiska uppgifter enligt av socialstyrelsen fastställda formulär jämväl till den bostadsräkning, som enligt den uppgjorda planen skulle, i samband med mantalsskrivningen för år 1914 anordnas på vissa orter, dels utfärda nådig skrivelse till Kungl. Maj:ts befallningshavande i samtliga län med åläggande för dem att, på sätt förut angivits, söka taga vederbörande kommunala myndigheters medverkan i anspråk för denna bostadsräkning.

I enlighet härmed avlät Kungl. Maj:t till samtliga länsstyrelser cirkulärskrivelse i angivet syfte samt utfärdade en kungörelse om bostadsräkningens utsträckning till de återstående, i socialstyrelsens skrivelse angivna orterna av följande innehåll:

Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående uppgifter för bostadsräkning å vissa orter i sammanhang med mantalsskrivningen för år 1914;

given Stockholms slott den 12 september 1913.

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, på därom av Vår socialstyrelse efter samråd med de för utredning av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden inom Vårt civildepartement tillkallade sakkunniga gjord framställning, funnit gott förordna som följer:

1 §.

Var och en, som inom de å bifogade förteckning upptagna orter äger, besitter eller brukar fast egendom, skall vid mantalsskrivningen för år 1914 avgiva bostadsuppgift enligt formulär, som av socialstyrelsen fastställes.

2 §.

Blanketter till bostadsuppgifter skola av socialstyrelsen tryckas och kostnadsfritt tillhandahållas de uppgiftspliktiga genom magistrat, municipalnämnd eller kommunalnämnd.

3 §.

Vederbörande mantalsskrivningsförrättare åligger att tillse, att vid ovannämnda mantalsskrivning bostadsuppgifter avlämnas för samtliga fastigheter inom området i fråga.

Det alla, som vederbör, hava sig hörsamligen att efterrätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit. Stockholms slott den 12 september 1913.

GUSTAF.
(L. S.)

AXEL SCHOTTE.

Förteckning å de orter, vilka beröras av allmänna bostadsräkningen för år 1914.

Å följande orter skall bostadsräkning äga rum i samband med mantalsskrivningen för år 1914.

Stockholms län. Stad: Södertälje. Municipalsamhällen: Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda. Landskommuner: Östuna (Långhundra härad); Knutby (Närdinghundra härad); Väddö (Väddö och Häverö skeppslag); Solna (Danderyds skeppslag). — *Uppsala län.* Stad: Uppsala. Landskommuner: Övergran (Håbo härad); Rasbo (Rasbo härad); Skäfthammar (Olands härad). — *Södermanlands län.* Städer: Nyköping, Strängnäs. Municipalsamhällen: Oxelösund, Gnesta, Katrineholm. Landskommuner: Frustuna (Daga härad); Stora Malm (Oppunda härad); Vadsbro (Oppunda härad). — *Östergötlands län.* Städer: Linköping, Motala. Municipalsamhällen: Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad. Landskommuner: Rystad (Åkerbo härad); Åtvid (Bankekinds härad); Östra Eneby (Bråbo härad); Kimstad (Memmings härad); Motala landskommun (Aska härad). — *Jönköpings län.* Stad: Huskvarna. Köpingar: Tranås, Vetlanda, Värnamo. Municipalsamhälle: Nässjö. Landskommuner: Nässjö (Tveta härad); Gränna landskommun (Vista härad); Värnamo (Östbo härad); Reftele (Västbo härad). — *Kronobergs län.* Stad: Växjö. Köping: Ljungby. Landskommuner: Hovmantorp (Konga härad); Ekeberga (Uppvidinge härad); Gårdsby (Norrvidinge härad); Ljungby (Sunnerbo härad). — *Kalmar län.* Städer: Kalmar, Oskarshamn, Västervik. Köping: Nybro. Landskommuner: Lofta (Norra Tjusts härad); Misterhult (Tunaläns härad); Mönsterås (Stranda härad); Vissefjärda (Södra Möre härad); Algutsrum (Algutsrums härad). — *Gottlands län.* Stad: Visby. Municipalsamhälle: Hemse. Landskommuner: Roma (Gottlands norra härad); Björke (Gottlands norra härad); Västkinde (Gottlands norra härad); Klinte (Gottlands södra härad); Hemse (Gottlands södra härad). — *Blekinge län.* Städer: Karlskrona, Karlshamn. Landskommuner: Ramdala (Östra härad); Hasslö—Aspö (Medelstads härad); Asarum (Bräkne härad); Jämshög (Listers härad). — *Kristianstads län.* Stad: Kristianstad. Köping: Hässleholm. Municipalsamhällen: Åby—Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla. Landskommuner: Gråmanstorp (Norra Åsbo härad); Strövelstorp (Södra Åsbo härad); Vinslöv (Västra Göinge härad); Södra Mellby (Albo härad); Vitaby (Albo härad); Östra Tommarp (Jär-

restads härad). — *Malmöhus län.* Städer: Malmö, Landskrona, Hälsingborg, Ystad, Trälleborg, Eslöv. Köping: Limhamn. Municipalsamhällen: Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup. Landskommuner: Svedala (Oxie härad); Ottarp (Luggude härad); Norra Svalöv (Rönnebergs härad); Igelösa och Västra Odarslöv (Torna härad); Burlöv (Bara härad). — *Hallands län.* Städer: Halmstad, Falkenberg. Municipalsamhälle: Oskarsström. Landskommuner: Våxtorp (Höks härad); Slättåkra (Halmstads härad); Enslöv (Halmstads och Tönnersjö härad); Ås (Viske härad). — *Göteborgs och Bohus län.* Städer: Lysekil, Uddevalla. Municipalsamhällen: Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund, Tången. Landskommuner: Fässberg (Askims härad); Örgryte (Sävedals härad); Ucklum (Inlands Nordre härad); Krokstad (Sörbygdens härad); Kungshamn (Sotenäs härad). — *Älvsborgs län.* Städer: Borås, Åmål. Municipalsamhälle: Lilla Edet. Landskommuner: Fuxerna (Flundre härad); Trollhättan (Väne härad); Lagmansered (Bjärke härad); Länghem (Kinds härad); Örby (Marks härad); Bolstad (Sundals härad). — *Skaraborgs län.* Städer: Mariestad, Lidköping, Tidaholm. Köpingar: Töreboda, Vara. Landskommuner: Björkäng (Vadsbo härad); Norra Fågelås (Kåkinds härad); Vara (Barne härad); Medelplana (Kinne härad). — *Värmlands län.* Städer: Kristinehamn, Arvika. Municipalsamhälle: Forshaga. Landskommuner: Färnebo (Färnebo härad); Alster (Väse härad); Grava (Karlstads härad); Bro (Näs härad); Norra Råda (Älvdals härads nedre tingslag). — *Örebro län.* Städer: Örebro, Lindesberg. Köpingar: Hallsberg, Kopparberg. Municipalsamhälle: Kumla. Landskommuner: Längbro (Örebro härad); Ånsta (Örebro härad); Stora Mellösa (Askers härad); Kumla (Kumla härad); Ljusnarsberg (Nya Kopparbergs bergslag); Lindesbergs landskommun (Lindes och Ramsbergs bergslag). — *Västmanlands län.* Städer: Västerås, Sala. Municipalsamhälle: Norbergs by. Landskommuner: Västerås—Barkarö (Tuhundra härad); Skinnskatteberg (Skinnskattebergs bergslag); Norberg (Gamla Norbergs bergslag); Västanfors (Gamla Norbergs bergslag); Simtuna (Simtuna härad). — *Kopparbergs län.* Stad: Falun. Köpingar: Borlänge, Avesta, Morastrand. Municipalsamhällen: Leksands Noret, Smedjebacken. Landskommuner: Husby (Hedemora tingslag); Leksand (Leksands tingslag); Grangärde (Västerbergslags tingslag); Norrbärke (Västerbergslags tingslag). — *Gävleborgs län.* Städer: Gävle, Söderhamn. Köping: Bollnäs. Landskommuner: Högbo (Gästriklands östra tingslag); Valbo (Gästriklands östra tingslag); Hassela (Bergsjö och Forsa tingslag). — *Västernorrlands län.* Stad: Härnösand. Köping: Sollefteå. Municipalsamhällen: Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors. Landskommuner: Skön (Sköns tingslag); Ljustorp (Ljustorps tingslag); Gudmundrå (Ångermanlands södra domsagas tingslag); Vibyggerå (Nordingrå tingslag). — *Jämtlands län.* Stad: Östersund. Municipalsamhällen: Järpen, Svegsmon. Landskommuner: Näskott (Lits och Rödöns tingslag); Oviken (Ovikens tingslag); Undersåker (Undersåkers tingslag); Sveg (Svegs tingslag). — *Västerbottens län.* Stad: Umeå. Municipalsamhällen: Djupviken, Lycksele. Landskommuner: Umeå landskommun (Umeå tingslag); Lycksele (Lycksele lappmarks tingslag); Bygdeå (Nysätra tingslag); Lövånger (Nysätra tingslag). — *Norrbottens län.* Municipalsamhällen: Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna. Landskommuner: Råneå (Råneå tingslag); Nederkalix (Nederkalix tingslag); den del av Gällivare socken, som ligger öster om järnvägslinjen Boden—Gällivare och landsvägslinjen Gällivare—Vittangi (Gällivare lappmarks tingslag).

Med anledning härav lät socialstyrelsen, i samband med frågeformulärens utsändande, dels genom särskilda skrivelser till länsstyrelserna samt till vederbörande kommunalmyndigheter i av bostadsräkningen berörda orter meddela anvisningar beträffande sättet för frågeformulärens utdelning och bostadsräkningens anordnande i övrigt, dels tillställa bostadsräkningsorternas

tidningspress en redogörelse för ifrågavarande undersöknings tillkomst och innebörd att offentliggöras till allmänhetens upplysning.[1]

Även 1913—1914 års bostadsräkning visade sig kunna genomföras utan större svårigheter, i det att bostadsuppgifterna avgåvos vid de i slutet av år 1913 inträffande mantalsskrivningsförrättningarna och därefter, i vederbörligen granskat och kompletterat skick, under loppet av år 1914 efter hand inkommo till socialstyrelsen.

Det förberedande granskningsarbetet hade nu, liksom föregående år, fullgjorts av kommunala myndigheter eller granskningskommittéer, vilka i regel synas hava ägnat denna uppgift mycket arbete och intresse och därigenom i väsentlig mån medverkat till ett gott resultat av undersökningen. Med hänsyn härtill samt till att metoden med lokala granskningsmän veterligen icke tillämpats vid någon annan bostadsräkning, synes det lämpligt, att, på grundval av särskilt införskaffade rapporter, här nedan lämna några närmare uppgifter rörande formerna för det kommunala granskningsarbetet m. m., varvid båda årens bostadsräkningar lämpligen behandlas under ett.

Vad först beträffar de, för erhållande av möjligast fullständiga uppgifter betydelsefulla formerna för bostadsräkningsblanketternas distribuering bland de uppgiftspliktiga, belysas desamma genom följande uppställning:

Ortsgrupper	Antal bostadsräkningsorter	Därav orter, där blanketterna hava									
		utsänts eller utdelats					avhämtats				utlämnats på obekant sätt
		pr post	genom polispersonalen	genom särskilda ombud	genom kommitterade	genom kommunalnämnden	hos kommitterade	å polismyndighetskontoret	å kronouppbördskontoret	å särskilda utlämningsställen	
Städer[2]	51	1	13	1	3	—	—	5	3	2	23
Köpingar	19	—	3	3	1	1	—	—	—	—	11
Municipalsamhällen	51	—	9	5	5	2	—	1	2	—	27
Landskommuner[3]	109	1	5	5	9	11	2	—	—	4	72
Samtliga orter	230	2	30	14	18	14	2	6	5	6	133

I fråga om de 97 orter, varifrån uppgifter rörande bostadsräkningsblanketternas distribuering föreligga, hava desamma i 19 fall fått avhämtas av de uppgiftspliktiga, medan de i 78 fall utsänts eller utdelats till dem, och då i regel av polismän, särskilda ombud eller, som speciellt synes varit fallet i landskommunerna, genom kommunalnämndens eller granskningskommitténs medlemmar.

[1] Avtryckt i »Soc. Medd.», årg. 1913, sid. 815 ff.
[2] Inräknat Trollhättan.
[3] Inräknat Brännkyrka församling.

Vad angår formerna för granskningen av de vid mantalsskrivningen insamlade blanketterna samt deras fullständigande till antal och innehåll, meddela de inkomna rapporterna följande upplysningar:

Ortsgrupper	Antal orter, där särskild granskningskommitté tillsatts	Därav orter, där kommittén tillsatts av					Antal orter, där ingen särskild kommitté tillsatts	Därav sådana, där granskningen verkställts genom				
		stads-, kommunal- eller municipalfullmäktige	magistrat etc.	kommunal- eller municipalstämma	kommunalnämnd	obekant myndighet		kommunalnämnd	kommunalordförande, -kamrer	särskilt avlönad personal	fjärdingsmän o. d.	på obekant sätt
Städer . .	45	29	15	—	—	1	4	—	1	3	—	2
Köpingar .	17	4	—	6	5	2	2	1	—	1	—	—
Municipalsamhällen	34	2	—	16	14	2	16	8	3	5	—	1
Landskommuner	58	1	—	35	13	9	43	32	6	—	5	8
Samtliga	154	36	15	57	32	14	65	41	10	9	5	11

Härav framgår, att granskningsarbetet å 154 orter besörjdes genom särskilt tillsatt kommitté, å 65 genom kommunala myndigher (eller av sådana för ändamålet anlitade enskilda personer) samt å 11 på obekant sätt. Granskningskommittéerna, vilka i städer och stadsliknande samhällen i regel synas hava tillsatts av stads-, resp. municipalfullmäktige eller magistrat och i landskommunerna av kommunalstämma eller -nämnd, räknade i 15 fall 2, i 31 fall 3, i 8 fall 4, i 33 fall 5, i 11 fall 6, i 19 fall 7—9, i 20 fall 10 eller flera samt vid 17 tillfällen obekant antal medlemmar. I nämnda kommittéer synas, i enlighet med av kommerskollegium (socialstyrelsen) framställda önskemål, plats i regel hava beretts dels åt stads- eller provinsialläkaren å orten, dels åt representanter för de mindre bemedlade klasserna, vilkas bostadsfråga utredningen avsåg att i främsta rummet belysa.

Det ett par hundra orter avseende materialet från 1913—1914 års räkning har det visserligen av arbetstekniska och ekonomiska skäl icke varit möjligt att, i likhet med 1912—1913 års bostadsuppgifter, bearbeta till särskilda lokalmonografier, utan har arbetet måst alltifrån början inriktas på åstadkommande av en sammanfattande redogörelse för undersökningens resultat. Denna har man dock sökt giva en sådan avfattning, att varje särskild orts bostadsförhållanden i görligaste mån kommit till synes.

Såväl den tabellariska och textliga behandlingen efter angivna grunder av sistnämnda material som den monografiska bearbetningen av de från bostadsräkningen 1912—1913 föreliggande primäruppgifterna måste givetvis taga ganska lång tid i anspråk. Emellertid hade såväl från bostadskommissionens sida som från vissa av de undersökta orterna framhållits önskvärdheten av, att de statistiska huvuddata, vilka kunde anses giva grunden och

utgångspunkten för bedömande av bostadsfrågans läge å varje särskild ort, måtte offentliggöras snarast möjligt och medan de ännu voro fullt aktuella. För att tillmötesgå dessa önskemål uppdelades bearbetningen av hela det från bostadsräkningarna åren 1912—1914 föreliggande materialet i tvenne repriser på så sätt, att i första rummet bearbetades vissa data, såsom husens storlek, lägenheternas upplåtelse- och storleksförhållanden, hyresprisen, boendetätheten m. m., vilka sammantagna kunde anses giva en konturbild av resp. orter ur bostadssocial synpunkt. Sedan detta skett var avsikten att efter angivna grunder söka åstadkomma en i görligaste mån fullständig och uttömmande behandling av ifrågavarande synnerligen värdefulla socialstatistiska material.

Sedan den preliminära bearbetningen slutförts, meddelades huvudresultaten därav i »Sociala meddelanden» 1915, sid. 219 ff., 713 ff., även utgivna såsom särtryck under titeln »Preliminär översikt över byggnads- och bostadsförhållandena å de orter, som berörts av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar». Denna översikt är uppdelad på tvenne avdelningar, av vilka den ena redogör för byggnads- och bostadsförhållandena i de undersökta stadssamhällena (städer, köpingar och municipalsamhällen), medan den senare lämnar motsvarande uppgifter beträffande landskommunerna, nämligen för dels vissa inom dem belägna tättbebyggda orter, dels den egentliga landsbygden.

Därefter inriktades arbetet på återstående delar av utredningen, d. v. s. dels ännu återstående lokalmonografier (jfr sid. 55*), dels den sammanfattande och jämförande slutredogörelsen för undersökningsarbetet i dess helhet. Denna berättelse, vilken innehålles i förevarande framställning, åsyftar i första hand att giva en fullständig översikt över och ingående bearbetning av hela det vid 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar erhållna statistiska materialet, vare sig detta tidigare sammanställts i monografiform eller ej.

Såsom ovan omnämnts, avser emellertid ifrågavarande undersökning icke städerna Stockholm och Göteborg. I den preliminära översikt över resultaten av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar, som nyss omnämnts, hade man jämväl sökt inarbeta vissa uppgifter, hämtade ur redogörelserna för de bostadsräkningar, vilka på kommunalt initiativ i slutet av år 1910 anordnats i dessa städer (se sid. 25*). Härvid visade det sig emellertid, att en sammanställning mellan å ena sidan 1910 års bostadsräkning i Stockholm och den efter dess förebild samtidigt verkställda undersökningen i Göteborg, å den andra de statliga bostadsräkningarna i hög grad försvårades genom de skiljaktigheter dessa undersökningar företedde såväl med avseende på primärmaterialets art som på sättet för bearbetningen av detsamma.

Enär socialstyrelsen erhållit nådigt uppdrag att söka åstadkomma en i görligaste mån fullständig statistisk utredning av de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden inom riket i dess helhet och sålunda jämväl i dess båda största städer, och då styrelsen hyste förhoppning om, att för den slutliga redogörelsen för de statliga bostadsundersökningarnas resultat erhålla del av huvudresultaten av de kommunala bostadsräkningar, vilka skulle

komma att den 31 dec. 1915 verkställas i nämnda städer, ansågs det lämpligt att söka i god tid fästa vederbörande kommunalmyndigheters uppmärksamhet på önskvärdheten av, att i görligaste mån likartade principer tillämpades vid de statliga och de kommunala bostadsräkningarna i vårt land. I enlighet härmed avlät styrelsen den 18 sept. 1915 skrivelser dels till styrelsen över Stockholms stads statistiska kontor, dels till kommittén för Göteborgs stads kommunalstatistik, varuti hemställdes, att vid fastställande av arbetsplanen för de förestående bostadsräkningarna måtte tillses, att nämnda undersökningar i görligaste mån verkställdes efter enahanda grunder som 1912—1914 års statliga bostadsräkningar. För detta ändamåls ernående vore det tillräckligt, om å 1915 års frågeformulär såsom tilläggsfrågor infördes de vid 1910 års räkning ej berörda spörsmål, vilka funnos upptagna på de vid de statliga bostadsräkningarna använda frågeblanketterna. Därest det emellertid, med hänsyn till därmed förbundna kostnader och tidsutdräkt eller av andra skäl, icke skulle befinnas lämpligt att för tillfället fatta beslut om en så betydande utvidgning av den kommunala bostadsstatistiken, ville dock socialstyrelsen förklara, att det för fullgörande av det styrelsen anförtrodda uppdraget jämväl skulle vara av betydelse, därest vid 1915 års kommunala bostadsräkningar uppgifter insamlades och bearbetades rörande åtminstone följande trenne spörsmål:

1) husens fördelning på hus utan bostadslägenheter och hus med sådana samt vidare uppdelning av dessa senare efter det antal lägenheter de innehålla;

2) beräkning icke blott av den absoluta hyran, utan jämväl av den relativa, d. v. s. hyran i förhållande till lägenhetsinnehavarens (taxerade) inkomst; samt

3) fördelning av lägenhetsinnehavarna på olika socialgrupper.

Med anledning av denna socialstyrelsens framställning ingingo tillmötesgående svar såväl från styrelsen över Stockholms stads statistiska kontor som från kommittén för Göteborgs stads kommunalstatistik, och vid anordnandet och verkställandet av 1915 års bostadsräkningar kommo också angivna grundsatser till tillämpning.[1] Då sålunda i stort sett enhetliga principer tillämpats vid 1912—1914 års statliga och 1915 års kommunala bostadsräkningar i vårt land, har i förevarande framställning jämförelsematerial i stor utsträckning kunnat hämtas från dessa sistnämnda undersökningar och därigenom sammanställningar göras mellan bostadsvillkoren i å ena sidan nämnda båda storstäder, å den andra rikets övriga stadssamhällen.

I syfte att ytterligare fullständiga den bild, som på grundval av nämnda bostadsräkningar kunde erhållas av bostadsvillkoren i vårt land, hava emellertid i förevarande berättelse även inarbetats vissa kompletterande uppgifter, erhållna från andra bostadsstatistiska utredningar, i första hand de mo bostads-

[1] Nionde allmänna bostadsräkningen i Stockholm den 31 dec. 1915, utförd av Stockholms stads statistiska kontor. Stockholms stads statistik V: 3 (utg. 1917).
Tredje allmänna bostadsräkningen i Göteborg den 31 dec. 1915, på uppdrag av kommittén för stadens kommunalstatistik utförd av C. A. Tiselius. (utg. 1916).

räkningarnas allmänna bakgrund inpassade bostadsbeskrivningarna, vilka avse att genom direkta studier av förhållandena i smålägenheterna giva en mera ingående och fördjupad inblick i de mindre bemedlades bostadsfråga. I första rummet hava härvid kommit till användning de representativa småbostadsundersökningar, vilka, som ovan (sid. 42*) omnämnts, anordnats av socialstyrelsen, men i vissa fall har jämförelseområdet vidgats till att avse även andra utredningar av detta slag, vilka på kommunalt eller enskilt initiativ under senare år anordnats i vårt land, i första hand docent K. A. Edins betydelsefulla bostadsbeskrivningar för Uppsala och Göteborg (se sid. 28*).

All statistiks väsen ligger i jämförelse, och ej minst kan detta sägas om bostadsstatistiken. Det gäller härvidlag också icke blott en teoretisk fråga utan även ett betydelsefullt praktiskt spörsmål, nämligen huruvida bostadsstandarden i Sverige kan anses hög eller låg i jämförelse med förhållandena i andra länder.

Det må då till en början påpekas, att jämförelser mellan bostadsvillkoren äro förenade med stora svårigheter redan då det gäller tvenne orter i samma land och sålunda i ännu högre grad i fråga om orter i olika länder. Därtill kommer, att, såsom i det föregående framhållits, de olika ländernas bostadsstatistik är mycket olikformig, t. o. m. med avseende på de grundläggande begreppen. Medan man sålunda exempelvis i Österrike räknar alla »lägenhetsbeståndsdelar» (d. v. s. rum, kammare, förrum, kök, jungfrukammare, badrum etc.) såsom boningsrum, utesluter man t. ex. i Danmark icke blott badrum, förrum o. d. utan även köken. Härigenom bliva de eljest för bostadsstandarden ganska representativa siffrorna för antalet boende per rum lätt missvisande. Därjämte äro bostadstyperna i vårt eget land mycket olika i olika landsdelar. I norra Sverige utgöras, liksom i Finland, arbetarnas familjebostäder ännu i stor utsträckning av ett enda rum med spis. Även lägenheterna om ett rum och kök äro här talrika, och i mellersta delen av Sverige dominerar denna lägenhetstyp. I södra Sverige utgöres däremot å många orter huvudtypen av de mindre bemedlades bostäder av två rum och kök liksom i Danmark och östra Tyskland. I efterföljande framställning har man nu, utan att förbise de särskilda svårigheter, som på detta område äro förknippade med internationella jämförelser, sökt sammanföra vissa data till belysning av de mindre bemedlades bostadsstandard ej blott i nu nämnda länder och landsdelar, där den synes i stort sett vara tämligen likartad, utan även i exempelvis Västtyskland, Holland, England och Amerika, där arbetarbostaden plägar utgöras av 3—6, delvis visserligen mycket små, rum och bostadsnivån därför brukar anses ligga på ett högre plan.

Förevarande framställnings huvudsyfte är emellertid att för vårt lands vidkommande lämna en överblick över bostadsfrågans gestaltning inom olika ortsklasser och socialgrupper och därigenom visa, att bostadsstatistiken, rätt anlagd, är av den största betydelse för lösningen av detta viktiga, men ytterligt invecklade samhällsproblem. Genom bostadsstatistiken kunna bostadsväsendets missförhållanden upptäckas och medel till deras avhjälpande utfinnas

Bostadsundersökningarna konstatera resultaten av vidtagna åtgärder för bostadsstandardens höjning och angiva på samma gång utgångspunkt och riktlinjer för nya sådana. Hyresstatistiken slutligen ger viktiga bidrag till bedömande av levnadskostnaderna i allmänhet och kan tjäna till måttstock vid bestämmande av hyresbidrag till stats-, kommunal- och privatanställda tjänstemän och arbetare.

Det ligger dock i sakens natur, att enstaka bostadsundersökningar, om än så ingående, aldrig kunna erhålla samma betydelse för reformarbetet på bostadsfrågans område som periodiskt upprepade sådana. En allmän bostadsräkning ger visserligen ett tvärsnitt genom ett folks boendeförhållanden vid en viss tidpunkt, men huruvida folkets bostadsstandard är stadd i stigande eller sjunkande, kan endast konstateras genom flera likartade undersökningar, företagna med längre tids mellanrum.

I all synnerhet gäller detta om en undersökning som den här föreliggande, vilken i huvudsak avser åren närmast före den under senare delen av år 1914 begynnande världskrisen. Dennas verkningar hava, som bekant, gjort sig starkt gällande även inom bostadsfrågans område. Under kristidsförhållandenas tryck avstannade allt mer den enskilda byggnadsverksamheten, och detta förhållande har, oaktat alla vidtagna, delvis mycket ingripande åtgärder från statens och kommunernas sida, efter hand givit anledning till omfattande bostadsbrist och stark hyresstegring å allt flera orter i vårt land. Visserligen lämna de ovan (sid. 50*) angivna årliga berättelserna angående byggnadsverksamheten i stadssamhällena tämligen fullständiga uppgifter rörande antalet tillkomna och avgångna hus, lägenheter och rum, varigenom 1912—1914 års bostadsräkningars beståndssiffror kunna kompletteras med avseende på de följande åren. Men det är ett inom statistiken välbekant förhållande, att dylika fortskrivningar aldrig lämna något fullt exakt resultat, och i all synnerhet måste detta gälla i fråga om bostadsbeståndet, vars sammansättning ju röner inverkan icke blott av husbyggnader och husrivningar o. d. utan även genom den alltjämt fortgående uppdelningen och sammanslagningen av lägenheter m. m. Genom 1917 års hyresstegringslag hava de året förut tillkomna hyresnämnderna erhållit utvidgad befogenhet och, i förening med de samtidigt upprättade offentliga bostadsförmedlingsanstalterna, i viss mån ombildats till centralorgan för bostadsmarknadens övervakande och reglering beträffande ett flertal, särskilt större, orter. Också kunna värdefulla upplysningar rörande bostadsförhållandenas utveckling under kristiden erhållas genom den statistik över hyresnämndernas verksamhet, som, bl. a. i detta syfte, vid skilda tillfällen sammanställts i »Sociala meddelanden».[1] Men den sålunda erhållna hyresstatistiken har, såsom egentligen avseende de hyresreglerade lägenheterna och sålunda en växlande men i regel tämligen ringa del av hela bostadsbeståndet, mindre värde såsom mätare av hyresnivån än såsom belysande för hyresstegringens omfattning, och de månads- eller veckouppgifter över lediga lägenheter och hyres-

[1] »Soc. Medd.», årg. 1917, sid. 1200 ff., årg. 1918, sid. 761 ff.

sökande, som kunna erhållas från bostadsförmedlingskontoren, utgöra, i den mån det varit möjligt att till dem centralisera utbud och efterfrågan på bostadsmarknaden, en nog så intressant och betydelsefull »bostadsbarometer», men möjliggöra icke någon fullständig inventering av hela det vid en viss tidpunkt förefintliga bostadsförrådet.

Med hänsyn härtill har Stockholms stads statistiska kontor med avseende på vart och ett av de år, som förflutit sedan 1915 års bostadsräkning, icke blott genom räkning av antalet vid årsskiftet lediga lägenheter m. m. sökt erhålla en bestämd uppfattning om bostadstillgången utan även bearbetat de vid den årliga mantalsskrivningen inkomna hyresuppgifterna i syfte att därigenom ernå exakt kunskap om de delvis ganska betydande förändringar, som de senaste åren medfört beträffande bostadsprisen i huvudstaden.

Otvivelaktigt skulle en statistik av detta slag vara av mycken betydelse även med avseende på övriga större orter i vårt land, men med hänsyn till omöjligheten av att härvidlag anordna årliga undersökningar, synes man böra eftersträva, att, om än i till såväl innehåll som omfattning något förminskad skala, förnya 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar med avseende på något av de närmaste åren, lämpligen år 1920, då enligt fastställd plan kommunala bostadsräkningar efter utförligt program skola komma till utförande såväl i Stockholm som Göteborg. Därest vid den sålunda ifrågasatta statliga bostadsräkningen ett lämpligt, kortfattat frågeformulär användes och utredningsarbetet allt ifrån början i huvudsak inriktas på bostadsförhållandenas mera föränderliga element, såsom hyresnivån, boendetätheten och bostadstillgången, torde det vara möjligt att, med tillgodogörande av vid förevarande undersökning vunna erfarenheter, på ganska kort tid vinna ingående och fullständig inblick i de förändringar, som de senast förflutna, skickelsedigra åren medfört med avseende på de mindre bemedlade klassernas bostadsstandard i vårt land.

II. Stadssamhällenas byggnads- och bostadsförhållanden.

1. Undersökningens omfattning.

Vid årsskiftet 1913—1914 förefunnos i Sverige 100 städer, 33 köpingar, som bildade egna kommuner, och 164 municipalsamhällen. Av dessa städer och stadsliknande samhällen berördes av de i slutet av åren 1912 och 1913 förrättade allmänna bostadsräkningarna tillhopa 122, nämligen 50 städer, 19 köpingar och 51 municipalsamhällen, vartill kommo Trollhättans kommun (som fr. o. m. 1 jan. 1916 inträdde i åtnjutande av stadsrättigheter), ävensom den fr. o. m. år 1913 med Stockholms stad införlivade Brännkyrka församling med de därinom belägna municipalsamhällena Liljeholmen och Örby. Tillhopa omfattade de undersökta orterna, som av tabellbilagans tab. 1, kol. 3 framgår, en folkmängd av 997 007 personer, utgörande ungefär 57 % av rikets hela i städer och stadsliknande samhällen boende befolkning vid 1913 års slut. Bortses från Stockholm och Göteborg, där, som nämnts, bostadsräkningar anordnats på kommunalt initiativ, stiger jämförelsetalet för de av de statliga bostadsundersökningarna berörda stadssamhällena till över 80 %. Bland dessa befunno sig, med nyssnämnda båda undantag, samtliga städer, som vid undersökningstillfället hade mer än 10 000 invånare.

En allmän översikt över byggnads- och bostadsförhållandena för var och en av ifrågavarande bostadsräkningsorter lämnas jämväl i tab. 1.

Vill man erhålla en mera överskådlig bild av bostadsförhållandenas allmänna art och gestaltning i vårt land, böra emellertid dessa orter fördelas på ett mindre antal, inbördes i görligaste mån enhetliga grupper. Vid en sådan uppdelning bör hänsyn tagas å ena sidan till ortens egen allmänna karaktär i socialekonomiskt hänseende, enkannerligen dess egenskap av storstad, större stad, medelstor stad, småstad eller stadsliknande samhälle, å den andra jämväl till den bygd, i vilken orten är belägen, enär dennas klimatiska och övriga förhållanden inverka på bostadsvillkoren ej blott på landet utan även i stadssamhällena.

Ur sistnämnda synpunkt hava de redovisade orterna i tabellbilagan fördelats på rikets olika län. En tydlig och överskådlig bild av bostadsvillkoren i vårt land kan dock länsindelningen icke anses giva, då de stadsliknande samhällena och därmed även bostadsräkningsorterna mycket ojämnt fördela sig på ifrågavarande administrativa indelningar.

Anmärkta ojämnheter framträda däremot i väsentligt mindre grad, om materialet fördelas efter de olika större landsdelar, i vilka Sverige ur ekonomisk och social synpunkt kan uppdelas. För detta ändamål synes jämväl i förevarande framställning böra komma till användning den indelning, som tillämpats i av socialstyrelsen (kommerskollegium) förut utarbetade socialstatistiska publikationer.[1] Härvid sammanföras Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Södermanlands och Östergötlands län till Östra Sverige, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gottlands län till Småland och öarna, Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län till Södra Sverige, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Örebro län till Västra Sverige samt Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län till Norra Sverige.

Fördelas de av bostadsräkningarna berörda orterna på ifrågavarande landsdelar, erhålles följande uppställning:

		Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Städer	orter	10	7	10	15	8	50
	invånare (1 000)	186	88	243	161	111	789
Köpingar och municipalsamhällen	orter	15	7	12	18	20	72
	invånare (1 000)	69	16	33	52	38	208

Av största betydelse för de bostadssociala förhållandena är vidare stadssamhällenas egenskap av större eller mindre befolkningsagglomerationer. En uppdelning från denna synpunkt har med ledning av uppgifterna rörande den kyrko-, resp. mantalsskrivna befolkningen verkställts i följande tablå:

	Ortens storleksklass:	40 000 inv. och däröver	20 000—40 000 inv.	10 000—20 000 inv.	5 000—10 000 inv.	under 5 000 inv.	Samtliga orter
Städer	orter	2	11	15	15	7	50
	invånare (1 000)	142	304	201	114	28	789
Köpingar och municipalsamhällen	orter	—	1	—	13	58	72
	invånare (1 000)	—	25	—	79	104	208

[1] Framhållas må, att ifrågavarande landsdelsindelning, vilken här kommit till användning närmast av praktiska skäl, ej till alla delar lämpar sig att ligga till grund för ingående utredningar av vårt lands bostadsförhållanden. När det gäller belysning av de boendes förhållanden, lämpar sig bättre den av G. Sundbärg verkställda uppdelningen i tre demografiska huvudområden, Östsverige, Västsverige och Nordsverige. (Se bl. a. Emigrationsutredningens betänkande, sid. 225 ff.). Utgår man icke från de etnologiska utan från de för bostadsvillkorens omdaning under senare tider så betydelsefulla samfärdselförhållandena, må observeras I. Flodströms indelning i Mellansverige, Östra Sydsverige, Skåne, Västsverige, Nedre Norrland (med Dalarna) och Övre Norrland (se t. ex. Sveriges nationalförmögenhet, Finansstatistiska utredningar V, Stockholm 1912, sid. 134). En indelning, som direkt avser byggnadsförhållandena och närmast landsbygdens äldre byggnadstyper, är den, som uppställts av J. Åkerlund och I. Tengbom, varvid såsom särskilda »byggnadszoner» urskiljas följande tolv områden: Skåne, Halland, Sydsvenska höglandet, Öland, Gottland, Bohuslän, Dalbo-, Västgöta- och Östgötaslätterna, Mälarprovinserna, Bergslagen och Dalarna, sydöstra Norrland, Jämtland och Härjedalen samt övre Norrland. (Gamla svenska allmogehem, Stockholm 1912, sid. 12 ff.).

Skilda hustyper inom agglomerationer av olika storlek och art ävensom olika landsdelars särskilda bostadsvanor torde vara de huvudfaktorer, som bestämma bostadsförhållandenas allmänna gestaltning på en viss ort. Mot denna bakgrund synas därför också samtliga bostadsstatistikens fakta böra skärskådas. För ernående av detta mål torde det i de flesta fall vara tillräckligt, om de inom en viss landsdel befintliga orterna fördelas i tre grupper, nämligen dels större städer, dels mindre städer, dels slutligen orter av köpings- eller municipalsamhällestyp. Härvid synes, såsom i vårt land i regel plägar ske, gränsen mellan större och mindre städer lämpligen böra dragas vid ett invånarantal av 10 000 personer. En uppdelning av de uppgiftslämnande orterna ur denna kombinerade synpunkt ger följande resultat:

			Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Städer	orter med	10 000 inv. o. däröver	7	4	8	5	4	**28**
		under 10 000 inv.	3	3	2	10	4	**22**
	invånare (1 000) i orter med	10 000 inv. o. däröver	172	64	230	105	76	**647**
		under 10 000 inv.	14	24	13	56	35	**142**
Köpingar och municipalsamhällen	orter		15	7	12	18	20	**72**
	invånare (1 000)		69	16	33	52	38	**208**

Såsom ovan framhållits, finnes det emellertid knappast något område, inom vilket lokala förhållanden och särdrag påkalla en sådan uppmärksamhet som inom byggnads- och bostadsväsendet. Nedärvda bostadsvanor, lokala byggnadsordningar, ortsbefolkningens yrkesfördelning och mycket annat giva nämligen snart sagt varje orts bostads- och boendeförhållanden sin särskilda prägel, vilken behörigen måste beaktas vid bostadsstatistiken. Med hänsyn härtill har man i det följande sökt att, i text såväl som i tabeller, vid sidan av gruppsiffrorna i största möjliga utsträckning lämna specificerade ortsuppgifter, varigenom varje särskilt samhälles byggnads- och bostadsförhållanden i görligaste mån komma till synes.

Bostadsräkningarnas allmänna omfattning och därigenom deras allmängiltighet bestämmes emellertid icke blott genom antalet av dem berörda orter utan även genom den mängd av boende, om vilka uppgifter lämnats å varje särskild ort. Även i detta avseende står upplysning att vinna ur tab. 1. I denna meddelas nämligen uppgifter angående de särskilda orternas folkmängd vid tidpunkten för bostadsräkningen, nämligen å ena sidan den kyrkoskrivna (för Trollhättan samt municipalsamhällena Mölndal, Gällivare kyrkostad, Malmberget och Kiruna den mantalsskrivna) befolkningen (kol. 3), å den andra den faktiska bostadsfolkmängden, för så vitt denna kan anses framgå genom summering av bostadsuppgifternas siffror för antalet i resp. lägenheter boende (kol. 4). Med hänsyn till den stora rörlighet, som karakteriserar människorna i våra dagar, ligger det i sakens natur, att ifrågavarande folkmängdssiffror endast i undantagsfall kunna förete full inbördes överensstämmelse. Å orter med permanent eller periodisk folkminskning på grund av emigration och

inrikes vandringar torde den kyrkoskrivna folkmängden, på grund av talrika i kyrkoböckerna kvarstående utflyttade, ofta avsevärt överstiga den å orten faktiskt förefintliga befolkningen, medan i fråga om andra orter, såsom uppblomstrande industrisamhällen, städer med högre undervisningsanstalter o. d., merendels torde gälla det motsatta förhållandet.

De i förhållandena själva grundade differenserna mellan de särskilda orternas rättsliga och faktiska folkmängd framträda emellertid endast oklart och antydningsvis i förevarande undersökning, beroende därpå, att vid bostadsfolkmängdens beräkning måst läggas till grund ett i vissa delar ofullständigt material. Enligt den fastställda planen avsåg visserligen bostadsräkningen att bliva allmän så till vida, att inom de undersökta samhällena uppgifter skulle införskaffas för samtliga lägenheter och deras invånare. Men det praktiska genomförandet av detta krav mötte helt naturligt mycket stora svårigheter, helst undersökningen för det övervägande flertalet orter innebar något nytt och till sin betydelse och syftemål okänt. För Stockholm (utom Brännkyrka) och Göteborg, där bostadsräkningar periodiskt pläga anordnas, utgjorde bostadsbefolkningen vid årsskiftet 1915—1916 resp 98·0 och 95·8 % av den mantalsskrivna och resp. 98·6 och 96·2 % av den kyrkoskrivna befolkningen. Vad de av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar berörda 122 stadssamhällena beträffar, utgjorde i förhållande till den kyrkoskrivna (resp. mantalsskrivna) folkmängden totalantalet boende i de undersökta lägenheterna 95·0 % och däröver i 77 orter, 90·0—94·9 % i 29 orter, 80·0—89·9 % i 12 orter samt under 80·0 % i 4 orter. Tages därjämte hänsyn till, att sistnämnda grupp endast utgöres av några småsamhällen, där bostadsräkningen mött särskilda svårigheter, bl. a. på grund av samhällenas obestämda begränsning mot kringliggande bygd, torde vad nu anförts vara tillräckligt för att ådagalägga, att denna första från statens sida igångsatta omfattande bostadsräkning givit ett synnerligen gott resultat. Hittill har i främsta rummet bidragit, att de lokala myndigheterna och de kommunala granskningskommittéerna med få undantag på ett intresserat och framgångsrikt sätt fullgjort den dem anförtrodda nya och krävande uppgiften i fråga om bostadsräkningens anordnande och verkställande.

2. De undersökta bostäderna.

a. Boningshus och byggnadsmark.

Å ifrågavarande 122 orter förefunnos, som av tab. 1, kol. 5, framgår, vid tidpunkten för resp. bostadsräkningar sammanlagt 71 852 hus med bostadslägenheter. I denna siffra innefattas sålunda icke samtliga byggnader utan i första hand boningshusen och därnäst affärs-, fabriks-, ämbets-, anstalts-, uthus- o. d. byggnader, för så vitt de inrymma någon eller några bostadslägenheter. Huru de sålunda redovisade husen förhålla sig till totala byggnadsbeståndet å resp. orter, belyses närmare genom de särskilda lokal-

monografier, som utarbetats för dels tio städer och stadsliknande samhällen, dels fyra förstadsområden invid Stockholm, dels tvenne industribygder, vilka faktiskt om än blott delvis rättsligt äro av stadssamhälles natur. Därur är följande tablå hämtad:

		Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Västerås	Karlstad	Säffle	Ljusdal
Hela antalet byggnader . .		3 013	3 053	2 726	2 306	1 131	1 625	341	296
Därav hus med bostadslägenheter	antal . .	2 111	1 907	1 848	1 611	687	1 181	215	211
	%	70·1	62·5	67·8	69·9	60·7	72·7	63·0	71·3

		Sundsvall	Luleå	Brännkyrka	Sundbyberg	Solhem	Lidingö	Älvkarleby	Stora Tuna
Hela antalet byggnader . .		1 820	1 318	2 393	475	291	861	1 271	1 934
Därav hus med bostadslägenheter	antal . . .	1 290	866	2 054	344	279	809	767	1 521
	%	70·9	65·7	85·8	72·4	95·9	94·0	60·3	78·6

Inom här redovisade orter utgöra alltså husen med bostadslägenheter i allmänhet endast 60—70 % av samtliga byggnader, och överskrides detta relationstal avsevärt blott i vissa uteslutande för bostadsändamål anlagda förstads- och villasamhällen såsom Solhem, Lidingö och Brännkyrka (delvis). Även storstäderna visa emellertid höga procenttal, vilket förklaras därigenom, att deras i regel stora hus pläga inrymma såväl bostadslägenheter som affärslokaler. Vad »gamla» Stockholm, d. v. s. huvudstaden utom det nyinkorporerade Brännkyrka (och Bromma), beträffar, innehöllo sålunda vid slutet av år 1915 av 10 625 byggnader 31·2 % enbart bostadslägenheter och 53·8 % såväl bostads- som affärslägenheter, medan 15·0 % voro uteslutande avsedda till affärs- o. d. ändamål. Av huvudstadens samtliga hus utnyttjades sålunda 85·0 % helt eller delvis för bostadsändamål, och av Göteborgs 7 160 byggnader var så förhållandet med 82·5 %.

Redan härav framgår således, vilken stor betydelse den förhärskande hustypen har för byggnads- och bostadsförhållandenas gestaltning å en viss ort. Framhållas må emellertid, att en fyllig och konkret bild av de särskilda byggnadstyperna icke kan erhållas enbart inom ramen av en statistisk undersökning, utan härför kräves en detaljerad teknisk-ekonomisk beskrivning, illustrerad med ritningar och avbildningar. I någon mån fylles bristen på en sådan genom att i bostadsbeskrivningarna för Norrköping, Jönköping och Sundsvall återgivits ett antal illustrationer över i byggnadshänseende karakteristiska gatupartier (jfr sid. 42*).

Kan sålunda den statistiska metoden knappast giva någon allsidig och levande bild av de konkreta hustyperna, är den däremot väl ägnad att belysa vissa karakteristiska sidor hos de särskilda byggnadsarterna samt framför allt att klarställa deras relativa utbredning och betydelse ur bostadssocial synpunkt. I detta syfte hava också å bostadsräkningsformulären, särskilt de vid 1912—1913 års räkning använda, som förut nämnts, upptagits vissa spörsmål rörande de å resp. fastigheter uppförda färdigbyggda husen, vilka uppgifter sedermera bearbetats i lokalmonografierna.

Vad först boningshusens byggnadsmaterial beträffar, framgår dess art av följande översikt:

	Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad	Säffle	Ljusdal
Antal boningshus av uppgivet material	2 001	1 793	1 776	1 507	659	1 088	193	175
Därav hus. (i %), uppförda av sten	6·7	61·3	8·2	93·4	12·3	15·1	16·6	0·6
Därav hus. (i %), uppförda av trä	92·4	23·1	90·8	1·1	84·1	82·5	78·2	99·4
Därav hus. (i %), uppförda av sten och trä m. m.	0·9	15·6	1·0	5·5	3·6	2·4	5·2	—

	Sundsvall	Luleå	Brännkyrka	Sundbyberg	Solhem	Lidingö	Älvkarleby	Stora Tuna[1]
Antal boningshus av uppgivet material	1 153	777	2 003	324	277	794	637	1 333
Därav hus (i %), uppförda av sten	12·7	1·7	15·7	22·8	0·4	5·8	2·2	0·9
Därav hus (i %), uppförda av trä	87·1	98·1	83·4	75·3	98·9	92·6	97·3	98·9
Därav hus (i %), uppförda av sten och trä m. m.	0·2	0·2	0·9	1·9	0·7	1·6	0·5	0·2

I Stockholm (egentliga staden) var år 1915 det övervägande antalet byggnader (sålunda såväl bonings- som övriga hus), nämligen 87·3 %, uppförda av sten, medan trähusen voro 12·4 % och husen av annat material 0·3 %. I Göteborg funnos 38·7 % stenhus, 40·5 % trähus samt 20·8 % s. k. landshövdingehus, d. v. s. trevåningshus med nedersta våningen av sten och de båda övre av trä. De anförda siffrorna bekräfta vad redan den årliga nybyggnadsstatistiken givit vid handen, nämligen att medan i storstaden Stockholm samt i det skogfattiga Sydsverige det övervägande flertalet byggnader äro av sten, dominerar i övriga landsdelar lika avgjort trähuset, framför allt vad de mindre samhällena beträffar.

Med avseende på husens belägenhet bör skillnad lämpligen göras mellan gatuhus, gårdshus och fristående hus. Av större betydelse är angivna åtskillnad av naturliga skäl endast för det egentliga stadsområdet, och med avseende på boningshusen inom stadsplanen lämna lokalmonografierna i detta avseende följande upplysningar:

	Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad
Antal boningshus inom stadsplanen	1 177	1 753	1 210	1 272	566	779
Därav (i %) hus, som voro gatuhus	65·0	67·3	55·4	71·3	68·7	54·7
Därav (i %) hus, som voro gårdshus	22·2	31·8	18·3	26·5	17·7	21·4
Därav (i %) hus, som voro fristående	12·8	0·9	26·3	2·2	13·6	23·9

	Säffle	Ljusdal	Sundsvall	Luleå	Sundbyberg	Solhem	Lidingö
Antal boningshus inom stadsplanen	190	175	862	563	287	277	794
Därav (i %) hus, som voro gatuhus	45·8	34·3	49·8	70·0	31·4	1·4	—
Därav (i %) hus, som voro gårdshus	23·1	11·4	13·2	19·5	11·8	0·4	1·0
Därav (i %) hus, som voro fristående	31·1	54·3	37·0	10·5	56·8	98·2	99·0

Vad Stockholm beträffar, uppgivas 72·9 % av samtliga hus vara gatuhus och 27·1 % gårdshus, varvid fritt liggande, icke förbyggda hus klassificerats

[1] Utom Borlänge köping.

som gatuhus. Beträffande Göteborg, där samma indelningsgrund iakttagits, utgjorde inom den planlagda delen av staden gatuhusen 68·2 och gårdshusen 31·8 %. Vid bedömande av nu meddelade siffror bör det ihågkommas, att de mångskiftande faktiska förhållandena endast möjliggöra en approximativ fördelning av husen ur här avhandlade synpunkt. Vidare må framhållas, att i mindre städer gårdshusen mera sällan äro gårdshus i storstadsbemärkelse med uppgång till lägenheterna »över gården» endast genom gatuhuset. Med ifrågavarande benämning torde här i de flesta fall betecknats det (eller de) av två (eller flera) på en gård belägna boningshus som på grund av sämre lägenheter, mindre rum o. d. måste anses som mera mindervärdigt. De fristående husen utgöras merendels av villa- eller lanthusartade byggnader, belägna på avsevärt avstånd från grannhusen. Anmärkningsvärt talrika äro dessa i städerna Jönköping och Sundsvall samt i småsamhällena, framför allt villaorterna Solhem och Lidingö, där angivna byggnadstyp är nästan enarådande.

Mycket belysande för det förhärskande byggnadssättet är även antalet våningar i höjd (etager), vilket för monografiorterna framgår av nedanstående uppställning:

	Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad	Säffle	Ljusdal
Antal boningshus med uppgiven våningshöjd . . .	2 001	1 793	1 776	1 507	659	1 088	193	175
Därav hus (i %), som voro 1—2 våningar i höjd . . .	87·7	36·2	75·7	74·5	81·8	72·3	75·2	80·5
Därav hus (i %), som voro 3 o. fl. våningar i höjd .	12·3	63·8	24·3	25·5	18·2	27·7	24·8	19·5

	Sundsvall	Luleå	Brännkyrka	Sundbyberg	Solhem	Lidingö	Älvkarleby	Stora Tuna
Antal boningshus med uppgiven våningshöjd . . .	1 153	777	2 003	324	277	794	637	1 490
Därav hus (i %), som voro 1—2 våningar i höjd . . .	72·8	87·0	79·7	63·3	96·0	74·8	94·6	97·4
Därav hus (i %), som voro 3 o. fl. våningar i höjd .	27·2	13·0	20·3	36·7	4·0	25·2	5·4	2·6

Av husen i Stockholm räknade endast 28·0 % 1—2 etager, medan 72·0 % voro 3 eller flera våningar höga. För Göteborg voro motsvarande tal 41·7 och 58·3 %. Beräknar man medelantalet våningar per hus, befinnes detta utgöra 1—2 för Stora Tuna och Älvkarleby samt Luleå, Eskilstuna, Ljusdal och Vänersborg, 2—3 för Brännkyrka, Solhem, Sundsvall, Lidingö, Säffle, Karlstad, Jönköping, Lund, Sundbyberg, Norrköping och Göteborg samt över 3 endast för Stockholm (3·8). De förhärskande boningshustyperna i våra mindre orter utgöras alltså av låga en- och tvåvåningshus, och det är först i de större städerna de högre husen bliva av mera betydelse.

Vid sidan av byggnadssättet är det framför allt åldern, som bestämmer värdet av ett hus ur bostadssynpunkt. Anser man, såsom vanligen plägar ske, en för över 30 år sedan uppförd byggnad som gammal, kunna de orter

och boningshus (inom planlagda området), för vilka någorlunda fullständiga åldersuppgifter föreligga, sammanfattas som följer:

	Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad
Antal boningshus (inom planlagda området) med uppgiven ålder . .	1 055	1 653	866	1 009	504	641
Därav (i %) hus, som upp- (resp. om-)byggts år 1880 eller senare	70·9	48·7	50·9	38·0	45·6	56·5
Därav (i %) hus, som upp- (resp. om-)byggts före år 1880 . . .	29·1	51·3	49·1	62·0	54·4	43·5

	Säffle	Ljusdal	Sundsvall	Luleå	Sundbyberg	Solhem	Lidingö
Antal boningshus (inom planlagda området) med uppgiven ålder . .	184	133	550	440	263	267	503
Därav (i %) hus, som upp- (resp. om-)byggts år 1880 eller senare	87·0	83·5	79·5	55·2	89·4	98·9	99·6
Därav (i %) hus, som upp- (resp. om-)byggts före år 1880 . . .	13·0	16·5	20·5	44·8	10·6	1·1	0·4

Det föreligger sålunda en bestämd skillnad mellan å ena sidan städer såsom Lund, Vänersborg och Norrköping, vilka övervägande äro bebyggda med gamla hus, å den andra Eskilstuna, Sundsvall, Ljusdal, Säffle samt framför allt förstadssamhällena Sundbyberg, Solhem och Lidingö, vilkas boningshus merendels uppförts under de senaste åren. Givetvis måste förhållanden som dessa sätta sin prägel på bostadsbeståndet. Medan i äldre samhällen de mindre bemedlade i stor utsträckning bebo gamla, ursprungligen för andra samhällsklasser eller ändamål avsedda, men sedermera till småfolksbostäder nödtorftigt inredda hus, äro å nya, snabbt växande orter flertalet hus från början inredda till smålägenheter och jämförelsevis väl utrustade med bekvämligheter. Fördelen av att sakna dylika »deklasserade borgarhus» motväges dock delvis av, att särskilt i vissa nyanlagda förstadssamhällen de nya husen i stor utsträckning kommit att utgöras av hyreskaserner av storstadstyp, vilkas successiva framträngande på de små egna hemmens bekostnad med tillhjälp av husåldersstatistiken kunnat belysas i lokalmonografien för Sundbyberg.

Klarast framträder måhända byggnadernas storlek och betydelse ur bostadssynpunkt, om de fördelas efter antalet i dem befintliga, uteslutande eller huvudsakligen till bostad avsedda lägenheter. Med avseende på samtliga bostadsräkningsorter har en sådan fördelning verkställts i kol. 6—9 av tab. 1, varest angives, i vad mån husbeståndet på en ort är sammansatt av byggnader med 1, 2, 3—9 samt 10 och flera till bostad använda eller avsedda lägenheter. Dessa uppgifter, omräknade i relativtal, återgivas jämväl i vidstående tab. A, kol. 3—6.

Riktas först uppmärksamheten på enlägenhetshusen, vilka för orterna tillsammantagna utgöra 36·9 % av samtliga, befinnas dessa till övervägande del utgöras av egentliga enfamiljshus i betydelsen av boningshus, uteslutande avsedda för en familjs behov. I gruppen ingår dock jämväl ett antal större fabriks-, ämbets-, anstalts- o. d. byggnader, i vilka äro inrymda enstaka

Tab. A. Översikt över boningshus och byggnadsmark i de undersökta stadssamhällena.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal hus med bostadslägenheter	Därav (i %) med följande antal bostadslägenheter pr hus				Medeltal bostadslägenheter pr hus	Medeltal invånare pr hus (med bostadsläg.[1])	Hela landområdet, har	Därav ingående i stadsplan[2]		Antal hus pr har (hela omr.)	Antal invånare pr har (hela omr.)
		1	2	3—9	10 o. fl.				har	%		
Östra Sverige.												
Brännkyrka församling	2 053	*48·3*	*23·7*	*21·2*	*6·8*	3·1	10·4	7 529	[3] 1 250	*16·6*	[4] 0·3	[4] 3·2
Södertälje	1 056	*39·2*	*22·5*	*32·6*	*5·7*	3·1	11·4	2 033	626	*30·8*	0·5	5·9
Sundbyberg	344	*27·0*	*20·9*	*44·2*	*7·9*	4·1	14·8	152	75	*49·3*	2·3	33·4
Lidingö	809	*72·2*	*19·2*	*8·5*	*0·1*	1·5	5·4	3 014	.	.	[4] 0·3	4·7
Solhem	279	*91·8*	*8·2*	—	—	1·1	4·7	197	.	.	0·4	6·6
Hagalund	198	*10·6*	*11·1*	*61·6*	*16·7*	5·8	21·8	28	.	.	7·1	154·1
Nya Huvudsta	127	*9·4*	*7·9*	*58·3*	*24·4*	7·0	24·0	29	.	.	4·4	105·0
Lilla Alby	63	*27·0*	*22·2*	*41·3*	*9·5*	4·0	14·8	36	.	.	1·8	25·9
Råsunda	68	*31·9*	*8·8*	*7·4*	*52·9*	15·9	42·6	117	.	.	0·6	24·8
Uppsala	1 124	*21·5*	*11·8*	*40·0*	*26·7*	6·7	24·9	1 538	375	*24·4*	0·7	18·2
Västerås	1 277	*24·4*	*21·5*	*44·0*	*10·1*	4·3	16·4	1 717	181	*10·5*	0·7	12·2
Sala	886	*60·7*	*16·9*	*21·0*	*1·4*	2·1	8·0	7 558	52	*0·7*	0·1	0·9
Norbergs by	76	*52·6*	*29·0*	*18·4*	—	1·8	7·2	49	.	.	1·6	11·1
Nyköping	885	*34·8*	*21·5*	*40·4*	*3·3*	3·1	11·5	1 426	121	*8·5*	0·6	7·1
Eskilstuna	2 102	*42·5*	*18·5*	*29·8*	*9·2*	3·5	13·2	8 573	593	*6·9*	0·2	3·2
Strängnäs	356	*33·4*	*22·8*	*41·0*	*2·8*	2·9	9·8	1 894	49	*2·6*	0·2	1·8
Oxelösund	130	*20·0*	*26·2*	*43·8*	*10·0*	4·5	17·9	146	.	.	0·9	16·0
Gnesta	210	*47·6*	*28·1*	*23·8*	*0·5*	2·0	7·1	60	.	.	3·5	24·7
Katrineholm	399	*31·8*	*28·1*	*38·6*	*1·5*	2·8	10·6	73	.	.	5·5	57·8
Linköping	1 633	*27·7*	*19·8*	*46·7*	*5·8*	3·8	13·9	6 071	323	*5·3*	0·3	3·7
Norrköping	1 904	*14·9*	*13·7*	*51·6*	*19·8*	6·3	22·5	802	308	*38·4*	2·4	53·4
Motala	266	*27·8*	*21·8*	*48·1*	*2·3*	3·3	10·8	55	53	*96·4*	4·8	52·3
Mjölby	368	*35·3*	*35·1*	*29·6*	—	2·3	8·5	245	.	.	1·5	12·8
Åtvidaberg	247	*21·1*	*36·8*	*40·5*	*1·6*	2·9	11·7	379	.	.	0·7	7·6
Norrköpings norra förstad	175	*10·3*	*17·7*	*57·1*	*14·9*	5·7	20·8	21	.	.	8·3	173·4
Småland och öarna.												
Jönköping	1 840	*27·6*	*25·2*	*41·6*	*5·6*	3·5	13·7	4 728	230	*4·9*	0·4	5·3
Huskvarna	504	*15·7*	*36·5*	*44·8*	*3·0*	3·3	13·4	606	208	*34·3*	0·8	11·2
Tranås	202	*26·7*	*30·2*	*42·1*	*1·0*	2·8	11·0	34	.	.	5·9	65·2
Vetlanda	301	*34·2*	*34·9*	*30·9*	—	2·2	8·3	270	.	.	1·1	9·2
Värnamo	114	*31·6*	*25·4*	*42·1*	*0·9*	2·8	10·1	19	.	.	6·0	60·7
Nässjö	321	*28·3*	*24·6*	*41·8*	*5·3*	3·4	14·3	1 350	.	.	0·2	3·4
Växjö	452	*12·6*	*17·5*	*57·7*	*12·2*	5·1	19·2	873	91	*10·4*	0·5	10·0
Ljungby	145	*33·8*	*29·0*	*37·2*	—	2·4	8·4	98	.	.	1·5	12·5
Kalmar	993	*29·3*	*18·9*	*44·6*	*7·2*	3·8	14·2	784	334	*42·6*	1·3	18·0
Oskarshamn	512	*28·1*	*16·0*	*50·4*	*5·5*	3·7	14·8	306	201	*65·7*	1·7	24·8
Västervik	1 061	*31·1*	*30·2*	*37·9*	*0·8*	2·6	9·2	2 474	83	*3·4*	0·4	3·9

[1] Dessa siffror, vilka endast avse hus med bostadslägenheter, avvika från de i lokalmonografierna meddelade, vilka äro beräknade för samtliga hus.

[2] Beträffande de orter, för vilka lokalmonografier utarbetats, äro uppgifterna i kol. 10 i huvudsak hämtade ur dessa, beträffande övriga orter återgivna efter Förslag till förordning angående fastighetsregister för stad, avgivet den 30 sept. 1911 av särskilda kommitterade, II, sid. 376 ff. Sistnämnda uppgifter avse år 1908, sålunda en tidigare tidpunkt än resp. bostadsräkningar, varför det ej är uteslutet, att vissa ändringar kunnat äga rum under mellantiden.

[3] Häri ingå även vissa områden, för vilka stadsplan väl föreslagits, men ännu icke stadfästs.

[4] Härvid har hänsyn tagits jämväl till husen, resp. invånarna i de landsbygdsartat bebyggda delarna.

Tab. A (forts.). *Översikt över boningshus och byggnadsmark i de undersökta stadssamhällena.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal hus med bostadslägenheter	Därav (i %) med följande antal bostadslägenheter pr hus				Medeltal bostadslägenheter pr hus	Medeltal invånare pr hus (med bostadsläg.)	Hela landområdet, har	Därav ingående i stadsplan		Antal husprhar (hela omr.)	Antal invånare pr har (hela omr.)
		1	2	3—9	10 o. fl.				har	%		
Nybro	232	40·9	24·6	34·5	—	2·1	7·2	.	.	.	.	.
Visby	1 293	51·2	22·7	25·5	0·6	2·1	7·3	2 435	70	2·9	0·5	3·9
Hemse	83	73·5	20·5	6·0	—	1·3	5·0	108	.	.	0·8	3·8
Södra Sverige.												
Karlskrona	1 407	18·8	22·4	51·0	7·8	4·2	15·7	1 029	242	23·5	1·4	21·4
Karlshamn	588	22·3	22·1	53·4	2·2	3·5	12·3	569	63	11·1	1·0	12·7
Kristianstad	461	33·4	8·3	33·6	24·7	6·1	24·9	775	127	16·4	0·6	14·8
Hässleholm	363	42·7	26·7	30·3	0·3	2·2	7·6	149	.	.	2·4	18·5
Åby-Klippan	331	48·4	33·5	18·1	—	1·9	6·6	97	.	.	3·4	22·6
Vinslöv	141	68·8	19·1	12·1	—	1·5	4·8	59	.	.	2·4	11·5
Kivik	156	87·2	12·2	0·6	—	1·1	3·9	33	.	.	4·7	18·4
Vitemölla	106	92·5	7·5	—	—	1·1	3·9	42	.	.	2·5	9·9
Malmö	3 114	26·4	11·7	32·5	29·4	7·9	29·1	2 978	445	14·9	1·1	30·5
Lund	1 611	29·2	19·3	46·4	5·1	3·6	12·8	1 208	.	.	1·3	17·1
Landskrona	1 179	32·8	21·1	40·0	6·1	3·5	13·0	1 081	153	14·2	1·1	14·2
Hälsingborg	1 806	24·0	15·6	47·8	12·6	4·7	17·6	862	200	23·2	2·1	36·9
Eslöv	563	41·7	21·0	35·2	2·1	2·7	9·7	554	156	28·2	1·0	9·8
Ystad	1 033	40·8	22·8	32·1	4·3	2·9	11·5	1 043	111	10·6	1·0	11·4
Trälleborg	1 535	65·0	21·6	12·8	0·6	1·7	6·4	871	149	17·1	1·8	11·2
Limhamn	1 152	57·9	22·8	18·3	1·0	1·9	7·7	1 063	.	.	1·1	8·4
Svedala	186	46·2	22·6	30·7	0·5	2·2	8·3	184	.	.	1·0	8·3
Raus plantering	264	34·1	22·4	36·7	6·8	3·4	12·5	292	.	.	0·9	11·3
Höganäs	828	62·3	23·8	13·5	0·4	1·7	6·4	217	.	.	3·8	24·4
Furulund	146	34·2	28·1	37·0	0·7	2·4	7·3	.	.	.	.	.
Arlöv	248	26·6	19·0	48·3	5·6	3·5	13·6	228	.	.	1·1	14·8
Skurup	227	59·5	26·9	13·6	—	1·6	5·8	135	.	.	1·7	9·8
Västra Sverige.												
Halmstad	1 356	34·9	17·3	42·5	5·3	3·4	13·6	1 491	133	8·9	0·9	12·4
Falkenberg	502	42·8	25·7	31·1	0·4	2·2	8·8	687	42	6·1	0·7	6·4
Oskarsström	220	23·6	17·3	58·6	0·5	3·2	10·3	363	.	.	0·6	6·3
Lysekil	496	41·3	30·3	28·0	0·4	2·2	8·8	155	57	36·8	3·2	28·0
Uddevalla	1 165	38·4	22·4	37·8	1·4	2·7	10·5	2 671	180	6·7	0·4	4·6
Mölndal	531	46·0	23·9	29·0	1·1	2·3	9·7	.	.	.	.	.
Krokslätt	254	30·3	16·9	41·4	11·4	4·8	20·8	191	.	.	1·3	27·6
Gårda	134	21·6	9·7	17·2	51·5	11·5	49·1	.	.	.	.	.
Lunden	152	9·2	11·2	44·1	35·5	8·5	38·3	51	.	.	3·0	114·0
Smögen	278	92·1	6·8	1·1	—	1·1	5·2	29	.	.	9·6	49·8
Gravarne och Bäckevik	280	95·7	3·6	0·7	—	1·1	5·0	.	.	.	.	.
Hasselösund	46	97·8	2·2	—	—	1·0	4·1	.	.	.	.	.
Tången	95	90·5	9·5	—	—	1·1	5·0	24	.	.	4·0	20·0
Vänersborg	685	34·3	23·8	39·7	2·2	2·9	10·9	1 157	212	18·3	0·6	6·5
Borås	1 425	23·6	24·6	45·5	6·3	3·8	15·2	1 452	395	27·2	1·0	14·9
Åmål	500	43·6	24·6	31·2	0·6	2·8	8·7	1 332	25	1·9	0·4	3·3
Lilla Edet	221	61·6	24·4	14·0	—	1·7	6·9	64	.	.	3·5	23·7
Trollhättan	688	40·7	29·4	24·8	5·1	2·9	12·0	828	.	.	0·8	10·0
Mariestad	452	44·2	17·5	33·9	4·4	2·9	11·6	1 250	45	3·6	0·4	4·2
Lidköping	627	31·6	22·3	43·4	2·7	3·2	11·8	1 523	260	17·1	0·4	4·9
Tidaholm	423	31·2	20·6	46·3	1·9	2·8	10·9	261	25	9·6	1·6	17·7

Tab. A (forts.). *Översikt över boningshus och byggnadsmark i de undersökta stadssamhällena.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal hus med bostadslägenheter	Därav (i %) med följande antal bostadslägenheter pr hus				Medeltal bostadslägenheter pr hus	Medeltal invånare pr hus (med bostadsläg.)	Hela landområdet, har	Därav ingående i stadsplan		Antal hus pr har (hela omr.)	Antal invånare pr har (hela omr.)
		1	2	3—9	10 o. fl.				har	%		
Törceboda	80	32·5	20·0	47·5	—	2·9	9·3	36	·	·	2·2	20·8
Vara	103	43·7	18·4	36·9	1·0	2·3	9·8	102	·	·	1·0	9·9
Karlstad	1 181	30·5	19·0	44·5	6·0	3·6	14·1	2 260	200	8·8	0·5	7·4
Kristinehamn	866	35·8	28·4	34·1	1·7	2·7	11·1	2 163	89	4·1	0·4	4·5
Arvika	325	14·5	21·8	58·8	4·9	3·9	15·0	133	83	62·4	2·4	36·6
Säffle	215	33·5	21·9	44·2	0·4	2·6	8·9	45	·	·	4·8	42·8
Forshaga	568	68·8	15·3	14·3	1·6	1·7	7·3	224	·	·	2·5	18·5
Örebro	1 703	27·8	13·6	43·6	15·0	4·9	18·5	2 162	453	21·0	0·8	14·6
Lindesberg	379	51·7	21·4	26·1	0·8	2·2	7·5	1 058	31	2·9	0·4	2·7
Hallsberg	166	41·0	22·9	34·9	1·2	2·4	9·1	100	·	·	1·7	15·0
Kopparberg	149	39·6	32·8	35·6	2·0	2·7	9·8	175	·	·	0·9	8·4
Kumla	184	51·1	32·1	16·8	—	1·7	6·6	74	·	·	2·5	16·4
Norra Sverige.												
Falun	1 234	49·1	19·6	29·8	1·5	2·4	9·2	1 257	190	15·1	1·0	9·0
Borlänge	168	26·8	30·3	42·3	0·6	2·6	9·4	43	·	·	3·9	36·8
Avesta	539	38·4	28·0	32·7	0·9	2·4	8·9	1 166	·	·	0·5	4·1
Morastrand	163	51·5	25·8	21·5	1·2	2·0	7·9	118	·	·	1·4	10·9
Leksands Noret	124	46·8	25·8	25·0	2·4	2·3	9·4	·	·	·	·	·
Smedjebacken	277	44·4	27·8	26·0	1·8	2·2	7·8	·	·	·	·	·
Gävle	2 274	27·3	18·0	47·1	7·6	3·8	15·1	5 928	700	11·8	0·4	5·8
Söderhamn	1 050	45·3	20·1	31·6	3·0	2·6	10·6	4 168	163	3·9	0·3	2·7
Bollnäs	70	25·7	15·7	52·9	5·7	3·8	15·6	29	·	·	2·4	37·6
Ljusdal	211	42·6	22·3	35·1	—	2·2	8·1	146	·	·	1·4	11·7
Härnösand	867	31·5	27·2	40·9	0·4	2·6	10·1	3 983	210	5·3	0·2	2·2
Sundsvall	1 286	33·1	20·6	43·9	2·4	2·9	11·8	2 211	273	12·3	0·6	6·8
Sollefteå	210	41·4	23·4	33·8	1·4	2·6	10·5	92	·	·	2·3	23·9
Skönsmon	288	42·7	20·9	34·0	2·4	2·7	9·8	475	·	·	0·6	5·9
Skönsberg	281	39·5	29·2	29·9	1·4	2·2	8·1	65	·	·	4·3	35·0
Gångviken	89	50·6	14·6	34·8	—	2·2	7·0	72	·	·	1·2	8·6
Kramfors	139	46·8	34·5	18·7	—	1·8	7·2	95	·	·	1·5	10·5
Östersund	589	19·9	21·9	55·2	3·0	3·6	14·7	850	68	8·0	0·7	10·2
Järpen	111	48·7	23·4	26·1	1·8	2·3	8·6	·	·	·	·	·
Svegsmon	114	65·8	24·6	9·6	—	1·5	6·0	77	·	·	1·5	8·9
Umeå	632	33·2	38·5	27·5	0·8	2·2	9·4	1 234	138	11·2	0·5	4·8
Djupviken	33	72·7	21·2	6·1	—	1·4	6·8	·	·	·	·	·
Lycksele	134	88·1	8·2	3·7	—	1·2	6·1	15	·	·	8·9	54·4
Luleå	866	50·1	19·1	29·0	1·8	2·4	10·2	3 610	184	5·1	0·2	2·5
Kalix	104	83·6	13·5	2·9	—	1·2	5·6	·	·	·	·	·
Gällivare kyrkostad	169	56·2	18·3	24·3	1·2	2·2	10·2	·	·	·	·	·
Malmberget	390	37·4	18·2	43·6	0·8	2·7	10·7	·	·	·	·	·
Kiruna	458	30·1	22·3	46·7	0·9	2·9	12·3	311	·	·	1·5	18·1
Samtliga orter	**71 852**	**36·9**	**20·8**	**35·8**	**6·5**	**3·4**	**13·1**	[1]**119 302**	[2]**11025**	[2]**9·2**	[1]**0·6**	[1]**7·9**

[1] Avser 109 orter.
[2] » 51 »

bostäder för gårdskarl, vaktmästare, portvakt o. d. Denna omständighet — liksom även det förhållandet, att enfamiljshusen i vissa fall utgöras av större villor, innehållande ett tiotal rum eller mer — synes dock vara av mera teoretisk än praktisk betydelse för förevarande undersökning och undandöljer icke det förhållandet, att byggnaderna i denna kategori övervägande utgöras av verkliga småhus. Med hänsyn härtill torde en statistik över den relativa frekvensen av en- och flerfamiljshus jämväl till någon del kunna klargöra, i vad mån en viss ort utmärker sig för högt eller lågt, för öppet eller slutet byggnadssätt.

Granskas ur denna synpunkt närmare tab. A, kunna dess uppgifter angående enfamiljshusens relativa betydelse i de särskilda samhällena sammanfattas på följande sätt:

Antal hus med 1 lägenhet i % av samtliga hus:	under 10·0 %	10·0— 19·9 %	20·0— 29·9 %	30·0— 39·9 %	40·0— 49·9 %	50·0— 59·9 %	60·0— 69·9 %	70·0— 79·9 %	80·0— 89·9 %	90·0 % o. däröver
Antal orter . . .	2	8	25	32	26	10	7	3	3	6

De orter, där enfamiljshuset är av sådan betydelse, att hälften och däröver av de till bostad använda eller avsedda byggnaderna endast har en lägenhet, utgöras merendels av fiskelägen, lantliga handelsplatser o. d. smärre samhällen. Till gruppen höra dock även några betydande industrisamhällen (Forshaga, Höganäs, Lilla Edet, Limhamn), ävensom ett par som egnahemssamhällen grundade förstäder till Stockholm (Solhem, Lidingö) samt fem städer (Trälleborg, Sala, Lindesberg, Visby, Luleå). Till dessa senare kan jämväl läggas Falun, där enlägenhetshusen utgöra 49·1 % av husbeståndet.

Ett helt annat bebyggelsesätt än förenämnda orter förete de samhällen, där enfamiljshusen äro relativt få (mindre än 30·0 % av samtliga). Till denna grupp höra 20 större och medelstora städer, 8 mera betydande handels-, industri- eller hamnplatser av köpings eller municipalsamhälles natur samt 7 av Stockholms, Göteborgs och Norrköpings förstäder, vilka i huvudsak representera samma bebyggelsetyp som moderstäderna. Av dessas hus med bostadslägenheter inrymma nämligen endast resp. 12·1, 17·9 och 14·9 % en enda lägenhet.

Undersöker man med hjälp av tab. A närmare, på vilket sätt den relativa bristen på enfamiljshus i dessa samhällen fylles genom andra hustyper, befinnas i ett par industrisamhällen (Åtvidaberg och Huskvarna) tvåfamiljshusen vara osedvanligt talrika, medan de övriga erhålla sin prägel antingen, såsom Arvika, Östersund, Karlskrona och Karlshamn, av de medelstora hyreshusen med 3—9 lägenheter eller också av de stora hyreskasernerna med 10 lägenheter och däröver. För orterna tillsammantagna omfatta dessa tre byggnadstyper resp. 20·8, 35·8 och 6·5 % av husbeståndet.

Utbredningen av kasernhustypen inom vårt lands stadssamhällen belyses jämväl av tab. A, vars upplysningar i detta avseende för undersökningsområdet i dess helhet kunna sammanfattas på följande sätt:

Antal hus med 10 o. fl. lägenheter i % av samtliga hus:	0·0 %	0·1—0·9 %	1·0—1·9 %	2·0—2·9 %	3·0—3·9 %	4·0—4·9 %	5·0—9·9 %	10·0 % och däröver
Antal orter	26	22	20	10	4	3	21	16

De här redovisade stadssamhällen, där hyreskasernerna utgöra en tiondel och däröver av husbeståndet, utgöras av städerna Malmö, Uppsala, Kristianstad, Norrköping, Örebro, Hälsingborg, Växjö och Västerås, förstadssamhällena Råsunda, Nya Huvudsta och Hagalund omkring Stockholm, Gårda, Lunden och Krokslätt invid Göteborg, Norrköpings norra förstad samt hamnplatsen Oxelösund. Tilläggas böra Stockholm och Göteborg, där resp. 40·3 och 25·3 % av de till bostad använda husen inrymma 10 lägenheter och däröver.

Bland samhällena med relativt fåtaliga enlägenhetshus återfinnas samtliga dessa orter med undantag av staden Kristianstad samt förstadssamhällena Råsunda och Krokslätt. Dessa sistnämnda orter giva exempel på samhällen, där mycket små och mycket stora hus allmänt förekomma sida vid sida eller där byggnadssättet företer stora skiljaktigheter i olika stadsdelar.

I skarp motsats till ovannämnda orter, på vilka hyreskasernerna i större eller mindre grad tryckt sin stämpel, står ett stort antal i regel mindre samhällen, dit dylika storstadshus ännu icke invandrat eller där de endast i enstaka fall förefinnas. Hus med 10 lägenheter och däröver saknas sålunda alldeles i 26 köpingar och municipalsamhällen och utgöra under 1 % av husbeståndet i ytterligare 22 orter, däribland städerna Lindesberg, Umeå, Västervik, Visby, Trälleborg, Åmål, Falkenberg, Lysekil och Härnösand.

En sammanfattande bild av de särskilda orternas förhärskande hustyper, kan i viss mån erhållas genom att, på sätt skett i kol. 7 av tab. A, för samtliga bostadslägenheter (inberäknat blandade lägenheter, d. v. s. boningsrum i förening med affärslokaler o. d.) beräkna medelantalet lägenheter per hus (med bostadslägenheter). Därvid erhålles för orterna tillsammantagna medeltalet 3·4, men förete de särskilda samhällena avsevärda avvikelser uppåt och nedåt från detta abstrakta genomsnitt. Mindre än två bostadslägenheter i genomsnitt per hus hava, ordnade efter stigande lägenhetsantal, följande 24, övervägande mindre orter: Hasselösund, Gravarne och Bäckevik, Solhem, Vitemölla, Smögen, Tången, Kivik, Lycksele, Kalix, Hemse, Djupviken, Lidingö, Vinslöv, Svegsmon, Skurup, Lilla Edet, Trälleborg, Höganäs, Forshaga, Kumla, Norbergs by, Kramfors, Åby-Klippan, Limhamn. Därefter följa 53 orter, som i medeltal hava 2—3 bostadslägenheter per hus, däribland även vissa större städer nämligen Visby, Falun, Luleå, Västervik, Söderhamn, Härnösand, Uddevalla, Ystad och Sundsvall. Bland de 34 samhällen, som tillhöra gruppen med 3—5 lägenheter per hus, bliva de större orterna förhållandevis än talrikare, och den sista ortsgruppen, med i medeltal över 5 bostadslägenheter per hus, innefattar, på

ett undantag när, endast större städer eller förstäder till sådana, nämligen Växjö, Norrköpings norra förstad, Hagalund, Kristianstad, Norrköping, Nya Huvudsta, Uppsala, Malmö, Lunden, Gårda, Råsunda. Hit höra även Stockholm (egentliga staden) och Göteborg, för vilka motsvarande jämförelsetal äro resp. 10 samt 5·5 bostadslägenheter per hus.

Efter denna översikt över byggnadsförhållandena inom de särskilda samhällena må uppmärksamheten riktas på, huru husbeståndets sammansättning gestaltar sig inom olika landsdelar och storleksklasser av orter. Upplysningar i detta avseende lämnar tab. B.

Enligt denna tabell förefunnos i de undersökta köpingarna och municipalsamhällena i medeltal 2·6 bostadslägenheter per hus, medan beträffande städerna motsvarande genomsnittstal voro 2·9 för de mindre och 4·0 för de större.

Av tabellens slutsummor framgår även, att bland boningshusen enfamiljshuset är något talrikare företrätt än övriga hustyper. En blick på de tre raderna av delsummor visar dock, att denna byggnadstyp är av dominerande betydelse endast i de mindre samhällena, framför allt de syd- och västsvenska. I köpingarna och municipalsamhällena utgöras bostadshusen till närmare hälften av hus med endast en lägenhet, medan i de mindre städerna något över och i de större något under en tredjedel av husbeståndet består av byggnader av ifrågavarande typ. Tvåfamiljshus äro i dessa tre ortsgrupper resp. 22·6, 23·7 och 19·1 % av redovisade byggnader, medan för de medelstora hyreshusen med 3—9 lägenheter motsvarande relativtal äro resp. 26·6, 38·5 och 39·5 % samt för de stora hyreskasernerna med 10 lägenheter och däröver resp. 3·3, 2·4 och 9·3 %.

I vad mån orternas storlek härvid spelar in, åskådliggöres närmare genom följande tablå:

Ortens storleksklass:	40 000 inv. o. däröver	20 000—40 000 inv.	10 000—20 000 inv.	5 000—10 000 inv.	under 5 000 inv.
Antal hus med bostadslägenheter . . .	5 018	20 255	16 768	15 659	14 152
Därav (i %) hus med					
1 lägenhet	22·0	29·6	40·3	38·9	46·3
2 lägenheter	12·4	19·6	21·0	23·1	22·8
3—9 lägenheter	39·8	41·4	34·8	34·5	29·1
10 o. fl. lägenheter	25·8	9·4	3·9	3·5	1·8

Medan sålunda hyreskasernerna utgöra över en fjärdedel av bostadshusen i storstäderna — här visserligen endast representerade av Malmö och Norrköping — och nära en tiondel av husen i de medelstora städerna (med 20 000—40 000 invånare), ingår denna byggnadstyp med endast några få procent i de mindre ortsgruppernas husbestånd.

Det må dock framhållas, att allmänna socialekonomiska faktorer endast i viss begränsad utsträckning reglerat och reglera byggnadsverksamhetens riktlinjer i ett visst samhälle. Vad förut anförts rörande husbeståndets växlande sammansättning, ger vid handen, att byggnadsförhållandena å de sär-

Tab. B. Husen i de undersökta stadssamhällena, fördelade efter antalet lägenheter per hus.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Landsdelar och ortsgrupper	Antal orter	Antal hus med bostadslägenheter	Därav hus med följande antal bostadslägenheter								Antal bostadslägenheter i genomsnitt pr hus
			1	2	3—9	10 o. fl.	1	2	3—9	10 o. fl.	
			Antal				Procent				
Städer med 10 000 invånare och däröver	**28**	**39 988**	**12 859**	**7 626**	**15 793**	**3 710**	**32·1**	**19·1**	**39·5**	**9·3**	**4·0**
därav i											
Östra Sverige	7	9 981	2 903	1 808	4 086	1 184	29·1	18·1	40·9	11·9	4·5
Småland och öarna	4	5 187	1 790	1 266	1 940	191	34·5	24·4	37·4	3·7	3·0
Södra Sverige	8	12 146	3 949	2 123	4 497	1 577	32·5	17·5	37·0	13·0	4·7
Västra Sverige	5	6 830	2 090	1 302	2 933	505	30·6	19·1	42·9	7·4	3·8
Norra Sverige	4	5 844	2 127	1 127	2 337	253	36·4	19·3	40·0	4·3	3·1
Övriga städer	**22**	**12 336**	**4 367**	**2 924**	**4 751**	**294**	**35·4**	**23·7**	**38·5**	**2·4**	**2·9**
därav i											
Östra Sverige	3	1 508	731	289	460	28	48·5	19·2	30·5	1·8	2·5
Småland och öarna	3	1 468	280	345	745	98	19·1	23·5	50·7	6·7	4·0
Södra Sverige	2	1 151	366	248	512	25	31·8	21·5	44·5	2·2	3·1
Västra Sverige	10	5 255	1 956	1 269	1 929	101	37·2	24·2	36·7	1·9	2·7
Norra Sverige	4	2 954	1 034	773	1 105	42	35·0	26·2	37·4	1·4	2·6
Köpingar och municipalsamhällen	**72**	**19 528**	**9 268**	**4 413**	**5 198**	**649**	**47·5**	**22·6**	**26·6**	**3·3**	**2·6**
därav i											
Östra Sverige	15	5 546	2 488	1 266	1 468	324	44·9	22·8	26·5	5·8	3·1
Småland och öarna	7	1 398	489	390	499	20	35·0	27·9	35·7	1·4	2·6
Södra Sverige	12	4 148	2 256	971	871	50	54·4	23·4	21·0	1·2	2·0
Västra Sverige	18	4 364	2 242	883	1 079	210	51·4	19·1	24·7	4·8	2·8
Norra Sverige	20	4 072	1 793	953	1 281	45	44·0	23·4	31·5	1·1	2·3
Samtliga orter	**122**	**71 852**	**26 494**	**14 963**	**25 742**	**4 653**	**36·9**	**20·8**	**35·8**	**6·5**	**3·4**

skilda orterna ofta äga en historiskt given särprägel, som icke kan förklaras enbart genom platsens storlek eller geografiska belägenhet. För att anföra ett exempel hava av de tre ungefärligen lika stora skånska städerna Kristianstad, Ystad och Trälleborg den förstnämnda 24·7 %, men de båda senare endast resp. 4·3 och 0·6 % hus med över 10 lägenheter, och utgör för desamma medelantalet bostadslägenheter per hus resp. 6·1, 2·9 och 1·7.

Statistiken över antalet bostadslägenheter per hus ger en bild av, huru hushållen å en viss ort fördela sig på där förefintliga boningshus, men det erbjuder jämväl intresse att utan hänsyn till befolkningens faktiska gruppering på mat- och boendelag verkställa motsvande uppdelning med utgångspunkt direkt

från invånarantalet. Denna beräkning återfinnes i kol. 8 av tab. A, varest uträknats medelantalet invånare per hus med bostadslägenheter. För bostadsräkningsorterna tillsammantagna utgör husinvånarantalet ungefär 13 personer, men förete de särskilda samhällena även härvidlag mycket stora skiljaktigheter. Sålunda hava 5 samhällen, nämligen Kivik, Vitemölla, Hasselösund, Solhem och Vinslöv mindre än 5 invånare per bostadshus, medan ej mindre än 54 orter och däribland så betydande städer som Trälleborg, Visby, Västervik och Falun hava 5— 10 invånare per hus. Ett husinvånarantal av 10—15 förete 42 samhällen med i allmänhet högre absoluta folkmängdssiffror än inom föregående grupp. Till kategorien med 15—20 invånare per hus kunna föras de 10 orterna Arvika, Gävle, Borås, Bollnäs, Karlskrona, Västerås, Hälsingborg, Oxelösund, Örebro och Växjö och till den med 20—30 boende de 8 samhällena Krokslätt, Norrköpings norra förstad, Hagalund, Norrköping, Nya Huvudsta, Uppsala, Kristianstad och Malmö. Över 30 invånare per hus räknar stockholmsförstaden Råsunda (42·6) samt Göteborgsförstäderna Lunden (38·3) och Gårda (49·1), som i detta avseende väsentligt överträffa moderstäderna själva, vilkas husinvånarantal vid 1915 års kommunala bostadsräkningar uppskattades till resp. 40 och 23·1 personer per bebodd byggnad.

Även utan att förbise det förhållandet att en hustyp erhåller sin sociala karaktär icke blott genom invånarnas genomsnittliga antal, utan även genom deras samhällsställning, måste man dock anse angivna, i den tyska bostadslitteraturen så kallade Behausungsziffern tillhöra bostadsstatistikens viktigare och särskilt lämpa sig för interlokala och internationella jämförelser, då de giva ett kort och koncentrerat uttryck för det förhärskande byggnadssättet i skilda länder och orter. Såsom i allmänhet bostadsstatistikens siffror böra de dock härvid användas med mycken försiktighet, enär skiljaktiga beräkningsgrunder stundom i hög grad förminska talens inbördes jämförbarhet. Särskilt inverka olika uppfattningar i fråga om det grundläggande begreppet hus, vilket än likställes med bebyggd fastighet, än med byggnad över huvud, än med endast boningshus.

I vissa länder (bl. a. Preussen) räknas såsom särskilt hus »varje byggnad, som avgränsas från bredvidstående genom en från tak till källare gående skiljevägg», varför en hyreskasern här vanligen redovisas som två byggnader, enär mellan sidoflygeln och byggnaden i tvärled av tekniska skäl städse uppsättes en huvudvägg. I städer, där byggnadstomterna äro stora och hyreskasernen den förhärskande hustypen, ställer sig därför den faktiska boendesiffran ofta högre än i byggnadsstatistiken, varemot denna tämligen väl överensstämmer med verkligheten beträffande orter med i allmänhet små tomter och där gårdshus mera sällan förekomma.

Med dessa reservationer kan man ur i det föregående omnämnda bostadsstatistiska publikationer erhålla en uppfattning om, huru husinvånarantalet och därigenom den förhärskande byggnadstypen gestaltar sig i olika länder.

Vad Norges städer beträffar, kommo år 1910 i genomsnitt något över 13 (eller efter en annan beräkning ca 15) människor per bebott hus och 13 per

boningshus, sålunda samma tal, som för våra landsortsstäder (och orter) tagna under ett. Kristiania, där »kasernbebyggelsen» har den största utbredningen, hade ett genomsnittligt invånarantal per hus av c:a 27 (per tomt 35), sålunda väsentligt lägre än Stockholm (40). Närmast i ordningen kommo ej landets båda närmast större städer, Bergen och Trondhjem (vardera 16), utan Aalesund (19), medan Norges fjärde stad, Stavanger, företedde det på övervägande småhusbebyggelse tydande genomsnittstalet 10.

Ser man på Danmark, visa siffrorna ävenledes god överensstämmelse, ehuru man här räknat boendetalet per fastighet (Ejendom) och ej per hus. Köpenhamn har ett genomsnittligt invånartal per fastighet av c:a 27, Frederiksberg av 26 men villaförstaden Gentofte av endast 8. Landsortsstäderna räkna i genomsnitt c:a 10 invånare per egendom, nämligen 14 i de 7 största, 9 i de 31 medelstora och 6 i de 35 minsta städerna. Högst är boendetalet i Aalborg (19), varefter följer landets näst största stad Aarhus med 16, därpå Randers och Esbjerg med 14 och Horsens med 13. Regeln att det bor desto flera människor per fastighet ju större staden är, är sålunda icke utan undantag; nämnas kan, att för den bornholmska staden Rönne, vars invånarantal närmar sig 10 000, jämförelsetalet utgör endast 4. Skillnaden mellan städerna med hänsyn till bebyggelsetätheten anses i någon mån sammanhänga med den skiljaktiga utveckling resp. orter företett under den senaste människoåldern, då »kasernbebyggelsen» blivit långt vanligare än förr, och påverkas i övrigt av, om stadsbygdens yttersta krets med dess i regeln glest stående hus faller inom eller utom vederbörande kommuns administrativa område och sålunda får inverka på ortsgenomsnittet eller ej.

Övergår man därefter till Tyskland, blir hyreskasernen av allt mera dominerande betydelse, och denna utveckling kulminerar i Berlin med ett husinvånartal av 76 eller omkring dubbelt så mycket som Stockholm. Övriga nord- och österländska storstäder, såsom Breslau, Posen, Stettin, Magdeburg, Dresden m. fl., förete boendesiffror på 30—50, medan västtyska städer som Nürnberg, Düsseldorf, Essen, Köln m. fl. uppvisa lägre tal, 15—20 personer per hus och därunder. Lägst på skalan och i ett plan för sig står Bremen med en bebyggelsetäthet understigande 8 invånare per hus, vilket ger en siffermässig bekräftelse på det förut berörda förhållandet, att denna stad ur bostadssynpunkt tillhör ett annat område, nämligen det västeuropeiska småhusområdet.

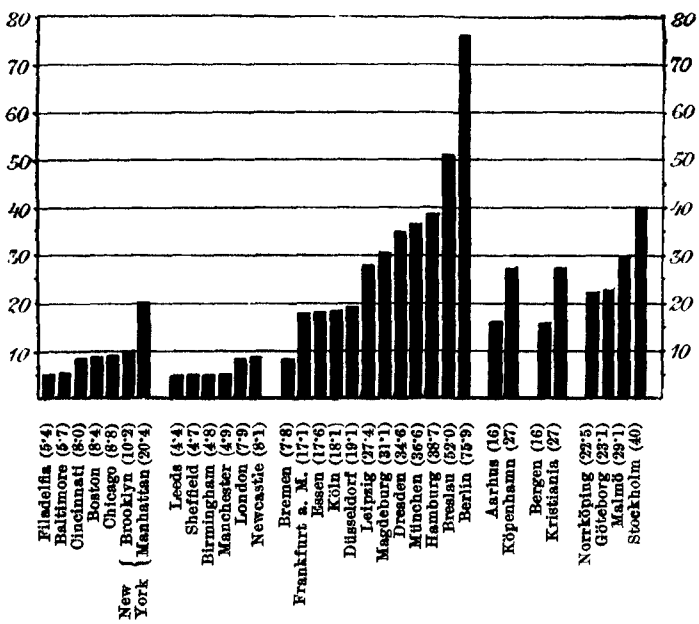
Det mest pregnanta uttrycket för, hur bebyggelsetätheten ställer sig inom sagda område, erhålles genom en sammanställning av censusberättelsernas uppgifter rörande husinvånartalet i Englands storstäder. I städer som Leeds, Nottingham, Sheffield, Birmingham, Manchester, Southampton m. fl. utgör detta relationstal 4—5, vilket ger uttryck för, att även i storstäderna enfamiljshuset utgör den allmänna bostadstypen för medelklassen och den bättre ställda arbetarklassen. Blott i fråga om enstaka orter häntyda genomsnittstalen på talrikare tvåfamiljshus och större hustyper, men t. o. m. jättestaden London uppvisar icke högre husinvånartal (8, inre staden 10) än en

svensk småstad. Belysande är, att medan antalet invånare per hus i samtliga engelska städer i genomsnitt är något över 5, utgör redan för de svenska landsortsstäderna motsvarande siffra 13 och för samtliga städer (inber. Stockholm och Göteborg) c:a 20.

Nämnas må vidare, att av Förenta staternas stora städer flertalet förete husinvånarantal, som nära överensstämma med de engelska. Undantag göra dock vissa, delvis med större hus bebyggda städer, såsom Cincinnati, Boston, Chicago och framför allt New York, där jämförelsetalet utgör 8—10. (för New Yorks centrum Manhattan c:a 20).

En överskådlig bild av hustyperna i nu berörda länder erhålles genom nedanstående diagram 1, som på ett konkret sätt åskådliggör den genomsnittliga hushöjden i vissa skandinaviska, tyska, engelska och amerikanska städer.

Diagram 1. Medelantal invånare per hus i vissa städer i Sverige och utlandet.

De stora och höga husen stå vanligen i samband med ett sammanträngt byggnadssätt, medan småhusen pläga betinga och betingas av ett glest och öppet sådant. Utan undantag är dock icke denna regel, ty särskilt vissa förstadssamhällen äro i stor utsträckning bebyggda med glest liggande hyreskaserner, sålunda på en gång högt och öppet byggnadssätt (jfr sid. 79*). Då sålunda kunskapen om byggnadsmarkens omfång och fördelning utgör en väsentlig fyllnad till de egentliga bostadsstatistiska uppgifterna, har man jämväl sökt erhålla vissa arealuppgifter dels direkt från de vid 1912-1913 års bostadsräkning införskaffade fastighetsuppgifterna, dels indirekt genom utnyttjande av eljest tillgänglig arealstatistik.

I tab. A, kol. 9, meddelas uppgifter beträffande 109 bostadsräkningsorter, för vilka sådana kunnat erhållas, rörande omfånget av deras resp. områden, vilka uppgifter beträffande de orter, för vilka lokalmonografier utarbetats, äro i huvudsak hämtade ur dessa men eljest härröra från berättelsen över folkräkningen den 31 dec. 1910 (del I).

Dessa arealsiffror giva vid handen, att de svenska stadssamhällena äro av mycket växlande ytvidd.[1] På grund av äldre jorddonationer eller nyare inkorporeringar hava sålunda åtskilliga städer mycket stora områden, framför allt Eskilstuna (8 573 har), Sala (7 558 har), Linköping (6 071 har) och Gävle (5 928 har). I femte rummet kommer Göteborg, vars areal vid 1915 års bostadsräkning uppgives till 5 322 har. Ytvidden av det egentliga Stockholm uppskattas icke till mer än 3 119 har, men härtill komma nyinkorporeringarna Brännkyrka (från 1913 års början) med 7 529 har samt Bromma (fr. o. med 1916) med 2 425 har landareal, varigenom uppstår vårt utan jämförelse största stadsområde om tillhopa 13 073 har. I bjärt motsats till dessa vidsträckta arealer stå de obetydliga förvaltningsområden, som tillerkänts vissa nyare städer, såsom bland bostadsräkningsorterna Motala (55 har), Arvika (133 har), Lysekil (155 har), Tidaholm (261 har) och Oskarshamn (306 har). Av delvis ännu mindre storlek äro i allmänhet köpingarna, bland vilka emellertid en undantagsställning intages av Lidingö, som omfattar hela den liknämnda, delvis landsbygdsartat bebyggda ön med en areal av 3 014 har. Enär ett municipalsamhälle i regeln endast består av det lilla område, vars täta bebyggelse framkallat behovet av de s. k. stadsstadgarnas tillämpning, innefatta dessa specialkommuner sällan mer än några tiotal har. Störst bland hithörande bostadsräkningsorter är — om man bortser från Nässjö, där räkningen i huvudsak omfattat hela det område, som fr. o. m. år 1914 tillhör den liknämnda staden — Skönsmon med en ytvidd av 475 har.

I kol. 12 och 13 av tab. A har man på grundval av dessa arealuppgifter sökt erhålla ett mått på byggnads- och boendetätheten genom att beräkna, huru många bostadshus, resp. boende inom ett visst område förefinnas per ytenhet. Dessa medeltalsberäkningar giva vid handen stora differenser mellan de särskilda orterna. Medan sålunda i Sala, Luleå, Härnösand, Strängnäs och Eskilstuna endast ett hus finnes på var tionde eller femte har, komma i Motala, Lysekil, Norrköping, Arvika och Hälsingborg 2—5 hus på en sådan ytenhet. Räknar man efter boendeantalet, varigenom bortelimineras det inflytande på täthetssiffran, som utövas genom boningshusens växlande storlekstyper, får man för Sala, Strängnäs, Härnösand, Luleå, Söderhamn och Lindesberg mindre än 3 personer per har, medan Malmö, Arvika, Hälsingborg, Motala och Norrköping visa femton till trettio gånger större boendetäthet och vissa snävt avgränsade köpingar och municipalsamhällen nå ännu högre siffror.

Nu meddelade genomsnittstal kunna dock ur bostadsstatistisk ståndpunkt icke tillmätas någon större betydelse, dels enär areal- och boendesiffrorna lida

[1] Jfr Yngve Larsson: Inkorporeringsproblemet, Stockholm 1912. I, sid. 33 ff.

av vissa, förut berörda bristfälligheter, dels och framför allt emedan vid beräkningen av boendetätheten husen, resp. invånarna fördelats likformigt över hela området utan hänsyn till, att den faktiska bebyggelsen är i huvudsak koncentrerad till det egentliga stadsplaneområdet, vilket utgör en ofta ganska ringa del av den eljest obebyggda eller landsbygdsartat bebyggda totalarealen. I syfte att närmare belysa detta förhållande hava i tab. A, kol. 10 och 11, sammanställts tillgängliga storleksuppgifter rörande i stadsplan ingående markområden, vilka uppgifter för de i lokalmonografier behandlade orterna i regel äro hämtade ur dessa, medan man för övriga orters vidkommande varit i huvudsak hänvisad till vissa i 1911 års fastighetsregisterkommittés betänkande återgivna sifferuppgifter, vilka dock avse en fyra till fem år före bostadsräkningarna liggande tidpunkt (år 1908) och därför måste meddelas med reservation.

Sammanfattas upplysningarna beträffande det femtiotal orter, för vilka sådana föreligga, framgår det, att i genomsnitt 9—10 % av totalarealen är stadsplanerad, men att för de särskilda stadssamhällenas vidkommande nämnda jämförelsetal växlar mellan 0·7 % (Sala) och 96·4 % (Motala). Ser man på stadsplaneområdenas absoluta storlek, representeras bostadsräkningsorternas ytterligheter genom å ena sidan Tidaholm (25 har), Åmål (25 har) och Lindesberg (31 har), å den andra Eskilstuna (593 har), Södertälje (626 har) och Gävle (700 har). Ser man på Sveriges fyra största städer, omfattar det planlagda området i Stockholm (egentliga staden) ca 1 710 har (utom gator etc. 1 289 har), i Göteborg 1 284 har, i Malmö 445 har och i Norrköping 308 har.

Nu meddelade uppgifter torde giva vid handen, att även i ett stadssamhälle med vidsträckt totalareal byggnadsmarken kan vara knapp och stå högt i pris.

Det inflytande sådana faktorer utöva på byggnads- och bostadsförhållandenas gestaltning kan därför med fördel studeras endast med utgångspunkt från dylika speciella arealsiffror. Så har även skett i lokalmonografierna, där dylika undersökningar, för vilka förutsättningen är möjligast fullständiga kännedom om och noggranna hänsynstagande till resp. orters särskilda förhållanden, av naturliga skäl höra hemma.

Sammanställas beträffande de monografiorter, för vilka dylika upplysningar föreligga, uppgifterna om å ena sidan antalet hus med bostadslägenheter per har av den totala landarealen, å den andra antalet hus per har på tomter inom stadsplanen med känd ytvidd, erhålles följande resultat:

		Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad	Säffle
Antal hus pr har	totalareal . . .	0·2	2·4	0·4	1·3	0·6	0·5	4·8
	byggnadsmark .	8	20	8	20	16	13	14
	bebyggd mark .	12	23	9	22	17	14	15

		Ljusdal	Sundsvall	Luleå	Brännkyrka	Sundbyberg	Solhem	Lidingö
Antal hus pr har	totalareal . . .	1·4	0·6	0·3	0·3	2·3	1·4	0·3
	byggnadsmark .	2	10	11	4	11	5	4
	bebyggd mark .	3	11	14	·	12	5	·

Utgår man från siffrorna för totalarealen, skulle sålunda Eskilstuna, Jönköping, Luleå, Brännkyrka och Lidingö utmärka sig för glest byggnadssätt, medan särskilt Norrköping, Säffle och Sundbyberg skulle ge prov på motsatsen. Lägger man däremot till grund de för det bebyggda stadsplaneområdet beräknade hustäthetssiffrorna, befinnes byggnadssättet i åtminstone de båda sistnämnda orterna icke nämnvärt avvika från det i de tre förstnämnda städerna rådande. Huvudskillnaden går i stället mellan å ena sidan de egentliga stadssamhällena med sammanträngt byggnadssätt och minst 8—10 hus per har, å den andra de tre villa- och förstadssamhällena Brännkyrka, Solhem och Lidingö med öppet byggnadssätt och 4—5 hus per har.

Dessa genomsnittsberäkningar giva dock icke någon åskådlig bild av den faktiska tomtindelningen och byggnadsmarkens parcellering i de särskilda samhällena, men meddela lokalmonografierna härutinnan vissa kompletterande upplysningar även i detta avseende, vilka sammanställts i nedanstående tablå:

		Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad	Säffle
Antal uppmätta bebyggda tomter inom stadsplanen . . .		807	1 128	855	1 097	418	628	144
Därav (i %) med en areal av	under 600 kvm.	6·4	36·3	29·9	43·9	46·6	26·3	10·5
	600—999 kvm. .	26·5	33·6	24·2	25·1	25·1	34·9	20·8
	1 000 kvm. o. däröver . . .	67·1	30·1	45·9	31·0	28·3	38·8	68·7
Medelareal pr tomt, kvm. . .		1 900	1 100	2 500	5 500	1 400	1 300	1 600

		Ljusdal	Sundsvall	Luleå	Brännkyrka	Sundbyberg	Solhem	Lidingö
Antal uppmätta bebyggda tomter inom stadsplanen . . .		140	767	426	1 668	250	282	750
Därav (i %) med en areal av	under 600 kvm.	17·8	31·8	20·1	27·7	7·2	1·8	5·7
	600—999 kvm .	17·7	36·5	34·3	21·1	46·8	24·5	9·3
	1 000 kvm. o. däröver . . .	64·5	31·7	45·6	51·2	46·0	73·7	85·0
Medelareal pr tomt, kvm. . .		8 100	1 500	1 500	3 700	1 300	1 900	2 900

Bortser man från Ljusdal, där åtskilliga jordbruksfastigheter torde räknats med, skulle alltså medelarealen av en gård vara störst i Lund, Jönköping, Brännkyrka och Lidingö. Men blott i fråga om sistnämnda villaort synes genomsnittstalet giva en någorlunda riktig föreställning om bostadstomternas faktiska storlek, medan det beträffande Brännkyrka (Liljeholmen), Jönköping och Lund påverkas genom förefintligheten av ett antal mycket stora fabriks- och anstaltstomter samt markområden för industri- och affärs-

ändamål o. d. De meddelade gruppsiffrorna giva också vid handen, att såväl i Brännkyrka (Enskede) som i Jönköping och Lund finnas talrika småtomter, låt vara att detta i delvis än högre grad synes vara fallet med Norrköping, Vänersborg och Sundsvall.

Det skarpaste uttrycket för, i vad mån en orts byggnadssätt kan karakteriseras som slutet eller öppet, erhåller man dock genom att beräkna, huru stor del av de bebyggda stadsplanetomterna utgör *överbyggd yta* och huru stor del lämnats fri såsom gårdsrum, trädgård o. d. Uppgifter om, huru stor tomtyta själva byggnaderna upptaga, hava också kunnat erhållas för flertalet monografiorter, såsom framgår av följande översikt:

	Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad
Fastigheter med känd ytvidd	800	1 123	850	768	410	619
Därav (i %) överbyggd yta	26	50	17	37	24	30
Därav (i %) gårdsrum o. d.	74	50	83	63	76	70

	Säffle	Ljusdal	Sundsvall	Luleå	Sundbyberg	Solhem
Fastigheter med känd ytvidd	144	138	748	406	247	277
Därav (i %) överbyggd yta	19	4	20	19	21	4
Därav (i %) gårdsrum o. d.	81	96	80	81	79	96

Medan i Norrköping hälften samt i Lund och Karlstad omkring en tredjedel av tomtarealen upptages av byggnader, nedgår i vissa orter med glest och öppet byggnadssätt, såsom Ljusdal och Solhem, den överbyggda ytan till endast några få procent av totalarealen.

b. Bostadslägenheternas antal och upplåtelseformer.

I bostadsräkningsorternas hus förefunnos, som av tab. 1, kol. 10—12, framgår, sammanlagt 247 823 lägenheter, vilka helt eller delvis voro avsedda till bostad. De detaljerade uppgifter, som insamlats rörande dessa, giva vid handen, att av dem 230 010 eller 92·8 % uteslutande tjänade bostadsändamål, medan 17 813 eller 7·2 % avsågo att ej blott tillgodose innehavarens egentliga bostadsbehov, utan jämväl att bereda honom för hans näringsutövning nödiga lokaler m. m. Merendels utgöras dessa av kontors-, butiks-, verkstads- o. d. lokaler, men i vissa fall även av hotell- och kaférum samt skol- eller sjuksalar o. d. anstaltsrum.

Ifrågavarande uppgifter avse tiden för resp. bostadsräkningar, och ligger det i sakens natur, att bostadsbeståndet oavbrutet *förnyas och växer*, om än i mycket olika omfattning under olika tider och på olika orter. Detaljerade uppgifter om antalet årligen tillkomna och avgångna bostäder föreligga i socialstyrelsens ovan (sid. 50*) omnämnda berättelser över byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen.

Tab. C. De undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter, fördelade efter upplåtelseformer.

Orter	Antal bostadslägenheter	Därav (i %) uthyrda	av äg. beg.	fritt uppl.	outhyrda
Östra Sverige.					
Brännkyrka församl.	5 881	62·3	17·8	4·9	15·0
Södertälje	3 097	77·3	15·9	4·3	2·5
Sundbyberg	1 345	79·0	11·8	2·2	7·0
Lidingö	1 027	44·6	45·0	5·3	5·1
Solhem	273	14·3	80·2	1·8	3·7
Hagalund	1 076	82·5	8·6	1·4	7·5
Nya Huvudsta	806	79·7	9·9	1·2	9·2
Lilla Alby	236	80·1	11·4	3·4	5·1
Råsunda	1 059	72·0	0·9	0·5	26·6
Uppsala	7 058	84·0	8·3	7·3	0·4
Västerås	5 195	80·4	13·4	4·6	1·6
Sala	1 669	50·9	36·2	8·8	4·1
Norbergs by	106	51·9	29·2	18·9	—
Nyköping	2 558	78·5	15·0	5·8	0·7
Eskilstuna	6 965	75·8	14·2	6·6	3·4
Strängnäs	966	73·3	19·6	4·6	2·5
Oxelösund	545	89·3	5·7	5·0	—
Gnesta	398	63·8	24·1	8·3	3·8
Katrineholm	1 037	70·3	22·9	6·0	0·8
Linköping	5 950	80·5	12·9	5·7	0·9
Norrköping	11 323	92·7	4·1	2·4	0·8
Motala	759	77·1	15·9	5·3	1·7
Mjölby	784	66·6	26·0	4·8	2·6
Åtvidaberg	657	72·3	18·9	8·2	0·6
Norrköpings norra förstad	961	88·7	9·1	1·0	1·2
Småland och Öarna.					
Jönköping	6 077	80·6	13·9	4·2	1·3
Huskvarna	1 570	70·1	23·6	5·2	1·1
Tranås	466	79·0	16·1	4·5	0·4
Vetlanda	589	65·5	27·3	4·8	2·4
Värnamo	256	73·4	18·0	7·4	1·2
Nässjö	978	76·1	20·4	2·9	0·6
Växjö	2 127	80·7	13·4	4·0	1·9
Ljungby	301	70·8	20·6	3·3	5·3
Kalmar	3 550	78·0	16·5	3·8	1·7
Oskarshamn	1 773	81·0	15·0	3·4	0·6
Västervik	2 561	64·9	25·4	6·7	3·0
Nybro	420	60·7	29·7	4·8	4·8
Visby	2 419	56·4	31·3	8·4	3·9
Hemse	81	28·4	59·3	12·3	—
Södra Sverige.					
Karlskrona	5 611	81·8	13·3	4·2	0·7
Karlshamn	1 844	75·1	18·8	4·5	1·6
Kristianstad	2 591	85·5	9·3	4·7	0·5
Hässleholm	705	68·7	24·8	3·8	2·7
Åby-Klippan	521	54·7	39·3	5·4	0·6
Vinslöv	168	36·9	51·8	8·3	3·0
Kivik	161	11·8	79·5	7·5	1·2
Vitemölla	107	1·9	91·6	4·7	1·8
Malmö	22 558	87·9	6·2	3·4	2·5
Lund	5 329	83·0	10·9	4·3	1·8
Landskrona	3 820	79·2	17·1	2·9	0·8
Hälsingborg	7 986	83·0	12·0	3·1	1·9
Eslöv	1 331	67·8	27·0	3·9	1·3
Ystad	2 721	67·1	24·5	5·6	2·8
Trelleborg	2 339	46·5	45·9	4·4	3·2
Limhamn	1 994	49·6	43·7	4·7	2·0
Svedala	325	64·0	27·7	6·5	1·8
Raus plantering	855	67·1	19·2	4·9	8·8
Höganäs	1 308	26·8	44·0	28·7	0·8
Furulund	326	71·8	18·4	4·9	4·9
Arlöv	815	74·8	19·2	3·2	2·8
Skurup	263	51·5	41·5	4·2	3·0
Västra Sverige.					
Halmstad	4 278	77·2	14·6	5·1	3·1
Falkenberg	1 002	67·4	27·1	4·1	1·4
Oskarsström	679	73·4	15·0	6·3	5·3
Lysekil	917	59·6	34·2	4·3	1·9
Uddevalla	2 896	68·7	24·6	5·0	1·7
Mölndal	1 195	63·6	29·9	6·4	0·1
Kroksiätt	1 191	82·0	13·7	3·0	1·3
Gårda	1 480	95·3	2·8	1·4	0·5
Lunden	1 265	89·4	8·8	1·2	0·6
Smögen	278	6·8	84·9	6·5	1·8
Gravarne och Bäckevik	266	4·2	93·2	2·6	—
Hasselösund	46	4·3	93·5	2·2	—
Tången	102	13·7	84·3	2·0	—
Vänersborg	1 833	78·3	15·4	4·9	1·4
Borås	5 211	78·5	15·8	4·8	0·9
Åmål	1 065	58·5	33·6	5·4	2·5
Lilla Edet	333	39·0	42·4	17·1	1·5
Trollhättan	1 858	71·8	21·1	6·2	0·9
Mariestad	1 215	64·3	23·8	10·7	1·2
Lidköping	1 804	74·7	19·2	5·2	0·9
Tidaholm	1 155	65·2	26·7	6·5	1·6
Töreboda	179	65·9	21·8	8·9	3·4
Vara	173	65·3	21·4	9·8	3·5
Karlstad	4 112	80·2	12·0	4·6	3·2
Kristinehamn	2 179	65·8	28·3	5·0	0·9
Arvika	1 209	80·2	15·5	3·2	1·1
Säffle	515	73·2	17·8	4·3	4·7
Forshaga	931	51·9	34·6	8·8	4·7
Örebro	7 900	81·9	11·8	2·9	3·7
Lindesberg	732	57·4	32·4	4·1	6·1
Hallsberg	360	70·0	19·7	6·4	3·9
Kopparberg	367	73·0	12·8	13·4	1·1
Kumla	268	56·7	37·7	4·9	0·7
Norra Sverige.					
Falun	2 618	66·7	23·5	8·3	1·5
Borlänge	348	69·3	21·8	7·8	1·1
Avesta	1 206	63·9	24·4	9·6	2·1
Morastrand	287	61·3	17·8	17·1	3·8
Leksands Noret	222	57·7	30·6	9·9	1·8
Smedjebacken	541	36·6	21·5	41·0	0·9
Gävle	8 197	75·4	13·3	10·1	1·2
Söderhamn	2 595	46·7	23·8	28·6	0·9
Bollnäs	211	83·9	6·2	8·0	1·9
Ljusdal	388	57·5	21·1	16·8	4·6
Härnösand	2 117	73·5	18·4	6·9	1·2
Sundsvall	3 473	70·3	19·3	9·2	1·2
Sollefteå	447	63·8	13·6	19·7	2·9
Skönsmon	738	31·7	17·2	45·0	6·1
Skönsberg	603	54·4	24·1	21·2	0·3
Gångviken	173	52·6	21·4	20·8	5·2
Kramfors	207	51·7	38·7	7·2	2·4
Östersund	1 793	79·8	9·1	9·8	1·3
Järpen	230	61·3	12·6	17·4	8·7
Svegsmon	121	58·7	26·4	13·2	1·7
Umeå	1 217	67·4	23·5	7·9	1·2
Djupviken	35	45·7	54·3	—	—
Lycksele	132	31·1	31·8	37·1	—
Luleå	1 911	71·5	18·4	8·0	2·1
Kalix	94	25·5	62·8	11·7	—
Gällivare kyrkostad	324	60·5	31·8	6·8	0·9
Malmberget	977	77·8	18·9	1·0	2·3
Kiruna	1 234	68·7	16·0	14·3	1·0
Samtliga orter	230 010	75·8	16·5	5·8	2·4

Denna statistik ger vid handen, att gent emot den livliga byggnadsverksamhet, som utmärkte perioden 1904—1906, inträdde med den ekonomiska krisen år 1907 en kraftig reaktion, som under de följande åren reducerade högkonjunkturens siffra till ungefär hälften eller c:a 5 000—6 000 bostadslägenheter. Men ägnat att väcka särskild uppmärksamhet är, att byggnadsverksamheten eller rättare bostadsproduktionen, väl i huvudsak på grund av sparkapitalets minskade intresse för dylik placering, i stort sett höll sig på föga högre nivå än åren 1908—1909 icke blott under år 1910 utan även under åren 1911—1912, som i fråga om industriell expansion och ekonomisk prosperitet till och med torde överträffat åren 1906 och 1907. Under år 1913 utgjorde bruttotillskottet av bostadslägenheter 8 591 eller 2·2 % och nettotillskottet (tillkomna minus avgångna) 2·0 % av hela bostadsbeståndet. År 1914 visade en nedgång till 7 488 och år 1915, då krigskrisens materialprishöjningar och kreditsvårigheter började på allvar göra sig gällande, ända till 5 132 bostadsläg nheter. Med år 1916 begynte emellertid ett kraftigt ingripande från stat och kommun till bostadsproduktionens fromma, varigenom lägenhetstillskottet bringades upp till 5 754 år 1916 och 6 818 år 1917. Tages hänsyn till lägenheternas minskade genomsnittsstorlek, innebär emellertid detta en nedgång med c:a 40 % från vad som kunde anses vara normalt under tiden före krisperioden.

Möjliggör denna statistik sålunda en allmän uppfattning om bostadsproduktionens årliga brutto- och nettoresultat, kan den däremot, av ovan (sid. 65*) angivna skäl, endast med starka reservationer användas till att giva en fortlöpande bild av bostadsbeståndets förändringar å varje särskild ort, med mindre ifrågavarande fortskrivning med korta mellantider korrigeras genom allmänna bostadsräkningar.

Det synes därför vara lämpligt att, åtminstone tills vidare, lämna spörsmålet om förstnämnda siffrors aktualisering å sido och rikta uppmärksamheten å dem, sådana de framgått ur 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar.

Bortses härvid från de jämförelsevis fåtaliga och ur bostadssynpunkt mindre betydelsefulla »blandade» lägenheterna och riktas uppmärksamheten på de lägenheter, vilka endast inrymma rum och lokaler för bostadsändamål, framgår dessa bostadslägenheters antal och fördelning efter olika upplåtelseformer av tab. 1 (kol. 13—16) och den därpå grundade tab. C, där för vart och ett av de undersökta stadssamhällena beräknats relativa antalet uthyrda, av ägaren begagnade, fritt upplåtna och outhyrda lägenheter.

Härav framgår, att av samtliga egentliga bostadslägenheter 37 826 eller 16·5 % begagnades av husägarna själva, medan 173 267 eller 75·3 % voro uthyrda (i första hand) samt 13 382 eller 5·8 % upplåtna avgiftsfritt (eller mot någon ringa avgäld). Återstående 5 535 lägenheter (2·4 % av samtliga) stodo vid tidpunkten för bostadsräkningen till uthyrning lediga.

En närmare granskning av tabellerna giver dock vid handen, att bostädernas fördelning efter upplåtelseformer i hög grad växlar å olika orter.

Riktas först uppmärksamheten på, i vilken utsträckning bostadslägenhe-

ternas innehavare bebo *egna hus* eller våningar i sådana, kunna tabellernas uppgifter i detta avseende sammanfattas på följande sätt:

Antal av ägaren begagnade lägenheter i % av samtliga bostadslägenheter:	under 5·0 %	5·0— 9·9 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0— 44·9 %	45·0— 49·9 %	50·0 % och däröver
Antal orter . . .	3	10	18	29	21	12	8	4	4	2	11

Undersökes närmare, vilka orter ingå i de särskilda kategorierna, befinnas de 29 orter, vilka utmärka sig för relativt högt antal av ägaren begagnade lägenheter (30·0 % och däröver) och därför i viss mån kunna göra anspråk på beteckningen egnahemssamhällen, övervägande utgöras av smärre platser. Till sin karaktär äro 6 av dem, nämligen Hasselösund, Gravarne och Bäckevik, Vitemölla, Smögen, Tången och Kivik, fiskelägen — i stor utsträckning visserligen bebyggda med stugor på ofri grund — medan de 8 orterna Kalix, Hemse, Djupviken, Vinslöv, Skurup, Lycksele, Gällivare kyrkostad och Leksands Noret kunna karakteriseras som stationssamhällen och handelsplatser samt de 7 samhällena Höganäs, Limhamn, Lilla Edet, Åby-Klippan, Kramfors, Kumla och Forshaga som industriorter på landsbygden. Härtill komma 2 delvis som egnahemskolonier grundade förstäder till Stockholm, nämligen Solhem och Lidingö, samt 6 mindre och medelstora städer, nämligen Trälleborg, Lysekil, Åmål, Lindesberg, Visby och Sala.

Såsom är att vänta, sammanfalla egnahemssamhällena i huvudsak med de orter, där enfamiljshusen förhärska. Undantagsvis kunna dock även dylika småhus i avsevärd utsträckning bliva uthyrningshus, såsom förhållandet exempelvis är i Morastrand och Luleå, där resp. 51·5 och 50·1 % av bostadshusen äro enfamiljshus, men endast resp. 17·8 och 18·4 % av lägenheterna begagnas av ägaren. Å vissa andra orter, särskilt Lysekil och Åmål, råder ett annat förhållande, vilket belyses därigenom, att förstnämnda procenttal här uppgå till resp. 41·3 och 43·6 %, medan de sistnämnda stiga till resp. 34·2 och 33·6 %.

Riktas därefter uppmärksamheten på de i tab. C angivna orter, inom vilka endast ett fåtal lägenhetsinnehavare hava bostad i eget hus, återfinnas bland dessa samtliga de samhällen, där som förut nämnts hyreskasernerna spela en framträdande roll. Erinras må i detta samband om, att vid senaste bostadsräkning antalet av ägaren begagnade bostadslägenheter utgjorde 3·2 % i Stockholm och 5·2 % i Göteborg.

I samma mån de av ägaren begagnade bostäderna minskas i antal, ökas av naturliga skäl de uthyrda, de fritt upplåtna och de outhyrda, men sker denna stegring i mycket växlande inbördes proportion.

Till antalet övervägande äro i de flesta orter de *uthyrda* lägenheterna, vilkas relativa frekvens inom de undersökta samhällena belyses genom följande sammandrag av de i tab. C meddelade uppgifterna i detta avseende:

Antal uthyrda lägenheter i % av samtliga bostadslägenheter:	under 10·0 %	10·0— 19·9 %	20·0— 29·9 %	30·0— 39·9 %	40·0— 49·9 %	50·0— 59·9 %	60·0— 69·9 %	70·0— 79·9 %	80·0— 89·9 %	90·0 % och däröver
Antal orter	4	3	3	5	5	16	28	35	21	2

De orter, där de uthyrda lägenheterna äro proportionsvis talrikast, utgöras i huvudsak av våra större städer jämte dem av deras förstäder, som äro bebyggda med större hyreshus. Av fristående mindre samhällen med särdeles talrika hyreslägenheter må särskilt nämnas hamnplatsen Oxelösund och stationssamhället Bollnäs.

I regel äro de siffror, som angiva antalet uthyrda och antalet av ägaren begagnade lägenheter, omvänt proportionella, men i några fall beror det förhållandevis ringa antalet hyreslägenheter på förefintligheten av osedvanligt många lägenheter, som av husägaren avgiftsfritt (eller mot ytterst ringa hyra) ställts till annan persons förfogande att av denna för egen del användas.

Den relativa frekvensen av dylika *fritt upplåtna* lägenheter å olika orter framgår av följande på grundval av tab. C uppgjorda tablå:

Antal fritt upplåtna lägenheter i % av samtliga bostadslägenheter:	under 2·0 %	2·0— 2·9 %	3·0— 3·9 %	4·0— 4·9 %	5·0— 5·9 %	6·0— 6·9 %	7·0— 7·9 %	8·0— 8·9 %	9·0— 9·9 %	10·0— 19·9 %	20·0 % och däröver
Antal orter	9	8	11	28	13	12	6	10	5	13	7

Å flertalet orter utgöras de fritt upplåtna lägenheterna allenast av de jämförelsevis fåtaliga bostäder, som på grund av tjänst eller anställning innehavas av vissa tjänstemän, portvakter, gårdskarlar, maskinister m. fl. eller vilka i understöd upplåtits åt pensionärer, understödstagare o. d. Å vissa orter och inom särskilda näringsgrenar, såsom den skånska stenkols- och lervaruindustrien, den nordsvenska trävaruindustrien och — i någon mån — den mellansvenska järnindustrien, fortvarar dock det gamla bruket att såsom del av arbetslönen tilldela arbetarna fria bostäder i arbetsgivarnas hus. Att medlemsstarka arbetargrupper sålunda åtnjuta förmånen av fri bostad in natura är huvudanledningen till, att de fritt upplåtna lägenheterna uppgå till höga tal (över 20 %) på platser som Skönsmon, Lycksele, Söderhamn, Skönsberg och Gångviken (skogs- och sågverksindustri), Smedjebacken (bruksindustri) samt Höganäs (stenkols- och lervaruindustri).

I en viss motsats till de använda bostäderna, vare sig de äro av ägaren begagnade, fritt upplåtna eller uthyrda, stå de lägenheter, vilka vid tidpunkten för bostadsräkningen voro till uthyrning lediga. Uppgifter om antalet *outhyrda* bostäder i varje särskilt samhälle såväl absolut som i förhållande till samtliga bostadslägenheter meddelas såväl i kol. 16 av tab. 1 som, vad procenttalen angår, i tab. C och D, uti vilken sistnämnda bostadsräkningsorterna ordnats efter relativa antalet outhyrda lägenheter.

Det måste dock framhållas, att de genom en allmän bostadsräkning erhållna uppgifterna om antalet hyreslediga bostadslägenheter med nödvändighet måste bliva behäftade med vissa bristfälligheter. Redan i begreppet outhyrd lägenhet ligger, åtminstone vad de mindre lägenheterna beträffar, något vagt och obestämt, ty medan en begagnad lägenhet i regel kan definieras som sammanfattningen utav de av ett och samma hushåll bebodda rummen, är i fråga om obegagnade lägenheter utslagsgivande rummens bygg-

nadstekniska anordning, vilken lätt kan förändras och faktiskt ofta förändras genom delning eller sammanslagning. Dessa och andra skäl gör det sannolikt, att vid bostadsräkningen obebodda lägenheter förbigåtts i större utsträckning än bebodda, varigenom siffrorna för outhyrda lägenheter tendera att bliva något för låga.

Å andra sidan torde de vid bostadsräkningen såsom outhyrda uppgivna lägenheterna icke alltid sammanfalla med de för bostadsmarknaden faktiskt disponibla. Ehuru enligt de för undersökningen utfärdade anvisningarna endast sådana bostäder borde upptagas som outhyrda, vilka voro fullt iordningställda och till inflyttning färdiga, tala vissa skäl för, att i denna kategori kommit att ingå ett antal lägenheter, vilka på grund av förfall och vanvård knappast kunna anses som beboeliga. Antagligt är dessutom, att bland de uppgivna hyreslediga lägenheterna befinna sig åtskilliga, vilka endast stå öppna för vissa hyresgästkategorier (såsom arbetare hos husägaren, barnlösa familjer o. d.), eller som disponeras av annan person, ehuru de för tillfället stå obebodda.

Med nu gjorda reservationer torde man likväl vara berättigad att på grundval av bostadsräkningens siffror för outhyrda lägenheter draga vissa slutsatser rörande tillgången på lägenheter inom resp. samhällen.

Ställes å bostadsräkningsorterna tillsammantagna antalet lediga bostadslägenheter i relation till samtliga, befinnes den därigenom erhållna allmänna ledighetsprocenten utgöra 2·4, vilket nära överensstämmer med, vad detta saldo av tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden normalt plägar anses böra utgöra, nämligen 2 à 3 % (jfr sid. 13*). Av tab. D framgår, att ifrågavarande medeltal sammanfaller med ledighetsprocenten å 2 orter (Vetlanda och Kramfors), medan det överskrides å 44 och underskrides å 76 orter.

Man äger dock icke utan vidare rätt att av detta förhållande sluta sig till, att inom de förra samhällena råder tillräcklig och inom de senare otillräcklig bostadstillgång. Det behövliga antalet bostäder växlar nämligen mycket från en stad till en annan, enär det i huvudsak betingas av det lokalt mycket växlande förhållande, i vilket de nybildade och genom inflyttning tillkomna hushållen stå till de upplösta och bortflyttade. För att om- och inflyttningarna skola kunna försiggå utan alltför stora besvärligheter, kräves sålunda givetvis ett större förråd av lediga lägenheter i ett framåtgående samhälle med en rörlig industriarbetarbefolkning än å en stillastående ort med mera bofasta invånare. Visserligen utgör ett ringa antal hyreslediga bostäder alltid ett hinder för bostadsstandardens önskvärda höjning så till vida, att den låga ledighetsprocenten knappast kan förväntas utöva tillräckligt starkt ekonomiskt tryck på hyresvärdarna för att förmå dem att i större utsträckning vidtaga moderniseringar och förbättringar av bostadslägenheterna.

Av vikt för bedömande av ledighetsprocentens betydelse och innebörd är jämväl, att bostadsmarknaden gestaltar sig väsentligt olika i större samhällen

Tab. D. De undersökta stadssamhällena, fördelade efter relativa antalet outhyrda lägenheter.

Orter	Antal outhyrda läg. i % av samtliga		Orter	Antal outhyrda läg. i % av samtliga	
	bostads-lägen-heter	småläg-enheter		bostads-lägen-heter	småläg-enheter
Råsunda	26·6	24·5	Svegsmon	1·7	2·4
Brännkyrka församling	15·0	14·8	Karlshamn	1·6	1·6
Nya Huvudsta	9·2	9·6	Tidaholm	1·6	1·7
Raus plantering	8·8	9·4	Västerås	1·6	1·7
Järpen	8·7	8·4	Lilla Edet	1·5	2·0
Hagalund	7·5	7·5	Falun	1·5	1·7
Sundbyberg	7·0	6·1	Falkenberg	1·4	1·7
Lindesberg	6·1	6·3	Vänersborg	1·4	1·2
Skönsmon	6·1	6·4	Jönköping	1·3	1·4
Ljungby	5·8	6·0	Eslöv	1·3	1·3
Oskarsström	5·3	5·8	Krokslätt	1·3	1·4
Gångviken	5·2	5·1	Östersund	1·3	1·1
Lidingö	5·1	6·0	Norrköpings norra förstad	1·2	1·3
Lilla Alby	5·1	5·8	Värnamo	1·2	0·7
Furulund	4·9	6·8	Kivik	1·2	1·6
Nybro	4·8	4·8	Mariestad	1·2	1·1
Säfde	4·7	5·5	Gävle	1·2	1·2
Forshaga	4·7	5·3	Härnösand	1·2	1·4
Ljusdal	4·6	5·0	Sundsvall	1·2	1·3
Sala	4·1	4·1	Umeå	1·2	1·4
Visby	3·9	4·3	Huskvarna	1·1	1·3
Hallsberg	3·9	3·6	Arvika	1·1	0·7
Gnesta	3·8	3·7	Kopparberg	1·1	1·4
Morastrand	3·8	4·3	Borlänge	1·1	0·7
Solhem	3·7	7·3	Kiruna	1·0	0·8
Örebro	3·7	3·8	Linköping	0·9	0·7
Vara	3·5	3·9	Borås	0·9	0·9
Eskilstuna	3·4	3·1	Trollhättan	0·9	0·8
Töreboda	3·4	4·0	Lidköping	0·9	1·0
Trälleborg	3·2	3·2	Kristinehamn	0·9	0·9
Karlstad	3·2	3·7	Smedjebacken	0·9	0·6
Halmstad	3·1	3·3	Söderhamn	0·9	1·0
Västervik	3·0	3·0	Gällivare kyrkostad	0·9	1·0
Vinslöv	3·0	0·0	Katrineholm	0·8	0·7
Skurup	3·0	3·4	Norrköping	0·8	0·7
Sollefteå	2·9	1·6	Landskrona	0·8	0·8
Ystad	2·8	2·6	Höganäs	0·8	0·8
Arlöv	2·8	2·9	Nyköping	0·7	0·7
Hässleholm	2·7	3·9	Karlskrona	0·7	0·9
Mjölby	2·6	2·9	Kumla	0·7	1·1
Södertälje	2·5	2·2	Åtvidaberg	0·6	0·7
Strängnäs	2·5	2·9	Nässjö	0·6	0·4
Malmö	2·5	1·6	Oskarshamn	0·6	0·3
Åmål	2·5	2·5	Åby-Klippan	0·6	0·4
Vetlanda	2·4	2·8	Lunden	0·6	0·5
Kramfors	2·4	2·9	Kristianstad	0·5	0·7
Malmberget	2·3	2·3	Gårda	0·5	0·4
Avesta	2·1	2·1	Uppsala	0·4	0·4
Luleå	2·1	2·0	Tranås	0·4	0·6
Limhamn	2·0	2·0	Skönsberg	0·3	0·3
Växjö	1·9	2·2	Möludal	0·1	0·1
Vitemölla	1·9	0·0	Oxelösund	0·0	0·0
Hälsingborg	1·9	1·9	Hemse	0·0	0·0
Lysekil	1·9	1·8	Gravarne och Bäckevik	0·0	0·0
Bollnäs	1·9	2·7	Hasselösund	0·0	0·0
Lund	1·8	1·9	Tången	0·0	0·0
Svedala	1·8	2·7	Norbergs by	0·0	0·0
Smögen	1·8	1·6	Djupviken	0·0	0·0
Leksands Noret	1·8	1·4	Lycksele	0·0	0·0
Motala	1·7	1·7	Kalix	0·0	0·0
Kalmar	1·7	1·6			
Uddevalla	1·7	1·4	Samtliga orter	2·4	2·3

och i mindre. Å mera folkrika orter, där bostadsmarknaden är för vid för att kunna överblickas och en kontinuerlig, i huvudsak på spekulation anlagd byggnadsverksamhet äger rum, innebär en låg ledighetsprocent alltid en antydan om försvagad bostadsproduktion och hotande försämring av bostadsstandarden genom inneboendesystem eller ianspråkstagande av undermåliga lägenheter. Beträffande mindre samhällen åter, där byggnadsverksamheten äger rum mera ryckvis för tillgodoseende av tillfälligt sig yppande bostadsbehov, får den genom ledighetsprocenten angivna bostadstillgången karaktär av något mera tillfälligt och mindre betydelsefullt, ty, på grund av de små absoluta tal det här är fråga om, kunna ett par av omständigheterna föranledda nybyggnader ofta vara nog att förbyta bostadsbristen i bostadsöverflöd. Med hänsyn härtill bör icke alltför stor uppmärksamhet ägnas åt det förhållandet, att 9 småsamhällen (Kalix, Lycksele, Djupviken, Norbergs by, Tången, Hasselösund, Gravarne och Bäckevik, Hemse och Oxelösund) vid bostadsräkningen befunnits alldeles sakna hyreslediga lägenheter. Mera anmärkningsvärt var det ytterst ringa antalet outhyrda lägenheter i några större städer, såsom Uppsala (0·4 %), Karlskrona (0·7 %), Norrköping (0·8 %), Linköping (0·9 %) och Borås (0·9 %). Även i »det större Göteborg» syntes en betänklig bostadbrist råda. Visserligen ägde själva staden vid 1910 års bostadsräkning 2·1 % lediga lägenheter, men detta förrad torde i hög grad hava smält samman under de närmast följande åren, ty vid 1915 års bostadsräkning konstaterades en ledighetsprocent av blott 0·4. Vid bostadsräkningen i förstäderna i slutet av år 1913 befanns bostadstillgången där vara ytterst ringa, nämligen 1·3 % i Krokslätt, 0·6 % i Lunden, 0·5 % i Gårda och 0·1 % i Mölndal. I jämförelse härmed företedde »Stor-Stockholm» betydligt bättre bostadstillgång. I den egentliga staden uppgick visserligen vid 1910 års bostadsräkning ledighetsprocenten endast till 1·9, men hade densamma enligt beräkningar av stadens statistiska kontor vid årsskiftet 1913/1914 ökats till nära 2·5 och 1914/1915 till 3·2, varefter emellertid följde en snabb och kraftig nedgång. De av Stockholms förstäder, som omfattades av av 1912—1914 års bostadsräkningar, uppvisade undantagslöst höga tal för outhyrda lägenheter: Solhem 3·7 %, Lilla Alby 5·1 %, Lidingö 5·1 %, Sundbyberg 7·0 %, Hagalund 7·5 %, Nya Huvudsta 9·2 %, Brännkyrka 15·0 % samt Rasunda t. o. m. 26·6 %.

Givetvis företer tillgången på lediga bostäder inom de särskilda lägenhetskategorierna betydliga avvikelser från de siffror, som ovan meddelats med avseende på bostadsbeståndet i dess helhet. Då det ansetts lämpligt att i någon mån belysa dessa förhållanden jämväl i förevarande summariska redogörelse, har en beräkning verkställts av antalet lediga bostäder inom de kategorier, som bebos av befolkningens stora massa, nämligen smålägenheterna t. o. m. 2 rum och kök. Resultatet av denna beräkning meddelas i tab. D, där dessa speciella ledighetsprocenter ortsvis sammanställts med de allmänna.

Härav framgår, att antalet hyreslediga smålägenheter vid bostadsräkningen utgjorde 2·3 %, vilket tal med 0·1 % understeg motsvarande siffra för samtliga

bostadslägenheter. Detta häntyder på en proportionsvis knapp tillgång på småfolksbostäder, vilket förhållande ytterligare belyses därigenom, att ledighetsprocenten för smålägenheter å 76 orter understeg, å 1 sammanföll med och å 45 översteg den för samtliga lägenheter beräknade.

Sedan sålunda en redogörelse lämnats för de särskilda orternas bostadssociala karaktär, i den mån denna kan belysas genom lägenheternas upplåtelseformer, synes det vara lämpligt att närmare granska, huru dessa förhållanden gestalta sig inom olika landsdelar samt för grupper av större och mindre orter. En sammanfattande översikt häröver lämnas i tab. E, där bostadsräkningsorternas lägenheter fördelats efter upplåtelseformer. Betraktas i denna tabell först orterna av köpings- eller municipalsamhällestyp, utvisa relativtalen i kol. 8—11, att östra Sverige, Småland och öarna samt västra Sverige utmärkte sig för förhållandevis talrika hyreslägenheter — varav i förstnämnda landsdel ett relativt stort antal dock stodo outhyrda — och få egna hem, medan i södra Sverige motsatta förhållandet rådde. Norra Sverige har också proportionsvis få hyreslägenheter, men vid sidan av de av ägaren begagnade bostäderna uppträda här ganska talrikt de fritt upplåtna lägenheterna. Ser man åter på de mindre städerna, blir landsdelarnas ordning delvis en annan, i det Småland och öarna samt norra Sverige nu uppvisa de relativt talrikaste hyresbostäderna, medan de redovisade småstäderna i Östsverige utmärka sig för talrika egna hem.

Övergår man därefter till de större orterna, befinnas de landsdelar, som innesluta stora städer, förete en väsentligt annan karaktär än de övriga. I vilken riktning denna inverkan går, åskådliggör följande tablå, varuti jämväl införts motsvarande från 1915 års kommunala bostadsräkningar hämtade siffror för Stockholm och Göteborg:

	Stockholm	Göteborg	Övriga städer och stadsliknande samhällen med 40 000 inv. och däröver	20 000—40 000 inv.	10 000—20 000 inv.	5 000—10 000 inv.	under 5 000 inv.
Antal bostadslägenheter .	87 404	42 125	33 881	77 360	45 628	42 465	30 676
Därav (i %) lägenheter, som voro							
uthyrda	88·1	91·6	89·5	79·0	70·9	71·1	63·0
av ägaren begagnade .	3·2	5·2	5·5	13·0	20·2	21·2	25·1
fritt upplåtna	6·8	2·8	3·1	5·3	6·8	6·2	8·0
outhyrda	1·9	0·4	1·9	2·7	2·1	1·5	3·9

Ju större en ort blir, desto mera ökas sålunda hyreslägenheterna och minskas bostäderna i egna hus. Däremot gör sig en sådan inverkan mindre gällande med avseende på de fritt upplåtna och de outhyrda lägenheterna, vilkas frekvens i huvudsak betingas av andra, delvis ovan berörda faktorer.

Vad de outhyrda lägenheterna beträffar, giva dessa, som förut anförts, i viss mån en bild av bostadsmarknadens läge, men då detta ständigt skiftar, utgör »ledighetsprocenten» en bland de bostadsstatistiska uppgifter, som hastigast föråldras och för bevarande av aktualitet kräver fortlöpande revision. Med hänsyn härtill har Stockholms stads statistiska kontor numera gått i författning om, att, såsom sker i vissa utländska storstäder (se sid. 13*),

Tab. E. De undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter, landsdelsvis fördelade efter upplåtelseformer.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Landsdelar och ortsgrupper	Antal orter	Antal bostadslägenheter	Därav lägenheter, som voro							
			uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	outhyrda	uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	outhyrda
			Antal				Procent			
Städer med 10 000 invånare och däröver	**28**	**150 988**	**120 114**	**20 099**	**7 989**	**2 786**	**79·6**	**13·3**	**5·3**	**1·8**
Östra Sverige	7	42 146	35 081	4 380	2 102	583	83·2	10·4	5·0	1·4
Småland och öarna	4	14 607	10 694	2 835	765	313	73·2	19·4	5·2	2·2
Södra Sverige	8	52 955	43 613	6 327	1 981	1 034	82·4	11·9	3·7	2·0
Västra Sverige	5	24 397	19 145	3 562	1 035	655	78·5	14·6	4·2	2·7
Norra Sverige	4	16 883	11 581	2 995	2 106	201	68·6	17·7	12·5	1·2
Övriga städer	**22**	**32 188**	**22 845**	**6 941**	**1 867**	**535**	**71·0**	**21·6**	**5·8**	**1·6**
Östra Sverige	3	3 394	2 143	913	232	106	63·2	26·9	6·8	3·1
Småland och öarna	3	5 470	4 253	920	228	69	77·7	16·8	4·2	1·3
Södra Sverige	2	3 175	2 287	706	136	46	72·0	22·2	4·3	1·5
Västra Sverige	10	13 111	8 988	3 211	702	210	68·5	24·5	5·4	1·6
Norra Sverige	4	7 038	5 174	1 191	569	104	73·5	16·9	8·1	1·5
Köpingar och municipalsamhällen	**72**	**46 834**	**30 308**	**10 786**	**3 526**	**2 214**	**64·7**	**23·1**	**7·5**	**4·7**
Östra Sverige	15	16 191	11 077	2 905	663	1 546	68·4	17·9	4·1	9·6
Småland och öarna	7	3 091	2 177	717	136	61	70·4	23·2	4·4	2·0
Södra Sverige	12	7 548	3 949	2 718	672	209	52·3	36·0	8·9	2·8
Västra Sverige	18	11 486	8 049	2 630	613	194	70·1	22·9	5·3	1·7
Norra Sverige	20	8 518	5 056	1 816	1 442	204	59·4	21·3	16·9	2·4
Samtliga orter	122	230 010	173 267	37 826	13 382	5 535	75·3	16·5	5·8	2·4

verkställa årliga beräkningar av bostadstillgången. Resultaten av denna statistik, sammanställda med motsvarande uppgifter för tidigare bostadsräkningsår, återgivas här nedan beträffande »gamla» Stockholm:

		År (31/12)	1894	1900	1905	1910	1914	1915	1916	1917	1918
Outhyrda lägenheter i % av samtliga lägenheter om	1 rum—3 rum och kök		1·10	0·43	1·78	1·28	2·51	1·31	0·18	0·06	0·04
	4—6 rum och kök		1·35	1·32	3·02	3·84	5·17	4·19	0·19	0·01	0·01

I betraktande av de snabba och tvära förändringar i bostadstillgången, varom dessa siffror bära vittne, måste det anses eftersträvansvärt att erhålla årliga räkningar av lediga bostäder även i övriga, större städer i vårt land. Det må emellertid framhållas, att, såsom ovan (sid. 13*) antytts, kännedom om antalet outhyrda lägenheter icke innebär någon fullständig överblick över bostadsmarknadens läge. Uppgifter saknas nämligen om de bostäder, som för ögonblicket äro uthyrda, men vilka bliva lediga vid en viss tidpunkt, t. ex. vid slutet av kvartalet. Just denna bostadskategori utövar synnerligen stort inflytande på bostadsmarknaden, men att skaffa kännedom

Tab. F. De undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter, fördelade efter huvudtyper.

Orter	Antal bostadslägenheter	Därav (i %) enkelkök, enkelrum, delkökslägenh.	1 rum och kök	2 rum och kök	samtl. lägenh. t. o. m. 2 rum o. kök	lägenh. om 3 o. fl. rum och kök
Östra Sverige.						
Bränkyrka församling	5 881	11·0	49·5	26·1	86·4	13·6
Södertälje	3 097	12·5	47·1	18·1	77·7	22·3
Sundbyberg	1 345	10·7	44·2	28·8	83·7	16·3
Lidingö	1 027	1·8	18·7	18·4	38·9	61·1
Solhem	273	0·7	7·7	21·6	30·0	70·0
Hagalund	1 076	14·6	63·6	17·0	95·2	4·8
Nya Huvudsta	806	12·4	63·5	18·5	94·4	5·6
Lilla Alby	236	7·2	40·3	32·6	80·1	19·9
Råsunda	1 059	8·1	30·2	20·7	59·0	41·0
Uppsala	7 058	19·5	38·2	16·3	74·0	26·0
Västerås	5 195	14·0	51·0	17·8	82·8	17·2
Sala	1 669	13·4	49·9	19·4	82·7	17·3
Norbergs by	106	10·4	29·2	19·8	59·4	40·6
Nyköping	2 558	18·0	45·1	18·3	81·4	18·6
Eskilstuna	6 965	19·2	55·0	14·9	89·1	10·9
Strängnäs	966	11·6	30·7	22·6	64·9	35·1
Oxelösund	545	16·0	66·2	11·6	93·8	6·2
Gnesta	398	14·8	38·7	21·9	75·4	24·6
Katrineholm	1 037	7·6	46·7	30·4	84·7	15·3
Linköping	5 950	15·7	41·6	20·4	77·7	22·3
Norrköping	11 323	26·2	46·3	13·5	86·0	14·0
Motala	759	16·1	29·0	24·1	69·2	30·8
Mjölby	784	11·2	36·1	31·3	78·6	21·4
Åtvidaberg	657	37·6	37·3	16·0	90·9	9·1
Norrköpings norra förstad	961	33·8	53·5	10·0	97·3	2·7
Småland och öarna.						
Jönköping	6 077	15·9	48·1	18·2	82·2	17·8
Huskvarna	1 570	13·8	46·8	30·7	91·3	8·7
Tranås	466	4·7	36·5	32·8	74·0	26·0
Vetlanda	589	6·1	24·3	36·2	66·6	33·4
Värnamo	256	10·1	14·1	32·8	57·0	43·0
Nässjö	978	3·0	26·3	42·9	72·2	27·8
Växjö	2 127	15·2	23·6	27·5	66·3	33·7
Ljungby	301	5·3	9·0	41·5	55·8	44·2
Kalmar	3 550	8·2	18·4	42·2	68·8	31·2
Oskarshamn	1 773	21·2	25·6	30·5	77·3	22·7
Västervik	2 561	15·2	45·2	22·9	83·3	16·7
Nybro	420	16·5	12·6	40·7	69·8	30·2
Visby	2 419	9·4	21·3	37·7	68·4	31·6
Hemse	81	4·9	6·2	29·6	40·7	59·3
Södra Sverige.						
Karlskrona	5 611	17·8	17·2	35·1	70·1	29·9
Karlshamn	1 844	16·0	11·5	36·9	64·4	35·6
Kristianstad	2 591	11·0	13·9	32·5	57·4	42·6
Hässleholm	705	15·3	8·7	31·2	55·2	44·8
Åby-Klippan	521	12·8	7·3	33·8	53·9	46·1
Vinslöv	168	9·5	3·0	19·0	31·5	68·5
Kivik	161	4·3	9·3	25·5	39·1	60·9
Vitemölla	107	7·5	7·5	50·4	65·4	34·6
Malmö	22 558	4·8	42·7	30·4	77·9	22·1
Lund	5 329	18·1	19·4	34·0	71·5	28·5
Landskrona	3 820	7·8	26·8	40·1	74·7	25·3
Hälsingborg	7 986	6·7	20·0	41·5	68·2	31·8
Eslöv	1 331	8·7	16·2	46·1	71·0	29·0
Ystad	2 721	6·0	27·6	38·9	72·5	27·5
Trälleborg	2 339	5·3	13·1	50·1	68·5	31·5
Limhamn	1 994	1·1	33·6	39·8	74·5	25·5
Svedala	325	5·5	11·1	50·8	67·4	32·6
Raus plantering	855	2·8	23·0	53·7	79·5	20·5
Höganäs	1 308	5·2	21·9	40·3	67·4	32·6
Furulund	326	23·0	11·0	33·8	67·8	32·2
Arlöv	815	5·0	44·9	34·6	84·5	15·5
Skurup	263	5·5	12·6	38·4	56·3	43·7
Västra Sverige.						
Halmstad	4 278	9·4	33·2	32·6	75·2	24·8
Falkenberg	1 002	9·0	22·1	39·8	70·9	29·1
Oskarsström	679	40·5	18·8	29·5	88·8	11·2
Lysekil	917	6·5	39·1	27·2	72·8	27·2
Uddevalla	2 896	11·9	45·2	21·4	78·5	21·5
Mölndal	1 195	10·0	55·3	24·7	90·0	10·0
Krokslätt	1 191	11·8	66·2	14·0	92·0	8·0
Gårda	1 480	8·8	75·9	10·0	94·7	5·3
Lunden	1 265	9·7	74·3	10·9	94·9	5·1
Smögen	278	0·7	13·0	9·0	22·7	77·3
Gravarne och Bäckevik	266	3·4	15·4	13·9	32·7	67·3
Hasselösund	46	—	15·2	13·1	28·3	71·7
Tången	102	4·9	20·6	11·8	37·3	62·7
Vänersborg	1 833	16·5	40·0	20·9	77·4	22·6
Borås	5 211	8·2	49·4	24·3	81·9	18·1
Åmål	1 065	10·8	43·3	24·3	78·4	21·6
Lilla Edet	333	8·7	44·2	23·1	76·0	24·0
Trollhättan	1 858	11·5	48·2	25·0	84·7	15·3
Mariestad	1 215	14·9	37·0	26·3	78·2	21·8
Lidköping	1 804	14·1	37·8	26·3	78·2	21·8
Tidaholm	1 155	13·9	46·6	26·1	86·6	13·4
Töreboda	179	5·0	21·2	44·2	70·4	29·6
Vara	173	9·2	34·7	15·6	59·5	40·5
Karlstad	4 112	17·3	43·1	18·2	78·6	21·4
Kristinehamn	2 179	13·9	46·4	18·4	78·7	21·3
Arvika	1 209	12·8	36·5	21·8	71·1	28·9
Säffle	515	13·0	38·3	23·3	74·6	25·4
Forshaga	931	9·9	54·8	22·2	86·9	13·1
Örebro	7 900	12·1	42·8	24·1	79·0	21·0
Lindesberg	732	15·9	40·4	24·6	80·9	19·1
Hallsberg	360	6·4	36·1	26·9	69·4	30·6
Kopparberg	367	16·6	46·4	17·7	80·7	19·3
Kumla	268	6·7	29·9	32·8	69·4	30·6
Norra Sverige.						
Falun	2 618	13·2	42·5	20·6	76·3	23·7
Borlänge	348	17·5	39·9	19·5	76·7	23·3
Avesta	1 206	18·8	57·0	13·6	89·4	10·6
Morastrand	287	14·3	32·4	18·1	64·8	35·2
Leksands Noret	222	5·9	32·4	25·7	64·0	36·0
Smedjebacken	541	26·1	50·5	11·8	88·4	11·6
Gävle	8 197	21·1	50·5	14·1	85·5	14·5
Söderhamn	2 595	26·0	46·9	13·9	86·8	13·2
Bollnäs	211	11·4	32·2	26·1	69·7	30·3
Ljusdal	388	19·6	31·2	26·0	76·8	23·2
Härnösand	2 117	19·8	38·5	18·0	76·1	23·9
Sundsvall	3 473	27·9	35·0	14·8	77·7	22·3
Sollefteå	447	15·7	32·4	21·0	69·1	30·9
Skönsmon	738	42·5	44·5	8·1	95·1	4·9
Skönsberg	603	45·4	40·1	10·5	96·0	4·0
Gångviken	173	45·7	36·4	9·2	91·3	8·7
Kramfors	207	28·0	36·2	18·9	83·1	16·9
Östersund	1 793	15·5	30·3	22·2	68·0	32·0
Järpen	230	15·6	55·7	16·5	87·8	12·2
Svegsmon	121	16·5	33·0	20·7	70·2	29·8
Umeå	1 217	21·1	30·7	22·5	74·3	25·7
Djupviken	35	8·6	45·7	34·3	88·6	11·4
Lycksele	132	18·9	34·1	28·1	81·1	18·9
Luleå	1 911	21·3	38·5	19·8	79·6	20·4
Kalix	94	5·3	28·7	27·7	61·7	38·3
Gällivare kyrkostad	324	29·3	42·0	18·2	89·5	10·5
Malmberget	977	46·5	44·1	7·1	97·7	2·3
Kiruna	1 234	40·3	46·9	9·2	96·4	3·6
Samtliga orter	230 010	14·1	38·8	25·1	78·0	22·0

härom är endast möjligt genom att, på sätt i vårt land skett under kristiden, koncentralisera utbud och efterfrågan hos en på anmälningsplikt stödd kommunal bostadsförmedling. På grundval av dennas rapporter över lediga bostäder och hyressökande kan upprättas en »bostadsbarometer», som utgör ett värdefullt komplement till den direkta räkningen av obebodda lägenheter (se sid. 66*).

c. Bostadslägenheternas huvudtyper.

Av de 230 010 bostadslägenheterna i de undersökta stadssamhällena utgjordes, som av tab. 1, kol. 17—27 framgår, 11 504 eller 5·0 % av 1 kök utan rum, 16 039 eller 7·0 % av 1 rum utan kök, 2 850 eller 1·2 % av 2 eller flera rum utan kök, 2 157 eller 0·9 % av 1 eller flera rum med del i kök, 89 188 eller 38·8 % av 1 rum och kök, 57 675 eller 25·1 % av 2 rum och kök, 24 064 eller 10·5 % av 3 rum och kök, 10 572 eller 4·6 % av 4 rum och kök, 6 492 eller 2·8 % av 5 rum och kök, 4 044 eller 1·7 % av 6 rum och kök samt 5 425 eller 2·4 % av 7 eller flera rum och kök.

Huru bostadsbeståndet å de särskilda orterna fördelar sig på angivna lägenhetstyper, framgår jämväl av tab. 1, ävensom av tab. F, varest de absoluta talen i förstnämnda tabell omräknats i relativa och de talrika lägenhetskategorierna sammanförts till fyra huvudtyper.

I gruppen enkelkök, enkelrum m. fl. ingår väl ett mindre antal dubletter och andra rum utan kök, men huvudmassan utgöres av lägenheter bestående av ett enda rum med eller utan spis. Enkelrummen utan fast matlagningsanordning bebos under vanliga förhållanden huvudsakligen av ensamma personer, varemot enkelköken ofta inrymma familjehushåll. Sistnämnda bostadskategori spelar numera en väsentligt mindre roll än för några årtionden sedan, då spisrummet synes hava utgjort den normala familjebostaden för en mycket betydande del av mellersta och norra Sveriges arbetarbefolkning.

Lämnas dessa differenser inom gruppen å sido och undersökes närmare frekvensen av enkelkök, enkelrum o. d. inom hela undersökningsområdet, erhålles följande resultat:

Antal enkelkök, enkelrum m. fl. i % av hela antalet bostadslägenheter:	0·0 %	0·1— 0·9 %	1·0— 4·9 %	5·0— 9·9 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0 % och däröver
Antal orter	1	2	10	33	30	27	5	6	1	7

Av de 19 orterna med över 20 % enrumslägenheter o. d. äro ej mindre än 13 belägna i Norra Sverige, nämligen städerna Sundsvall, Söderhamn, Luleå, Umeå, och Gävle, de lappländska gruvorterna Malmberget[1], Kiruna[1] och Gällivare kyrkostad, sågverkssamhällena Skönsberg, Gångviken, Skönsmon och Kramfors samt brukssamhället Smedjebacken. De orter inom andra delar av landet, som tillhöra denna kategori, äro städerna Norrköping med dess

[1] Häri ingå icke gruvbolagens arbetarbostäder, vilka äro belägna utom de egentliga municipalsamhällena och därför redovisas i senare avdelningen av förevarande framställning.

norra förstad och Oskarshamn samt industrisamhällena Åtvidaberg, Oskarsström och Furulund. Vad de båda sistnämnda orterna samt Norrköping beträffar, förklaras enrumsgruppens talrikhet åtminstone delvis därigenom, att densamma utgör en lämplig bostadstyp för de många ensamma kvinnor, som äro sysselsatta inom den å dessa orter förhärskande textilindustrien.

I gruppen enkelkök, enkelrum o. d. hava i tab. F inräknats även de från social synpunkt mindervärdiga lägenheter, där två eller flera hushåll nödgas begagna ett och samma kök, och framgår dessa delkökslägenheters förekomst av följande, på tab. 1 grundade, uppställning:

Antal delkökslägenheter i % av samtliga bostadslägenheter:	0·0 %	0·1— 0·9 %	1·0— 4·9 %	5·0— 9·9 %	10·0— 14·9 %	15·0 % och däröver
Antal orter	60	31	24	6	1	—

Talrika äro sålunda de i första hand uthyrda delkökslägenheterna icke å någon av de undersökta orterna, och av nämnvärd betydelse för bostadsförhållandenas gestaltning kunna de knappast anses vara annat än i de 7 samhällen, där dylika lägenheter utgöra 5 % av bostadsbeståndet och däröver, nämligen Oskarshamn och Nybro i Småland, Karlshamn och Karlskrona i Blekinge, Vitemölla och Åby-Klippan i Skåne samt Uddevalla i Bohuslän.

Övergår man därefter till den lägenhetskategori, vilken numera i vårt land vanligen betecknas som typen för en enkel arbetarbostad, lägenheten om 1 rum och kök, kan dess frekvens åskådliggöras som följer:

Antal lägenheter om 1 rum och kök i % av samtliga bostadslägenheter:	under 10·0 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0— 44·9 %	45·0— 49·9 %	50·0 % och däröver
Antal orter	8	9	8	9	8	14	17	16	18	15

De 15 samhällen, där hälften och däröver av bostadsbeståndet representerar denna typ, utgöras företrädesvis av orter i östra och västra Sverige, vilka hysa en talrik arbetarbefolkning, såsom Göteborgs förstäder, Eskilstuna, Västerås, Gävle, Oxelösund, arbetarförstäderna Hagalund och Nya Huvudsta utanför Stockholm m. fl. I själva staden utgör procenttalet 1 rum och köks-lägenheter 30·4, medan det för Göteborg utgör ej mindre än 50·6.

Å vissa orter i sydligare delen av vårt land intages 1 rum och köks-lägenhetens plats som normal familjebostad för arbetare av lägenheten 2 rum och kök, vars utbredning åskådliggöres genom följande tablå:

Antal lägenheter om 2 rum och kök i % av samtliga bostadslägenheter:	under 10·0 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0— 44·9 %	45·0— 49·9 %	50·0 % och däröver
Antal orter	5	16	23	23	17	17	8	8	1	4

De 13 samhällen, där 2 rum och köks-lägenheterna utgöra 40 % och däröver av samtliga, äro på ett undantag när (Töreboda) belägna i Småland eller Skåne. Bland dem märkas städerna Trälleborg, Eslöv, Hälsingborg, Kalmar och Landskrona. Stockholm uppnår 23·9 % och Göteborg 18·1 %.

Att enrums-, 1 rum och köks- och 2 rum och köks-lägenheternas å olika orter mer eller mindre förhärskande ställning till väsentlig del förklaras av, i vad mån någon av nämnda lägenhetstyper utgör platsens typiska arbetarbostad, har man sökt statistiskt belysa i lokalmonografierna.

En sammanfattning av ifrågavarande beräkningar meddelas i nedanstående tablå, där ur summan av begagnade bostadslägenheter utskilts de, vilka innehavas av arbetare, d. v. s. personer, som hava (eller haft) sin huvudsakliga inkomst av kroppsarbete hos enskilda arbetsgivare, inberäknat med arbetare socialt jämställda löntagare i det allmännas tjänst:

Orter	Antal lägenheter, som innehades av									
	arbetare	därav (i %)				övriga	därav (i %)			
		enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök
Eskilstuna . .	4 253	19·1	67·2	12·0	1·7	2 478	18·6	35·5	20·0	25·9
Norrköping . .	6 196	29·2	60·5	8·9	1·4	5 042	22·3	29·3	19·0	29·4
Jönköping . . .	3 156	14·9	65·4	16·9	2·8	2 842	16·7	29·0	19·6	34·7
Lund	2 052	15·5	32·0	46·2	6·3	3 181	18·5	11·6	27·0	42·9
Vänersborg . .	926	17·7	58·7	19·1	4·5	882	14·2	21·5	22·9	41·4
Karlstad . . .	2 048	20·2	61·1	15·6	3·1	1 934	12·9	24·6	21·0	41·5
Säffle	179	17·4	55·3	22·3	5·0	312	9·0	29·2	23·7	38·1
Ljusdal	133	23·3	49·6	24·8	2·3	237	15·2	21·5	27·9	35·4
Sundsvall . . .	1 281	37·6	50·4	9·9	2·1	2 150	21·9	25·9	17·8	34·4
Luleå	749	29·1	54·1	14·3	2·5	1 122	14·9	28·9	24·0	32·2
Brännkyrka . .	3 398	10·9	61·7	22·4	5·0	1 601	12·0	29·6	27·4	31·0
Sundbyberg . .	800	9·9	59·1	26·9	4·1	451	11·5	23·3	29·5	35·7
Solhem	117	0·9	10·3	29·9	58·9	140	—	4·8	14·4	80·8
Lidingö	290	3·1	50·0	36·6	10·3	685	1·4	5·1	10·4	83·1
Älvkarleby . .	1 434	22·8	66·2	8·9	2·1	411	25·8	36·5	18·5	19·2
Stora Tuna . .	2 046	21·4	60·0	13·4	5·2	808	14·4	36·1	24·6	24·9

Av här redovisade orter är det sålunda blott i egnahemssamhället Solhem, som arbetarbefolkningens flertal bebor lägenheter om 3 rum och kök och däröver. Lägenheterna om 2 rum och kök överväga bland arbetarbostäderna i Lund, liksom väl i åtskilliga andra sydsvenska städer, men eljest förhärska 1 rum och köks-lägenheterna i Norrköping och norrlandsstäderna dock med ett starkt inslag av enkelrum o. d.

Sammanfattas till en gemensam grupp samtliga smålägenheter t. o. m. 2 rum och kök, vilka utgöra bostäderna för det övervägande flertalet av arbetare och andra mindre bemedlade, giva siffrorna för denna grupps relativa andel av bostadsbeståndet ett ganska gott uttryck för vederbörande orters mer eller mindre utpräglade egenskap av arbetarsamhällen. Mer än 90 % smålägenheter uppvisa de 15 orterna Malmberget, Norrköpings norra förstad, Kiruna, Skönsberg, Hagalund, Skönsmon, Lunden, Gårda, Nya Huvudsta, Oxelösund, Krokslätt, Huskvarna, Gångviken, Åtvidaberg och Mölndal, så-

Tab. G. De undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter, landsdelsvis fördelade efter huvudtyper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Landsdelar och ortsgrupper	Antal orter	Hela antalet bostadslägenheter	D ä r a v										Antal rum och kök pr lägenhet
			enkelkök, enkelrum m. fl.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	enkelkök, enkelrum m. fl.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	
			Antal					Procent					
Städer med 10 000 invånare och däröver	**28**	**150 988**	**19 897**	**1 187**	**58 549**	**38 041**	**33 314**	**13·1**	**0·8**	**38·8**	**25·2**	**22·1**	**3·1**
Östra Sverige	7	42 146	8 155	55	19 499	6 873	7 564	19·3	0·1	46·3	16·3	18·0	2·8
Småland o. öarna	4	14 607	1 704	171	5 248	4 102	3 382	11·7	1·2	35·9	28·1	23·1	3·3
Södra Sverige	8	52 955	3 871	568	15 678	18 568	14 270	7·3	1·1	29·6	35·1	26·9	3·5
Västra Sverige	5	24 397	2 472	365	10 458	5 932	5 170	10·1	1·5	42·9	24·3	21·2	3·1
Norra Sverige	4	16 883	3 695	28	7 666	2 566	2 928	21·9	0·2	45·4	15·2	17·3	2·9
Övriga städer	**22**	**32 188**	**4 213**	**669**	**11 122**	**8 289**	**7 895**	**13·1**	**2·1**	**34·5**	**25·8**	**24·5**	**3·4**
Östra Sverige	3	3 394	455	2	1 350	725	862	13·4	0·0	39·8	21·4	25·4	3·5
Småland o. öarna	3	5 470	645	271	1 691	1 607	1 256	11·7	5·0	30·9	29·4	23·0	3·3
Södra Sverige	2	3 175	233	179	427	1 294	1 042	7·3	5·6	13·5	40·8	32·8	4·0
Västra Sverige	10	13 111	1 523	213	5 192	3 231	2 952	11·6	1·6	39·6	24·7	22·5	3·3
Norra Sverige	4	7 038	1 357	4	2 462	1 432	1 783	19·3	0·1	35·0	20·3	25·3	3·3
Köpingar och municipalsamhällen	**72**	**46 834**	**6 283**	**301**	**19 517**	**11 345**	**9 388**	**13·4**	**0·6**	**41·7**	**24·2**	**20·1**	**3·1**
Östra Sverige	15	16 191	2 044	22	7 393	3 732	3 000	12·6	0·1	45·7	23·1	18·5	3·0
Småland o. öarna	7	3 091	169	33	691	1 190	1 008	5·5	1·1	22·3	38·5	32·6	4·0
Södra Sverige	12	7 548	381	88	1 752	2 959	2 368	5·0	1·2	23·2	39·2	31·4	3·7
Västra Sverige	18	11 486	1 179	154	5 973	2 253	1 927	10·3	1·3	52·0	19·6	16·8	2·9
Norra Sverige	20	8 518	2 510	4	3 708	1 211	1 085	29·5	0·1	43·5	14·2	12·7	2·8
Samtliga orter	122	230 010	30 393	2 157	89 188	57 675	50 597	13·2	0·9	38·8	25·1	22·0	3·2

lunda utpräglade industriorter eller arbetarförstäder. Mellan 80 och 90 % räkna 28 övervägande industridrivande orter, bl. a. Eskilstuna, Söderhamn, Norrköping, Gävle, Trollhättan, Västervik, Västerås, Jönköping, Borås och Nyköping. I gruppen med en smålägenhetsprocent av 70—80 % falla 39 bostadsräkningsorter samt dessutom Stockholm och Göteborg och i kategorien 60—70 % 22 stadssamhällen. Mindre än 60 % smålägenheter räkna blott de 18 orterna Vara, Norbergs by, Råsunda, Kristianstad, Värnamo, Skurup, Ljungby, Hässleholm, Åby-Klippan, Hemse, Kivik, Lidingö, Tången, Gravarne och Bäckevik, Vinslöv, Solhem, Hasselösund och Smögen.

Av dessa 18 samhällen, där sålunda de större lägenheterna utgöra minst 40 %, kunna väl några, såsom stockholmsförstäderna Lidingö och Råsunda samt ämbetsmanna- och militärstaden Kristianstad, karakteriseras såsom övervägande bostadsorter för mera bemedlade, men gruppens flertal ut-

göres av smärre orter på landsbygden, där på grund av talrika egnahemslägenheter och billiga hyror jämväl den stora massan mindre bemedlade familjer kan komma i åtnjutande av ett relativt stort bostadsutrymme.

I övrigt belyses omfattningen och betydelsen av kategorien 3 rum och kök och däröver å de särskilda orterna genom följande översikt:

Antal lägenheter om 3 o. fl. rum och kök i % av samtliga bostadslägenheter:	under 5·0 %	5·0—9·9 %	10·0—14·9 %	15·0—19·9 %	20·0—24·9 %	25·0—29·9 %	30·0—34·9 %	35·0—39·9 %	40·0—44·9 %	45·0—49·9 %	50·0 % och däröver
Antal orter	6	8	14	15	23	16	17	5	8	1	9

I syfte att giva en sammanfattande bild av de särskilda lägenhetstypernas frekvens och betydelse inom större geografiska områden har utarbetats tab. G, varest bostadsräkningsorterna fördelats på olika landsdelar och ortsgrupper. För att giva ett sammanfattande uttryck för bostädernas genomsnittsstorlek, har i denna tabell, kol. 14, beräknats medelantalet rum, varmed avses samma begrepp som med den gamla, ehuru efter centraluppvärmningens allmänna införande skäligen meningslösa benämningen »eldstad», sålunda boningsrum och kök. I medeltal för samtliga bostadsräkningsorter komma per lägenhet 3·2 rum, varför sålunda genomsnittslägenheten skulle utgöra något mer än 2 rum och kök. Riktas uppmärksamheten på de särskilda ortsgrupperna, synas bostäderna i de mindre städerna i allmänhet vara rymligare än lägenheterna i såväl större städer som i köpingar och municipalsamhällen. Inom alla tre ortskategorierna utmärker sig i regel Sydsverige för de rymligaste och Nordsverige för de trängsta bostäderna. I södra Sverige samt delvis Småland och öarna får bostadsbeståndet sin prägel genom lägenheterna om 2 rum och kök, vilka, som nämnts, å många orter i dessa trakter utgöra huvudtypen av de mindre bemedlade klassernas bostäder. I östra och västra Sverige dominera däremot lägenheterna om 1 rum och kök, och dessa äro även särdeles talrika i norra Sverige, där dock vid sidan av dem enrumslägenheterna hava stor betydelse, vilket, som förut nämnts, beror därpå, att å vissa orter i de nordliga delarna av vårt land arbetarbefolkningen fortfarande i betydande utsträckning är hänvisad att som familjebostad använda det minimum av bostadsutrymme, som betecknas av ett enda rum med spis.

Bostadslägenheternas rumsantal och sammansättning bestämmes sålunda i huvudsak av de förhärskande bostadstyperna i olika landsdelar och har därför föga sammanhang med de olika storleksklasserna av orter och deras karakteristiska hustyper. Detta framgår av följande sammanställning:

Ortens storleksklass:	40 000 inv. och däröver	20 000—40 000 inv.	10 000—20 000 inv.	5 000—10 000 inv.	under 5 000 inv.
Antal bostadslägenheter	33 881	77 360	45 628	42 465	30 676
Därav (i %)					
enkelkök, enkelrum m. fl. . .	11·8	14·3	12·1	12·5	14·9
delkökslägenheter	0·2	0·7	1·2	1·7	0·8
1 rum och kök	43·9	40·3	33·8	39·4	35·9
2 » » »	24·8	23·7	28·1	24·8	24·6
3 o. fl. rum och kök	19·3	21·0	24·8	21·6	23·8

Otvivelaktigt ger bostadslägenheternas kategorifördelning en ganska god uppfattning om den i ett visst land förhärskande bostadstypen, och det synes därför lämpligt, att med förestående uppgifter från vårt land sammanställa motsvarande från andra länder, låt vara att avsevärda svårigheter möta för erhållande av fullt jämförbara uppgifter.

Se vi först på våra nordiska grannländer, förefunnos i Norges städer vid 1910 års folkräkning i genomsnitt 26·4 % lägenheter om ett rum, 35·5 % om två, 17·5 % om tre samt 20·6 % om fyra eller flera; dock steg i vissa städer, såsom Fredrikshald och Vadsö, procenttalet enrumslägenheter till 40 och däröver. Då härvid köken icke räknats som boningsrum, ehuru desamma ofta, om än icke i så stor utsträckning som i vårt land, torde utgöras av bostadskök,[1] blir en jämförelse med svenska förhållanden ganska osäker. I den förut (sid. 17*) omnämnda bostadsstatistiken för vissa norska städer 1916—17 föreligga emellertid direkt jämförbara uppgifter, vilka för tre av Norges största städer sammanställts här nedan:

	Antal bostads-lägen-heter	Därav (i %) enkelkök, enkelrum m. fl., delköks-lägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	samtliga lägenheter t. o. m. 2 rum o. kök	lägenheter om 3 o. fl. rum och kök
Kristiania	54 509	4·8	28·0	29·9	62·2	37·8
Bergen	20 485	15·0	17·9	38·2	71·1	28·9
Stavanger	10 120	33·2	4·7	15·7	53·6	46·4

Bergen har sålunda en småbostadsprocent, som någorlunda överensstämmer med våra större städers, medan såväl Kristiania som Stavanger ha förhållandevis flera medelstora och större bostäder.

Vad Danmark beträffar, framgår lägenheternas kategorifördelning 1911 av följande tablå, varvid är att märka, att de här små och vanligen endast för matlagningsändamål använda köken ej medräknats vid bestämmande av rumsantalet:

	Antal lägenheter	Därav (i %) lägenheter om 1 rum	2 rum	3 rum	4 rum	5 o. fl. rum
Köpenhamn (med grannkommuner)	156 949	8·9	37·7	21·2	17·5	14·7
Större landsortsstäder	47 469	6·5	42·1	29·7	10·2	11·5
Medelstora landsortsstäder	49 613	6·9	36·3	31·1	11·9	13·8
Mindre landsortsstäder	17 213	5·5	28·7	30·7	17·3	17·8

Som härav synes, utgöres normala familjebostaden för befolkningens stora massa i de danska städerna av lägenheter om två till tre rum (och kök).

[1] Enligt den sid. 18* omnämnda bostadsbeskrivningen för Kristiania (sid. xxxi) användes köket såsom sovrum i 14·2 % av enrums- och 5·7 % av tvårumslägenheterna, vilka tal visserligen äro avsevärt lägre än i vårt land, där för Norrköping, Jönköping och Sundsvall motsvarande siffror bliva 40—50 % och däröver.

Bostadsförhållandena i vissa av Tysklands storstäder belyses av följande sifferuppgifter, hämtade ur en sammanställning i städernas statistiska årsbok av vissa huvudresultat från i samband med 1910 års folkräkning anordnade kommunala bostadsräkningar, varvid bostäderna grupperats efter antalet boningsrum (Wohnraum) i dess ovan sid. 15* angivna betydelse (sålunda med inräknande av kök):

	Antal bostadslägenheter	Därav (i %) lägenheter om 1 rum	2 rum	3 rum	4 rum	5 o. fl. rum
Berlin	554 619	7·4	33·7	32·6	11·3	15·0
Posen	32 685	12·0	28·3	25·5	13·7	20·5
Breslau	127 829	11·2	21·9	29·5	14·9	22·5
Stettin	57 847	3·2	11·2	51·4	19·4	14·8
Magdeburg	70 668	3·2	7·6	41·7	23·2	24·3
Dresden	137 162	3·8	4·9	35·4	30·1	25·8
Leipzig	136 274	1·2	1·8	16·3	40·2	40·5
Hamburg	222 307	0·7	3·9	29·4	33·7	32·3
Nürnberg	74 863	1·0	2·7	21·4	43·5	31·4
Köln	119 463	5·3	21·2	26·0	17·0	30·5
Düsseldorf	77 366	4·5	31·0	27·9	16·0	20·6
Essen	61 182	2·4	28·8	31·9	15·5	21·4

Man finner härav, hurusom i norra och östra Tysklands storstäder huvudmassan av lägenheter omfattar två à tre »boningsrum» och sålunda efter svenskt språkbruk utgöres av ett eller två rum och kök, medan i södra och västra Tyskland den normala arbetarbostaden oftare innefattar ytterligare ett eller två rum. Vad de mindre tyska städerna beträffar må anföras, att i 35 sachsiska städer (1910) förefunnos 12·5 % »dvärglägenheter» om 1—2 rum, 58·0 % »smålägenheter» (3—4 rum) samt 29·5 % medelstora och större lägenheter, medan i 39 westfaliska städer (1905) motsvarande procenttal voro 19·5, 48·7 och 31·8.

Övergår man därefter till England, fördelade sig detta lands befolkning vid bostadsräkningen 1911 på olika lägenhetskategorier på följande sätt:

Lägenhetens storlek (inber. kök)	1 rum	2 rum	3 rum	4 rum	5 o. fl. rum
Antal invånare (%)	1·3	5·8	12·3	23·7	56·9

Härav framgår, att befolkningens övervägande flertal bebor lägenheter på fyra rum och däröver, och att endast en femtedel av folkmängden är hänvisad till bostäder om högst tre rum. Av Londons invånare bodde 58 % i bostäder om 1—4 rum mot c:a 80 % av Stockholms. Härvid bör dock beaktas, att man i England har att göra med en annan bostadstyp än i Tyskland och Skandinavien, nämligen det lilla enfamiljshuset med dess relativt talrika, på flera våningar fördelade, men efter vår uppfattning mycket små rum och sovkammare (se sid. 5*).

Återvänder man efter denna exkurs, som utvisar, att efter rumsantalet räknat de svenska småfolksbostäderna komma ganska lågt på skalan, till en

närmare undersökning av därmed sammanhängande förhållanden, kan man emellertid säga, att lägenheternas storlekstyper i viss mån betingas av deras upplåtelseform eller med andra ord av, i vilken utsträckning bostadsbeståndet utgöres av uthyrda, av ägaren begagnade eller fritt upplåtna lägenheter. Med avseende på monografiorterna åskådliggöres detta förhållande i nedanstående tablå, som redovisar bostadslägenheternas kategorifördelning inom olika upplåtelseformer:

Orter	Antal begagnade bostadslägenheter, som voro														
		därav (i %)					därav (i %)					därav (i %)			
	uthyrda	enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 o. fl. rum och kök	av ägaren begagnade	enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 o. fl. rum och kök	fritt upplåtna	enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 o. fl. rum och kök
Eskilstuna . . .	5 278	21·5	59·7	11·4	7·4	993	4·2	33·8	35·3	26·7	460	21·8	54·1	11·5	12·6
Norrköping . .	10 504	27·1	47·7	12·7	12·5	464	4·5	19·6	28·5	47·4	270	24·8	43·7	15·9	15·6
Jönköping . . .	4 898	18·4	51·8	15·4	14·4	842	3·2	26·2	33·9	36·7	258	8·5	50·0	19·4	22·1
Lund	4 423	18·4	21·7	34·8	25·1	582	4·0	4·1	34·5	57·4	228	32·9	18·0	28·1	21·0
Vänersborg . .	1 436	18·7	44·9	19·3	17·1	282	3·2	20·2	28·0	48·6	90	12·2	36·7	25·6	25·5
Karlstad . . .	3 299	19·0	45·3	16·3	19·4	494	2·6	27·7	30·0	39·7	189	11·6	50·3	21·2	16·9
Säffle	377	13·5	44·6	22·8	19·1	92	4·3	13·1	23·9	58·7	22	18·2	45·4	27·3	9·1
Ljusdal	223	21·1	35·0	26·4	17·5	82	7·3	15·8	29·3	47·6	65	21·5	40·0	24·6	13·9
Sundsvall . . .	2 440	32·5	35·2	12·4	19·9	670	6·4	32·3	25·2	36·1	321	36·8	39·6	11·5	12·1
Luleå	1 367	24·0	40·4	17·8	18·3	351	4·8	35·3	29·3	30·6	153	26·8	34·6	24·2	14·4
Brännkyrka . .	3 662	12·9	60·6	19·7	6·8	1 046	4·4	21·6	39·1	34·9	291	14·4	43·7	23·7	18·2
Sundbyberg . .	1 063	11·2	50·7	27·0	11·1	158	2·5	18·4	33·5	45·6	30	26·7	33·3	26·7	13·3
Solhem	39	2·6	23·1	25·6	48·7	219	—	4·6	20·1	75·3	5	—	—	40·0	60·0
Lidingö	458	3·5	29·7	23·4	43·4	462	0·2	4·1	12·1	83·6	55	3·6	45·4	25·5	25·5
Älvkarleby . .	1 174	26·7	67·4	4·7	1·2	376	2·4	49·7	33·3	14·6	295	37·3	41·0	8·1	13·6
Stora Tuna . .	1 737	28·3	60·3	8·3	3·1	908	2·0	40·6	32·4	25·0	209	21·5	48·8	16·8	12·9

I allmänhet äro sålunda de av ägaren begagnade lägenheterna större än de uthyrda eller fritt upplåtna. Detta förhållande bör noga beaktas vid bedömande av de bostadssociala förhållandena inom lägenheter innehavda med olika rättsgrund.

Det må i detta sammanhang framhållas, att inom hyreslägenheterna bostadsvillkoren givetvis röna avsevärt inflytande icke blott av upplåtelsens form utan även av upplåtarens karaktär, enkannerligen av om denne bedriver uthyrningsverksamheten i direkt vinstsyfte eller av andra, sociala skäl och sålunda åtnöjer sig med ringa (eller ingen) ränta på sitt insatta kapital. Detta sistnämnda är fallet med den av stat, kommun, bostadsföreningar, bostadsbolag och enskilda arbetsgivare utövade s. k. allmännyttiga byggnadsverksamheten, för vars former och omfattning förut (sid. 44*) redogjorts. Det har därvid framhållits, att någon fullt uttömmande utredning rörande förhållandena i de bostäder, som sålunda åstadkommits utom den vanliga, privata byggnadsverksamheten, icke blivit verkställd, varemot material föreligger för belysning av vissa sidor av spörsmålet i fråga.

Vad först angår bostadstyperna i de hus, som innehavas utav å ena sidan av mindre bemedlade grundade bostadsföreningar, å den andra av i huvudsak genom medlemmar av de mera bemedlade klasserna uppburna allmännyttiga bostadsbolag (och -föreningar) samt av stiftelser för dylikt ändamål, belysas desamma genom nedanstående tabell, vilken avser förhållandena i de hus, som ägdes av 243, resp. 17 organisationer av detta slag.

Landsdelar	Antal uppgivna fastigheter tillhörande		Antal i bostadsföreningarnas hus befintliga bostadslägenheter om						Antal i bostadsbolagens, föreningarnas och stiftelsernas hus befintliga bostadslägenheter om					
	243 av mindre bemedl. bildade bostadsföreningar	17 filantrop. bostadsbolag, föreningar och stiftelser	1 rum	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 o. fl. rum och kök	samtliga	motsv. rum och kök	1 rum	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 o. fl. rum och kök	samtliga	motsv. rum och kök
Stockholms stad	121	88	88	1 008	916	450	**2 462**	6 320	49	374	148	1	**572**	1 237
Östra Sverige .	134	33	23	205	118	70	**416**	1 083	2	67	26	—	**95**	214
Småland o. öarna	12	3	1	16	36	4	**57**	160	14	33	7	1	**55**	103
Södra Sverige .	34	4	5	67	81	34	**187**	523	—	15	21	—	**36**	93
Västra Sverige .	205	51	158	2 404	633	282	**3 477**	7 348	42	247	66	—	**355**	734
Norra Sverige .	—	17	—	—	—	—	—	—	9	91	2	—	**102**	197
Hela riket antal	**506**	**196**	**275**	**3 700**	**1 784**	**840**	**6 599**	**15 434**	**116**	**827**	**270**	**2**	**1 215**	**2 578**
Hela riket proc.	72·1	27·9	4·2	56·1	27·0	12·7	100·0	—	9·5	68·1	22·2	0·2	100·0	—

Härav framgår, att institutioner av denna art äro av större betydelse egentligen blott i Stockholm och Göteborg, vilken sistnämnda stad siffrorna för västra Sverige så gott som uteslutande avse. Vad lägenheternas kategorifördelning beträffar, dominera inom de filantropiska bostadsföretagen de allra minsta lägenheterna om ett rum och ett rum och kök, vilka tillhopa utgöra 77·6 % av samtliga, medan inom självhjälpsföretagen motsvarande jämförelsetal är 60·3 %. I senare fallet utgöra bostäderna om två rum och kök och däröver 39·7 %, sålunda en siffra, som närmare överensstämmer med förhållandena i de egna hemmen än i de vanliga hyreslägenheterna.

Huvuddelen av den allmännyttiga byggnadsverksamhetens insats i bostadsbeståndet betecknas emellertid av de bostäder, som av större industriella o. d. arbetsgivare uppförts för sina arbetare. En på grundval av bostadsräkningsuppgifterna verkställd utredning av denna bostadstyps förekomst inom de av undersökningen berörda stadssamhällena lämnas i omstående tab. H. Det framgår härav, att å ifrågavarande orter redovisats tillhopa 5 632 lägenheter i arbetsgivarnas arbetarbostadshus, vilket innebär, att resp. arbetsföretag skulle tillgodose bostadsbehovet för i genomsnitt 7·2 % av arbetarhushållen tillhopatagna. Relationstalet växlar emellertid avsevärt inom olika storleksklasser av orter, ty medan det i de större städerna utgör endast 4·9 %, stiger det i de mindre städerna till 8·8 % och i köpingarna och municipalsamhällena till 19·1 %. Det finnes också, som tabellen utvisar, särskilt inom den sistnämnda gruppen, orter, där tredjedelen till hälften av

Tab. H. Stadssamhällena. Bostadslägenheter i arbetsgivares bostadshus.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ortsgrupper och orter	Lägenheter i arbetsgivares bostadshus		Därav i bostadslägenheter, som voro							
			t. o. m. 2 rum och kök		3 o. fl. rum och kök		uthyrda		fritt upplåtna	
	antal	i % av samtl. arb.-läg.	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Städer med 10 000 invånare och däröver	**2 947**	**4·9**	**2 879**	**97·7**	**68**	**2·3**	**1 827**	**62·0**	**1 120**	**38·0**
därav i										
Östra Sverige	871	4·5	863	99·1	8	0·9	790	90·7	81	9·3
Småland och öarna	211	4·8	210	99·5	1	0·5	174	82·5	37	17·5
Södra Sverige	146	0·8	128	87·7	18	12·3	133	91·1	13	8·9
Västra Sverige	412	4·1	388	94·2	24	5·8	289	70·1	123	29·9
Norra Sverige	1 307	18·7	1 290	98·7	17	1·3	441	33·7	866	66·3
Övriga städer	**630**	**8·8**	**614**	**97·5**	**16**	**2·5**	**493**	**78·3**	**137**	**21·7**
därav i										
Östra Sverige	29	4·5	27	93·1	2	6·9	4	13·8	25	86·2
Småland och öarna	288	14·0	285	99·0	3	1·0	276	95·8	12	4·2
Södra Sverige	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västra Sverige	204	5·4	193	94·6	11	5·4	136	66·7	68	33·3
Norra Sverige	109	14·6	109	100·0	—	—	77	70·6	32	29·4
Köpingar och municipalsamhällen	**2 055**	**19·1**	**1 941**	**94·5**	**114**	**5·5**	**1 238**	**60·2**	**817**	**39·8**
därav i										
Östra Sverige	331	20·0	330	99·7	1	0·3	319	96·4	12	3·6
Småland och öarna	6	1·4	6	100·0	—	—	6	100·0	—	—
Södra Sverige	373	12·8	282	75·6	91	24·4	180	48·3	193	51·7
Västra Sverige	571	16·5	555	97·2	16	2·8	489	85·6	82	14·4
Norra Sverige	774	33·7	768	99·2	6	0·8	244	31·5	530	68·5
Samtliga orter	**5 632**	**7·2**	**5 434**	**96·5**	**198**	**3·5**	**3 558**	**63·2**	**2 074**	**36·8**
därav i										
Södertälje	205	12·6	203	99·0	2	1·0	198	96·6	7	3·4
Råsunda	84	28·4	84	100·0	—	—	84	100·0	—	—
Uppsala	71	2·5	71	100·0	—	—	64	90·1	7	9·9
Eskilstuna	66	1·6	66	100·0	—	—	50	75·8	16	24·2
Norrköping	228	3·7	225	98·7	3	1·3	206	90·4	22	9·6
Åtvidaberg	221	45·6	220	99·5	1	0·5	218	98·6	3	1·4
Jönköping	167	5·3	167	100·0	—	—	165	98·8	2	1·2
Huskvarna	227	18·6	224	98·7	3	1·3	215	94·7	12	5·3
Oskarshamn	61	7·3	61	100·0	—	—	61	100·0	—	—
Karlskrona	67	3·4	56	83·6	11	16·4	58	86·6	9	13·4
Malmö	52	0·5	49	94·2	3	5·8	50	96·2	2	3·8
Höganäs	185	25·6	169	91·4	16	8·6	4	2·2	181	97·8
Furulund	116	45·7	49	42·2	67	57·8	113	97·4	3	2·6
Halmstad	75	4·0	64	85·3	11	14·7	62	82·7	13	17·3
Oskarsström	170	33·1	162	95·3	8	4·7	167	98·2	3	1·8
Uddevalla	59	4·1	58	98·3	1	1·7	57	96·6	2	3·4
Mölndal	59	6·8	58	98·3	1	1·7	47	79·7	12	20·3
Borås	241	7·8	232	96·3	9	3·7	153	63·5	88	36·5
Trollhättan	55	4·7	53	96·4	2	3·6	37	67·3	18	32·7
Tidaholm	96	12·4	89	92·7	7	7·3	65	67·7	31	32·3
Forshaga	181	31·4	179	98·9	2	1·1	149	82·3	32	17·7
Kopparberg	80	50·0	78	97·5	2	2·5	70	87·5	10	12·5
Västerås	257	8·9	256	99·6	1	0·4	237	92·2	20	7·8
Falun	107	9·5	99	92·5	8	7·5	92	86·0	15	14·0
Avesta	217	26·5	217	100·0	—	—	193	88·9	24	11·1
Smedjebacken	159	47·5	158	99·4	1	0·6	2	1·3	157	98·7
Gävle	648	15·2	645	99·5	3	0·5	291	44·9	357	55·1
Söderhamn	552	34·7	546	98·9	6	1·1	58	10·5	494	89·5
Skönsmon	79	15·4	77	97·5	2	2·5	—	—	79	100·0
Skönsberg	242	58·9	241	99·6	1	0·4	—	—	242	100·0
Järpen	59	41·8	57	96·6	2	3·4	49	83·1	10	16·9
Luleå	109	14·6	109	100·0	—	—	77	70·6	32	29·4

arbetarbefolkningen bor i arbetsgivarens hus, medan det å andra sidan gives industristäder, där industriföretagen vid tiden för undersökningen endast i mycket ringa grad sökt tillgodose sin personals bostadsbehov. Framhållas må emellertid, att tabellens uppgifter ingalunda uttömma industriens insats för arbetarbostadsfrågans lösning ens vid angivna tidpunkt, enär dels bostadsräkningarna icke omfattat alla vårt lands stadssamhällen, särskilt bland de mindre, dels de talrika industribostäderna i landsbygdens brukssamhällen och andra tättbebyggda orter icke redovisats här utan i ett följande kapitel.

d. Bostadslägenheternas beskaffenhet.

I det föregående har redogjorts för bostadslägenheternas fördelning efter upplåtelseformer och storleksklasser och i samband därmed angivits, i vad mån de särskilda bostadsräkningsorterna förete gynnsamma eller ogynnsamma bostadsförhållanden med hänsyn till den större eller mindre frekvensen av å ena sidan egna hem och hyreslägenheter, å den andra en- och flerrummiga bostadstyper. Det må emellertid betonas, att angivna faktorer endast delvis betinga bostadsvillkorens mer eller mindre fördelaktiga gestaltning inom ett samhälle, enär denna i väsentlig mån beror på lägenheternas beskaffenhet. Denna betingas i sin ordning av en mängd växlande och olikartade egenskaper hos de särskilda lägenheterna, dels yttre, såsom läget inom olika stadsdelar, i hus av skilda arter och kvaliteter, i olika våningsplan etc., dels inre, nämligen rummens dimensioner och belysningsförhållanden, lägenheternas utrustning med bekvämligheter och »fasta tillbehör» m. m. Det ligger dock i sakens natur, att en redogörelse för de mångskiftande förhållanden, som tillsammantagna bestämma bostädernas kvalitet, i huvudsak måste anses falla utom ramen för en summarisk bostadsräkning och böra överlämnas åt lokal- och specialstatistik av den typ, som företrädes genom de bostadsstatistiska lokalmonografierna och de dessa kompletterande, än mera i detalj gående beskrivningarna av de mindre bemedlades bostadsförhållanden i vissa städer.

Enär det likväl måste anses vara av betydelse att sammanföra de spridda drag, som i dessa undersökningar meddelas till belysning av bostadskvaliteten å olika orter, skall i huvudsak på grundval av detta material i det följande meddelas en kortfattad översikt över bostäderna ur kvalitativ synpunkt, medan för mera detaljerade upplysningar intresserade hänvisas till angivna källor.

Vad först beträffar bostädernas yttre egenskaper må i första hand uppmärksamheten riktas på deras läge i olika stadsdelar. Härvid är det särskilt för de större städernas vidkommande av betydelse att skilja mellan å ena sidan city- och utkantsstadsdelar, å den andra arbetarkvarter och bostadsområden för de mera bemedlade.

Den storstadsföreteelse, som benämnes citybildning och innebär stadskärnans avfolkning och ombildning till affärscentrum genom bostadslägen-

heternas successiva omvandling till butiks-, kontors- och lagerlokaler o. d., har i flera årtionden kunnat konstateras beträffande vissa delar av Stockholm (Storkyrko, Klara och Jakobs församlingar) och på senare tid även i fråga om Göteborg (Nord- och Sydstaden). Enär emellertid angivna omvandling företrädesvis drabbar huvudgatorna med deras större lägenheter, medan sidogatornas småbostäder ofta lämnas å sido samt dessutom de mera bemedlade i stigande utsträckning draga sig ifrån affärsområdets oro och buller, utesluter citybildningen ingalunda, att i dess brännpunkt kunna kvarstå utpräglade arbetarkvarter. Sålunda utgjordes år 1915 av Stockholms storkyrkoförsamlings samtliga lägenheter endast 58·4 % av bostadslägenheter, men av dessa voro 73·7 % smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök), medan motsvarande procenttal för exempelvis Oscars församling uppgick till 48·7. I Göteborgs Nord- och Sydstad utgjorde smålägenhetsprocenten resp. 70·4 och 65·5, medan den i »13 och 14 rotarna» var blott 38·3 och i Landala steg till 95·1. Vår tredje stad, Malmö, synes däremot ännu hava i huvudsak bevarat den äldre stadstypen, där stadskärnan utgör på en gång affärscentrum och bostadsområde för de mera bemedlade, och vid 1913 års bostadsräkning utgjorde smålägenheternas relativa andel 61·8 % i »gamla staden», medan ytterligheterna representeras av den övervägande villabebyggda Pildamsstaden med 46·1 % och arbetarförstaden Södervärn med 94·9 %. Vad nu sagts om Malmö gäller även, såsom av lokalmonografierna närmare framgår, om övriga i detta avseende undersökta större städer, i den mån man inom dem kunnat urskilja i bostadssocialt avseende inbördes enhetliga och utåt avgränsade stadsdelar, medan inom smärre städer och orter små och stora lägenheter i allmänhet förekomma sida vid sida över hela området i tämligen likformig fördelning.

Framhållas må i detta sammanhang, att man i de svenska städerna, på grund av deras bebyggelse med övervägande större hus, bebodda av socialt delvis heterogena invånare, icke kan urskilja lika utpräglade arbetarstadsdelar och arbetargator som i länder, där enfamiljshuset utgör den huvudsakliga bostadstypen jämväl i städerna. Motsvarigheter till en så långt driven socialdifferentiering i bostadshänseende finner man i vårt land egentligen blott i storstädernas omgivningar, varest möta å ena sidan så gott som uteslutande av mera bemedlade bebodda villastäder, å den andra förstadssamhällen till stor del befolkade av sådana ekonomiskt svaga befolkningselement, vilka under kampen för tillvaron drivits ut mot storstadens periferi. Exempel härpå giva de undersökta förstadssamhällena utanför Stockholm, ty medan Lidingö och Solhem endast räkna resp. 38·9 och 30·0 % smålägenheter, stiger jämförelsetalet för Sundbyberg till 83·7 %, för Nya Huvudsta till 94·4 %, för Hagalund till 95·2 % samt för Brännkyrka församling till 86·4 %. En ännu klarare bild av graden och arten utav denna bostadssociala differentiering erhålles, om man icke stannar vid kommunen såsom enhet, utan, såsom skett bl. a. i lokalmonografien över Brännkyrka, utsträcker undersökningen till att avse även de särskilda därinom befintliga agglomerationerna.

Förutom av läget inom orten bestämmes en lägenhets värde ur bostadssynpunkt genom arten och beskaffenheten av det hus, i vilken den är belä-

gen. Man kan ur denna synpunkt skilja mellan bostäder i enfamiljshus och i flerfamiljshus, i stenhus och i trähus, i gatuhus, i gårdshus och i fristående hus, i äldre och i nyare byggnader o. s. v. En dylik uppdelning av bostadslägenheterna har jämväl vidtagits särskilt i bostadsbeskrivningarna för vissa orter. Men även i dessa specialundersökningar har man — med hänsyn till de begränsade medel och arbetskrafter, som stått till buds, samt svårigheten att för mängden av härvidlag inverkande faktorer ernå ett något så när invändningsfritt resultat — måst i huvudsak avstå från det tidsödande arbetet att genom sammanställning av å ena sidan husens, å den andra lägenheternas egenskaper undersöka, i vad mån de senare kunde betingas av de förra. Framhållas må dock, att angivna sammanhang ofta kan indirekt utläsas ur de uppgifter, som meddelats om å ena sidan boningshusens, å den andra bostadslägenheternas art och beskaffenhet.

I ett härvidlag mycket betydelsefullt avseende, nämligen bostädernas belägenhet i enfamiljshus eller i andra hus, lämnas för samtliga bostadsräkningsorter i kol. 3 och 4 av tab. I uppgifter, vilka jämväl fullständiga motsvarande upplysningar i tab. A. Framhållas må dock, att medan i sistnämnda tabell bland enlägenhetshusen inberäknats vissa affärs-, fabriks- o. d. byggnader med en enstaka bostadslägenhet, äro i förstnämnda översikt såsom lägenheter i enfamiljshus endast redovisade sådana bostäder, vilka ensamma upptaga ett helt hus; härigenom samt genom ofullständiga uppgifter i tab. I från vissa orter (Katrineholm, Nässjö, Forshaga) förklaras jämväl vissa skiljaktigheter mellan nämnda tabellers sifferuppgifter.

Tab. I belyser tillfullo den förhållandevis obetydliga roll enfamiljshuset spelar i de svenska stadssamhällena och särskilt för dessas mindre bemedlade befolkning. Av de 229 347 bostadslägenheter, varom uppgifter föreligga i detta avseende, upptaga endast 20 422 eller 8·9 % hela hus, medan 208 925 eller 91·1 % utgöra delar av hus. Och av smålägenheterna (t. o. m. 2 rum och kök) äro 6·3 % belägna i enfamiljshus och 93·7 % i flerfamiljshus, medan för de större lägenheterna relativtalen äro resp. 18·2 och 81·8 %.

Ligger sålunda i genomsnitt för orterna tillsammantagna blott var elvte bostadslägenhet och var femtonde smålägenhet i ett hus för sig, ställer sig detta förhållande ganska växlande i de särskilda samhällena. Högsta antalet smålägenheter i enfamiljshus uppvisa Trälleborg med 24·3 %, Visby med 19·6 %, Sala, Strängnäs och Motala med 18·5 %, Falun med 16·7 % samt Söderhamn med 14·6 %; ser man på de större lägenheterna, stå de båda förstnämnda städerna kvar (nu med resp. 45·3 och 32·4 %), medan övriga platser intagas av de ortsgrupper, som bildats av de västsvenska, sydsvenska och östsvenska köpingarna och municipalsamhällena (resp. 47·0, 45·1 och 42·0 %). De relativt fåtaligaste smålägenheterna i enfamiljshus räkna Norrköping (1·2 %), Uppsala och Malmö (1·4 %), Kristianstad (1·7 %) och Hälsingborg (1·9 %); de fyra förstnämnda städerna intaga även sista platserna vid motsvarande uppdelning av de större lägenheterna (nu med procenttalen 3·4, 5·1, 7·4 och 7·1 % resp.), medan Karlskrona (5·5 %) nu rycker in i stället för Hälsingborg.

Tab. I. De undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter, fördelade efter belägenhet i olika hustyper och våningsplan.

a) = småiägenheter (t. o. m. 2 rum och kök).
b) = större lägenheter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och ortsgrupper	Antal bostadslägenheter	Därav (i %) belägna i		Antal lägenh. i flerfam.-hus med känt våningsläge	Därav (i %) belägna					
		enfamiljshus	andra hus		i källarvåningen	å nedra botten	1 trappa upp	2 trappor upp	3 o. fl. trappor upp	i vindsvåningen
Östra Sverige.										
Södertälje . . . . . a)	2 405	8·5	91·5	1 909	0·3	48·5	37·4	5·2	2·1	6·5
b)	*692*	*19·7*	*80·3*	*483*	—	*38·3*	*37·7*	*15·1*	*8·3*	*0·6*
Uppsala . . . . . a)	5 220	1·4	98·6	4 605	0·1	40·9	35·2	12·3	1·5	10·0
b)	*1 838*	*5·1*	*94·9*	*1 515*	*0·1*	*32·9*	*44·4*	*15·4*	*6·5*	*0·7*
Västerås . . . . . a)	4 304	3·3	96·7	3 956	0·2	46·8	38·7	6·9	0·5	6·9
b)	*891*	*14·3*	*85·7*	*693*	—	*40·7*	*49·3*	*8·2*	*1·2*	*0·6*
Nyköping . . . . . a)	2 081	5·1	94·9	1 778	0·2	47·9	39·8	3·5	0·3	8·3
b)	*477*	*20·8*	*79·2*	*338*	—	*39·9*	*49·4*	*7·7*	*3·0*	—
Eskilstuna . . . . . a)	6 207	9·2	90·8	5 620	0·3	46·6	38·3	3 3	0·5	11·0
b)	*758*	*24·1*	*75·9*	*548*	—	*33·2*	*50·0*	*11·7*	*4·6*	*0·5*
Linköping . . . . . a)	4 624	4·4	95·6	4 225	0·2	38·9	37·4	14·0	1·7	7·8
b)	*1 326*	*10·3*	*89·7*	*1 119*	—	*31·6*	*38 3*	*20·8*	*7·7*	*1·6*
Norrköping . . . . . a)	9 741	1·2	98·8	9 257	0·0	28·2	33 1	20·7	7·2	10·8
b)	*1 582*	*3·4*	*96·6*	*1 428*	—	*19·2*	*42 1*	*25·8*	*11·8*	*1·1*
Sala, Strängnäs, Motala a)	2 532	18·5	81·5	2 000	1·0	45·3	39 0	4·6	0·3	9·8
b)	*862*	*22·6*	*77·4*	*593*	—	*35·9*	*49·9*	*11·1*	*1·9*	*1·2*
15 köpingar och municipalsamhällen[1] . . a)	12 940	5·5	94·5	11 185	0·5	37·3	35·9	14·8	6·6	4·9
b)	*2 950*	*42·0*	*58·0*	*1 435*	*0·2*	*34·5*	*34·5*	*13·6*	*15·8*	*1·4*
Småland och öarna.										
Jönköping . . . . . a)	4 993	4·7	95·3	4 621	0·1	44·9	44·1	6·3	0·6	4·0
b)	*1 084*	*14·4*	*85·6*	*870*	—	*36·7*	*52·1*	*7·1*	*2·7*	*1·4*
Kalmar . . . . . a)	2 444	5·5	94·5	2 260	—	46·3	41·2	5·5	1·2	5·8
b)	*1 106*	*8·3*	*91·7*	*933*	—	*37·9*	*45·0*	*10·9*	*4·7*	*1·5*
Västervik . . . . . a)	2 134	7·5	92·5	1 825	0·0	48·2	40·3	4·5	0·4	6·6
b)	*427*	*23·7*	*76·3*	*280*	—	*41·8*	*48·9*	*7·1*	*1·8*	*0·4*
Visby . . . . . a)	1 654	19·6	80·4	1 268	1·1	52·9	23·7	4·4	0·8	17·1
b)	*765*	*32·4*	*67·6*	*453*	—	*51·6*	*34·9*	*6·2*	*3·1*	*4·2*
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn . . . a)	4 214	2·4	97·6	3 911	1·5	43·3	37·0	5·0	0·5	12·7
b)	*1 256*	*9·6*	*90·4*	*1 030*	*0·1*	*42·4*	*48·0*	*5·7*	*0·6*	*3·2*
7 köpingar och municipalsamhällen[2] . . a)	1 840	5·0	95·0	1 642	0·2	46·5	38·4	8·8	0·4	5·7
b)	*945*	*16·7*	*83·3*	*706*	—	*41·2*	*49·9*	*7·5*	*0·8*	*0·6*
Södra Sverige.										
Karlskrona . . . . . a)	3 934	2·9	97·1	3 527	1·1	38·9	31·4	10·9	2·9	14·8
b)	*1 677*	*5·5*	*94·5*	*1 420*	*0·3*	*31·3*	*42·6*	*18·0*	*6·2*	*1·6*
Kristianstad . . . . a)	1 487	1·7	98·3	1 352	0·5	37·6	34·2	12·8	5·3	9·6
b)	*1 104*	*7·1*	*92·9*	*976*	—	*28 2*	*36·5*	*23·7*	*9·8*	*1·8*
Malmö . . . . . a)	17 583	1·4	98·6	15 541	0·2	29·7	28·9	21·1	14·6	5·5
b)	*4 975*	*7·4*	*92·6*	*4 220*	*0·1*	*15·9*	*30·1*	*27·7*	*25·8*	*0·4*
Lund . . . . . a)	3 810	4·2	95·8	3 090	0·2	47·8	21·1	7·4	2·3	21·2
b)	*1 519*	*11·1*	*88·9*	*1 102*	*0·2*	*38·9*	*35·2*	*16·7*	*8·2*	*0·8*
Landskrona . . . . a)	2 853	5·7	94·3	2 471	1·4	49·6	25·5	10·5	3·0	10·0
b)	*967*	*13·2*	*86·8*	*779*	*0·6*	*35·4*	*34·6*	*21·1*	*7·7*	*0·6*
Hälsingborg . . . . a)	5 443	1·9	98·1	4 987	0·7	35·1	30·3	15·4	5·6	12·9
b)	*2 543*	*7·9*	*92·1*	*2 153*	*0·3*	*26·7*	*33·5*	*25·1*	*13·6*	*1·6*

[1] *Delvis ofullständiga uppgifter för Katrineholm.*
[2] » » » » Nässjö.

Tab. 1 (forts.). *De undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter, fördelade efter belägenhet i olika hustyper och våningsplan.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och ortsgrupper	Antal bostadslägenheter	Därav (i %) belägna i		Antal lägenh. i flerfam.-hus med känt våningsläge	D ä r a v (i %) b e l ä g n a					
		enfamiljshus	andra hus		i källarvåningen	å nedra botten	1 trappa upp	2 trappor upp	3 o. fl. trappor upp	i vindsvåningen
Ystad . . . . . a)	1 973	9·8	90·2	1 530	0·9	68·6	16·1	6·2	0·9	7·3
b)	*748*	*22·9*	*77·1*	*499*	—	*44·5*	*39·1*	*12·8*	*3·6*	—
Trelleborg . . . . . a)	1 602	24·3	75·7	1 023	0·5	61·7	19·0	4·5	0·5	13·8
b)	*737*	*45·3*	*54·7*	*327*	*0·3*	*54·7*	*26·9*	*11·9*	*3·1*	*3·1*
Karlshamn, Eslöv . . a)	2 133	5·3	94·7	1 922	0·4	50·8	30·1	5·2	1·0	12·5
b)	*1 042*	*17·8*	*82·2*	*764*	—	*44·2*	*45·3*	*8·0*	*1·4*	*1·1*
12 köpingar och municipalsamhällen . . a)	5 180	12·5	87·5	3 978	0·7	57·1	18·7	5·3	1·6	16·6
b)	*2 368*	*45·1*	*54·9*	*1 050*	*0·2*	*66·6*	*21·2*	*5·9*	*0·9*	*5·2*
Västra Sverige.										
Halmstad . . . . . a)	3 217	5·0	95·0	3 008	0·2	52·2	19·7	3·5	1·5	22·9
b)	*1 061*	*17·2*	*82·8*	*821*	—	*34·6*	*38·2*	*16·1*	*9·0*	*2·1*
Uddevalla . . . . . a)	2 273	11·7	88·3	1 911	0·4	51·0	31·6	4·3	0·4	12·3
b)	*623*	*18·5*	*81·5*	*449*	—	*41·2*	*46·5*	*10·8*	*1·3*	*0·2*
Borås . . . . . a)	4 266	2·6	97·4	3 818	0·4	37·9	38·1	15·2	1·2	7·2
b)	*945*	*15·2*	*84·8*	*682*	—	*45·5*	*42·2*	*9·8*	*2·5*	—
Karlstad . . . . . a)	3 232	4·7	95·3	2 973	0·2	42·2	34·0	9·8	2·3	11·5
b)	*880*	*13·3*	*86·7*	*742*	—	*31·3*	*43·5*	*16·5*	*5·6*	*0·1*
Örebro . . . . . a)	6 239	3·7	96·3	5 528	0·0	36·3	40·1	15·2	2·4	6·0
b)	*1 661*	*9·0*	*91·0*	*1 357*	—	*22·4*	*43·0*	*23·4*	*9·9*	*1·3*
Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg a)	10 159	9·8	90·2	8 525	0·7	50·3	33·9	3·5	0·4	11·2
b)	*2 952*	*19·9*	*80·1*	*2 094*	*0·0*	*43·6*	*45·7*	*6·9*	*1·2*	*2·6*
18 köpingar och municipalsamhällen[1] . . a)	9 510	9·6	90·4	7 990	0·9	39·2	31·8	13·9	2·1	12·1
b)	*1 920*	*47·0*	*53·0*	*854*	*0·1*	*39·5*	*43·3*	*11·5*	*2·7*	*2·9*
Norra Sverige.										
Falun . . . . . a)	1 998	16·7	83·3	1 535	1·1	59·0	30·6	2·0	0·9	6·4
b)	*620*	*25·2*	*74·8*	*407*	—	*45·0*	*47·9*	*6·1*	*0·7*	*0·3*
Gävle . . . . . a)	7 005	3·9	96·1	6 563	0·1	47·6	37·9	4·1	0·9	9·4
b)	*1 192*	*13·4*	*86·6*	*966*	—	*35·9*	*45·9*	*12·3*	*5·6*	*0·3*
Söderhamn . . . . . a)	2 253	14·6	85·4	1 835	0·5	54·8	25·8	0·6	—	18·3
b)	*342*	*23·7*	*76·3*	*240*	—	*47·5*	*48·7*	*2·1*	—	*1·7*
Sundsvall . . . . . a)	2 699	7·4	92·6	2 217	1·4	43·0	28·1	6·9	1·7	18·9
b)	*774*	*12·0*	*88·0*	*582*	—	*27·7*	*39·3*	*24·2*	*7·4*	*1·4*
Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå . . . a)	5 255	9·9	90·1	4 466	0·6	50·3	31·7	4·0	0·7	12·7
b)	*1 783*	*11·9*	*88·1*	*1 430*	*0·1*	*37·2*	*52·8*	*7·8*	*1·6*	*0·5*
20 köpingar och municipalsamhällen . . a)	7 433	13·0	87·0	5 857	0·6	47·8	34·1	4·5	0·5	12·5
b)	*1 085*	*31·0*	*69·0*	*612*	—	*40·0*	*47·7*	*7·7*	*1·2*	*3·4*
Samtliga orter a)	**178 870**	**6·3**	**93·7**	**155 709**	**0·5**	**42·5**	**33·2**	**10·3**	**3·4**	**10·1**
b)	**50 477**	**18·2**	**81·8**	**36 950**	**0·1**	**34·2**	**40·6**	**15·7**	**8·1**	**1·3**
Tillhopa	**229 347**	**8·9**	**91·1**	**192 659**	**0·4**	**40·9**	**34·6**	**11·4**	**4·3**	**8·4**

[1] Delvis ofullständiga uppgifter för Forshaga.

Denna redogörelse för bostädernas belägenhet i olika hustyper bör lämpligen kompletteras med en översikt, som visar, i vad mån mindre och större lägenheter avvika från varandra i fråga om våningsläge. En sådan meddelas i kol. 5—11 av tab. I, avseende 192 659 i flerfamiljshus belägna bostadslägenheter, vilkas våningsläge uppgivits. Av dessa lågo 0·4 % i källarvåningen, 40·9 % å nedra botten, 34·6 % en trappa upp, 11·4 % två trappor upp, 4·3 % tre eller flera trappor upp samt 8·4 % i vindsvåningen. Betraktar man de båda huvudgrupperna av lägenheter för sig, bliva motsvarande procenttal för smålägenheterna 0·5, 42·5, 33·2, 10·3, 3·4 och 10·1 % samt för de större lägenheterna 0·1, 34·2, 40·6, 15·7, 8·1 och 1·3 %. Härav framgår sålunda, att relativt många smålägenheter äro belägna i de för temperaturväxlingar mest utsatta botten- och vindsvåningarna.

Vad förhållandena å de särskilda orterna beträffar, synas bebodda källarvåningar genomgående förekomma mycket sparsamt och flerstädes saknas så gott som fullständigt, varvid dock bör bemärkas, att siffrorna för de redovisade källarbostäderna av åtskilliga skäl torde böra anses såsom minimital. Sitt högsta relativa antal uppnå dessa hygieniskt olämpliga bostäder i Huskvarna, Växjö, Oskarshamn, Landskrona, Sundsvall, Visby, Karlskrona och Falun, men även här utgöra de blott 1·1—1·5 % av småbostadsbeståndet. I fråga om övriga etager gäller den allmänna regeln, att de högre våningarnas relativa andel stiger, i den mån de större hustyperna dominera. Beträffande vindsvåningarna äro emellertid ortssiffrorna ganska växlande, ty medan exempelvis Halmstad, Lund, Sundsvall, Söderhamn och Visby förete c:a 20 % vindslägenheter och däröver, sjunker i Jönköping och Malmö samt Östsveriges och Smålands köpingar och municipalsamhällen denna lägenhetskategoris relativa andel till 5 % och därunder. Visserligen återspegla dessa siffror delvis verkliga skiljaktigheter i byggnadssättet, men till icke oväsentlig grad torde differenserna bero på växlande uppfattningar i fråga om vad som bör förstås under begreppet vindsvåning.

Övergår man därefter till bostädernas inre egenskaper, må uppmärksamheten först riktas på de rum och lokaler, vilka ingå i bostäderna. I detta avseende upplyser tab. 1 (kol. 28—30), att i bostadsräkningsorternas samtliga lägenheter förefunnos, förutom vissa butiks-, kontors-, verkstads- o. d. rum för lägenhetsinnehavarens näringsdrift m. m., 503 317 boningsrum och 226 903 kök, sålunda tillhopa 730 220 rum eller »eldstäder». Med boningsrum förstås rum, som stadigvarande användas till bostad; dock redovisas kök — i motsats till rum med spiselkakelugn — alltid såsom sådant, även när det, som vanligt är i smålägenheter, användes till sovrum.

Möjliggör sålunda bostadsräkningsmaterialet en redovisning av bostadsrummens antal, lämnar det däremot av naturliga skäl inga upplysningar om rummens längd, bredd och höjd. I fråga om rummens dimensioner[1]

[1] Härmed förstås i det följande, liksom vid bostadsundersökningar i allmänhet, boningsrummens och kökens inre mått, sålunda ett väsentligt strängare begrepp än det vid byggnadstekniska o. d. utredningar använda uttrycket »bebodd» eller »nettovolym» (-yta) per lägenhet (»eldstad»), varmed menas motsvarande andel av byggnadens totalvolym med avdrag för vind, källare, trapphus o. d. Se t. ex. G. Larson: Byggnadssätt och byggnadskostnader vid statsunderstödda bostadsföretag under år 1917. Sv. stadsförbundets tidskrift 1918.

kunna dock vissa kompletterande upplysningar hämtas dels ur de av socialstyrelsen verkställda bostadsbeskrivningarna över städerna Norrköping, Jönköping och Sundsvall, dels ur de efter växlande grunder utförda (sid. 27* ff.) omnämnda undersökningar, som i regel på kommunalt initiativ under det senaste årtiondet föranstaltats i vissa andra städer. I den mån det varit möjligt att under enhetliga synpunkter sammanfatta de i dessa undersökningar meddelade uppgifterna rörande bostadslägenheternas och rummens faktiska storleksförhållanden, meddelas resultatet i nedanstående tablå:

	Stockholm 1902	Uppsala 1907	Linköping 1907	Norrköping 1914/15	Jönköping 1915	Karlskrona 1906	Göteborg 1910/11	Vänersborg 1906	Karlstad 1908/13	Örebro 1909/12	Sundsvall 1915
Antal undersökta lägenheter . . .	18019 (15696)	3143	2997	2004	1013	919(684)	5115	1077	1111	1280	541
Medelluftrymd (i kbm.) pr *lägenhet*: enkelkök o. enkelrum .	30·7—35·4	31·5	29·8	34·3–39·3	32·5–33·1	25·0	32·2	·	34·9	32·9–35·9	39·7–44·0
1 rum och kök . . .	64·0	69·2	63·2	74·2	79·6	45·5	78·6	·	80·0	69·0	89·2
2 rum och kök . . .	101·7	99·8	106·6	123·8	123·0	75·6	128·6	·	134·2	110·7	147·1
samtliga småläg. . .	70·3	61·0	64·1	71·7	81·7	57·5	85·0	70·3	83·6	70·0	82·5

	Stockholm 1902	Uppsala 1907	Linköping 1907	Norrköping 1914/15	Jönköping 1915	Karlskrona 1906	Göteborg 1910/11	Vänersborg 1906	Karlstad 1908/13	Örebro 1909/12	Sundsvall 1915
Medelluftrymd (i kbm.) pr *rum* (och kök): enkelkök o. enkelrum .	30·7–35·4	31·5	29·8	34·3–39·3	32·5–33·1	25·0	32·2	·	34·9	32·9–35·9	39·7–44·0
1 rum och kök . . .	32·0	34·6	31·6	37·1	39·8	22·5	39·3	·	40·0	34·5	44·6
2 rum och kök . . .	33·9	33·3	35·5	41·3	41·0	25·2	42·9	·	44·7	36·9	49·0
samtliga småläg. . .	33·2	33·7	32·7	38·0	39·7	24·7	40·1	33·2	41·1	35·2	45·0

Utgår man från dessa för elva svenska städer föreliggande uppmätningar, vilka visserligen avse olika år och växlande delar av smålägenhetsbeståndet, skulle småbostädernas rum vara av ganska enhetlig medelstorlek, i genomsnitt 33—40 kbm. Undantag härifrån göra egentligen endast Karlskrona, där boningsrummen synas vara mycket små, i medeltal 24·7 kbm., samt Sundsvall, där rummen nå nära dubbelt större dimensioner och i genomsnitt mäta 45·0 kbm. Då lägenheternas storlek i huvudsak bestämmes genom rummens volym — i regel äro tamburer o. d. utrymmen ej medräknade — förete även smålägenheterna skäligen enhetliga dimensionsförhållanden. Sålunda har i regel den typiska arbetarbostaden om 1 rum och kök ett kubikinnehåll av 65—80 kbm. I Sundsvall håller dock en sådan i medeltal 89·2 kbm., medan den i Karlskrona blott uppnår 45·5 kbm. Här har tvårums-

lägenheten med 75·6 kbm. knappast större luftkub än enrumslägenheten å andra orter. Även om man icke äger rätt att generalisera måttsuppgifterna från sistnämnda båda enstaka orter till att även avse motsvarande landsdelar, giva desamma dock en antydan om, att avsevärda skiljaktigheter i dimensionshänseende föreligga mellan de hävdvunna lägenhetstyperna i å ena sidan Nordsverige, å den andra Sydsverige, mellan vilka ytterligheter den mellansvenska småbostaden synes i viss mån bilda en övergång. Bortser man däremot från rumsindelningen och ser uteslutande på smålägenheternas totalutrymme, sådant detta framträder i det efter resp. lägenhetstypers frekvens vägda allmänna medeltalet för resp. orter, får man ett intryck av, att det bostadsutrymme, varöver de mindre bemedlade i regel förfoga i vårt land, är skäligen likformigt, i genomsnitt 60—85 kbm. per familj.

Det vill synas, som om iakttagelsen att samhället bereder sina mindre bemedlade medlemmar ett visserligen knappt men skäligen likformigt bostadsutrymme icke blott gäller om olika delar av samma land utan även för olika länder, om man bortser från den i hög grad växlande rumsuppdelningen. Vad först våra nordiska grannländer beträffar, visa exempelvis småbostäderna i Kristiania, enligt den därstädes åren 1913—14 verkställda bostadsbeskrivningen, tämligen likartade mått som de svenska. I genomsnitt mätte ett rum 35·8 kbm. och en lägenhet 86·4 kbm., nämligen 36·2 kbm. för ett rum, 68·9 för ett rum och kök samt 110·2 för två rum och kök. För Danmark saknas med uppmätningar förenade bostadsundersökningar, men går man till Tyskland, möter man även här ganska likformiga siffror, om än en tendens till ökat bostadsutrymme är märkbar. Än märkligare är dock, att småbostadens totala luftkub icke allt för mycket ändras ens då man inkommer i det västeuropeiska småhusområdet med dess förhärskande 4—5-rumslägenheter. Erinras må sålunda om de ovan (sid. 5*) anförda måttsuppgifterna rörande vissa moderna engelska enfamiljshus. Och detaljsiffror rörande förhållandena inom bostadsbeståndet i allmänhet föreligga för Bremen, vilken visserligen är en tysk stad, men icke desto mindre måste anses som en typisk representant för en med övervägande småhus bebyggd storstad. Enligt den förenämnda (sid. 11*), i denna stad år 1904 verkställda representativa bostadsbeskrivningen, hade av de undersökta småbostäderna 23·4 % ett luftutrymme av under 60 kbm., 42·1 av 60—100 kbm. och 34·5 av över 100 kbm., medan medeltalet blev 87·7 kbm., sålunda ungefär detsamma som i Kristiania eller Göteborg. Anledningen till detta i viss mån överraskande resultat är, att av de förhållandevis många rummen i varje lägenhet flertalet utgöres av mycket små sovrum, ofta i form av takkammare med snedtak i övervåningen. Detta förhållande belyses närmare genom nedanstående sammanställning mellan Bremen och Norrköping (1914—15), där nästan samma antal rum blivit uppmätta:

Antal uppmätta boningsrum (kök)		Därav (i %) med en luftrymd i kbm. av								
		under 10·0	10·0— 14·9	15·0— 19·9	20·0— 24·9	25·0— 29·9	30·0— 34·9	35·0— 39·9	40·0— 44·9	45·0— 49·9	50·0 och däröver
Bremen . .	3 933	5·6	17·6	21·9	15·3	14·3	11·6	9·4	2·2	1·0	1·1
Norrköping	3 781	0·7	2·4	5·7	8·8	12·2	14·6	13·0	11·9	11·4	19·3

Av vad nu anförts, torde framgå, att de skiljaktigheter i de mindre bemedlades bostadsutrymme, som råda mellan å ena sidan England och vissa andra delar av Västeuropa, å den andra Tyskland och de nordiska länderna, äro väsentligt mindre, när man bedömer den normala arbetarbostadens storlek icke efter rumsantalet (se sid. 104* ff.) utan efter dimensionerna. Rumsindelningen betingas i huvudsak av rådande uppfattningar och bostadsvanor, varvid inom förstnämnda område behovet av avskilda utrymmen för olika livsfunktioner och familjemedlemmar framskapat ett flertal, i regel små rum, medan man i det senare på grund av nedärvda bostadstraditioner och klimatiska förhållanden plägar åtnöja sig med några få rymliga och väl uppvärmbara boningsrum. Även om man av sociala och allmänt kulturella skäl kan vara böjd att giva sin anslutning till förstnämnda uppfattning, vilken ock under omgivningens påverkan hastigt och varmt plägar omfattas av våra till Amerikas förenta stater utvandrade landsmän,[1] må det dock framhållas, att i hemlandet de gamla bostadstraditionerna i detta avseende segt fasthållas av befolkningens stora massa, om än å vissa orter någon utveckling mot bostäder med flera rum kunnat konstateras.[2] Belysande för berörda bostadsvanor är, att när år 1903 ett industriföretag lät uppföra några enfamiljshus, inredda efter engelskt mönster med dagligrum, renseri och tvättrum på nedra botten och ett flertal små sovrum en trappa upp, ville arbetarna icke bo där förr, än mellanväggarna rivits ut, så att av flera »småbås» blivit, där nere ett större bostadskök och där uppe ett enda stort sovrum.[3]

Men kan sålunda en svensk arbetarfamilj nöja sig med att bo i ett rum, skall dock detta vara som en gammal »storstuga», d. v. s. ge plats för en möblering, som egentligen tillhör tre rum och kök. Vare sig ett arbetarhem är inhyst i ett rum, i ett rum och kök eller mera, finnas där nästan alltid fyra möbelgrupper, representerande *köket* med spis, arbetsbord eller bänk, kökskåp och helst skafferi intill, *matrummet* med matbord och stolar, *sängkammaren* med utdragssängar eller soffor samt *förmaket* med en paneldivan eller annan soffa med bord framför etc.

Vad därefter beträffar rummens *beskaffenhet*, hava med avseende på de monografiskt behandlade orterna särskilda uppgifter begärts såväl om antalet boningsrum, som sakna fast värmeanordning, som om dem, vilka äro utan fönster (eller direkt dager). De sålunda erhållna uppgifterna om förefintliga *kallrum* och *mörkrum* (inber. rum med indirekt dager) hava sammanställts i efterföljande tablå:

---

[1] Se härom G. F. Steffen: Bostadsfrågan i Sverige ur sociologiska och socialpolitiska synpunkter (Bostadskommissionens utredningar IX). — Att döma av de visserligen mycket knapphändiga måttsuppgifter, som föreligga för amerikanska småfolkslägenheter, synas dock dessa åtminstone i vissa fall hava större rum än motsvarande engelska.

[2] Vid bostadsräkningarna i Stockholm har man konstaterat en stigande tendens för lägenheter om 2 och 3 rum och kök, vilka under perioden 1894—1915 ökats från 18·8 till 23·9 %, resp. 9·8 till 11·1 %. I Köpenhamn tilltogo under åren 1901—1911 tre- och fyrarumslägenheternas betydelse på tvårumslägenheternas bekostnad, varemot perioden 1911—1916 visat ökning för två och trerumsbostäder men minskning för fyrarumslägenheter.

[3] J. Åkerlund: Arbetarebostäder vid industriella verk, sid. 16.

	Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad	Säffle	Ljusdal
Antal boningsrum	10 976	19 606	12 596	14 617	4 245	8 509	1 289	1 028
Därav (i %) kallrum	0·7	0·3	1·1	0·9	0·8	0·7	0·5	1·8
Därav (i %) mörkrum	0·1	0·1	0·1	0·2	0·3	0·3	0·1	0·3

	Sundsvall	Luleå	Brännkyrka	Sundbyberg	Solhem	Lidingö	Älvkarleby	Stora Tuna
Antal boningsrum	7 044	3 975	11 005	2 554	1 037	4 458	2 300	4 290
Därav (i %) kallrum	1·1	2·3	2·2	1·2	2·4	0·9	2·9	1·6
Därav (i %) mörkrum	0·7	0·3	·	0·4	—	—	—	

Mörkrummen äro sålunda å de undersökta orterna genomgående mycket sällsynta. I samband härmed må även framhållas, att de detaljerade undersökningar av belysningsförhållandena, som verkställts i bostadsbeskrivningarna för Norrköping, Jönköping och Sundsvall, givit vid handen, att resp. 5·8, 4·3 och 9·4 % av de undersökta småbostäderna lida av otillräckliga (eller dåliga) dagerförhållanden.

Kallrum synas spela större roll endast i Luleå, Brännkyrka, Solhem och Älvkarleby. Åtminstone i fråga om de tre sistnämnda orterna förklaras den relativt talrika frekvensen av dylika »sommarrum» genom det förhärskande villa- eller lanthusartade byggnadssättet, och att detta ej medfört samma verkan beträffande Lidingö, sammanhänger tydligen med den i därvarande villor allmänt införda centraluppvärmningen (jfr nedan).

Jämte det att en bostad skall erbjuda visst minimum av utrymme och belysning, fordras jämväl, för att den skall kunna anses såsom fullgod, förefintligheten av nödiga bekvämligheter. Huru härmed förhåller sig i de undersökta lägenheterna, framgår av tab. K, vari sammanställts de uppgifter om olika slags »fasta tillbehör», som föreligga för samtliga bostadsräkningsorter, samt av tab. L, som meddelar vissa kompletterande upplysningar med avseende på de monografiskt behandlade stadssamhällena. Framhållas må, att, på grund såväl av frågeformulärens uppställning som deras delvis mindre fullständiga besvarande i dessa punkter, de meddelade talen äro att beteckna som utpräglade minimisiffror.

Även om hänsyn tages härtill, synes det dock överraskande, att icke ens hälften av de undersökta bostadslägenheterna voro försedda med tambur. Av tab. K framgår även, att särskilt de minsta lägenheterna äro vanlottade i fråga om tamburer, vilka först fr. o. m. lägenhetskategorien 2 rum och kök förekomma i flertalet bostäder, såsom antydes av de resp. frekvenstalen 36·0 och 79·1 %. Anmärkningsvärt låg tamburfrekvens (c:a 20 % och därunder) visa småbostäderna i Landskrona, Söderhamn, Sundsvall och Gävle samt i allmänhet i de undersökta nordsvenska småsamhällena. I fråga om Nordsverige synes detta förhållande till väsentlig del böra förklaras genom byggnadssättet, men i viss mån (särskilt för Landskrona) spela även bristfälliga uppgifter in.

Bad- eller duschrum måste, som tab. L antyder, småfolket så gott som fullständigt undvara, då dylika endast i undantagsfall förekomma i mindre

lägenheter än 3 rum och kök. I de större lägenheterna däremot har denna hygieniskt betydelsefulla bekvämlighet kommit till allt allmännare användning särskilt under de senare åren. De undersökta samhällena förete emellertid väsentliga skiljaktigheter i fråga om badrumsfrekvensen, ty medan i Lidingö två tredjedelar och i Lund, Sundsvall, Eskilstuna och Norrköping en femtedel till en fjärdedel av bostadslägenheterna hava bad- (eller dusch-)rum, angives för orter som Ljusdal, Säffle och Sundbyberg badrumsfrekvensen genom blott några få procent.

Tab. K. och L meddela även vissa uppgifter rörande förekomsten av sådana bekvämligheter, vilka befordra en god och sparsam hushållning antingen direkt genom att möjliggöra förvaring av i större poster och sålunda till billigare pris inköpta förnödenheter eller indirekt genom att inskränka behovet av för hushållets skötsel nödig arbetskraft m. m.

Centraluppvärmning utgör en bekvämlighet, som under det senast förflutna årtiondet kommit till allmännare utbredning och vilken även ur bostadsstatistisk synpunkt är förtjänt av uppmärksamhet särskilt av den anledningen, att därmed försedda lägenheter, för så vitt värmeersättningen inberäknas i bostadshyran, i hyresavseende i viss mån utgöra en grupp för sig. Av större betydelse är dock centraluppvärmningen egentligen för vissa storstäder och för de mera bemedlades bostäder. Enligt 1915 års bostadsräkning hade i »gamla» Stockholm lägenheterna med fullständig centralvärme under tiden 1910—1915 ökats med 165 % och utgjorde sistnämnda år 10·8 % av samtliga bostäder. Centralvärmefrekvensen var starkt stigande med lägenheternas rumsantal, ty medan den blott utgjorde 2·8 % i enkelkök och 5·5 % i 1 rum och kök, uppgick den till 19·9 % i 6 rum och kök och 50·5 % i 15 o. fl. rum och kök. I Göteborg uppgingo enligt 1915 års kommunala bostadsräkning centralvärmelägenheterna till 5·5 % av samtliga. Bland de orter, som berörts av de statliga bostadsräkningarna, föreligga uppgifter om centraluppvärmning endast för åren 1912—1913 undersökta stadssamhällen, vilka upplysningar sammanställts i tab. L. Härav framgår, att centralvärmelägenheterna voro mycket talrika i stockholmsförstaden Lidingö, där de utgjorde 57·3 % av de större och 7·3 % av de mindre lägenheterna. Eljest är det blott Sundsvall och Lund, som uppvisa över 10 % centralvärmelägenheter bland de större lägenheterna, medan i fråga om smålägenheterna sistnämnda ort uppnår höjdpunkten med 3·1 %.

Av större betydelse för förbättrandet av de mindre bemedlades bostadsförhållanden är användningen av kokgas, elektriskt ljus samt vatten- och avloppsledning. Av dessa bekvämligheter hava dock de båda förstnämnda redovisats endast för monografiorterna (tab. L), medan upplysningar om de senare införskaffats jämväl för övriga bostadsräkningsorter (tab. K). Dessa uppgifter giva tillika ett komplement ur konsumentsynpunkt till de produktionsstatistiska uppgifter rörande belysnings- och vattenverk i städer och stadsliknande samhällen, som meddelas dels i kommerskollegiets årliga industriberättelser, dels i svenska kommunaltekniska föreningens och svenska elektricitetsverksföreningens statistik.

Tab. K. Förekomsten av vissa bekvämligheter i de undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter.

a) = småläegenheter (t. o. m. 2 rum och kök).
b) = större lägenheter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal bostadslägenheter	Därav (i %) försedda med						Antal bostadslägenheter med uppgifter om avträde	Därav (i %) med					
		tambur	matkällare	skafferi	vattenledning	avloppsledning	tillg. till tvättstuga		eget avträde	avträde gemensamt för nedanst. antal familjer				
										2	3	4—6	7 o. fl.	obekant
Östra Sverige.														
Södertälje . . . . . a)	2 405	38·3	71·0	47·1	45·9	47·2	70·9	2 236	47·1	31·3	8·1	8·1	0·7	4·7
b)	*692*	*84·1*	*89·3*	*72·7*	*78·9*	*81·2*	*67·9*	*656*	*88·1*	*5·0*	*0·6*	*0·2*	—	*6·1*
Uppsala . . . . . a)	5 220	30·8	49·7	54·5	67·8	67·7	75·2	4 996	15·2	38·5	23·1	18·0	1·4	3·8
b)	*1 838*	*88·6*	*83·0*	*81·3*	*93·1*	*93·1*	*81·7*	*1 796*	*69·3*	*20·0*	*6·8*	*1·7*	—	*2·2*
Västerås . . . . . a)	4 304	33·5	75·6	54·9	75·1	77·9	77·3	4 211	30·2	39·8	13·3	9·5	2·8	4·4
b)	*891*	*86·8*	*90·7*	*81·5*	*92·4*	*94·2*	*89·2*	*867*	*74·4*	*15·4*	*2·9*	*1·8*	*0·5*	*5·0*
Nyköping . . . . . a)	2 081	35·3	65·6	52·2	66·5	66·0	44·1	2 052	13·2	33·7	21·1	26·9	2·9	2·2
b)	*477*	*86·0*	*88·7*	*78·0*	*92·9*	*92·5*	*48·0*	*475*	*74·1*	*14·5*	*5·5*	*4·6*	—	*1·3*
Eskilstuna[1] . . . . a)	6 207	33·1	53·7	46·9	72·6	75·1	·	6 200	16·7	37·3	23·5	18·8	3·5	0·2
b)	*758*	*86·5*	*78·4*	*76·9*	*83·0*	*83·8*	·	*757*	*80·9*	*14·0*	*4·0*	*0·9*	*0·1*	*0·1*
Linköping . . . . . a)	4 624	31·1	58·7	54·0	66·2	67·5	73·1	4 467	12·7	28·8	27·7	26·4	1·9	2·5
b)	*1 326*	*82·6*	*89·3*	*82·4*	*86·9*	*86·9*	*85·1*	*1 252*	*70·8*	*18·8*	*6·3*	*2·9*	*0·1*	*1·1*
Norrköping[1] . . . . a)	9 741	41·8	68·1	54·7	78·3	77·3	·	9 683	9·0	17·5	16·9	38·1	17·7	0·8
b)	*1 582*	*96·8*	*91·1*	*82·5*	*97·6*	*97·3*	·	*1 578*	*76·3*	*10·5*	*4·4*	*6·6*	*1·6*	*0·6*
Sala, Strängnäs, Motala a)	2 532	26·3	60·9	40·6	56·6	57·2	39·7	2 415	39·1	27·5	11·5	14·1	4·1	3·7
b)	*862*	*77·8*	*88·9*	*77·6*	*84·1*	*84·0*	*60·8*	*838*	*80·3*	*12·1*	*2·8*	*1·5*	—	*3·6*
15 köpingar och municipalsamhällen[2] . . a)	11 707	48·9	49·2	53·6	56·3	63·3	62·7	10 655	59·6	17·7	7·9	7·1	4·1	3·6
b)	*2 423*	*90·2*	*84·4*	*80·7*	*74·9*	*79·5*	*69·2*	*2 298*	*89·6*	*6·6*	*1·4*	*0·6*	*0·1*	*1·7*
Småland och öarna.														
Jönköping[1] . . . . . a)	4 993	22·5	66·4	46·8	41·3	41·2	·	4 900	8·7	22·8	20·0	35·4	11·4	1·7
b)	*1 084*	*83·8*	*85·3*	*82·6*	*80·4*	*81·8*	·	*1 073*	*52·3*	*22·0*	*11·2*	*11·5*	*1·4*	*1·6*
Kalmar . . . . . a)	2 444	31·5	50·0	37·4	54·6	59·1	52·9	2 297	12·9	28·6	20·1	28·7	3·9	5·8
b)	*1 106*	*71·2*	*75·8*	*70·0*	*79·8*	*82·1*	*63·6*	*1 069*	*48·6*	*25·7*	*12·3*	*8·7*	*0·5*	*4·2*
Västervik . . . . . a)	2 134	24·1	72·5	42·9	47·0	48·1	52·9	2 065	14·2	35·8	22·0	22·5	2·9	2·6
b)	*427*	*69·8*	*89·9*	*67·9*	*75·6*	*75·9*	*60·7*	*420*	*59·3*	*27·4*	*9·8*	*2·6*	—	*0·9*
Visby . . . . . a)	1 654	30·8	66·8	67·2	6·2	20·0	61·7	1 594	44·1	34·2	13·0	5·8	—	2·9
b)	*765*	*61·2*	*91·5*	*90·2*	*19·6*	*46·8*	*80·0*	*749*	*77·3*	*17·2*	*3·1*	*0·1*	—	*2·3*
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn . . . a)	4 214	23·5	72·0	65·2	46·5	61·2	77·2	4 114	11·7	34·9	18·1	27·5	3·1	4·7
b)	*1 256*	*67·9*	*88·5*	*85·6*	*69·7*	*81·4*	*85·4*	*1 235*	*53·2*	*29·1*	*8·6*	*6·0*	*0·6*	*2·5*
7 köpingar och municipalsamhällen[3] . . a)	1 840	22·4	75·6	60·9	38·0	40·9	62·4	1 755	33·6	34·9	15·4	10·8	1·2	4·1
b)	*945*	*62·6*	*91·6*	*85·1*	*48·3*	*55·4*	*79·2*	*914*	*70·4*	*18·5*	*6·8*	*2·1*	*0·2*	*2·0*
Södra Sverige.														
Karlskrona . . . . . a)	3 934	53·0	32·8	39·6	52·4	55·0	55·7	3 764	9·3	47·6	30·5	8·6	0·2	3·8
b)	*1 677*	*83·1*	*69·2*	*65·7*	*80·0*	*80·3*	*70·7*	*1 632*	*37·9*	*42·9*	*13·5*	*2·6*	—	*3·1*
Kristianstad . . . . a)	1 487	42·2	43·3	53·7	51·0	51·8	48·8	1 460	12·5	18·4	24·8	38·3	4·5	2·0
b)	*1 104*	*76·6*	*75·7*	*84·4*	*85·2*	*89·1*	*63·7*	*1 094*	*45·0*	*19·1*	*14·9*	*19·2*	*1·2*	*0·6*
Malmö . . . . . a)	17 583	64·6	69·6	77·3	88·9	89·1	89·9	16 637	8·9	65·5	15·6	6·6	0·3	3·1
b)	*4 975*	*88·4*	*84·7*	*89·5*	*91·4*	*92·2*	*91·9*	*4 714*	*68·4*	*22·4*	*4·7*	*1·5*	*0·0*	*3·2*
Lund[1] . . . . . a)	3 810	28·1	58·2	53·5	66·2	70·9	·	3 397	8·2	37·0	32·0	15·3	1·0	6·5
b)	*1 519*	*83·9*	*86·6*	*86·0*	*91·2*	*91·8*	·	*1 431*	*64·2*	*22·0*	*8·7*	*3·4*	*0·2*	*1·5*
Landskrona . . . . . a)	2 853	19·7	52·4	53·3	78·6	84·4	85·6	2 772	7·8	37·2	30·9	20·0	1·4	2·7
b)	*967*	*66·9*	*76·0*	*80·7*	*87·6*	*93·5*	*92·3*	*954*	*46·8*	*30·4*	*14·6*	*6·6*	—	*1·6*

[1] Uppgifter om tvättstuga saknas.
[2] Uppgifter ofullständiga för Brännkyrka församl. och Katrineholm. För den förstnämnda orten samt Sundbyberg, Lidingö och Solhem saknas jämväl uppgifter om tvättstuga.
[3] Uppgifter ofullständiga för Nässjö.

Tab. K (forts.). *Förekomsten av vissa bekvämligheter i de undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal bostadslägenheter	Därav (i %) försedda med						Antal bostadslägenheter med uppgifter om avträde	Därav (i %) med					
		tambur	matkällare	skafferi	vattenledning	avloppsledning	tillg. till tvättstuga		eget avträde	avträde gemensamt för nedanst. antal familjer				
										2	3	4—6	7 o. fl.	obekant
Hälsingborg . . . . a)	5 443	42·8	79·2	60·4	85·8	88·9	89·4	5 256	9·6	35·5	36·7	13·1	0·8	4·3
b)	*2 543*	*75·1*	*93·2*	*85·4*	*89·7*	*91·4*	*93·7*	*2 480*	*54·8*	*27·0*	*11·8*	*2·5*	*0·0*	*3·9*
Ystad . . . . . a)	1 973	28·8	57·2	70·6	19·6	60·2	71·3	1 878	17·4	33·2	28·0	15·9	0·3	5·2
b)	*748*	*72·5*	*84·2*	*88·1*	*38·4*	*84·1*	*85·7*	*714*	*57·6*	*29·5*	*6·7*	*2·8*	—	*3·6*
Trälleborg . . . . . a)	1 602	37·0	59·9	73·1	21·5	51·9	76·9	1 496	43·5	44·9	7·4	1·8	—	2·4
b)	*737*	*67·0*	*84·3*	*87·4*	*42·6*	*68·2*	*87·9*	*702*	*78·7*	*18·4*	*2·3*	*0·3*	—	*0·3*
Karlshamn, Eslöv . . a)	2 133	40·2	62·8	68·4	49·6	60·3	73·6	2 102	18·1	37·2	19·0	19·7	2·4	3·6
b)	*1 042*	*72·8*	*84·1*	*85·5*	*74·2*	*80·8*	*83·6*	*1 037*	*53·8*	*26·8*	*10·4*	*7·0*	*0·8*	*1·2*
12 köpingar och municipalsamhällen . . a)	5 180	49·5	76·2	72·9	17·8	64·6	81·3	5 007	23·5	47·8	15·1	9·5	1·3	2·8
b)	*2 368*	*73·6*	*89·8*	*83·7*	*26·1*	*63·9*	*82·6*	*2 308*	*68·7*	*22·8*	*4·3*	*2·3*	*0·1*	*1·8*
Västra Sverige.														
Halmstad . . . . . a)	3 217	27·8	59·0	63·2	50·9	58·3	82·3	3 195	9·9	22·0	20·4	41·0	5·3	1·4
b)	*1 061*	*74·9*	*83·6*	*88·7*	*84·0*	*86·4*	*90·5*	*1 059*	*59·5*	*18·8*	*9·7*	*10·5*	*1·1*	*0·4*
Uddevalla . . . . . a)	2 273	23·7	36·8	34·0	29·0	34·6	43·0	2 220	16·5	27·5	23·7	27·2	2·7	2·4
b)	*623*	*77·4*	*61·0*	*74·5*	*70·1*	*75·0*	*69·5*	*606*	*55·1*	*28·4*	*7·1*	*6·4*	*0·7*	*2·3*
Borås . . . . . a)	4 266	30·1	82·3	36·5	72·5	79·5	83·5	4 114	9·2	30·1	16·4	30·2	12·1	2·0
b)	*945*	*82·5*	*92·1*	*79·6*	*85·8*	*88·1*	*88·0*	*904*	*62·6*	*21·9*	*5·6*	*5·9*	*1·4*	*2·6*
Karlstad[1] . . . . . a)	3 232	28·7	37·4	61·0	46·3	46·4	·	3 157	23·2	40·9	16·9	14·9	2·5	1·6
b)	*880*	*88·4*	*76·6*	*86·7*	*84·4*	*86·6*	·	*868*	*74·6*	*16·9*	*6·3*	*1·2*	*0·1*	*0·9*
Örebro . . . . . a)	6 239	53·0	70·3	64·4	69·9	71·2	80·6	5 993	29·9	46·1	13·6	5·7	1·1	3·6
b)	*1 661*	*87·9*	*89·2*	*84·8*	*87·4*	*87·5*	*87·8*	*1 608*	*82·7*	*11·9*	*2·1*	*0·5*	—	*2·8*
Falkenberg, Lysekil, Vänersborg,[1] Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg a)	10 159	22·4	44·2	45·7	54·6	55·5	67·8	9 895	20·8	29·0	18·6	24·5	3·8	3·3
b)	*2 952*	*67·8*	*71·0*	*75·9*	*80·6*	*81·1*	*81·2*	*2 901*	*58·9*	*23·8*	*8·8*	*5·8*	*0·7*	*2·0*
18 köpingar och municipalsamhällen[2] . . a)	9 385	37·8	38·2	39·3	40·6	51·1	63·7	9 105	14·4	18·0	15·1	38·4	11·5	2·6
b)	*1 874*	*57·7*	*61·2*	*53·5*	*35·0*	*48·3*	*53·1*	*1 807*	*64·1*	*18·4*	*7·1*	*6·9*	*1·0*	*2·5*
Norra Sverige.														
Falun . . . . . a)	1 998	33·8	69.3	40·7	56·0	55·7	55·2	1 983	37·2	32·4	17·1	12·3	0·9	0·1
b)	*620*	*52·7*	*90·5*	*79·5*	*88·5*	*88·5*	*78·5*	*620*	*81·1*	*14·5*	*2·6*	*1·6*	*0·2*	—
Gävle . . . . . a)	7 005	21·4	72·1	47·8	58·4	60·1	73·6	6 921	32·9	37·6	12·6	12·8	2·8	1·3
b)	*1 192*	*81·5*	*88·3*	*74·6*	*87·6*	*87·7*	*81·0*	*1 188*	*82·7*	*10·7*	*3·1*	*1·3*	*0·1*	*2·1*
Söderhamn . . . . . a)	2 253	8·9	71·4	40·1	19·6	26·2	51·9	2 142	19·6	26·0	17·6	22·4	10·0	4·4
b)	*342*	*64·0*	*87·4*	*71·9*	*64·3*	*68·7*	*72·2*	*335*	*55·9*	*25·4*	*9·1*	*2·7*	*0·6*	*6·3*
Sundsvall[1] . . . . . a)	2 699	21·9	53·1	42·1	37·8	37·7	·	2 596	59·1	19·1	7·1	8·0	1·2	5·5
b)	*774*	*87·1*	*88·0*	*79·1*	*85·0*	*85·4*	·	*760*	*90·9*	*5·3*	*0·6*	*0·5*	*0·1*	*2·8*
Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå[1] . . . a)	5 255	26·1	58·2	47·7	61·7	60·2	31·5	5 062	35·3	31·9	15·1	12·2	0·9	4·6
b)	*1 783*	*84·8*	*88·9*	*78·4*	*92·9*	*92·8*	*56·2*	*1 761*	*81·2*	*11·5*	*3·1*	*2·0*	*0·0*	*2·2*
20 köpingar och municipalsamhällen[3] . . a)	7 347	13·7	53·2	47·4	12·0	14·0	28·1	7 052	31·9	34·2	15·5	13·5	2·4	2·5
b)	*1 071*	*65·8*	*85·0*	*71·4*	*40·4*	*43·2*	*48·1*	*1 029*	*72·6*	*17·6*	*5·7*	*2·1*	—	*2·0*
Samtliga orter a)	**177 426**	**36·0**	**60·0**	**54·2**	**57·2**	**62·3**	**69·0**	**170 844**	**21·9**	**34·5**	**18·0**	**18·5**	**4·1**	**3·0**
b)	**49 890**	**79·1**	**83·7**	**80·4**	**76·6**	**82·0**	**78·8**	**48 489**	**67·1**	**20·0**	**6·6**	**3·8**	**0·3**	**2·2**
Tillhopa	**227 316**	**45·5**	**65·2**	**59·9**	**61·5**	**66·6**	**71·2**	**219 333**	**31·9**	**31·3**	**15·4**	**15·3**	**3·3**	**2·8**

[1] Uppgifter om tvättstuga saknas.
[2] Uppgifter om tvättstuga saknas för Säffle. Uppgifter ofullständiga för Forshaga.
[3] Uppgifter om tvättstuga saknas för Ljusdal. Uppgifter ofullständiga för Lycksele.

Tab. L. Förekomsten av centraluppvärmning, bad- eller duschrum samt gas och elektriskt ljus i de monografiskt undersökta stadssamhällenas bostadslägenheter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Orter	Antal bostadslägenheter (i % av samtliga), som voro försedda med							
	centraluppvärmning		bad- eller duschrum		gasledning		elektriskt ljus	
	småläg.	större läg.	småläg.	större läg.	småläg.	större läg.	småläg.	större läg.
Eskilstuna	0·7	6·1	0·1	20·3	28·0	62·9	3·5	50·7
Norrköping	1·1	6·4	0·2	19·5	31·4	79·2	7·1	50·9
Jönköping	0·7	5·8	0·1	11·3	22·7	58·6	11·5	42·8
Lund	3·1	12·4	0·3	26·3	18·5	64·6	5·5	37·7
Vänersborg	1·1	5·1	0·1	15·0	5·9	40·8	18·3	54·1
Karlstad	1·8	9·3	0·1	18·4	16·7	63·2	15·7	51·6
Säffle	—	—	—	2·3	—	—	7·3	43·5
Ljusdal	—	—	—	1·1	0·3	1·1	26·2	63·3
Sundsvall	0·9	12·9	0·2	23·3	2·8	25·8	28·2	73·8
Luleå	0·1	1·3	0·3	12·1	—	—	5·7	46·3
Sundbyberg	0·1	1·4	—	5·9	27·1	35·6	21·4	51·1
Solhem	—	9·4	—	7·9	—	—	13·4	22·5
Lidingö	7·3	57·3	1·0	65·6	—	—	10·3	69·4

Gas till kokning och belysning förefanns å 8 monografiorter (oberäknat Ljusdal, där några få gårdar synas hava del i ett acetylengasverk) och torde haft den största användningen i Norrköping, där 31·4 % av småläg enheterna och 79·2 % av de större voro utrustade med denna bekvämlighet.

Till elektriskt ljus fanns tillgång å samtliga redovisade 13 orter, och var elektrisk belysning vid bostadsräkningen införd i 3·5—28·2 % av småläg enheterna och 22·5—73·8 % av de större lägenheterna, varvid maximum i båda fallen representerades av Sundsvall.

Med vatten- och avloppsledning i lägenheten voro resp. 61·5 och 66·6 % av samtliga bostäder försedda, nämligen resp. 57·2 och 62·3 % av småläg enheterna samt 76·6 och 82·0 % av de större lägenheterna. Procenttalen visa ganska betydande växlingar, i det att de med moderna vattenverk försedda större orterna, särskilt Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Västerås förete höga och likformiga frekvenstal (75—90 % för småläg enheter, 90—98 % för större), medan i de mindre eller övervägande med småhus bebyggda samhällena vattenledningslägenheter ofta icke synas vara särdeles talrika; sålunda skulle i Visby, Ystad, Söderhamn samt nord och sydsvenska köpingar och municipalsamhällen vattenledning vara indragen i blott 6·2—19·6 % av småläg enheterna och omkring dubbelt flera av de större. Frekvenstalen för avloppsledning sjunka icke så lågt, utan nås minimum i de nordsvenska småsamhällena med 14·0 % för de mindre och 43·2 % för de större bostadslägenheterna. Erinras må, att nu meddelade sifferuppgifter i regel avse vatten- och avloppsledning inomhus, icke de (i bostadsbeskrivningarna särskilt redovisade) fall, då vattenpost eller slasktratt finnes på gården.

Vad beträffar förvaringsrum för matvaror, voro enligt tab. K av samtliga lägenheter 65·2 % försedda med matkällare (eller matbod) och 59·9 % med skafferi (eller matskåp), och ser man särskilt på mindre och större lägenheter, bliva jämförelsetalen resp. 60·0 och 54·2 % för de förra samt resp. 83·7 och 80·4 % för de senare. Även härvidlag förete särskilda orter och ortsgrupper stora skiljaktigheter, ty medan av småbostäderna i Borås, Hälsingborg, Västerås samt Sydsveriges och Smålands köpingar och municipalsamhällen mer än tre fjärdedelar hade egen matkällare, var detta i Karlskrona, Uddevalla, Karlstad, Kristianstad samt de västsvenska småsamhällena fallet med endast omkring en tredjedel. Endast delvis synes här källarbristen fyllas genom bättre tillgång på skafferier, ty med undantag av Karlstad och Kristianstad förete sistnämnda orter mycket låga tal jämväl för sistnämnda slag av »fasta tillbehör».

I tab. K, kol. 8, angives även det antal lägenheter, som uppgivits hava tillgång till tvättstuga, men saknas härvidlag uppgifter från de 1912—1913 undersökta orterna. I övriga samhällen hörde tvättstuga till 71·2 % av lägenheterna, nämligen 69·0 % av de mindre och 78·8 % av de större. Bäst ställda i detta avseende synas smålägenheterna vara i Malmö, Hälsingborg och Landskrona, där närmare nio tiondelar hade denna bekvämlighet, medan ställningen uppgivits vara sämst i Nordsveriges mindre städer samt köpingar och municipalsamhällen, där så var förhållandet med blott en tredjedel.

Anmärkningsvärda äro även vissa bristfälligheter i fråga om de hygieniskt så betydelsefulla avträdesförhållandena, vilka komma till synes i kol. 9—15 av tab. K. Härav framgår, att blott 31·9 %, sålunda icke ens en tredjedel av de redovisade lägenheterna, hade eget avträde, medan det i fråga om återstående 68·1 % var gemensamt för flera familjer, nämligen beträffande 31·3 % för två, 15·4 % för tre, 15·3 % för fyra till sex, 3·3 % för sju eller flera samt 2·8 % för ej uppgivet antal. Ser man på de båda huvudgrupperna av lägenheter, hava av de större omkring två tredjedelar egen klosett, medan i fråga om smålägenheter detta gäller om föga över en femtedel. Särskilt ogynnsamma förhållanden i här ifrågavarande avseende synas råda i Landskrona, Lund, Jönköping, Malmö, Norrköping, Borås, Karlskrona, Hälsingborg och Halmstad, där mer än nio tiondelar av smålägenheternas innehavare måste dela avträde med andra familjer. Bäst torde ställningen vara i Östsveriges köpingar och municipalsamhällen, i Sundsvall samt i Södertälje, varest hälften och däröver av småbostäderna äro försedda med eget avträde.

I fråga om de monografiskt undersökta orterna har även utrönts, med vilket antal bostadslägenheter var förenad tillgång till större eller mindre trädgårds- (eller potatis-)land, och hava de erhållna uppgifterna sammanställts här nedan:

		Eskilstuna	Norrköping	Jönköping	Lund	Vänersborg	Karlstad	Säffle
Antal bostadslägenheter med trädgårdsland		1 129	130	420	429	247	413	53
Trädgårdslägenheter i % av samtliga lägenheter	t. o. m 2 rum och kök	15·1	1·0	6·4	6·7	9·8	9·5	7·8
	fr. o. m. 3 rum och kök	25·3	1·9	9·4	11·5	26·1	12·2	17·6

	Ljus-dal	Sunds-vall	Luleå	Sund-byberg	Solhem	Lidingö
Antal bostadslägenheter med trädgårdsland	117	243	407	140	222	224
Trädgårdslägenheter i % av samtliga lägenheter: t. o. m. 2 rum och kök	24·5	5·7	20·7	6·7	68·3	8·5
Trädgårdslägenheter i % av samtliga lägenheter: fr. o. m. 3 rum och kök	48·9	11·5	23·7	29·2	86·9	30·3

Härav framgår, att även smålägenheternas innehavare inom åtskilliga av dessa samhällen hava ganska stora möjligheter att bedriva vederkvickande trädgårdsarbete och på samma gång själva helt eller delvis frambringa för hushållets behov nödiga grönsaker och rotfrukter. Sålunda äro av smålägenheterna i Solhem omkring två tredjedelar, i Ljusdal en fjärdedel, i Luleå en femtedel och i Eskilstuna en sjättedel försedda med trädgårdsland.

I ovanstående tal äro givetvis icke inräknade de fall, då arbetare m. fl. mot särskild avgift arrendera jordlotter, koloniträdgårdar etc., och det är därför ingalunda uteslutet, att en stad som t. ex. Norrköping, vilken här står lägst på skalan, kunnat intaga en ledande ställning i de senaste årens planteringslands- och koloniträdgårdsrörelse.

3. De boende och bostäderna.

a. De boendes antal och fördelning efter bostads-, hushålls- och yrkeskategorier.

Vid upprättandet av en bostadsstatistik kan man antingen utgå från själva lägenheterna och undersöka deras antal, storlek, beskaffenhet, läge o. s. v., eller också kan till utgångspunkt tagas lägenheternas innehavare och undersökningen inriktas på boendeförhållandena inom olika yrkesgrupper, inkomstklasser etc. Medan man i tidigare bostadsstatistik uteslutande tillämpade det förra betraktelsesättet, har vid moderna bostadsstatistiska undersökningar den sistnämnda synpunkten tillerkänts allt större betydelse. För här ifrågavarande utredningar, vilka tillkommit i direkt syfte att belysa de mindre bemedlades bostadsfråga, hava boendeförhållandena givetvis blivit ett huvudföremål.

Hela den folkmängd, som vid tiden för bostadsräkningen förefanns i de av densamma omfattade lägenheterna, uppgick, såsom tab. 2 utvisar, till sammanlagt 940 044 personer.[1] Av dessa bodde 92 535 personer eller 9·8 % i »blandade» lägenheter av olika slag. Vid en undersökning av de normala boendeförhållandena bör denna befolkning lämnas åsido och uppmärksamheten uteslutande riktas på bostadslägenheternas 847 509 invånare.

Dessas fördelning på lägenheter av olika upplåtelseformer framgår av

[1] Att denna siffra något understiger den, som meddelas i kol. 4 av tab. 1, beror på, att i senare fallet även medräknats invånarna i de landsbygdsartat bebyggda delarna av Brännkyrka församling och Lidingö köping.

kol. 5—7 i tab. 2 samt av den därpå grundade tab. M, vilka även komplettera tab. 1 och C genom att lämna mot bostadstalen svarande boendesiffror. Inom bostadsräkningsorterna tillsammantagna bodde 158 728 personer eller 18·7 % i av ägaren begagnade lägenheter samt 639 468 eller 75·5 % i uthyrda och 49 313 eller 5·8 % i fritt upplåtna sådana; de outhyrda lägenheterna hade givetvis icke några invånare. Procenttalen för de av ägaren begagnade lägenheterna ådagalägga, att dessa inhysa förhållandevis flera individer (18·7 %) än hushåll (16·9 %), vilket förklaras därigenom, att egnahemsägarhushållen äro icke obetydligt medlemsstarkare (i medeltal 4·2 personer) än familjerna i de uthyrda och fritt upplåtna bostäderna (3·7 personer).

Tabellerna giva även vid handen, att de särskilda orternas avvikelser från dessa allmänna genomsnitt äro mycket betydande, men då stadssamhällenas fördelning ur denna synpunkt i det närmaste överensstämmer med den, som ovan sid. 90* ff. verkställts med utgångspunkt från lägenheterna eller hushållen, må under hänvisning härtill vidare kommentarer lämnas åsido.

Vad nu sagts gäller i huvudsak även om de i tab. 2, kol. 8—18, samt tab. N meddelade uppgifterna rörande de boendes fördelning på lägenheter av olika storlekstyper, låt vara att i samband med hushållens växande medlemsantal boendesiffrorna ställa sig lägre för de mindre och högre för de större lägenhetskategorierna än motsvarande bostadstal. Medan sålunda av bostadsräkningsorternas samtliga bostadslägenheter 13·2 % voro enkelkök, enkelrum o. d., 0·9 % delkökslägenheter, 38·8 % 1 rum och kök, 25·1 % 2 rum och kök, 10·5 % 3 rum och kök, 4·6 % 4 rum och kök, 2·8 % 5 rum och kök, 1·7 % 6 rum och kök samt 2·4 % 7 eller flera rum och kök, utgöra de procenttal, som angiva de boendes fördelning på dessa olika slag av lägenheter resp. 6·8, 0·7, 38·5, 27·3, 11·7, 5·4, 3·5, 2·3 och 3·8 %. Medelstorleken av ett hushåll uppgår också till 2·0 personer i enkelkök, enkelrum o. d., 3·7 i 1 rum och kök, 4·0 i 2 rum och kök samt 4·5 i större lägenheter.

I syfte att giva en sammanfattande bild av de boendes fördelning på de särskilda lägenhetstyperna inom olika landsdelar och ortsgrupper, har utarbetats tab. O, vars uppgifter lämpligen böra sammanställas med de efter samma synpunkter men med utgångspunkt från bostadstalen uppgjorda tab. E och G.

Ovan (sid. 101*) har framhållits, hurusom bostadsbefolkningens fördelning på olika lägenhetstyper till väsentlig del betingas genom dess sociala sammansättning. För att närmare utreda detta spörsmål har utarbetats tab. P, varest såväl ur bostadsbefolkningen i dess helhet som den i hyreslägenheter boende delen av densamma utskilts dess i socialt avseende betydelsefullaste grupp, nämligen arbetarbefolkningen i dess förut angivna avgränsning. För en mera differentierad socialgruppering hänvisas till den utredning, som skall lämnas längre fram.

Tabellen ger vid handen, att av samtliga 224 475 hushåll 50·7 % hade arbetare till hushållsföreståndare, medan beträffande återstående 49·3 % bostadsinnehavaren tillhörde annan samhällsklass. Gör man motsvarande beräkning med utgångspunkt från de boende, bliva procenttalen resp. 53·8 och 46·2, vil-

Tab. M. Stadssamhällena. De boende, fördelade efter lägenheternas upplåtelseformer.

Orter	Av 100 boende i bostadslägenheter bodde följande antal i läg., som voro		
	utbyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna
Östra Sverige.			
Södertälje	78·7	17·0	4·3
Uppsala	82·5	10·1	7·4
Västerås	81·0	14·5	4·5
Nyköping	76·0	18·1	5·9
Eskilstuna	76·8	16·4	6·8
Linköping	78·9	14·5	6·6
Norrköping	93·3	4·3	2·4
Sala	49·0	40·5	10·5
Strängnäs	70·4	24·5	5·1
Motala	76·1	18·0	5·9
Brännkyrka förs.	72·6	22·0	5·4
Sundbyberg	84·4	13·5	2·1
Lidingö	42·6	52·2	5·2
Solhem	14·0	84·0	2·0
Hagalund	89·8	8·9	1·3
Nya Huvudsta	88·0	10·5	1·5
Lilla Alby	83·5	12·3	4·2
Råsunda	98·0	1·5	0·5
Norbergs by	53·2	29·0	17·8
Oxelösund	88·6	6·7	4·7
Gnesta	64·1	27·4	8·5
Katrineholm	69·1	25·7	5·2
Mjölby	65·2	28·9	5·9
Åtvidaberg	71·1	22·8	6·1
Norrköpings norra förstad	90·5	8·8	0·7
Småland och öarna.			
Jönköping	79·5	15·8	4·7
Kalmar	79·0	16·9	4·1
Västervik	64·3	27·7	8·0
Visby	55·4	35·6	9·0
Huskvarna	67·4	27·8	4·8
Växjö	79·8	15·8	4·4
Oskarshamn	81·4	15·7	2·9
Oranäs	78·4	17·8	3·8
Vetlanda	63·3	32·0	4·7
Värnamo	74·4	19·1	6·5
Nässjö	74·1	22·9	3·0
Ljungby	72·2	25·7	2·1
Nybro	63·2	33·2	3·6
Hemse	23·8	65·0	11·2
Södra Sverige.			
Karlskrona	82·0	14·4	3·6
Kristianstad	84·4	10·6	5·0
Malmö	90·2	6·9	2·9
Lund	84·2	12·1	3·7
Landskrona	79·9	17·4	2·7
Hälsingborg	84·3	13·2	2·5
Ystad	68·0	27·1	4·9
Trälleborg	46·4	49·5	4·1
Karlshamn	74·8	21·1	4·1
Eslöv	64·9	31·3	3·8
Hässleholm	68·2	28·6	3·2
Åby-Klippan	53·1	41·2	5·7
Vinslöv	30·9	59·0	10·1
Kivik	9·5	85·7	4·8
Vitemölla	1·3	96·1	2·6
Limhamn	48·9	45·7	5·4
Svedala	60·6	33·2	6·2
Raus plantering	74·7	21·6	3·7
Höganäs	23·3	48·2	28·5
Furulund	78·5	18·0	3·5
Årlöv	77·0	20·4	2·6
Skurup	45·5	49·8	4·7
Västra Sverige.			
Halmstad	78·4	16·7	4·9
Uddevalla	67·6	27·7	4·7
Borås	75·2	20·0	4·8
Karlstad	81·6	13·7	4·7
Örebro	84·2	13·0	2·8
Falkenberg	65·4	31·0	3·6
Lysekil	60·1	36·5	3·4
Vänersborg	76·6	17·9	5·5
Åmål	55·3	39·3	5·4
Mariestad	59·0	29·0	12·0
Lidköping	75·0	20·3	4·7
Tidaholm	62·0	31·7	6·3
Kristinehamn	61·9	32·7	5·4
Arvika	78·5	18·7	2·8
Lindesberg	54·4	39·7	5·9
Oskarsström	70·0	22·3	7·7
Mölndal	60·5	33·5	6·0
Krokslätt	81·1	16·0	2·9
Gårda	96·0	2·8	1·2
Lunden	89·1	9·6	1·3
Smögen	5·6	90·4	4·0
Gravarne o. Bäckevik	2·7	95·6	1·7
Hasselösund	4·8	94·6	0·6
Tången	12·7	86·7	0·6
Lilla Edet	32·6	53·0	14·4
Trollhättan	69·4	24·1	6·5
Töreboda	69·0	20·2	10·8
Vara	63·4	27·8	8·8
Säffle	72·0	24·3	3·7
Forshaga	51·6	40·0	8·4
Hallsberg	69·1	25·0	5·9
Kopparberg	72·3	14·9	12·8
Kumla	53·7	42·2	4·1
Norra Sverige.			
Falun	66·9	24·8	8·3
Gävle	75·0	14·8	10·2
Söderhamn	45·6	26·1	28·3
Sundsvall	68·5	22·0	9·5
Härnösand	72·3	21·2	6·5
Östersund	78·1	11·4	10·5
Umeå	64·5	28·5	7·0
Luleå	71·0	20·6	8·4
Borlänge	66·4	27·8	5·8
Avesta	64·4	27·8	7·8
Morastrand	63·5	21·5	15·0
Leksands Noret	55·6	36·2	8·2
Smedjebacken	32·0	23·1	44·9
Bollnäs	84·9	6·5	8·6
Ljusdal	57·1	24·0	18·9
Sollefteå	65·2	17·2	17·6
Skönsmon	31·6	17·2	51·2
Skönsberg	51·8	28·0	20·2
Gångviken	52·7	27·2	20·1
Kramfors	51·1	42·2	6·7
Järpen	62·4	19·1	18·5
Svegsmon	56·1	30·3	13·6
Djupviken	40·4	59·6	—
Lycksele	22·8	31·1	46·1
Kalix	21·4	69·1	9·5
Gällivare kyrkostad	53·8	39·8	6·4
Malmberget	73·3	25·5	1·2
Kiruna	64·0	19·9	16·1
Samtliga orter	75·5	18·7	5·8

Tab. N. Stadssamhällena. De boende fördelade efter lägenheternas huvudtyper.

1	2	3	1	2	3	1	2	3
Orter	Av 100 boende i bostadsläg. bodde följande antal i lägenheter		Orter	Av 100 boende i bostadsläg. bodde följande antal i lägenheter		Orter	Av 100 boende i bostadsläg. bodde följande antal i lägenheter	
	t. o. m. 2 rum och kök	om 3 o. fl. rum och kök		t. o. m. 2 rum och kök	om 3 o. fl. rum och kök		t. o. m. 2 rum och kök	om 3 o. fl. rum och kök
Östra Sverige.			**Södra Sverige.**			Gravarne o. Bäckevik	32·0	68·0
Södertälje	74·7	25·3	Karlskrona	63·4	36·6	Hasselösund	32·3	67·7
Uppsala	64·1	35·9	Kristianstad	47·3	52·7	Tången	30·9	69·1
Västerås	78·5	21·5	Malmö	74·7	25·3	Lilla Edet	71·3	28·7
Nyköping	75·6	24·4	Lund	63·4	36·6	Trollhättan	81·5	18·5
Eskilstuna	86·4	13·6	Landskrona	71·8	28·2	Töreboda	66·6	33·4
Linköping	72·0	28·0	Hälsingborg	62·3	37·7	Vara	47·5	52·5
Norrköping	81·6	18·4	Ystad	67·9	32·1	Säffle	65·5	34·5
Sala	77·8	22·2	Trälleborg	64·2	35·8	Forshaga	82·7	17·3
Strängnäs	54·4	45·6	Karlshamn	56·6	43·4	Hallsberg	63·3	36·7
Motala	60·4	39·6	Eslöv	64·0	36·0	Kopparberg	74·8	25·2
Brännkyrka förs.	84·6	15·4	Hässleholm	44·2	55·8	Kumla	59·3	40·7
Sundbyberg	81·4	18·6	Åby-Klippan	43·0	57·0			
Lidingö	34·9	65·1	Vinslöv	22·2	77·8			
Solhem	27·8	72·2	Kivik	31·6	68·4			
Hagalund	94·6	5·4	Vitemölla	63·2	36·8	**Norra Sverige.**		
Nya Huvudsta	93·6	6·4	Limhamn	72·6	27·4	Falun	69·5	30·5
Lilla Alby	74·2	25·8	Svedala	61·3	38·7	Gävle	81·3	18·7
Råsunda	56·3	43·7	Raus plantering	75·8	24·2	Söderhamn	83·3	16·7
Norbergs by	50·0	50·0	Höganäs	61·8	38·2	Sundsvall	71·1	28·9
Oxelösund	91·9	8·1	Furulund	50·7	49·3	Härnösand	67·3	32·7
Gnesta	68·9	31·1	Arlöv	81·9	18·1	Östersund	58·2	41·8
Katrineholm	82·0	18·0	Skurup	45·8	54·2	Umeå	64·7	35·3
Mjölby	73·0	27·0				Luleå	74·0	26·0
Åtvidaberg	88·4	11·6	**Västra Sverige.**			Borlänge	70·2	29·8
Norrköpings norra förstad	96·5	3·5	Halmstad	69·1	30·9	Avesta	86·2	13·8
			Uddevalla	74·8	25·2	Morastrand	58·0	42·0
			Borås	77·4	22·6	Leksands Noret	59·8	40·2
			Karlstad	72·8	27·2	Smedjebacken	84·5	15·5
			Örebro	74·3	25·7	Bollnäs	61·9	38·1
Småland och öarna.			Falkenberg	64·4	35·6	Ljusdal	68·2	31·8
			Lysekil	69·9	30·1	Sollefteå	61·3	38·7
Jönköping	77·8	22·2	Vänersborg	72·5	27·5	Skönsmon	93·8	6·2
Kalmar	62·7	37·3	Åmål	73·9	26·1	Skönsberg	94·5	5·5
Västervik	79·2	20·8	Mariestad	73·6	26·4	Gängviken	85·2	14·8
Visby	62·3	37·7	Lidköping	73·1	26·9	Kramfors	75·6	24·4
Huskvarna	89·7	10·3	Tidaholm	81·8	18·2	Järpen	86·1	13·9
Växjö	59·6	40·4	Kristinehamn	74·2	25·8	Svegsmon	61·8	38·2
Oskarshamn	73·9	26·1	Arvika	63·8	36·2	Djupviken	87·6	12·4
Tranås	68·1	31·9	Lindesberg	74·5	25·5	Lycksele	78·5	21·5
Vetlanda	60·8	39·2	Oskarsström	82·5	17·5	Kalix	60·5	39·5
Värnamo	49·5	50·5	Mölndal	87·3	12·7	Gällivare kyrkostad	86·9	13·1
Nässjö	68·4	31·6	Krokslätt	90·8	9·2	Malmberget	96·4	3·6
Ljungby	49·3	50·7	Gårda	93·8	6·2	Kiruna	94·9	5·1
Nybro	64·4	35·6	Lunden	93·6	6·4			
Hemse	32·7	67·3	Smögen	17·5	82·5	Samtliga orter	73·3	26·7

Tab. O. Stadssamhällena. De boende landsdelsvis fördelade efter lägenheternas upplåtelseformer och storlekstyper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Landsdelar och ortsgrupper	Antal orter	Antal boende i bostadslägenheter	Därav boende i bostadslägenheter, som voro									
			uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	t. o. m. 2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	t. o. m. 2 rum och kök	3 o. rum och kök
			Antal					Procent				
Städer med 10 000 invånare och däröver	**28**	**553 316**	**441 598**	**82 613**	**29 105**	**404 130**	**149 186**	**79·8**	**14·9**	**5·3**	**73·0**	**27·0**
Östra Sverige . .	7	151 996	126 141	18 012	7 843	116 998	34 998	83·0	11·8	5·2	77·0	23·0
Småland o. öarna	4	53 162	38 869	11 221	3 072	38 262	14 900	73·1	21·1	5·8	72·0	28·0
Södra Sverige . .	8	191 032	159 912	24 932	6 188	130 261	60 771	83·7	13·1	3·2	68·2	31·8
Västra Sverige . .	5	92 530	72 897	15 787	3 846	68 403	24 127	78·8	17·1	4·1	73·9	26·1
Norra Sverige . .	4	64 596	43 779	12 661	8 156	50 206	14 390	67·8	19·6	12·6	77·7	22·3
Övriga städer . .	**22**	**118 496**	**82 104**	**29 364**	**7 028**	**82 468**	**36 028**	**69·3**	**24·8**	**5·9**	**69·6**	**30·4**
Östra Sverige . .	3	11 000	6 687	3 434	879	7 435	3 565	60·8	31·2	8·0	67·6	32·4
Småland o. öarna	3	20 835	15 947	4 050	838	15 315	5 520	76·6	19·4	4·0	73·5	26·5
Södra Sverige . .	2	10 759	7 588	2 745	426	6 429	4 330	70·5	25·5	4·0	59·8	40·2
Västra Sverige . .	10	48 406	32 075	13 690	2 641	35 003	13 403	66·3	28·3	5·4	72·3	27·7
Norra Sverige . .	4	27 496	19 807	5 445	2 244	18 286	9 210	72·0	19·8	8·2	66·5	33·5
Köpingar och municipalsamhällen	**72**	**175 697**	**115 766**	**46 751**	**13 180**	**134 772**	**40 925**	**65·9**	**26·6**	**7·5**	**76·7**	**23·3**
Östra Sverige . .	15	57 494	42 749	12 341	2 404	45 471	12 023	74·3	21·5	4·2	79·1	20·9
Småland o. öarna	7	11 433	7 994	2 988	451	7 135	4 298	69·9	26·1	4·0	62·4	37·6
Södra Sverige . .	12	27 833	14 514	10 897	2 422	17 812	10 021	52·1	39·2	8·7	64·0	36·0
Västra Sverige . .	18	46 566	31 931	12 336	2 299	37 189	9 377	68·6	26·5	4·9	79·9	20·1
Norra Sverige . .	20	32 371	18 578	8 189	5 604	27 165	5 206	57·4	25·3	17·3	83·9	16·1
Samtliga orter	**122**	**847 509**	**639 468**	**158 728**	**49 313**	**621 370**	**226 139**	**75·5**	**18·7**	**5·8**	**73·3**	**26·7**

ket häntyder på, att arbetarhushållen i regel äro större än övriga hushåll. I genomsnitt består också ett sådant av 4·0 personer, medan medelstorleken av övriga hushåll är 3·5 och av samtliga hushåll 3·8 personer.[1] Av de undersökta stadssamhällena synes det endast vara i stadsgruppen Härnösand, Östersund, Umeå och Luleå, som arbetarhushållens genomsnittsstorlek understiger övriga hushålls.

Bland de 173 267 i hyreslägenheter boende tillhörde 53·8 % av hushållen och 57·3 % av de boende arbetarklassen, sålunda än högre relativtal än för bostadsbefolkningen i dess helhet. Uppmärksammas må dock, att i Söderhamn färre arbetarhushåll bo i uthyrda än i fritt upplåtna (och av ägaren begagnade) lägenheter.

[1] Enligt 1910 års folkräkning beräknas medelstyrkan av ett (här med matlag jämställt) hushåll till 3·72 personer, nämligen 3·92 på landsbygden och 3·21 i städerna. Folkräkningen den 31 dec. 1910, av K. Statistiska centralbyrån, IV, sid. 3*.

Tab. P. Stadssamhällena. Arbetarklassens andel av bostadsbefolkningen å olika orter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Samtliga begagnade bostadslägenheter						Uthyrda bostadslägenheter					
	Antal hushåll	därav arbetarhushåll		Antal boende i bostadsläg.	därav tillhörande arbetarhushåll		Antal hushåll	därav arbetarhushåll		Antal boende i uthyrda bostadsläg.	därav tillhörande arbetarhushåll	
		antal	%		antal	%		antal	%		antal	%
Östra Sverige.												
Södertälje	3 019	1 631	54·0	11 270	6 415	56·9	2 394	1 390	58·1	8 868	5 451	61·5
Uppsala	7 029	2 839	40·4	24 745	10 088	40·8	5 929	2 566	43·3	20 423	9 072	44·4
Västerås	5 110	2 873	56·2	19 462	11 520	59·2	4 178	2 492	59·6	15 770	9 925	62·9
Nyköping	2 541	1 361	53·6	9 131	5 156	56·5	2 008	1 127	56·1	6 940	4 142	59·7
Eskilstuna	6 731	4 253	63·2	26 234	17 246	65·7	5 278	3 452	65·4	20 150	13 846	68·7
Linköping	5 895	2 606	44·2	21 198	9 870	46·6	4 790	2 187	45·7	16 730	8 121	48·5
Norrköping	11 238	6 196	55·1	39 956	22 926	57·4	10 504	6 017	57·3	37 260	22 192	59·6
Sala, Strängnäs, Motala	3 288	1 130	34·4	11 000	3 999	36·4	2 143	785	36·6	6 687	2 684	40·1
15 köpingar och municipalsamhällen	14 645	8 897	60·8	57 494	36 492	63·5	11 077	7 414	66·9	42 749	30 049	70·3
Småland och öarna.												
Jönköping	5 998	3 156	52·6	22 947	12 881	56·1	4 898	2 707	55·3	18 237	10 799	59·2
Kalmar	3 489	1 457	41·8	13 089	6 046	46·2	2 770	1 241	44·8	10 337	5 125	49·6
Västervik	2 483	1 219	49·1	9 035	4 941	54·7	1 661	870	52·4	5 810	3 413	58·7
Visby	2 324	970	41·7	8 091	3 626	44·8	1 365	635	46·5	4 485	2 261	50·4
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	5 401	2 842	52·6	20 835	12 000	57·6	4 253	2 338	55·0	15 947	9 609	60·3
7 köpingar och municipalsamhällen	3 030	1 170	38·6	11 433	4 824	42·2	2 177	906	41·6	7 994	3 671	45·9
Södra Sverige.												
Karlskrona	5 570	1 985	36·6	20 522	7 887	38·4	4 587	1 765	38·5	16 835	6 984	41·5
Kristianstad	2 579	910	35·3	9 198	3 361	36·5	2 214	819	37·0	7 767	2 972	38·3
Malmö	22 005	11 455	52·1	82 169	45 879	55·8	19 822	10 775	54·4	74 094	43 109	58·2
Lund	5 233	2 052	39·2	17 682	7 667	43·4	4 423	1 840	41·6	14 879	6 906	46·4
Landskrona	3 788	2 011	53·1	13 730	8 080	58·8	3 025	1 762	58·2	10 964	7 079	64·6
Hälsingborg	7 835	3 764	48·0	29 483	15 134	51·3	6 627	3 375	50·9	24 852	13 508	54·4
Ystad	2 646	1 203	45·5	9 512	4 679	49·2	1 826	885	48·5	6 467	3 402	52·6
Trälleborg	2 265	1 168	51·6	8 736	5 011	57·4	1 089	562	51·6	4 054	2 323	57·3
Karlshamn, Eslöv	3 129	1 256	40·1	10 759	4 847	45·1	2 287	991	43·3	7 588	3 752	49·4
12 köpingar och municipalsamhällen	7 339	3 991	54·4	27 833	16 525	59·4	3 949	2 458	62·2	14 514	9 780	67·4
Västra Sverige.												
Halmstad	4 144	1 877	45·3	15 722	7 670	48·8	3 302	1 602	48·5	12 328	6 486	52·6
Uddevalla	2 847	1 441	50·6	11 149	6 198	55·6	1 989	1 066	53·6	7 535	4 479	59·4
Borås	5 162	3 091	59·9	20 489	12 469	60·9	4 087	2 592	63·4	15 408	9 988	64·8
Karlstad	3 982	2 048	51·4	15 598	8 216	52·7	3 299	1 751	53·1	12 727	6 985	54·9
Örebro	7 607	3 680	48·4	29 572	14 954	50·6	6 468	3 360	51·9	24 899	13 565	54·5
Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping. Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	12 901	6 481	50·2	48 406	26 040	53·8	8 988	4 865	54·1	32 075	18 666	58·2
18 köpingar och municipalsamhällen	11 292	7 075	62·7	46 566	30 632	65·8	8 049	5 674	70·5	31 931	23 797	74·5
Norra Sverige.												
Falun	2 579	1 125	43·6	9 896	4 456	45·0	1 747	802	45·9	6 619	3 101	46·8
Gävle	8 101	4 269	52·7	31 308	17 472	55·8	6 182	3 343	54·1	23 480	13 383	57·0
Söderhamn	2 571	1 590	61·8	10 203	6 607	64·8	1 212	697	57·5	4 651	2 741	58·9
Sundsvall	3 431	1 281	37·3	13 189	5 032	38·2	2 440	949	38·9	9 029	3 602	39·9
Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	6 934	2 486	35·9	27 496	9 474	34·5	5 174	2 029	39·2	19 807	7 430	37·5
20 köpingar och municipalsamhällen	8 314	4 925	59·2	32 371	19 724	60·9	5 056	3 208	63·4	18 578	12 163	65·5
Samtliga orter	**224 475**	**118 764**	**50·7**	**847 509**	**456 044**	**53·8**	**173 267**	**93 297**	**53·8**	**639 468**	**366 561**	**57·3**

Ser man på arbetarbefolkningens frekvens inom de särskilda stadssamhällena, möta ganska framträdande olikheter. Ovanligt talrika arbetarhushåll förete industristäderna Eskilstuna, Söderhamn och Borås samt grupperna av väst- och östsvenska industri- och förstadssamhällen (c:a 60 % och däröver). Ur bostadssynpunkt förhållandevis ringa är däremot arbetarhushållens betydelse i Sala, Strängnäs och Motala, Kristianstad, Härnösand, Östersund, Umeå och Luleå, Karlskrona, Sundsvall, Lund samt de småländska köpingarna och municipalsamhällena, å vilka orter arbetarklassens andel av bostadsbefolkningen understiger 40 %. Verkställer man motsvarande gruppering med utgångspunkt icke från bostäderna utan från de boende eller från hyreslägenheterna i stället för från samtliga lägenheter, bliva jämförelsetalen i båda fallen högre, varemot de särskilda orternas plats på skalan icke undergår några större förändringar.

Jämföras de uppgifter, som i förevarande utredning meddelas rörande arbetarbefolkningens relativa antal å olika orter, med motsvarande upplysningar om arbetarantalet i kommerskollegiets årliga industriberättelser, kan i stort sett samstämmighet konstateras i frågan, om en viss ort bör karakteriseras såsom utpräglad bostadsort för arbetare eller icke. I fråga om den närmare gradationen härvidlag föreligga däremot åtskilliga avvikelser, vilka emellertid naturligt förklaras därigenom, att förevarande utredning, i olikhet med industriberättelsen, å ena sidan medtagit icke blott arbetare inom industri utan även inom hantverk, handel och samfärdsel, å den andra åter klassificerat befolkningen uteslutande efter hushållsföreståndarens yrke utan hänsyn till de enskilda hushållsmedlemmarnas ev. skiljaktiga sysselsättning. Denna sistnämnda omständighet är av mycken betydelse särskilt å sätesorter för industrier med omfattande kvinno- och barnarbete. Medan exempelvis Eskilstuna och Borås i 1913 års industristatistik redovisas med resp. 187 och 223 industriarbetare per 1 000 invånare, utgöra enligt bostadsräkningen arbetarhushållens relativa medlemsantal i dessa städer resp. 65·7 och 60·9 %, vilken omkastning till huvudsaklig del torde böra tillskrivas den skiljaktiga sammansättningen av resp. metall- och textilindustriens arbetarstam.[1]

Ur bostadssocial synpunkt är emellertid icke blott de boendes antal av betydelse utan även deras ställning inom familjen eller hushållet. I detta syfte begärdes å de vid 1912—1913 års bostadsräkning använda lägenhetskartolinerna särskilda uppgifter om, huru många av de boende, som utgjordes av barn (under 15 år) och huru många, som ej tillhörde lägenhetsinnehavarens familj eller tjänstefolk. Då sistnämnda fråga i anvisningarna förtydligats därhän, att som familjemedlemmar skulle anses makar, barn, barnbarn, föräldrar och övriga närmare släktingar samt fosterbarn, ävensom att bland tjänstefolk jämväl skulle inräknas hos bostadsinnehavaren anställda hantverksgesäller och -lärlingar, som hos honom åtnjuta kost och logi, borde svaret på sistnämnda fråga i huvudsak komma att avse sådana främmande, som av lägenhetsinnehavaren hyra rum eller sovplats. Vid 1913—1914 års räkning begärdes,

[1] Industri, berättelse för år 1913, av kommerskollegium. Stockholm 1915, sid. 64 ff.

Tab. Q. Stadssamhällena. Relativa antalet barn samt inhyrande och inneboende inom olika lägenhetskategorier.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Barn (under 15 år)		Barn (under 15 år) i % av samtliga boende i				Inhyrande och inneboende		Inhyrande och inneboende i % av samtliga boende i			
	Antal	i % av samtliga boende	enkelkök, enkelrum m.m.	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 o. fl. rum och kök	Antal	i % av samtliga boende	enkelkök, enkelrum m.m	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 o. fl. rum och kök
Östra Sverige.												
Södertälje	3 519	31·2	26·1	36·6	31·3	22·3	392	3·5	2·4	2·1	4·2	5·8
Uppsala	5 507	22·3	8·9	30·0	25·9	16·0	2 236	9·0	2·7	2·5	8·0	17·9
Västerås	5 963	30·6	21·3	36·2	29·0	22·2	1 355	7·0	2·6	3·2	11·5	13·0
Nyköping	2 678	29·3	14·5	34·7	31·2	23·3	298	3·3	0·7	1·1	3·9	7·9
Eskilstuna	8 840	33·7	24·6	38·4	31·7	23·6	835	3·2	2·1	1·9	5·8	6·2
Linköping	6 179	29·1	17·2	36·2	29·8	21·6	585	2·8	1·1	0·8	3·0	6·0
Norrköping	11 058	27·7	22·0	31·8	26·8	22·0	1 433	3·6	3·1	2·2	5·4	6·2
Sala, Strängnäs, Motala	2 929	26·6	13·0	32·4	27·1	22·0	243	2·2	0·7	0·8	2·1	4·2
15 köpingar och municipalsamhällen	20 141	35·0	25·0	40·1	35·5	26·6	1 884	3·3	2·0	1·8	5·1	4·9
Småland och öarna.												
Jönköping	7 136	31·1	16·6	35·5	33·5	23·9	641	2·8	0·9	1·3	3·9	5·8
Kalmar	4 035	30·8	14·1	33·2	36·4	25·0	387	3·0	1·4	0·8	1·9	5·2
Västervik	2 941	32·6	16·8	37·0	35·5	24·6	83	0·9	1·0	0·4	1·0	2·0
Visby	2 440	30·2	17·5	31·8	35·3	25·3	151	1·9	0·6	0·8	1·2	3·2
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	6 830	32·8	24·3	38·7	37·5	23·0	325	1·6	1·0	0·4	2·0	2·5
7 köpingar och municipalsamhällen	3 694	32·3	16·9	34·8	36·7	27·5	299	2·6	0·6	0·6	2·8	3·5
Södra Sverige.												
Karlskrona	6 272	30·6	24·2	35·0	35·2	25·8	604	2·9	2·1	0·9	2·6	4·4
Kristianstad	2 505	27·2	13·8	28·1	31·8	25·5	386	4·2	0·4	2·0	3·0	5·7
Malmö	25 444	31·0	7·8	35·2	33·1	23·0	2 211	2·7	1·4	1·5	3·3	4·0
Lund	4 863	27·5	17·4	38·2	32·5	19·3	1 109	6·3	0·7	1·7	4·6	11·5
Landskrona	4 338	31·6	12·4	36·8	35·6	22·8	238	1·7	0·5	0·8	1·4	3·2
Hälsingborg	8 572	29·1	7·8	31·4	33·7	23·9	1 242	4·2	1·2	3·0	3·8	5·4
Ystad	3 062	32·2	21·1	36·1	35·7	25·7	138	1·5	—	0·3	1·0	3·0
Trälleborg	3 210	36·7	9·5	36·9	41·5	31·3	148	1·7	1·2	1·2	1·0	2·9
Karlshamn, Eslöv	3 170	29·5	19·7	29·8	34·9	25·3	175	1·6	0·1	0·5	1·0	2·8
12 köpingar och municipalsamhällen	9 601	34·5	16·0	38·3	37·9	29·7	441	1·6	0·9	0·7	1·0	2·8
Västra Sverige.												
Halmstad	5 096	32·4	17·2	38·0	35·0	26·3	284	1·8	1·4	0·5	1·6	3·4
Uddevalla	3 641	32·7	16·1	36·8	34·7	26·9	279	2·5	1·1	1·5	3·6	3·7
Borås	6 319	30·8	15·1	34·1	31·2	25·9	605	3·0	2·5	1·9	3·8	4·1
Karlstad	4 974	31·9	22·9	39·3	30·8	23·4	666	4·3	1·0	1·1	5·1	9·8
Örebro	8 646	29·2	15·8	35·2	29·4	22·3	1 601	5·4	3·4	2·8	7·5	8·0
Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	15 192	31·4	17·6	36·0	34·0	25·6	1 281	2·6	1·3	1·1	2·7	5·1
18 köpingar och municipalsamhällen	16 550	35·5	19·3	38·9	36·4	30·1	1 393	3·0	2·4	2·2	4·2	4·0
Norra Sverige.												
Falun	2 902	29·3	20·3	35·5	30·0	22·5	369	3·7	0·6	1·1	3·6	8·0
Gävle	9 667	30·9	22·2	35·3	30·3	24·2	712	2·3	1·5	1·3	2·7	5·3
Söderhamn	3 257	31·9	29·4	36·2	30·8	23·1	171	1·7	0·8	0·8	2·2	4·9
Sundsvall	3 875	29·4	27·3	36·6	29·2	21·7	486	3·7	1·6	2·1	3·7	7·0
Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	8 396	30·5	19·0	37·6	33·2	24·8	1 245	4·5	1·6	1·7	4·3	8·5
20 köpingar och municipalsamhällen	11 278	34·8	29·2	39·7	35·0	27·2	1 106	3·4	3·5	2·9	3·8	4·3
Samtliga orter	**264 720**	**31·2**	**21·0**	**36·3**	**33·6**	**24·4**	**28 037**	**3·3**	**1·9**	**1·7**	**3·5**	**5·8**

Tab. R. Stadssamhällena. Relativa antalet tjänstefolk m. fl. inom olika lägenhetskategorier (uthyrda lägenheter).

Anm. Uppgifterna avse endast de vid 1913—1914 års bostadsräkning undersökta orterna.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Orter och ortsgrupper	Tjänstefolk m. fl. i uthyrda bostadslägenheter		Tjänstefolk m. fl. i % av samtliga boende i										
	Antal	i % av samtliga boende	enkelrum, enkelkök m. m.	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 rum o. kök	4 rum o. kök	5 rum o. kök	6 o. fl. rum och kök	smålägenheter (t. o. m. 2 rum o. kök)	större lägenheter om 3 o. fl. rum o. kök	arbetarhushåll	övriga hushåll
Östra Sverige.													
Södertälje	265	3·0	0·5	0·3	1·0	6·0	12·6	12·9	25·7	0·4	12·2	0·2	7·4
Uppsala	930	4·6	0·1	0·3	1·1	4·6	10·8	16·2	19·5	0·5	12·3	0·3	8·0
Västerås	460	2·9	0·5	0·3	1·8	7·5	11·0	18·5	23·6	0·7	12·8	0·8	4·2
Nyköping	214	3·1	0·1	0·3	1·4	7·8	15·1	20·3	25·0	0·5	14·3	0·2	7·4
Linköping	694	4·1	0·3	0·4	2·1	7·2	12·1	17·5	26·8	0·8	14·2	0·4	7·7
Sala, Strängnäs, Motala	289	4·3	—	0·7	1·9	5·9	14·7	14·6	22·4	1·0	12·7	0·3	7·0
11 köpingar och municipalsamhällen	431	1·9	0·3	0·3	1·3	6·9	14·3	17·4	26·3	0·5	12·1	0·3	5·4
Småland och öarna.													
Kalmar	321	3·1	0·5	0·2	0·5	3·1	7·8	13·7	20·6	0·4	8·6	0·2	6·0
Västervik	135	2·3	0·2	0·3	0·9	7·0	15·6	16·7	24·5	0·4	13·4	0·2	5·3
Visby	138	3·1	—	0·1	0·3	3·1	10·5	14·4	20·4	0·2	9·5	0·1	6·1
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	479	3·0	0·2	0·3	0·6	4·9	11·6	17·2	22·6	0·4	12·2	0·3	7·1
7 köpingar och municipalsamhällen	278	3·5	—	0·2	1·5	4·1	11·6	16·3	20·6	1·0	9·2	0·4	6·1
Södra Sverige.													
Karlskrona	418	2·5	0·6	0·3	0·3	2·1	6·7	15·9	24·6	0·3	7·0	0·2	4·1
Kristianstad	454	5·8	0·8	0·2	0·6	3·0	9·4	17·8	26·6	0·6	11·1	0·2	9·4
Malmö	1 776	2·4	0·4	0·1	0·4	2·2	9·8	16·1	24·8	0·3	9·7	0·1	5·5
Landskrona	220	2·0	—	0·0	0·3	1·9	9·7	16·0	24·2	0·2	8·3	0·2	5·4
Hälsingborg	792	3·2	0·2	0·8	0·5	1·8	8·2	15·0	22·3	0·6	8·4	0·5	6·4
Ystad	218	3·4	0·5	0·1	0·8	2·8	8·6	20·5	23·6	0·5	11·6	0·1	7·0
Trälleborg	128	3·2	—	—	0·4	2·6	11·2	17·9	26·5	0·3	10·6	—	7·4
Karlshamn, Eslöv	257	3·4	0·6	0·1	0·6	3·3	8·4	15·5	22·9	0·5	9·4	0·2	6·5
12 köpingar och municipalsamhällen	216	1·5	0·4	0·0	0·4	2·0	7·3	13·4	19·6	0·3	5·4	0·1	4·4
Västra Sverige.													
Halmstad	398	3·2	0·2	0·1	0·7	4·4	10·3	16·0	22·0	0·4	11·4	0·2	6·6
Uddevalla	200	2·7	—	0·1	1·2	5·4	8·6	15·7	25·8	0·4	10·9	0·2	6·3
Borås	327	2·1	0·2	0·1	1·1	4·3	11·0	17·1	23·1	0·4	10·0	0·2	5·7
Örebro	843	3·4	0·6	0·5	1·3	7·0	11·0	18·0	22·7	0·8	12·7	0·4	7·0
Falkenberg, Lysekil, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	856	3·2	0·3	0·3	1·1	6·9	12·8	18·0	23·6	0·6	12·9	0·3	7·1
17 köpingar och municipalsamhällen	336	1·1	0·5	0·2	0·7	4·6	11·3	12·6	23·5	0·3	9·0	0·2	4·0
Norra Sverige.													
Falun	283	4·3	0·8	0·3	1·0	7·1	14·5	13·3	23·5	0·5	14·0	0·3	7·8
Gävle	670	2·9	0·4	0·5	1·7	7·6	14·3	17·7	25·5	0·7	14·3	0·4	6·2
Söderhamn	134	2·9	0·1	0·3	1·5	8·8	12·0	16·9	26·0	0·5	14·8	0·1	6·8
Härnösand, Östersund, Umeå	907	6·5	0·3	1·2	3·7	8·8	13·4	19·5	23·7	1·9	15·0	0·7	9·6
19 köpingar och municipalsamhällen	543	3·1	1·0	1·0	4·6	10·7	14·9	21·2	24·6	1·5	15·5	1·1	7·0
Samtliga orter	**14 610**	**3·0**	**0·4**	**0·3**	**0·9**	**4·4**	**10·7**	**16·5**	**23·4**	**0·6**	**11·0**	**0·3**	**6·4**

som förut nämnts, särskilda uppgifter rörande antalet arbetsbiträden (tjänstefolk, gesäller, lärlingar), varjämte ett försök gjordes att tillika fördela de boende på män och kvinnor, vilket dock i många fall ledde till otillfredsställande resultat och därför måste vid bearbetningen lämnas å sido. Vid båda undersökningarna kunde emellertid skillnad göras mellan vuxna och barn samt mellan familjemedlemmar och främmande; vid den senare föreligga därjämte upplysningar rörande antalet tjänstefolk m. fl.

De vid bostadsräkningarna påträffade barnen redovisas, fördelade på olika slag av bostadslägenheter, i absoluta tal i tab. 3, kol. 2—7, och i relativa tal i tab. Q, kol. 2—7. Enligt dessa tabeller uppgick hela antalet barn till 264 720 eller 31·2 % av samtliga boende i bostadslägenheter. Flera av de redovisade orterna förete dock tämligen utpräglade egendomligheter i ifrågavarande hänseende. För anmärkningsvärd talrikhet hos barngruppen (c:a 35 % eller däröver) utmärka sig särskilt de västsvenska, östsvenska, nordsvenska och sydsvenska köpingarna och municipalsamhällena, varibland finnes ett stort antal förstads- och industrisamhällen, för vilkas befolkning hög barnprocent är ett demografiskt särdrag.[1] Bland större städer företer Trälleborg ett relativt barnantal, som t. o. m. överträffar nyssnämnda ortsgruppers, och även Eskilstuna, Västervik och Uddevalla visa mycket höga jämförelsetal (33 à 34 %). Å andra sidan karakteriseras särskilt Uppsala (22·3 %), Kristianstad (27·2 %) och Lund (27·5 %) samt bland de mindre städerna Sala, Strängnäs och Motala (26·6 %) genom barngruppens fåtalighet. Ännu lägre är relativa barnantalet i Stockholm (21·2 %), såsom framgår av den på grundval av 1910 års folkräkning verkställda åldersfördelningen,[2] vars resultat i stort sett ganska väl överensstämmer med bostadsbefolkningens nu berörda fördelning på barn och vuxna. *Undantag gör egentligen blott staden Karlskrona, där barnprocenten* enligt folkräkningen uppgick till endast 26·4 men enligt bostadsräkningen till 30·6, en höjning som dock synes kunna i huvudsak förklaras därigenom, att den i regel ogifta kasernerade militären lämnats åsido vid beräkningen av sistnämnda tal, som blott avser de i egentliga bostadslägenheter boende.

Fördelas de redovisade barnen på olika slag av bostäder, befinnes proportionen av barn i förhållande till samtliga boende utgöra 21·0 % i enkelkök, enkelrum o. d., 36·3 % i 1 rum och kök, 33·6 % i 2 rum och kök samt 24·4 % i 3 och flera rum och kök. Att barnprocenten är lägst i den förstnämnda gruppen, sammanhänger givetvis med, att flertalet hithörande lägenheter icke äro avsedda till familjebostäder. Där enrumslägenheter i stor utsträckning användas som sådana, stiger barnantalet bland de boende avsevärt, såsom till 29·4 % i Söderhamn, 29·2 % i de nordsvenska småsamhällena, 27·3 % i Sundsvall o.s.v. Störst är barnens andel vanligen i lägenheterna om 1 rum och kök, vilket i sin mån belyser denna lägenhets egenskap av normal familjebostad för arbetare inom större delen av vårt land. Av de i sådana lägenheter boende äro i Öst- och Nordsveriges köpingar och municipalsamhällen, i Karlstad, i Huskvarna, Växjö och Oskarshamn c:a 40 % barn under

[1] Yngve Larsson: Inkorporeringsproblemet I, sid. 17 ff.
[2] Folkräkningen den 31 dec. 1910 av K. Statistiska Centralbyrån. II. Folkmängdens fördelning efter kön, ålder och civilstånd. Stockholm 1913, sid. 30*.

15 år. Å sådana sydsvenska orter, där 2 rum och köks-lägenheten tävlar om platsen som de mindre bemedlades normalbostad, uppvisar denna kategori dock delvis högre barnprocent, såsom i Kalmar, Visby, de småländska köpingarna och municipalsamhällena, Karlskrona, Kristianstad, Hälsingborg, Trälleborg (41·5 %), Karlshamn och Eslöv. Lägenheterna om 3 rum och kök och däröver, förete, såsom till stor del bebodda av mera bemedlade, en väsentligt mindre grad av barnrikedom, växlande från 16·0 % (Uppsala) till 31·3 % (Trälleborg).

Det varierande barnantalet å olika orter och lägenhetskategorier förklaras till väsentlig del genom de skiljaktigheter olika socialgrupper förete i ifrågavarande hänseende. Uppgifter i detta avseende meddelas i bostadsbeskrivningarna för Norrköping, Jönköping och Sundsvall, där de i smålägenheter boende hushållen med hänsyn till hushållsföreståndarens yrke (sysselsättning), uppdelats i fem huvudgrupper, nämligen arbetare, tjänstemän, självständiga näringsidkare, pensionärer och understödstagare. Såsom arbetarhushåll hava härvid liksom vid bostadsräkningen betraktats samtliga hushåll, där hushållsföreståndaren har sin huvudsakliga inkomst av kroppsarbete hos enskilda arbetsgivare, inberäknat med arbetare socialt jämställda löntagare i det allmännas tjänst. Till pensionärernas grupp hava räknats de hushåll, vilkas föreståndare åtnjuta pension eller årligt understöd på grund av föregående anställning i offentlig eller enskild tjänst, medan till understödstagarnas grupp hänförts de hushåll, som för sitt uppehälle äro hänvisade till den offentliga fattigvården eller till understöd från släktingar o. d. Beträffande övriga grupper torde endast behöva påpekas, att till tjänstemannagruppen även räknats några personer med s. k. fria yrken.

Det relativa barnantalet inom dessa socialgrupper framgår av nedanstående översikt:

Hushållsföreståndarens yrke:		Arbetare	Tjänstemän	Självständiga näringsidkare	Pensionärer	Understödstagare	Samtliga
Antal barn i % av samtliga boende	Norrköping	34·0	36·5	25·2	8·7	14·8	**30·0**
	Jönköping	38·6	41·6	34·2	12·8	10·1	**36·0**
	Sundsvall	38·1	37·1	26·6	5·1	38·8	**34·6**

Tablån utvisar, att tjänstemanna- och arbetargrupperna i regel förete det största barnantalet. De självständiga näringsidkarna uppvisa en lägre barnprocent, vartill en förklaringsgrund är, att särskilt bland hantverkarna förekommer ett ej obetydligt antal kvinnliga, ogifta hushållsföreståndare (sömmerskor, strykerskor o. d.). Det ytterst ringa barnantalet inom pensionärsgruppen sammanhänger naturligtvis med, att ifrågavarande hushåll ofta utgöras av ensamboende äldre personer. Dylika förekomma givetvis även bland understödstagarna, men motväges detta delvis därav, att denna kategori jämväl innefattar ett flertal barnrika hushåll.

Av nästan ännu större betydelse för bedömande av bostadsbefolkningens sociala sammansättning är att utröna, till huru stor del denna utgöres av familjemedlemmar och till huru stor del av främmande, vare sig dessa tillhöra hushållet eller icke.

Bland de till hushållet hörande främmande personerna kunna väl, som ovan nämnts, förefinnas gesäller och lärlingar i bostadsinnehavarens yrke, men på grund av kost- och logisystemets allmänna upphörande såsom löneform för städernas hantverksarbetare, spela, såsom också bostadsbeskrivningarna för Norrköping, Jönköping och Sundsvall siffermässigt ådagalägga, yrkesarbetare i arbetsgivarens kost numera knappast någon roll, utan utgöres jämväl inom smålägenheterna den där boende lejda arbetshjälpen så gott som uteslutande av med husligt arbete sysselsatta kvinnliga tjänare. Uppgifter om dessa, vilka som nämnts endast föreligga för de av 1913—1914 års bostadsräkning berörda orterna, hava sammanställts i tab. R. Härav framgår att på samtliga ifrågavarande orter *förefunnos tillhopa 14 610 tjänare o. d.*, motsvarande 3·0 % av de i bostadslägenheter boende, vilken siffra nära sammanfaller med de motsvarande tal, som framkommit vid den fördelning av rikets befolkning efter yrkesställning, som verkställts på grundval av 1910 års folkräkning (3·0 % för hela riket och 3·5 % för städerna).[1]

Även i fråga om det relativa antalet tjänare m. fl. förete emellertid de redovisade stadssamhällena avsevärda olikheter. Medan antalet tjänare o. d. i förhållande till totalantalet boende utgör 6·5 % i Härnösand, Östersund och Umeå, 5·8 % i Kristianstad, 4·6 % i Uppsala samt 4·3 % i Sala, Strängnäs, Motala och Falun, sjunker tjänstefolksprocenten till 2·1 % i Borås och 2·0 % i Landskrona samt till 1·9 % i Östsveriges, 1·5 % i Sydsveriges och 1·1 % i Västsveriges köpingar och municipalsamhällen.

Nu nämnda exempel leda uppmärksamheten på, att det relativa antalet tjänare på en viss plats icke beror på tillfälligheter utan nära sammanhänger med resp. orters eller ortsgruppers hela sociala och ekonomiska struktur. De i tab. R, kol. 4—14, meddelade uppgifterna giva också vid handen, att procenttalet tjänare ger ett ganska gott jämförande mått på den ekonomiska genomsnittsnivån inom olika lägenhetskategorier och socialgrupper. Medan sålunda tjänstefolksprocenten endast utgör 0·4 % i enkelkök, enkelrum o. d., 0·3 % i 1 rum och kök och 0·9 % i 2 rum och kök, stiger den till 4·4 % i lägenheter om 3 rum och kök, till 10·7 % i 4 rum och kök, till 16·5 % i 5 rum och kök samt till 23·4 % i 6 rum och kök, vilken sistnämnda siffra häntyder på, att tjänare här förefinnas i så gott som samtliga lägenheter.

Betraktas smålägenheterna för sig och de större lägenheterna för sig, blir procenttalet tjänare resp. 0·6 och 11·0, därest gränsen drages vid 2 rum och kök (inberäknat). Tjänarsiffrorna för vissa orter häntyda emellertid på, att denna gräns icke alltid är konstant, utan att exempelvis å vissa norrlandsorter redan 2 rum och köks-lägenheterna i avsevärd utsträckning innehavas av högre samhällsklasser, medan åter i Sydsverige även 3 rum och köks-lägenheterna flerstädes i stor utsträckning bebos av arbetare o. d. Uppdelas, såsom skett i tabellens kol. 13 och 14, bostadsinnehavarna efter yrke i arbetare och övriga, visar det sig, att medan inom denna sistnämnda hushållskategori 6·4 % av de boende äro tjänare o. d., sjunker för arbetar-

[1] Folkräkningen den 31 dec. 1910 av K. Statistiska Centralbyrån. III. Folkmängdens fördelning efter yrken. Stockholm 1917, sid. 39*.

gruppens vidkommande procenttalet till 0·3, vilket häntyder på, att man inom denna samhällsklass endast i undantagsfall, såsom vid hustruns sjukdom e. d., anlitar lejd arbetshjälp.

Riktar man därefter uppmärksamheten på de i lägenheterna boende främmande, vilka icke tillhöra lägenhetsinnehavarens matlag, utgöra dessa den bostadssocialt så betydelsefulla klassen av inhyrande och inneboende, vilken dock innefattar i socialt avseende så olikartade element, som å ena sidan den stundom ganska välsituerade person, som av lägenhetsinnehavaren förhyr ett möblerat rum, å den andra den ofta samhällets bottenskikt tillhörande individ, som mot någon ringa betalning mottages som »nattgäst» i någon fattig familj. Numeriska upplysningar rörande denna inbördes nog så heterogena kategori meddelas i kol. 8—13 av tab. 3 och den därpå byggda tab. Q. Härav framgår, att å bostadsräkningsorterna totalantalet inhyrande och inneboende uppgick till 28 037 eller 3·3 % av samtliga, vilket häntyder på, att dylika skulle förefinnas i ungefär var tionde lägenhet.

Förhållandena ställa sig emellertid jämväl i detta avseende ganska olikartade inom olika lägenhetskategorier och å olika orter.

För enkelkök, enkelrum o. d. utgör sålunda procenttalet inhyrande och inneboende 1·9, och det nedgår till 1·7 i fråga om 1 rum och köks-lägenheterna, vilka ju utgöra typen för en enkel arbetarbostad, och där frestelsen att taga inneboende givetvis icke är stor. Beträffande bostäderna om 2 rum och kök stiger däremot inneboendefrekvensen till 3·5 % och inom de större lägenheterna om 3 eller flera rum och kök till 5·8 %.

Betraktas de särskilda stadssamhällena synas lägenheterna vara så gott som fria från främmande element å orter såsom Västervik, Ystad, Huskvarna, Växjö och Oskarshamn, Karlshamn och Eslöv, gruppen av sydsvenska köpingar och municipalsamhällen, Landskrona, Trälleborg, Söderhamn, Halmstad och Visby, där den allmänna inneboendeprocenten understiger 2 %. Mer än 5 % av bostadsbefolkningen utgöra de inhyrande och inneboende blott i fyra städer, nämligen universitetsstäderna Uppsala och Lund samt industristäderna Västerås och Örebro. Ser man på de speciella inneboendeprocenterna, finner man dock, att i fråga om de båda förstnämnda städerna det höga allmänna genomsnittet huvudsakligen betingats genom osedvanligt hög inhyrandefrekvens i de större lägenheterna, medan för de båda förstnämnda orterna siffrorna jämväl synas peka på ett rätt utbrett inneboendesystem i de allra minsta lägenheterna om ett rum och ett rum och kök, vilket ganska betänkliga förhållande även tyckes hava motsvarigheter å andra håll, såsom i Nordsveriges köpingar och municipalsamhällen, Norrköping och Hälsingborg.

Till jämförelse med nu meddelade sifferuppgifter må anföras, att enligt den senaste för Stockholm verkställda undersökningen av detta slag, vilken visserligen, som ovan sid. 27* omnämnts, avser en så långt tillbaka liggande tidpunkt som år 1900 och som på grund av den använda undersökningsmetoden torde få anses giva ett något för högt resultat, beräknas antalet inneboende (och inhyrande) till ej mindre än 27·4 % av samtliga boende i lägenheter t. o. m. 3 rum och kök, nämligen 29·0 % i enkelkök, 24·9 % i enkelrum, 22·0 % i

1 rum och kök, 32·1 % i 2 rum och kök samt 32·0 % i 3 rum och kök. Med dessa siffror — vilka visserligen avse ett alltför vitt och obestämt inneboendebegrepp och därför kanske borde utbytas mot det vid 1896 års undersökning genom personliga besök konstaterade genomsnittstalet 10·8 % — för ögonen, torde bostadsräkningarna få anses oförtydbart giva vid handen, att någon inneboendefråga i svårare bemärkelse knappast existerar i flertalet svenska landsortsstäder. Ej ens i Göteborg synes så vara förhållandet, ty den därstädes vid årsskiftet 1910/11 anordnade representativa bostadsbeskrivningen, som förut omnämnts, gav vid handen, att av samtliga boende i de beskrivna lägenheterna t. o. m. 2 rum och kök 4·7 % voro inhyrande (eller inneboende). Till jämförelse må anföras, att nämnda tal för Köpenhamns vidkommande utgjorde 5·2 % (1916) samt att detsamma i tyska storstäder (1905) merendels översteg 5 och i världsstäder som Berlin och Hamburg uppgick till 8—10 %. Att på åtskilliga håll procenten av andrahandshyrande är ganska hög i vissa kategorier av större lägenheter, beroende på förefintligheten av ganska många medelklassfamiljer, som mottaga inackorderingar eller uthyra möblerade rum, är av mindre betydelse, då här blott undantagsvis torde förefinnas de moraliska missförhållanden, vilka bestå i ett obehörigt sammanförande i bostaden och speciellt i sovrummen av personer, som icke stå i familjeförhållande till varandra.

Det må emellertid framhållas, att bostadsräkningens summariska arbetsmetoder endast möjliggöra en ungefärlig uppfattning om inneboendefrågans art och omfattning å en viss ort. En noggrann och ingående kunskap rörande detta invecklade spörsmål kan endast vinnas på grundval av detaljerade lokalundersökningar, utförda genom särskilda husbesökare, och har denna synpunkt jämväl beaktats vid de i samband med bostadsräkningarna verkställda representativa bostadsbeskrivningarna över smålägenheterna i Norrköping, Jönköping och Sundsvall, dock med vederbörligt hänsynstagande till att inneboendefrågan här måste tillmätas mera periferisk betydelse än i storstäderna.

I denna undersökning hava hushållen efter deras art fördelats i tre grupper, nämligen ensamboende personer, hushåll av endast familjemedlemmar samt hushåll bestående av både familjemedlemmar och främmande. Såsom familjemedlemmar hava ansetts makar, barn, barnbarn och föräldrar samt övriga närmare släktingar, vilka uppehålla sig i familjen utan att för mat och bostad erlägga kontant betalning. Familjemedlemmarna kunna ytterligare uppdelas i lägenhetsinnehavare och övriga familjemedlemmar, varvid såsom lägenhetsinnehavare räknats den person (eller gifta par), som förhyrt bostaden och i allmänhet ekonomiskt bär upp hushållet. Såsom främmande hava räknats personer, vilka icke stå i något som helst släktskapsförhållande till lägenhetsinnehavaren, samt även vissa avlägsnare släktingar, vilka icke kunnat anses såsom fullständigt införlivade med familjen.

I omstående tabell hava de undersökta hushållen å bostadsbeskrivningsorterna fördelats å nämnda tre huvudgrupper, varvid hänsyn jämväl tagits till hushållsföreståndarens yrke.

Hushållsföreståndarens yrke	Hushåll (i % av samtliga) bestående av								
	ensamboende personer			endast familjemedlemmar			familjemedlemmar och främmande		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
Arbetare	9·1	6·8	8·1	79·0	85·0	88·6	11·9	8·2	3·3
Tjänstemän	7·2	5·7	12·5	84·1	86·2	80·7	8·7	8·1	6·8
Självst. näringsidkare	13·9	16·7	14·9	65·6	72·8	76·2	20·5	10·5	8·9
Pensionärer	28·3	36·7	27·8	60·0	55·9	58·3	11·7	7·4	13·9
Understödstagare	32·0	32·1	38·6	48·1	53·6	56·8	19·9	14·3	4·6
Samtliga	**14·0**	**11·9**	**13·9**	**72·3**	**79·2**	**80·4**	**13·7**	**8·9**	**5·7**

Såsom synes voro familjehushållen utan främmande relativt talrikast företrädda inom arbetar- och tjänstemannagrupperna, under det att desamma bland pensionärs- och understödstagarhushållen endast uppgingo till omkring hälften. Inom sistnämnda grupper utgjordes hushållen till c:a en tredjedel av ensamboende personer, vilkas antal inom arbetargruppen endast uppgick till 7—8 %.

Beträffande förekomsten av olika slag av främmande i bostäderna meddelas närmare upplysningar i nedanstående översikt, varest hushållen fördelats såväl efter yrke som efter familjesammansättning:

Hushållskategorier (efter hushållens sammansättning, resp. hushållsföreståndarens yrke)	Antal hushåll med främmande (i % av samtliga)			Därav hushåll (i % av samtliga), som hade											
				tjänare m. fl.			inhyrande			inneboende			flera slag av främmande		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
Ensamma män	32·5	26·3	16·7	15·7	10·5	·	7·2	10·5	·	8·4	5·3	·	1·2	—	·
» kvinnor	25·0	13·9	11·3	3·3	2·8	·	7·0	5·6	·	14·0	5·5	·	0·7	—	·
Makar utan barn	4·6	4·7	1·6	0·5	—	·	1·8	3·8	·	2·3	0·9	·	—	—	·
» med endast minderåriga barn	10·1	7·5	5·7	3·4	1·5	·	4·1	3·6	·	2·2	2·4	·	0·4	—	·
Makar med minderåriga och vuxna barn	7·3	4·6	—	1·8	0·6	·	2·3	1·7	·	2·7	2·3	·	0·5	—	·
Makar med endast vuxna barn	7·4	4·5	1·9	1·1	—	·	3·2	1·1	·	2·6	3·4	·	0·5	—	·
Änklingar, änkor o. d.	17·3	13·8	7·7	4·3	3·0	·	5·5	6·0	·	7·3	3·6	·	0·2	1·2	·
Samtliga	**13·7**	**8·9**	**5·7**	**3·4**	**1·8**	**3·7**	**4·5**	**3·9**	**1·1**	**5·4**	**3·0**	0·9	**0·4**	**0·2**	—
Därav arbetare	11·9	8·2	3·3	1·9	0·9	1·5	3·6	4·4	0·7	6·0	2·7	1·1	0·4	0·2	—
tjänstemän	8·7	8·1	6·8	2·4	4·6	5·7	5·3	1·2	1·1	0·5	2·3	—	0·5	—	—
självst. näringsidkare	20·5	10·5	8·9	11·9	4·4	7·9	4·9	2·6	—	3·3	3·5	1·0	0·4	—	—
pensionärer	11·7	7·4	13·9	3·9	1·5	8·3	3·9	1·5	5·6	3·9	4·4	—	—	—	—
understödstagare	19·9	14·3	4·6	2·6	2·4	—	7·1	7·1	2·3	9·8	3·6	2·3	0·4	1·2	—

Av de i småhägenheter boende hushållen förete sålunda ensamboende personer och därnäst änklingar och änkor med barn väsentligt högre främmandefrekvens än de hushåll, som bestå av äkta makar. Ser man på de olika slagen av främmande, förekomma tjänare mest hos ensamma män, hos vilka ju också behovet av lejd arbetshjälp torde göra sig starkast gällande. De ensamma männen äro också de, som oftast taga emot inhyrande, medan inneboende vida oftare förekomma hos ensamboende kvinnor. Förklaringsgrunden härtill synes vara, att, såsom nedanstående tablå utvisar, flertalet av de inneboende utgöras av kvinnor men bland de inhyrande av män:

Slag av främmande:	Främmande i % av samtliga boende i		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
Tjänare m. fl.	1·1	0·5	1·1
därav män	—	0·1	—
kvinnor	1·1	0·4	1·1
Inhyrande	1·9	1·2	0·5
därav män	1·4	1·0	0·4
kvinnor	0·5	0·2	0·1
barn	0·0	0·0	
Inneboende	2·0	0·9	0·4
därav män	0·7	0·4	0·1
kvinnor	1·2	0·5	0·2
barn	0·1	0·0	0·1
Samtliga främmande	5·0	2·6	2·0

Medan sålunda de statliga bostadsundersökningarna synas häntyda på, att inneboendesystemet i betydelsen utav inhysande av främmande i bostäderna icke spelar någon mera framträdande roll i de svenska landsortsstäderna, lämna de icke några upplysningar om den del av inneboendefrågan, som sammanhänger med vuxna barns, fosterbarns och släktingars samt lärlingars och gesällers obehöriga samboende inbördes eller med familjen, särkilt på det sättet, att vuxna icke gifta av olika kön använda samma sovrum. De statistiska undersökningar i detta avseende, som verkställts av K. A. Edin i de förenämnda bostadsbeskrivningarna över Uppsala och Göteborg, synas giva vid handen, att dylikt samboende är ganska vanligt inom den mindre bemedlade befolkningen.[1]

Annat är ju också knappast att vänta i ett land som vårt, där särskilda sovrum äro sällsynta bland de breda lagren och även medlemsstarka arbetarfamiljer i stor utsträckning äro hänvisade till så små bostäder som ett rum eller ett rum och kök. Det må dock framhållas, att den statistiska metoden knappast kan till fullo sprida ljus över dylika ömtåliga och svårutredda förhållanden, och särskilt kommer den ofta till korta, när det gäller klarställandet av det för bedömande av desamma ytterst viktiga spörsmå-

[1] »Samboende» förekom i Göteborg i 19 % av samtliga beskrivna lägenheter och i 21 % av arbetarlägenheterna, medan i Uppsala motsvarande tal var 17·8 %. Av den vuxna befolkningen i de undersökta göteborgslägenheterna voro 23 % »samboende». De mindre bemedlades bostadsförhållanden i Göteborg, sid. 90, 139, 187.

Tab. 8. Stadssamhällena. De begagnade bostadslägenheterna, fördelade efter antalet boende per lägenhet.

1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Orter och ortsgrupper	Av 100 begagnade bostadslägenheter hade följande antal		Av 100 begagnade småläggenheter hade följande antal		Orter och ortsgrupper	Av 100 begagnade bostadslägenheter hade följande antal		Av 100 begagnade småläggenheter hade följande antal	
	t. o. m. 4 boende	5 o. fl. boende	t. o. m. 4 boende	5 o. fl. boende		t. o. m. 4 boende	5 o. fl. boende	t. o. m. 4 boende	5 o. fl. boende
Östra Sverige.					Trälleborg	65·8	34·2	69·5	30·5
Södertälje	69·0	31·0	71·5	28·5	Karlshamn, Eslöv . . .	72·7	27·3	78·1	21·9
Uppsala	73·0	27·0	81·0	19·0	12 köpingar och municipalsamhällen	67·3	32·7	71·1	28·9
Västerås	69·0	31·0	72·4	27·6					
Nyköping	72·4	27·6	76·9	23·1					
Eskilstuna	66·5	33·5	68·8	31·2	**Västra Sverige.**				
Linköping	71·7	28·3	76·6	23·4					
Norrköping	72·2	27·8	75·5	24·5	Halmstad	67·4	32·6	72·0	28·0
Sala, Strängnäs, Motala .	75·6	24·4	80·3	19·7	Uddevalla	64·6	35·4	67·9	32·1
15 köpingar och municipalsamhällen	66·2	33·8	68·6	31·4	Borås	63·9	36·1	67·4	32·6
					Karlstad	65·2	34·8	69·6	30·4
Småland och öarna.					Örebro	67·1	32·9	71·7	28·3
					Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg . .	68·5	31·5	72·6	27·4
Jönköping	66·9	33·1	70·1	29·9	18 köpingar och municipalsamhällen	61·8	38·2	64·3	35·7
Kalmar	67·6	32·4	73·3	26·7					
Västervik	71·5	28·5	74·0	26·0					
Visby	73·6	26·4	78·6	21·4	**Norra Sverige.**				
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	65·4	34·6	68·2	31·8					
7 köpingar och municipalsamhällen	67·2	32·8	71·3	28·7	Falun	67·8	32·2	73·4	26·6
					Gävle	66·5	33·5	70·0	30·0
Södra Sverige.					Söderhamn	65·3	34·7	68·1	31·9
					Sundsvall	66·1	33·9	71·5	28·5
Karlskrona	69·4	30·6	74·9	25·1	Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	64·3	35·7	71·5	28·5
Kristianstad	70·9	29·1	81·0	19·0	20 köpingar och municipalsamhällen	66·4	33·6	68·7	31·3
Malmö	68·9	31·1	72·0	28·0					
Lund	73·5	26·5	79·0	21·0	Samtliga orter	**68·0**	**32·0**	**71·8**	**28·2**
Landskrona	69·5	30·5	71·5	28·5					
Hälsingborg	67·6	32·4	73·2	26·8					
Ystad	70·9	29·1	74·3	25·7					

let, i vad mån det, som vid ett ytligt och skematiskt betraktande förefaller som ett moraliskt missförhållande, i verkligheten också är och av de boende själva uppfattas som ett sådant.

Betraktar man lägenheten som den yttre ramen för hushållets liv och verksamhet och likställes alltså, såsom vid mera summariska bostadsräkningar plägar ske, hushåll med boendelag, framgår hushållens storlek genom tabellbilagans tab. 4, varest bostadslägenheterna fördelats efter antalet boende per lägenhet, såväl å olika orter som inom större och mindre lägenheter. Denna tabell utvisar, att av samtliga 224 475 begagnade bostadslägenheter 63 för tillfället stodo tomma på grund av bortresa e. d. Den procentiska

Tab. T. Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna, fördelade efter boendetiden.

Orter	Av 100 uthyrda större bostadslägenheter hade följande av nuvarande innehavaren bebotts			Av 100 uthyrda smålägenheter hade följande av nuvarande innehavaren bebotts		
	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver
Östra Sverige.						
Södertälje	25·6	47·0	27·4	28·7	47·3	24·0
Uppsala	27·4	39·3	33·3	22·4	41·6	36·0
Västerås	24·8	48·4	26·8	33·4	45·7	20·9
Nyköping	22·7	50·2	27·1	21·0	45·0	34·0
Eskilstuna	22·4	44·5	33·1	25·5	42·7	31·8
Linköping	23·6	45·1	31·3	26·2	44·1	29·7
Norrköping	17·6	45·4	37·0	19·6	42·1	38·3
Sala, Strängnäs, Motala	27·4	47·4	25·2	28·6	42·7	28·7
15 köpingar och municipalsamhällen	39·7	45·9	14·4	38·3	40·5	21·2
Småland och Öarna.						
Jönköping	21·0	41·3	37·7	18·9	39·6	41·5
Kalmar	25·8	49·5	24·7	25·1	43·5	31·4
Västervik	19·9	49·7	30·4	28·3	44·2	27·5
Visby	20·0	49·5	30·5	26·2	47·9	25·9
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	19·2	42·8	38·0	18·9	40·2	40·9
7 köpingar och municipalsamhällen	26·3	48·2	25·5	25·6	49·0	25·4
Södra Sverige.						
Karlskrona	22·3	45·0	32·7	24·4	42·4	33·2
Kristianstad	17·8	48·8	33·4	27·3	41·9	30·8
Malmö	25·7	46·6	27·7	28·4	44·4	27·2
Lund	23·2	45·9	30·9	25·0	40·9	34·1
Landskrona	20·3	45·2	34·5	24·0	41·8	34·2
Hälsingborg	21·1	46·1	32·8	26·8	43·7	29·5
Ystad	24·7	43·7	31·6	24·6	43·8	31·6
Trälleborg	28·9	42·2	28·9	31·2	42·2	26·6
Karlshamn, Eslöv	23·9	45·7	30·4	21·3	45·3	33·4
12 köpingar och municipalsamhällen	26·2	44·0	29·8	31·1	45·7	23·2
Västra Sverige.						
Halmstad	20·1	49·2	30·7	21·2	47·7	31·1
Uddevalla	24·6	46·8	28·6	26·8	40·5	32·7
Borås	18·3	48·1	33·6	19·1	47·4	33·5
Karlstad	23·6	48·6	27·8	29·1	48·4	22·5
Örebro	25·3	47·7	27·0	31·8	46·4	21·8
Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	20·6	45·7	33·7	25·6	45·1	29·3
18 köpingar och municipalsamhällen	21·4	48·8	29·8	24·4	45·1	30·5
Norra Sverige.						
Falun	21·6	46·8	31·6	26·9	45·7	27·4
Gävle	20·3	42·7	37·0	22·0	47·4	30·6
Söderhamn	21·2	39·4	39·4	24·1	43·9	32·0
Sundsvall	25·0	45·7	29·3	28·5	47·8	23·7
Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	26·2	46·8	27·0	28·9	48·3	22·8
20 köpingar och municipalsamhällen	23·7	49·1	27·2	35·0	46·3	18·7
Samtliga orter	23·5	46·0	30·5	26·4	44·2	29·4

fördelningen av återstående 224 412 bostäder på boendelag av olika storlek framgår av nedanstående på tab. 4 grundade översikt, varuti jämväl skillnad gjorts mellan smålägenheter och större lägenheter:

	Av 100 lägenheter hade följande nedanstående antal boende									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
Smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök)	16·5	19·7	19·6	16·1	11·4	7·3	4·4	2·6	1·4	1·0
Större lägenheter	3·3	13·8	18·6	18·7	15·6	11·7	7·9	4·7	2·8	2·9
Samtliga lägenheter	13·6	18·4	19·4	16·7	12·3	8·3	5·2	3·0	1·7	1·4

Såsom är att vänta, inrymma alltså de större lägenheterna proportionsvis flera större familjer än småbostäderna, men även beträffande dessa stiger i 1 746 fall eller 1·0 % av samtliga hushållsmedlemmarnas antal till tio eller däröver.

En översikt över boendeförhållandena å de särskilda orterna ger tab. S, varest emellertid de talrika hushållskategorierna sammandragits till tvenne, nämligen mindre familjer om högst fyra personer och större sådana med fem eller flera medlemmar. I genomsnitt för samtliga undersökningsorter räknade av samtliga hushåll 68·0 % intill fem medlemmar, medan för de i småbostäder boende motsvarande jämförelsetal var 71·8 %. Anmärkningsvärt talrika äro de mindre hushållen i Sala, Strängnäs och Motala, Visby, Lund och Uppsala, där deras antal utgör omkring tre fjärdedelar, i småbostäderna t. o. m. fyra femtedelar av samtliga. I motsats till dessa stå vissa orter med relativt många större hushåll, i främsta rummet gruppen av västsvenska köpingar och municipalsamhällen, Borås, Uddevalla samt Härnösand, Östersund, Umeå och Luleå. Sistnämnda stadsgrupp uppvisar relativt få stora hushåll i småbostäder, medan övriga orter utmärka sig genom talrika medlemsstarka hushåll även i småbostäderna.

I viss mån i samband med frågan om hushållens storlek står spörsmålet om deras boendetid. Denna fråga har praktisk betydelse därutinnan, att, vid sidan av den genom den stora boendetätheten och den talrika barnskaran förorsakade starkare slitningan av bostäderna, såsom en bidragande orsak till småbostädernas relativt höga hyror ofta uppgives invånarnas ostadighet och osäkerhet som hyresgäster. I vad mån detta antagande äger sin riktighet, framgår av tab. 13 i tabellbilagan samt den därpå grundade tab. T, där samtliga uthyrda bostadslägenheter med uppgiven hyrestid, tillhopa 164 942 eller 95·2 % av samtliga, fördelats efter den tid de innehafts av nuvarande hyresgäst, varvid åtskillnad gjorts mellan å ena sidan större bostadslägenheter, å den andra småbostäder (t. o. m. 2 rum och kök). Enligt hyresgästernas egna uppgifter skulle sålunda av småbostäderna 26·4 % hava bebotts kortare tid än 1 år, 44·2 % 1—5 år och 29·4 % 5 år och däröver, medan för de större lägenheterna motsvarande tal äro resp. 23·5, 46·0 och 30·5 % Lika obetydlig blir differensen i boendetidshänseende mellan småfolket och befolkningen i övrigt, om bostadsräkningsorterna fördelas i grupper på sätt här nedan skett:

	Antal hushåll i % av samtliga med nedanstående boendetid					
	i större bostadslägenheter			i småbostäder		
	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver
Städer med 10 000 inv. och däröver .	23·0	45·9	31·1	25·3	44·1	30·6
Övriga städer	22·9	45·7	31·4	24·9	44·7	30·4
Köpingar och municipalsamhällen . .	28·7	46·8	24·5	31·9	44·1	24·0

Utsträckes med ledning av tab. T jämförelsen till att avse särskilda orter, bestyrkas i stort sett dessa iakttagelser och befinnes det till och med, att i

ett ganska betydande antal samhällen smålägenheternas invånare i genomsnitt äro långvarigare hyresgäster än de större bostadslägenheternas.

Nu berörda boendetidssiffror äro av intresse icke blott såsom från en viss synpunkt karakteriserande invånarna i olika huvudgrupper av bostäder utan även såsom i någon mån givande ett mått på den särskilt ur bostadsbehovets och bostadsreservens (jfr sid. 93*) synpunkt betydelsefulla flyttningsfrekvensen såväl över huvud som å olika orter. Av den omständigheten att ungefär en fjärdedel av hyreslägenheterna bebotts kortare tid än ett år, får man dock icke utan vidare draga den slutsatsen, att så många bostäder årligen växla innehavare. I angivna tal ingå nämligen de nytillkomna bostäder, vilka under året för första gången tagits i bruk,[1] och bland de nyinflyttade äro även inräknade de nybildade hushåll, vilkas medlemmar före »bosättningsflyttningen» saknat egen bostad. Med hänsyn härtill och med stöd av vissa utländska undersökningar i frågan torde man kunna uppskattningsvis antaga, att i genomsnitt högst en femtedel av bostäderna årligen växla innehavare på grund av flyttning av redan färdigbildade hushåll.[2] Å de sär-

[1] Den av socialstyrelsen verkställda undersökningen om »byggnadsverksamheten i rikets stadssamhällen år 1913» (Stockholm 1915) redovisar även (sid. 35) relativa antalet under året tillkomna lägenheter å 105 bostadsräkningsorter. I genomsnitt för samtliga orter utgjorde bruttotillskottet 2·2 per 100 bostadslägenheter (högst 14·5 i Råsunda, lägst 0 å 11 smärre orter) och 2·1 per 100 smålägenheter (högst 25·0 i Lidingö, lägst 0 i 15 småsamhällen). Frånd ragas de avgångna bostäderna, erhålles nettotillskottet resp. 2·0 (högst 14·5, lägst — 1·3) % och 1·8 (högst 25·0, lägst — 1·5) %.

[2] Uppgifter i detta ämne föreligga, såvitt bekant, endast för vissa tyska städer, sammanställda i den förenämnda »Statistisches Jahrbuch deutscher Städte», varur må anföras nedanstående siffror, avseende år 1910:

Städer	Medelfolkmängd 1910 (1000)	Antal bostadsförändringar (in-, ut- och kringflyttningar) 1912 (1000)	Bostadsförändringsprocent	Antal bostadslägenheter 1910	Därav (i %) sådana, som innehafts under 1 år	1—5 år	över 5 år
Breslau	530·3	360·4	68·0	118 530	27·7	44·5	27·8
Stettin	241·7	165·4	68·4	* 57 847	36·2	41·5	22·3
Halle	187·2	130·3	69·6	39 590	24·6	39·1	36·3
Kiel	217·5	164·3	75·5	43 567	31·8	45·3	22·9
Leipzig	605·8	440·3	72·7	130 555	20·8	44·5	34·7
Düsseldorf	385·9	262·6	68·0	* 77 366	32·2	40·6	27·2
Essen	305·0	224·4	73·6	57 094	32·1	46·2	21·7

* Avser samtliga till bostad använda lägenheter (även »blandade»).

Tabellens förra del ger en nästan överraskande bild av flyttningsrörelsens väldiga proportioner i vissa tyska storstäder, i det att över $^3/_4$ av befolkningen årligen kunna ändra bostad genom in-, ut- eller kringflyttning. Vid bedömande av dessa siffror bör dock ihågkommas, att antalet flyttande hushåll ej är bekant utan endast antalet flyttande personer och att bland dessa finnas ett stort antal inneboende o. d., vilka växla bostad flera gånger under årets lopp och lika många gånger medtagas i statistiken. Ett korrektiv mot att förväxla dessa personflyttningar med de egentliga familjeflyttningarna giva i viss mån de ävenledes i tabellen meddelade, från i samband med 1910 års folkräkning verkställda bostadsräkningar hämtade uppgifterna om boendetidens längd i självständigt förhyrda bostadslägenheter. Erinras må dock om, att där flyttningarna till stor del gå utom staden, antalet flyttande familjer givetvis blir mycket högre än antalet bostäder, som växlat innehavare. Jfr även Bostadskommissionens utredningar VII. Bostadsfrågan i utlandet I, sid. 176 samt M. Rusch: Der Kommunale Wohnungsnachweis [Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, herausg. von J. Conrad, III: 45 (1913), sid. 433 ff.] — För Sveriges vidkommande har K. A. Edin i »Växande småfolksfamiljers bostadsfråga» (Ekon. tidskrift 1915, sid. 134) för 767 vid den meranämnda bostadsbeskrivningen i Göteborg undersökta hushåll beräknat medelboendetiden till $3^1/_2$ år, vilket för denna grupp skulle häntyda på snabbare bostadsförändringar än i texten beräknats.

skilda orterna är givetvis flyttningsfrekvensen mycket växlande. Sålunda synes omsättningen på smålägenhetsmarknaden gå tämligen långsamt å orter såsom Norrköping, Jönköping, Huskvarna, Växjö och Oskarshamn samt Borås, medan särskilt Västerås, Trälleborg, Örebro samt de östsvenska, sydsvenska och nordsvenska köpingarna och municipalsamhällena giva exempel på motsatsen. Med hänsyn till de stora skiljaktigheter i fråga om byggnadsverksamhet och befolkningstillväxt nämnda båda ortsgrupper förete under de senaste åren förefaller det dock tveksamt, om angivna differenser i fråga om bostadsväxlingen mera böra tillskrivas bostadsbefolkningens större eller mindre stabilitet än växlingarna i tillskottet av nya hem och nya människor.

b. De boendes fördelning efter utrymmet i bostäderna.

Av den redogörelse, som i föregående kapitel lämnats för bostadsbefolkningen, har även framgått, hurusom hushållens medlemsantal och sammansättning står i nära växelverkan med bostädernas art och storlek. Särskilt i ögonen fallande är detta samband beträffande inneboendefrekvensen samt fördelningen på boendegrupper av olika storlek. Även härvidlag är dock de boendes och bostädernas inbördes relation av mera indirekt art, och direkt blir den först, då de boende fördelas efter utrymmet i bostäderna. Härigenom erhålles ett statistiskt uttryck för bostadsstandarden å olika orter och inom olika lägenhetskategorier. Att närmare belysa denna är syftemålet med de sifferuppgifter, som meddelas i tabellbilagans tab. 5 och 6.

En antydan om, huru boendetätheten ställer sig å olika orter, lämna redan de i tab. 4 och den därpå byggda tab. S meddelade uppgifterna rörande lägenheter med olika antal boende, särskilt de siffror, som enbart avse småläghenheterna. Men även denna i viss mån homogena bostadsgrupp inrymmer ganska avsevärda storleksåtskillnader, och det är tydligt, att bostadsstandarden skall ställa sig väsentligt olika för exempelvis en familj på nio personer boende i ett enda rum än för en sådan förfogande över en lägenhet på två rum och kök. Närmare inblick i dessa förhållanden lämna vissa tabeller i lokalmonografierna (tab. L i stadsmonografierna och tab. S i industribygdsmonografierna), vilka giva en detaljerad fördelning av bostadslägenheterna efter antalet boende. Av tabellerna framgår klart, hurusom enkelrummen företrädesvis hysa en eller två personer, medan enkelköken vanligen bebos av mindre familjer och lägenheterna fr. o. m. 1 rum och kök utgöra bostäder för medelstora och större sådana, och de giva även en åskådlig bild av, huru starkt befolkade särskilt vissa småläghenheter äro.

Dylika tabeller hava jämväl utarbetats för övriga bostadsräkningsorter, men hava de av utrymmeshänsyn endast kunnat publiceras i sammandragen och bearbetad form uti tabellbilagans tab. 5, vars siffror, ytterligare koncentrerade och omräknade i procenttal, återgivas i tab. U. Dessa tabeller, vilka icke avse samtliga bostäder utan blott sådana mindre lägenheter

Tab. U. Stadssamhällena. Mindre bostadslägenheter med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och ortsgrupper	Av 100 mindre lägenheter hade följande antal mer än 2 boende pr rum	Därav lägenheter om				Av 100 boende i mindre läg. bodde följande antal i läg. med mer än 2 boende pr rum	Därav i lägenheter om			
		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum
Östra Sverige.										
Södertälje	23·5	31·7	30·4	10·2	2·9	38·5	57·8	49·2	20·4	7·1
Uppsala	14·5	14·1	20·1	9·1	2·2	27·0	32·2	36·5	18·9	5·4
Västerås	23·4	27·0	28·3	14·6	5·4	38·5	54·0	45·4	27·2	12·0
Nyköping	20·8	28·3	26·4	11·2	6·2	35·0	44·6	43·8	22·7	13·1
Eskilstuna	30·5	36·8	34·9	15·0	4·3	46·2	61·2	52·7	26·4	9·8
Linköping	19·6	22·3	26·3	10·7	3·2	34·7	45·8	45·7	22·5	7·9
Norrköping	25·9	28·9	30·2	14·7	4·7	42·9	53·4	49·0	28·2	10·8
Sala, Strängnäs, Motala	14·9	13·4	22·3	7·7	2·7	29·2	30·8	42·0	17·4	7·6
15 köpingar och municipalsamhällen	25·6	34·3	32·8	13·7	3·3	40·1	59·4	50·6	25·4	7·6
Småland och öarna.										
Jönköping	24·8	17·0	32·9	17·3	5·9	42·8	38·8	52·7	31·9	13·7
Kalmar	11·9	13·9	18·5	11·3	4·4	23·6	35·1	37·7	23·2	10·3
Västervik	21·2	18·1	28·6	13·7	5·2	37·6	41·1	47·6	27·4	11·7
Visby	10·1	15·5	15·6	9·0	2·5	20·8	38·8	33·5	19·4	6·5
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	21·5	20·9	32·1	16·6	2·5	37·8	46·0	54·1	30·8	6·1
7 köpingar och municipalsamhällen	13·4	8·1	21·0	13·6	4·1	26·1	22·0	42·0	26·5	9·7
Södra Sverige.										
Karlskrona	14·2	20·5	24·2	10·8	4·4	26·1	46·4	45·7	21·6	10·0
Kristianstad	7·5	7·5	12·7	8·1	2·6	16·0	20·1	31·1	17·9	5·9
Malmö	17·8	4·4	24·9	12·5	3·8	31·6	12·5	44·9	24·4	7·7
Lund	11·2	9·4	21·0	8·6	1·9	22·6	24·6	40·3	18·3	5·0
Landskrona	14·1	5·6	25·4	11·6	2·4	27·4	17·6	47·1	23·4	6·2
Hälsingborg	11·5	5·5	17·7	12·1	3·6	23·0	14·9	36·5	24·1	8·3
Ystad	12·0	11·8	20·8	8·8	2·8	23·3	32·8	39·7	18·5	7·8
Trelleborg	12·0	3·2	20·1	13·1	5·0	23·9	7·8	39·6	25·9	12·0
Karlshamn, Eslöv	9·0	11·5	15·4	8·4	2·5	19·0	31·4	35·3	18·4	6·2
12 köpingar och municipalsamhällen	13·5	5·8	25·3	11·5	3·6	25·6	15·1	46·4	23·2	8·4
Västra Sverige.										
Halmstad	17·5	9·6	26·2	13·4	6·3	33·9	20·4	49·8	27·1	14·6
Uddevalla	24·0	16·7	33·3	17·9	3·1	42·2	43·2	55·7	34·0	6·9
Borås	23·4	11·7	30·0	19·4	6·3	40·9	30·3	51·6	34·7	13·5
Karlstad	26·0	25·3	35·0	14·6	5·6	42·3	50·0	54·5	27·0	12·1
Örebro	20·9	21·3	27·8	15·2	3·9	35·4	43·7	46·2	28·0	8·5
Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	19·9	17·8	27·2	15·0	5·3	35·5	42·1	46·8	28·8	12·1
18 köpingar och municipalsamhällen	28·5	20·9	37·6	18·5	7·6	46·0	43·9	57·7	34·1	16·0
Norra Sverige.										
Falun	21·2	23·8	29·1	11·5	3·9	36·1	48·5	48·6	22·9	8·6
Gävle	29·6	34·8	35·2	14·5	5·2	46·9	60·7	55·0	28·3	10·9
Söderhamn	34·4	46·7	36·7	16·6	6·8	52·8	73·5	57·1	31·1	15·2
Sundsvall	29·5	39·7	34·8	14·2	4·1	45·5	66·4	54·8	26·9	9·1
Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	22·5	23·4	31·3	15·6	4·2	38·3	48·7	52·6	28·8	9·1
20 köpingar och municipalsamhällen	35·3	46·1	38·7	16·3	4·9	52·9	70·3	59·2	30·5	11·4
Samtliga orter	**21·2**	**25·3**	**29·4**	**13·1**	**4·1**	**36·4**	**50·9**	**49·5**	**25·7**	**9·5**

(fr. o. m. 1 t. o. m. 4 rum, d. v. s. 3 rum och kök), där avsevärd trångboddhet plägar förekomma, fördela dessa med avseende på särskilda orter i tvenne boendetäthetsgrupper, i det de särskilt redovisa de lägenheter, där boendetätheten överskrider två personer per rum (boningsrum och kök, d. v. s. utgör minst 3 personer i ett rum, 5 i två, 7 i tre och 9 i fyra), samt dessa bostäders befolkningsnumerär.

Enligt tabellerna kan en så betydande trångboddhet konstateras med avseende på 42 074 bostadslägenheter eller 21·2 % av samtliga undersökta mindre lägenheter, bebodda av 262 259 personer eller 36·4 % av totalbefolkningen inom dessa bostadskategorier. Undersöker man ur denna synpunkt de tre huvudslagen av samhällstyper, ställa sig ifrågavarande procenttal i de större städerna (med över 10 000 invånare) som resp. 20·2 och 35·2 %, medan de för de mindre städerna sjunka till resp. 19·2 och 34·6 % men för köpingarna och municipalsamhällena stiga till resp. 25·6 och 41·1 %. Än större äro differenserna mellan olika bostadskategorier, i det trångboddheten raskt sjunker med växande lägenhetsstorlek. Medan sålunda i en- och tvårums-lägenheterna resp. 25·3 och 29·4 % av lägenheterna med resp. 50·9 och 49·5 % av befolkningen hava mer än 2 boende per rum, utgöra för tre- och fyrarums-lägenheterna motsvarande procenttal resp. 13·1 och 4·1 % samt 25·7 och 9·5 %.

Utsträcker man undersökningen till att avse särskilda landsdelar och orter, möta ännu mer betydande skiljaktigheter. Med avseende på de redovisade lägenhetskategorierna, tagna under ett, förekomma de högsta relativtalen för lägenheter med två eller flera boende per rum i gruppen av nordsvenska köpingar och municipalsamhällen (35·3 %), Söderhamn (34·4 %), Eskilstuna (30·5 %), Gävle (29·6 %) och Sundsvall (29·5 %). Och även efter folkmängden räknat komma dessa övervägande nordsvenska orter i regel lägst på skalan, i det ungefär halva folknumerären (resp. 52·9, 52·3, 46·2, 46·9 och 45·5 %) i bostäder av angivna storlekstyper är så trångbodd. De mest framträdande exemplen på motsatta förhållandet visa Kristianstad, Karlshamn och Eslöv, Visby, Lund och Hälsingborg, sålunda övervägande sydsvenska orter, där jämförelsetalen utgöra resp. 7·5, 9·0, 10·1, 11·2 och 11·5 % efter lägenheterna och resp. 16·0, 19·0, 20·8, 22·6 och 23·0 % efter folkmängden räknat.

Granskar man de särskilda lägenhetskategorierna, möta de största motsatsförhållandena inom enrumskategorien. Medan exempelvis i Söderhamn 46·7 %, i de nordsvenska köpingarna och municipalsamhällena 46·1 % och i Sundsvall 39·7 % av enrumslägenheterna räknade mer än två boende och resp. 73·5, 70·8 och 66·4 % av deras invånare bodde i så starkt befolkade rum, uppgår i Trälleborg, Malmö och Hälsingborg motsvarande jämförelsetal till blott 3·2, 4·4 och 5·5 % i fråga om lägenheterna samt 7·8, 12·5 och 14·9 % i fråga om deras befolkning. Förklaringsgrunden till dessa betydande skiljaktigheter är tydligen det ovan flerstädes berörda förhållandet, att enrumslägenheter i avsevärd utsträckning användas som familjebostäder i Norrland men icke i Sydsverige.

Ser man på tvårumsbostäderna, av vilka det övervägande flertalet representerar typen ett rum och kök, voro skiljaktigheterna icke så stora. Det

största antalet starkt belagda lägenheter av detta slag uppvisa grupperna av nord- och västsvenska köpingar och municipalsamhällen med resp. 38·7 och 37·6 % efter lägenheterna och resp. 59·2 och 57·7 % efter folkmängden räknat, varefter följa städerna Söderhamn (36·7 och 57·1 %), Gävle (35·2 och 55·0 %) samt Karlstad (35·0 och 54·5 %). Minst är bostadstätheten inom denna lägenhetskategori i Kristianstad (12·7 och 31·1 %), Karlshamn och Eslöv (15·4 och 35·3 %), Visby (15·6 och 33·5 %), Hälsingborg (17·7 och 36·5 %) samt Kalmar (18·5 och 37·7 %).

Trerumslägenheterna, vilka få sin prägel genom bostäderna om två rum och kök, förete ungefär samma spänning mellan maximi- och minimisiffrorna. De förra föreligga beträffande Borås, de västsvenska köpingarna och municipalsamhällena, Uddevalla och Jönköping, där resp. 19·4, 18·5, 17·9 och 17·3 % av lägenheterna med resp. 34·7, 34·1, 34·0 och 31·9 % av befolkningen hava angivna höga boendetäthet. De lägsta talen företer däremot stadsgruppen Sala, Strängnäs och Motala med jämförelsetalen 7·7 och 17·4 %, därnäst Kristianstad med 8·1 och 17·9 % samt Karlshamn-Eslöv och Lund med resp. 8·4 och 18·4 % samt 8·6 och 18·3 %.

I fyrarumslägenheterna når den här avsedda trångboddheten ingenstädes höga tal. Högsta procentsiffran såväl efter lägenheterna (7·6 %) som efter folkmängden (16·0 %) räknat, nå de västsvenska köpingarna och municipalsamhällena, medan lägsta punkten betecknas av städerna Lund och Uppsala med resp. 1·9 och 2·2 % samt 5·0 och 5·4 %.

Enligt 1915 års kommunala bostadsräkning förefunnos i Stockholm (utom Brännkyrka) mer än två boende per rum i 18·3 % av samtliga mindre lägenheter, bebodda av 30·4 % av småbostadsbefolkningen. Sker fördelningen efter lägenhetskategorier, utgöra motsvarande siffror för enrums- 24·7 och 45·8 %, tvårums- 23·7 och 40·0 %, trerums- 13·8 och 25·8 % samt fyrarumslägenheter 3·4 och 8·0 %. För Göteborg utgjorde samtidigt relativa antalet mindre bostäder över den omnämnda trångboddhetsgränsen 27·8 %, bebodda av 45·4 % av motsvarande befolkning, medan för angivna bostadskategorier jämförelsetalen utgöra resp. 21·3 och 45·5, 36·2 och 56·7, 17·4 och 32·1 samt 6·0 och 12·9 %. Av våra båda största städer uppvisar sålunda relativt sett Stockholm ett mindre och Göteborg ett större antal starkt befolkade smålägenheter än landsortsstäderna i allmänhet.

Av vad sålunda anförts torde framgå, huru starkt befolkade särskilt vissa smålägenheter äro, och frågan framställer sig, huru många av dessa äro att ur bostadshygienisk synpunkt anse som *överbefolkade*. Vid bostadsräkningar i vårt land har, väl närmast efter engelsk förebild,[1] överbefolkning ansetts

[1] Angående de växlande överbefolkningsgränserna i olika länders bostadsstatistik meddelas vissa uppgifter i översikten sid. 3* ff. — Det må i detta sammanhang nämnas, att under inverkan av kristidens svårartade bostadsbrist och därmed sammanhängande förslag till »bostadsransonering» uppmärksamheten börjat riktas på de alltför litet befolkade lägenheterna. Utgår man från den i och för sig nog så stränga grundsatsen, att övertaliga äro de rum (eller kök), som överstiga ett per individ, kommer man för våra fyra största städers vidkommande till, att i Stockholm 21 828 (23·2 %), i Göteborg 8 029 (19·1 %), i Malmö 5 990 (27·2 %) och Norrköping 1 621 (14·4 %) sådana lägenheter äro »underbefolkade» och resp. 43 500 (15·2 %), 14 631 (12·4 %), 9 719 (15·0 %) och 2 308 (10·6 %) rum övertaliga.

inträda, när medelfolkmängden per rum uppgår till över två personer, och har detta varit huvudanledningen till att denna gräns valts för bostadsbefolkningens ovan verkställda gruppering efter större eller mindre grad av trångboddhet. I enlighet härmed skulle å bostadsräkningsorterna tillsammantagna överbefolkning förekomma i över en femtedel av lägenheterna, bebodda av mer än en tredjedel av bostadsbefolkningen. Ser man på de särskilda orterna, förete dessa emellertid, såsom ovan omnämnts, ofta betydande avvikelser från detta allmänna genomsnitt. Medan exempelvis i vissa sydsvenska städer endast omkring en tiondel av lägenheterna och en femtedel av de boende skulle lida av dylik överbefolkning, överstiger för åtskilliga nordsvenska orter överbefolkningskvoten tredjedelen av bostäderna och hälften av de boende. Dessa siffror framhäva starkt svårigheten att för ett land som vårt med i hög grad skiftande bostadstyper och bostadsvanor uppställa en gemensam norm för överbefolkning, särskilt av så grov och schablonmässig art som visst antal boende per rum.

Vad nu sagts rörande betänkligheten av att härvidlag godtyckligt uppställa en gemensam riksnorm, utesluter dock ingalunda, att ett dylikt mått kan med fördel tillämpas med avseende på vissa orter och landsdelar. I 1905 års bostadsräkning för Stockholm motiveras gränsläggningen mellan normalt befolkade och överbefolkade lägenheter vid en medelfolkmängd av över två personer per rum därmed, att ett rum i huvudstadens småläge nheter vid den 1902 förrättade undersökningen befunnits i medeltal vara 33·8 kbm. (t. o. m. 3 rum och kök, t. o. m. 2 rum och kök 33·2 kbm.) samt att 15 kbm. luft per person vore ett lämpligt minimum, när skillnad ej göres på äldre och barn och då kökens rymd medräknas. Såsom framgår av de ovan sid. 115* meddelade uppgifterna rörande rummens dimensioner å olika orter, synes den för Stockholm funna normen kunna tillämpas jämväl med avseende på ett flertal andra orter, särskilt i mellersta delen av landet. Vad däremot beträffar Nord- och Sydsverige, synas de härvidlag visserligen alltför fåtaliga dimensionsuppgifterna giva vid handen, att två boende per rums-gränsen blir i förra fallet alltför vid, i det senare alltför trång för att innefatta de med hänsyn till det genomsnittliga kubikinnehållet enligt gängse mening överbefolkade bostäderna (under c:a 15 kbm. per person).

Boningsrummen äro emellertid av växlande storlek icke blott i olika samhällen utan även på samma ort, och om också ett litet rum, bebott av tre eller flera vuxna personer, bör anses som överbefolkat, så är detta ingalunda fallet med ett rymligt rum, bebott t. ex. av tvenne makar med ett minderårigt barn. Härav framgår, att antalet boende per rum endast utgör ett grovt och ungefärligt mått på boendetätheten, och att man, för att med större exakthet kunna bedöma, i vad mån en lägenhet är överbefolkad eller icke, måste äga närmare kännedom om såväl bostadens utrymme som om de boendes fördelning på vuxna och barn. Uppgifter härom meddelas i de i samband med bostadsräkningen verkställda bostadsbeskrivningarna för Norrköping, Jönköping och Sundsvall ävensom delvis i de med uppmätning av lägenheterna förenade bostadsundersökningar, vilka anordnats å vissa andra orter.

I dessa utredningar lämnas vissa måttsuppgifter på huru stort utrymme står till de boendes förfogande i lägenheterna, nämligen dels rörande golvytan per person och personenhet (varvid barn under 15 år pläga räknas såsom halv personenhet),[1] dels och framför allt angående storleken av luftrymden per person eller personenhet, vilket tal anger det mest exakta måttet på bostadsstandarden ur socialhygienisk synpunkt. En sammanställning av de i i berörda undersökningar förekommande uppgifterna rörande bostadsluftrymden per person och personenhet meddelas i nedanstående översikt, varest såväl hushållen (bostäderna) som de boende fördelats i vissa luftrymdsgrupper. Det må dock framhållas, att under det siffrorna för rummens medelstorlek kunna anses tämligen konstanta, tillkommer här med införande av talen för de boende en hastigt föränderlig faktor, vilket medför, att de växlande tidpunkter avseende boendetäthetssiffrorna måste användas med försiktighet.

	Bostadsluftrymd pr person				Bostadsluftrymd pr personenhet			
	under 10·0 kbm.	10·0–14·9 kbm.	15·0–19·9 kbm.	20·0 kbm. o.däröver	under 10·0 kbm.	10·0–14·9 kbm.	15·0–19·9 kbm.	20·0 kbm. o.däröver
	%	%	%	%	%	%	%	%
a) Antal *hushåll* (lägenheter):								
Stockholm (1902)	24·4	27·4	20·6	27·6	.	.	.	.
Uppsala (1907)[2]	.	.	.	.	5·9	16·4	21·4	56·3
Nyköping (1907)	.	.	.	.	4·2	17·7	18·8	59·3
Linköping (1907)[2]	12·7	17·6	69·7		.	.	.	.
Norrköping (1914/15)	8·5	17·1	19·2	55·2	4·1	12·8	17·8	65·3
Jönköping (1915)	7·8	18·4	18·6	55·2	3·7	10·4	18·5	67·4
Karlskrona (1906)	27·3	22·4	17·6	32·7	.	.	.	.
Limhamn (1905)	.	.	.	.	0·7	8·5	17·0	73·8
Göteborg (1910/11)	.	.	.	.	2·8	10·2	15·5	72·0
Vänersborg (1906)	14·7	21·1	64·2		.	.	.	.
Örebro (1909/12)	.	.	.	.	4·5	18·3	20·0	57·2
Sundsvall (1915)	9·1	14·0	16·6	60·3	4·1	10·5	15·2	70·2
b) Antal *personer:*								
Stockholm	29·3	28·3	19·3	22·1	.		.	.
Uppsala	.	.	.	.	8·3	22·0	24·5	45·2
Norrköping	13·3	22·5	21·9	42·3	5·3	16·6	21·3	56·8
Jönköping	13·4	26·6	20·5	39·5	5·7	14·7	23·7	55·9
Limhamn	.	.	.	.	1·3	11·9	20·3	66·5
Göteborg	.	.	.	.	3·0	15·9	20·7	61·3
Vänersborg	20·2	26·6	53·2		.	.	.	.
Örebro	.	.	.	.	6·4	24·3	23·4	45·9
Sundsvall	14·0	20·3	19·9	45·8	6·1	14·5	18·5	60·9

[1] Vid personenhetens bildande dragas gränsen mellan barn och vuxna i England vanligen vid 10 år, i Tyskland vid 12—14 år. I Norge har vid den meranämnda bostadsbeskrivningen för Kristiania 10-årsgränsen upptagits, men hava även vissa beräkningar utförts med densamma höjd till 15 år. Vid bostadsundersökningar i vårt land har, där åtskillnad gjorts mellan barn och vuxna, åldersgränsen plägat sättas vid 14 eller (vanligen) 15 år.

[2] Barn under 14 år räknade som halv personenhet.

[3] Grupperna äro 1—10, 11—15 och 16 kbm. och däröver.

Åsikterna beträffande den minimiluftrymd, som bör tillkomma varje person, för att hygienens krav skola vara tillfredsställda, äro, som förut antytts, ganska växlande och måste så vara, om man tar hänsyn till bl. a. den omständigheten att den för en person behövliga lufttillförseln i hög grad varierar efter den större eller mindre luftomsättningen (genom vädring etc.) i bostaden m. m. Den åsikten torde emellertid vara tämligen allmän, att varje rum bör erbjuda minst 15 kbm. luftrymd åt varje boende, om barn likställas med vuxna.[1] Med tillämpande av denna måttstock finner man, att i medeltal för de 7 orter, varifrån uppgifter föreligga, c:a 65 % av lägenheterna med hänsyn till bostadsluftrymden äro att beteckna såsom tillräckliga, 20 % såsom otillräckliga (10—15 kbm. per person) och 15 % såsom i hög grad otillräckliga (mindre än 10 kbm. per person). Vill man taga hänsyn till, att vuxna personer pläga anses erfordra större luftkub än barn, bör man omräkna de boende i personenheter. Utgår man från, att minst 20 kbm. bostadsluftrymd bör komma på varje sådan personenhet (d. v. s. 20 kbm. per vuxen och 10 kbm. per barn under 15 år), befinnas å de 8 (delvis andra) orter ifrågavarande uppgifter avse, i genomsnitt c:a 65 % av bostäderna erbjuda en tillräcklig (över 20 kbm.), 18 % en otillräcklig (15—20 kbm.) och 17 % en i hög grad otillräcklig (under 15 kbm.) bostadsluftrymd per personenhet.

Ett ännu starkare intryck av det otillräckliga luftutrymmet i bostäderna erhålles, om man räknar med personer i stället för med hushåll. Utgår man från luftrymden per person, skulle i genomsnitt för de 5 här redovisade orterna av de boende c:a 57 % förfoga över ett tillräckligt, 25 % över ett otillräckligt och 18 % över ett i hög grad otillräckligt luftutrymme. Räknat per personenhet äro motsvarande relationstal, här avseende 7 orter, resp. 56 %, 22 % och 22 %.

Framhållas må dock, att växlingarna i överbefolkningsfrekvens äro mycket stora på de redovisade orterna. Synnerligen högt relativt antal överbefolkade bostäder uppvisar — förutom Stockholm, vars siffror, bl. a. såsom avseende en långt tillbakaliggande tidpunkt kort efter en svårartad bostadskris, knappast kunna anses tillämpliga vid tidpunkten för bostadsräkningen — särskilt Karlskrona, medan Jönköping, Göteborg och Limhamn förete gynnsamma siffror. Betonas må även, att de båda på detta sätt beräknade överbefolkningsprocenterna ofta betydligt avvika från dem, som uppskattats på grundval av rumsantalet, och det jämväl om hänsyn tages till, att de förra i regel endast avse egentliga småläghenheter, de senare därjämte den väsentligt mindre tättbefolkade kategorien 3 rum och kök. Särskilt i ögonen fallande är detta i fråga om Sundsvall, där enligt bostadsbeskrivningarna 51·2 % av småbostads-

[1] Enligt den i England gällande bostadslagstiftningen måste i hyreshus för varje vuxen person finnas minst c:a 9 kbm. luftrymd i sovrum och c:a 11 kbm. i rum, som ej uteslutande användas till sovrum, medan för barn under 10 år motsvarande minima äro resp. c:a 4·5 och 5·5 kbm. (jfr sid. 4*). Enligt i tyska städer gällande bostadsordningar är på de flesta håll föreskrivet som minimum en luftkub av 10 kbm. för vuxen person och hälften för barn, vilken bestämmelse stundom gäller bostaden i dess helhet, stundom enbart sovrummen. Där det är fråga om rum, som på en gång tjäna till sovrum och dagligrum, betraktas dock ofta som överbefolkade de bostäder, vilka ej lämna minst 15, stundom 20 kbm. luftutrymme per person. Bostadskommissionens utredningar VII: 2, sid. 122, 1 sid. 160.

befolkningen bodde mer än två i samma rum, medan 34·3 % hade under 15 kbm. luftutrymme per person och 39·1 % under 20 kbm. per personenhet.

För att rätt kunna bedöma bostadsstandarden är det dock icke nog att känna det förhandenvarande bostadsutrymmet, utan jämväl huru detsamma av de boende utnyttjas. Sålunda är helt naturligt en tillräcklig bostadsluftrymd av vida större både hygienisk och social betydelse för hemarbetare o. d., vilka tillbringa största delen av sin tid i bostaden, än för familjer, där såväl hushållsföreståndaren som vuxna söner och döttrar hava sitt dagliga arbete utomhus och i huvudsak endast tillbringa sin vilotid i hemmet. Vid de flesta bostadsundersökningar har därför stor vikt lagts vid särskilda beräkningar av utrymmet i sovrummen, vilka av samtliga där sovande begagnas samtidigt. Betecknande för de svenska bostadsförhållandena är i detta avseende, att icke blott i de allra minsta bostäderna (bestående av ett enda rum eller kök), utan även i lägenheter om ett och två rum och kök bostads- och sovrumsluftrymden ofta sammanfalla, enär jämväl köken i mycket stor utsträckning (enligt bostadsbeskrivningarna för 1 rum och köks-lägenheter i c:a 50—75 %, för 2 rum och köks-lägenheter i 40—50 %) användas såsom sovrum och, även om så icke är fallet, dörren i allmänhet lämnas öppen mellan rum och kök under natten. En undersökning rörande sovrumsluftrymden får därför i vårt land en annan karaktär och betydelse än t. ex. i fråga om Västtyskland, England eller Nordamerika, där arbetare och andra mindre bemedlade i stor utsträckning förfoga över särskilda sov-, mat- och dagligrum.

Beräkningar rörande huru många kbm. luftrymd i sovrummen komma på varje person eller personenhet hava också verkställts i vissa bostadsbeskrivningar, och meddelas här nedan en sammanfattning av deras resultat:

	Procenttal personer med en sovluftrymd pr personenhet av			
	under 10·0 kbm.	10·0–14·9 kbm.	15·0–19·9 kbm.	20·0 kbm. och däröver
Uppsala	23·7	31·6	20·1	24·6
Norrköping	12·7	29·4	26·2	31·7
Jönköping	12·8	27·8	26·8	33·1
Göteborg	14·6	30·4	22·9	32·1
Sundsvall	8·2	23·1	23·0	45·7

Sämst synas alltså förhållandena vara i Uppsala och bäst i Sundsvall. Vid bedömande av sistnämnda siffror bör det dock beaktas, att på grund av de allra minsta lägenhetstypernas dominerande betydelse rummen härstädes i större utsträckning än å övriga redovisade orter användas som både sov- och dagrum. Vidare må, liksom ovan sid. 139*, betonas, att missförhållandena i sovrummen icke blott kunna bestå uti ett anhopande av för många personer i ett enda sovrum utan även uti ett samboende, innebärande större eller mindre moraliska vådor.

Det vore givetvis av intresse att erfara om överbefolkningsgränsen, i dess nu angivna mera exakta bemärkelse, i våra städer ligger högre eller lägre i

förhållande till den i utlandet rådande. Vad först våra grannländer beträffar, synas förhållandena i Norge ganska nära överensstämma med våra egna att döma av de siffror, som föreligga för Kristiania (1913/14). Enligt dessa hade av de undersökta småläggenheterna 2·9 % en luftrymd av under 10 kbm. per personenhet, 12·4 % av 10—15 kbm., 17·0 % av 15—20 kbm. och 67·7 % av 20 kbm. och däröver, medan motsvarande tal, beräknade efter antalet i lägenheterna boende, blevo resp. 5·2, 19·8, 22·1 och 52·9 %. Man finner här högre boendetäthetssiffror än i åtskilliga svenska städer, bl. a. Göteborg, varvid emellertid är att märka, att i Kristiania blott barn under 10 år räknats som halv personenhet mot barn intill 15 (à 14) år i Sverige. I Finland synes trångboddheten, att döma av föreliggande, åren 1900—1909 avseende bostadsundersökningar, däremot merendels vara större än i vårt land. Sålunda förefunnos mindre än 10 kbm. luftutrymme per person i 41·7 % av bostäderna i Uleåborg, 25·0 % i Helsingfors, 23·7 % i Tavastehus, 22·6 % i Åbo, 19·1 % i Vasa och 16·4 % i Tammerfors, bebodda av resp. 49·5, 33·3, 31·4, 31·9, 26·4 och 23·7 % av småbostädernas hela befolkning. För Danmark saknas, som nämnts, systematiskt sammanställda dimensionsuppgifter, varemot sådana föreligga för ett flertal tyska städer. Då siffrorna vanligen rätt litet åtskilja sig från våra egna, synes det dock vara onödigt att uppehålla sig vid boendetäthetstalen i de med större hyreshus bebyggda städerna. Däremot må anföras några siffror för Bremen, som av gammalt ansetts intaga en framskjuten plats i fråga om bostadskultur och, såsom förut nämnts, karakteriseras genom sin »engelska» bostadstyp med enfamiljshus och många rum i lägenheten. Vid 1904 års bostadsbeskrivning konstaterades, att av samtliga undersökta småbostäder 2·5 % hade under 10 kbm. per personenhet (vuxen person över 14 år) och 11·1 % 10—15 kbm., medan 22·7 % hade 15—20 kbm. och 63·7 % 20 kbm. och däröver; inskränkas beräkningarna till att blott avse sovrummen, stegras motsvarande jämförelsetal till 41·4, 23·6, 15·5 och 19·5 %. Även om man bortser från sistnämnda talrad, vilken betingas av att i Bremen blott omkring hälften men i vårt land merendels tre fjärdedelar av småbostädernas rum användas som sovrum, kvarstår det bestämda intrycket, att småhussystemet ej i och för sig skänker den mindre bemedlade nämnvärt större faktiskt bostadsutrymme än våra städers byggnadstyper.

Erfordra sålunda bostadsräkningar, för att giva ett ur fysiologisk och bostadshygienisk synpunkt något så när invändningsfritt mått på överbefolkningsfrekvensen, utökning genom med uppmätning av lägenheterna förenade bostadsbeskrivningar, kunna däremot dylika räkningar i och för sig lämna nog så intressanta och användbara uppgifter rörande bostadsstandarden ur social synpunkt.

Klarast belyses denna måhända genom en undersökning av boendetätheten, och för denna är det bekvämaste, om än ej så alldeles exakta siffermässiga uttrycket antalet boende per rum eller, om man vill undvika decimaler, per 100 rum. En dylik genomsnittsberäkning lämnas med avseende på olika lägenhetskategorier och orter i tabellbilagans tab. 6, vars viktigaste uppgifter i omgrupperad form meddelas i vidstående tab. V.

Tab. V. Stadssamhällena. Boendetätheten i samtliga bostadslägenheter och i smålägenheter.

1	2	3	1	2	3
Orter	Antal boende pr 100 rum i samtliga		Orter	Antal boende pr 100 rum i samtliga	
	bostads-lägen-heter	små-läge-nheter		bostads-lägen-heter	små-läge-nheter
Malmberget	243	249	Mjölby	128	152
Kiruna	231	241	Malmö	127	151
Lunden	211	220	Vänersborg	127	162
Skönsberg	209	219	Lidköping	127	156
Skönsmon	208	229	Ljusdal	126	155
Norrköpings norra förstad	199	206	Arvika	125	159
Gårda	195	210	Mariestad	124	155
Gällivare kyrkostad	191	222	Sollefteå	124	159
Hagalund	190	200	Östersund	124	156
Kfokslätt	190	210	Smögen	123	157
Lycksele	189	238	Lindesberg	122	147
Åtvidaberg	186	216	Bollnäs	122	159
Oxelösund	185	200	Kalix	122	172
Gångviken	182	195	Gnesta	121	151
Nya Huvudsta	181	193	Halmstad	121	147
Djupviken	181	199	Falkenberg	121	141
Forshaga	173	195	Lilla Alby	120	143
Söderhamn	170	204	Uppsala	119	151
Eskilstuna	167	192	Morastrand	118	166
Mölndal	166	183	Tranås	117	140
Järpen	166	190	Karlskrona	117	140
Huskvarna	164	182	Svegsmon	117	161
Avesta	163	185	Landskrona	116	142
Luleå	160	198	Kumla	116	134
Brännkyrka församling	159	181	Trälleborg	115	135
Gävle	159	190	Hallsberg	114	146
Trollhättan	153	176	Vetlanda	113	142
Kramfors	153	188	Höganäs	113	133
Norrköping	151	181	Hasselösund	113	188
Smedjebacken	151	178	Säffle	113	140
Tidaholm	150	168	Vitemölla	112	124
Sundbyberg	146	167	Råsunda	111	148
Västerås	146	176	Kalmar	111	134
Sundsvall	145	190	Hälsingborg	111	135
Arlöv	144	163	Ystad	111	135
Oskarsström	144	159	Vara	111	144
Borås	143	169	Furulund	110	108
Jönköping	142	177	Växjö	109	146
Karlstad	141	179	Eslöv	107	124
Lilla Edet	140	170	Leksands Noret	106	154
Katrineholm	139	160	Visby	104	128
Västervik	139	164	Lund	104	130
Uddevalla	139	170	Nybro	103	120
Örebro	139	168	Solhem	102	159
Lysekil	138	175	Motala	101	129
Nyköping	136	165	Svedala	100	118
Umeå	136	170	Norbergs by	100	137
Tången	135	168	Kristianstad	99	121
Åmål	135	160	Karlshamn	97	119
Kristinehamn	135	169	Töreboda	96	117
Oskarshamn	134	162	Värnamo	95	123
Limhamn	133	163	Hässleholm	94	114
Gravarne och Bäckevik	133	191	Åby-Klippan	93	104
Rana plantering	132	145	Strängnäs	92	124
Borlänge	132	159	Ljungby	91	117
Södertälje	131	172	Skurup	89	103
Sala	131	157	Kivik	88	106
Kopparberg	131	168	Hemse	87	107
Linköping	129	160	Lidingö	82	156
Nässjö	129	154	Vinslöv	63	78
Falun	129	164			
Härnösand	129	161	Samtliga orter	132	163

Medan ifrågavarande relationstal för samtliga använda bostadslägenheter utgör 132, uppgår det för de av ägaren begagnade till 112, för de fritt upplåtna till 136 och för de uthyrda till 139. Anledningen till de av ägaren begagnade bostädernas jämförelsevis fördelaktiga ställning är, att dessa, som ovan (sid. 106*) omnämnts, i mindre utsträckning än de andra utgöras av småläggenheter, inom vilken kategori, som jämförelsetalet 163 antyder, trångboddheten i regel är större än beträffande bostäder av högre storleksklasser. Att inom olika storleksklasser av lägenheter folktätheten är ganska växlande, belyses därav, att enkelköken, enkelrummen och 1 rum och köks-lägenheterna äro ungefär dubbelt så starkt befolkade som gruppen 3 o. fl. rum och kök medan gruppen 2 rum och kök nu som ofta eljest visar ett jämförelsetal (137) nära sammanfallande med det allmänna genomsnittet.

Huru dessa förhållanden gestalta sig inom olika landsdelar samt på större och mindre orter, framgår av nedanstående tablå:

	Landsdelar:		Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter
Antal boende pr 100 rum i	städer med 10 000 inv. o. däröver	samtl. läg.	141	126	117	137	152	**131**
		småläg.	173	156	142	166	188	**161**
	övriga städer	samtl. läg.	111	130	101	130	137	**126**
		småläg.	143	163	121	160	172	**157**
	köpingar och municipalsamhällen	samtl. läg.	144	113	115	159	170	**143**
		småläg.	178	139	140	186	203	**176**

Denna tablå utvisar, att boendetätheten företer ganska betydande växlingar inom olika landsdelar. Vare sig man riktar uppmärksamheten på större eller mindre samhällen, på samtliga bostadslägenheter eller på småläggenheter, befinnas Småland (och öarna) samt södra Sverige utmärka sig för låga och norra Sverige för höga boendesiffror, medan övriga landsdelar intaga en mellanställning. Anledningen härtill är tydligen det förut påpekade förhållandet, att särskilt de mindre bemedlade klasserna i allmänhet förfoga över åtminstone till rumsantalet avsevärt större lägenheter i södra än i norra delen av vårt land. Däremot spelar ortenas storlek i detta avseende icke så stor roll, vilket belyses av följande tablå:

	Ortens storleksklass:	40 000 inv. o. däröver	20 000— 40 000 inv.	10 000— 20 000 inv.	5 000— 10 000 inv.	under 5 000 inv.
Antal boende pr 100 rum i samtliga	bostadslägenheter	134	134	125	136	132
	småläggenheter	161	165	157	169	163

Dessa siffror peka i samma riktning som vissa andra fakta, nämligen att de gynnsammaste bostadsförhållandena mången gång äro att söka varken i storstäderna eller i småsamhällena, utan i de medelstora städerna.

Mera givande än en analys av förestående abstrakta genomsnittstal är likväl en undersökning av, huru dessa förhållanden gestalta sig å de särskilda bostadsräkningsorterna. Angående bostadsutrymmet per person å var och en

av dessa innehållas uppgifter i tab. 6. I fråga om antalet boende per 100 rum i samtliga lägenheter samt i smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök) kunna för undersökningsområdet i dess helhet siffrorna i denna tabell sammanfattas på följande sätt:

Antal boende pr 100 rum:		under 100	100—124	125—149	150—174	175—199	200—224	225 o. däröver
Antal orter med ovanstående antal boende i	samtliga lägenheter	13	41	37	15	11	3	2
	smålägenheter . .	1	16	24	44	23	10	4

Den höga boendetätheten av 200 invånare och däröver per 100 rum i samtliga lägenheter uppvisa de lappländska gruvsamhällena Malmberget och Kiruna, sågverkssamhällena Skönsberg och Skönsmon invid Sundsvall samt arbetarförstaden Lunden invid Göteborg.

Läggas smålägenheterna till grund, komma ytterligare över den angivna gränsen de lappländska samhällena Lycksele och Gällivare kyrkostad, sågverksstaden Söderhamn, industrisamhället Åtvidaberg, hamnplatsen Oxelösund samt förstadssamhällena Gårda och Krokslätt vid Göteborg, Norra förstaden vid Norrköping och Hagalund vid Stockholm.

För hög bostadsstandard, för så vitt denna uttryckes genom låga siffror för antalet boende per 100 rum, utmärker sig framför andra Vinslöv i Kristianstads län, vilken är den enda av de undersökta orterna, där i smålägenheterna mindre än en person kommer på varje rum (78 per 100 rum). Undersökas förhållandena i samtliga bostäder, står detta samhälle fortfarande främst med endast 63 boende per 100 rum. För gott bostadsutrymme (mindre än 100 boende per 100 rum) utmärka sig jämväl Lidingö (82), Hemse (87), Kivik (88), Skurup (89), Ljungby (91), Strängnäs (92), Åby-Klippan (93), Hässleholm (94), Värnamo (95), Töreboda (96), Karlshamn (97) och Kristianstad (99). Två tredjedelar av dessa orter äro belägna i Småland (med öarna) eller Skåne.

Till jämförelse med nu meddelade uppgifter från vissa landsortsstäder m. fl. må meddelas, att vid årsskiftet 1915/16 i Stockholm (eg. staden) 122 boende kommo på 100 rum i samtliga begagnade bostadslägenheter och 162 i smålägenheter, medan för Göteborg motsvarande tal voro 146 och 183.

För att närmare klarställa, vad nu anförda boendetäthetssiffror innebära, må anföras några jämförelsetal för vissa städer i främmande länder.

I Norges städer kommo vid 1910 års folkräkning i medeltal 163 boende per 100 rum, men ställde sig boendetätheten mycket olika i olika städer, i det att den växlade från 219 i Narvik, 217 i Aalesund och 211 i Vadsö till 83 i Hvitsten. Härvid har köket icke räknats som rum, men likställes detta med övriga rum, såsom skett i den förenämnda specialundersökningen av bostadsvillkoren i vissa norska städer 1916/17, erhållas följande, med förenämnda svenska tal direkt jämförbara siffror för antalet boende per 100 rum: Notodden 151, Gjövik 130, Bergen 129, Kristiania 127, Stavanger 127, Skien 119, Porsgrund 101 och Risör 91. Av de båda grannländernas huvudstäder företer

visserligen Stockholm en något lägre boendetäthet än Kristiania, men i övrigt synas talen för de norska städerna, av anförda representativa urval att döma, i regel ställa sig något gynnsammare än för motsvarande svenska. Vad Danmark beträffar, hade »Stor-Köpenhamn» år 1911 115 och år 1916 113 boende per 100 rum (kök ej medräknat), medan för de danska landsortsstäderna 1911 motsvarande siffror för en- t. o. m. niorumslägenheter voro resp. 158, 165, 134, 106, 92, 83, 77, 73 och 70; något allmänt genomsnitt har här ej kunnat uträknas. För Finland, där enrumslägenheterna, som nämnts, spela en mycket betydande roll, kommer man till väsentligt högre tal, ehuru köken här räknas som rum. För samtliga bostäder t. o. m. två rum och kök utgjorde antalet boende i medeltal per 100 rum (1900—09) 343 i Helsingfors, 342 i Uleåborg, 296 i Åbo, 248 i Viborg, 243 i Vasa, 228 i Tammerfors och 198 i Tavastehus, vilka siffror böra jämföras med de i tab. V meddelade jämförelsetalen för svenska småbostäder. I den tyska bostadsstatistiken synas beräkningar av här angiven art mera sällan verkställas, utan anföras i regel siffror för antalet boende för lägenheter av olika storlek. Däremot föreligga jämförelsetal för England, enligt vilka antalet invånare per 100 rum vid 1911 års census uppgick till 95 för samtliga bostadslägenheter samt 190 för enrums-, 159 för tvårums-, 133 för trerums-, 108 för fyrarumslägenheter o. s. v. För grevskapet London var det allmänna genomsnittet 107 samt specialtalen resp. 192, 171, 137 och 119.

Särskilt med hänsyn till nu senast anförda boendetäthetssiffror synes det emellertid vara lämpligt att på grundval av tillgängliga bostadsbeskrivningar söka skaffa sig en ungefärlig uppfattning om, vad dessa efter rumsantalet beräknade genomsnittstal innebära i faktiskt bostadsutrymme. Uppgifter härom lämnas i följande, efter ovan (sid. 149*) omnämnda källor utarbetade översikt:

Medelluftrymd (i kbm.) pr	Stockholm 1902	Uppsala 1907	Linköping 1907	Norrköping 1914/15	Jönköping 1915	Karlskrona 1906	Limhamn 1905	Göteborg 1910/11	Väners-borg 1906	Karlstad 1908/13	Örebro 1909/12	Sundsvall 1915
person i												
enkelkök . .	8·5	12·4	15·1	16·4	17·0	15·7	·	18·4	·	14·8	·	14·2
enkelrum . .	10·0	17·8		28·6	21·6				·		·	29·9
1 rum och kök	13·0	18·5	17·8	19·5	19·1	13·8	·	19·9	·	18·8	·	22·6
2 » » »	17·7	21·7	23·7	27·7	26·1	18·8	·	31·2	·	29·2	·	36·7
samtliga småläg. .	[1]15·2	18·5	19·9	21·0	20·7	[2]15·1	·	22·7	[1]18·5	21·1	·	23·4
personenhet i												
enkelkök . .	·	14·2	·	18·0	18·5	·	·	19·1	·	·	16·8	17·0
enkelrum . .	·	18·5	·	25·6	22·7	·	·		·	·	24·5	31·9
1 rum och kök	·	21·9	·	23·4	23·4	·	·	23·6	·	·	20·9	28·0
2 » » »	·	25·2	·	32·5	32·3	·	·	33·7	·	·	26·4	42·7
samtliga småläg. .	·	21·5		24·8	25·3	·	[1]29·9	26·0	·	·	22·0	28·3

[1] Inber. inv. i 3 rum och kök m. fl.
[2] Inber. inv. i delkökslägenheter m. fl.

Av dessa sifferuppgifter från vissa orter att döma synes bostadsstandarden för de mindre bemedlade klasserna i vårt lands stadssamhällen kunna anges med en genomsnittlig boendetäthetssiffra av c:a 20 kbm. per person och c:a 25 kbm. per personenhet. Väsentligt högre tal uppvisa egentligen blott Limhamn och Sundsvall, det senare fallet, som ovan (sid. 150*) anförts, uteslutande beroende på de rymliga nordsvenska boningsrummen. Störst skulle trångboddheten vara i Karlskrona och Stockholm, men kunna av förut angivna skäl särskilt siffrorna för sistnämnda stad vid tidpunkten för bostadsräkningen näppeligen anses typiska. Likväl leder en genomsnittlig boendetäthet av c:a 15 kbm. per person tanken på, att det med hänsyn till vårt lands bostadsförhållanden måhända är väl strängt att, såsom ovan (sid. 148*) skett, göra detta tal till ett mått, under vilket överbefolkning skulle inträda, åtminstone för så vitt man under detta begrepp vill innefatta icke rådande bostadsvanor hos breda befolkningslager utan något förkastligt och onormalt, som en kraftig och målmedveten bostadspolitik kan och bör inom överskådlig tid låta försvinna.

Till belysning av förhållandena i vissa främmande länder, må anföras, att i småbostäderna i Kristiania (1913/14) genomsnittliga boendetätheten befunnits utgöra 21·4 kbm. per person och 26·0 kbm. per personenhet (räknad såsom i Sverige), medan i Bremen (1904), där i medeltal 1·2 boende kommo per rum, medelpersonkuben efter sistnämnda beräkningsgrund utgjorde 22·8 kbm. Sammanställda med dessa tal från städer av så olikartad typ, bekräfta de förenämnda svenska genomsnittstalen, vad förut framförts, nämligen att de bostäder samhället bereder sina mindre bemedlade medlemmar i olika länder mindre avvika i fråga om storlek än beträffande inredning och användning.

Utvidgar man därefter undersökningen om bostadsstandarden till att avse icke blott olika slag av lägenheter utan även olika socialgrupper av bostadsinnehavare, meddelas i tab. 6, kol. 12 och 13, uppgifter rörande antalet boende per 100 rum i sådana bostäder, som bebos av arbetarhushåll (jfr sid. 101*) och av övriga hushåll. Härav framgår, att i genomsnitt för samtliga orter boendetätheten anges genom talet 179 för arbetarbostäderna och 102 för övriga bostäder. Ser man på talen för de särskilda orterna, finner man, att arbetarbefolkningens trångboddhet nästan genomgående är 50—100 % större än övriga samhällsklassers, en regel, varifrån undantagen endast bildas av vissa, särskilt sydsvenska orter, med, åtminstone efter rumsantalet räknat, genomgående goda bostadsutrymmen. Lägst är således arbetarbefolkningens boendetäthet i Vinslöv (78 per 100 rum), Kivik (97), Vitemölla (101), Hemse (109) och Åby-Klippan (114), och bland dessa småsamhällen med väl tämligen föga socialt differentierad befolkning utmärka sig särskilt det först- och sistnämnda för stor bostadsrymlighet även för övriga invånare (resp. 61 och 78). Störst är arbetarklassens trångboddhet i de norrbottniska gruvsamhällena Kiruna (262), Malmberget (259) och Gällivare kyrkostad (253) samt de invid Sundsvall belägna sågverksarbetarsamhällena Skönsmon (244), Skönsberg (244) och Gångviken (231), och beträffande dessa samhällen häntyda jämväl

de i regel mycket höga boendetäthetstalen för övriga samhällsklasser på, att den dominerande arbetarklassens bostadsvanor satt sin prägel på så gott som hela bostadsbeståndet.

Med hänsyn till de talrika inkomstklasser och yrkeskategorier, vilka inrymmas under beteckningarna »arbetare» och framför allt »övriga», skulle det vara av stort intresse för förevarande undersökning, därest bostadsstandarden kunde belysas särskilt för den del av hyreslägenheternas invånare, som utgöres av mindre bemedlade. Tyvärr reser dock såväl problemet självt som materialets beskaffenhet svårigheter mot en noggrannare socialekonomisk analys av befolkningen i detta syfte.

Uppdelningen av hushåll i mer och mindre bemedlade synes knappast kunna ske efter annan grund än inkomsten,[1] och uppgifter om denna förefunnos, som förut sid. 52* angivits, antecknade på bostadsuppgifterna. Svårigheten är att avgöra, vid vilket inkomstbelopp gränsen rätteligen bör dragas. Att använda en och samma inkomstgräns för de skilda orterna förbjuder sig självt på grund av, att levnadskostnaderna ställa sig så olika på olika orter i vårt vidsträckta land, att en och samma penninginkomst representerar väsentligt större köpkraft och därmed högre levnadsfot i ett samhälle än i ett annat. Närmaste uppgifter i detta avseende lämna vissa av socialstyrelsen verkställda dyrorts- och levnadskostnadsundersökningar,[2] och med stöd av dessa samt vissa andra tillgängliga uppgifter har övre gränsen för mindre bemedlade dragits vid 3 000 kronors årsinkomst för Stockholms förstadssamhällen,[3] Södertälje, Sundsvall, Östersund, Luleå, Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget och Kiruna, vid 2 500 kr. för Uppsala, Eskilstuna, Norrköping, Malmö, Borås, Trollhättan, Karlstad, Örebro, Västerås, Gävle, Söderhamn, Härnösand och Umeå samt vid 2 000 kr. för övriga redovisade samhällen. Med användande av dessa inkomstgränser har man erhållit en, med hänsyn till vid tiden för bostadsräkningarna rådande prisförhållanden, i stort sett tillfredsställande fördelning av bostadsbefolkningen på tvenne med avseende på levnads- och därmed även bostadsstandard väsentligen olik-

[1] Vid bostadsbeskrivningen för Göteborg har K. A. Edin, som ovan (sid. 29*) anförts, genomfört en uppdelning av småhlägenheterna i »medelklassbostäder» och »arbetarbostäder», varvid med de förra enligt instruktionen menats sådana bostäder som genom sin möblering m. m. ge ett mera välsituerat (mera »småborgerligt») intryck än en vanlig arbetarbostad. Denna metod att på grundval av husbesökarnas subjektiva intryck söka åstadkomma en grov tudelning av materialet i något så när homogena socialgrupper medför fördelen, att man undkommer de svårigheter, som härröra av penningvärdets olikhet och inkomsttaxeringens brister. Men oavsett att en dylik uppdelning givetvis endast kan verkställas vid en på personliga besök i bostäderna baserad undersökning, må det framhållas, att en utsöndring av dylika »medelklasslägenheter» från de egentliga arbetar-(eller småfolks-)lägenheterna stöter på betydande svårigheter, i det att bostadens beskaffenhet vid möblering återspeglar ej blott den allmänna sociala miljön utan även husmoderns individuella förmåga och egenskaper. Vid detta på rent subjektiva iakttagelser byggda uppdelningssystem torde det vidare ingalunda vara lätt att tillämpa så likartade principer, att icke bl. a. jämförbarheten mellan undersökningsresultaten för olika undersökare och orter i viss mån äventyras.

[2] »De allmänna levnadskostnaderna å olika orter i riket» (år 1909). Medd. från Kommerskollegii avd. för arbetarstatistik, årg. 1910, sid. 18 ff. — En nyare undersökning, avseende år 1916 och innebärande åtskilliga förändringar i dyrortsgrupperingen, finnes under titeln »Förslag till gruppering av orter (kommuner) i riket efter levnadskostnadernas storlek», offentliggjord i »Soc. Medd.», årg. 1917, sid. 600 ff.

[3] I 1915 års kommunala bostadsräkningar för Stockholm och Göteborg har gränsen efter enahanda grunder dragits vid en inkomst av 3 000, resp. 2 500 kr.

artade ekonomiska och sociala skikt, till vilka det även mött ringa svårigheter att med ledning av uppgifter om bostadens hyrespris eller storlek hänföra hushåll med ouppgiven inkomst. Det skall dock icke undandöljas, att man kunnat ernå en finare och socialekonomiskt mera tillfredsställande klassificering, därest man vid inkomstberäkningen tagit hänsyn icke blott till hushållets inkomst utan även till dess medlemsantal, men för här ifrågavarande syfte syntes det tidskrävande arbetet med beräkning av dylika »försörjningsenheter» knappast vara motiverat.

Av de 173 267 hushåll, som bodde i uthyrda lägenheter, skulle efter angivna grunder 150 877 eller 87·1 % vara att beteckna som mindre bemedlade, och av de 37 826 hushållen i av ägaren begagnade bostäder 30 636 eller 81·0 % tillhöra detta samhällsskikt, medan för de 13 382 i fritt upplåtna bostäder boende motsvarande siffror bliva 11 784 och 88·1 %. Inom de tre bostadskategorierna tillsammantagna kunna sålunda 193 297 hushåll eller 86·1 % av samtliga beräknas tillhöra de mindre bemedlade klasserna.

Huru bostadsstandarden ställer sig för mindre bemedlade *hyresgästhushåll* inom olika orts- och yrkesgrupper, belyses närmare genom tab. 7 samt den dennas förra avdelning genom procenttal fullständigande tab. X.

Dessa tabeller belysa i första hand bostadstypen för mindre bemedlade hyresgästhushåll genom att redovisa, huru många av dem, som inom olika orter och yrkesgrupper äro hänvisade till smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök). Inom orterna tillsammantagna tillhöra 137 939 eller 91·4 % av de mindre bemedlades hyreslägenheter denna grupp, och ställer sig detta procenttal tämligen lika i större städer (91·0 %), mindre städer (90·8 %) samt köpingar och municipalsamhällen (93·5 %). Däremot förete de särskilda landsdelarna även härvidlag sina förut berörda särdrag, särskilt framträdande genom motsatsen i bostadsrymlighet mellan de sydligare och de nordligare delarna av landet. De orter, där de mindre bemedlade i förhållandevis minsta utsträckning bebo smålägenheter, nämligen Kristianstad (75·6 %), gruppen av småländska köpingar och municipalsamhällen (83·5 %) samt Karlshamn och Eslöv (84·2 %), tillhöra sålunda genomgående rikets sydligare delar, medan den högsta småbostadsfrekvensen redovisas från vissa längre norrut belägna samhällen, nämligen Eskilstuna (97·1 %) samt de nord- och västsvenska köpingarna och municipalsamhällena (resp. 96·5 och 95·8 %).

Sistnämnda orters utpräglade egenskap av arbetarsamhällen leder uppmärksamheten på, att skiljaktigheten i bostadstyp landsdelarna emellan mera endels är mindre än mellan olika socialgrupper av mindre bemedlade å samma ort. Medan sålunda i genomsnitt endast 3·3 % av arbetarhushållen och 11·5 % av de från arbetarklassen till väsentlig del komna pensionärs- och understödstagarhushållen bebodde lägenheter om 3 rum och kök eller däröver, voro motsvarande tal för självständiga näringsidkare 19·8 % och för lägre tjänstemän 21·2 %. Angivna för de fyra socialgruppernas levnadsbehov och hela sociala standard karakteristiska relation synes, om man frånser vissa, av skiljaktig sammansättning betingade lokala förskjutningar särskilt mellan jämförelsetalen för näringsidkar- och tjänstemannagrupperna, hålla sig i stort

Tab. X. Stadssamhällena. Bostadstyper för mindre bemedlade hyresgästhushåll ino olika yrkesgrupper.

1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
Orter och ortsgrupper	Av 100 mindre bemedlade hyresgästhushåll bodde följande antal i småhus-enheter	Där av				Orter och ortsgrupper	Av 100 mindre bemedlade hyresgästhushåll bodde följande antal i småhus-enheter	Där av			
		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll			arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll
Östra Sverige.						Trälleborg	90·6	94·4	83·9	72·9	90·3
Södertälje	89·5	97·5	74·1	70·4	76·7	Karlshamn, Eslöv	84·2	90·8	70·8	70·9	85·2
Uppsala	88·6	96·9	77·5	77·5	81·6	12 köpingar och municipalsamhällen	86·3	90·1	73·2	73·2	87·9
Västerås	93·1	97·8	80·4	77·5	88·9						
Nyköping	94·7	98·0	88·1	83·9	92·7	**Västra Sverige.**					
Eskilstuna	97·1	99·2	90·8	88·4	96·7	Halmstad	90·9	96·0	78·5	80·4	90·8
Linköping	92·8	97·7	82·9	82·0	89·4	Uddevalla	90·7	96·2	72·7	80·8	89·7
Norrköping	95·0	98·9	85·1	83·3	93·8	Borås	92·6	98·1	75·5	72·2	89·8
Sala, Strängnäs, Motala	90·7	97·7	80·7	84·0	88·1	Karlstad	91·7	98·3	78·6	81·1	84·8
15 köpingar och municipalsamhällen	94·7	98·2	82·6	81·6	92·4	Örebro	91·6	97·5	78·6	83·4	86·3
Småland och öarna.						Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	92·6	97·2	82·0	81·7	89·8
Jönköping	94·0	98·4	81·2	83·0	91·7	18 köpingar och municipalsamhällen	95·8	98·2	84·3	85·3	94·8
Kalmar	85·7	92·6	71·5	73·2	83·8						
Västervik	95·6	98·4	87·1	84·7	96·3	**Norra Sverige.**					
Visby	85·6	93·2	66·1	78·2	84·9						
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	91·3	97·6	74·8	77·2	86·6	Falun	93·2	97·7	84·8	86·0	91·3
7 köpingar och municipalsamhällen	83·5	92·8	68·1	75·5	82·3	Gävle	95·5	99·0	87·4	87·1	95·0
						Söderhamn	94·6	99·1	83·4	80·6	94·5
Södra Sverige.						Sundsvall	90·8	99·0	76·9	86·5	91·4
Karlskrona	84·9	90·0	77·2	77·9	85·7	Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	90·3	98·4	80·5	81·7	89·3
Kristianstad	75·6	84·0	58·5	66·2	77·7	20 köpingar och municipalsamhällen	96·5	99·3	89·5	89·2	93·3
Malmö	89·9	95·9	74·3	78·3	88·0						
Lund	88·6	95·9	81·3	79·5	82·1	Samtliga orter	91·4	96·7	78·8	80·2	88·5
Landskrona	88·1	98·9	69·7	70·8	84·9						
Hälsingborg	85·0	91·1	67·5	69·8	84·3						
Ystad	90·0	96·8	74·7	82·0	86·0						

sett konstanta inom olika orter, oavsett den där rådande större eller mindre allmänna boendetätheten bland de mindre bemedlade.

Beräknas de olika socialgruppernas småbostadsprocenter inom vissa storleksklasser av orter, erhållas följande resultat:

		Städer med 10 000 inv. och däröver	Övriga städer	Köpingar och municipalsamhällen	Samtliga orter
Antal (hyresgäst-) hushåll i småhus-enheter bland 100	arbetarhushåll	96·6	96·9	97·1	96·7
	tjänstemannahushåll	78·1	79·1	81·4	78·8
	näringsidkarhushåll	79·8	80·4	81·9	80·2
	pensionärs- och understödstagarhushåll	88·1	88·2	91·5	88·5

Ser man därefter på de särskilda orterna, uppnår arbetarhushållens småläghetsprocent 99 i gruppen av nordsvenska köpingar och municipalsamhällen samt i städerna Eskilstuna, Söderhamn, Gävle och Sundsvall, medan den understiger 90 % blott i Kristianstad. Sistnämnda procentsiffra uppnår tjänstemannagruppen blott å en ort (Eskilstuna 90·8 %) och näringsidkarklassen ingenstädes, medan jämförelsetalet understiger 70 % för den förra gruppen i Kristianstad, Visby, Hälsingborg, Smålands köpingar och municipalsamhällen samt Landskrona, för den senare i Kristianstad och Hälsingborg. Pensionärs- och understödstagarkategorien företer betydande lokala växlingar, vilka förklaras genom dess ortsvis skiljaktiga sammansättning, i det att gruppens jämförelsetal växlar från 96·7 % småbostäder i Eskilstuna till 76·7 och 77·7 % i Södertälje och Kristianstad. Enligt de undersökningar av de mindre bemedlades bostadsstandard, som efter representativ metod anordnades i samband med 1915 års kommunala bostadsräkningar i Stockholm och Göteborg, utgjorde småläghetsprocenten i den förra staden (»gamla Stockholm») 95·6 % för arbetare, 77·2 % för tjänstemän, 61·8 % för näringsidkare, 73·6 % för pensionärer och understödstagare samt 86·0 % för samtliga mindre bemedlade, medan i Göteborg motsvarande jämförelsetal voro resp. 99·0, 92·5, 92·3, 98·3 och 97·8 %. Huvudstaden uppvisar alltså genomgående lägre tal för småbostäder än landsortsstädernas allmänna genomsnitt (för näringsidkare t. o. m. lägre än på någon annan ort), medan Göteborg företer anmärkningsvärt hög småläghetsprocent, framför allt för tjänstemän och näringsidkare, vilket dock delvis kan förklaras därigenom, att undersökningen här företrädesvis avsett arbetarstadsdelar och ifrågavarande hushåll därför ej torde stått på fullt samma sociala nivå som å övriga undersökningsorter.

Tab. 7 belyser emellertid bostadsstandarden för mindre bemedlade hyresgästhushåll genom uppgifter icke blott rörande bostädernas absoluta storlek, d. v. s. rumsantal, utan även om deras storlek i förhållande till hushållens medlemsantal, uttryckt genom antalet boende per 100 rum. För orterna tillsammantagna utgör detta graden av trångboddhet uttryckande relationstal 157. Liksom de allmänna boendetäthetssiffrorna förete även dessa specialtal vissa förskjutningar inom olika landsdelar, framträdande i en sjunkande tendens ju längre man kommer mot söder och en stigande ju mer man går åt norr. När emellertid åtskilliga orter, såsom exempelvis de norrländska städerna Östersund och Umeå, beteckna undantag från denna regel, är förklaringsgrunden vanligen skiljaktigheter i de mindre bemedlades sociala sammansättning. Såsom förut anförts, förete nämligen lägre tjänstemän, mindre näringsidkare, arbetare och understödstagare, även när de leva under i huvudsak enahanda ekonomiska villkor, bestämda skiljaktigheter i bostadsvanor, och dessa framträda delvis än tydligare när det, som här, gäller icke det absoluta utan det relativa bostadsutrymmet.

Minst är, såsom jämförelsetalet 111 boende per 100 rum antyder, i genomsnitt trångboddheten bland pensionärs- och understödstagarhushållen. Visserligen äro ifrågavarande hushåll, såsom ovan anförts, så gott som ute-

slutande hänvisade till smålägenheter, men uppväges detta förhållande därigenom, att gruppen till mycket stor del utgöres av ensamboende äldre personer. Dock innefattar understödstagarkategorien jämväl ett antal barnrika hushåll, och en väsentlig ökning av detta element torde vara förklaringsgrunden till, att gruppen i fråga på vissa orter visar en ganska hög grad av trångboddhet (t. ex. Kalix och de norrbottniska gruvsamhällena 212).

Relativt gynnsamma bostadsförhållanden uppvisa jämväl lägre tjänstemän och självständiga mindre näringsidkare, inom vilka hushållsgrupper i medeltal resp. 126 och 128 boende komma på 100 rum. Dock förekomma avsevärda lokala skiljaktigheter med avseende på boendetätheten, som inom den förstnämnda kategorien växlar mellan 158 (Luleå) och 80 (Norbergs by), medan i den senare gruppen spänningen angives genom talen 211 (Kalix och gruvsamhällena) och 56 (Hemse).

Medan funktionärsgruppen torde vara jämförelsevis enhetlig, utgöres näringsidkarklassen av tvenne, inbördes relativt väl avgränsade undergrupper, handlande och hantverkare, samt dessutom en tredje, vartill hänförts »övriga» mindre näringsidkare o. d., såsom kaféidkare, gårdsägare, fiskare, trädgårdsmästare och jordbrukare. Undersökes närmare boendetätheten inom ifrågavarande undergrupper, erhålles följande resultat:

	Antal boende pr 100 rum inom mindre bemedlade hyresgästhushåll, som förestås av			
	handlande	hantverkare	övriga näringsidkare	samtl. näringsidkare
Städer med 10 000 inv. och däröver . . .	120	127	135	127
Övriga städer och orter	125	130	135	130
Samtliga orter	**121**	**128**	**135**	**128**

Medan sålunda småhandlandena (2 762 hushåll) hava jämförelsevis liten och gruppen »övriga» (2 170 hushåll) relativt stor boendetäthet, representera hantverkarna (9 594 hushåll) en mellanståndpunkt, sammanfallande med gruppens.

Störst är trångboddheten genomgående inom arbetarhushållen, där de vanligen små lägenheterna och stora barnskarorna bringa upp talet ända till 184 boende per 100 rum. Undersöker man närmare förhållandena på de särskilda orterna, synes den största trångboddheten bland arbetarbefolkningen förekomma i de norrbottniska gruvsamhällena (265), de västernorrländska sågverkssamhällena (241) samt de delvis likartade västerbottniska orterna Djupviken och Lycksele (241), medan de gynnsammaste bostadsförhållandena för arbetare, torde, om man bortser från de få arbetarfamiljerna i Hemse, råda i Kristianstads läns köpingar och municipalsamhällen (122), i smålandsköpingen Ljungby (132) samt i staden Kristianstad (135).

Framhållas må i detta sammanhang, att enligt de förenämnda, år 1915 anordnade representativundersökningarna av de mindre bemedlades bostadsnivå kommo i Stockholm genomsnittligt 150 boende per 100 rum, nämligen bland arbetare 178, lägre tjänstemän 123, mindre näringsidkare 123 samt

pensionärer och understödstagare 119. För Göteborg var genomsnittssiffran 196 och specialtalen resp. 214, 156, 154 och 150, sålunda genomgående mycket höga siffror, vartill dock den sannolika förklaringsgrunden ovan antytts.

I sistnämnda städer, liksom i allmänhet å större orter med mera rikt förgrenat näringsliv, utgöres arbetarklassen av ett flertal olika element, vilka förete stora inbördes skiljaktigheter med avseende på inkomstens höjd och beständighet m. m., medan å vissa mindre orter, såsom i de förenämnda norrländska gruv- och sågverkssamhällena m. fl., i huvudsak förefinnes en förhärskande arbetarkategori, som sålunda trycker sin prägel på arbetarbefolkningens levnads- och bostadsförhållanden. Med hänsyn härtill synes det lämpligt, att i görligaste mån genom specialundersökningar av särskilda arbetargrupper närmare belysa trångboddheten i arbetarhemmen och orsakerna därtill. Därvid har uppmärksamheten särskilt riktats på de hushåll, inom vilka familjefadern betecknas varken som yrkesutbildad arbetare eller som fabriksarbetare utan som vanlig grovarbetare, företrädesvis sysselsatt med utearbete, enär denna arbetarkategoris på grund av säsong- och konjunkturförhållanden starkt skiftande inkomster kunde förväntas lägga stora svårigheter i vägen för bostadsfrågans nödtorftiga ordnande.

Huvudresultaten av denna undersökning återfinnas dels i de särskilda lokalmonografierna, dels, för undersökningsområdet i dess helhet, i omstående tab. Y. Härav framgår, att grovarbetarna, vilka visserligen bilda den ojämförligt talrikaste bland de redovisade arbetargrupperna, förete en boendetäthet, som icke allt för mycket avviker från det allmänna genomsnittet, vilket jämväl gäller beträffande de därnäst talrikaste arbetarkategorierna, järn- och metallarbetarna och byggnadsarbetarna. I ögonen fallande är däremot den stora olikhet i bostadsstandard, som även inom dessa fullt homogena socialgrupper råder mellan olika landsdelar. Medan sålunda i Nordsverige den genomsnittliga boendetätheten för grovarbetarhushållen betecknas med 232—235, för järnarbetarhushållen med 217—201 och för byggnadsarbetarhushållen med 201—227 boende per 100 rum (i resp. större städer och övriga orter), sjunka i Sydsverige ifrågavarande relationstal till resp. 175—160, 171—165 och 167—140. Den lägsta boendetätheten företer nästan genomgående typograffamiljerna, vilka jämväl bland här ifrågavarande kategorier torde utmärka sig för den högsta bostadsstandarden. Närmast i ordningen komma tobaks- och textilarbetarhushållen, men torde för dessa de låga boendetäthetstalen mindre häntyda på rymliga familjebostäder än därpå, att ifrågavarande hushåll till mycket stor del utgöras av ensamma kvinnor, för vilka, när de förhyra egna bostäder, bostadsstandarden efter rumsantalet räknat givetvis måste bli rätt hög. Efter dessa grupper följa sockerbruksarbetarna, vilkas relativt rymliga bostäder torde sammanhänga med näringsgrenens huvudsakliga lokalisering till Sydsverige. Den största trångboddheten (över 225) ådagalägger tabellen för gruv-, sågverks- och järnverksarbetarhushållens vidkommande, vilket förklaras dels därigenom, att ifrågavarande näringsgrenar övervägande bedrivas i landets nordligare delar med deras ofta enrummiga arbetarbostäder, dels därigenom,

Tab. Y. Stadssamhällena. Boendetätheten inom viktigare grupper av arbetarhushåll.

a = antal hushåll, b = boende per 100 rum.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Arbetargrupper		Östra Sverige		Småland och öarna		Södra Sverige		Västra Sverige		Norra Sverige		Hela riket		
		större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	samtliga orter
Gruvarb. m. fl.	a	—	8	—	—	23	58	—	45	87	651	110	762	872
	b	—	*223*	—	—	*161*	*143*	—	*226*	*230*	*275*	*213*	*253*	246
Järnverksarb. .	a	—	—	—	—	—	—	—	8	—	358	—	366	366
	b	—	—	—	—	—	—	—	*182*	—	*228*	—	*226*	226
Järn- och metallarb. . . .	a	3 656	929	487	847	2 184	379	880	1 861	661	193	7 868	3 709	11 577
	b	*207*	*193*	*192*	*197*	*171*	*165*	*199*	*195*	*217*	*201*	*194*	*191*	198
Stenhuggeriarb.	a	—	—	109	—	—	42	81	155	—	—	190	197	387
	b	—	—	*183*	—	—	*165*	*213*	*223*	—	—	*197*	*208*	202
Sågverksarb. .	a	25	51	87	47	12	—	167	234	560	189	801	521	1 322
	b	*200*	*276*	*192*	*186*	*170*	—	*206*	*231*	*231*	*292*	*221*	*245*	230
Snickerifabriksarb.	a	572	364	406	261	372	142	443	483	226	173	2 019	1 423	3 442
	b	*189*	*206*	*179*	*173*	*152*	*141*	*190*	*188*	*201*	*190*	*180*	*184*	182
Pappersmassefabr.-o. pappersbruksarb.	a	235	26	225	—	—	30	34	424	124	110	618	590	1 208
	b	*224*	*246*	*208*	—	—	*114*	*181*	*205*	*220*	*206*	*215*	*200*	207
Typografiska arb.	a	147	39	34	21	215	33	80	43	68	35	544	171	715
	b	*159*	*164*	*128*	*155*	*135*	*135*	*170*	*170*	*169*	*179*	*149*	*158*	151
Sockerbruksarb.	a	18	—	—	—	261	140	—	79	—	—	279	219	498
	b	*224*	—	—	—	*167*	*177*	—	*197*	—	—	*170*	*184*	176
Tobaksfabriksarb.	a	—	—	—	8	258	—	—	28	38	50	296	81	377
	b	—	—	—	*172*	*151*	—	—	*218*	*200*	*130*	*156*	*166*	158
Textilfabriksarb.	a	1 855	97	—	—	411	217	1 147	767	139	—	3 552	1 081	4 633
	b	*193*	*212*	—	—	*143*	*122*	*168*	*185*	*176*	—	*176*	*170*	175
Skofabriksarb.	a	164	22	—	—	492	76	593	237	—	—	1 249	335	1 584
	b	*177*	*226*	—	—	*172*	*147*	*198*	*187*	—	—	*184*	*178*	183
Tändsticksfabriksarb. . .	a	—	—	432	47	—	—	194	346	—	—	626	393	1 019
	b	—	—	*207*	*177*	—	—	*201*	*203*	—	—	*205*	*200*	203
Byggnadsarb. .	a	748	889	194	194	1 576	189	684	515	228	222	3 430	2 009	5 439
	b	*190*	*198*	*164*	*173*	*167*	*140*	*204*	*212*	*201*	*227*	*180*	*194*	185
Hamn- och stuveriarb. .	a	5	258	92	51	140	41	125	66	312	148	674	564	1 238
	b	*230*	*216*	*170*	*244*	*165*	*168*	*210*	*254*	*249*	*270*	*207*	*229*	217
Egentliga grovarb. . .	a	4 657	2 177	1 207	623	5 604	894	2 157	1 800	1 167	1 376	14 792	6 870	21 662
	b	*203*	*203*	*185*	*180*	*175*	*160*	*200*	*206*	*232*	*235*	*191*	*200*	194

att dessa arbetargrupper i större utsträckning än flertalet andra pläga bebo bostäder i arbetsgivarens bostadshus.

I syfte att närmare belysa sistnämnda faktors inverkan på bostadsstandarden har med avseende på de ovan (sid. 108*) redovisade industribostäderna verkställts nedanstående beräkning av antalet boende per 100 rum i arbetsgivarens bostadshus:

Ortsgrupper:	Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Städer med 10 000 inv. och däröver . . .	210	240	190	184	248	222
Övriga städer	193	251	—	214	282	239
Köpingar och municipalsamhällen . . .	263	178	165	194	247	213
Samtliga orter	**222**	**245**	**171**	**194**	**249**	**221**

Dessa siffror innebära, att därest antalet boende och antalet rum ställas i inbördes relation, industriföretagens arbetarbostäder nästan undantagslöst

giva mindre bostadsutrymme per person än övriga lägenheter å resp. orter. Detta beror givetvis icke på, att dessa bostäder äro sämre än de andra utan därpå, att de förra ofta inrymma barnrika familjer, men likväl så gott som uteslutande utgöras av lägenheter om ett rum och kök eller, särskilt i Norrland, blott ett kök. I den fria bostadsmarknaden förefinnas däremot större möjligheter för medlemsstarka hushåll att förhyra efter familjernas storlek bättre avpassade lägenheter. Otvivelaktigt skulle nu berörda brist hos arbetsgivarebostäderna avhjälpas, om normalstandarden kunde höjas från ett rum och kök till två rum och kök, men den utveckling häremot, som var skönjbar under åren före världskrigets utbrott, torde numera genom de oerhört ökade byggnadskostnaderna hejdats för obestämd tid framåt.

Förut (sid. 21*) har omnämnts, hurusom undersökningar av särskilda arbetargruppers bostadsstandard utgjorde några av den svenska bostadsstatistikens första arbetsprestationer. Det ligger då nära till hands att sammanställa resultaten av dessa, nu ett till två årtionden tillbaka liggande undersökningar med i det föregående meddelade siffror i syfte att klarlägga, i vad mån bostadsstandarden för ifrågavarande grupper förändrats under mellantiden. Tager man hänsyn till, att bostadsförhållandena för en viss yrkesgrupp torde få anses giva en ganska skarp och koncentrerad bild av dess allmänna sociala standard,[1] torde dylika sammanställningar böra tillmätas ett rätt betydande värde såsom belysande den så livligt omdebatterade frågan om den svenska arbetarklassens ekonomiska och kulturella utveckling under de senaste decennierna. På grund av ifrågavarande bostadsundersökningars skiljaktiga syftemål och metoder medföra dock direkta jämförelser stora svårigheter, vilka blott med avseende på vissa yrkesgrupper kunnat övervinnas, och även härvidlag först genom tidsödande omräkningar. Av K. Key-Åbergs undersökning av textilindustrien i Norrköping framgår, att år 1895 inom 768 textilarbetarhushåll i genomsnitt kommo 226 boende per 100 rum, medan för de vid 1912 års bostadsräkning redovisade 1 675 hushållen inom samma yrkesgrupp motsvarande tal var 192, vilket sålunda skulle häntyda på en betydande höjning av bostadsnivån under de mellanliggande åren. På grundval av de i H. Elmquists undersökningar rörande den mekaniska verkstadsindustrien m. m. meddelade uppgifterna om rumsantal och boende för arbetare med särskild bostad är det möjligt att, om än med någon reservation beträffande materialets fulla jämförbarhet, med avseende på vissa av denna industris centra jämföra boendetätheten för järn- och metallarbetare 1899/1900 och 1912/1913, vilka uppgifter, såsom avseende resp. 4266 och 5 499 hushåll, måste tillmätas icke alltför ringa betydelse:

Antal boende pr 100 rum i järn- och metallarbetarhushåll	Eskilstuna	Motala[2]	Huskvarna	Oskarshamn	Kristianstad	Malmö	Lund	Landskrona	Hälsingborg	Trollhättan	Karlstad
1899/1900 . . .	218	228	231	210	158	181	167	153	176	219	235
1912/1913 . . .	217	216	200	198	150	183	169	154	161	200	221

[1] Jfr G. Bagge: Arbetslönens reglering genom sammanslutningar, Stockholm 1917, s. 447 ff., varest bostadsförhållandena anföras såsom ett indicium på de svenska arbetarnas förment låga levnadsfot.
[2] Inber. Motala verkstad m. m., som eljest redovisas i avd. III: A.

På flertalet orter har sålunda det senaste årtiondet medfört en gynnsam utveckling mot förbättrat bostadsutrymme.

Av kommerskollegii undersökning rörande tryckerier och därmed förenad hantering kunna motsvarande siffror för typografiska arbetare hämtas med avseende på år 1903, ehuru på grund av hushållens fåtalighet jämförelser blott böra göras med mycken försiktighet. I städerna Norrköping, Linköping, Malmö, Hälsingborg och Gävle, varifrån över 50 typograffamiljer redovisats, var år 1903 genomsnittliga boendetätheten inom dessa resp. 186, 158, 153, 129 och 160 boende per 100 rum, medan 1912/13 motsvarande jämförelsetal voro 183, 145, 138, 125 och 175, sålunda merendels lägre.

Sitt egentliga värde få emellertid dylika jämförelser först, om de kunna sammanställas med uppgifter rörande bostadsstandardens utveckling inom hela befolkningen. Dylika uppgifter från längre tid tillbaka föreligga emellertid endast för Stockholm och hava desamma sammanställts här nedan:

	1894	1900	1905	1910	1915
Boende pr 100 rum (»oldstäder») i Stockholm:	138	140	132	127	122

Under dessa tidigare år har alltså boendetätheten minskats ansenligt, ehuru det må lämnas osagt, i vad mån detta beror på ökning av bostadsutrymmet och på minskning av familjernas genomsnittsstorlek under inverkan av den avtagande nativiteten.

Av vad sålunda anförts torde framgå, hurusom de mindre bemedlades bostadsnivå i lika och delvis än högre grad än genom de i olika orter och landsdelar förhärskande lägenhetstyperna röner bestämmande inflytande av de växlande bostadsvanorna hos olika samhällsgrupper. Det återstår nu att söka utreda, i vad mån dessa giva uttryck för skiftande anspråk på hemmets yttre gestalt och bekvämlighet, och i vad mån de äro att återföra till skiljaktigheter i hushållens sammansättning inom resp. grupper. Det låter ju lätt tänka sig, att den stora trångboddhet, som påvisats inom arbetarhushållen i jämförelse med t. ex. tjänstemannahushållen, skulle till väsentlig del kunna betingas av, att de förra genomgående utgjordes av barnrika familjer, medan bland de senare funnos övervägande småhushåll och ensamboende personer. Material för en dylik undersökning finnes bl. a. i de meranämnda bostadsbeskrivningarna för Norrköping, Jönköping och Sundsvall. På grundval av dessa har utarbetats vidstående tab. Z, vilken återger den genomsnittliga bostadsluftrymden per person och personenhet inom olika hushållskategorier av mindre bemedlade, varvid dock är att märka, att dessa här avgränsats efter andra principer än i bostadsräkningen, nämligen lägenheternas storlek (högst 2 rum och kök) i stället för inkomstnivån.

Fördelar man hushållen efter hushållsföreståndarens yrke, giva talen för kbm. luftrymd per person i huvudsak samma intryck av socialgruppernas allmänna standard som de förut meddelade beräkningarna av antalet boende per rum. Medan sålunda av de olika yrkeskategorierna näringsidkar- och tjänstemannagrupperna uppvisa ett genomsnittligt bostadsutrymme av resp. 24—30 och 28—30 kbm. per person, nedgår för arbetarhushållen motsvarande

Tab. 2. Genomsnittlig luftrymd per person och per personenhet inom olika hushållskategorier i Norrköping, Jönköping och Sundsvall.

1	2	3	4	5	6	7
Hushållskategorier	Genomsnittlig luftrymd (i kbm.) pr					
	person i			personenhet i		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
a) Efter hushållsföreståndarens yrke.						
Arbetare	17·9	18·2	18·1	21·6	22·6	22·3
därav tändsticksfabriksarbetare	—	18·1	—	—	21·6	—
textilfabriksarbetare	17·7	—	—	20·9	—	—
järn- och metallarbetare	—	17·4	—	—	22·9	—
snickerifabriksarbetare	—	18·2	—	—	23·4	—
litografiska arbetare	21·4	—	—	26·1	—	—
pappersbruksarbetare	18·3	19·0	—	22·1	22·9	—
andra industriarbetare	18·8	—	—	22·9	—	—
grovarbetare	16·0	15·8	15·8	19·3	20·3	19·6
övriga arbetare	19·1	20·4	19·9	23·2	25·3	24·5
Tjänstemän	27·9	28·6	29·5	34·1	36·1	36·2
Självständiga näringsidkare	26·4	24·0	29·7	30·2	29·0	34·2
därav handlande	30·1	19·8	31·7	34·3	24·0	39·7
hantverkare	24·2	24·4	28·3	27·8	29·5	34·3
övriga	28·4	25·1	31·0	32·2	30·2	36·7
Pensionärer	27·4	35·9	45·6	28·6	38·3	46·8
Understödstagare	22·9	24·2	21·9	24·7	25·5	27·2
Samtliga	21·0	20·7	23·4	24·8	25·3	28·3
b) Efter hushållens sammansättning.						
Ensamboende personer	41·1	43·1	54·3	41·1	43·1	54·3
Hushåll med endast familjemedlemmar	20·0	19·7	21·7	23·9	24·4	26·6
därav makar utan barn	35·9	39·5	38·5	35·9	39·5	38·5
» med endast minderåriga barn	18·2	19·2	20·0	24·7	26·9	27·5
» med minderåriga och vuxna barn	14·7	14·0	14·3	18·2	17·7	18·4
» med endast vuxna barn	24·4	22·6	28·9	24·4	22·6	28·9
änklingar, änkor och frånskilda	20·6	23·6	23·0	22·9	26·1	26·9
Övriga hushåll	21·4	23·4	28·9	24·2	26·7	32·7
därav med tjänare	25·9	27·3	32·9	30·0	31·5	36·9
» inhyrande	28·3	24·7	22·1	26·4	28·4	25·4
» inneboende	16·4	19·5	22·8	18·2	21·8	26·0
» flera slag av främmande	19·7	20·3	—	22·3	23·5	—
Samtliga	21·0	20·7	23·4	24·8	25·3	28·3

siffra till c:a 18 kbm. Emellertid ger tabellens nedre avdelning tillika vid handen, hurusom bostadsluftrymden per individ på det hela taget minskas, allt eftersom hushållsmedlemmarnas antal ökas. Sålunda är genomsnittsluftrymden per person 41—54 kbm. för ensamboende personer och 36—40 kbm. i barnlösa familjer, medan den för makar med minderåriga barn nedgår till 18—20 kbm. och för de ofta stora familjerna med både vuxna och minderåriga barn till 14—15 kbm. Motsvarande, ehuru högre, tal giva de barnantalets inverkan reducerande beräkningarna per personenhet (d. v. s. en vuxen eller 2 barn).

Ehuru de stora familjerna i allmänhet söka förhyra större och rymligare lägenheter än övriga hushåll, befinnes sålunda bostadsutrymmet, räknat så-

väl per person som per personenhet, vara knappast tillmätt i dessa familjers bostäder. För att erhålla en mera påtaglig bild av barnantalets inflytande på bostadsutrymmets otillräcklighet, har uppgjorts följande tablå:

Hushåll bestående av makar med	Relativa antalet personer, förfogande över en bostadsluftrymd pr person av under 10 kbm.			pr person av 20 kbm. och däröver			pr personenhet av under 10 kbm.			pr personenhet av 20 kbm. och däröver		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
1 barn . .	3·1	—	5·0	71·5	81·3	67·2	2·4	—	3·8	78·1	88·8	74·8
2 » . .	6·1	2·4	7·7	52·6	55·2	54·8	3·0	—	1·5	70·9	78·4	71·3
3 » . .	16·1	8·3	19·8	20·1	28·7	26·0	4·0	4·6	15·4	57·1	54·6	39·2
4 o. fl. barn	30·7	29·4	24·3	10·0	9·6	15·3	9·1	11·0	9·8	28·7	30·3	44·0
Samtliga	**16·3**	**16·5**	**16·2**	**35·1**	**31·4**	**35·7**	**5·3**	**6·3**	**7·9**	**54·5**	**51·7**	**54·9**

Tablån belyser ganska väl en av bostadsfrågans allvarligaste sidor, näm ligen att barnrikedom nästan genomgående sänker de mindre bemedlades bostadsstandard. Medan i familjer med 1 eller 2 barn endast några få procent av de boende förfoga över en luftrymd per person om mindre än 10 kbm., är så förhållandet med en fjärdedel till en tredjedel av de boende i familjer med 4 eller flera barn. Beträffande relativa antalet boende med en luftkub per person av 20 kbm. eller mera är förhållandet omvänt, och sjunker jämförelsetalet från 70—80 % i familjer med ett barn till endast 10—15 % i familjer med 4 eller flera barn. Räknas med personenheter, bliva förhållandena givetvis något utjämnade, men framhäves alltjämt tydligt barnantalets stora inflytande på utrymmet i bostäderna. Tablån understryker sålunda nödvändigheten av, att de bostadssociala strävandena kraftigt inriktas på att förhjälpa de barnrika familjerna till rymliga och goda bostäder.

Såsom redan förut påvisats, är barnantalet mycket växlande inom olika grupper av mindre bemedlade familjer. Det är därför av intresse att undersöka sammanhanget mellan barnantal och luftutrymme för olika yrkesgrupper, såsom skett i efterföljande uppställning:

Yrkesgrupper:	Relativa antalet personer, förfogande över en bostadsluftrymd pr person av under 10 kbm.			pr person av 20 kbm. och däröver			pr personenhet av under 10 kbm.			pr personenhet av 20 kbm. och däröver		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
Arbetare	17·6	16·6	18·8	32·7	32·8	31·4	6·2	6·3	9·7	48·8	50·6	49·0
Tjänstemän . .	5·0	2·6	7·9	65·3	64·3	64·5	0·9	—	—	82·6	85·0	79·1
Självst. näringsidkare	3·6	8·5	4·8	57·5	54·0	63·0	3·6	8·5	1·2	76·2	66·1	75·3
Pensionärer . .	8·1	2·0	2·6	65·9	66·2	91·1	2·6	—	—	68·0	68·3	91·2
Understödstagare	10·8	6·7	20·2	44·8	47·2	44·2	8·3	6·8	8·5	47·9	49·0	57·4
Samtliga	**16·3**	**16·4**	**14·0**	**42·4**	**39·5**	**45·8**	**5·3**	**5·7**	**6·1**	**56·8**	**55·9**	**60·9**

Såsom av en jämförelse mellan denna och tablån å sid. 134* framgår, spelar barnantalet icke en så avgörande roll i fråga om bostadsutrymmet, som man måhända haft skäl att vänta. Sålunda uppvisa arbetarhushållen, där en sjättedel till en femtedel av de boende förfoga över en luftrymd per person av under 10 kbm., t. o. m. lägre barnprocent än tjänstemannahushållen, där endast några procent hava ett så ringa luftutrymme per person. Tablån ger därför vid handen, att huvudanledningen till arbetarhushållens jämförelsevis ringa bostadsutrymme per person icke enbart är att söka i barnrikedomen, utan fastmer i det redan förut sid. 159* påvisade förhållandet, att arbetarna förhyra till rumsantal betydligt mindre lägenheter än med dem ekonomiskt jämställda mindre bemedlade hushåll inom övriga yrkesgrupper.

Efter denna redogörelse för de mindre bemedlades i förhyrda lägenheter boende huvudmassa må uppmärksamheten riktas på de stadshushåll i samma ekonomiska läge, som bo i *eget hus* och därigenom i viss mån själva ordnat sin bostadsfråga. Ovan (sid. 159*) har konstaterats det med hänsyn till det förhärskande byggnadssättet i våra stadssamhällen i viss mån överraskande förhållandet, att fyra femtedelar av samtliga husägare, som bo i eget hus, efter förut angivna grunder äro att anse som mindre bemedlade. De sistnämndas relativa antal inom husägarklassen växlar dock, såsom tab. 8 och Å utvisa, icke oväsentligt inom olika ortsgrupper och orter. Sålunda utgör procenttalet husägare i ringare ekonomiska villkor 78·2 i större städer, 82·0 i mindre städer och 85·6 i köpingar och municipalsamhällen, och ställa sig alltså procenttalen i viss mån omvänt proportionella mot boningshusens genomsnittsstorlek (se sid. 80*). Angivna iakttagelse bestyrkes jämväl i stort sett av detaljsiffrorna för de särskilda orterna. Relativa antalet mindre bemedlade egnahemsägarhushåll är särskilt högt i köpingarna och municipalsamhällena i västra, norra och södra Sverige (resp. 90·9, 89·0 och 87·4 %) samt i städerna Söderhamn (92·7 %) och Trälleborg (87·6 %), medan i första hand städerna Norrköping (59·7 %), Lund (64·8 %), Kristianstad (65·7 %), Hälsingborg (66·1 %) och Uppsala (66·3 %) giva exempel på motsatsen.

Undersöker man närmare den sociala sammansättningen av de hushåll, vilka oaktat sin svaga ekonomi förmått övervinna de svårigheter vanskliga kreditförhållanden och kostsamma hustyper i vårt land resa mot mindre bemedlade stadsbors husinnehav, finner man, att desamma till 45·8 % utgöras av arbetare, till 7·7 % av lägre tjänstemän, till 26·1 % av mindre näringsidkare samt till 20·4 % av pensionärer och understödstagare. I stort sett råder ett visst motsatsförhållande mellan å ena sidan städerna, större som smärre, där de mindre gårdsägarna utgöras till omkring 26—28 % av näringsidkare, 22 % av pensionärer m. fl., 7—8 % av tjänstemän och 43—44 % av arbetare, å den andra köpingar och municipalsamhällen, där motsvarande procenttal äro resp. 24·5, 17·7, 7·5 och 50·3. Jämföras dessa siffror med motsvarande tal för småhuslägenheternas hyresgästhushåll, resp. 8·5, 15·0, 11·7 och 64·8 %, finner man, att

Tab. Å. Stadssamhällena. Mindre bemedlade egnahemsägarhushåll, fördelade efter socialgrupper.

Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade egnahemsägarhushåll i procent av samtl. egnahemsägarhushåll	Av 100 mindre bemedlade egnahemsägarhushåll voro följande antal			
		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- och underståndstagarhushåll
Östra Sverige.					
Södertälje	83·8	41·8	4·2	27·6	26·4
Uppsala	66·8	23·9	8·0	41·1	27·0
Västerås	74·0	50·5	5·8	27·4	16·3
Nyköping	78·5	54·8	6·4	19·4	19·4
Eskilstuna	84·2	58·7	5·6	26·6	9·1
Linköping	75·5	36·4	6·6	29·8	27·2
Norrköping	59·7	16·9	4·0	68·6	10·5
Sala, Strängnäs, Motala	83·1	32·7	4·1	41·5	21·7
15 köpingar och municipalsamhällen	77·5	52·5	11·9	19·2	16·4
Småland och öarna.					
Jönköping	78·9	49·7	5·0	32·3	13·0
Kalmar	78·2	34·7	8·7	21·4	35·2
Västervik	86·9	45·7	10·1	16·8	27·4
Visby	81·9	42·0	8·7	30·4	18·9
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	79·0	55·2	5·8	19·9	19·1
7 köpingar och municipalsamhällen	83·7	37·8	10·2	32·5	19·5
Södra Sverige.					
Karlskrona	80·7	27·1	19·4	15·3	38·2
Kristianstad	65·7	36·5	16·3	25·8	21·4
Malmö	70·1	44·1	7·5	22·1	26·3
Lund	64·8	35·0	4·5	22·6	37·9
Landskrona	80·8	40·3	4·0	35·2	20·5
Hälsingborg	66·1	43·3	6·9	27·0	22·8
Ystad	82·0	47·4	10·3	19·4	22·9
Trälleborg	87·6	59·6	7·5	15·1	17·8
Karlshamn, Eslöv	79·9	51·3	7·1	21·0	20·6
12 köpingar och municipalsamhällen	87·4	40·6	6·9	25·9	26·6
Västra Sverige.					
Halmstad	76·0	43·2	5·5	34·0	17·3
Uddevalla	86·0	49·3	5·9	20·2	24·6
Borås	80·5	55·7	8·9	17·9	17·5
Karlstad	81·0	47·7	8·3	33·7	10·3
Örebro	78·0	34·5	7·1	33·1	25·3
Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	83·4	47·4	7·1	24·8	20·7
18 köpingar och municipalsamhällen	90·9	47·4	3·9	31·7	17·0
Norra Sverige.					
Falun	78·2	46·5	10·0	25·5	18·0
Gävle	83·3	41·3	8·6	27·2	22·4
Söderhamn	92·7	57·3	8·0	19·3	15·4
Sundsvall	84·9	32·5	13·2	36·0	18·3
Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	80·8	30·6	11·9	34·9	22·6
20 köpingar och municipalsamhällen	89·0	60·1	6·5	18·5	14·9
Samtliga orter	81·0	45·8	7·7	26·1	20·4

smärre näringsidkare och pensionärer m. fl. vida oftare bo i eget hus än arbetare och tjänstemän.

Å vissa orter tillhöra, som av tab. Å framgår, husägarna till anmärkningsvärt stor del sistnämnda samhällsgrupper, nämligen arbetarklassen i Nordsveriges köpingar och municipalsamhällen (60·1 %), Trälleborg (59·6 %), Eskilstuna (58·7 %), Söderhamn (57·3 %) samt Borås (55·7 %), resp. tjänstemannagruppen i Karlskrona (19·4 %), Kristianstad (16·3 %), Sundsvall 13·2 %), Östsveriges köpingar och municipalsamhällen (11·9 %) samt Nordsveriges

Tab. Ä. Stadssamhällena. Mindre bemedlade egnahemsägarhushåll, fördelade efter bostadstyper.

1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Orter och ortsgrupper	Av 100 mindre bemedl. egnahemsägarhushåll innehade följande antal lägenheter om				Orter och ortsgrupper	Av 100 mindre bemedl. egnahemsägarhushåll innehade följande antal lägenheter om			
	enkelkök, enkelrum m. fl., 1 rum o. kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum o. kök		enkelkök, enkelrum m. fl., 1 rum o. kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum o. kök
Östra Sverige.					Ystad	14·6	53·0	24·5	7·9
					Trälleborg	7·5	59·5	26·6	6·4
					Karlshamn, Eslöv	8·9	43·2	28·9	19·0
Södertälje	41·8	31·5	11·7	15·0	12 köpingar och municipalsamhällen	11·6	43·3	27·7	17·4
Uppsala	31·6	41·4	14·9	12·1					
Västerås	43·7	38·6	12·4	5·3					
Nyköping	37·1	36·0	20·5	6·4	**Västra Sverige.**				
Eskilstuna	44·6	40·0	9·1	6·3					
Linköping	34·3	38·6	12·0	15·1	Halmstad	21·8	48·7	16·4	13·1
Norrköping	37·2	36·1	17·7	9·0	Uddevalla	48·8	30·3	16·8	4·6
Sala, Strängnäs, Motala	47·6	30·6	11·8	10·0	Borås	30·2	45·7	16·0	8·1
15 köpingar och municipalsamhällen	27·0	41·0	16·7	15·3	Karlstad	37·3	34·7	15·5	12·5
					Örebro	38·2	38·3	16·7	11·8
					Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	34·1	38·3	17·5	10·1
Småland och öarna.					18 köpingar och municipalsamhällen	31·8	30·8	27·6	9·8
Jönköping	38·6	42·4	12·4	6·6					
Kalmar	16·4	47·0	23·3	13·3					
Västervik	43·5	36·2	14·5	5·8	**Norra Sverige.**				
Visby	14·2	48·6	22·5	14·7					
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	22·4	47·9	19·4	10·3	Falun	44·4	35·0	11·6	9·0
7 köpingar och municipalsamhällen	15·0	38·8	27·2	19·0	Gävle	49·8	29·4	16·0	4·8
					Söderhamn	57·3	24·7	11·5	6·0
					Sundsvall	45·3	29·2	15·8	9·7
Södra Sverige.					Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	43·2	31·6	15·7	9·5
					20 köpingar och municipalsamhällen	55·7	26·5	10·1	7·7
Karlskrona	18·4	35·4	31·2	15·0					
Kristianstad	5·1	30·8	39·6	24·5					
Malmö	13·4	51·7	22·8	12·1					
Lund	12·2	50·1	22·8	14·9					
Landskrona	13·0	53·6	23·4	10·0					
Hälsingborg	8·5	51·4	28·0	12·1	Samtliga orter	30·8	39·8	19·4	11·0

mindre städer (11·9 %). Förhållandevis minst arbetare (16·9 %) och tjänstemän (4·0 %) räknar Norrköpings relativt fåtaliga fastighetsägarklass, inom vilken näringsidkarna (68·6 %) dominera, vilket även i viss mån är förhållandet i Sala, Strängnäs och Motala (41·5 %) samt i Uppsala (41·1 %). Gruppen pensionärer och understödstagare tillhör en anmärkningsvärt stor del av de mindre husägarna i Karlskrona (38·2 %), Lund (37·9 %) och Kalmar (35·2 %)

och en anmärkningsvärt ringa del i Eskilstuna (9·1 %), Karlstad (10·3 %) och Norrköping (10·5 %), vilket ytterligare understryker denna socialgrupps redan genom namnet antydda heterogena och lokalt växlande sammansättning.

Undersöker man därnäst, i vad mån egnahemsinnehavet bidragit att förbättra de mindre bemedlades bostadsstandard, giva tab. 8 och Ä vid handen, att i genomsnitt 30·3 % av de mindre bemedlade egnahemsägarhushållen bodde i enrums- och ett rum och köks-lägenheter men 39·3 % i bostäder om två rum och kök, 19·4 % i tre rum och kök och 11·0 % i än större lägenheter. Ser man på de särskilda storleksgrupperna av orter, utgöra motsvarande tal 30·3, 41·5, 18·4 och 9·8 % för större städer, 33·4, 37·9, 17·8 och 10·9 % för mindre städer samt 28·5, 36·3, 21·9 och 13·3 % för köpingar och municipalsamhällen. Utsträcker man undersökningen till att avse de särskilda orterna, synes den minsta storlekstypen av egnahemslägenheter vara talrikast företrädd i Söderhamn (57·8 %), de nordsvenska småsamhällena (55·7 %) och Gävle (49·8 %), medan av de rymligaste egna hemmen det relativt största antalet redovisas från Kristianstad (24·5 %), de småländska köpingarna och municipalsamhällena 19·0 % samt Karlshamn och Eslöv (19·0 %).

I medeltal bebo 69·6 % av stadssamhällenas mindre bemedlade egnahemsägare småhägenheter (t. o. m. 2 rum och kök), medan av hyresgäster i motsvarande villkor ej mindre än 91·4 % äro hänvisade till bostäder av denna storlekstyp.

En ännu skarpare bild av egnahemsinnehavets fördelaktiga inverkan på de mindre bemedlades bostadsstandard får man genom att jämföra det relativa bostadsutrymmet, uttryckt genom antalet boende per 100 rum. Inom mindre bemedlade hyresgästhushåll utgör ifrågavarande genomsnittstal, såsom ovan angivits, 157, nämligen 184 för arbetarhushåll, 126 för tjänstemannahushåll, 128 för näringsidkarhushåll och 111 för pensionärs- och understödstagarhushåll. För egnahemsägarhushåll i samma ekonomiska läge utgör, som tab. 8 utvisar, det allmänna genomsnittstalet 128 och specialtalen resp. 157, 122, 115 och 88. Omräknas sistnämnda talserie i procent av den förstnämnda, erhållas indextalen 82, 85, 97, 90 och 79. Dessa giva i viss mån ett siffermässigt uttryck för egnahemsinnehavets främjande inverkan på bostadsstandarden, vilken sålunda skulle vara förhållandevis större för arbetare samt pensionärer och understödstagare än för näringsidkare och tjänstemän. Erinras må emellertid, att vidare i detalj gående undersökningar synas giva vid handen, att egnahemsinnehavet i förra fallet mera än i det senare utgör skiljemärket för ett ekonomiskt och socialt högre skikt inom gruppen.

Undersöker man därefter med ledning av tab. 8, huru boendetätheten ställer sig å olika orter för mindre bemedlade hushåll, som bo i eget hus, befinnes den vara störst i Kalix och de norrbottniska gruvsamhällena (230 boende per 100 rum) samt därnäst i Djupviken och Lycksele (188), varefter följa städerna Umeå och Söderhamn med resp. 166 och 165. Lägsta boendetätheten och sålunda de relativt rymligaste egna hemmen uppvisar Norbergs by (82) och därefter i ordning Töreboda och Vara (85), Hässleholm m. fl. samhällen i Kristianstads län (87), Hemse (88) och Lund (90). Efterser man närmare,

huru bostadsstandarden å de i bostadsavseende särskilt ogynnsamma orterna ställer sig för olika grupper av mindre bemedlade egnahemsägare, finner man, att boendetätheten, efter rumsantalet räknat, är störst i de norrbottniska gruvsamhällena (och Kalix) såväl för arbetarbefolkningen (255), näringsidkarklassen (201) samt pensionärs- och understödstagargruppen (185) som även för tjänstemannaklassen (175), om man bortser från dennas fåtaliga representanter i Västerbottens småsamhällen. Riktar man åter uppmärksamheten på de i fråga om bostadsrymlighet bäst ställda orterna, synes man icke böra ägna allt för stor uppmärksamhet åt de gynnsamma talen för vissa mindre samhällen, såsom Norbergs by, Töreboda och Vara, då desamma blott avse ett mycket ringa antal mindre bemedlade husägare. Av mera intresse äro de låga boendetäthetstalen för de över 600 egnahemsägarna i Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik och Vitemölla, vilka äro de därnäst lägsta för såväl arbetare (101) som för pensionärer o. d. (58). Egnahemsbyggande lägre tjänstemän synas däremot ernått gynnsammare bostadsförhållanden bl. a. i Stockholms förstadssamhällen (87), medan mindre näringsidkare synas åtnjuta det bästa relativa bostadsutrymmet i Karlshamn (84), Karlskrona (86) och Eslöv (86).

4. Hyra och inkomst.

a. Hyresbeloppen.

Sedan sålunda bostadslägenheternas sammansättning och beskaffenhet och de boendes förhållanden blivit belysta, i den mån materialet det medger, må uppmärksamheten riktas på de pris bostäderna betinga.

Härvid hava i syfte att erhålla verkligen betalda hyresbelopp de av ägaren begagnade, de hyresfritt upplåtna och de outhyrda lägenheterna uteslutits samt undersökningen inskränkts till att omfatta endast de uthyrda bostäderna. Av dessa hava ytterligare de »blandade» lägenheterna lämnats åsido, enär i hyresbeloppen för desamma ingå icke blott de utgifter, som äro nödiga för det direkta bostadsbehovets tillfredsställande, utan även vissa driftskostnader för bostadsinnehavarens yrkesutövning m. m.

Hyresprisen för de sålunda återstående hyreslägenheterna hava sammanställts i tab. 9 och 10 i tabellbilagan. Av dem meddelar den förra för varje samhälle genomsnittliga årshyran per lägenhet, rum och person, medan i den senare verkställts en uppdelning av lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper efter storleksgrupper och hyresbelopp.

Av tab. 9 framgår, att hyresnivån i hög grad växlar, såväl inom olika landsdelar som å de särskilda orterna För att närmare åskådliggöra hyresnivåns växlingar å större och mindre orter inom skilda geografiska områden, har uppgjorts omstående tab. Ö.

Härav framgår, att hyresnivån i stort sett ligger på ett högre plan i östra, södra och norra Sverige än i övriga landsdelar, ävensom att den allmänna genomsnittshyran ställer sig högre i de större städerna än i de mindre och högre

Tab. Ö. Stadssamhällena. Medelhyror inom olika landsdelar och ortsgrupper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Landsdelar och ortsgrupper	Antal orter	Medelhyra pr år i kronor för												
		1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 rum med del i kök	2 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	samtliga lägenheter
Städer med 10 000 invånare och däröver	**28**	**90**	**94**	**268**	**92**	**174**	**165**	**256**	**419**	**590**	**796**	**981**	**1 317**	**267**
Östra Sverige	7	96	103	311	120	248	182	311	491	642	853	1 050	1 370	269
Småland och öarna	4	60	73	205	79	139	125	202	331	490	649	781	1 104	211
Södra Sverige	8	94	87	248	106	198	162	243	394	575	784	972	1 368	289
Västra Sverige	5	83	89	279	72	129	155	261	417	586	772	965	1 281	256
Norra Sverige	4	87	103	286	125	320	163	288	470	647	847	1 030	1 283	248
Övriga städer	**22**	**78**	**75**	**205**	**68**	**124**	**136**	**213**	**356**	**498**	**638**	**814**	**1 045**	**226**
Östra Sverige	3	58	70	213	75	—	128	226	352	488	616	760	1 033	227
Småland och öarna	3	57	59	164	69	121	108	175	306	419	577	700	948	189
Södra Sverige	2	60	69	132	67	113	110	164	270	374	512	654	893	203
Västra Sverige	10	62	66	189	69	138	124	200	313	444	557	712	881	191
Norra Sverige	4	95	119	280	—	300	194	331	511	645	855	1 078	1 350	328
Köpingar och municipalsamhällen	**72**	**98**	**100**	**199**	**78**	**103**	**167**	**231**	**339**	**495**	**629**	**796**	**964**	**206**
Östra Sverige	15	95	127	237	154	200	205	321	488	660	880	1 038	1 334	263
Småland och öarna	7	48	58	141	44	83	110	172	248	358	433	597	687	191
Södra Sverige	12	51	70	120	64	87	118	159	225	329	458	540	728	166
Västra Sverige	18	71	68	202	67	127	140	203	309	445	512	655	975	164
Norra Sverige	20	109	108	216	125	100	167	252	346	471	629	720	814	185
Samtliga orter	**122**	**90**	**92**	**250**	**84**	**146**	**162**	**246**	**399**	**566**	**758**	**940**	**1 242**	**251**

i dessa än i köpingar och municipalsamhällen. Granskar man närmare medelhyrorna för de särskilda lägenhetskategorierna, finner man dock, att sistnämnda iakttagelse egentligen gäller i fråga om de mera kvalitetsåtskilda större lägenheterna, medan vissa småbostäder t. o. m. ställa sig dyrast i municipalsamhällesgruppen, vilket bl. a. sammanhänger med, att i denna inräknats åtskilliga till större städer gränsande förstadssamhällen, där hyresbildningen rönt inflytande av prisläget i moderstäderna och där bostadsbeståndet dessutom övervägande utgöres av nya och därför relativt dyra lägenheter.

Merendels stiger hyrespriset för samma lägenhetskategori i den mån ortens invånarantal ökas, såsom närmare åskådliggöres genom vidstående översikt:

Medelhyra pr år i kronor för	Ortens storleksklass: 40 000 inv. och däröver	20 000—40 000 inv.	10 000—20 000 inv.	5 000—10 000 inv.	Under 5 000 inv.
1 kök utan rum	107	89	84	97	84
1 rum utan kök	115	89	83	84	78
2 o. fl. rum utan kök	303	268	243	205	187
1 rum med del i kök	139	103	78	68	70
2 o. fl. rum med del i kök	230	203	132	124	100
1 rum och kök	189	163	144	152	145
2 » » »	296	262	217	228	199
3 » » »	465	430	371	367	309
4 » » »	640	598	534	514	462
5 » » »	861	807	727	659	583
6 » » »	1 114	990	876	852	714
7 o. fl. rum och kök	1 572	1 320	1 158	1 117	824
Samtliga lägenheter	**285**	**267**	**247**	**223**	**194**

Framhållas må, att hyrorna inom klassen av orter med 40 000 invånare och däröver skulle ställa sig icke obetydligt högre, därest hyresuppgifterna här avsåge icke allenast Malmö och Norrköping utan även Stockholm och Göteborg. De genom kommunala bostadsräkningar vid årsskiftet 1915/16 i dessa båda städer konstaterade genomsnittliga årsmedelhyrorna i kronor för lägenheter av olika storleksklasser utgjorde nämligen:

		1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 rum med del i kök	2 o. fl. rum m. del i kök	1 rum o. kök	2 rum o. kök	3 rum o. kök	4 rum o. kök	5 rum o. kök	6 rum o. kök	7 o. fl. rum och kök	Samtliga
Stockholm (eg. st.)	samtl. läg.	158	225	613	231	354	328	526	793	1 055	1 400	1 842	3 093	**653**
	läg. utan centralv.	158	214	483	229	336	325	516	762	1 002	1 316	1 707	2 627	**589**
Göteborg		123	134	451	101	155	218	398	593	835	1 041	1 317	1 900	**379**

De sålunda beräknade medelhyrorna giva emellertid ett drag av skenbar enhetlighet och likformighet åt hyresförhållandena, som dessa i verkligheten ingalunda äga. Med hänsyn härtill böra nu berörda genomsnittshyror sammanställas med de faktiska hyresbeloppen, vilka gruppvis återgivas såväl i lokalmonografierna (tab. E för stadssamhällen och tab. L för industri- och stadsbygder), som, uti av utrymmeshänsyn betingad sammandragen form, i tab. 10 av tabellbilagan. En sammanfattning av sistnämnda tabell med de absoluta talen omräknade i relativa, meddelas i omstående tab. AA.

Dessa tabeller giva i första hand en nästan överraskande bild av de enorma prisdifferenser, som förefinnas inom samma lägenhetskategori, i det välinredda och välbelägna lägenheter om exempelvis ett rum och kök kunna betinga samma hyra som enklare två- och trerumslägenheter. Betraktar man tabellernas slutsiffror, synas emellertid hyresbeloppen inom de olika lägen-

(Forts. sid. 181*.)

Tab. AA. Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och lägenhetskategorier	Av 100 lägenheter hade följande antal en årlig hyra i kronor av									
	under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver
Östra Sverige.										
Södertälje	0·1	4·8	15·8	25·0	19·8	5·7	9·8	5·2	10·8	3·0
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	0·8	29·2	58·7	7·1	2·0	0·6	0·8	1·8	—	—
delkökslägenheter	25·0	25·0	50·0	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	—	1·2	14·1	44·8	33·6	4·7	1·6	—	—	—
2 » » »	—	—	1·6	8·7	13·9	19·7	43·8	10·2	2·1	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	—	—	2·0	0·6	10·2	17·1	54·7	15·4
Uppsala	0·3	9·2	12·9	20·4	15·7	5·3	9·7	5·3	14·4	6·8
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	1·2	40·4	37·5	6·8	4·6	2·1	3·5	1·4	1·9	0·6
delkökslägenheter	6·7	13·3	60·0	13·3	—	6·7	—	—	—	—
1 rum och kök	0·1	1·8	12·2	45·5	33·5	6·0	0·8	0·1	—	—
2 » » »	—	—	1·2	6·0	9·7	15·8	51·6	14·0	1·7	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·1	0·4	0·5	0·7	4·1	11·9	55·3	27·0
Västerås	0·2	8·1	13·4	22·2	23·1	7·4	8·1	5·6	9·8	2·1
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	1·2	47·4	43·9	3·2	2·1	0·5	0·6	0·9	0·2	—
delkökslägenheter	—	—	—	100·0	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	—	1·3	11·8	38·4	38·5	8·8	1·2	0·0	—	—
2 » » »	—	—	0·9	5·7	11·8	16·1	42·2	20·0	3·3	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	—	0·2	0·8	0·8	6·1	15·9	62·2	14·0
Nyköping	0·4	11·9	17·2	19·8	23·9	3·0	10·6	4·4	7·6	1·2
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	1·9	53·9	37·6	3·2	1·7	0·2	1·5	—	—	—
delkökslägenheter	—	—	—	100·0	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	—	1·7	18·5	36·2	42·7	0·4	0·5	—	—	—
2 » » »	—	—	2·2	6·9	13·9	15·8	54·9	6·3	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·4	0·4	2·1	1·7	9·8	24·1	53·1	8·4
Eskilstuna	0·8	10·8	21·2	33·0	16·4	3·8	6·8	2·4	4·2	1·1
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	1·1	44·3	50·1	1·9	1·0	0·3	0·9	0·4	—	—
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·0	1·9	17·2	53·5	24·7	2·5	0·2	—	—	—
2 » » »	—	0·7	1·0	5·1	11·5	18·3	52·2	10·5	0·7	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·5	1·0	0·5	2·1	2·1	7·6	15·5	55·7	15·0
Linköping	1·1	15·4	21·2	18·3	7·5	7·4	8·4	5·6	11·7	3·4
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	5·6	70·9	17·6	1·4	0·6	0·8	1·6	1·0	0·5	—
delkökslägenheter	—	50·0	50·0	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·2	6·3	38·1	37·0	10·5	6·7	1·2	—	—	—
2 » » »	0·1	1·0	5·6	8·0	13·2	22·5	33·3	15·3	1·0	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·2	0·5	0·6	1·3	0·6	7·2	13·5	58·7	17·4
Norrköping	0·2	8·4	21·2	16·7	25·9	5·4	8·0	4·4	7·7	2·1
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	0·6	29·9	58·1	8·5	0·7	0·5	1·1	0·5	0·1	—
delkökslägenheter	—	6·3	37·5	43·8	—	—	6·2	6·2	—	—
1 rum och kök	—	0·7	11·4	29·1	51·4	7·1	0·3	—	—	—
2 » » »	—	0·1	0·2	3·1	9·1	14·8	53·2	18·5	1·0	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·2	0·1	0·3	0·7	6·3	14·9	60·9	16·6
Sala, Strängnäs, Motala	4·2	18·5	23·4	15·8	8·0	6·8	7·3	5·7	8·8	1·5
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	21·6	64·0	7·3	2·9	1·6	0·5	1·6	0·5	—	—
delkökslägenheter	—	100·0	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·8	16·3	50·8	28·9	2·7	0·3	0·2	—	—	—
2 » » »	—	1·8	9·0	17·7	26·6	27·9	15·0	—	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·4	1·0	1·3	4·0	4·4	17·4	25·3	39·3	6·9

Tab. AA (forts.). Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och lägenhetskategorier	Av 100 lägenheter hade följande en årlig hyra i kronor av									
	under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver
15 köpingar och municipalsamhällen	0·5	6·8	12·7	18·1	21·9	13·4	13·4	5·5	6·2	1·5
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	3·1	38·5	31·0	19·2	4·0	2·5	1·2	0·3	0·2	—
delkökslägenheter	—	15·8	10·5	47·4	21·0	5·3	—	—	—	—
1 rum och kök	0·1	1·7	13·9	25·7	34·8	17·9	5·8	0·1	—	—
2 » » »	—	0·1	2·0	5·4	10·9	15·7	45·8	18·4	1·7	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·1	0·3	0·7	1·5	1·9	11·2	17·7	53·2	13·4
Småland och öarna.										
Jönköping	1·5	19·4	33·0	19·2	4·8	5·3	6·2	3·3	5·5	1·8
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	8·1	71·6	13·0	3·0	1·7	0·7	1·0	0·8	0·1	—
delkökslägenheter	—	75·0	12·5	12·5	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·1	11·4	56·1	29·8	1·1	1·4	0·1	0·0	—	—
2 » » »	—	2·0	9·1	19·7	22·9	25·9	19·6	0·8	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	1·1	1·3	3·1	3·3	20·4	20·3	38·0	12·0
Kalmar	1·5	11·4	21·6	18·5	17·3	6·3	9·1	4·8	7·5	2·0
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	17·8	56·6	12·5	3·9	3·3	2·6	2·6	0·7	—	—
delkökslägenheter	6·0	59·0	21·0	12·0	2·0	—	—	—	—	—
1 rum och kök	1·6	27·0	58·4	12·4	0·4	—	0·2	—	—	—
2 » » »	—	1·6	18·4	33·0	34·4	9·8	2·7	0·1	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·1	1·1	3·8	7·6	6·9	28·3	17·2	27·6	7·4
Västervik	5·6	29·0	33·7	11·3	5·1	5·4	3·8	2·2	3·4	0·5
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	27·8	65·1	4·3	1·6	0·9	0·3	—	—	—	—
delkökslägenheter	—	100·0	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·4	31·0	56·6	11·7	0·3	—	—	—	—	—
2 » » »	—	3·4	21·4	23·9	20·5	24·6	5·9	0·3	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·5	4·3	4·3	6·5	5·4	23·8	19·5	30·8	4·9
Visby	1·2	14·5	26·0	19·2	13·9	5·0	8·0	3·9	6·9	1·4
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	10·8	52·4	21·4	3·2	3·9	2·4	5·6	0·8	—	—
delkökslägenheter	3·7	74·1	14·8	7·4	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·6	27·3	61·0	10·8	0·3	—	—	—	—	—
2 » » »	—	2·6	19·3	39·6	29·5	6·3	2·7	—	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	1·5	4·7	9·9	9·7	25·7	15·2	27·5	5·8
Huskvarna, Växjö, Oskarshamn	4·7	21·2	31·6	13·1	10·1	3·2	6·6	2·5	6·0	1·0
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	29·7	57·0	7·4	2·7	2·0	0·4	0·8	0·5	—	—
delkökslägenheter	10·0	44·3	39·5	5·7	0·5	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·9	29·0	61·4	8·4	0·2	—	0·1	—	—	—
2 » » »	—	4·9	25·0	33·0	29·1	6·4	1·6	—	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·1	1·4	1·6	8·9	7·1	31·7	12·9	31·3	5·0
7 köpingar och municipalsamhällen	3·8	13·8	27·9	18·7	12·2	7·9	8·4	2·8	4·3	0·2
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	42·2	38·5	13·3	3·7	0·8	—	0·8	0·7	—	—
delkökslägenheter	27·8	55·5	16·7	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	3·5	30·2	49·7	16·1	0·5	—	—	—	—	—
2 » » »	0·1	7·0	31·8	25·8	21·5	12·4	1·3	0·1	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·9	3·7	14·1	12·5	11·1	30·0	10·4	16·4	0·9
Södra Sverige.										
Karlskrona	0·4	8·7	12·3	15·5	15·9	7·0	22·8	7·7	7·8	1·9
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	2·6	41·7	36·6	6·9	3·3	1·2	4·1	2·4	1·0	0·2
delkökslägenheter	0·9	30·3	32·1	18·8	12·4	2·9	2·3	0·3	—	—
1 rum och kök	0·3	9·0	26·0	47·3	16·6	0·6	0·2	—	—	—
2 » » »	0·1	0·6	2·8	11·7	28·7	15·2	38·5	2·3	0·1	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·2	0·5	3·9	3·6	30·7	25·0	29·1	7·0

Tab. AA (forts.). Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och lägenhetskategorier	Av 100 lägenheter hade följande en årlig hyra i kronor av									
	under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. där. över
Kristianstad	1·6	11·6	14·3	12·2	12·4	6·8	15·2	9·1	14·0	2·8
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	10·0	55·0	13·7	6·7	5·4	1·7	3·7	2·1	1·7	—
delkökslägenheter	6·3	75·0	18·7	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	3·0	26·6	41·4	25·1	3·6	0·3	—	—	—	—
2 » » »	—	3·5	18·9	20·6	26·4	14·1	15·8	0·7	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·5	2·1	6·1	4·6	23·6	21·5	34·6	7·0
Malmö	0·2	5·0	11·9	21·6	19·0	8·3	15·6	5·4	9·8	3·2
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	3·6	48·3	20·4	6·0	6·9	2·7	5·9	3·2	3·0	—
delkökslägenheter	—	36·0	44·0	12·0	4·0	—	4·0	—	—	—
1 rum och kök	0·0	6·0	21·7	39·9	26·8	3·8	1·8	—	0·0	—
2 » » »	—	0·2	3·1	9·2	20·4	20·8	40·8	4·6	0·9	0·0
3 o. fl. rum och kök	—	0·1	0·2	0·5	1·2	1·0	12·1	20·3	48·4	16·2
Lund	1·6	15·7	18·6	19·4	12·0	6·7	7·7	4·3	10·7	3·3
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	7·5	61·0	16·3	5·9	3·8	1·9	3·1	0·2	0·2	0·1
delkökslägenheter	—	55·6	33·3	—	—	11·1	—	—	—	—
1 rum och kök	1·1	17·8	44·6	26·4	9·5	0·6	—	—	—	—
2 » » »	0·1	1·9	16·2	34·7	23·9	14·0	8·1	1·0	0·1	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·8	2·2	3·8	5·1	17·1	15·4	42·4	13·2
Landskrona	2·2	15·8	23·9	24·5	11·7	4·7	6·6	5·7	4·1	0·8
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	22·8	56·1	8·0	6·8	3·8	0·8	1·3	0·4	—	—
delkökslägenheter	—	—	14·3	85·7	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	1·4	29·3	47·3	20·7	1·1	—	0·2	—	—	—
2 » » »	—	5·7	20·5	40·7	23·2	7·6	1·8	0·5	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·2	1·4	4·5	8·8	7·8	27·5	26·3	19·7	3·8
Hälsingborg	0·7	7·1	15·0	19·3	17·3	7·8	12·2	6·2	11·3	3·1
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	9·1	53·7	14·0	5·7	6·2	1·7	4·2	3·9	1·5	—
delkökslägenheter	—	71·4	14·3	14·3	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·3	14·3	47·8	31·8	5·0	0·5	0·3	—	—	—
2 » » »	0·1	1·2	7·5	26·6	34·5	14·4	13·9	1·6	0·2	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·4	1·4	3·6	5·0	20·8	18·7	39·1	11·0
Ystad	0·2	11·9	26·8	21·6	13·7	5·7	8·2	2·7	6·1	3·1
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	1·9	59·1	15·2	10·5	6·7	—	4·8	0·9	0·9	—
delkökslägenheter	—	40·0	40·0	20·0	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·2	23·2	56·1	18·9	1·0	0·3	0·3	—	—	—
2 » » »	—	1·0	17·3	35·9	30·0	9·9	5·2	0·7	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·5	4·9	8·8	8·8	26·3	10·5	27·1	13·6
Trelleborg	0·6	13·9	19·2	20·7	18·1	4·7	8·9	3·6	8·6	1·7
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	8·1	57·5	16·1	5·7	5·7	2·3	2·3	2·3	—	—
delkökslägenheter	—	66·7	—	—	33·3	—	—	—	—	—
1 rum och kök	—	31·5	30·1	31·0	6·9	—	0·5	—	—	—
2 » » »	—	5·8	23·1	25·0	30·1	7·5	6·8	1·1	0·6	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·4	2·8	8·0	6·4	3·6	23·1	12·8	36·2	7·2
Karlshamn, Eslöv	2·9	16·6	25·6	19·7	12·8	4·6	7·5	4·0	5·3	1·0
därav i enkelkök, enkelrum m. m.	20·5	51·0	16·0	5·5	6·0	0·5	0·5	—	—	—
delkökslägenheter	8·0	56·9	30·7	3·7	0·7	—	—	—	—	—
1 rum och kök	3·7	39·5	36·3	17·3	2·7	0·5	—	—	—	—
2 » » »	—	5·0	36·4	32·5	19·9	4·0	2·1	0·1	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·2	2·9	8·7	12·5	10·9	25·4	15·4	20·3	3·7

Tab. AA. (forts.). Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och lägenhetskategorier	Av 100 lägenheter hade följande en årlig hyra i kronor av									
	under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o däröver
12 köpingar och municipalsamhällen	2·6	20·5	31·5	23·9	10·4	2·9	3·9	2·3	1·6	0·4
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	26·6	54·3	11·4	4·4	2·2	0·4	0·7	—	—	—
delkökslägenheter	6·7	77·8	*13·3*	2·2	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	1·6	84·6	43·0	19·5	0·9	0·4	—	—	—	—
2 » » »	0·4	11·2	33·1	35·9	16·7	2·0	0·6	0·1	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	1·6	17·5	14·2	16·5	9·7	18·2	11·6	8·4	2·3
Västra Sverige.										
Halmstad	3·2	16·5	26·3	17·8	8·8	4·6	8·5	3·8	8·1	2·4
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	28·9	41·8	12·9	3·1	4·1	0·5	4·1	3·1	1·5	—
delkökslägenheter	22·8	52·0	13·8	11·4	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	1·8	28·3	48·5	19·4	1·9	0·1	—	—	—	—
2 » » »	—	4·6	20·9	29·4	21·4	11·2	12·2	0·3	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·8	1·9	3·0	5·0	4·4	20·3	16·6	37·3	11·2
Uddevalla	2·0	22·8	27·2	16·9	7·1	4·3	7·8	4·1	6·2	1·6
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	17·6	47·9	12·7	10·6	3·5	0·7	4·2	2·8	—	—
delkökslägenheter	5·1	68·9	16·0	6·7	1·7	—	0·8	—	0·8	—
1 rum och kök	0·8	30·0	44·4	23·3	1·3	0·2	—	—	—	—
2 » » »	0·3	2·4	15·7	19·6	23·0	18·6	19·1	1·0	0·3	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	1·9	2·5	9·1	3·3	20·7	20·2	33·7	8·6
Borås	0·6	13·5	37·4	17·9	8·0	7·2	5·4	4·2	4·4	1·4
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	6·3	72·5	9·0	3·2	3·5	1·1	3·5	0·6	0·3	—
delkökslägenheter	5·3	89·4	5·3	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·1	12·3	62·9	24·1	0·6	—	—	—	—	—
2 » » »	—	0·6	7·5	18·9	31·7	30·3	10·6	0·4	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·2	1·0	1·7	3·8	3·7	20·1	28·4	30·9	10·2
Karlstad	0·8	15·4	21·8	16·2	12·1	4·8	11·5	5·2	8·9	3·3
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	3·0	68·7	20·4	2·6	2·2	0·8	1·1	1·0	0·2	—
delkökslägenheter	—	*66·7*	*33·3*	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·5	4·6	37·8	31·6	19·7	5·2	0·3	0·3	—	—
2 » » »	0·2	1·3	4·3	7·8	15·6	13·0	48·9	8·7	0·2	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·5	0·5	0·9	0·9	16·6	18·1	45·6	16·9
Örebro	0·4	7·4	11·9	15·2	19·0	11·3	14·5	6·7	10·5	3·1
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	2·6	49·8	34·5	5·4	2·6	1·6	1·3	0·8	0·8	0·1
delkökslägenheter	—	*66·7*	*11·1*	*11·1*	*11·1*	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·1	1·8	15·5	29·6	35·2	16·6	1·1	0·1	0·0	—
2 » » »	—	0·3	1·1	3·6	9·5	13·9	54·3	14·3	2·0	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	0·2	0·2	1·2	1·4	6·1	17·5	56·1	17·3
Falkenberg, Lysekil, Vänersborg, Åmål, Mariestad, Lidköping, Tidaholm, Kristinehamn, Arvika, Lindesberg	4·2	21·4	25·7	18·7	8·5	5·5	6·3	3·4	5·6	0·7
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	24·5	61·8	7·4	2·5	2·1	0·6	0·3	0·2	0·1	—
delkökslägenheter	12·3	56·3	20·6	5·3	3·9	—	0·6	—	—	—
1 rum och kök	1·1	23·3	45·1	27·4	2·5	0·1	0·0	—	—	—
2 » » »	0·2	4·3	16·6	25·0	27·3	18·6	7·5	0·4	0·1	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·1	1·3	2·6	6·0	7·7	26·4	19·1	32·2	4·1

Tab. AA (forts.). Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och lägenhetskategorier	Av 100 lägenheter hade följande en årlig hyra i kronor av									
	under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver
18 köpingar och municipalsamhällen	5·0	20·9	24·5	30·2	8·1	2·5	5·0	1·7	1·8	0·3
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	31·0	53·6	13·0	0·7	1·0	—	0·5	0·1	0·1	—
delkökslägenheter	15·6	68·8	10·1	4·6	—	0·9	—	—	—	—
1 rum och kök	1·6	20·3	30·1	41·6	6·4	0·0	0·0	—	—	—
2 » » »	0·3	5·6	23·2	22·8	19·5	10·4	17·5	0·7	—	—
3 o. fl. rum och kök	0·2	0·2	3·7	5·8	10·2	9·1	24·7	20·5	22·2	3·4
Norra Sverige.										
Falun	0·7	13·6	18·8	23·8	9·7	4·6	9·4	5·9	10·2	3·3
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	4·1	64·7	18·6	4·8	0·8	1·1	4·8	0·7	0·4	—
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·3	7·5	32·6	46·5	12·3	0·8	—	—	—	—
2 » » »	—	0·6	3·9	10·0	19·1	21·0	40·5	4·9	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·5	1·9	0·3	2·7	1·6	7·2	23·0	47·3	15·5
Gävle	0·6	13·3	24·0	24·1	15·9	2·9	6·5	3·9	6·5	2·3
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	2·1	47·2	43·6	2·6	1·2	0·8	1·7	0·5	0·3	—
delkökslägenheter	—	22·2	50·0	—	22·2	—	—	5·6	—	—
1 rum och kök	0·2	4·7	24·4	42·7	26·2	1·6	0·2	0·0	—	—
2 » » »	0·5	0·8	8·9	9·2	12·3	13·8	40·8	12·6	1·1	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·1	0·5	0·5	2·4	1·3	7·7	17·7	51·2	18·6
Söderhamn	3·5	25·4	29·0	17·6	6·3	4·0	4·7	3·3	5·5	0·7
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	12·9	74·6	4·8	2·9	2·2	0·6	1·0	1·0	—	—
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·4	12·5	53·8	29·3	3·8	0·2	—	—	—	—
2 » » »	—	1·9	14·8	20·4	27·1	24·1	11·7	—	—	—
3 o. fl. rum och kök	—	0·6	1·2	1·9	1·9	3·7	21·4	22·7	41·1	5·5
Sundsvall	1·0	16·9	18·1	12·9	12·3	7·3	7·0	5·5	13·7	5·3
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	2·9	49·4	37·2	5·8	1·3	0·5	1·4	1·0	0·5	—
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·1	2·4	16·7	29·6	30·7	16·2	4·1	0·2	—	—
2 » » »	—	0·3	1·3	5·0	7·6	11·2	35·3	28·4	10·9	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	—	—	1·0	0·4	3·5	7·6	61·0	26·5
Härnösand, Östersund, Umeå, Luleå	0·3	9·9	16·4	12·5	14·0	6·8	13·1	7·2	15·2	4·6
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	1·3	41·2	39·8	9·7	2·1	1·5	2·9	0·9	0·5	0·1
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	100·0	—	—	—
1 rum och kök	0·0	2·7	20·4	25·4	31·8	10·9	8·4	0·4	—	—
2 » » »	—	0·3	2·0	6·1	9·8	12·9	42·1	21·7	5·1	—
3 o. fl. rum och kök	—	—	—	0·2	0·8	0·6	6·4	12·0	60·3	19·7
20 köpingar och municipalsamhällen	3·4	21·0	27·5	17·1	10·4	4·0	9·9	2·2	4·0	0·5
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	8·9	38·6	25·7	23·6	1·9	0·4	0·7	0·1	0·1	—
delkökslägenheter	—	—	100·0	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	0·5	16·1	38·8	13·7	14·5	4·5	11·5	0·4	—	—
2 » » »	0·3	1·7	11·2	21·8	22·3	11·9	19·1	5·5	6·0	0·2
3 o. fl. rum och kök	—	0·4	0·7	1·9	9·1	5·8	27·1	14·5	35·7	4·8
Samtliga orter	**1·5**	**12·7**	**20·3**	**19·7**	**14·8**	**6·4**	**9·9**	**4·6**	**7·9**	**2·2**
därav i enkelkök, enkelrum m.m.	8·0	48·9	29·5	7·1	2·4	1·0	1·8	0·8	0·4	0·1
delkökslägenheter	7·7	49·6	25·6	11·0	4·1	0·9	0·8	0·2	0·1	—
1 rum och kök	0·5	10·6	30·1	32·1	20·3	4·8	1·5	0·1	0·0	—
2 » » »	0·1	2·2	11·3	18·7	21·2	14·9	25·2	5·6	0·8	0·0
3 o. fl. rum och kök	0·0	0·1	1·2	2·1	4·1	3·7	16·6	17·6	42·2	12·4

hetsgrupperna konvergera mot vissa bestämda priskategorier. Så betingade c:a hälften av enrums- och delkökslägenheterna en hyra av 50—99 kr. per år och av ett rum och köks-lägenheterna kostade 62·2 % 100—199 kr. Ännu mera utpräglade »normalhyror» träda stundom fram, när man granskar de särskilda orternas eller ortsgruppernas mera enhetliga sifferserier.

De faktiska hyresbeloppen bliva emellertid på grund av sin mångskiftande natur sämre än medelhyrorna lämpade att läggas till grund för jämförande undersökningar. I syfte att erhålla en mera överskådlig bild av hyresnivån å bostadsräkningsorterna har en omgruppering och bearbetning av medelhyresuppgifterna från tab. 9 verkställts i tab. BB, varest de särskilda samhällena ordnats efter fallande medelhyra för 1 rum och kök.

Av denna tabell framgår, att medelhyran för de undersökta orternas bostadslägenheter tillsammantagna utgör 251 kr. Hur ifrågavarande genomsnittspris ställa sig för de särskilda orterna, framgår av följande sammanställning:

Medelhyra pr år för samtliga bostadslägenheter:	under 75 kr.	75—99 kr.	100—124 kr.	125—149 kr.	150—174 kr.	175—199 kr.	200—224 kr.	225—249 kr.	250—274 kr.	275—299 kr.	300 kr. o. däröver
Antal orter	3	6	9	9	16	15	19	18	6	8	13

De 13 orter, där medelhyran per lägenhet utgör 300 kr. eller däröver, äro Lidingö 576 kr., Råsunda 507 kr., Östersund 437 kr., Solhem 364 kr., Uppsala 348 kr., Umeå 322 kr., Sollefteå 312 kr., Kristianstad 309 kr., Malmö 307 kr., Sundsvall 306 kr., Örebro 302 kr., Lilla Alby 300 kr. och Hälsingborg 300 kr. Härtill komma ytterligare Stockholm (egentliga staden) och Göteborg med genomsnittshyror av resp. 653 och 379 kr.

Granskas denna förteckning närmare, befinnas väl i densamma övervägande ingå orter, å vilka bostadshyrorna genomgående ligga på en särdeles hög nivå, men kunna ifrågavarande medeltal likväl icke anses giva en fullt riktig bild av de särskilda orternas dyrhet i fråga om bostadspris, enär de på hyressummorna beräknade genomsnittstalen röna avsevärd inverkan av den större eller mindre tillgången å vederbörande platser av för mera bemedlade avsedda rymligare och därför högre i pris stående lägenheter (jfr ovan). Att bostäder av sistnämnda slag äro osedvanligt talrika bland hyreslägenheterna i Kristanstad och Hälsingborg, är anledningen till, att dessa i hyresavseende endast medelmåttigt dyra orter kommit med på förenämnda förteckning, medan utelämnandet av bl. a. de lappländska gruvsamhällena förklaras genom ett rakt motsatt förhållande.

Med hänsyn härtill synes ett bättre uttryck för de särskilda orternas prisdyrhet eller prisbillighet i fråga om bostäder erhållas genom en sammanställning av medelhyrorna för en enda representativ och å de särskilda orterna möjligast likformigt inredd och gestaltad lägenhetskategori.

Lämpligast i detta avseende är bostadstypen 1 rum och kök, vilken ju, som förut nämnts, omfattar en större del av bostadsbeståndet än någon annan och jämväl är relativt talrikt företrädd på samtliga undersökta orter (utom fiskeläget Vitemölla, där uthyrda 1 rum och köks-lägenheter saknas).

Tab. BB. Årliga medelhyror för vissa lägenhetskategorier i de undersökta stadssamhällena.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	1	2	3	4
Orter	Årlig medelhyra i kr. för 1 rum och kök	normal arbetar-bostad	samtliga lägenheter	Orter	Årlig medelhyra i kr. för 1 rum och kök	normal arbetar-bostad	samtliga lägenheter
Kiruna	295	242	244	Vara	124	145	233
Råsunda	289	344	507	Tranås	123	166	216
Östersund	256	293	487	Uddevalla	123	149	212
Sundbyberg	236	279	299	Morastrand	123	140	206
Malmberget	234	192	200	Arlöv	122	143	167
Lidingö	231	285	576	Kristianstad	121	183	309
Nya Huvudsta	221	230	229	Ljusdal	121	146	181
Brännkyrka församling	218	243	254	Landskrona	120	154	211
Hagalund	218	228	226	Halmstad	120	156	236
Lilla Alby	215	261	300	Avesta	120	119	132
Gällivare kyrkostad	214	207	234	Lycksele	119	127	200
Norrköping	196	214	255	Kalmar	118	168	248
Örebro	195	225	302	Ystad	118	155	237
Sundsvall	192	186	306	Lindesberg	118	125	164
Luleå	191	207	288	Kumla	117	144	169
Solhem	189	261	364	Hässleholm	116	143	221
Västerås	189	203	264	Visby	115	155	225
Södertälje	188	200	285	Oskarshamn	114	140	171
Uppsala	183	209	348	Leksands Noret	114	139	211
Nyköping	179	192	240	Skönsberg	114	91	94
Malmö	178	220	307	Raus plantering	113	145	153
Eskilstuna	175	184	210	Skönsmon	113	86	93
Oxelösund	175	181	190	Huskvarna	112	130	132
Bollnäs	175	207	297	Smedjebacken	112	99	117
Umeå	175	197	322	Gnesta	111	134	172
Katrineholm	174	198	215	Västervik	110	127	154
Gårda	174	180	191	Kopparberg	110	128	148
Lysekil	169	195	242	Gravarne och Bäckevik	109	111	121
Sollefteå	168	199	312	Motala	107	131	213
Karlstad	165	190	275	Falkenberg	103	133	181
Lunden	164	164	169	Säffle	102	119	161
Gävle	163	167	232	Kramfors	102	101	127
Karlskrona	162	227	290	Mölndal	100	110	116
Härnösand	158	163	268	Växjö	99	139	242
Linköping	156	181	275	Mariestad	99	121	183
Falun	154	174	278	Tången	98	100	101
Åtvidaberg	151	128	144	Forshaga	96	101	108
Mjölby	149	178	216	Vetlanda	92	114	157
Arvika	149	165	233	Värnamo	91	129	202
Hallsberg	148	177	241	Karlshamn	90	139	196
Krokslätt	147	148	165	Skurup	89	131	191
Strängnäs	145	182	298	Svedala	86	139	159
Hälsingborg	139	196	300	Höganäs	86	114	145
Trollhättan	137	164	197	Oskarsström	85	95	81
Norrköpings norra förstad	136	129	129	Järpen	85	87	87
Lund	135	174	268	Furuland	83	111	107
Jönköping	133	153	206	Lilla Edet	82	100	115
Kalix	132	134	237	Djupviken	82	84	98
Trälleborg	131	175	246	Smögen	81	98	135
Limhamn	131	152	173	Kivik	80	78	90
Svegsmon	131	143	238	Tidaholm	80	92	100
Borlänge	130	141	192	Töreboda	80	124	160
Söderhamn	130	128	180	Hemse	75	117	197
Vänersborg	129	154	200	Gängviken	75	61	64
Borås	129	153	206	Åby-Klippan	74	118	143
Åmål	129	149	192	Ljungby	73	117	180
Kristinehamn	129	136	192	Vinslöv	73	111	155
Eslöv	128	160	214	Nybro	61	100	121
Norbergs by	128	157	212	Hasselösund	60	60	60
Nässjö	127	177	220	Vitemölla	—	37	37
Sala	127	141	177				
Lidköping	126	153	195	Samtliga orter[1]	162	184	251

[1] De stora skiljaktigheter slutsiffrorna förete mot motsvarande, i Sociala Meddelanden årg. 1915, sid. 239 meddelade preliminärtal, beror på, att i dessa sistnämnda även ingå uppgifter för Stockholm och Göteborg.

För bostadsräkningsorterna tillsammantagna utgör medelhyran för 1 rum och kök 162 kr. Hur de särskilda orterna och deras medelhyror gruppera sig kring detta genomsnittstal, framgår av följande översikt:

Årlig medelhyra för 1 rum och kök:	under 75 kr.	75— 99 kr.	100— 124 kr.	125— 149 kr.	150— 174 kr.	175— 199 kr.	200— 224 kr.	225— 249 kr.	250— 274 kr.	275— 299 kr.
Antal orter	5	21	33	25	12	14	5	3	1	2

De i hyresavseende dyraste 25 orterna (medelhyra för 1 rum och kök 175 kr. per år och däröver) äro följande: Kiruna 295 kr., Råsunda 289 kr., Östersund 256 kr., Sundbyberg 236 kr., Malmberget 234 kr., Lidingö 231 kr., Nya Huvudsta 221 kr., Brännkyrka församling 218 kr, Hagalund 218 kr., Lilla Alby 215 kr., Gällivare kyrkostad 214 kr., Norrköping 196 kr., Örebro 195 kr., Sundsvall 192 kr., Luleå 191 kr., Solhem 189 kr., Västerås 189 kr., Södertälje 183 kr., Uppsala 183 kr., Nyköping 179 kr., Malmö 178 kr., Eskilstuna 175 kr., Oxelösund 175 kr., Bollnäs 175 kr. och Umeå 175 kr. Tilläggas böra Stockholm och Göteborg, där medelhyran för 1 rum och kök utgjorde resp. 328 och 218 kr.

De orter, där bostäderna stå lägst i pris (medelhyra för 1 rum och kök under 100 kr. per år), äro följande: Hasselösund 60 kr., Nybro 61 kr., Ljungby 73 kr., Vinslöv 73 kr., Åby-Klippan 74 kr., Hemse 75 kr., Gångviken 75 kr., Kivik 80 kr., Tidaholm 80 kr., Töreboda 80 kr., Smögen 81 kr., Lilla Edet 82 kr., Djupviken 82 kr., Furulund 83 kr., Oskarsström 85 kr., Järpen 85 kr., Svedala 86 kr., Höganäs 86 kr., Skurup 89 kr., Karlshamn 90 kr., Värnamo 91 kr., Vetlanda 92 kr., Forshaga 96 kr., Tången 98 kr., Växjö 99 kr. och Mariestad 99 kr.

Till förra gruppen höra sålunda rikets fyra storstäder, Stockholms förstäder, vissa större och medelstora städer i Mellansverige samt ett antal städer och orter i företrädesvis de övre delarna av Norrland. Den senare kategorien utgöres övervägande av mindre samhällen, merendels belägna i Småland, Sydsverige och Västsverige. Bland dessa i hyresavseende synnerligen billiga orter äro även de fyra städerna Tidaholm, Karlshamn, Växjö och Mariestad.

Lägenheten 1 rum och kök utgör väl i större delen av vårt land typen för de familjebostäder, som innehavas av arbetarna och i allmänhet de mindre bemedlade klasserna. Av den förut meddelade redogörelsen för bostadsbeståndets sammansättning å olika orter framgår emellertid, att å vissa orter, särskilt i södra Sverige, en anmärkningsvärt stor del av befolkningen bebor bostäder om 2 rum och kök, medan å andra, särskilt nordsvenska, orter ett betydande antal familjer äro hänvisade till det minimum av bostadsutrymme, som betecknas av ett enda rum med spis. Vill man erhålla en i görligaste mån korrekt bild av de årliga hyreskostnaderna å olika orter för normal familjebostad för arbetare, måste därför hänsyn tagas till angivna avvikelser i fråga om bostadstyperna å de särskilda orterna. Detta sker, därest man lägger till grund för jämförelsen de »vägda» medeltal, som erhållas, därest för varje särskild ort hyressummorna för lägenheterna om

1 kök, 1 rum och kök samt 2 rum och kök sammanläggas och divideras med totalantalet av ifrågavarande lägenheter. För lägenheterna sammantagna utgör detta medeltal 184 kr.

Ordnas bostadsräkningsorterna efter de sålunda erhållna genomsnittliga hyresprisen för de mindre bemedlades normalbostad, erhålles följande tablå:

Årlig medelhyra för normal familjebostad för arbetare:	under 75 kr.	75—99 kr.	100—124 kr.	125—149 kr.	150—174 kr.	175—199 kr.	200—224 kr.	225—249 kr.	250—274 kr.	275—299 kr.	300 kr. o. däröver
Antal orter	3	9	18	33	20	19	8	6	2	3	1

Användas samma gränser som i fråga om 1 rum och köks-lägenheterna, kunna följande samhällen karakteriseras som dyra bostadsorter (medelhyra 175 kr. och däröver): Råsunda (344 kr.), Östersund (293 kr.), Lidingö (285 kr.), Sundbyberg (279 kr.), Solhem (261 kr.), Lilla Alby (261 kr.), Brännkyrka församling (243 kr.), Kiruna (242 kr.), Nya Huvudsta (230 kr.), Hagalund (228 kr.), Karlskrona (227 kr.), Örebro (225 kr.), Malmö (220 kr.), Norrköping (214 kr.), Uppsala (209 kr.), Bollnäs (207 kr.), Luleå (207 kr.), Gällivare kyrkostad (207 kr.), Västerås (203 kr.), Södertälje (200 kr.), Sollefteå (199 kr.), Katrineholm (198 kr.), Umeå (197 kr.), Hälsingborg (196 kr.), Lysekil (195 kr.), Nyköping (192 kr.), Malmberget (192 kr.), Karlstad (190 kr.), Sundsvall (186 kr.), Eskilstuna (184 kr.), Kristianstad (183 kr.), Strängnäs (182 kr.), Oxelösund (181 kr.), Linköping (181 kr.), Gårda (180 kr.), Mjölby (178 kr.), Nässjö (177 kr.), Hallsberg (177 kr.) och Trälleborg (175 kr.). För Stockholm och Göteborg beräknas motsvarande tal till 397, resp. 260 kr.

Jämföres denna grupp av dyra orter med den på grundval av medelhyrorna för 1 rum och kök bildade, befinnas i den förra hava tillkommit Karlskrona, Sollefteå, Katrineholm, Hälsingborg, Lysekil, Karlstad, Kristianstad, Strängnäs, Linköping, Gårda, Mjölby, Nässjö, Hallsberg och Trälleborg, medan ur den senare ingen utgått.

De orter, där de mindre bemedlade med lägsta penningutgifter tillgodose sitt bostadsbehov, äro — om man bortser från Vitemölla, Hasselösund, Kivik och Djupviken, där de uthyrda smålägenheterna äro särdeles fåtaliga — följande, där en normal familjebostad för arbetare kostar under 100 kr. per år: Gångviken (61 kr.), Skönsmon (86 kr.), Järpen (87 kr.), Skönsberg (91 kr.), Tidaholm (92 kr.), Oskarsström (95 kr.), Smögen (98 kr.) och Smedjebacken (99 kr.).

Jämföres denna ortsgrupp med gruppen av samhällen med relativt billiga lägenheter om 1 rum och kök, återfinnas följande platser i den senare men icke i den förra: Nybro, Ljungby, Vinslöv, Åby-Klippan, Hemse, Töreboda, Lilla Edet, Furulund, Svedala, Höganäs, Skurup, Karlshamn, Värnamo, Vetlanda, Forshaga, Tången, Växjö och Mariestad. För Skönsmon, Skönsberg och Smedjebacken gäller däremot omvända förhållandet. Förklaringen till dessa företeelser är tydligen, att befolkningens huvudmassa inom den ortsgrupp, där den vanliga arbetarbostadens medelpris betydligt överstiger 1 rum och köks-lägenhetens, i avsevärd utsträckning bebor större lägenheter om

2 rum och kök och däröver, medan inom den ortskategori, för vilken det motsatta förhållandet gäller, ett stort antal mindre bemedlade familjer äro hänvisade till enrumslägenheter.

Utgår man från, att de på nu berörda sätt erhållna »vägda» medeltalen giva ett tillfredsställande mått för resp. orters prisdyrhet eller prisbillighet i fråga om småfolksbostäder, kan på grundval härav beräknas hyresindextal, angivande de särskilda orternas inbördes relation i förevarande avseende. En dylik indexserie meddelas här nedan för våra 13 största städer, mellan vilka icke torde råda alltför stora skiljaktigheter i fråga om småbostädernas beskaffenhet och utrustning med bekvämligheter. Härvid utgör grundtalet a) genomsnittshyran för samtliga bostadsräkningsorter, inberäknat Stockholm och Göteborg (233 kr.), b) motsvarande tal för Stockholm (397 kr.):

		Stockholm	Göteborg	Malmö	Norrköping	Gävle	Hälsingborg	Örebro	Eskilstuna	Jönköping	Karlskrona	Uppsala	Linköping	Västerås
Hyresindextal	a)	170	112	94	92	72	84	97	79	66	97	90	78	87
	b)	100	65	55	54	42	49	57	46	39	57	53	46	51

Härav framgår, hurusom hyresnivån för Stockholm är 70 % högre än det allmänna genomsnittet samt att, jämförda med huvudstadens, hyrorna i Göteborg och Malmö i medeltal äro resp. 35 och 45 % lägre. I dessa jämförelsetal erhålles ett skarpt uttryck för, att i Stockholm råda icke blott absolut utan även relativt synnerligen höga bostadspriser.

Det skulle givetvis vara av stort intresse att utsträcka denna jämförelse över Sveriges gränser för att utröna, i vad mån hyresnivån i vårt land kan anses hög eller låg. Med hänsyn till bostadsförhållandenas synnerligen skiftande art i olika trakter, synes dock en sådan siffermässig jämförelse knappast med fördel kunna avse andra delar av utlandet än våra nordiska grannländer, varest bostadstyper och bostadsvanor torde i huvudsak överensstämma med de i vårt land rådande. Undersökes först på grundval av senast tillgängliga, förut (sid. 16* ff.) närmare angivna uppgifter medelhyrorna för de viktigaste slagen av mindre lägenheter i Nordens sex största städer — varvid dubbla hyressiffror meddelas för de norska och danska städerna med hänsyn till de starka hyresstegringar, som blivit en följd av den här tidigare än i Sverige inbrytande, med världskriget sammanhängande bostadskrisen — erhållas följande resultat:

		Stockholm 1915	Göteborg 1915	Malmö 1913	Kristiania 1910	Kristiania 1917	Bergen 1910	Bergen 1917	Köpenhamn 1911	Köpenhamn 1916
Medelhyra pr år i kr. för lägenheter om	1 rum	225	134	111	100	131	90	110	84	132
	1 rum och kök	328	218	178	154	214	134	173	124	
	2 » » »	526	398	284	242	343	217	279	218	264
	3 » » »	793	593	455	358	503	325	426	324	376

Härav framgår, att Stockholms hyror ligga på ett plan för sig, medan bostadsprisen i de båda andra svenska storstäderna närma sig motsvarande

norska. Jämföres genomsnittspriset för en viss bostadskategori i t. ex. Göteborg eller Kristiania med motsvarande i Köpenhamn, överensstämmer hyran bäst med den, som i den danska huvudstaden betingas för närmast högre bostadstyp. Detta har också en reell grund i det ovan (sid. 104*) berörda förhållandet, att de danska lägenheternas i regel mycket små kök icke i likhet med de svenska och norska »bostadsköken» allmänt användas såsom boningsrum.

En mera överskådlig bild av småfolkets bostadsutgifter i de tre länderna erhålles dock genom att uträkna den »vägda» genomsnittshyran för **smålägenheter**, varvid såsom sådana räknats i Norge, såsom förut i Sverige, lägenheter om högst två rum och kök, varemot för Danmark av nyss antydda skäl medräknats jämväl trerumslägenheter:

	Norge	Kristiania	Bergen	Trondhjem	Stavanger	Drammen
År 1910	medelhyra för småläg. (1—2 rum o. kök), kr.	197	181	202	135	153
	indextal	*100*	*92*	*103*	*69*	*78*
År 1917	medelhyra för småläg., kr.	277	234	·	183	·
	indextal	*100*	*84*	·	*66*	·

	Danmark	Köpenhamn	Aarhus	Odense	Aalborg	Horsens
År 1911	medelhyra för småläg. (1—3 rum), kr.	236	224	172	170	154
	indextal	*100*	*95*	*73*	*72*	*65*
År 1916	medelhyra för småläg., kr.	283	226	199	198	170
	indextal	*100*	*80*	*70*	*70*	*60*

De absoluta talen ådagalägga, att smålägenheternas invånare i Norges och Danmarks större städer erlägga ungefär samma genomsnittshyror som i vårt land å motsvarande orter, dock med undantag för Stockholm, vars särställning i hyresavseende väl framgår genom en jämförelse mellan de här ovan meddelade indextalserierna och motsvarande, förut meddelade talrad för Sverige.

För belysande av hyresfrågans läge vore det givetvis av stort intresse, därest man hade tillgång till hyresuppgifter icke blott för olika orter utan även för en **längre följd av år**. Dylika föreligga i de för åren 1903 (1905)—1912 av kommerskollegium (socialstyrelsen) insamlade uppgifterna om bostadspris i vissa städer och stadsliknande samhällen och den därpå byggda statistiken, vars art och omfattning tidigare berörts i förevarande framställning (sid. 22*). Jämföras de här beträffande olika orter meddelade genomsnittshyrorna för år 1912 med motsvarande siffror från de statliga och kommunala bostadsräkningsorterna, befinnas av 67 orter, för vilka upplysningar föreligga från båda dessa källor, 7 samhällen visa något lägre medelhyror enligt bostadsprisstatistiken än enligt bostadsräkningen, medan i fråga om återstående 60 orter uppgifterna ur förstnämnda källa med växlande och delvis ganska betydande belopp överstiga dem, som hämtats från den senare, vilken

omständighet för orterna tillsammantagna föranleder en c:a 10 % högre genomsnittshyra. Förklaringsgrunden till detta sistnämnda förhållande är i huvudsak, att de genom berörda enquêter erhållna uppgifterna uteslutande avse fullgoda lägenheter, varigenom den på grundval av desamma beräknade hyresnivån kommer att ligga avsevärt över den, som framgår av en bostadsräkning, vilken tager hänsyn till samtliga lägenheter, såväl goda som dåliga, medan de särskilda orternas avvikelser från det allmänna genomsnittet till väsentlig del återgå på lokala växlingar i fråga om primäruppgifternas antal och art.

Av betydligt större värde än som mätare på hyresnivån äro dock de på enquêtevägen erhållna hyresuppgifterna såsom belysande hyresstegringen under den åttaårsperiod 1905—1912, för vilken med varandra fullt jämförbara uppgifter finnas tillgängliga. Här nedan meddelas en sammanställning rörande förändringarna i hyresprisen för lägenheter om två rum och kök å 24 orter (huvudsakligen större städer) inom olika landsdelar, varvid för åskådlighetens skull 1905 års medelhyressiffra satts = 100:

År	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
Hyresindextal	100	104	109	111	114	114	117	118

Av denna sammanställning framgår, att hyresprisen, åtminstone beträffande lägenheter om två rum och kök, för de 24 orterna tillsammantagna företett en jämn stegring år för år, belöpande sig till 18 % från 1905 till 1912.

Härmed har hyresutvecklingen i huvudsak förts fram till den nivå, som kunnat konstateras geom 1912—1914 års allmänna bostadsräkning. Det gäller sedan att, med utgångspunkt från denna breda och säkra grundval, kunna för framtiden införskaffa lika omfattande och korrekta hyresuppgifter, varigenom ett fullt tillförlitligt mått skulle erhållas såväl å den allmänna växlingen i hyresprisen för riket i dess helhet som å de faktiska hyresförhållandena å olika orter. Det enda fullt tillförlitliga medlet för vinnande av dylik kunskap är att, som förut angivits, med vissa mellantider, om än i efter omständigheterna växlande omfattning, företaga nya allmänna bostadsräkningar. Det ligger i sakens natur, att enstaka bostadsundersökningar, om än så ingående, aldrig kunna erhålla samma betydelse för reformarbetet på bostadsfrågans område som periodiskt upprepade eller fortlöpande sådana. En allmän bostadsräkning ger visserligen ett tvärsnitt genom ett folks boendeförhållanden vid en viss tidpunkt, men huruvida folkets bostadsstandard är stadd i stigande eller sjunkande, kan endast konstateras genom flera likartade undersökningar, företagna med längre tids mellanrum.

I avvaktan på dylika omfattande undersökningar har man i vårt land, särskilt när det gällt att tillgodose den under världskrisens utveckling allt betydelsefullare levnadskostnadsstatistikens behov av uppgifter rörande hyresutgifterna vid olika tidpunkter, nödgats taga sin tillflykt till av sakkunniga myndigheter verkställda uppskattningar av bostadshyrornas stegring för mindre lägenheter. I och för de från september 1917 verkställda levnadskostnadsberäkningarna hava uppgifter i förevarande hänseende införskaffats

från hyresnämnderna, vilka genom 1917 års hyresstegringslag erhållit utvidgad befogenhet och i viss mån ombildats till centralorgan för bostadsmarknadens övervakande och reglering var å sin ort. De från 75 hyresnämnder sålunda erhållna uppgifterna angiva dels den procentiska hyresökningen (resp. -minskningen) från hyresåret 1914/15 till hyresåret 1917/18 för de av nämnderna reglerade lägenheterna, dels, för så vitt ifrågavarande procentsiffra med avseende på en viss ort icke kunnat anses som representativ för den allmänna hyresstegringen (-minskningen), noggrannast möjliga upplysningar rörande dennas ungefärliga storlek. Dessa rapporter giva vid handen, att bostadshyrornas fluktuationer under här ifrågavarande tidsperiod gestaltat sig väsentligt olika å olika orter. Medan i vissa större städer och industriorter en betydande hyresstegring ägt rum, meddelas från andra, av de industriella konjunkturerna mindre gynnade orter stillestånd eller — såsom t. ex. beträffande de lappländska gruvsamhällena — nedgång i fråga om hyresprisnivån. Tages genomsnitt för samtliga orter och lägenhetskategorier efter deras relativa betydelse, skulle den allmänna hyresstegringen i stadssamhällena under tiden från år 1914/15 till år 1917/18 uppgå till c:a 13 %.

För våra båda största städer förefinnes emellertid en fortlöpande hyresstatistik. I Stockholm beslöto sålunda, som redan omtalats (sid. 25*), stadsfullmäktige år 1905 att bemyndiga stadens statistiska kontor att vart femte år gå i författning om en allmän räkning av bostäderna, och i Göteborg har i praktiken tillämpats samma grundsats.

För huvudstaden förefinnas jämväl hyresuppgifter från vissa äldre bostadsräkningar, varjämte under kristiden stadens statistiska kontor, som förut nämnts, låtit årligen bearbeta fastighetsägarnas i samband med mantalsskrivningen avlämnade »huvudförteckningar med lägenhetsuppgifter» och publicera resultaten därav i »statistisk månadsskrift». På grundval härav har uppgjorts följande översikt över hyresutvecklingen i huvudstaden (»gamla Stockholm») intill årsskiftet 1917/18:

		År: 1894	1900	1905	1910	1915	1916	1917
Samtliga bostadslägenheter	årsmedelhyra, kr. .	356	487	544	630	653	685	748
	indextal	*100*	*137*	*153*	*177*	*183*	*192*	*210*
1 rum	årsmedelhyra, kr. .	120	149	170	202	225	231	247
	indextal	*100*	*124*	*142*	*168*	*188*	*193*	*205*
1 rum och kök	årsmedelhyra, kr. .	181	236	272	314	328	336	355
	indextal	*100*	*130*	*150*	*173*	*181*	*186*	*196*
2 rum och kök	årsmedelhyra, kr. .	295	394	450	511	526	540	576
	indextal	*100*	*134*	*153*	*173*	*178*	*183*	*195*

Sedan år 1894 har medelhyran per lägenhet sålunda mer än fördubblats (ökning 110 %), men fördelar sig denna ökning på perioder med mycket olika stegringsintensitet. Störst var denna under slutet av 1890-talet (1894—1900 37 %). Därefter sjönk den under de närmaste fem åren till c:a 12 %, för att sedan (1905—1910) åter stiga till 16 %. Under femårsperioden 1910—1915

[1] Se »Sociala Meddelanden» årg. 1917, sid. 1200 ff., årg. 1918, sid. 761 ff.

inträdde stagnation på hyresmarknaden, i det ökningen då ej ens uppgick till 4 %. De sista årens siffror tyda dock på, att under inverkan av kristidens bostadssvårigheter och prisstegring en stark acceleration inträtt i hyresstegringstempot.

För Göteborg föreligga hyresuppgifter endast för åren 1905—1915, vilka sammanställts här nedan:

	Samtliga bostadslägenheter			1 rum			1 rum och kök			2 rum och kök		
	1905	1910	1915	1905	1910	1915	1905	1910	1915	1905	1910	1915
Årsmedelhyra, kr. . .	302	332	379	106	111	134	183	192	218	332	355	398
Indextal	*100*	*110*	*125*	*100*	*105*	*126*	*100*	*105*	*119*	*100*	*107*	*120*

Härav framgår, att den procentuella ökningen av hyrorna varit synnerligen kraftig under tiden 1910—1915. Stadens talrikaste lägenhetsgrupp, 1 rum och kök, fick därunder genomsnittshyran ökad med 13—14 % mot knappa 5 % under föregående femårsperiod, och för ettrumsgruppen, som då hade än mindre hyresstegring, springer ökningen nu upp till nära 21 %.

Att sålunda femårsperioden 1910—1915 för Göteborg utmärkes genom stark hyresstegring men i Stockholm av nästan stillastående bostadspris, leder uppmärksamheten på det redan tidigare berörda förhållandet, att prisbildningen på bostadsmarknaden till mycket väsentlig del bestämmes av lokala faktorer, och att det därför är synnerligen vanskligt att från uppgifter för vissa storstäder draga slutsatser rörande hyresutvecklingen i riket i dess helhet.

För att i ett tal få ett skarpt uttryck för den allmänna hyresstandarden å en viss ort, plägar ofta beräknas medelhyran per rum (boningsrum inber. kök). Detta belopp uppgår, som tab. 9, kol. 14, utvisar för undersökningsområdets samtliga bostadslägenheter i genomsnitt till 94 kr.

Ordnas de särskilda bostadsräkningsorterna efter de sålunda erhållna genomsnittliga hyresbeloppen, erhålles följande översikt:

Årlig medelhyra pr rum:	under 30 kr.	30—39 kr.	40—49 kr.	50—59 kr.	60—69 kr.	70—79 kr.	80—89 kr.	90—99 kr.	100—109 kr.	110—119 kr.	120—129 kr.	130 kr. o. däröver
Antal orter . . .	1	3	15	10	19	27	10	11	9	9	4	4

De efter denna beräkningsgrund billigaste bostadsorterna (medelhyra per rum under 40 kr.) äro Vitemölla (12 kr.) och Hasselösund (30 kr.), å vilka hyreslägenheterna dock äro mycket fåtaliga, samt därnäst Kivik (31 kr.) och Furulund (38 kr.), sålunda genomgående mindre orter på landsbygden; först i trettonde rummet kommer en stad, nämligen Tidaholm (45 kr.).

För särdeles dyra hyror (över 130 kr. per rum) utmärka sig särskilt Råsunda (156 kr.), Lidingö (153 kr.), Kiruna (153 kr.), Östersund (146 kr.). Över den angivna gränsen komma även Göteborg, där rumsmedelhyran 1915 utgjorde 134 kr., samt framför allt Stockholm (egentliga staden), där den samtidigt beräknades till 210 kr. (195 kr. för lägenheter med och 324 kr. utan centralvärme).

Vid användande av hyrespriset per rumsenhet såsom mätare för hyresnivån å en viss ort bör det emellertid beaktas, att detsamma väsentligt påverkas genom bostadsbeståndets skiljaktiga sammansättning, enär rumspriset ställer sig mycket olika inom olika lägenhetskategorier. Detta åskådliggöres närmare genom följande på lokalmonografierna grundade översikt:

Orter	Medelhyra pr rum (i kr.) för enkelkök	enkelrum	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök
Eskilstuna	96	100	87	102	117	124	137	145	156
Norrköping	107	111	98	110	123	128	136	149	162
Jönköping	68	76	66	77	93	110	116	113	132
Lund	—	73	67	66	91	105	117	125	140
Vänersborg	78	64	65	71	77	91	95	109	112
Karlstad	87	86	83	96	119	127	142	149	140
Säffle	52	52	51	55	66	83	79	67	83
Ljusdal	54	65	60	68	76	82	84	62	100
Sundsvall	89	111	96	118	135	150	156	152	162
Luleå	104	114	96	106	124	131	128	138	150
Brännkyrka	114	145	109	110	118	115	150	102	118
Sundbyberg	151	136	118	121	119	129	120	138	152
Solhem	—	—	94	109	91	86	98	143	125
Lidingö	50	170	116	119	149	162	180	181	189
Älvkarleby	50	64	49	55	70	55	32	114	77
Stora Tuna	49	59	50	57	70	90	103	100	75

För Göteborg uppgives medelhyran per »eldstad» 1915 för lägenheter från ett rum t. o. m. 6 rum och kök till resp. 134, 109, 133, 148, 167, 173 och 188 kr., medan för Stockholm motsvarande medeltal äro 158—225, 164, 175, 198, 211, 233 och 263 kr.

Hyrespriset per rumsenhet är sålunda lägst i bostäder om ett kök och ett rum och kök och stiger sedan i stort sett med lägenheternas ökade storlek och därmed i regel följande bättre och bekvämare inredning.

Enär boningsrummen avsevärt växla i storlek såväl å olika orter som inom olika lägenhetskategorier, ger hyresbeloppet per rum icke något exakt uttryck för priset för nyttjanderätten till viss byggnadsvolym. Vill man taga hänsyn till storleken av det bostadsutrymme, som erbjudes för en viss hyressumma, erhålles ett lämpligt mått på hyrans förhållande till bostadsvolymen genom att beräkna hyrespriset per kbm. luftutrymme. Dylika beräkningar kunna givetvis endast göras beträffande sådana orter och lägenhetsgrupper, för vilka föreligga med uppmätningar förenade bostadsbeskrivningar. En sammanställning av de uppgifter i detta avseende, som för vissa större städer föreligga i tillgängliga källor (jfr ovan sid. 115*), meddelas här nedan:

		Stockholm (1902)	Uppsala (1907)	Nyköping (1907)	Linköping (1907)	Norrköping (1914/15)	Jönköping (1915)	Karlskrona (1906)	Göteborg (1910/11)	Örebro (1909/12)	Sundsvall (1915)
Årsmedelhyra pr kbm. luftrymd i kr. för	enkelkök . .	4·57	2·50	2·32	2·40	3·14	2·25	2·90	·	2·55	2·84
	enkelrum . .	4·56	2·50			3·03	2·41		·	3·32	2·88
	1 rum o. kök	3·85	2·20	2·10	2·09	2·77	1·78	2·65	2·40	2·42	2·28
	2 rum o. kök	3·90	2·40	2·10	2·30	2·74	1·98	2·39	2·51	2·38	2·42
	samtl. småläg.	3·95[1]	2·30	2·16	2·20	2·81	1·86	2·51	2·47	2·42	2·31

Ehuru uppgifterna för Stockholm avse en väsentligt tidigare tidpunkt än de övriga och med hänsyn härtill borde ökas med ungefär en tredjedel (se ovan sid. 188*), bekräfta de vad förut uttalats, nämligen, att huvudstadens hyror ligga på ett högre plan än övriga undersökta större städer. Dessa senare förete däremot efter här använda beräkningsgrund icke alltför stora inbördes skiljaktigheter med undantag för Jönköping, där hyrorna per rumsenhet synas vara anmärkningsvärt låga. Ser man på de olika lägenhetskategorierna, betinga de allra minsta bostäderna genomgående ett högre hyrespris i förhållande till utrymmet än de närmast större. Vad dessa senare beträffar, synas lägenheter om ett och två rum och kök kosta detsamma per volymsenhet i Nyköping, medan däremot i Stockholm, Uppsala, Linköping, Jönköping, Göteborg och Sundsvall enhetspriset är högre på två- än på ettrumsbostäder och i fråga om Norrköping, Karlskrona och Örebro det motsatta förhållandet råder. Förklaringsgrunden till dessa inbördes stridiga prisbildningstendenser torde böra sökas i växlande kvalitetsåtskillnader mellan de olika bostadskategorierna. Till jämförelse må meddelas, att i Kristiania kubikmeterhyran 1913/14 i genomsnitt uppgick till 3·61 kr. för ett rum, 2·84 kr. för ett rum och kök, 2·83 kr. för två rum och kök samt till 2·85 kr. för smålägenheterna tillsammantagna.

Liksom de absoluta hyresbeloppen förete även hyresprisen per volymsenhet stora växlingar för särskilda lägenheter och grupper av sådana. Huru de undersökta lägenheterna å vissa bostadsbeskrivningsorter fördela sig efter årshyran per kbm. luftrymd, framgår av omstående översikt, varest jämväl bostäderna fördelats på tre luftrymdsgrupper, någorlunda sammanfallande med normalstorleken av lägenheter om resp. ett rum, ett rum och kök och två rum och kök (jfr sid. 115*).

Tabellen ger visserligen vid handen, att inom samma storleksgrupp bostäder finnas i vitt skilda prislägen, men åskådliggör tillika en tydlig förskjutning mellan de olika kategorierna, innebärande, att hyran per kbm. avtager, allt eftersom lägenheternas totala luftrymd ökas.

Det ligger i sakens natur, att hyresbeloppens skiftningar skola i hög grad inverka på boendeförhållandena, och ett statistiskt mått härför erhålles i viss mån genom de i tab. 9, kol. 15 meddelade beräkningarna av årsmedelhyran per person. Detta tal utgör för orterna tillsammantagna 68 kr.

[1] T. o. m. 3 rum och kök.

Orter och luftrymdsgrupper	Antal undersökta lägenheter	Därav (i %) med en hyra i kronor pr kbm. luftrymd av										Årsmedelhyra i kr pr kbm. luftrymd
		under 1·00	1·00–1·49	1·50–1·99	2·00–2·49	2·50–2·99	3·00–3·49	3·50–3·99	4·00–4·49	4·50–4·99	5·00 och däröver	
Uppsala												
intill 50 kbm.	1 180	1·9		11·2	23·5	27·9	20·8	9·1	6·1			·
50—99 kbm.	1 481	7·0		26·7	37·3	19·5	6·4	2·4	0·7			·
100 kbm. och däröver	188	12·2		39·4	29·8	16·0	2·1	0·5	—			·
Norrköping												
intill 50 kbm.	635	—	0·2	0·8	4·7	21·7	30·1	20·5	14·2	4·2	4·1	3·48
50—99 kbm.	966	—	—	3·2	20·0	47·8	22·9	5·4	0·7	0·3	0 2	2·80
100 kbm. och däröver	321	—	0·3	6·9	39·6	37·1	14·9	1·2	—	—	—	2·57
Jönköping												
intill 50 kbm.	170	0·6	5·3	17·0	25·3	23·5	14·1	8·8	2·4	0·6	2·4	2·68
50—99 kbm.	487	0·2	10·1	51·7	26·3	8·2	2·7	0·8	—	—	—	1·94
100 kbm. och däröver	188	1·6	42·0	33·0	18·6	4·8	—	—	—	—	—	1·62
Göteborg												
intill 50 kbm.	741	0·7		3·9	7·3	18·5	23·7	16·5	13·1	7·8	8·5	3·56
50—99 kbm.	2 875	1·0		12·1	40·8	32·9	9·3	3·2	0·8	0·3	0·1	2·61
100 kbm. och däröver	1 499	1·7		19·4	45·6	25·2	6·6	1·2	0·2	0·1	—	2·29
Sundsvall												
intill 50 kbm.	137	—	1·5	14·6	26·3	23·3	16·8	5·8	8·8	—	2·9	2·77
50—99 kbm.	149	—	2·7	26·2	31·5	19·5	13·4	5·4	—	1·3	—	2·41
100 kbm. och däröver	110	1·8	14·6	21·8	37·3	19·1	4·5	0·9	—	—	—	2·10

Grupperas bostadsräkningsorterna efter deras resp. genomsnittstal, erhålles följande talserie:

Årlig medelhyra pr person:	under 20 kr.	20—29 kr.	30—39 kr.	40—49 kr.	50—59 kr.	60—69 kr.	70—79 kr.	80—89 kr.	90—99 kr.	100 kr. och däröver
Antal orter . . .	2	9	16	14	31	24	12	9	1	4

De ur denna synpunkt billigaste orterna (personhyra under 30 kr.) äro, förutom Hasselösund (13 kr.) och Vitemölla (15 kr.), där hyresbostäder knappast spela någon roll, Gångviken (20 kr.), Tången, Järpen och Djupviken (24 kr.), Forshaga och Skönsmon (26 kr.), Oskarsström och Skönsberg (27 kr.) samt Tidaholm (28 kr.).

Särdeles hög bostadsutgift per person (90 kr. och däröver) uppvisa Lidingö (151 kr.), Råsunda (140 kr.), Östersund (115 kr.), Uppsala (101 kr.) och Strängnäs (98 kr.). Till sistnämnda grupp kunna även hänföras Stockholm och Göteborg, där medelhyran per person år 1915 uppgick till resp. 170 och 93 kr.

En hög medelhyra per person kan betingas såväl av dyra bostadspris som av stora anspråk på bostadens rymlighet och beskaffenhet. Sammanställda med de förut meddelade genomsnittshyrorna per rum (sid. 189*) giva dock de anförda siffrorna en ganska klar föreställning om, i vilken grad de mindre bemedlade måst söka nedbringa hyran genom att packa sig samman i lägenheterna.

Med hänsyn härtill är det ingalunda ägnat att förvåna, att genomsnittshyran per person företer betydande olikheter inom skilda lägenhetskategorier och socialgrupper. Förstnämnda synpunkt utföres närmare i lokalmonografierna på sätt framgår av nedanstående uppställning:

Medelhyra pr person (i kr.) inom följande lägenhetskategorier:

Orter	enkelkök	enkelrum	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	Samtliga lägenheter
Eskilstuna	38	45	43	67	110	126	163	187	224	**55**
Norrköping	49	53	51	78	115	141	166	194	228	**72**
Jönköping	39	44	33	53	90	121	148	152	197	**55**
Lund	—	51	41	55	97	135	154	176	191	**80**
Vänerborg	29	44	35	52	77	113	127	157	178	**56**
Karlstad	39	44	41	65	115	138	175	189	191	**71**
Säffle	35	40	33	40	77	93	99	100	175	**50**
Ljusdal	25	44	31	52	72	91	118	72	126	**51**
Sundsvall	35	60	48	86	120	160	176	181	229	**83**
Luleå	33	66	44	65	100	121	126	168	199	**68**
Brännkyrka	54	61	54	72	99	123	192	128	188	**64**
Sundbyberg	69	80	64	80	106	141	117	296	259	**79**
Solhem	—	—	57	79	94	86	98	125	200	**86**
Lidingö	25	102	59	97	166	206	287	285	348	**151**
Älvkarleby	17	31	22	35	67	44	32	200	167	**23**
Stora Tuna	17	38	22	38	70	120	147	131	150	**25**

Personhyran är alltså lägst i de minsta familjelägenheterna, ett kök och ett rum och kök, och stiger därefter i regel hastigt med växande rumsantal, så att den i den högsta storleksgruppen av bostäder är c:a fyra till sex gånger högre än i den lägsta.

En mera detaljerad bild av nu berörda förhållanden erhålles ur tab. M, resp. T i lokalmonografierna för städer och stadsliknande samhällen, där bostäderna fördelats icke efter storleksklasser utan i hyresgrupper samt invånarna efter förut angivna grunder uppdelats på arbetarhushåll och övriga hushåll. Ett sammandrag av dessa tabeller meddelas här nedan:

Orter	Antal boende pr 100 rum i lägenheter, bebodda av													
	arbetarhushåll och betingande en årshyra av							övriga hushåll och betingande en årshyra av						
	under 100 kr.	100—199 kr.	200—299 kr.	300—399 kr.	400—499 kr.	500 kr. och däröver	tillhopa	under 100 kr.	100—199 kr.	200—299 kr.	300—399 kr.	400—499 kr.	500 kr. och däröver	tillhopa
Eskilstuna	221	218	212	173	147	125	**213**	169	179	156	134	101	86	**132**
Norrköping	184	210	208	170	145	144	**203**	138	161	162	125	109	86	**117**
Jönköping	194	206	180	157	136	76	**199**	147	154	134	104	95	74	**111**
Lund	153	163	138	136	135	124	**154**	114	103	102	85	84	74	**88**
Vänersborg	178	193	166	146	95	92	**184**	128	127	108	99	70	71	**95**
Karlstad	217	214	197	171	129	125	**205**	145	159	151	109	109	85	**110**
Säffle	154	182	122	83	—	—	**167**	108	120	104	77	89	67	**99**
Ljusdal	207	176	175	117	—	—	**177**	157	172	108	98	95	72	**120**
Sundsvall	268	241	210	151	149	131	**228**	187	182	166	140	115	92	**121**
Luleå	288	243	234	173	150	144	**237**	169	197	172	160	126	101	**134**
Brännkyrka	178	208	205	178	168	139	**197**	158	165	156	137	113	97	**130**
Sundbyberg	150	158	193	176	164	120	**180**	160	146	146	117	111	95	**114**
Solhem	—	177	208	78	120	83	**138**	—	—	106	100	92	108	**101**
Lidingö	200	154	184	148	151	108	**162**	—	191	133	118	98	71	**76**
Älvkarleby	247	203	—	—	—	—	**233**	196	193	105	124	—	50	**166**
Stora Tuna	252	188	121	114	—	—	**236**	183	152	123	99	76	68	**134**

En sammanställning mellan hyresbeloppen och den relativa folkmängden visar sålunda, att siffrorna äro tämligen regelbundet omvänt proportionella. Låg hyra och trångboddhet följas åt, liksom de högsta hyresprisen och den minsta boendetätheten.

I ögonen fallande är arbetarhushållens i jämförelse med övriga hushålls låga bostadsstandard, vilken belyses därigenom, att de förra knappast förfoga över mera än hälften av de senares utrymme per person. Lokalmonografiernas tabeller ge också vid handen en huvudanledning härtill, nämligen arbetarhushållens större barnrikedom. Jämte den kända svårigheten för familjer med många barn att erhålla tillräcklig bostad torde till arbetarhushållens lägre bostadsstandard jämväl bidraga en viss »behovslöshet» i fråga om bostädernas rymlighet och beskaffenhet. Härpå synes även häntyda den omständigheten, att de arbetare, som hyra dyrare och sålunda i regel rymligare bostäder än deras yrkesbröder i allmänhet, i vida större utsträckning än dessa minska sitt faktiska bostadsutrymme genom — säkerligen icke alltid nödtvungen — uthyrning i andra hand.

Otvivelaktigt skulle det vara av stort intresse för förevarande undersökning, därest bostadsförhållandena kunde belysas särskilt för den del av hyreslägenheternas invånare, som utgöras av mindre bemedlade. Godkänner man såsom övre gräns för detta befolkningsskikt det lokalt något växlande inkomststreck, som ovan sid. 158* angivits, och lämnar man åsido de familjer och personer, rörande vilkas hyres- eller inkomstförhållanden endast ofullständiga upplysningar föreligga, erhålles en grupp av 89 939 hushåll, ut-

görande 59·6 % av hela antalet i hyreslägenheter boende mindre bemedlade dylika. Med avseende på ifrågavarande hushållskategori meddelas i tab. 12, kol. 3—7, uppgifter om de genomsnittliga hyresbeloppen per år inom olika orts- och socialgrupper.

Ett sammandrag av dessa uppgifter meddelas här nedan:

Ortsgrupper	Medelhyra pr år (i kr.) för mindre bemedlade hushåll i									
						samtliga orter				
	östra Sverige	Småland o. öarna	södra Sverige	västra Sverige	norra Sverige	arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. d. hushåll	tillhopa
Städer med 10 000 invånare och däröver . .	215	176	236	210	189	179	294	293	279	216
Övriga städer	188	157	179	163	265	144	253	257	246	186
Köpingar och municipalhällen	236	175	155	158	165	172	250	249	221	190
Samtliga orter	**219**	**171**	**226**	**186**	**199**	**174**	**281**	**281**	**269**	**208**

Härav framgår, att vid tiden för bostadsräkningarna medelhyran för ett mindre bemedlat hushåll i en svensk landsortsstad uppgick till 208 kr., nämligen 174 kr. för arbetarhushåll, 281 kr. för tjänstemanna- och näringsidkarhushåll samt 269 kr. för pensionärs- och understödstagarhushåll. Sammanställas dessa tal med motsvarande, från de kommunala bostadsräkningarna år 1915 hämtade siffror för Stockholm och Göteborg, avseende resp. 77 929 och 9 494 lägenhetsinnehavare, samt uträknas socialgruppernas relativa hyresnivå belysande indextal, erhålles följande översikt:

	Medelhyra pr år i kr. för mindre bemedlade					Indextal, då medelhyran för arbetarhushåll = 100				
	arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. d. hushåll	hushåll (samtliga)	arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. d. hushåll	hushåll (samtliga)
Stockholm (utom Bränn-kyrka och Bromma)	362	558	609	499	**440**	100	154	168	138	**122**
Göteborg	227	322	320	279	**244**	100	142	141	123	**107**
Övriga städer och orter	174	281	281	269	**208**	100	161	161	155	**120**

Oaktat den betydande åtskillnad, som gör sig gällande i fråga om den allmänna hyresnivån, vilken i Stockholm ligger mer än dubbelt så högt som i genomsnitt i landsortsstäderna, förefinnes sålunda en tämligen konstant relation mellan hyresstandarden för olika socialgrupper inom här avhandlade, ekonomiskt någorlunda jämförbara befolkningslager. I genomsnitt betala lägre tjänstemän och mindre näringsidkare ett hälften till två tredjedelar högre hyrespris för sina lägenheter än arbetare, vilket synes häntyda på,

att dessa sistnämndas bostäder till kvantitet, kvalitet och stadsdelsläge äro underlägsna övriga gruppers.

De hyresbelopp och boendetäthetssiffror, vilka här använts såsom mätare på bostadsnivån, förutsätta emellertid för ett fullt riktigt bedömande kännedom ej blott om lägenheternas storlek utan jämväl om familjernas medlemsantal, varför ett bestämt uttalande rörande bostadsstandarden inom olika socialgrupper påkallar möjligast detaljerade undersökningar rörande hithörande hushålls storlek och sammansättning. Upplysningar härom hava inhämtats vid de i samband med bostadsräkningarna utförda bostadsbeskrivningarna över Norrköping, Jönköping och Sundsvall, och på grundval härav har utarbetats vidstående tab. CC, vilken redovisar årsmedelhyran per kbm. luftrymd inom olika hushållskategorier av mindre bemedlade.

Fördelar man hushållen efter lägenhetsinnehavarens yrke, giva de till vänster i tabellen meddelade hyrestalen per kbm. luftutrymme i huvudsak samma intryck av socialgruppernas relativa bostadsstandard som de förut meddelade beräkningarna av hyresbeloppen per lägenhet och rum. Ser man åter på tabellens högra hälft, finner man, att de av hushållens växlande storlek och art betingade olikheterna i hyresstandard äro ganska betydande. Bortser man från vissa smärre avvikelser i fråga om Sundsvall, vilka antagligen äro att hänföra till att tillfälligheter här gjort sig gällande beträffande de jämförelsevis fåtaliga primäruppgifterna, betalas den högsta kubikmeterhyran (resp. 3·09, 2·18 och 2·47 kr.) av de ensamboende personerna, medan de lägsta beloppen avse de i regel mycket stora familjerna med både vuxna och minderåriga barn (resp. 2·66, 1·74 och 1·92 kr.).

Sistnämnda iakttagelse står skenbart i strid med vad som stundom plägar uppgivas, nämligen att särskilda hyrestillägg av husägarna bruka praktiseras såsom ett slags riskpremier emot dylika ofta som mindre önskvärda betraktade hyresgäster. Vill man närmare utreda saken, synes man i första hand böra undersöka, huru medelhyran per kbm. luftrymd växlar för lägenheter med olika antal boende, såsom skett här nedan:

	Årsmedelhyra (i kr.) pr kbm. luftrymd i lägenheter med följande antal boende:										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 o.fl.
Norrköping	3·09	2·84	2·82	2·76	2·74	2·74	2·75	2·65	2·72	2·68	2·96
Jönköping	2·18	1·92	1·88	1·86	1·93	1·78	1·66	1·69	1·76	1·60	1·92
Sundsvall	2·47	2·45	2·37	2·34	2·26	2·14	1·99	1·87	1·83	1·47	2·82

Siffrorna lämna emellertid knappast något stöd för förmodandet, att de stora och medlemsstarka hushållen skulle betala en i förhållande till utrymmet högre hyra än de små familjerna.

Att tabellen i detta avseende givit ett negativt resultat, kan tänkas bero på, att de stora och små familjerna med avseende på de förhyrda lägenheternas rumsantal och beskaffenhet i övrigt uppvisa så betydande olikheter, att desamma kunna antagas utöva ett inflytande på hyrespriset, starkt nog att neutralisera den eventuella stegringen av hyrespriset per kbm. luftutrymme i de särskilt starkt befolkade lägenheterna. För att i någon mån

Tab. CC. Årsmedelhyra per kbm. luftrymd (i kr.) för olika hushållskategorier i Norrköping, Jönköping och Sundsvall.

1	2	3	4	5	6	7	8
Hushållskategorier	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Hushållskategorier	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
a) Efter hushållsföreståndarens yrke.				*b) Efter hushållens sammansättning.*			
Arbetare	2·83	1·78	2·21	Ensamboende personer	3·09	2·18	2·47
därav grovarbetare	2·92	1·89	2·12	Hushåll med endast familjemedlemmar	2·78	1·83	2·30
Tjänstemän	2·71	1·91	2·41	därav makar utan barn	2·88	1·87	2·47
Självständiga näringsidkare	2·80	2·17	2·44	makar med endast minderåriga barn	2·81	1·87	2·36
därav handlande	2·86	2·49	2·53	makar med mind. och vuxna barn	2·66	1·74	1·92
hantverkare	2·78	2·15	2·33	makar med endast vuxna barn	2·68	1·78	2·21
övriga	2·75	2·04	2·81	änklingar, änkor och frånskilda	2·86	1·90	2·38
Pensionärer	2·79	1·97	2·36	Övriga hushåll	2·82	1·90	2·34
Understödstagare	2·90	2·11	2·30	därav med tjänare	2·70	1·77	2·38
				med inhyrande	2·84	1·92	2·52
				med inneboende	2·98	1·97	1·85
				med flera slag av främmande	2·79	1·88	—
Samtliga	2·81	1·86	2·31	Samtliga	2·81	1·86	2·31

eliminera bort dylika faktorer hava utskilts de hushåll, som bestå av endast makar med barn, och som äro boende i lägenheter om ett rum och kök eller två rum och kök. Hur genomsnittliga hyrespriset per kbm. luftrymd växlar inom dessa familjer, framgår av nedanstående uppställning:

		Årsmedelhyra pr kbm. (i kr.) för hushåll, bestående av makar med nedanstående antal barn: 1	2	3	4	5	6 o. fl.	Samtliga hushåll av makar och barn
Norrköping (769 hushåll)	1 rum och kök	2·82	2·78	2·71	2·78	2·76	2·70	2·76
	2 rum och kök	2·62	2·69	2·80	2·62	2·64	2·66	2·67
Jönköping (449 hushåll)	1 rum och kök	1·81	1·83	1·87	1·62	1·55	1·60	1·75
	2 rum och kök	1·92	1·94	2·03	1·93	1·87	2·16	1·97
Sundsvall (139 hushåll)	1 rum och kök	2·20	2·50	2·23	2·06	1·73	1·75	2·18
	2 rum och kök	2·36	2·36	2·53	2·09	2·51	1·83	2·32

Av ovanstående siffror att döma synes ingen särskild hyresbeskattning av de barnrika familjerna äga rum. För den talrikast företrädda kategorien, ett rum och kök, var medelhyran per kbm. luftrymd resp. kr. 2·78, 1·82 och 2·35 för familjer med 1—2 barn, kr. 2·74, 1·72 och 2·07 för dylika med 3—5 barn och kr. 2·70, 1·60 och 1·75 för sådana med 6 eller flera barn. I dessa fall synes hyran per kbm. t. o. m. sjunka något vid stigande barnantal. Detta kan emellertid tyda på, att de barnrika familjerna av omständig-

heterna ofta nödgats förhyra billiga och väl därför även i ena eller andra avseendet mindre goda bostäder.

Vid sidan av hushållens storlek och sammansättning finnes en annan omständighet, som man redan a priori kan antaga vara av stor betydelse för hyresbildningen, nämligen den tid hyresgästen innehaft sin bostad. För att statistiskt belysa de mer eller mindre täta flyttningarnas inverkan på hyreshöjden har för bostadsbeskrivningsorterna uppgjorts följande tablå:

	Årsmedelhyra pr kbm. (i kr.) för hushåll med en boendetid av					
	intill 1 år	1—2 år	2—5 år	5—10 år	10 år och däröver	tillhopa
Norrköping	3·00	2·82	2·78	2·75	2·69	2·81
Jönköping	2·03	2·05	1·94	1·74	1·77	1·86
Sundsvall	2·19	2·52	2·32	2·40	2·20	2·31

Bortses för de båda senare städernas vidkommande från lägenhetsgruppen med den kortaste boendetiden, där möjligen särskilda förhållanden hava spelat in, synes det i huvudsak gälla, att hyran i stort sett är lägre, ju längre hyrestiden är.

Att sålunda under för övrigt lika omständigheter lägenheter, vilka innehafts en längre tid, draga en billigare hyra än de, som innehafts under en kortare tidrymd, torde innebära, att hyran för lägenheter, vilka under en längre tid innehafts av samma hyresgäst, icke stegras i samma tempo som för bostäder, vilka mera ofta bytt innehavare.

b. Inkomstförhållandena.

För bedömande av bostadsfrågans läge på en viss ort är det dock ej nog att hava kunskap om de absoluta hyresbeloppen, utan krävas därjämte uppgifter, vilka giva ett något så när riktigt mått på hyrornas förhållande till bostadsinnehavarnas inkomster.

För att erhålla närmare kunskap om bostadsbefolkningens inkomstförhållanden har, såsom ovan angivits, ur 1912, resp. 1913 års taxeringslängder på varje lägenhetsuppgift antecknats vederbörande bostadsinnehavares och dennes familjemedlemmars till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade årsinkomst under föregående år, om sådan förefinnes, men eljest — och sålunda i regel vid inkomster lägre än 800 kr. — taxeringen till bevillning för inkomst av kapital och arbete. Taxeringen till nämnda båda skatter sker väl efter i vissa punkter avvikande grunder, men torde därav härrörande differenser i fråga om inkomstuppskattningen, särskilt vad de mindre bemedlade klasserna beträffar, icke omöjliggöra ett sammanförande av nämnda båda kategorier skattskrivna i syfte att erhålla en någorlunda trogen bild av inkomstfördelningen bland lägenhetsinnehavarna.

En sammanställning av 1911, resp. 1912 års, under år 1912, resp. 1913 taxerade inkomst med den under sistnämnda år erlagda hyran ger dock

en i viss mån artificiell hyreskvot, då ifrågavarande inkomst- och utgiftsposter icke tillhöra samma år i hushållsbudgeten. Ehuru denna olägenhet i viss mån motväges därav, att under de ifrågavarande åren rådde i huvudsak likartade ekonomiska konjunkturer, medför dock alltid den bristande överensstämmelsen mellan hyres- och inkomstår, att ett större antal lägenhetsinnehavare, vilkas bostadsförhållanden under mellantiden undergått förändring, icke kunnat återfinnas i taxeringslängderna, varför deras årsinkomst måst redovisas som obekant.

Framhållas må vidare, att i taxeringslängderna uppgifter merendels saknas om de lägsta inkomsttagarna, enär enligt § 12 av vid tiden för undersökningen gällande bevillningsförordning bevillning för inkomst av kapital och arbete icke ägde rum, när den skattskyldiges (eller i fråga om äkta makar deras sammanlagda) inkomst understeg 500 kr., vilket belopp dock kunde ökas med intill 200 kr., bl. a. å orter, där levnadskostnaderna voro synnerligen höga i jämförelse med förhållandet inom riket i allmänhet.

Vidare tendera taxeringslängdernas inkomstuppgifter att, särskilt vad de mindre bemedlade angår, något understiga de verkliga årsförtjänsterna dels på grund av huvudinkomstens delvis okontrollerbara natur, dels med hänsyn till att biinkomster såväl för hushållsföreståndaren som för familjemedlemmarna mycket bristfälligt komma till synes i längderna. Emellertid finnes även en i motsatt riktning verkande faktor, låt vara att denna företrädesvis är av betydelse för de högre inkomstgrupperna, nämligen att i taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt jämväl inräknas viss del av eventuellt förefintlig förmögenhet, varigenom i sådana fall de redovisade inkomstbeloppen bliva för höga.[1]

En redovisning av inkomstförhållandena bland de undersökta hyresgästhushållen meddelas i omstående tab. DD, vilken grundar sig på särskild bearbetning av de primäruppgifter, som ligga till grund för tab. 11 i tabellbilagan.

Häri hava utelämnats samtliga hushåll utan känd inkomst, vare sig desamma utgöras av sådana, för vilka årsinkomsten ej kunnat utrönas, eller, såsom huvudsakligen torde vara fallet, av familjer utan någon medlem med taxeringsbar årsinkomst. Då ifrågavarande inkomstutredning avser att ligga till grund för en jämförelse mellan hyra och inkomst, hava vidare uteslutits icke blott hyresgästerna i blandade lägenheter, vilkas hyra, som förut nämnts, jämväl innesluter vissa driftskostnader för yrkesutövningen m. m., utan även de familjer, som mottaga inhyrande och inneboende, enär nämligen möjlighet här icke finnes att beräkna den rumsuthyrande familjens nettohyra.

[1] Betydelsen av dessa förmögenhetsdelar vid inkomster av olika storlek belyses närmare i Finansstatistiska utredningar utgivna genom K. Finansdepartementet: VII, Taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt år 1913. Stockholm 1915. I det för samtliga 751 695 enskilda personer taxerade beloppet c:a 1 481 mill. kr. ingingo förmögenhetsdelar till ett belopp av 116 mill. kr. eller 7·8 %. För de 723 264 inkomsttagarna under 6 000 kr. utgjorde inkomsten med inräkning av förmögenhetsdelar c:a 971 mill. kr. och de verkliga inkomsterna c:a 950 mill. kr. eller 97·8 % därav, medan för de 28 431 personer omfattande inkomstgrupperna över nämnda belopp motsvarande tal voro 510 mill. kr., 424 mill. kr. och 83·0 %. I det taxerade beloppet ingående förmögenhetsdelar utgjorde lägst 2·6 % i inkomstgruppen 1 000—1 100 kr. och högst 17·1 % i kategorien 50 100—80 000 kr.

Tab. DD. Stadssamhällena. Inkomstförhållandena bland vissa hyresgästhushåll.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Landsdelar och ortsgrupper	Antal arbetarhushåll	Därav (i %) hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst (i kr.) av					Antal övriga hushåll	Därav (i %) hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst (i kr.) av					Hela antalet hushåll
		under 1 000	1 000—1 399	1 400—1 999	2 000—2 999	3 000 och däröver		under 1 000	1 000—1 399	1 400—1 999	2 000—2 999	3 000 och däröver	
Städer med 10 000 inv. och däröver	**42 076**	**45·2**	**40·0**	**13·6**	**1·1**	**0·1**	**31 412**	**20·8**	**20·4**	**19·3**	**14·9**	**24·6**	**73 488**
därav i													
Östra Sverige	13 018	45·4	37·9	15·4	1·2	0·1	8 173	22·8	20·0	18·6	13·8	24·8	21 191
Småland och öarna	3 378	56·2	37·6	5·9	0·2	0·1	2 536	21·9	22·6	18·6	13·9	23·0	5 914
Södra Sverige	14 897	36·4	45·7	16·2	1·5	0·2	12 397	18·8	20·4	19·7	16·3	24·8	27 294
Västra Sverige	6 572	58·0	32·6	8·6	0·7	0·1	4 751	21·0	20·2	19·5	14·3	25·0	11 323
Norra Sverige	4 211	46·7	40·4	12·2	0·6	0·1	3 555	21·8	20·2	19·5	14·6	23·9	7 766
Övriga städer	**6 756**	**52·6**	**34·5**	**11·7**	**1·1**	**0·1**	**6 432**	**23·5**	**20·7**	**18·0**	**14·2**	**23·6**	**13 188**
därav i													
Östra Sverige	413	67·8	27·4	4·6	0·2	—	648	27·0	19·3	17·9	14·8	21·0	1 061
Småland och öarna	1 610	40·4	38·0	20·4	1·2	—	1 065	27·2	20·7	16·0	11·9	24·2	2 675
Södra Sverige	679	61·4	31·5	6·3	0·8	—	710	25·6	26·1	16·8	12·5	19·0	1 389
Västra Sverige	3 058	56·9	38·3	8·7	1·0	0·1	2 214	26·5	22·8	16·5	12·4	21·8	5 272
Norra Sverige	996	46·7	37·9	13·5	1·8	0·1	1 795	15·3	16·6	21·6	18·3	28·2	2 791
Köpingar och municipalsamhällen	**12 361**	**38·2**	**41·8**	**17·9**	**2·0**	**0·1**	**5 450**	**25·8**	**26·1**	**18·5**	**13·9**	**15·7**	**17 811**
därav i													
Östra Sverige	4 874	36·7	42·0	18·4	2·7	0·2	1 857	23·7	25·0	19·0	14·3	18·0	6 731
Småland och öarna	499	60·5	33·1	6·2	0·2	—	681	28·5	27·6	16·3	13·8	13·8	1 180
Södra Sverige	1 704	34·1	46·5	18·9	0·5	—	805	26·2	27·7	18·1	13·6	14·4	2 509
Västra Sverige	3 608	39·5	43·5	15·8	1·2	0·0	1 180	28·6	25·9	18·4	13·7	13·4	4 788
Norra Sverige	1 676	36·9	36·0	23·4	3·6	0·1	927	24·1	26·0	19·5	14·1	16·3	2 603
Samtliga orter	**61 193**	**44·6**	**39·8**	**14·2**	**1·3**	**0·1**	**43 294**	**21·8**	**21·2**	**19·0**	**14·7**	**23·3**	**104 487**

Vid bostadsbeskrivningarna har man visserligen sökt utröna, huru mycket de inhyrande och inneboende betala för de förmåner, som av dem åtnjutas, men rörande denna fråga har det i allmänhet visat sig vara ganska svårt att erhålla fullt tillfredsställande upplysningar. De uppgifter, som erhållits, hava givit vid handen, att den erlagda betalningen varit mycket växlande allt efter de erhållna förmånernas natur och jämväl beroende av andra omständigheter, såsom släktskapsförhållanden m. m. Med anledning härav har det icke varit möjligt att åstadkomma en statistisk bearbetning av de erhållna svaren, utan har redogörelsen måst inskränkas till en kortfattad relation av vissa fall.

Vad först beträffar personer, vilka förhyra möblerade rum, kan meddelas, att genomsnittshyran per månad var i Norrköping (40 uppgifter) för av en-

Tab. EE. Stadssamhällena. Medelinkomster inom olika grupper av mindre bemedlade hyresgästhushåll.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Landsdelar och ortsgrupper	Medelinkomst pr år (i kr.) för mindre bemedlade									
	arbetar-hushåll	tjänste-manna-hushåll	närings-idkar-hushåll	pensionärs- och understödstagar-hushåll	hushåll (samtliga)	arbetar-hushåll	tjänste-manna-hushåll	närings-idkar-hushåll	pensionärs- och understödstagar-hushåll	hushåll (samtliga)
	om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst					om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas				
Städer med 10 000 inv. och däröver	**1 034**	**1 397**	**1 066**	**1 118**	**1 106**	**1 140**	**1 513**	**1 233**	**1 282**	**1 223**
därav i										
Östra Sverige	1 048	1 412	1 075	1 146	1 111	1 157	1 522	1 249	1 311	1 229
Småland och öarna	947	1 270	1 019	1 027	1 014	990	1 328	1 088	1 196	1 069
Södra Sverige	1 080	1 393	1 066	1 120	1 140	1 202	1 520	1 250	1 281	1 270
Västra Sverige	960	1 391	1 089	1 121	1 055	1 069	1 521	1 280	1 322	1 181
Norra Sverige	1 013	1 462	1 044	1 086	1 120	1 105	1 573	1 172	1 200	1 221
Övriga städer	**983**	**1 351**	**1 011**	**1 061**	**1 070**	**1 057**	**1 432**	**1 129**	**1 232**	**1 157**
därav i										
Östra Sverige	875	1 211	901	1 135	988	898	1 286	1 007	1 275	1 052
Småland och öarna	1 062	1 218	943	965	1 070	1 153	1 320	1 093	1 219	1 179
Södra Sverige	916	1 211	970	976	994	951	1 279	1 057	1 038	1 044
Västra Sverige	954	1 211	962	1 032	1 001	1 042	1 282	1 068	1 217	1 094
Norra Sverige	1 037	1 601	1 189	1 251	1 277	1 088	1 688	1 325	1 408	1 359
Köpingar och municipalsamhällen	**1 102**	**1 334**	**1 037**	**1 050**	**1 128**	**1 176**	**1 389**	**1 116**	**1 158**	**1 201**
därav i										
Östra Sverige	1 123	1 470	1 175	1 092	1 170	1 210	1 551	1 265	1 217	1 259
Småland och öarna	923	1 176	936	989	999	971	1 226	1 057	1 134	1 066
Södra Sverige	1 109	1 245	963	970	1 113	1 155	1 290	1 038	1 066	1 162
Västra Sverige	1 077	1 267	964	1 075	1 088	1 157	1 293	1 027	1 139	1 162
Norra Sverige	1 143	1 306	1 035	997	1 158	1 203	1 347	1 087	1 110	1 216
Samtliga orter	**1 042**	**1 381**	**1 053**	**1 103**	**1 105**	**1 138**	**1 482**	**1 199**	**1 262**	**1 211**

samma män förhyrda rum 17 à 18 kr. och för av ensamma kvinnor bebodda c:a 15 kr., medan i Jönköping (24 uppgifter) priset var resp. 12 och 9 kr. och i Sundsvall (5 uppgifter) c:a 10 kr. Vid förhyrande av delat rum, varom hyresuppgifter föreligga för Norrköping i 25 fall, blev den genomsnittliga månadshyran per rum något högre, nämligen c:a 21 kr., varemot månadshyran per person i detta fall helt naturligt betydligt nedgick, nämligen till c:a 11 kr. per man och c:a 7 kr. per kvinna. För vanligt inneboende (utan mat), d. v. s. då den inneboende förfogar endast över sovplats antingen i familjeköket eller i sovrum tillsammans med någon eller några av

familjemedlemmarna, växlade betalningen på undersökningsorterna allt efter omständigheterna från 0·50 till 3·50 kr. per vecka.

I tab. DD hava sålunda endast medtagits sådana hushåll, för vilka hyresbeloppet anger, vad som utgivits för det direkta bostadsbehovets tillfredsställande. Dessa utgöra tillhopa 104 487 eller 60·3 % av samtliga i hyreslägenheter boende.

Denna tabell ger vid handen, att det övervägande flertalet här redovisade arbetarhushåll falla inom inkomstgrupperna omkring 1 000 kr., medan inom den skäligen heterogena kategorien »övriga hushåll» fördelningen är mera spridd.

Vid nu berörda gruppering av inkomsttagarna har hänsyn tagits endast till inkomsten för lägenhetsinnehavaren, d. v. s. hushållsföreståndaren eller eljest den person, som ekonomiskt uppbär hushållet. Det är emellertid ett känt förhållande, att särskilt när det rör sig om mindre bemedlade, hustrun och barnen ofta lämna ganska betydande bidrag till familjeinkomsten. Ifrågavarande omständighet har, i den mån taxeringslängderna det medgiva, beaktats vid uppgörande av förestående tab. EE, varest på grundval av tab. 12, kol. 8—17, för olika socialgrupper av mindre bemedlade beräknats medelinkomsten dels med hänsyn tagen endast till bostadsinnehavarens inkomst, dels med tillägg av familjemedlemmars förtjänster.

Sammanställas huvudsiffrorna från denna tabell med motsvarande, ehuru efter den representiva metoden beräknade inkomsttal från de kommunala bostadsräkningarna i Stockholm och Göteborg, erhålles följande resultat:

		hushåll (samtliga)	arbetar-hushåll	tjänstemanna-hushåll	näringsidk.-hushåll	pensionärs- o. understödst.-hush.
Medelinkomst pr år (i kr.) för mindre bemedlade						
a) För lägenhetsinnehavaren enbart	Stockholm	1 425	1 288	1 718	1 498	1 644
	Göteborg	1 397	1 359	1 620	1 417	1 363
	Landsortens städer o. orter	1 105	1 042	1 381	1 053	1 103
b) För samtliga familjemedlemmar	Stockholm	1 721	1 541	2 116	1 741	2 055
	Landsortens städer o. orter	1 211	1 138	1 482	1 199	1 262
Indextal, då medelinkomsten för samtliga hushåll = 100						
a) För lägenhetsinnehavaren enbart	Stockholm	100	90	121	105	115
	Göteborg	100	97	116	101	98
	Landsortens städer o. orter	100	94	125	95	100
b) För samtliga familjemedlemmar	Stockholm	100	90	123	101	119
	Landsortens städer o. orter	100	94	122	99	104

Granskas siffrorna i denna uppställning, befinnes inräknande av familjemedlemmarnas taxerade inkomster höja nivån i landsortsstäderna med omkring 100 kr. men i Stockholm med tre till fyra gånger så mycket. Göteborgs-

siffrorna äro icke i detta avseende jämförbara, enär här från undersökningsmaterialet uteslutits samtliga hushåll, där en eller flera av familjemedlemmarna taxerats till inkomst. Av tablån framgår vidare, att genomgående arbetarhushållens medelinkomst understiger och tjänstemännens överstiger det allmänna genomsnittet, medan i fråga om övriga socialgrupper förhållandet är mera växlande. Dessa variationer i inkomstnivån mellan olika grupper av mindre bemedlade böra fasthållas, enär de givetvis äro av betydelse, när det gäller att bedöma, i vad mån hyresutgifterna betunga hyresgästernas ekonomi.

Ur denna synpunkt intresserar jämväl inkomstläget å de särskilda orterna, såsom det närmare belyses genom tab. 12. För relativt hög medelinkomst bland mindre bemedlade utmärka sig, förutom Stockholm och Göteborg, särskilt Brännkyrka, Södertälje, Huskvarna, Malmö, Trollhättan och Lilla Edet, Östersund, Umeå, Luleå samt de norrbottniska gruvsamhällena. Exempel på motsatsen giva merendels småsamhällen på landsbygden, men även vissa större orter såsom Linköping, Oskarshamn, Västervik, Visby, Karlshamn och Borås. Undersöker man förhållandena inom de särskilda socialgrupperna, påkallas huvuduppmärksamheten av arbetarklassen, vilken, såsom i allmänhet representerande flertalet, genom sina lönevillkor sätter prägeln på de mindre bemedlades genomsnittliga inkomstnivå å orten. De samhällen, där denna ligger relativt högt, äro därför i regel sådana, vilka utmärka sig för höga levnadskostnader, eller vilkas huvudindustrier övervägande kräva väl utbildad och därför även väl avlönad manlig arbetskraft, såsom exempelvis gruvrörelse, järn- och stålmanufaktur, mekanisk verkstadsindustri etc. Däremot karakteriseras ofta åtminstone de större orterna med jämförelsevis låg genomsnittsinkomst genom den stora betydelsen av textil-, tändsticks-, kartongfabriks- o. d. industrier, som i stor utsträckning sysselsätta kvinnlig arbetskraft och sålunda föranlett, att bland ortens lägenhetsinnehavare finnes ett förhållandevis stort antal ensamma kvinnor, vilkas relativt blygsamma lönevillkor bidragit att sänka det allmänna medeltalet.[1]

Det må emellertid uttryckligen framhävas, att man genom det vid bostadsräkningarna använda tillvägagångssättet med inkomstuppgifternas hämtande ur taxeringslängderna, vilken metod vid en så omfattande undersökning torde vara den enda praktiskt genomförbara, knappast kan ernå mera än en allmän orientering rörande inkomstnivån inom större inkomsttagargrupper och ingalunda någon invändningsfri utredning av inkomstförhållandena för särskilda arbetarspecialiteter och än mindre för enskilda familjer.

Att meddela en kompletterande undersökning av sistnämnda slag, åtminstone inom ett begränsat område var ett av syftemålen med de i samband med bostadsräkningen anordnade bostadsbeskrivningarna över städerna Norrköping, Jönköping och Sundsvall. Härvid hava inkomstuppgifterna i

[1] Uppgifter om resp. städers huvudindustrier återfinnas i tab. 3 av kommerskollegiets årliga industriberättelse. Framhållas må dock, att å åtskilliga orter arbetarklassens flertal utgöres icke av industriarbetare utan av arbetare inom hantverk, handel och samfärdsel eller med växlande sysselsättning (jfr sid. 130*).

första hand erhållits genom personlig utfrågning i bostäderna, varvid undersökarna haft i uppdrag att så noga som möjligt utforska såväl lägenhetsinnehavarens som övriga familjemedlemmars verkliga årsinkomster. I de fall, då den erhållna inkomstuppgiften befunnits mindre tillförlitlig eller allt för låg, har densamma utbytts emot den till inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade årsinkomsten, där sådan kunnat erhållas. Huvudresultatet av ifrågavarande utredning, vilken i de tre städerna lämnat fullständiga uppgifter om resp. 1 262, 591 och 263 hushåll, har sammanställts i vidstående tab. FF, varest redovisas medelårsinkomsten för de undersökta smålägenheternas invånare, fördelade efter hushållskategorier och yrkesgrupper.

Jämföras dessa från de representiva bostadsbeskrivningarna hämtade inkomstsiffror med motsvarande, i tab. 12 meddelade bostadsräkningsuppgifter för resp. orter, befinnas de förra nästan genomgående vara högre än de senare. Sålunda uppgick medelinkomsten för samtliga mindre bemedlade hushåll i Norrköping, Jönköping och Sundsvall i förra fallet till resp. a) 1 170, 1 091, 1 208 och b) 1 396, 1 448, 1 322 kr., i det senare till resp. a) 1 098, 1 024, 1 161 och b) 1 245, 1 054 och 1 270 kr. Delvis är denna inkomstförhöjning att tillskriva den ovanberörda noggrannare undersökningsmetoden, men till icke ringa del beror den på andra omständigheter. Även om man bortser från vissa brister i det representiva urvalet tillhöra, som förut antytts, de av bostadsräkningen och bostadsbeskrivningen berörda hushållen icke alldeles samma samhällsskikt, enär gränsläggningen i förra fallet skett efter vissa inkomststreck, i det senare efter viss bostadstyp (boende i smålägenheter), något som särskilt varit av betydelse för socialgrupper med relativt hög bostadsstandard, såsom t. ex. tjänstemän (medelinkomst a) 1 443, 1 303, 1 584 kr., resp. 1 868, 1 605, 1 507 kr., b) 1 579, 1 323, 1722, resp. 1 976, 1 719, 1 612 kr.). Av ännu större betydelse är, att medan bostadsräkningarna redovisa 1911 eller 1912 års, 1912 resp. 1913 års taxerade inkomster, hava beskrivningarnas inkomstuppgifter insamlats i slutet av år 1914 eller under år 1915. Sistnämnda siffror avse sålunda en ett par år senare tidpunkt inom en period av i stort sett stigande priser och löner och böra därför på grund av den ekonomiska utvecklingens lag ställa sig något högre. Måhända skulle man kunna invända, att nämnda inkomstuppgifter hänföra sig till en ekonomisk krisperiod och sålunda i många fall kunde betydligt avvika från de normala. Den sedan världskrigets utbrott rådande kristiden har dock i många avseenden icke varit att jämföra med vanliga depressionstider, och att döma av de i »Sociala Meddelanden» offentliggjorda periodiska rapporterna om arbetsmarknaden, synes i stort sett arbetstillgången under åtminstone andra och tredje kvartalen år 1915 varit god jämväl inom de industrier, vilkas ekonomiska läge utövar det största inflytandet på inkomstförhållandena för de tre städernas befolkning. Vidare stod den av krigskrisen föranledda oerhörda prisstegringen och den därmed sammanhängande genomgripande förändringen i inkomstförhållandena vid angivna tidpunkt blott i sin begynnelse. Till yttermera visso hade husbesökarna instruerats att, med bortseende från eventuella, för tillfället rådande exceptionella för-

Tab. FF. Genomsnittliga årsinkomster för hushållen i vissa undersökta småhusenheter i Norrköping, Jönköping och Sundsvall.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Lägenhetsinnehavarens yrke (sysselsättning)	Medelinkomst pr år (i kr.) för i småhusenheter boende											
	ensamboende personer			makar med endast minderåriga barn			övriga hushåll			samtliga hushåll		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
a) *Om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst.*												
Arbetare	757	767	1 049	1 153	1 145	1 071	995	1 017	968	1 034	1 054	1 014
därav grovarbetare	971	500	500	998	1 081	884	942	848	829	965	934	849
Tjänstemän	2 379	1 400	920	1 721	1 494	1 553	1 938	1 860	1 566	1 868	1 605	1 507
Självständiga näringsidkare	1 637	1 040	1 068	1 107	1 236	1 358	1 301	964	1 832	1 285	1 094	1 563
därav handlande	2 275	—	—	1 122	1 480	1 527	1 484	737	2 960	1 458	928	2 198
hantverkare	815	1 040	875	1 069	1 279	1 040	1 286	1 100	1 169	1 182	1 196	1 094
övriga	865	—	1 645	1 175	933	1 300	1 173	1 100	2 300	1 139	1 017	1 524
Pensionärer	1 166	729	700	559	700	—	1 170	767	1 300	1 116	753	1 000
Understödstagare	775	—	—	—	—	—	906	—	1 467	897	—	1 467
Samtliga	**1 048**	**822**	**958**	**1 251**	**1 191**	**1 231**	**1 138**	**1 045**	**1 215**	**1 170**	**1 091**	**1 208**
b) *Om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.*												
Arbetare	—	—	—	1 198	1 173	1 071	1 410	1 727	1 192	1 271	1 455	1 137
därav grovarbetare	—	—	—	1 041	1 060	884	1 358	1 194	1 026	1 208	1 112	956
Tjänstemän	—	—	—	1 721	1 494	1 558	2 176	2 218	1 799	1 976	1 719	1 612
Självständiga näringsidkare	—	—	—	1 137	1 236	1 358	1 673	1 334	1 984	1 551	1 279	1 639
därav handlande	—	—	—	1 154	1 480	1 527	1 730	1 180	3 030	1 662	1 255	2 221
hantverkare	—	—	—	1 107	1 279	1 040	1 633	1 341	1 385	1 485	1 290	1 284
övriga	—	—	—	1 175	933	1 300	1 652	1 625	2 300	1 458	1 279	1 524
Pensionärer	—	—	—	559	700	—	1 609	891	1 950	1 469	835	1 325
Understödstagare	—	—	—	—	—	—	1 162	—	1 467	1 135	—	1 467
Samtliga	—	—	—	**1 286**	**1 214**	**1 233**	**1 517**	**1 699**	**1 483**	**1 396**	**1 448**	**1 322**

hållanden å arbetsmarknaden, söka utforska årsinkomsten under normala omständigheter, och åtskilliga tecken tyda på att, oaktat de för tillfället rådande särskilda förhållandena, de lämnade inkomstuppgifterna blivit ganska representativa för de mindre bemedlades normala inkomstnivå vid tiden för undersökningen.

Av särskilt intresse för en närmare analys av de mindre bemedlades inkomstförhållanden är den i tabellen verkställda fördelningen av småhusenhetsinnehavarna på ensamma personer, makar med endast minderåriga barn samt övriga hushåll, vilka sistnämnda i stor utsträckning utgöras av familjer med vuxna barn. Utgår man från hushållsföreståndarens inkomst, stå de ensamboende, av vilka många äro kvinnor, på det lägsta planet (årsinkomst i de tre städerna resp. 1 048, 822, 958 kr. för samtliga hushåll, därav resp.

1 563, 1 002 och 885 kr. för män och 797, 693 och 1 143 kr. för kvinnor), varefter medeltalet stiger för de unga familjerna (till resp. 1 251, 1 191, 1 231 kr.) och åter sjunker för hushållen på mera framskridet utvecklingsstadium (till resp. 1 138, 1 045, 1 215 kr.), sålunda i full enlighet med den kända inkomstkurvan för den enskilde arbetarens levnadslopp.[1] Medräknas däremot familjemedlemmarnas arbetsförtjänster, blir utvecklingslinjen en helt annan. Medan de ensamboende helt och familjerna med minderåriga barn nästan helt stå kvar på samma plan, lyftas de äldre familjerna, där hustruns och framför allt de vuxna barnens arbete ofta spelar en stor roll, upp på en väsentligt högre nivå (till resp. 1 517, 1 699, 1 433 kr.). Man erhåller här i viss mån ett siffermässigt uttryck för, att arbetarfamiljens i ekonomiskt avseende gynnsammaste period infaller under tiden från det barnen vuxit upp och själva kunna förtjäna till dess de lämna hemmet och bilda egna hushåll.[2]

Närmare belyses detta för en riktig uppfattning av de mindre bemedlade hushållens ekonomi betydelsefulla förhållande genom följande, på bostadsbeskrivningarnas tab. DD grundade översikt:

	Antal hushåll (i % av samtliga) med hushållsföreståndaren som ensam inkomsttagare inom nedanstående inkomstgrupper:				
	Under 1 000 kr.	1 000—1 399 kr.	1 400—1999 kr.	2 000 kr. o. däröver	Samtliga
Norrköping	90·7	80·3	54·4	39·0	71·2
Jönköping	93·0	80·5	33·8	11·3	61·9
Sundsvall	94·9	91·2	74·1	66·7	85·2

I de lägsta inkomstgrupperna är sålunda i regel hushållsföreståndaren ensam inkomsttagare, under det att vid stigande inkomst övriga familjemedlemmars förtjänster få en allt större betydelse.

En ungefärlig föreställning om storleken av de belopp, som genom de olika familjemedlemmarnas förvärvsarbete tillföras det gemensamma hushållet, erhålles genom nedanstående tablå:

	Totalårsinkomst (i kr.) i medeltal för hushåll, där inkomst åtnjutes av					
	endast hush.-föreståndaren	jämväl hustru	jämväl barn	jämväl hustru och barn	jämväl andra familjemedl.	Samtliga hushåll
Norrköping	1 223	1 575	1 878	1 696	1 517	**1 896**
Jönköping	1 107	1 340	2 098	1 881	1 457	**1 448**
Sundsvall	1 239	925	1 906	2 060	1 678	**1 822**

	Av familjeinkomsten (kr.) komma i genomsnitt på inkomsttagande			
	hustru	barn	hustru och barn	andra familjemedl.
Norrköping	542	884	913	688
Jönköping	307	1 008	945	658
Sundsvall	325	856	1 540	560

[1] Se härom t. ex. de i Sveriges officiella statistik, socialstatistik, ingående undersökningarna om tobaksindustrien (1899), sid. 123, mekaniska verkstadsindustrien I (1901), sid. 139, II (1904), sid. 163, tryckerier och därmed förenad hantering (1909), sid. 134* samt lantarbetarna inom olika bygder och å typiska lantegendomar (1915), sid. 142.

[2] Problemet om individual- och familjeinkomstens förhållande till varandra bland de mindre bemedlade har särskilt klarlagts genom Louis Varlez' undersökningar om »arbetarens levnadslopp» på grund av uppgifter om 1 920 hushåll i Gent 1898—99 samt Rowntrees med bostadsbeskrivningar förenade undersökningar av 11 560 arbetarfamiljer i York 1899. Jfr G. Schnapper-Arndt: Sozialstatistik, Leipzig 1912, sid. 365 ff.

Icke blott i fråga om antalet familjer utan även i fråga om inkomsternas storlek spela de, övervägande vuxna, barnens arbetsförtjänster den ojämförligt största rollen bland biinkomsterna.

Det bör dock icke förbises, att dylika barninkomster i mycket olika utsträckning komma det gemensamma hushållet till godo. Vid bostadsbeskrivningarna har man sökt inhämta uppgifter jämväl härom, och giva de visserligen skäligen ofullständiga upplysningar, som kunnat erhållas, vid handen, att det av barnen till föräldrarna lämnade bidragets storlek mycket växlar allt efter hushållens ekonomiska ställning och förhandenvarande behov från hela inkomsten till endast en mycket ringa del av densamma. I genomsnitt visade det sig, att barnen av inkomsten lämnade till föräldrarna såsom ersättning för mat och husrum m. m. c:a 57 % i Norrköping, 68 % i Jönköping och 64 % i Sundsvall. Vid den allmänna bostadsräkningen hava givetvis inga dylika uppgifter kunnat infordras, varför man icke kan sätta hyresbeloppet för familjer med vuxna barn i relation till familjeförsörjarens årsinkomst med tillägg av barnens till det gemensamma hushållet lämnade årsbidrag. Det kan även ifrågasättas, huruvida detta alltid vore riktigt, då en icke ringa del av de av barnen själva använda inkomsterna gå till täckande av utgifter, som eljest skulle hava kommit att påvila det gemensamma hushållet.

Med hänsyn till nu berörda svårigheter uteslötos vid 1915 års bostadsundersökning för Göteborg, såsom ovan sid. 203* omnämnts, samtliga hushåll, där en eller flera av familjemedlemmarna taxerats till inkomst och därigenom kunnat bidraga till hyrans erläggande. Man torde dock kunna ifrågasätta lämpligheten av ett dylikt tillvägagångssätt, varigenom bortskäres ett viktigt led i de mindre bemedlades familje- och inkomstutveckling. Ändamålsenligare synes vara, att, såsom här skett, beräkna den inkomst, varmed hyresutgifterna skola bestridas, på tvenne olika sätt, nämligen dels såsom hushållsföreståndarens inkomst för sig, dels såsom familjemedlemmarnas sammanlagda inkomst. Genomföres en dylik parallellbearbetning av materialet torde man också erhålla ett korrektiv mot att man i förra fallet erhåller en något för låg, i det senare en något för hög inkomst.

c. Förhållandet mellan hyra och inkomst.

I tabellbilagans tab. 11 redovisas ortsvis förhållandet mellan hyra och inkomst för 104 487 hushåll med känd inkomst och utan andrahandshyrande. Härvid hava hushållen fördelats dels i socialgrupper på sådant sätt, att åtskillnad gjorts mellan samtliga hushåll (A), arbetarhushåll (B) och övriga hushåll (C), dels ock i inkomstklasser med utgångspunkt från hushållsföreståndarens taxerade inkomst. Därefter har för samtliga orter och grupper hyresprocenten beräknats på så sätt, att totala årshyran ställts i relation dels till hushållsföreståndarens inkomst (a), dels till familjemedlemmarnas sammanlagda årsinkomst (b). I förra fallet får man, som ovan antytts, helt naturligt en något för hög och i senare fallet en något för låg hyresprocent.

Tab. GG. Relativ hyra för vissa inkomstklasser och socialgrupper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Slag av hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800—999	1 000—1 199	1 200—1 399	1 400—1 599	1 600—1 799	1 800—1 999	2 000—2 499	2 500—2 999	3 000—3 999	4 000—9 999	10 000 och däröver	
a) *Hyran i % av lägenhetsinnehavarens tax. inkomst.*														
Stockholm (25 844 hushåll)	samtliga	43·0	42·1	35·0	30·4	27·9	26·4	25·3	26·7	26·2	24·5	19·8	8·8	20·1
	arbetare	36·8	38·0	32·1	27·8	25·0	23·1	20·9	19·9	19·1	15·8	15·1	—	27·1
	övriga[1]	58·5	53·8	44·2	39·1	36·5	32·4	30·5	29·7	27·2	24·7	19·8	8·8	18·0
Göteborg[2] (10 332 hushåll, där blott lägenhetsinneh. har inkomst)	samtliga	.	.	20·5	18·5	17·1	15·8	15·3	15·3	15·5	14·1	10·9	4·5	15·9
	arbetare	.	.	19·8	17·8	16·4	14·6	13·6	12·6	10·8	9·9	7·5	—	16·5
	övriga	.	.	25·3	23·1	20·5	20·0	18·7	18·1	17·2	14·9	11·0	4·5	15·1
Bostadsräkningsorterna (104 487 hushåll)	samtliga	23·9	21·3	18·6	17·0	16·5	16·4	16·8	17·4	17·1	16·1	13·4	5·9	15·4
	arbetare	20·9	19·3	16·8	15·0	13·9	13·0	12·6	12·2	11·8	9·0	6·1	—	16·6
	övriga	31·4	28·0	24·0	21·5	20·5	19·5	19·1	18·3	17·4	16·2	13·4	5·9	14·7
b) *Hyran i % av hushållets tax. totalinkomst.*														
Stockholm	samtliga	38·9	36·0	28·6	24·4	23·0	21·8	21·0	22·0	22·3	21·4	17·9	8·4	17·8
	arbetare	33·2	32·7	26·6	22·3	20·7	19·5	18·0	17·3	16·8	14·5	13·5	—	22·6
	övriga	53·0	45·5	35·0	31·8	29·8	25·9	24·3	23·9	23·0	21·6	17·9	8·4	16·2
Bostadsräkningsorterna	samtliga	20·5	19·1	17·0	15·8	15·4	15·2	15·6	16·2	15·9	15·1	12·8	5·8	14·3
	arbetare	18·1	17·3	15·4	14·0	13·1	12·2	11·9	11·7	11·2	8·8	5·9	—	15·2
	övriga	26·3	24·5	22·0	19·7	18·9	18·0	17·6	16·9	16·1	15·2	12·8	5·8	13·9

Av tabellens kol. 15 framgår genomsnittliga hyresprocenten för samtliga hushåll å resp. orter, medan i kol. 3—14 återfinnas motsvarande procentsiffror för olika inkomstgrupper.

Slutsiffrorna från denna tabell återgivas i ovanstående tab. GG, sammanställda med motsvarande, från de kommunala bostadsräkningarna hämtade, uppgifter för Stockholm och Göteborg. Serierna av hyresprocenter visa i stort sett ett regelmässigt avtagande från lägre till högre inkomstgrupper och giva sålunda även för vårt lands vidkommande en bekräftelse av den förenämnda s. k. Schwabeska lagen (sid. 14*), som innebär, att ju mindre inkomsten är, desto större andel därav uppslukar hyran.

Medan sålunda, om hänsyn tages blott till lägenhetsinnehavarens inkomst, genomsnittliga hyresprocenten för bostadsräkningsorternas samtliga inkomsttagare utgör 23·9 % i den lägsta inkomstklassen (under 800 kr.), har den i inkomstkategorien 1 000—1 199 kr. nedgått till 18·6 %, i kategorien 2 000—

[1] Dessa sammanfattningssiffror hava krävt vissa omräkningar, vartill material benäget lämnats av Stockholms stads statistiska kontor.

[2] Avser hushållen i fem undersökta arbetarkvarter; för »övriga» 5 610 hushåll i hela staden med mer än 2 000 kr:s årsinkomst utgjorde relativa hyran för de fem följande inkomstgrupperna resp. 23·8, 21·4, 20·2, 15·0 och 3·9 % samt i genomsnitt 7·9 %.

2 499 kr. till 17·4 % samt i den visserligen svagt företrädda högsta inkomstgruppen (10 000 kr. och däröver) till 5·9 %. Motsvarande förhållande kan även konstateras beträffande Stockholm och Göteborg.

Förstnämnda hyresprocent torde dock vara något för hög för att beteckna den verkliga relationen mellan hyra och årsinkomst, enär i fråga om de lägsta inkomsttagarna totalinkomsten, särskilt vid nu gällande taxeringsförfarande, är synnerligen svår att utröna, i all synnerhet när den, som ofta är fallet, härflyter från arbete av växlande art eller från flera familjemedlemmar. En fingervisning i detta avseende ger den omständigheten, att skillnaden mellan den på å resp. individual- och familjeinkomster beräknade relativa hyran är störst i denna grupp. Följer man i tab. 11 ortssiffrorna för denna inkomstgrupp, finner man jämväl, att den utmärkes genom anmärkningsvärt höga hyresprocenter (c:a en tredjedel av inkomsten eller mera) särskilt i samhällen, där detta inkomststreck ligger så långt under den i föregående kapitel närmare berörda genomsnittsinkomsten för mindre bemedlade, att gruppen i fråga i huvudsak måste anses innesluta i ekonomiskt avseende »undernormala» hushåll.

Erinras må dock om, att beträffande familjer utan någon medlem, för vilken enligt taxeringsmyndigheternas uppskattning årsinkomsten uppgått till 500 (700) kr., tillgängliga källor icke möjliggöra ett djupare inträngande i inkomstförhållandena i syfte att utröna, vilken anpart av sina knappa inkomster detta bostadsinnehavarnas lägsta skikt måste utgiva för att få nödtorftigt tak över huvudet. En närmare granskning av tab. F, resp. M, i lokalmonografierna visar, att ehuru de fattigaste befolkningselementen tränga sig tillsammans i de billigaste lägenheterna, måste många av dem utbetala 30 % och däröver av arbetsförtjänsten i hyra, enär för deras inkomstförhållanden anpassade bostäder antingen icke finnas eller redan äro upptagna av bättre lottade. Här möter bostadsfrågans kanske svåraste spörsmål, nämligen huru de allra fattigaste skola kunna förses med sunda, rymliga och likväl billiga bostäder. Ett försök att åskådliggöra, huru dessas bostadsvillkor kunna vara, utgöra i viss mån de såsom bilagor till bostadsbeskrivningarna för Norrköping, Jönköping och Sundsvall lämnade undersökningsrapporterna över vissa undermåliga eller överbefolkade lägenheter.

Vad beträffar den beräknade relativa hyran för de högsta inkomstgrupperna, är denna däremot alldeles för låg för att ge ett riktigt mått på de mera bemedlades bostadsutgifter. Sålunda sänkes hyresprocenten stundom icke oväsentligt på grund av det ovan berörda förfarandet att i den taxerade inkomsten inräkna viss del av förmögenheten. Vidare lämnas vid hyresberäkningen alldeles å sido de utgifter, som härflyta därav, att åtminstone inom de större samhällena hållandet av särskild sommarbostad är regel för de högre samhällsklasserna. Där så icke är fallet och sålunda särskilt i småsamhällena, bo flertalet mera bemedlade i egna hus eller villor, varför hyresprocenten här mången gång i huvudsak blir betecknande blott för gruppens i bostadsavseende mindre fordringsfulla element.

Av det förhållandet att de särskilda inkomstklasserna karakteriseras av vissa

genomsnittliga hyresprocentsatser, får man dock icke draga den slutsatsen, att inom dem relationen mellan hyra och inkomst ställer sig enhetlig för samtliga hushåll. När inkomsttagarna, såsom i lokalmonografierna (tab. G, H, I i stadsmonografierna och tab. N, O, P i de kombinerade lands- och stadsbygdsmonografierna) kunnat ske, grupperats efter den relativa hyrans faktiska belopp, framträder visserligen i regel en koncentration omkring vissa, genomsnittet närstående procentsatser men tillika en dispersion, som tydligt ger vid handen, att hushåll i samma ekonomiska villkor kunna utgiva mycket olika andelar av sina inkomster i bostadshyra.

I genomsnitt skulle ett hushåll i en svensk landsortsstad, som höjer sig över 500—(ev. 600 à 700-) kr:s-strecket, i hyra betala 15·4 % av hushållsföreståndarens inkomst och 14·3 % av hushållets totalförtjänst. Erinras må, att dessa hyreskvoter säkerligen skulle avsevärt stegras, därest exakta uppgifter funnos om den relativa hyran för de minst bemedlade. För Stockholm äro motsvarande siffror, som av tab. GG framgår, resp. 20·1 och 17·8 %, medan för Göteborg, där dock endast medtagits inkomsttagare över 1 000 kr. utan medförtjänande familjemedlemmar, genomsnittliga hyresprocenten blir 15·9 %.

För att erhålla jämförelse mellan den relativa hyrans höjd å de särskilda bostadsräkningsorterna hava uppgifterna från tab. 11 A, B och C sammanförts i tab. HH, ordnade efter fallande hyresprocent a) för samtliga hushåll med känd inkomst och utan inhyrande eller inneboende. Såsom särskilt hyresbetungad framstår här befolkningen i Stockholms förstäder, Östersund, Södertälje och Karlskrona (relativ hyra över 18 %). Å flertalet av ifrågavarande orter är visserligen, såsom i föregående kapitel framhållits, genomsnittsinkomsten ganska hög, men hava hyrorna blivit uppskruvade till än högre nivå. Beträffande Karlskrona ligga visserligen hyrorna på ett betydligt lägre plan, men bidrager icke desto mindre den till väsentlig del av tjänstemän o. d. bestående befolkningens jämförelsevis låga inkomstnivå men (åtminstone i fråga om rumsantalet) höga bostadsanspråk till att driva den relativa hyran i höjden.

Lägst synes hyrestrycket vara å orter såsom Oskarsström, Nybro, Huskvarna, Järpen och Svegsmon, där icke ens 10 % av lägenhetsinnehavarens inkomst behöver utbetalas i hyra. I fråga om samtliga dessa orter gäller, att de äro industrisamhällen, där arbetarbefolkningen i stor utsträckning bebor mot billig hyra upplåtna lägenheter i industriföretagens arbetarbostadshus (jfr sid. 108*).

Sammanställes den i tab. HH gjorda fördelningen av bostadsräkningsorterna efter hyresprocentens höjd med den i tab. BB verkställda grupperingen efter hyresbeloppen för vissa smålägenhetstyper, befinnes överensstämmelsen mellan absoluta och relativa hyror vara ganska stor. Dock framträda vissa orter, där hyresprocenten pekar på, att bostadsprisnivån ej så väl anpassat sig efter genomsnittsinkomsten. Sålunda utmärka sig för jämförelsevis hög relativ men låg absolut hyra, förutom Karlskrona, även Linköping, Karlstad, Strängnäs och Kalmar, medan Sundsvall, Eskilstuna och de norrbottniska gruvsamhällena ge exempel på motsatsen. Orterna inom den

Tab. HH. Stadssamhällena fördelade efter den relativa genomsnittshyran för hushåll med känd inkomst och utan andrahandshyrande.

1	2	3	4	5	6	7
Orter och ortsgrupper	Hyran i procent av					
	lägenhetsinnehavarens taxerade inkomst			hushållets taxerade totalinkomst		
	samtliga hushåll	arbetar-hushåll	övriga hushåll	samtliga hushåll	arbetar-hushåll	övriga hushåll
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	20·2	21·5	19·0	19·0	20·1	17·9
Brännkyrka församling	19·8	19·3	20·9	18·1	17·5	19·5
Östersund	19·8	25·0	19·1	18·7	23·1	18·0
Södertälje	18·7	15·7	21·3	17·5	14·6	20·0
Karlskrona	18·2	20·6	17·6	17·9	20·4	17·2
Uppsala	17·1	18·5	16·5	15·4	16·8	15·1
Linköping	17·0	17·9	16·7	16·1	17·0	15·8
Örebro	16·8	20·6	15·1	15·6	18·6	14·1
Karlstad	16·6	16·9	16·4	15·8	16·1	15·7
Nyköping	16·4	18·6	15·0	15·8	17·5	14·7
Strängnäs	16·4	17·4	16·2	15·4	17·1	15·2
Malmö	16·4	19·1	15·1	15·1	17·0	14·1
Luleå	16·3	15·7	16·5	15·9	15·5	16·1
Kalmar	16·1	17·8	15·6	14·9	16·5	14·3
Umeå	16·1	16·9	16·0	15·4	15·9	15·3
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	16·0	16·5	15·5	15·7	16·1	15·2
Norrköping	16·0	18·8	14·5	14·6	16·5	13·5
Motala	15·9	15·8	15·9	15·2	15·5	15·1
Visby	15·9	18·5	15·1	15·4	17·8	14·6
Västerås	15·9	16·6	15·3	14·9	15·8	14·2
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	15·4	16·2	15·2	14·6	15·3	14·3
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne o. Bäckevik, Hasselösund, Tången	15·3	15·6	14·4	14·2	14·4	13·8
Lund	15·2	15·6	15·0	14·4	15·1	14·2
Sala	15·2	14·7	15·5	14·3	14·2	14·3
Sundsvall	15·1	16·5	14·8	14·3	15·0	14·1
Växjö	15·0	16·5	14·7	13·6	15·3	13·4
Hälsingborg	15·0	18·3	13·7	13·9	16·2	13·0
Vänersborg, Åmål	14·9	14·8	15·0	14·0	13·7	14·2
Härnösand	14·9	15·4	14·8	14·2	14·5	14·2
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	14·9	14·7	15·4	14·8	14·6	15·4
Halmstad	14·7	15·1	14·5	13·8	14·1	13·6
Lysekil	14·6	17·3	12·6	13·7	16·5	11·7
Borås	14·6	16·6	13·5	13·1	13·7	12·7
Jönköping	14·5	14·5	14·4	14·1	14·2	14·0
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad	14·2	13·2	15·6	13·6	12·7	14·8
Oskarshamn	14·2	15·1	13·6	13·2	14·0	12·7
Uddevalla	14·2	14·9	13·8	13·3	13·9	13·0
Ystad	14·0	14·4	13·8	13·3	13·8	13·1
Eskilstuna	13·9	14·6	13·2	12·8	13·2	12·3
Gävle	13·9	14·7	13·5	13·0	13·5	12·7
Kristinehamn, Arvika	13·7	14·3	13·4	12·9	13·7	12·6
Bollnäs, Ljusdal	13·6	13·4	13·6	13·1	12·6	13·2
Kristianstad	13·5	19·3	12·5	12·6	17·1	11·8
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	13·5	14·5	13·2	12·8	13·8	12·5
Landskrona	13·5	15·2	12·4	12·4	13·5	11·6
Eslöv	13·5	16·3	12·2	13·0	15·7	11·8

Tab. HH (forts.). Stadssamhällena, fördelade efter den relativa genomsnittshyran för hushåll med känd inkomst och utan andrahandshyrande.

1	2	3	4	5	6	7
Orter och ortsgrupper	Hyran i procent av					
	lägenhetsinnehavarens taxerade inkomst			hushållets taxerade totalinkomst		
	samtliga hushåll	arbetarhushåll	övriga hushåll	samtliga hushåll	arbetarhushåll	övriga hushåll
Falun	13·5	14·6	13·2	12·7	13·6	12·5
Norbergs by	13·4	15·9	12·8	12·2	11·7	12·3
Karlshamn	13·3	16·1	12·4	12·6	15·5	11·8
Lilla Edet, Trollhättan	13·1	11·9	14·8	12·3	11·0	14·1
Trälleborg	13·0	15·2	12·2	12·4	14·7	11·7
Ljungby	12·9	14·2	12·7	12·7	14·2	12·5
Töreboda, Vara	12·9	12·9	12·9	12·8	12·9	12·8
Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	12·8	12·5	13·3	12·3	12·0	12·8
Lindesberg	12·8	13·0	12·7	12·1	12·3	12·0
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	12·8	10·4	14·8	12·0	9·9	13·6
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	12·7	11·1	13·3	12·3	10·5	13·0
Falkenberg	12·6	14·3	11·9	11·9	13·7	11·2
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	12·2	10·7	13·7	11·3	9·7	13·1
Söderhamn	12·1	12·7	11·8	11·3	11·6	11·2
Västervik	11·9	12·3	11·7	11·2	11·4	11·2
Hemse	11·3	—	11·3	11·1	—	11·1
Säffle, Forshaga	11·1	9·4	13·8	10·9	9·3	13·3
Djupviken, Lycksele	10·9	11·6	10·8	10·5	10·7	10·5
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	10·4	13·0	9·2	9·6	11·3	8·7
Oskarsström	9·9	9·6	11·6	9·0	8·6	11·5
Nybro	9·8	11·2	9·1	9·7	10·8	9·0
Huskvarna	9·6	9·4	10·4	8·9	8·6	9·9
Järpen, Svegsmon	9·4	8·3	11·7	9·0	7·7	11·7
Samtliga	**15·4**	**16·6**	**14·7**	**14·3**	**15·2**	**13·9**

sistnämnda gruppen karakteriseras merendels av en väl avlönad arbetarstam med åtminstone i fråga om de norrländska orterna relativt små anspråk på bostadsutrymme.

Ett närmare studium av tab. 11 A ger vid handen vissa oregelbundenheter i fråga om de relativa hyresbeloppen. Inom de båda inkomstgrupperna omkring 2 000 kr:s-strecket framträder sålunda redan i slutsumman en ökning i den hittills jämnt avtagande serien av hyresprocenter, och motsvarande avvikelser kunna merendels iakttagas även beträffande de särskilda orterna, låt vara att höjningen här stundom inträffar vid andra, vanligen lägre, inkomststreck. Förklaringsgrunden härtill synes vara, att den inom de lägsta inkomstgrupperna förhärskande arbetarbefolkningen här väsentligt uppblandas med andra befolkningselement med högre bostadsstandard, i främsta rummet lägre tjänstemän o. d. I syfte att erhålla större klarhet härutinnan hava, som nämnts, de i tabellen redovisade hushållen, efter förut angivna grunder, uppdelats på arbetarhushåll (tab. 11 B) och övriga hushåll (tab. 11 C).

Jämföras dessa båda tabeller sinsemellan och tagas samtliga orter under ett, befinnes, om de båda samhällsklasserna tagas som helhet, genomsnittliga hyresprocenten för arbetarhushållen — a) 16·6 %, b) 15·2 % — visserligen något överstiga den för övriga hushåll beräknade, nämligen a) 14·7 %, b) 13·9 %. Men utsträckes jämförelsen att gälla de särskilda inkomstklasserna, visar det sig, att lönarbetare i jämförelse med andra i ekonomiskt avseende med dem jämställda genomgående utgiva en väsentligt mindre del av inkomsten i hyra. Härvid bör man lämpligen bortse från de anmärkningsvärt höga hyresprocenterna för de allra lägsta inkomstklasserna, enär dessa, som förut antytts, särskilt inom gruppen »övriga» i mycket hög grad torde utgöras av ekonomiskt »undernormala» eller i inkomstavseende ofullständigt redovisade hushåll. Ser man på de något högre, mera talrikt företrädda, inkomstgrupperna, är sålunda t. ex. inom inkomstklassen 1 000—1 199 kr. arbetarhushållens hyresprocent a) 16·8 %, övriga hushålls 24·0 %, medan för inkomstkategorien 1 600—1 799 kr. motsvarande procenttal äro resp. 13·0 % och 19·5 %. Utsträckes jämförelsen till att avse de särskilda samhällena, vinna dessa iakttagelser nästan undantagslöst bekräftelse.

Med hänsyn till de talrika inkomstklasser och yrkeskategorier, vilka inrymmas under beteckningarna »arbetare» och framför allt »övriga», har det ansetts önskvärt att söka åstadkomma en vidare gående social differentiering av ifrågavarande hushåll.

Så har skett i tab. 12, där i första hand utskilts de hushåll, som, med hänsyn till ortens särskilda förhållanden, böra anses som mindre bemedlade, varigenom kan framräknas en för småfolket mera karakteristisk hyresprocent än det nyss berörda allmänna genomsnittet. Sålunda utgör för orterna tillsammantagna hyresprocenten enligt tab. 11 A a) 15·4 %, b) 14·3 %, enligt tab. 12 a) 18·8 %, b) 17·1 %. Vida större är angivna skillnad beträffande vissa bostadsorter för mera bemedlade (t. ex. Kristianstad: tab. 11 A a) 13·5 %, b) 12·6 %, tab. 12 a) 22·7 %, b) 19·9 %), varemot i fråga om utpräglade arbetarsamhällen differensen krymper ihop (t. ex. Eskilstuna: tab. 11 A a) 13·9 %, b) 12·8 %, tab. 12 a) 15·6 %, b) 14·1 %).

Därefter hava inom den sålunda bildade småfolksgruppen efter hushållsföreståndarens yrke åtskillnad gjorts mellan arbetare, tjänstemän, näringsidkare samt pensionärer och understödstagare.

Huru för de sålunda bildade socialgrupperna de relativa hyrorna ställa sig åskådliggöres dels genom de i lokalmonografiernas tab. J (för städer o. d.) och tab. Q (för industribygder m. fl.) meddelade faktiska beloppen, dels genom de i tab. 12, kol. 18—27, meddelade genomsnittstalen, vilka för olika landsdelar och ortsgrupper sammanfattats i omstående översikt.

Ortsgrupper	Hyresprocent i genomsnitt för mindre bemedlade hushåll i									
						samtliga orter				
	östra Sverige	Småland och öarna	södra Sverige	västra Sverige	norra Sverige	arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- och understöds-t. hushåll	tillhopa
a) *Om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst.*										
Städer med 10 000 inv. o. däröver	19·4	17·4	20·7	19·9	16·9	17·3	21·0	27·4	25·0	19·5
Övriga städer . .	19·1	14·7	18·0	16·3	20·7	14·6	18·7	25·5	23·1	17·4
Köpingar o. municipalsamhällen .	20·2	17·6	13·9	14·5	14·3	15·6	18·7	24·0	21·1	16·8
Samtliga orter	**19·6**	**16·7**	**20·0**	**17·8**	**17·2**	**16·7**	**20·3**	**26·6**	**24·3**	**18·8**
b) *Om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.*										
Städer med 10000 inv. o. däröver	17·5	16·5	18·5	17·8	15·5	15·7	19·4	23·7	21·8	17·7
Övriga städer . .	17·9	13·4	17·1	14·9	19·5	13·6	17·7	22·8	19·9	16·1
Köpingar o. municipalsamhällen.	18·8	16·5	13·4	13·6	13·6	14·6	18·0	22·3	19·1	15·8
Samtliga orter	**17·8**	**15·6**	**18·1**	**16·1**	**16·0**	**15·3**	**19·0**	**23·4**	**21·3**	**17·1**

För Stockholm och Göteborg utgjorde år 1915 genomsnittliga hyresprocenten för mindre bemedlade:

		Arbetarhushåll	Tjänstemannahushåll	Näringsidkarhushåll	Pensionärs- o. understödstag.-hushåll	Tillhopa
Stockholm	a) . . .	27·1	31·5	40·8	40·9	29·8
	b) . . .	22·7	25·5	35·1	32·7	24·7
Göteborg		16·7	19·9	22·6	20·5	17·5

Hyrestrycket i Stockholm synes sålunda, av dessa tal att döma, för de mindre bemedlade vara väsentligt starkare än på någon annan ort och måste också i högre grad än annorstädes lindras genom bidrag av arbetande familjemedlemmar.

Ser man på de särskilda grupperna av bostadsräkningsorter, ställer sig den relativa hyran högst i de större städerna (a) 19·5, b) 17·7 %) och lägre i övriga städer och stadsliknande samhällen (a) 17·4, b) 16·1, resp. a) 16·8, b) 15·8 %). Av de olika landsdelarna förete södra och östra Sverige jämförelsevis höga samt Småland och norra Sverige relativt låga hyresprocenter. Detta synes dock böra ställas i visst samband med förenämnda ortskategoriers relativa frekvens inom resp. områden, enär södra Sverige står högst beträffande de större städerna medan inom övriga städer Nordsverige och inom köpings- och municipalsamhällesgruppen Östsverige dominerar.

Betraktar man åter de redovisade yrkesgrupperna av mindre bemedlade, befinnas å det övervägande flertalet orter de självständiga mindre näringsid-

karnas hushåll förete den högsta relativa hyran (i genomsnitt a) 26·6, b) 23·4 %). Beträffande dessa småhandlare, hantverkare o. d. skulle man visserligen vara böjd att tillskriva den höga relativa hyran förhyrandet utav affärshänsyn av en välbelägen, större lägenhet, men denna förklaringsgrund torde blott delvis vara riktig, då förevarande statistik endast avser egentliga bostadslägenheter, icke bostäder kombinerade med affärslokaler. Närmare belyses detta förhållande, därest, såsom skett i nedanstående tabell, gruppen upplöses i sina viktigaste undergrupper.

Socialgrupper		Östra Sverige		Småland o. öarna		Södra Sverige		Västra Sverige		Norra Sverige		Hela riket		
		större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	samtl. orter
Självständiga näringsidkare	a	27·9	27·6	24·4	22·7	28·5	22·1	27·6	23·0	24·5	26·6	27·4	24·7	**26·6**
	b	24·0	25·5	22·8	19·8	24·3	20·4	23·5	21·0	21·9	24·4	23·7	22·5	**23·4**
Därav handlande	a	29·4	28·6	25·5	24·1	32·6	21·6	30·0	23·0	25·0	29·3	29·8	25·7	**28·7**
	b	25·5	26·5	24·0	19·7	27·8	18·7	25·4	20·5	22·4	26·3	25·8	22·8	**25·0**
hantverkare .	a	26·9	26·7	23·5	21·9	26·8	22·1	26·2	22·5	24·3	24·4	26·2	23·8	**25·5**
	b	23·2	24·6	22·1	19·9	22·9	20·5	22·2	20·7	21·8	22·6	22·7	21·9	**22·5**
övriga .	a	28·7	29·3	25·6	22·7	28·9	22·7	27·7	24·2	24·2	29·1	27·8	26·1	**27·2**
	b	24·2	26·8	23·8	19·8	24·5	21·9	24·4	22·6	21·2	26·7	24·0	24·0	**24·0**

Det framgår härav, att det särskilt är småhandlarna och, i vissa fall, gruppen av »övriga» näringsidkare, som förete hög relativ hyra, medan hantverksidkarnas hyresprocenter nästan genomgående ställa sig lägre.

Närmast på skalan kommer pensionärs- och understödstagargruppen, (a) 24·3, b) 21·3 %), vars ofta mycket höga hyresprocenter vittna om de umbäranden, som mången gång förorsakas av strävandena att jämväl i ålderns och den ekonomiska nedgångens dagar söka bibehålla en ståndsmässig bostad. Det synes också bero på mer än en tillfällighet, att denna grupp företer den högsta hyresprocenten av alla å orter med högre undervisningsanstalter, såsom Uppsala, Lund, Härnösand m. fl., vilka gärna uppsökas av änkor och pensionärer ur de högre samhällsgrupperna. Särskilt inom denna grupp av f. d. yrkesutövare och deras efterlevande torde dock i vissa fall den relativa hyrans anmärkningsvärda höjd förklaras genom förefintligheten av vissa, i taxeringslängderna ej redovisade inkomstkällor, såsom understöd av släktingar m. m.

I tredje rummet komma de hushåll, som förestås av lägre stats-, kommunal- och privattjänstemän och affärsanställda samt mindre bemedlade utövare av fria yrken (a) 20·3, b) 19·0 %). Jämväl denna grupp synes i genomsnitt på sin bostad offra omkring en femtedel av sin arbetsinkomst, och dess hyreskvot sänkes här mindre än inom någon annan grupp, om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.

Sist kommer arbetarklassen, som av de fyra stora hushållskategorierna uppvisar den lägsta relativa hyran (a) 16·7, b) 15·3 %). Såsom ovan (sid. 163*)

Tab. II. Stadssamhällena. Relativ hyra inom vissa viktigare grupper av arbetarhushåll,

a) om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst, b) om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.

1		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Arbetargrupper		Östra Sverige		Småland o. öarna		Södra Sverige		Västra Sverige		Norra Sverige		Hela riket		
		större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	större städer	övriga orter	samtl. orter
Gruv- och anrikningsverksarbetare	a	—	15·4	—	—	14·7	12·7	—	5·0	11·1	13·6	12·0	12·9	**12·8**
	b	—	15·4	—	—	*14·3*	*12·7*	—	*4·2*	*9·7*	*13·5*	*10·9*	*12·6*	**12·4**
Järnverksarbetare	a	—	—	—	—	—	—	—	10·4	—	9·6	—	9·6	**9·6**
	b	—	—	—	—	—	—	—	10·4	—	*8·4*	—	*8·4*	**8·4**
Järn- och metallarbetare	a	14·5	15·5	14·2	10·0	17·2	12·9	16·7	12·7	14·3	15·3	15·4	12·8	**14·6**
	b	*13·4*	*14·6*	*13·8*	*9·1*	*15·3*	*12·3*	*15·4*	*11·9*	*13·2*	*14·6*	*14·1*	*12·0*	**13·5**
Stenhuggeriarbetare	a	—	—	12·6	—	—	14·8	15·8	17·6	—	—	13·8	17·0	**15·5**
	b	—	—	*12·2*	—	—	*14·3*	*14·8*	*16·7*	—	—	*13·2*	*16·2*	**14·8**
Sågverksarbetare	a	19·8	9·9	11·2	16·7	17·0	—	14·4	13·9	11·5	10·2	12·4	12·6	**12·5**
	b	*19·5*	*9·0*	*11·2*	*15·5*	*13·7*	—	*13·8*	*13·1*	*10·7*	*9·6*	*11·6*	*11·8*	**11·7**
Snickerifabriksarbetare	a	18·0	15·0	15·6	13·4	19·1	13·7	18·7	17·4	16·7	17·1	17·7	15·6	**16·9**
	b	*17·0*	*14·5*	*15·1*	*12·7*	*16·9*	*13·6*	*16·6*	*16·3*	*15·1*	*16·3*	*16·3*	*14·9*	**15·7**
Pappersmassefabriks- och pappersbruksarbetare	a	18·2	13·7	13·0	—	—	12·7	17·6	9·3	7·9	7·9	14·1	9·2	**11·7**
	b	*17·0*	*13·7*	*12·7*	—	—	*12·1*	*16·5*	*9·0*	*7·7*	*7·5*	*13·6*	*8·9*	**11·3**
Typografiska arbetare	a	16·0	14·8	14·7	13·1	17·0	13·2	16·6	12·8	14·6	13·7	16·3	13·6	**15·6**
	b	*15·1*	*14·5*	*13·2*	*11·6*	*15·9*	*13·0*	*15·3*	*12·0*	*14·0*	*12·5*	*15·2*	*12·8*	**14·7**
Sockerbruksarbetare	a	15·3	—	—	—	15·5	11·9	—	14·9	—	—	15·5	12·8	**14·3**
	b	*15·3*	—	—	—	*13·1*	*10·7*	—	*13·4*	—	—	*13·2*	*11·5*	**12·5**
Tobaksfabriksarbetare	a	—	—	—	15·3	21·2	—	—	13·3	17·1	11·1	20·6	13·3	**19·7**
	b	—	—	—	11·7	*16·1*	—	—	12·1	*16·6*	*11·1*	*16·2*	*11·7*	**15·7**
Textilfabriksarbetare	a	18·7	15·8	—	—	19·5	10·7	15·5	13·2	11·7	—	17·5	12·7	**16·5**
	b	*15·8*	*15·8*	—	—	*17·2*	*10·1*	*12·7*	*11·9*	*9·7*	—	*14·7*	*11·7*	**14·1**
Skofabriksarbetare	a	17·8	24·0	—	—	19·1	15·4	20·5	16·2	—	—	19·6	16·5	**19·0**
	b	*16·1*	*21·3*	—	—	*17·1*	*14·8*	*18·6*	*14·9*	—	—	*17·6*	*15·4*	**17·2**
Tändsticksfabriksarbetare	a	—	—	14·1	12·4	—	—	12·5	12·0	—	—	13·6	12·1	**13·0**
	b	—	—	*13·8*	*9·8*	—	—	*11·3*	*9·3*	—	—	*12·9*	*9·4*	**11·5**
Byggnadsarbetare	a	18·9	22·1	18·8	15·6	19·8	16·0	19·2	16·1	17·7	16·9	19·1	19·0	**19·0**
	b	*17·5*	*20·5*	*17·2*	*14·7*	*17·2*	*15·2*	*17·7*	*14·4*	*15·3*	*16·1*	*17·2*	*17·6*	**17·4**
Hamn- och stuveriarbetare	a	16·5	15·6	15·5	18·2	12·9	15·0	12·6	14·5	11·6	9·9	12·4	14·2	**13·1**
	b	14·0	*15·4*	*13·9*	*16·2*	*12·5*	*14·1*	*11·4*	*14·2*	*10·8*	*9·7*	*11·6*	*13·8*	**12·4**
Egentliga grovarbetare	a	18·4	20·8	15·9	15·4	18·1	13·9	19·0	15·5	16·4	15·6	18·1	17·1	**17·8**
	b	*16·6*	*19·0*	*14·9*	*14·2*	*16·4*	*13·4*	*17·0*	*14·0*	*14·9*	*15·0*	*16·5*	*15·9*	**16·2**

påpekats, kan dock den nutida arbetarklassen ingalunda betraktas såsom en enhetlig massa, utan har den moderna tekniken och arbetsorganisationen här framkallat en differentiering, som åtminstone i ekonomiskt avseende gör

skillnaden mycket stor mellan arbetarklassens högsta och lägsta skikt. I syfte att klarställa dessa förhållandens inverkan på hyresstandarden hava i lokalmonografierna såsom särskilda undergrupper redovisats dels de hushåll, som hämta sitt uppehälle av ortens huvudindustrier, dels de, inom vilka familjefadern betecknas varken som yrkesutbildad arbetare eller som fabriksarbetare utan som vanlig grovarbetare, företrädesvis sysselsatt med utearbete, och har sedermera denna synpunkt fullföljts vid bearbetningen av materialet för övriga bostadsräkningsorter. Huvudresultatet framlägges i vidstående tab. II över genomsnittliga relativa hyran inom olika landsdelar för vissa större, inbördes i görligaste mån homogena arbetargrupper.

Jämföres denna tabell med den bostadsstandarden belysande tab. Y, förefinnes ganska liten överensstämmelse så till vida, som de arbetargrupper, vilka förete den största bostadsrymligheten (t. ex. typograferna) ingalunda erlägga den högsta relativa hyran. Detta förhållande förklaras genom verkningarna av de särskilda yrkesgruppernas växlande lönestandard och lokalisering till orter med olika hyresnivå. När sålunda de högsta genomsnittliga relativa hyrorna kunna konstateras hos tobaksfabriks-, skofabriks- och byggnadsarbetare, ligger en huvudanledning härtill i ifrågavarande gruppers starka koncentration till dyra bostadsorter, nämligen de större städerna och deras omgivningar. Och då åter anmärkningsvärt låga genomsnittliga hyresprocenter kunna konstateras för järnverks-, pappersmassefabriks- och pappersbruks-, sågverks- samt gruvarbetare, ligger det nära till hands att sammanställa detta förhållande med ifrågavarande industriers övervägande lokalisering till små och lantliga samhällen.

Med detta sistnämnda förhållande sammanhänger emellertid även en annan omständighet, vilken i hög grad bidrager att nedbringa bostadsprisens absoluta och relativa höjd, nämligen att ifrågavarande arbetare i stor utsträckning bo i arbetsgivarens hus, varest, i den mån bostäderna icke fritt upplåtas (jfr sid. 108*), hyresvillkoren pläga ställa sig avsevärt förmånligare än de på den fria marknaden rådande. Hurudana hyresförhållandena i industribostäderna ställa sig på bostadsräkningsorterna, framgår av den i tab. KK meddelade översikten.

Jämföras denna tabells siffror med i det föregående meddelade uppgifter angående bostadsprisen i den fria marknaden, framgår tydligt, att arbetarbudgetens belastning genom hyresutgifter ställer sig väsentligt lägre, när arbetsgivaren håller bostad, än när arbetaren själv måste förskaffa sig sådan. Denna utgiftsbesparing kan ur viss synpunkt anses innebära en inkomstökning av i genomsnitt 5—7 %, vilken i viss mån kan underlätta arbetarens ekonomiska och sociala uppåtstigande.[1] Å andra sidan har det emellertid gent emot fabriksbostäderna anmärkts, att detta system alstrade en viss bundenhet för arbetarna i förhållande till arbetsgivaren. Visserligen torde genom lämpliga uppsägningsbestämmelser o. d. i kontrakten kunna avlägsnas

[1] R. Ehrenberg och H. Racine: Krupp'sche Arbeiterfamilien, Entwicklung und Entwicklungsfaktoren von drei Generationen deutscher Arbeiter. Archiv für exakte Wirtschaftsforschung, 6. Ergänzungsheft, Jena 1912, s. 373.

Tab. KK. Stadssamhällena. Hyresvillkor för arbetarhushåll i arbetsgivarens bostadshus.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ortsgrupper och orter	Antal uthyrda lägenheter i arbetsgivarens bostadshus	Medelhyra pr år (i kr.) för enkelkök, enkelrum m. fl.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	samtliga bostadslägenheter	Hyran i % av lägenhetsinnehavarens taxerade inkomst	Hyran i % av hushållets taxerade totalinkomst
Städer med 10 000 inv. och däröver	**1 827**	**72**	**143**	**177**	**216**	**139**	**13·0**	**11·6**
därav i								
Östra Sverige	790	87	171	239	337	165	14·5	12·9
Småland och öarna	174	60	128	160	—	125	13·2	12·9
Södra Sverige	133	70	200	196	290	197	19·0	17·0
Västra Sverige	289	55	101	154	174	112	12·2	9·8
Norra Sverige	441	59	106	119	148	99	9·2	8·4
Övriga städer	**493**	**62**	**98**	**129**	**152**	**97**	**8·3**	**6·8**
därav i								
Östra Sverige	4	100	140	—	—	130	14·1	14·1
Småland och öarna	276	53	97	141	200	99	7·9	6·4
Södra Sverige	—	—	—	—	—	—	—	—
Västra Sverige	136	46	91	115	136	93	9·4	7·0
Norra Sverige	77	72	117	120	—	98	8·2	8·1
Köpingar och municipalsamhällen	**1 238**	**58**	**126**	**149**	**130**	**114**	**10·0**	**8·9**
därav i								
Östra Sverige	319	72	208	324	133	155	13·3	12·3
Småland och öarna	6	—	—	230	—	230	24·0	24·0
Södra Sverige	180	49	97	126	127	114	10·1	9·2
Västra Sverige	489	38	91	135	156	93	8·8	8·0
Norra Sverige	244	65	105	128	—	100	8·4	6·9
Samtliga orter	**3 558**	**64**	**131**	**159**	**157**	**125**	**11·2**	**9·9**

det så att säga juridiska beroendet, men fortfarande kvarstår ekonomisk bundenhet därigenom, att en arbetarfamilj, som inrättat sin hushållsbudget efter en dylik låg hyra, har mycket stora svårigheter att hastigt omlägga budgeten efter den allmänna hyresmarknadens krav. Lägger man härtill industribostädernas ovan (sid. 164*) berörda, delvis ofördelaktiga inverkan på arbetarklassens bostadsstandard, synes jämväl statistikens siffror framhäva lämpligheten av den utveckling, som särskilt gjort sig gällande under de senaste åren, nämligen att de stora arbetsgivarna i görligaste mån avstå från direkt bostadsuthyrningsverksamhet och överlåta denna åt för ändamålet organiserade, sociala syften fullföljande bostadsbolag.

Såsom förut nämnts, hava vid de bostadsräkningarna kompletterande bostadsbeskrivningarna för Norrköping, Jönköping och Sundsvall jämväl gjorts vissa försök att fördjupa förenämnda med hänsyn till materialets omfattning

Tab. LL. Genomsnittlig hyresprocent för hushållen i vissa undersökta smålägenheter i Norrköping, Jönköping och Sundsvall.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Lägenhetsinnehavarens yrke (sysselsättning)	Hyresprocent i genomsnitt för i smålägenheter boende											
	ensamboende personer			makar med endast minderåriga barn			övriga hushåll			samtliga hushåll		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
a) *Om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst.*												
Arbetare	14·1	10·8	10·5	17·5	12·7	14·4	19·3	13·7	16·0	18·2	13·1	15·2
därav grovarbetare	10·4	13·0	20·0	18·2	14·1	15·2	20·4	13·9	16·3	18·9	14·0	15·8
Tjänstemän	8·3	7·4	13·2	16·3	14·3	16·3	15·4	13·0	17·9	15·1	13·5	16·9
Självständiga näringsidkare	12·9	8·2	12·8	22·3	16·4	21·1	21·1	20·6	14·5	20·5	18·0	16·6
därav handlande	11·1	—	—	21·9	14·9	20·3	20·7	28·9	8·2	19·2	23·3	12·7
hantverkare	15·0	8·2	13·1	22·4	15·2	18·4	21·3	16·0	22·7	21·3	15·1	20·6
övriga	22·8	—	12·1	23·4	23·8	24·4	21·9	20·2	17·4	22·3	21·8	20·4
Pensionärer	18·6	20·6	20·0	34·2	22·9	—	22·3	22·7	19·6	22·4	22·1	19·8
Understödstagare	28·7	—	—	—	—	—	19·7	—	17·5	20·2	—	17·5
Samtliga	**13·0**	**11·4**	**13·2**	**17·5**	**13·2**	**16·0**	**19·0**	**14·2**	**16·3**	**18·0**	**13·6**	**16·0**
b) *Om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.*												
Arbetare	—	—	—	16·8	12·4	14·4	13·7	8·1	13·0	14·8	9·5	13·5
därav grovarbetare	—	—	—	17·4	13·7	15·2	14·1	9·9	13·1	15·1	11·8	14·0
Tjänstemän	—	—	—	16·3	14·3	16·2	13·7	10·9	15·6	14·3	12·6	15·8
Självständiga näringsidkare	—	—	—	21·8	16·4	21·1	16·4	14·9	13·4	17·0	15·4	15·8
därav handlande	—	—	—	21·3	14·9	20·3	17·2	18·1	8·0	16·9	17·1	12·6
hantverkare	—	—	—	21·6	15·2	18·4	16·1	13·1	19·1	17·0	14·0	18·3
övriga	—	—	—	23·4	23·8	24·4	15·5	13·6	17·4	17·4	17·3	20·4
Pensionärer	—	—	—	34·2	22·9	—	16·2	19·5	13·1	17·0	19·9	14·9
Understödstagare	—	—	—	—	—	—	15·4	—	17·5	16·0	—	17·5
Samtliga	—	—	—	**17·0**	**12·9**	**15·9**	**14·2**	**8·7**	**13·8**	**15·1**	**10·3**	**14·6**

med nödvändighet tämligen summariska undersökningar av hyrans förhållande till inkomsten inom olika hushållskategorier. Huvudresultatet härav har sammanfattats i ovanstående tab. LL.

Jämföras för de tre städerna de i nämnda tabell meddelade hyresprocenterna med motsvarande i tab. 12, befinnas de förra nästan genomgående vara lägre än de senare (för samtliga hushåll a) 18·0, 13·6, 16·0 %, b) 15·1, 10·3, 14·6 %, resp. a) 20·3, 16·3, 20·0 % b) 17·9, 15·9, 18·3 %). Förklaringsgrunden härtill ligger till en del i bostadsbeskrivningarnas noggrannare inkomstuppgifter, men betingas även av vissa olikheter i de undersökta hushållens allmänna standard, i det vid nyssnämnda undersökningar å ena sidan uteslutits de ofta mycket hyresbetungade mindre bemedlade familjer, som bo i

större lägenheter än två rum och kök, å andra sidan medtagits vissa i enkelrum boende ensamma personer (tjänstemän o. d.) med jämförelsevis goda inkomster.

Att de betydande skiljaktigheterna i olika yrkesgruppers familjesammansättning hava ett icke ringa inflytande på den relativa hyreshöjden, framgår klart av tabellen, där genomsnittliga hyresprocenten inom olika yrkesgrupper beräknats särskilt för ensamboende personer, för makar med endast minderåriga barn och för övriga hushåll. Såsom i stort sett mest hyresbetungade framstå här hushåll, som bestå av makar med minderåriga barn, vilka ju också, såsom förut påpekats, i regel äro hänvisade så gott som uteslutande till mannens inkomst.

Vid konstaterandet härav framställer sig osökt frågan, huru den relativa hyran ställer sig för dylika familjer med växlande barnantal. För att i någon mån belysa denna, redan förut (sid. 196*) från en annan sida berörda fråga återgivas i följande tablå de beräknade hyresprocenterna för 445 dylika hushåll i Norrköping, 241 i Jönköping och 112 i Sundsvall, grupperade allt efter barnens antal och inkomstens storlek:

Hushåll, bestående av makar med	Genomsnittlig hyresprocent för lägenhetsinnehavare med en årsinkomst av														
	500—799 kr.			800—1 199 kr.			1 200—1 999 kr.			2 000 kr. och däröver			Samtliga		
	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall	Norrköping	Jönköping	Sundsvall
1 barn . .	19·6	14·6	16·5	17·6	13·0	14·4	16·6	13·1	16·7	14·1	13·1	14·8	16·7	13·1	15·5
2 » . .	21·2	25·0	16·3	18·1	13·8	16·8	16·1	12·6	16·5	15·5	12·9	13·5	16·9	13·2	15·7
3 » . .	20·2	17·2	14·0	22·7	15·3	21·0	14·9	10·5	14·7	14·2	14·6	15·0	17·8	12·8	16·9
4 » . .	19·1	—	—	20·5	18·5	17·4	14·9	11·5	21·7	12·1	—	13·6	17·0	15·1	17·0
5 o. fl. barn	23·0	16·7	16·0	20·0	13·0	14·5	15·3	11·8	18·1	22·5	—	—	17·8	12·5	16·0
Samtliga	**20·2**	**16·8**	**15·6**	**19·1**	**14·2**	**16·8**	**15·9**	**12·1**	**16·6**	**14·5**	**13·2**	**14·0**	**17·0**	**13·2**	**16·0**

Bortser man från vissa, på materialets delvis ringa omfattning beroende tillfälligheter, befinnes för hushållen inom samma inkomstgrupp hyresprocenten vara ungefär densamma, oberoende av barnens antal. Härav synes framgå, att även om småfolkets ekonomi i allmänhet icke tillåter en ökning av hyreskontot för att tillfredsställa det samtidigt med barnskarans tillväxt ökade kravet på bostadsutrymme, icke heller någon minskning av hyreskontot kan påvisas såsom följd av de i och med barnskarans tillväxt betydligt stegrade utgifterna för matvaror och andra oundgängliga livsförnödenheter. För hushåll med samma barnantal inom olika inkomstgrupper synes däremot hyresprocenten ofta sjunka vid stigande inkomst. Härav synes kunna dragas den slutsatsen, att vid stegrad inkomst och samma antal konsumtionsenheter andra delar av hushållsbudgeten ökas kraftigare än hyreskontot. Dessa siffror skulle sålunda ytterligare bekräfta, vad som redan konstaterats vid bostadsräkningen, nämligen att mången bättre ställd arbetare på grund av bristande insikt om den moraliska och hygieniska betydelsen

av en god bostad ofta låter sig nöja med en lägenhet av lägre kvalitet, än som nödvändiggöres av hans inkomstförhållanden.

Det må slutligen få anses vara lämpligt att, till komplettering av de förut meddelade absoluta hyressiffrorna anföra några uppgifter om, huru hyresutgifterna belasta de mindre bemedlades hushållsbudget i övriga nordiska länder. Vid den representativa bostadsbeskrivningen i Kristiania 1913/14 konstaterades, att för smålägenheternas invånare relativa hyran i genomsnitt utgjorde 17·9 % samt att hyresprocenten ställde sig högst för de minsta inkomsterna (26·9 % för inkomster under 600 kr.) och därefter stadigt sjönk ned till 10·0 % för inkomster över 3 000 kr. Emellertid befanns det även att, liksom i vårt land, hyran inom samma inkomstgrupp utgjorde en mycket växlande del av inkomsten. Under 20 % i hyra betalade 64·3 % av alla hushåll och 20—25 % 22·9 %, medan 9·1 % erlade mellan 25 och 30 % och 3·7 % över 30 %. För Köpenhamn föreligger för år 1916 en undersökning rörande förhållandet mellan hyra och inkomst (under 1915), vilken, i olikhet med den nyssnämnda, omfattar hela befolkningen (122 991 hushåll). Denna ger vid handen en genomsnittlig hyresprocent av 12·8 %, men konstaterar även, att relativa hyran i hög grad varierar inom olika inkomstklasser. Inom inkomstgruppen under 1 200 kr. utgör den sålunda 37·9 %, 1 200—1 500 kr. 24·9 %, 1 500—2 000 kr. 21·4 %, 2 000—3 000 kr. 18·5 %, 3 000—4 000 kr. 16·9 % samt över 4 000 kr. 5·8 %. Det framhålles emellertid, att hyresprocenten för de minst bemedlade familjerna är för hög, enär den beräknats uteslutande på familjeöverhuvudets inkomster, ehuru de ekonomiskt sämst ställda hushållen faktiskt leva på sammanskott från alla familjens arbetande medlemmar. I undersökningen har även uppmärksammats, att hyresprocenten ställer sig olika inom skilda socialgrupper. I genomsnitt utgjorde den för ämbetsmän 15·5 %, för huvudpersoner i handel och hantverk 7·1 %, för lägre tjänstemän 21·1 %, för handelsbiträden o. d. 14·6 % och för arbetare 21·0 %. Ser man på samma inkomstklass inom dessa skilda socialgrupper, t. ex. 1 500—2 000 kr., erhållas procenttalen 25·7, 27·0, 21·4, 24·6 och 19·6, vilket bekräftar vad i det föregående uttalats, nämligen att arbetare i bostadshyra utgiva en väsentligt mindre del av sin inkomst än andra med dem i ekonomiskt avseende jämställda samhällsklasser.

Hittills har hyreskontot uteslutande undersökts i och för sig, men det synes nu lämpligt att något uppehålla sig vid denna utgiftsposts betydelse ooh plats vid sidan av andra konti å de mindre bemedlades hushållsbudget. Material för en dylik jämförelse föreligger för vårt lands vidkommande dels i av Stockholms stads statistiska kontors »Undersökning rörande levnadskostnaderna i Stockholm åren 1907—1908», dels i socialstyrelsens »Levnadskostnaderna i Sverige åren 1913—1914» behandlande utredningsserie, varav f. n. föreligga åtta ortsmonografier.[1] Ur dessa källor hava hämtats omstående

[1] Stockholms stads statistik, X, Specialundersökningar: I Statistisk undersökning angående levnadskostnaderna i Stockholm åren 1907—1908. Stockholm 1910. — Sveriges officiella statistik: socialstatistik. Levnadskostnaderna i Sverige 1913—1914. Del II. Lokalmonografier 1—8. Stockholm 1917—19.

uppgifter rörande utgiftsbudgetens sammansättning inom skilda utgifts- och socialgrupper.

	Stockholm	Uppsala	Eskilstuna	Jönköping	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Västerås	Gävle
Antal hushåll	150	79	68	86	225	98	201	68	83
Totalutgift pr år och hushåll, kr.	2 140	1 753	1 915	1 615	1 854	1 840	1 842	1 874	1 902
därav (i %) till									
föde- och njutningsämnen .	43·7	45·9	44·2	49·5	47·8	48·0	47·1	44·7	46·1
bostad	19·0	14·4	12·0	11·8	14·2	13·4	14·6	12·9	11·4
bränsle och belysning . . .	4·2	4·9	4·9	5·0	4·6	4·8	4·5	4·7	4·7
inventarier	3·7	3·8	4·1	3·8	3·6	3·9	3·4	4·8	4·4
beklädnad	10·9	12·8	13·5	13·6	10·9	11·2	12·1	13·1	13·7
övriga utgifter	18·5	18·2	21·3	16·8	18·9	18·7	18·3	19·8	19·7
Bostadsutgiftsprocent för hushåll inom utgiftsgrupperna:									
under 1 750 kr.	19·7	14·7	12·6	12·7	14·4	13·6	15·5	12·6	11·6
1 750—2 500 »	19·3	13·7	11·1	10·8	14·0	13·3	13·7	13·2	11·7
2 500 kr. och däröver . . .	18·4	14·9	13·1	8·3	14·3	13·3	16·0	11·9	10·4
socialgrupperna:									
arbetare	·	14·4	11·3	11·6	13·8	13·0	13·8	12·5	11·1
lägre tjänstemän	·	14·4	13·5	12·2	14·9	14·2	16·0	13·8	12·1

Att bostadsutgifterna i regel ställa sig väsentligt lägre enligt hushållsstatistiken än enligt bostadsstatistiken kan väl till någon del bero på, att förstnämnda detaljstatistik inom sitt begränsade område meddelar fullständigare och noggrannare uppgifter, men torde i huvudsak böra tillskrivas det förhållandet, att budgetsstatistiken — såsom är att vänta med hänsyn till de krav hushållsbokföringen ställer på resp. familjer och som också de meddelade genomsnittliga utgifts-(inkomst-)beloppen tydligt giva vid handen, om de jämföras med de ovan sid. 201* efter bostadsräkningsuppgifterna beräknade medelinkomsterna — behandlar ett befolkningsskikt, som i socialekonomiskt avseende icke oväsentligt höjer sig över de mindre bemedlades stora massa, sådan denna kommer till synes genom bostadsräkningarna, och sålunda också, i enlighet med den förenämnda »Schwabeska lagen», bör förete en lägre genomsnittlig hyresprocent. Den relativa hyrans successiva sjunkande vid stigande inkomst bekräftas dock även för budgetsstatistikens utgifts-(inkomst-)grupper, låt vara att dessas mindre enhetliga sociala sammansättning ibland öppnar fältet för tillfälligheternas spel. Uppdelas däremot hushållsbokförarna, såsom skett i tabellens sista sifferrader, på arbetare och lägre tjänstemän, framträder klart de senares, vid bostadsräkningarna jämväl konstaterade väsentligt högre hyresstandard.

III. Landsbygdens byggnads- och bostadsförhållanden.

Bland de ovan sid. 54* och 58* angivna landskommuner, inom vilka bostadsräkningar ägt rum under åren 1912—1914, förefinnas några, som äro antingen i huvudsak eller också till vissa delar stadslikt bebyggda och därför med avseende på nämnda tättbebyggda områden redovisats i avd. I av förevarande framställning.

Till förra gruppen hava hänförts Brännkyrka i Stockholms län, som 1 jan. 1913 inkorporerades med Stockholms stad, Kungshamn i Göteborgs och Bohus län, som egentligen består av municipalsamhällena Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund och Tången, samt Trollhättan i Älvsborgs län, vilken kommun jämte vissa kringliggande områden jämlikt kungl. brev den 29 sept. 1911 skulle erhålla stadsrättigheter, så snart vissa villkor blivit uppfyllda.

Till den senare gruppen kunna föras de talrika landskommuner, inom vilka förefinnas något eller några såsom stadssamhällen redovisade municipalsamhällen, d. v. s. platser, för vilka förklarats gällande en eller flera av de s. k. stadsstadgarna (ordningsstadgan, byggnadsstadgan, brandstadgan eller hälsovårdsstadgans bestämmelser om stad).

Men även efter utsöndrandet av nu nämnda distrikt, vilka lagstiftningen i någon mån givit stadskaraktär, utgöra de undersökta landskommunerna icke något enhetligt, landsbygdsartat bebyggt område. Särskilt i vissa trakter äro nämligen invånarna till väsentlig del samlade i större byar, handelsplatser o. d. tättbebyggda samhällen, mellan och omkring vilka utbreda sig vida sträckor av obebyggd eller glest bebyggd mark, åkrar, ängar och skogar. I de flesta fall utgöra visserligen ifrågavarande agglomerationer allenast naturliga centra för det kulturella och ekonomiska livet i kringliggande bygd, med vilken dessa orter organiskt höra samman. Men i den mån vissa av dem ökas i folkmängd och omfång, växa de ut ur den omkringliggande landsbygden och erhålla en mera stadsliknande karaktär, vilken särskilt gör sig märkbar med avseende på byggnads- och bostadsförhållandena. Med hänsyn härtill har förevarande framställning uppdelats i tvenne underavdelningar, av vilka den ena redogör för vissa mera betydande tättbebyggda orter på landsbygden, den andra för de undersökta socknarnas återstående, i huvudsak lantligt bebyggda delar.

A. Vissa tättbebyggda orter på landsbygden.

1. Undersökningens omfattning.

Vilka orter rätteligen böra medtagas i en redogörelse som denna, måste ju i viss mån bliva en smakfråga, enär det möter stora svårigheter att avgöra, huruvida befolkningen inom ett visst område är nog stor och nog hopträngd, för att man skall kunna tala om en stadsliknande ort. Så gott som samtliga inom de undersökta socknarna förefintliga viktigare befolkningsagglomerationer, vilka vid tidpunkten för bostadsräkningen ännu icke rättsligen erhållit stadssamhälles natur, torde emellertid vara företrädda genom de 30 orter med c:a 66 000 invånare, av vilkas byggnads- och bostadsförhållanden en översikt lämnas i tab. 14 i tabellbilagan.

Av dessa orter ligger en i Stockholms län, nämligen Västra Hagalund m. m., under vilken benämning sammanförts vissa tättbebyggda förstadsområden mellan och omkring municipalsamhällena Hagalund och Nya Huvudsta i Solna socken invid Stockholm. Beträffande Uppsala län redovisas inom Skäfthammars socken Gimo bruk samt inom Älvkarleby socken Marma stationssamhälle, Älvkarleö bruk, Älvkarleby stationssamhälle med därintill pågående kraftverksbyggnad samt de betydande, delvis inom Gävleborgs län belägna befolkningsagglomerationerna Skutskär och Harnäs (inr. handelsplatsen Bodarne och egnahemskolonien Medora), som uppvuxit omkring sågverken och trämassefabrikerna vid Skutskär; dessa fem sistnämnda samhällen skildras i en särskild (otryckt) lokalmonografi över Älvkarleby socken, varur vissa uppgifter återgivits i det föregående. Inom Östergötlands län är att märka förstads- och fabrikssamhället Motala verkstad m. m. i Motala landskommun. I Småland och Blekinge hava betydande befolkningsagglomerationer bildats omkring Lessebo pappersbruk i Hovmantorps socken, Kosta glasbruk i Ekeberga socken (båda i Kronobergs län), Överums bruk i Lofta socken[1] (Kalmar län) samt fabriksanläggningarna vid Olovström i Jämshögs socken (Blekinge län). I grannskapet av Göteborg är att märka fabrikssamhället Krokslätt i Fässbergs socken, vilket uppstått kring en där belägen stor bomullsfabrik och ej bör förväxlas med det norr därom belägna municipalsamhället Krokslätt i Örgryte kommun. Bland de talrika agglomerationerna inom Värmlands industridistrikt hava uttagits Persberg, vilket utgör det kanske mest betydande av gruvsamhällena i Färnebo socken, samt Hagfors bruk i Norra Råda socken, ett huvudcentrum för de vidsträckta Uddeholmsverken. Örebro län representeras genom Hagaby, Rosta och Södra Rynninge egnahemsområden i Längbro socken, vilka bilda ett förstadssamhälle till Örebro. Bruksbygden i Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län företrädes av Fagersta järnbruk i Västanfors socken, Grängesbergs gruvsamhälle i Grangärde socken, den stora industribygden

[1] Den del av bruket, som är belägen i Västra Eds socken, har ej omfattats av undersökningen.

omkring Domnarvets järnverk och Kvarnsvedens pappersbruk i Stora Tuna socken, Sandvikens järnverk i Högbo socken samt de båda bruken Forsbacka och Mackmyra i Valbo socken. Mera detaljerade uppgifter angående bruksarbetarnas bostadsvillkor hava lämnats i den tryckta lokalmonografien över Stora Tuna (med Domnarvet). Den norrländska sågverks- och pappersmasseindustrien har skapat bl. a. samhällena Frånö och Svanö i Gudmundrå socken (Västernorrlands län), Holmsund i Umeå landskommun samt — åtminstone delvis — Robertsfors i Bygdeå socken (båda i Västerbottens län). Rånbyn i Råneå socken (Norrbottens län) har däremot i huvudsak utvecklats som handelsplats. Hurudana bostadsförhållanden den lappländska gruvindustrien bereder sina arbetare, framgår slutligen av de uppgifter, som föreligga beträffande gruvbolagens arbetarbostäder vid Koskullskulle, Malmberget (båda i Gällivare socken) och Kiruna (i Jukkasjärvi socken), vilka båda sistnämnda kolonier äro belägna invid de likanämnda municipalsamhällena.

Av vad nu sagts torde framgå, att här ifrågavarande ortsgrupp erhåller sin särprägel därigenom, att i densamma övervägande ingå arbetarsamhällen, som i äldre eller nyare tid vuxit upp kring något eller några betydande industriföretag. Härvid hava i regel vederbörande arbetsgivare kraftigt medverkat vid bostadsbyggandet, enkannerligen genom att i stor utsträckning uppföra bostadshus åt sina arbetare. Av de 15 835 lägenheter, vilka enligt tab. 14, kol. 5, förefunnos å de undersökta orterna, voro över hälften (8 961 eller 56·6 %) belägna i bostadshus, tillhörande större industriella företag. Huru förhållandet gestaltade sig inom de särskilda samhällena, belyses genom följande, på tab. 14, kol. 10 och 11 grundade, tablå, i vilken bostadslägenheterna i arbetsgivarnas hus ställts i relation till orternas hela bostadsbestånd:

Orter	Bostäder i arbetsgiv:s hus	Orter	Bostäder i arbetsgiv:s hus	Orter	Bostäder i arbetsgiv:s hus
	%		%		%
Älvkarleö	100·0	Koskullskulle	93·5	Harnäs	49·2
Överum	100·0	Fagersta	91·8	Skutskär	41·5
Svanö	100·0	Persberg	79·6	Domnarvet m. m.	36·1
Holmsund	100·0	Lessebo	77·2	Olovström	31·4
Malmberget(arb.-bost.)	100·0	Krokslätt(fabr.-samh.)	72·9	Motala verkstad m. m.	23·4
Kiruna (arb.-bost.)	99·8	Sandviken	68·4	Frånö	18·8
Gimo	99·4	Älvkarleby	63·8	Marma	8·1
Kosta	99·2	Grängesberg	62·8	Västra Hagalund m. m.	0·0
Forsbacka	98·5	Robertsfors	61·0	Hagaby	0·0
Hagfors	97·2	Mackmyra	49·6	Rånbyn	0·0

Ifrågavarande procenttal torde giva ett siffermässigt uttryck för, i vad mån det eller de industriföretag, som beteckna det förhärskande ekonomiska intresset å orten, äro i tillfälle att reglerande inverka på byggnads- och

bostadsförhållandena i resp. samhällen. Det ligger i sakens natur, att i de fall, där resp. industriföretag förfoga över så många arbetarbostäder, att dessa dominera å ortens bostadsmarknad, de bostadssociala förhållandenas gestaltning till huvudsaklig del blir beroende på vederbörande arbetsgivares förståelse för den betydelse tillhandahållandet av goda bostäder har för beredande av tillgång på god arbetskraft, ävensom på hans ekonomiska möjligheter att bära kostnaderna för nödiga och önskvärda ny- och ombyggnader av arbetarbostäderna.

Vill man därefter undersöka resp. orters storleksförhållanden, meddelas i tab. 14 uppgifter angående folkmängden, nämligen å ena sidan den kyrkoskrivna befolkningen (kol. 3), vilken för samhällen av detta slag endast redovisas vid de vart tionde år återkommande folkräkningarna (senast den 31 dec. 1910),[1] å den andra den faktiska bostadsfolkmängden (kol. 4), för såvitt denna kan anses framgå genom summering av bostadsuppgifternas siffror för antalet i resp. lägenheter boende. Med hänsyn till att dessa sistnämnda tal sålunda omfatta resultatet av ytterligare 2 à 3 års folkökning, är det icke ägnat att förvåna, att bostadsfolkmängden uppnådde eller översteg den rättsliga folknumerären å 20 av de undersökta orterna (varvid dock inräknats 6 samhällen, för vilka, på grund av områdenas obestämda yttre gränslinjer m. m., den kyrkoskrivna befolkningen icke kunnat med säkerhet utrönas). I fråga om de 10 orter, där den vid bostadsräkningen konstaterade folknumerären icke nådde upp till den kyrkoskrivna, torde orsaken merendels vara att söka i mindre fullständig redovisning av förefintliga bostadslägenheter.

För orterna tillsammantagna utgjorde den vid bostadsräkningen redovisade befolkningen 98·0 % av den enligt folkräkningen förefintliga, vilket relationstal, även med nyssnämnda reservationer, torde giva ett uttryck för den noggrannhet och fullständighet, varmed undersökningen blivit genomförd. Till det synnerligen goda resultatet har särskilt bidragit det intresse bostadsräkningen med få undantag fått röna från de industriföretag, vilka, som ovan antytts, inom flertalet av ifrågavarande samhällen uppträda som husägare i stor skala.

De av undersökningen berörda orternas storlek och läge inom olika landsdelar framgår av följande översikt:

		Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Antal orter med	5 000 inv. o. däröver	2	—	—	—	2	4
	under 5 000 inv.	7	3	1	4	11	26
Antal invånare (1 000) i orter med	5 000 inv. o. däröver	11	—	—	—	19	30
	under 5 000 inv.	9	3	1	5	19	37

För 26 av dessa 30, huvudsakligen i Bergslagen och Norrland belägna samhällen understiger sålunda invånarantalet (efter den kyrkoskrivna befolk-

[1] Jfr »Folkmängden i vissa tättbebyggda orter å den svenska landsbygden vid ingången av år 1911». Statistisk tidskrift 1911, sid. 203 ff.

ningen räknat) 5 000, medan det för återstående 4 uppnår eller överskrider detta tal. Av sistnämnda samhällen äger dock endast ett (Domnarvet m. m.) en befolkning överstigande 10 000 personer.

2. De undersökta bostäderna.

a. Bostadslägenheternas antal och fördelning på olika hustyper.

Å ovannämnda orter förefunnos, som förut nämnts, sammanlagt 15 835 lägenheter, vilka helt eller delvis voro avsedda till bostad.

Vill man erhålla en närmare föreställning om dessa lägenheters beskaffenhet och värde ur bostadssynpunkt, synes man i första rummet böra undersöka, i huru många fall bostaden utgöres av ett helt hus (ev. flera) och i huru många den består utav en del av ett hus (lägenhet). En sådan fördelning har verkställts i kol. 8 och 9 av tab. 14, varest angives, i vad mån lägenheterna å en ort befinna sig i enfamiljshus och i för flera hushåll avsedda byggnader. Framhållas må emellertid, att som enfamiljshus härvid räknats icke blott boningshus, uteslutande avsedda för en familjs behov, utan i någon mån även större, för andra ändamål avsedda byggnader, i vilka äro inrymda enstaka bostäder för gårdskarl, vaktmästare, portvakt o. d.

För orterna tillsammantagna voro endast 2 664 lägenheter eller 16·8 % av samtliga inrymda i enfamiljshus och ej mindre än 13 171 eller 83·2 % i större byggnader. Ganska få hushåll inom dessa samhällen förfoga alltså över ett hus för sig. Proportionen växlar emellertid väsentligt inom de särskilda samhällena, såsom framgår av nedanstående översikt, varest orterna fördelats efter relativa antalet bostäder i hus med en enda lägenhet:

Orter	Av 100 lägenheter voro följande antal belägna i en-familjs-hus	Av 100 lägenheter voro följande antal belägna i fler-familjs-hus
Rånbyn	68·3	31·7
Marma	60·5	39·5
Hagaby	59·5	40·5
Olovström	51·0	49·0
Persberg	42·9	57·1
Mackmyra	42·5	57·5
Domnarvet m. m.	28·6	71·4
Frånö	23·5	76·5
Älvkarleby	19·9	80·1
Motala verkstad m. m.	18·0	82·0
Robertsfors	15·5	84·5
Grängesberg	15·0	85·0
Harnäs	13·7	86·3
Koskullskulle	12·4	87·6
Skutskär	11·1	88·9
Gimo	9·9	90·1
Älvkarleö	9·8	90·2
Kosta	9·3	90·7
Malmberget (arb.-bost.)	9·3	90·7
Lessebo	8·8	91·2
Fagersta	7·0	93·0
Sandviken	6·8	93·2
Västra Hagalund m. m.	6·5	93·5
Hagfors	6·1	93·9
Kiruna (arb.-bost.)	5·4	94·6
Forsbacka	5·2	94·8
Svanö	4·7	95·3
Holmsund	3·6	96·4
Krokslätt (fabr.-samh.)	3·4	96·6
Överum	2·7	97·3
Samtliga orter	16·8	83·2

Det ligger i sakens natur, att de förut angivna orter, varest finnas talrika industriföretagen tillhöriga och i regel för många familjer avsedda arbetarbostadshus, skola komma långt ner på gradskalan. Av dominerande betydelse är enfamiljshuset endast i handelsplatsen Rånbyn, stationssamhället Marma och egnahemskolonien Hagaby. Men även i så utpräglade industrisamhällen som Olovström, Persberg och Mackmyra bor omkring hälften av lägenhetsinnehavarna i dylika småhus. Beträffande övriga samhällen sjunker emellertid detta relativtal raskt ned till några få procent, medan siffran för bostäder i flerfamiljshus i samma mån ökas till 80—90 % och däröver.

b. Bostadslägenheternas storlekstyper och upplåtelseformer.

Riktas därefter uppmärksamheten på lägenheternas användning och deras därav betingade sammansättning, giva kol. 6 och 7 av tab. 14 vid handen, att av dessa 15 445 eller 97·5 % uteslutande tjänade bostadsändamål, medan 390 eller 2·5 % avsågo att ej blott tillgodose innehavarens egentliga bostadsbehov, utan jämväl att bereda honom för hans näringsutövning nödiga lokaler m. m. Merendels utgöras dessa »blandade» lägenheter av kontors-, butiks-, verkstads- o. d. lokaler, men i vissa fall även av hotell- och kaférum samt skol- eller sjuksalar o. d. anstaltsrum. Tillhopa förefunnos i de redovisade lägenheterna, som av kol. 24—26 framgår, 34 762 rum, varav 19 612 boningsrum och 15 150 kök.

Av den redogörelse, som i samma tabells kol. 16—23 lämnas med avseende på de egentliga bostadslägenheterna, framgår, att av dessa 3 651 eller 23·6 % utgjordes av enkelkök, enkelrum m. m., 8 557 eller 55·4 % av bostäder om 1 rum och kök, 2 062 eller 13·4 % av sådana om 2 rum och kök samt 1 175 eller 7·6 % av lägenheter om 3 rum och kök och däröver. Då motsvarande procenttal för de egentliga stadssamhällena voro resp. 14·1, 38·8, 25·1 och 22·0, belysa de anförda siffrorna väl här ifrågavarande orters egenskap av utpräglade småfolkssamhällen.

Bostadslägenheternas fördelning efter olika huvudtyper företer emellertid en växlande bild inom olika samhällen, såsom framgår av tab. MM, där de undersökta samhällena fördelats efter relativa antalet lägenheter av olika storlek.

Inom kategorien enkelkök, enkelrum m. m. framträda med höga procenttal vissa industriorter, såsom Fagersta, Holmsund m. fl., vilket häntyder på, att inom dessa samhällen arbetarbefolkningen fortfarande i stor utsträckning är hänvisad att som familjebostad använda det minimum av bostadsutrymme, som betecknas av ett enda rum med spis. Inom flertalet industrisamhällen giva emellertid numera enkelrummen huvudsakligen bostad åt änkor, understödstagare o. d. ensamma personer, medan de egentliga arbetarfamiljerna i regel hänvisas till bostäderna om 1 rum och kök, vilket förhållande nogsamt belyses därigenom, att hithörande kategori å flertalet orter omfattar hälften och däröver av bostadsbeståndet. Inom ett par sydsvenska

Tab. MM. De undersökta tättbebyggda orterna på landsbygden, fördelade efter relativa antalet lägenheter av olika storlek.

1	2	3	4
Antal *enkelkök, enkelrum m. m.* i % av samtliga bostadslägenheter	Antal lägenheter om *1 rum och kök* i % av samtliga bostadslägenheter	Antal lägenheter om *2 rum och kök* i % av samtliga bostadslägenheter	Antal lägenheter om *3 o. fl. rum och kök* i % av samtliga bostadslägenheter
Fagersta . . . . . 49·7	Gimo . . . . . 75·4	Hagaby . . . . . 67·6	Rånbyn . . . . . 31·8
Holmsund . . . . . 46·4	Malmberget (arb.-bost.) 71·8	Olovström . . . . . 36·1	Olovström . . . . . 21·1
Älvkarleby . . . . . 37·1	Grängesberg . . . . . 70·5	Kosta . . . . . 30·0	Marma . . . . . 20·7
Kiruna (arb.-bost.) . . 36·9	Överum . . . . . 65·4	Västra Hagalund m.m. 26·0	Mackmyra . . . . . 18·6
Svanö . . . . . 35·9	Forsbacka . . . . . 63·1	Rånbyn . . . . . 24·7	Motala verkstad m. m. 12·4
Hagfors . . . . . 31·9	Älvkarleö . . . . . 62·6	Marma . . . . . 23·4	Västra Hagalund m. m. 10·9
Överum . . . . . 30·8	Harnäs . . . . . 62·4	Motala verkstad m. m. 19·0	Persberg . . . . . 10·2
Forsbacka . . . . . 30·4	Skutskär . . . . . 60·6	Lessebo . . . . . 16·4	Robertsfors . . . . . 9·4
Sandviken . . . . . 29·8	Lessebo . . . . . 60·2	Domnarvet m. m. . . 15·9	Domnarvet m. m. . . 9·0
Kroksiätt (fabr.-samh.) 29·2	Mackmyra . . . . . 59·7	Älvkarleby . . . . . 15·2	Frånö . . . . . 8·7
Robertsfors . . . . . 27·8	Koskullskulle . . . 58·8	Frånö . . . . . 14·6	Hagaby . . . . . 8·6
Koskullskulle . . . . 27·5	Hagfors . . . . . 58·2	Mackmyra . . . . . 13·1	Älvkarleby . . . . . 6·8
Älvkarleö . . . . . 26·3	Sandviken . . . . . 57·8	Robertsfors . . . . . 13·0	Grängesberg . . . . 6·7
Persberg . . . . . 25·0	Kiruna (arb.-bost.) . . 55·2	Persberg . . . . . 11·2	Harnäs . . . . . 6·6
Skutskär . . . . . 24·7	Domnarvet m. m. . . 55·0	Kroksiätt (fabr.-samh.) 11·0	Gimo . . . . . 5·8
Kosta . . . . . 24·5	Svanö . . . . . 54·7	Skutskär . . . . . 10·3	Älvkarleö . . . . . 5·8
Frånö . . . . . 23·3	Kroksiätt (fabr.-samh.) 54·5	Harnäs . . . . . 10·3	Holmsund . . . . . 5·5
Harnäs . . . . . 20·7	Västra Hagalund m.m. 54·1	Koskullskulle . . . . 8·5	Kroksiätt (fabr.-samh.) 5·3
Domnarvet m. m. . . 20·1	Persberg . . . . . 53·6	Sandviken . . . . . 8·4	Fagersta . . . . . 5·2
Lessebo . . . . . 19·0	Frånö . . . . . 53·4	Malmberget (arb.-bost.) 7·2	Koskullskulle . . . . 5·2
Motala verkstad m. m. 17·3	Motala verkstad m. m. 51·3	Svanö . . . . . 7·1	Malmberget (arb.-bost.) 4·9
Grängesberg . . . . . 16·7	Robertsfors . . . . . 49·8	Hagfors . . . . . 6·1	Sandviken . . . . . 4·5
Malmberget (arb.-bost.) 16·1	Marma . . . . . 45·1	Fagersta . . . . . 6·1	Skutskär . . . . . 4·4
Olovström . . . . . 13·8	Holmsund . . . . . 44·5	Grängesberg . . . . 6·1	Lessebo . . . . . 4·4
Gimo . . . . . 12·9	Kosta . . . . . 42·1	Gimo . . . . . 5·9	Hagfors . . . . . 3·8
Marma . . . . . 10·8	Älvkarleby . . . . . 40·9	Älvkarleö . . . . . 5·3	Kiruna (arb.-bost.) . . 3·6
Västra Hagalund m. m. 9·0	Fagersta . . . . . 39·0	Kiruna (arb.-bost.) . . 4·3	Kosta . . . . . 3·4
Mackmyra . . . . . 8·6	Rånbyn . . . . . 37·6	Holmsund . . . . . 3·6	Forsbacka . . . . . 3·0
Rånbyn . . . . . 5·9	Olovström . . . . . 29·0	Forsbacka . . . . . 3·5	Svanö . . . . . 2·3
Hagaby . . . . . —	Hagaby . . . . . 23·8	Överum . . . . . 1·6	Överum . . . . . 2·2
Samtliga orter 23·6	Samtliga orter 55·4	Samtliga orter 18·4	Samtliga orter 7·6

Tab. NN. De undersökta tättbebyggda orterna på landsbygden, fördelade efter relativa antalet uthyrda, av ägaren begagnade, fritt upplåtna och obesatta lägenheter.

1	2	3	4
Antal *uthyrda* lägenheter i % av samtliga bostadslägenheter	Antal *av ägaren begagnade* lägenheter i % av samtliga bostadslägenheter	Antal *fritt upplåtna* lägenheter i % av samtliga bostadslägenheter	Antal *obesatta* lägenheter i % av samtliga bostadslägenheter
Krokslätt (fabr.-samh.) 87·5	Rånbyn . . . . . 84·7	Överum . . . . . 100·0	Älvkarleö . . . . . 10·0
Forsbacka . . . . . 86·6	Hagaby . . . . . 66·7	Holmsund . . . . . 100·0	Älvkarleby . . . . . 5·3
Västra Hagalund m. m. 84·6	Marma . . . . . 53·2	Kosta . . . . . 99·6	Domnarvet m. m. . . 4·3
Kiruna (arb.-bost.) . . 83·5	Olovström . . . . . 44·7	Gimo . . . . . 99·4	Skutskär . . . . . 3·4
Koskullskulle . . . . 81·0	Domnarvet m. m. . . 31·7	Lessebo . . . . . 80·5	Västra Hagalund m. m. 3·3
Malmberget (arb.-bost.) 79·7	Frånö . . . . . 30·4	Robertsfors . . . . 64·3	Harnäs . . . . . 2·1
Fagersta . . . . . 76·6	Mackmyra . . . . . 30·3	Älvkarleö . . . . . 56·7	Kiruna (arb.-bost.) . . 1·1
Sandviken . . . . . 73·5	Motala verkstad m. m. 24·8	Svanö . . . . . 55·3	Marma . . . . . 0·9
Hagfors . . . . . 70·2	Skutskär . . . . . 21·8	Älvkarleby . . . . 41·7	Fagersta . . . . . 0·8
Grängesberg . . . . . 69·4	Harnäs . . . . . 13·2	Persberg . . . . . 27·9	Motala verkstad m. m. 0·7
Skutskär . . . . . 68·9	Robertsfors . . . . . 11·8	Hagfors . . . . . 27·5	Koskullskulle . . . . 0·7
Persberg . . . . . 67·8	Västra Hagalund m. m. 8·4	Mackmyra . . . . . 25·8	Krokslätt (fabr.-samh.) 0·3
Motala verkstad m. m. 64·1	Grängesberg . . . . . 8·4	Harnäs . . . . . 22·3	Gimo . . . . . —
Harnäs . . . . . 62·4	Sandviken . . . . . 7·9	Grängesberg . . . . 22·2	Lessebo . . . . . —
Frånö . . . . . 57·7	Älvkarleby . . . . . 7·6	Malmberget (arb.-bost.) 20·3	Kosta . . . . . —
Domnarvet m. m. . . 57·0	Lessebo . . . . . 7·5	Sandviken . . . . . 18·6	Överum . . . . . —
Älvkarleby . . . . . 45·4	Krokslätt (fabr.-samh.) 6·0	Koskullskulle . . . 18·3	Olovström . . . . . —
Svanö . . . . . 44·7	Fagersta . . . . . 5·8	Olovström . . . . . 17·4	Persberg . . . . . —
Mackmyra . . . . . 43·9	Persberg . . . . . 4·3	Fagersta . . . . . 16·8	Hagfors . . . . . —
Olovström . . . . . 37·9	Hagfors . . . . . 2·3	Kiruna (arb.-bost.) . 15·4	Hagaby . . . . . —
Älvkarleö . . . . . 33·3	Gimo . . . . . 0·6	Forsbacka . . . . . 13·4	Grängesberg . . . . . —
Marma . . . . . 33·3	Kosta . . . . . 0·4	Marma . . . . . 12·6	Sandviken . . . . . —
Hagaby . . . . . 32·4	Älvkarleö . . . . . —	Frånö . . . . . 11·9	Forsbacka . . . . . —
Robertsfors . . . . . 23·9	Överum . . . . . —	Motala verkstad m. m. 10·4	Mackmyra . . . . . —
Rånbyn . . . . . 15·3	Forsbacka . . . . . —	Domnarvet m. m. . . 7·0	Frånö . . . . . —
Lessebo . . . . . 12·0	Svanö . . . . . —	Krokslätt (fabr.-samh.) 6·2	Svanö . . . . . —
Gimo . . . . . —	Holmsund . . . . . —	Skutskär . . . . . 5·9	Holmsund . . . . . —
Kosta . . . . . —	Koskullskulle . . . . —	Västra Hagalund m. m. 3·7	Robertsfors . . . . . —
Överum . . . . . —	Malmberget (arb.-bost.) —	Hagaby . . . . . 0·9	Rånbyn . . . . . —
Holmsund . . . . . —	Kiruna (arb.-bost.) . . —	Rånbyn . . . . . —	Malmberget (arb.-bost.) —
Samtliga orter 62·0	Samtliga orter 16·2	Samtliga orter 20·3	Samtliga orter 1·5

brukssamhällen, nämligen Olovström och Kosta, är emellertid procenttalet lägenheter om 2 rum och kök anmärkningsvärt högt, vilket sammanhänger med, att arbetarbostäderna härstädes till stor del anpassats efter den å många orter i dessa trakter gängse huvudtypen av småfolkslägenheter (jfr avd. I). Eljest äro de fåtaliga orter inom förevarande grupp, som utmärka sig för relativt talrika större lägenheter om 3 rum och kök och däröver företrädesvis att söka bland de förstads- och egnahemssamhällen, där en mera avsevärd del av bostadsinnehavarna förfogar över eget hem och därigenom över ett icke alltför knappt tillmätt bostadsutrymme. Å de orter, där lägenheterna till mera avsevärd del befinna sig i industriföretagens ofta från äldre tid härstammande, för många familjer avsedda bostadshus, överväga av naturliga skäl vanligen de små och mycket små bostäderna.

Mot bakgrunden av de uppgifter, som i det föregående meddelats angående industriföretagens bostadsinnehav, böra ses de uppgifter, som i det följande lämnas om lägenheternas upplåtelseformer. Av redogörelsen i tab. 14, kol. 12—15, framgår, att av samtliga bostadslägenheter endast 2 502 eller 16·2 % begagnades av husägarna själva, medan 9 576 eller 62·0 % voro uthyrda samt 3 135 eller 20·3 % upplåtna avgiftsfritt (eller mot någon ringa avgäld). Återstående 232 lägenheter (1·5 % av samtliga) stodo vid tidpunkten för bostadsräkningen obesatta. Vid jämförelse med stadssamhällena framträder särskilt dessa lantliga orters höga tal för fria bostäder och låga för hyreslägenheter.

I syfte att låta de särskilda orternas avvikelser från de allmänna genomsnitten klarare framstå har utarbetats tab. NN, i vilken de undersökta samhällena fördelats efter relativa antalet uthyrda, av ägaren begagnade, fritt upplåtna och obesatta lägenheter.

Riktas först uppmärksamheten på, i vilken utsträckning bostadsinnehavarna bebo *egna hus* (eller våningar i sådana), befinnas endast 7 orter utmärka sig för så högt antal av ägaren begagnade lägenheter (30·0 % och däröver), att de i viss mån kunna göra anspråk på benämningen egnahemssamhällen. Dessa orter, vilka i huvudsak sammanfalla med de platser, där enfamiljshusen förhärska, utgöras dels av trenne platser utan industriell karaktär, nämligen Rånbyn, Hagaby och Marma, dels av de fyra bruks- och fabrikssamhällena Olovström, Domnarvet, Frånö och Mackmyra.

I bjärt motsats till dessa platser, inom vilka en livlig egnahemsrörelse uppstått, delvis med stöd av resp. arbetsgivare, står flertalet övriga industriorter, å vilka arbetarfamiljerna uteslutande eller huvudsakligen äro hänvisade till att med eller utan avgäld begagna andra tillhöriga lägenheter. Sålunda saknas inom 8 samhällen fullständigt bostäder i eget hus.

Sedan gammalt hava de industriföretag i vårt land, som äro belägna på landsbygden, i stor utsträckning plägat såsom del av avlöningen tillhandahålla sina arbetare *fri bostad*, vedbrand, potatisland m. fl. naturaförmåner. Såsom framgår av tab. NN, kol. 3, äger detta fortfarande rum inom vissa industrier och å vissa orter, såsom i fråga om den norrländska trävaruindustrien (t. ex. Holmsund, Robertsfors och Svanö), den småländska glas-

industrien (t. ex. Kosta) och i allmänhet beträffande vissa bruk och industriföretag, där särskilda förhållanden ansetts påkalla bibehållandet av bostadsförmånen i dess gamla form (Överum, Gimo, Lessebo, Älvkarleö m. fl.).

Vid flertalet av de större svenska järnverken hava däremot efter år 1908 arbetsförhållandena reglerats på grundval av uteslutande kontantavlöning, bestämd under förutsättning att förmåner av fri bostad m. m. icke vidare skulle åtnjutas av arbetarna, utan i stället till dem utgående timlöner och ackordspris förhöjas med belopp, motsvarande dessa naturaförmåners uppskattade värde. Å platser såsom Forsbacka, Fagersta, Sandviken, Hagfors och Domnarvet[1] få arbetarna därför numera, i mån av tillgång *förhyra* brukens bostäder till vissa fastställda pris, ehuru dessa visserligen, som nedan skall visas, vanligen något understiga de å orten eljest gängse. Liknande bostadspolitiska grundsatser tillämpas även av åtskilliga andra betydande industriföretag bland dem, vilkas arbetarbostäder berörts av förevarande undersökning, såsom de lappländska malmfältsbolagen, gruvförvaltningarna vid Grängesberg och Persberg, anläggningarna vid Skutskär-Harnäs[1] m. fl. Framhållas må emellertid, att bland samhällena med relativt högt antal hyreslägenheter finnas några, såsom Västra Hagalund m. m., där arbetsgivarbostäderna spela ingen eller ringa roll, utan bostadsbehovet till huvudsaklig del tillgodosetts genom den enskilda företagsamheten.

Det är endast på dessa sistnämnda orter, där en bostadsmarknad i vanlig bemärkelse förefinnes, som de vid bostadsräkningen påträffade *obesatta* lägenheterna kunna betecknas som outhyrda. Med i avd. I angivna reservationer torde man här vara berättigad att på grundval av procenttalet outhyrda lägenheter draga vissa slutsatser rörande tillgången på lägenheter inom resp. samhällen. Men i samma mån industriföretagens arbetarbostäder ökas å en ort, förlorar ledighetsprocenten denna sin symtomatiska betydelse, enär den röner inverkan av en bostadspolitik, som icke äger samband med hyresmarknaden utan dikteras av driftsekonomiska och andra faktorer. Av denna anledning äro de i tab. NN, kol. 4, meddelade uppgifterna om antalet obesatta lägenheter av ganska ringa värde, i synnerhet som dessa upplysningar i fråga om åtskilliga orter synas vara mindre fullständiga.

3. De boende och bostäderna.

Hela den folkmängd, som vid tiden för bostadsräkningen förefanns i de av densamma omfattade lägenheterna, uppgick, såsom tab. 15 utvisar, till sammanlagt 65 297 personer. Av dessa bodde endast 1 884 personer eller 2·9 % i »blandade» lägenheter av olika slag. Vid en undersökning av de normala boendeförh llandena bör denna befolkning lämnas åsido och uppmärksamheten uteslutande riktas på bostadslägenheternas 63 413 invånare.

[1] Arbetarbostäderna vid Domnarvet, Skutskär och andra Stora Kopparbergs Bergslags A.-B. tillhöriga anläggningar omhänderhavas av ett särskilt bolag, benämnt Bergslagets bostads A.-B.

Tab. OO. Tättbebyggda orter på landsbygden. De boende fördelade efter lägenheternas upplåtelseformer och huvudtyper.

1	2	3	4	5	6
Orter	Av 100 boende i bostadslägenheter bodde följande antal i lägenheter som voro			Av 100 boende i bostadslägenheter bodde följande antal i lägenheter	
	uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	t. o. m. 2 rum och kök	om 3 och flera rum och kök
Östra Sverige.					
Västra Hagalund m. m.	87·8	8·2	4·0	88·2	11·8
Gimo	—	0·6	99·4	90·6	9·4
Skutskär	69·3	25·7	5·0	94·4	5·6
Hargs Bruk	65·1	14·3	20·6	91·8	8·2
Älvkarleby	48·5	5·9	45·6	94·9	5·1
Älvkarleö	44·3	—	55·7	92·2	7·8
Marma	31·8	57·5	10·7	74·7	25·3
Fagersta	80·2	6·6	13·2	92·9	7·1
Motala verkstad m. m.	65·5	26·0	8·5	84·5	15·5
Småland och öarna.					
Lessebo	10·5	8·3	81·2	94·0	6·0
Kosta	—	0·5	99·5	95·3	4·7
Överum	—	—	100·0	98·1	1·9
Södra Sverige.					
Olovström	36·6	50·5	12·9	72·4	27·6
Västra Sverige.					
Krokslätt	85·8	7·6	6·6	93·0	7·0
Persberg	71·8	4·5	23·7	86·6	13·4
Hagfors	73·2	2·8	24·0	95·6	4·4
Hagaby	27·9	71·4	0·7	89·6	10·4
Norra Sverige.					
Grängesberg	65·3	7·8	26·9	92·6	7·4
Domnarvet m. m.	58·6	35·7	5·7	88·5	11·5
Sandviken	75·9	9·1	15·0	94·8	5·2
Forsbacka	88·0	—	12·0	96·0	4·0
Mackmyra	46·2	30·6	23·2	79·3	20·7
Frånö	54·7	35·7	9·6	89·4	10·6
Svanö	47·0	—	53·0	95·1	4·9
Holmsund	—	—	100·0	93·7	6·3
Robertsfors	19·3	14·2	66·5	87·7	12·3
Rånbyn	9·7	90·3	—	63·0	37·0
Koskullskulle	81·7	—	18·3	94·2	5·8
Malmberget	82·2	—	17·8	94·5	5·5
Kiruna	85·7	—	14·3	95·5	4·5
Samtliga orter	**62·9**	**17·8**	**19·3**	**90·6**	**9·4**

Deras fördelning på lägenheter av olika upplåtelseformer framgår av kol. 5—7 i tab. 15 samt av kol. 2—4 av tab. OO, vilken även kompletterar tab. 14 och NN genom att lämna mot bostadstalen svarande boendesiffror. Å de 30 orterna tillsammantagna bodde 11 309 personer eller 17·8 % i av ägaren begagnade lägenheter, 39 851 eller 62·9 % i uthyrda bostäder samt ej mindre än 12 253 eller 19·3 % i fritt upplåtna sådana. Pro-

centtalen för de av ägaren begagnade lägenheterna ådagalägga, att dessa inhysa förhållandevis flera individer (17·8 %) än hushåll (16·4 %), vilket förklaras därigenom, att egnahemsägarhushållen äro icke obetydligt medlemsstarkare (i medeltal 4·5 personer) än familjerna i de uthyrda och fritt upplåtna bostäderna (resp. 4·2 och 3·9 personer).

Tabellerna giva även vid handen, att de särskilda orternas avvikelser från dessa allmänna genomsnitt äro mycket betydande, men då samhällenas fördelning ur denna synpunkt i det närmaste överensstämmer med den, som ovan sid. 231* verkställts med utgångspunkt från lägenheterna eller hushållen, må under hänvisning härtill vidare kommentarer lämnas åsido.

Vad nu sagts gäller i huvudsak även om de i tab. 15, kol. 8—15, samt tab. OO, kol. 5—6, meddelade uppgifterna rörande de boendes fördelning på lägenheter av olika storlekstyper, låt vara att i samband med hushållens växande medlemsantal boendesiffrorna ställa sig lägre för de mindre och högre för de större lägenhetskategorierna än motsvarande boendetal. Medan sålunda av orternas samtliga bostadslägenheter 23·6 % voro enkelkök, enkelrum o. d., 55·4 % 1 rum och kök, 13·4 % 2 rum och kök samt 7·6 % 3 o. fl. rum och kök, utgöra de procenttal, som angiva de boendes fördelning på dessa olika slag av lägenheter, resp. 15·0, 60·6, 15·0 och 9·4 %. Medelstorleken av ett hushåll uppgick också till 2·6 personer i enkelkök, enkelrum o. d., 4·5 i 1 rum och kök, 4·6 i 2 rum och kök samt 5·1 i större lägenheter.

Ur bostadssocial synpunkt är emellertid icke blott de boendes antal av betydelse utan även hushållens sammansättning. På sätt ovan (sid. 130*) skildrats i fråga om städerna, hava även för de lantliga samhällenas vidkommande inhämtats uppgifter om, huru många av de boende, som utgjordes av barn och tjänstefolk samt inhyrande och inneboende. Ifrågavarande uppgifter hava beträffande barn och andrahandshyrande länsvis sammanställts i tabellbilagans tab. 16 samt för större geografiska områden i texttabellen PP.

Enligt dessa tabeller uppgick antalet barn i de undersökta lägenheterna till 23 966 eller 37·8 % av samtliga boende, vilket tal avsevärt överstiger motsvarande genomsnittsprocent för städer och dylika samhällen (31·2 %). Denna anmärkningsvärda talrikhet hos barngruppen, vilken kulminerar i lägenhetskategorien ett rum och kök med ej mindre än 41·6 %, utgör, som tidigare påpekats, ett demografiskt särdrag för uppväxande industri- och förstadssamhällen.

Däremot ställer sig, såsom var att vänta, procenttalet inhyrande och inneboende väsentligt lägre i dessa lantliga samhällen än i städerna (1·0 % mot 3·3 %). Av talen för en- och tvårumslägenheterna att döma synas landsbygdens industriarbetarbostäder vara så gott som fria från främmande element.

Särskilda uppgifter om antalet tjänare hava insamlats för de av 1913—14 års bostadsräkning berörda 25 orterna. I dessa samhällens hyreslägenheter funnos tillhopa blott 183 tjänare eller 0·6 % av hela boendetalet i dylika bostäder, mot 3·0 % i städer o. d. Liksom där förefinnes tjänste-

Tab. PP. Tättbebyggda orter på landsbygden. Relativa antalet barn samt inhyrande och inneboende inom olika lägenhetskategorier.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Landsdelar	Antal barn (under 15 år) i % av samtliga boende	Därav i				Antal inhyrande och inneboende i % av de boende	Därav i			
		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök
Östra Sverige (9 orter) .	35·7	24·0	39·9	35·6	28·9	1·4	0·5	0·9	2·8	2·9
Småland och öarna (3 orter)	37·3	17·6	38·8	44·1	32·2	1·4	0·7	1·6	1·3	0·8
Södra Sverige (1 ort) . .	39·4	25·0	43·5	40·7	37·1	1·2	0·9	0·2	0·5	3·4
Västra Sverige (4 orter) .	37·1	23·9	40·2	41·2	28·9	2·6	4·2	2·5	1·3	3·3
Norra Sverige (13 orter) .	39·0	27·5	42·8	39·4	30·9	0·6	0·7	0·3	0·9	2·0
Samtliga 30 orter	**37·8**	**25·8**	**41·6**	**38·8**	**30·6**	**1·0**	**1·0**	**0·7**	**1·6**	**2·5**

folket övervägande i de större lägenheterna, såsom belyses av följande översikt:

Lägenhetskategori:	Enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 o. fl. rum och kök
Antal tjänstefolk m. m. i % av samtliga boende	0·4	0·4	0·5	5·2	10·4	12·7	16·8

Sammanföras lägenheterna till och med 2 rum och kök till en särskild grupp, blir tjänstefolksprocenten 0·4 mot 9·0 i de större bostäderna. Och ett liknande motsatsförhållande framträder, därest uppdelningen göres efter bostadsinnehavarnas sociala ställning, i det relativa antalet tjänare i arbetarhushållen utgör 0·4 % mot 2·0 % för hushåll tillhörande andra samhällsgrupper.

Efter denna överblick över boendelagens sammansättning må uppmärksamheten riktas på deras storlek. Denna åskådliggöres genom tab. 17 i tabellbilagan, varest de 15 213 begagnade bostadslägenheterna fördelats efter antalet boende per lägenhet. Denna tabells sifferuppgifter kunna sammanfattas som följer:

Av 100 lägenheter hade följande nedanstående antal boende:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
Smålägenheter (t. o. m. 2 rum o. kök)	10·7	15·9	19·0	17·2	13·6	9·5	6·1	3·8	2·1	2·1
Större lägenheter	2·0	9·2	17·1	16·2	15·8	14·9	9·2	6·4	4·5	4·7
Samtliga lägenheter	10·0	15·4	18·9	17·1	13·8	9·9	6·3	4·0	2·3	2·3

De större lägenheterna inrymma visserligen relativt flera större familjer än småbostäderna, men även beträffande dessa stiger i 290 fall eller 2·1 % av samtliga hushållsmedlemmarnas antal till 10 eller däröver.

En översikt över boendeförhållandena i landsbygdssamhällen inom olika landsdelar lämnas i nedanstående, på tab. 17 grundade tablå, varest emellertid de talrika hushållskategorierna sammandragits till tvenne, nämligen mindre familjer om högst fyra personer och större sådana med fem eller flera medlemmar.

		Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Av 100 beg. bostadsläg. hade följande	t. o. m. 4 boende	66·1	62·9	56·9	59·3	59·0	**61·4**
	5 o. fl. boende .	33·9	37·1	43·1	40·7	41·0	**38·6**
Av 100 beg. småhägenheter hade följande	t. o. m. 4 boende	67·5	63·5	63·2	60·6	60·3	**62·8**
	5 o. fl. boende .	32·5	36·5	36·8	39·4	39·7	**37·2**

I genomsnitt för samtliga undersökningsorter voro sålunda 61·4 % av hushållen att anse som mindre och 38·6 % som större, och ställa sig ifrågavarande procenttal föga olika (resp. 62·8 och 37·2 %), om man ser enbart till den i dessa samhällen dominerande befolkningsgrupp, som bor i småhägenheter. Tablån synes även häntyda på, att landsbygdens industriarbetarhushåll äro medlemsstarkare i södra, västra och norra Sverige än i landets östra delar och därigenom för ett specialområde bekräfta vissa allmänna iakttagelser från befolkningsstatistiken.

Den omständigheten att inom här ifrågavarande ortsgrupp de stora hushållen äro nästan lika talrikt företrädda i småhägenheterna som bland bostadslägenheterna i allmänhet, ger en antydan om, hur boendetätheten här ställer sig. Närmare inblick i dessa förhållanden genom att till utgångspunkt taga icke lägenheten utan rummet lämnar tab. 18 samt den därpå baserade tab. QQ. Dessa tabeller, vilka icke avse samtliga bostäder utan blott sådana mindre lägenheter (fr. o. m. 1 t. o. m. 4 rum, d. v. s. 3 rum och kök), där avsevärd trångboddhet plägar förekomma, fördela dessa med avseende på särskilda orter i tvenne boendetäthetsgrupper, i det de särskilt redovisa lägenheter, där boendetätheten överskrider den i vårt land hävdvunna överbefolkningsgränsen (jfr sid. 147*), två personer per rum (boningsrum och kök, d. v. s. utgör minst 3 personer i ett rum, 5 i två, 7 i tre och 9 i fyra), samt dessa bostäders befolkningsnumerär.

Enligt tabellerna kan en så betydande trångboddhet konstateras med avseende på 5 841 lägenheter eller 39·9 % av samtliga redovisade mindre lägenheter, bebodda av 35 047 personer eller 58·1 % av totalbefolkningen inom dessa bostadskategorier.[1] Det är siffror, som tyda på väsentligt större trångboddhet än i stadssamhällena, för vilka motsvarande jämförelsetal voro resp.

[1] En för vissa industrisamhällen karakteristisk bostadsform utgöra »ungkarlsbarackerna», vilka ofta även användas som överliggningsrum för avlägset boende arbetare. Av dessa hava, som av tab. 18 framgår, i Grängesberg och Domnarvet redovisats 15 med 4—12 logerare i varje sovrum.

Tab. QQ. Tättbebyggda orter på landsbygden. Mindre bostadslägenheter med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Landsdelar	Av 100 mindre lägenheter hade följande antal mer än 2 boende pr rum	Därav lägenheter					Av 100 boende i mindre lägenheter bodde följande antal i lägenheter med mer än 2 boende pr rum	Därav i lägenheter				
		om 1 rum	om 2 rum	om 3 rum	om 4 rum	i arbetsgivares arbetarbostadshus		om 1 rum	om 2 rum	om 3 rum	om 4 rum	i arbetsgivares arbetarbostadshus
Östra Sverige (9 orter)	35·1	42·7	39·7	14·7	5·7	45·0	52·6	67·3	58·7	28·1	12·8	63·6
Småland och öarna (3 orter)	35·2	23·4	42·0	31·8	12·5	36·4	55·8	47·3	60·9	47·9	34·1	57·6
Södra Sverige (1 ort) .	24·6	22·0	37·6	21·1	8·5	27·2	41·5	63·9	60·0	37·7	15·5	45·1
Västra Sverige (4 orter)	37·6	40·6	45·5	18·7	4·3	42·3	54·3	66·6	64·6	30·1	8·0	61·7
Norra Sverige (13 orter)	44·3	47·2	49·1	21·3	11·5	51·9	62·7	71·4	68·2	37·1	25·8	63·1
Samtliga 30 orter	**39·9**	**43·9**	**45·4**	**19·2**	8·6	**47·9**	**58·1**	**68·8**	**64·7**	**34·1**	**19·8**	**62·5**

21·2 och 36·4 %, för köpingar orh municipalsamhällen enbart resp. 25·6 och 41·1 %.

Anser man de undersökta orterna representativa för landsbygdssamhällen i olika landsdelar, skulle överbefolkningen vara störst i Nord- och Västsverige, där ungefär två tredjedelar av folknumeräreu i bostäder av angivna storlekstyper skulle vara så trångbodda, medan förhållandena ställa sig gynnsammare i landets sydligare delar.

Ännu större äro differenserna mellan olika bostadskategorier, i det att trångboddheten raskt sjunker med växande rumsantal. Medan sålunda i en- och tvårumskategorierna resp. 43·9 och 45·4 % av lägenheterna med resp. 68·8 och 64·7 % av befolkningen hava mer än två boende per rum, utgöra för tre- och fyrarumslägenheterna motsvarande procenttal resp. 19·2 och 8·6 samt 34·1 och 19·8 %. Att jämväl formen för bostadsupplåtelsen spelar en viss roll, belyses därigenom, att av de i industriföretagens hus inrymda arbetarbostäderna nära hälften (47·9 %) av lägenheterna och två tredjedelar (62·5 %) av invånarna komma under den använda trångboddhetsgränsen. Erinras må dock även om vad ovan sid. 165* framhållits, nämligen att anledningen härtill mindre är att söka i industribostäderna i och för sig än i bristande anpassning efter familjernas storleksförhållanden.

En uppdelning av bostadsbefolkningen i grupper efter graden av trångboddhet, på sätt skett här ovan och i mera utförd form i lokalmonografierna, ger visserligen en ganska ingående belysning av den rådande allmänna bostadsstandarden. Gäller det emellertid att undersöka denna mera i detalj med avseende på olika orts- och socialgrupper i inbördes kombination, be-

Tab. RR. Boendetätheten å de undersökta tättbebyggda orterna på landsbygden.

1	2	3	1	2	3
Orter	Antal boende pr 100 rum i samtliga		Orter	Antal boende pr 100 rum i samtliga	
	bostads-lägen-heter	små-lägen-heter		bostads-lägen-heter	små-lägen-heter
Holmsund	288	323	Robertsfors	195	223
Koskullskulle	251	278	Gimo	192	208
Kiruna (arb.-bost.)	245	268	Domnarvet m. m.	189	209
Malmberget (arb.-bost.)	239	262	Lessebo	188	201
Hagfors	227	247	Älvkarleö	185	211
Svanö	225	242	Överum	177	185
Fagersta	220	252	Persberg	170	191
Kosta	218	227	Mackmyra	167	224
Grängesberg	217	243	Hagaby	164	171
Älvkarleby	205	229	Västra Hagalund m. m.	162	189
Krokslätt (fabr.-samh.)	205	218	Olovström	158	174
Skutskär	203	217	Rånbyn	157	202
Forsbacka	203	219	Marma	153	177
Frånö	198	228	Motala verkstad m. m.	152	173
Sandviken	196	216			
Harnäs	195	213	Samtliga orter	**193**	**216**

höves ett mera koncentrerat uttryck för boendetätheten, och detta har man funnit i antalet boende per 100 rum.

Å här ifrågavarande orter bodde i de av bostadsräkningen omfattade begagnade bostadslägenheterna, som förut nämnts, en folkmängd av sammanlagt 63 413 personer. Sammantagna förfogade dessa över 32 837 rum och kök, varigenom i medeltal för hela undersökningsområdet 193 boende kommo på 100 rum, sålunda en väsentligt högre siffra än den i avd. I för stadssamhällena beräknade (medeltal 132 boende per 100 rum).

Vill man närmare undersöka, huru dessa förhållanden gestaltade sig å de särskilda bostadsräkningsorterna, innehållas i tab. 19 uppgifter angående bostadsutrymmet per person å var och en av dessa. Dessa siffror för antalet boende per 100 rum i samtliga lägenheter hava i tab. RR ordnats efter fallande boendetäthet och sammanställts med motsvarande tal för småläge nheterna (t. o. m. 2 rum och kök).

Härav framgår, att ej mindre än 13 samhällen uppvisa en så betydande boendetäthet som 200 invånare och däröver per 100 rum i samtliga lägenheter. De utgöras av sågverkssamhällena Holmsund, Svanö och Skutskär, gruvarbetarbostäderna vid Koskullskulle, Kiruna och Malmberget, järnverks- och gruvsamhällena Hagfors, Fagersta, Grängesberg och Forsbacka, Kosta glasbruk, Älvkarleby stationssamhälle (och kraftverksbyggnad) samt Krokslätts fabrikssamhälle.

Läggas småläge nheterna till grund, komma ytterligare över den angivna gränsen industrisamhällena Frånö, Sandviken, Harnäs, Robertsfors, Gimo, Domnarvet, Lessebo, Älvkarleö, Mackmyra samt handelsplatsen Rånbyn.

För relativt hög bostadsstandard, för så vitt denna uttryckes genom låga siffror för antalet boende per 100 rum, skulle sålunda utmärka sig förstads- och industriorten Motala verkstad, stationssamhället Marma, förstadssamhällena Västra Hagalund och Hagaby samt industriorterna Överum, Olovström och Persberg. Framhållas må emellertid, att jämväl i dessa samhällen trångboddheten synes vara icke obetydligt större än den i allmänhet i våra städer rådande.

Nu berörda genomsnittstal fullständigas i tab. 19 genom detaljsiffror beträffande olika upplåtelseformer, storlekstyper och socialgrupper.

Fördelas bostadslägenheterna efter rättsgrunden för upplåtelsen, befinnes i genomsnitt för samtliga orter boendetätheten vara lägst i de av ägaren begagnade lägenheterna med 151 boende per 100 rum varefter följa de fritt upplåtna med 166 och de uthyrda med 222. Dock äro, som av tabellen framgår, avvikelserna från dessa genomsnitt å de särskilda orterna ganska betydande.

Detta gäller även i fråga om boendetätheten inom de olika storlekstyperna av lägenheter, vilkas allmänna medeltal eljest, om man bortser från den sparsamt företrädda gruppen av delkökslägenheter, bilda en jämnt fallande serie, nämligen 262 för enkelkök, enkelrum o. d., 227 för ett rum och kök, 156 för två rum och kök samt 96 för tre o. fl. rum och kök. Att förstnämnda kategori visar den högsta graden av boendetäthet, är en egenhet för här ifrågavarande ortsgrupp, vilken sammanhänger med, att lägenhetstypen i fråga i ett flertal särskilt nord- och mellansvenska gruv- och industrisamhällen övervägande användes som familjebostad för arbetare.

Uppdelas slutligen lägenheterna efter innehavarens samhällsställning i arbetarbostäder och bostäder för andra samhällsklasser, blir det bostadsstandarden uttryckande jämförelsetalet nästan dubbelt så högt för de förra (224) som för de senare (122).

Efter denna överblick över befolkningens allmänna bostadsstandard må undersökningen fördjupas för att närmare belysa ifrågavarande förhållanden beträffande särskilt de mindre bemedlade klasserna. Härtill har, på så sätt förut (sid. 158*) angivits i fråga om stadssamhällena, uppdelningen av hushållen i mera och mindre bemedlade i huvudsak skett med användande av ett visst inkomststreck, vilket för här ifrågavarande orter ansetts böra sättas till 2 000 kr. med undantag för örebroförstaden Hagaby, där gränsen dragits vid 2 500 kr., samt stockholmsförstaden Västra Hagalund och de norrbottniska samhällena, där den höjts till 3 000 kr.

Av ifrågavarande samhällens 15 213 hushåll skulle efter angivna grunder 14 297 eller 94·0 % tillhöra de mindre bemedlade. Bland de 9 576 hushåll, som å ifrågavarande orter bodde i hyreslägenheter, skulle 9 253 eller 96·6 % vara att beteckna som mindre bemedlade och av de 3 135 i fritt upplåtna bostäder 2 735 eller 87·2 % tillhöra detta samhällsskikt, medan för de 2 502 familjerna i av ägaren begagnade bostäder motsvarande siffror bliva 2 309 och 92·3 %. I överensstämmelse med ortsgruppens hela sociala struktur överstiga dessa procenttal (utom beträffande de fria bostäderna) icke oväsentligt de för stadssamhällena funna (resp. 87·1, 88·1 och 81·0 %).

Tab. SS. Tättbebyggda orter på landsbygden. Bostadstyper och boendetäthet inom olika yrkesgrupper av mindre bemedlade.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Landsdelar	Av 100 mindre bemedlade hushåll bodde följande antal i småhus-lägenheter	Därav					Antal boende pr 100 rum i lägenheter, som innehades av mindre bemedlade	Därav				
		arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll		arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll
		i arbetsgivares arbetarbostadshus	i övriga hus					i arbetsgivares arbetarbostadshus	i övriga hus			
Östra Sverige (9 orter)	94·4	97·6	96·1	84·5	74·9	93·2	192	243	194	124	149	129
Småland och öarna (3 orter)	97·4	97·1	97·9	100·0	100·0	98·0	205	218	175	100	200	177
Södra Sverige (1 ort)	81·2	92·9	75·6	79·2	76·3	86·7	162	178	152	141	177	139
Västra Sverige (4 orter)	96·4	98·7	94·7	86·8	71·4	97·9	206	233	186	138	147	156
Norra Sverige (13 orter) . . .	96·2	99·2	95·2	90·4	75·7	95·4	219	260	193	147	156	150
Samtliga 30 orter	**95·3**	**98·6**	**94·9**	**88·0**	**75·3**	**94·7**	**207**	**249**	**191**	**137**	**155**	**142**

Huru *bostadsstandarden* gestaltar sig för mindre bemedlade inom olika orts- och yrkesgrupper, belyses närmare för samtliga hushåll genom tab. 20 samt för hushåll i hyreslägenheter genom tab. 21, i egna hem genom tab. 22 och i fritt upplåtna bostäder genom tab. 23.

Av samtliga 14 297 mindre bemedlade hushåll bodde, som av tab. 20 och den därpå grundade texttabellen SS framgår, tillhopa 13 629 eller 95·3 % i småhus-lägenheter (t. o. m. 2 rum och kök). Av tab. 21—23 framgår, att småbostadsprocenten för hyresgästhushållen är 99·0 och för hushållen i fritt upplåtna bostäder 94·5 %, medan av 2 309 mindre bemedlade familjer, som å ifrågavarande orter förvärvat eget hem, ett förhållandevis mindre antal eller 81·6 % äro hänvisade till så små lägenheter.

Ser man på bostadstyperna inom de olika socialgrupperna av mindre bemedlade, äro småhus-lägenheterna så gott som enarådande inom arbetarklassen och den därifrån till väsentlig del härstammande pensionärs- och understödstagargruppen. Inom den förstnämnda kategorien innehava sålunda ej mindre än 98·6 % av de i arbetsgivarnas arbetarbostadshus boende och 94·9 % av de övriga dylika småbostäder, medan för den senare gruppen motsvarande tal är 94·7 %. För hyreslägenheterna äro procenttalen resp. 99·8—99·4 och 96·4, medan de för de fria bostäderna sjunka till resp. 94·4—98·3 och 98·2 samt för egna hemmen till resp. 86·4 och 84·9. Väsentligt högre bostadsanspråk hava med arbetare i huvudsak ekonomiskt jämställda lägre

tjänstemän och smärre näringsidkare, beträffande vilka resp. 88·0 och 75·3 % stanna under två rum och köks-gränsen. Uppdelas dessa grupper efter lägenheternas upplåtelseformer, bliva motsvarande jämförelsetal resp. 93·2 och 90·6 % för hyresbostäder samt resp. 59·4 och 67·3 % för egna hem, medan de tjänstemän, som åtnjuta fri bostad, i 87·8 % av samtliga fall äro inhysta i småläge nheter.

Belyser förra delen av här avhandlade tabeller bostädernas storlek i och för sig, tager deras senare del jämväl hänsyn till familjestorleken genom att beräkna antalet boende per 100 rum.

Denna siffra utgör för samtliga hushåll 207, stiger för hyresbostäderna till 227 men sjunker för de fria bostäderna till 200 och för de självägande till 160.

Vad boendetätheten inom olika yrkesgrupper beträffar, är den störst för arbetarhushållen, vilka i genomsnitt räkna i industribostäderna 249 och i övriga bostäder 191 boende per 100 rum. Hur angivna åtskillnad mellan å ena sidan de av arbetsgivaren med eller utan avgäld upplåtna bostäderna (boendetäthet resp. 255 och 230), å den andra de egna hemmen och de av enskilda personer förhyrda lägenheterna (boendetäthet resp. 174 och 204) ställer sig på vissa orter, där industribostäder och privata lägenheter mera talrikt förekomma sida vid sida, åskådliggöres genom följande tablå:

		Gimo, Älvkarleby m. fl.	Motala verkstad m. m.	Lessebo, Kosta	Olovström	Krokslätt	Persberg, Hagfors	Fagersta	Grängesberg, Domnarvet m. m.	Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	Fränö, Svanö	Holmsund, Robertsfors	Koskullskulle, Malmberget, Kiruna
Antal boende pr 100 rum	a.-g:s bost.	234	222	229	178	225	238	274	275	234	254	268	277
	övr. »	207	179	175	152	219	186	150	186	195	237	223	197

Dessa siffror innebära, att därest antalet boende och antalet rum ställas i inbördes relation, industriföretagens arbetarbostäder undantagslöst giva mindre bostadsutrymme per person än övriga lägenheter å resp. orter. Emellertid bör detta förhållandes räckvidd och inverkan på den socialhygieniska bostadsstandarden icke överdrivas, ty mången gång torde arbetsgivarbostädernas angivna nackdelar ur kvantitetssynpunkt mer än väl uppvägas antingen genom billigare hyrespris (jfr nedan) eller genom kvalitativa fördelar, i det de ofta äro bättre ombonade och bekvämare inredda, hava större rum o. s. v. än de bostäder arbetarbefolkningen kan förskaffa sig genom egna resurser. Framhållas må dock, att boendetätheten i de av arbetare ägda egna hemmen, som nyss angivits, i genomsnitt icke stiger högre än till 174 boende per 100 rum.

Närmast arbetarklassen i fråga om boendetäthet komma dessa landsbygdssamhällens mindre näringsidkare. I genomsnitt redovisas inom dessa hushåll 155 boende per 100 rum, nämligen 166 i förhyrda bostäder och 150 i självägande sådana. Inom pensionärs- och understödstagargruppen med dess talrika ensamma personer är det relativa bostadsutrymmet i de i och

Tab. TT. Årliga medelhyror för vissa lägenhetskategorier å de undersökta tättbebyggda orterna på landsbygden.

1	2	3	4	1	2	3	4
Orter	Årlig medelhyra i kr. för			Orter	Årlig medelhyra i kr. för		
	1 rum och kök	normal arbetar-bostad	samtliga lägenheter		1 rum och kök	normal arbetar-bostad	samtliga lägenheter
Västra Hagalund m. m.	221	253	286	Domnarvet m. m.	95	86	87
Hagaby	174	199	199	Marma	94	100	122
Kiruna (arb.-bost.)	144	126	121	Hagfors	89	79	79
Sandviken	128	114	116	Rånbyn	89	128	196
Fagersta	126	96	96	Persberg	88	76	81
Krokslätt (fabr.-samh.)	123	107	111	Olovström	85	88	83
Robertsfors	116	105	114	Mackmyra	82	80	81
Forsbacka	106	94	94	Frånö	82	70	80
Lessebo	104	103	96	Grängesberg	76	80	83
Svanö	101	84	84	Motala verkstad m. m.	75	81	92
Älvkarleö	100	98	115	Malmberget (arb.-bost.)	49	46	48
Harnäs	99	94	94	Koskullskulle	48	41	41
Älvkarleby	98	129	139				
Skutskär	97	85	85	Samtliga orter	**104**	**100**	**105**

för sig i regel nog så små lägenheterna förhållandevis stort, såsom antydes av jämförelsetalen 142 för samtliga bostäder, 142 för hyreslägenheter, 169 för fritt upplåtna bostäder och 112 för egna hem. Högst på skalan stå de lägre tjänstemännens familjer, för vilka ifrågavarande boendetäthetstal bliva resp. 137,.146, 126 och 145.

4. Hyra och inkomst.

Den talrika förekomsten av bostäder i arbetsgivarens hus och det därmed sammanhängande delvisa utplånandet av skillnaden mellan å ena sidan fritt upplåtna, å den andra uthyrda lägenheter medför särskilda svårigheter, när det gäller att söka fastställa hyresnivån å de särskilda orterna genom beräkning av genomsnittshyror för olika lägenhetskategorier.

I kol. 2—6 av tab. 24 angivas medelhyrorna per år för uthyrda bostadslägenheter inom vanligen förekommande storleksklasser å var och en av de 26 orter, där hyreslägenheter överhuvud förefinnas. För dessa samhällen tillsammantagna utgjorde genomsnittliga årshyran 59 kr. för enkelkök, enkelrum m. m., 104 kr. för 1 rum och kök, 186 kr. för 2 rum och kök, 403 kr. för de fåtaliga lägenheterna om 3 rum och kök och däröver samt 105 kr. för samtliga lägenheter. Det är sålunda genomgående mycket låga hyror i jämförelse med de förut för stadssamhällena meddelade.

I syfte att erhålla en mera överskådlig bild av hyresförhållandena å de undersökta orterna har en omgruppering och bearbetning av hyresuppgifterna från tab. 24 verkställts i tab. TT, varest de särskilda samhällena ordnats efter fallande medelhyra för 1 rum och kök, ifrågavarande orters, som förut nämnts, utan jämförelse viktigaste bostadskategori. Tabellen ger vid handen,

att de i hyresavseende dyraste orterna utgöras av de intill större städer belägna förstadssamhällena Västra Hagalund och Hagaby, varefter följa industrisamhällena Kiruna (arb.-bost.), Sandviken, Fagersta, Krokslätt och Robertsfors. Å flertalet övriga orter synes hyreshöjden vara ungefär densamma, i det att lägenheter om 1 rum och kök i genomsnitt betinga 75—100 kr. per år (6—9 kr. per månad). Ett undantag göra arbetarbostäderna vid de lappländska bergverken Malmberget och Koskullskulle, där hyran för nämnda lägenhetskategori i regel är bestämd till så lågt belopp som 4 kr. per månad eller 48 kr. per år. En jämförelse med gällande bostadspris i de angränsande municipalsamhällena Malmberget och Gällivare kyrkostad (resp. 234 och 214 kr.) visar, att det här är fråga om bostäder, upplåtna till pris, avsevärt understigande de i orten eljest gällande.

Om än i växlande utsträckning torde samma grundsats tillämpas i fråga om flertalet av de bostäder industriföretagen uthyra åt sina arbetare. Detta belyses genom kol. 7—11 av tab. 24 samt följande tablå, avseende vissa industriorter, där behovet av hyreslägenheter i mera avsevärd utsträckning fylles såväl genom arbetsgivarnas försorg som genom den enskilda spekulationen:

Medelhyra pr år i kr. för 1 rum och kök i	Orter:	Skutskär	Härnäs	Motala verkst.	Olovström	Krokslätt	Persberg	Grängesberg	Domnarvet	Sandviken	Mackmyra	Frånö
	a.-g:s bost. .	95	93	66	85	112	80	52	96	124	81	78
	övr. » .	100	107	80	85	154	119	151	94	145	85	84

Det framgår av denna översikt, att man erhåller en väsentligt annan bild av hyresnivån å dessa orter, om man lägger till grund prisen för de bostäder, som stå samtliga hyresspekulanter till buds, än om hänsyn jämväl tages till dem, som uteslutande äro avsedda för husägaren-arbetsgivarens arbetare.

Lägenheten 1 rum och kök utgör väl merendels typen för de familjebostäder, som innehavas av arbetarna och i allmänhet de mindre bemedlade klasserna. Av den förut meddelade redogörelsen för bostadsbeståndets sammansättning å olika orter framgår emellertid, att i vissa förstads- och egnahemssamhällen o. d. en anmärkningsvärt stor del av befolkningen bebor bostäder om 2 rum och kök och däröver, medan inom ett flertal mellan- och nordsvenska bruks- och sågverkssamhällen ett betydande antal familjer äro hänvisade till det minimum av bostadsutrymme, som betecknas av ett enda rum med spis. Vill man erhålla en i görligaste mån korrekt bild av de årliga hyreskostnaderna å olika orter för normal familjebostad för arbetare, måste därför hänsyn tagas till angivna avvikelser i fråga om bostadstyperna å de särskilda orterna. Detta sker, därest man lägger till grund för jämförelsen de »vägda» medeltal, som erhållas, därest för varje särskild ort hyressummorna för lägenheterna om 1 kök, 1 rum och kök samt 2 rum och kök sammanläggas och divideras med totalantalet av ifrågavarande lägenheter. För lägenheterna sammantagna utgör detta medeltal 100 kr. eller

Tab. UU. Tättbebyggda orter på landsbygden. De uthyrda lägenheterna fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Landsdelar och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav (i %) lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kr.
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Östra Sverige												
(8 orter)	3 269	8·5	48·5	19·0	7·8	5·9	3·4	3·2	2·0	1·4	0·3	127
därav enkelkök, enkelrum m. m.	825	30·3	63·6	3·3	2·1	0·1	—	—	0·1	—	—	60
delkökslägenheter	1	—	—	—	—	100·0	—	—	—	—	—	200
1 rum och kök	1 958	1·4	52·5	25·5	8·4	7·0	4·2	1·0	—	—	—	115
2 rum och kök	849	0·3	8·3	24·6	20·1	12·3	4·3	14·9	14·3	0·9	—	222
3 o. fl. rum och kök	136	—	2·2	4·4	2·9	6·6	9·6	24·3	10·3	31·6	8·1	456
Småland och öarna												
(1 ort)	27	11·1	33·3	55·6	—	—	—	—	—	—	—	96
därav enkelkök, enkelrum m. m.	5	60·0	40·0	—	—	—	—	—	—	—	—	54
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	16	—	37·5	62·5	—	—	—	—	—	—	—	104
2 rum och kök	6	—	16·7	83·3	—	—	—	—	—	—	—	109
3 o. fl. rum och kök	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Södra Sverige												
(1 ort)	140	19·3	57·1	23·6	—	—	—	—	—	—	—	83
därav enkelkök, enkelrum m. m.	23	78·3	21·7	—	—	—	—	—	—	—	—	44
delkökslägenheter	5	40·0	60·0	—	—	—	—	—	—	—	—	48
1 rum och kök	44	4·5	93·2	2·3	—	—	—	—	—	—	—	85
2 rum och kök	60	6·7	50·0	43·3	—	—	—	—	—	—	—	96
3 o. fl. rum och kök	8	12·5	12·5	75·0	—	—	—	—	—	—	—	105
Västra Sverige												
(4 orter)	880	10·7	55·7	16·6	10·6	3·6	1·9	0·7	0·2	—	—	101
därav enkelkök, enkelrum m. m.	230	36·5	63·0	0·5	—	—	—	—	—	—	—	52
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	561	1·3	60·0	21·6	14·6	2·0	—	—	—	—	—	108
2 rum och kök	74	—	8·1	28·4	12·2	28·4	20·2	2·7	—	—	—	184
3 o. fl. rum och kök	15	—	13·4	20·0	13·3	—	13·3	26·7	13·3	—	—	227
Norra Sverige												
(12 orter)	5 260	28·1	35·3	29·9	4·9	0·9	0·2	0·3	0·2	0·2	—	93
därav enkelkök, enkelrum m. m.	1 430	46·0	52·3	1·1	—	—	—	0·1	—	—	—	60
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	3 581	22·6	29·9	41·4	5·9	0·2	0·0	—	—	—	—	99
2 rum och kök	203	5·9	14·3	33·5	21·7	18·7	3·4	1·5	1·0	—	—	153
3 o. fl. rum och kök	46	—	4·4	10·9	8·7	6·5	4·3	21·7	23·9	19·6	—	354
Samtliga 26 orter	**9 576**	**19·6**	**42·0**	**24·9**	**6·4**	**2·9**	**1·4**	**1·3**	**0·8**	**0·6**	**0·1**	**105**
därav enkelkök, enkelrum m. m.	2 518	40·3	57·0	1·9	0·7	0·1	—	0·0	0·0	—	—	59
delkökslägenheter	6	33·3	50·0	—	—	16·7	—	—	—	—	—	73
1 rum och kök	6 160	13·7	40·3	34·3	7·5	2·5	1·4	0·3	—	—	—	104
2 rum och kök	692	2·5	13·7	29·8	17·3	14·3	5·3	8·2	7·5	0·4	—	186
3 o. fl. rum och kök	205	0·5	3·9	9·7	4·9	5·3	3·3	22·9	13·2	25·4	5·4	403

4 kr. lägre än årshyran för 1 rum och kök. Anledningen härtill är, att ej mindre än 18 samhällen ingå i den ortskategori, där den vanliga arbetarbostadens medelpris understiger 1 rum och köks-lägenhetens av det skäl, att ett stort antal mindre bemedlade familjer äro hänvisade till enrumslägenheter.

Prisbilligheten hos de bostäder industriföretagen tillhandahålla i jämförelse med dem den fria marknaden erbjuder kommer jämväl till synes i de i tab. 24, kol. 12 och 13 meddelade uppgifterna rörande årsmedelhyran per rum. Denna, vilken i viss mån kan anses utgöra ett sammanfattande uttryck för de särskilda samhällenas allmänna hyresstandard, utgör för orterna tillsammantagna 56 kr. för samtliga hyreslägenheter och 49 kr. för industribostäderna tagna för sig. Jämföras dessa siffror med de i nästföljande kolumner meddelade talen för årliga genomsnittshyran per person, resp. 25 och 20 kr., erhålles en viss föreställning om, i vilken grad de mindre bemedlade söka nedbringa hyresbeloppen genom att tränga sig samman flera i varje rum.

I fråga om städer och stadsliknande samhällen har ovan (sid. 175*) framhållits, hurusom beräkning enbart av medelhyror ger ett drag av skenbar enhetlighet och likformighet åt hyresförhållandena, som dessa i verkligheten ingalunda äga. Beträffande de här ifrågavarande lantliga samhällena har, på grund av bostadsbeståndets mera ensartade beskaffenhet, en sådan anmärkning mindre betydelse. Dock ådagalägger den sammanställning av de faktiska hyresbeloppen, som för olika orter och lägenhetskategorier meddelas i tab. 25 samt, i sammandragen form och omräknad till relativtal, i tab. UU, att även inom förevarande ortsgrupp förekomma ganska vida hyreslatituder. Dock omfatta de båda hyresgrupperna omkring 100 kr. drygt två tredjedelar av samtliga bostadslägenheter, och än mera utpräglat äro enrumslägenheterna samlade omkring 50 kr:s- och ett rum och köks-lägenheterna kring 100 kr:s-strecket.

För att kunna bedöma hyresfrågans läge å en viss ort är det dock ej nog att hava kännedom om de absoluta hyresbeloppen, utan erfordras därjämte uppgifter, vilka giva ett något så när riktigt mått på hyrans förhållande till bostadsinnehavarens inkomster.

För att erhålla närmare kunskap om bostadsbefolkningens inkomstförhållanden, har, på sätt ovan sid. 198* angivits, jämväl för här ifrågavarande ortsgrupp ur taxeringslängderna antecknats varje lägenhetsinnehavares till inkomst- och förmögenhetsskatt, resp. till bevillning, taxerade årsinkomst. Med vissa, i det föregående likaledes angivna reservationer torde man på grundval härav kunna erhålla en i stort sett riktig bild av inkomstfördelningen bland lägenhetsinnehavarna.

En redovisning av inkomstförhållandena för tillhopa 7 202 å de undersökta orterna bosatta hyresgästhushåll (utan andrahandshyrande), erhållen genom bearbetning av de till grund för tab. 26 liggande primäruppgifterna, meddelas i omstående tablå:

Landsdelar	Antal hushåll	Därav (i %) hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst (i kr.) av				
		under 1 000	1 000—1 399	1 400—1 999	2 000—2 999	3 000 och däröver
Östra Sverige	2 346	34·6	39·7	19·9	4·4	1·4
Småland och öarna	23	65·2	34·8	—	—	—
Södra Sverige	70	25·7	50·0	22·9	1·4	—
Västra Sverige	492	45·1	44·7	5·9	3·9	0·4
Norra Sverige	4 271	15·0	40·5	37·2	6·7	0·6
Samtliga orter	**7 202**	**23·7**	**40·6**	**29·2**	**5·7**	**0·8**

Härav framgår, att den taxerade inkomsten för 64·3 % av hushållen understigit 1 400 och för 93·5 % 2 000 kr.

Sistnämnda inkomstbelopp har, som ovan sid. 239* angivits, för det övervägande flertalet här ifrågavarande orter använts som övre gräns för mindre bemedlade hushåll. I genomsnitt har för ett sådant redovisats en årsinkomst av 1 231 kr. om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst (a), och av 1 311 kr. om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas (b). För arbetare, boende i industribostäder, äro motsvarande genomsnittsbelopp a) 1 303 och b) 1 401 kr., för andra arbetare a) 1 064 och b) 1 098 kr. Medelinkomsten för tjänstemän blir a) 1 219, b) 1 281 kr., för näringsidkare a) 949, b) 1 048 kr. samt för pensionärer och understödstagare a) 983, b) 1 032 kr. För samtliga grupper gäller, att inkomstläget i östra och södra Sverige är icke oväsentligt högre än i landets övriga delar. Huru stor del av inkomsten å olika orter tages i anspråk av bostadshyran, framgår av tab. 26, vilken ortsvis redovisar relativa hyran för 7 202 hushåll, fördelade i olika inkomstklasser, dels om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst (a), dels om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas (b).

För hushållen tillsammantagna utgör hyresprocenten a) 7·9 %, b) 7·4 %, vilka tal utgöra föga mer än hälften av motsvarande siffror för städer och stadsliknande samhällen (a) 15·4, b) 14·3 %).

Ordnas de särskilda orterna efter relativa hyrans genomsnittliga höjd, erhålles följande resultat:

	Hyresprocent a)	b)		Hyresprocent a)	b)		Hyresprocent a)	b)
Västra Hagalund m. m.	20·2	19·2	Motala verkstad m. m.	8·9	8·5	Fagersta	6·5	5·8
Hagaby	13·8	13·8	Persberg, Hagfors	8·6	7·9	Grängesberg, Domnarvet m. m.	6·5	5·9
Krokslätt	13·2	12·6	Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	8·5	8·1	Rånbyn, Malmberget, Kiruna m. fl.	5·2	4·7
Lessebo, Kosta	11·7	10·5	Gimo, Älvkarleby m. fl.	8·4	8·3	Överum	—	—
Holmsund, Robertsfors	11·1	11·1	Olovström	7·6	7·6			
			Frånö, Svanö	6·9	6·3			

Det är således egentligen endast de tre förstadssamhällena Västra Hagalund, Hagaby och Krokslätt, som komma upp till hyresprocenter, jämförliga

med städernas, medan i bruks- och industrisamhällena i genomsnitt endast 5—10 % av inkomsten användes till hyran.

Ser man på förhållandena inom olika inkomstgrupper, gestalta sig dessa som följer:

		Taxerad inkomst för hushållsföreståndaren i kr.											
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver
Hyresprocent	a)	13·8	11·6	9·1	7·8	6·9	6·2	5·5	5·3	7·0	8·2	9·1	5·7
	b)	12·5	10·9	8·6	7·4	6·5	5·9	5·2	5·0	6·6	8·0	9·0	2·8

Medan för stadssamhällena serierna av hyresprocenter visa ett regelmässigt avtagande från lägre till högre inkomstgrupper (se sid. 208*), gäller denna iakttagelse här blott för inkomster understigande 2 500 kr., medan ovanför denna inkomstgräns de relativa hyresbeloppen åter avsevärt ökas. Förklaringsgrunden härtill är, att den i de lägre inkomstklasserna dominerande arbetargruppen nu ersättes genom socialgrupper med högre bostadsanspråk.

Närmare klarställas nu berörda förhållanden genom tab. 27, som redovisar den relativa hyran för de mindre bemedlade (med förut angiven avgränsning), fördelade på olika socialgrupper. Det framgår härav, att medan mindre näringsidkare, pensionärer och understödstagare samt lägre tjänstemän i genomsnitt utgiva resp. 21·7, 13·5 och 12·7 % av hushållsföreståndarens inkomst och resp. 19·6, 12·9 och 12·1 % av hushållets totalförtjänst i hyra, utgöra motsvarande tal för arbetare, som hyra lägenheter av enskilda, resp. 11·0 och 10·7 % samt för sådana, som bo i industriföretagens arbetarbostäder, endast resp. 6·6 och 6·1 %. Det är tydligen sistnämnda, inom här ifrågavarande ortsgrupp talrikt företrädda arbetarkategoriers osedvanligt ringa hyresprocenter, som till väsentlig del förklara den relativa hyrans låga nivå såväl för orterna tillsammantagna som särskilt för sådana bland dem, vilka utgöras av bruks- och industrisamhällen på landsbygden.

B. Den egentliga landsbygden.

1. Undersökningens omfattning.

En allmän översikt över byggnads- och bostadsförhållandena inom de landsbygdsartat bebyggda delarna av de landskommuner, som berörts av 1912—1914 års allmänna bostadsräkningar, meddelas i tabellbilagans tab. 28. Uppgifterna avse sammanlagt 108 kommuner, om man medräknar Gällivare, varav icke lappmarksdelen blivit undersökt utan endast det mera bebyggda område, som ligger öster om järnvägslinjen Boden—Gällivare och landsvägen Gällivare—Vittangi.

De landskommuner, där bostadsräkning anordnats, hava, efter samråd med ortskunniga personer, utvalts på sådant sätt, att de skulle representera samtliga rikets län, deras viktigaste bygder och förhärskande näringsgrenar. Därför förekomma bland bostadsräkningskommunerna såväl jordbrukssocknar som socknar, inom vilka vid sidan av jordbruket i större omfattning drivas även andra näringar, såsom industri, sjöfart, fiske m. m. Framhållas må emellertid, att därest sistnämnda näringsgrenar idkas i sådan utsträckning, att de föranlett större befolkningsanhopning, de sålunda bildade agglomerationerna i regel redovisats i föregående kapitel och efter sin natur tillförts antingen stadssamhällena eller övriga tättbebyggda orter.

Av tab. 28, kol. 3, framgår, att den vid tidpunkten för bostadsräkningen i de undersökta socknarna kyrkoskrivna befolkningen sammanlagt uppgick till 347 562 personer, vilket torde motsvara i det närmaste 10 % av den svenska landsbygdens folknumerär, därest man frånräknar invånarna i köpingar, municipalsamhällen och andra orter med sammanträngd befolkning. De av bostadsräkningen berörda kommunernas storlek och belägenhet inom större geografiska områden framgår av följande översikt:

		Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket
Antal orter med	5 000 inv. och däröver	1	2	1	4	15	**23**
	under 5 000 inv.	21	17	14	24	9	**85**
Antal inv. (1 000) i orter med	5 000 inv. och däröver	6	11	9	30	123	**179**
	under 5 000 inv.	48	28	28	45	20	**169**

Av bostadsräkningssocknarna hava endast 4, nämligen Ljusnarsberg, Leksand, Umeå landskommun och Nederkalix en kyrkoskriven folknumerär, överstigande 10 000 personer.

De folkmängdstal, som erhållits genom summering av bostadsuppgifternas siffror för antalet i resp. bostäder boende, framgå av tab. 28, kol. 4. Nästan undantagslöst understiga dessa tal de förenämnda, och anledningen till differensen är tydligen i främsta rummet, att det med avseende på våra vid-

sträckta och glest bebyggda landskommuner ofta visat sig omöjligt att förverkliga bostadsräkningens krav på allmängiltighet så till vida, att uppgifter skulle införskaffas för samtliga bostäder och deras invånare. I förhållande till den kyrkoskrivna folkmängden utgjorde totalantalet boende i de undersökta bostäderna 95·0 % och däröver i 40 kommuner, 90·0—94·9 % i 25 kommuner, 80·0—89·9 % i 24 kommuner samt under 80·0 % i 19 kommuner. För undersökningsområdet i dess helhet uppgick relationstalet till 83·4 %. Till detta i förhållande till de mötande svårigheterna ganska goda resultat har i hög grad medverkat det intresserade arbete, som vederbörande mantalsskrivningsförrättare, kommunalnämnder och sockenkommittéer i allmänhet nedlagt i och för bostadsräkningarnas planmässiga och noggranna anordnande och verkställande.

Av vad nu anförts rörande de undersökta landskommunernas antal och invånarantal, ävensom beträffande sättet för bostadsräkningens genomförande inom desamma, torde man vara berättigad att draga den slutsatsen, att på de insamlade bostadsuppgifterna kan byggas en pålitlig och representativ skildring av, hur man bor på den svenska landsbygden.

I syfte att åtminstone med avseende på vissa delar av undersökningsområdet kunna lämna mera detaljerade uppgifter har utredningen, som ovan sid. 55* angivits, fördjupats till särskilda lokalmonografier beträffande de vid 1912—1913 års bostadsräkning undersökta, olika socialekonomiska ortstyper representerande landskommunerna.[1] Monografien för Björkvik (Södermanlands län) åskådliggör sålunda de bostadssociala förhållandena i en mellansvensk herrgårdsbygd, medan den för smålandssocknen Uråsa (Kronobergs län) får sin prägel av, att jordfördelningen därstädes under de senaste åren helt förändrats under inflytande av den moderna egnahemsrörelsen. Älvkarleby (Uppsala län), Stora Tuna (Kopparbergs län) och Ljusdal (Gävleborgs län) innesluta huvudorter för bruks- och skogsindustrien, men upptaga de egentliga industribygderna, vilkas bostadsförhållanden berörts i det föregående, tämligen obetydliga delar av socknarnas landarealer, medan återstående, i förevarande kapitel behandlade delar utgöras utav stora, av den industriella utvecklingen tämligen oberörda bondebygder. Såsom belysande för den sociala strukturen av ifrågavarande fem »typsocknar», till vilkas bostadsförhållanden man ofta återkommer i det följande, må anföras, att i Uråsa och Älvkarleby resp. 80·5 och 64·8 % av brukningsdelarna vardera voro bebyggda med blott ett enda boningshus. För Stora Tuna och Ljusdal blevo visserligen motsvarande tal icke högre än resp. 53·1 och 57·6 %, men i stället voro, på grund av den nordsvenska seden att hava särskild vinter- och sommarstuga, gårdarna med två bostadshus osedvanligt talrika, nämligen resp. 39·2 och 31·2 % av samtliga. I herrgårdssocknen Björkvik åter utgjorde egendomarna med ett boningshus 42·4 % och med två 21·2 %, medan 24·2 % voro bebyggda med tre till nio och återstående 12·2 % med tio eller flera bostadshus.

[1] Även inom de monografiskt behandlade stockholmska förstadskommunerna Brännkyrka och Lidingö förefinnas vidsträckta landsbygdsartat bebyggda områden, vilka man i monografierna sökt utsöndra från de egentliga stadsbygderna, men bära dock även inom de förra de bostadssociala förhållandena i hög grad prägel av storstadens närhet.

2. De undersökta bostäderna.

a. Bostädernas antal och fördelning på olika hustyper.

Medan för stadsarbetaren ordet lägenhet i de flesta fall betecknar sammanfattningen av de rum i ett större hus, över vilka hans hushåll förfogar, förstår landsbygdens småfolk med detta ord merendels en stuga med tillhörande jordbit. Denna karakteristiska åtskillnad mellan byggnads- och bostadsförhållandena i staden och på landet medför, att man vid en skildring av de senare på ett helt annat sätt än beträffande de förra måste utgå från huset som bostadssocial enhet. I första hand måste härvid undersökas, huru många hushåll förfoga över ett (eller flera) hus för sig och huru många måste sammanbo med andra i samma byggnad.

Vill man upprätta en statistik, som exakt utvisar, huru husen fördela sig efter antalet i dem boende hushåll, möter den svårigheten, att i ganska många fall ett enda hushåll är fördelat på flera byggnader. Husbondfolket bebor mangårdsbyggnaden, men drängar och andra tjänare i arbetsgivarens kost en drängstugu- eller flygelbyggnad. Likaså kan en arbetarbostad på en egendom inhysa såväl självständiga familjehushåll som ensamma personer, tillhörande arbetsgivarfamiljens matlag. Närmare belysas dessa förhållanden för monografiorterna genom nedanstående uppställning:

	Antal hus i % av samtliga, bebodda av följande antal hushåll:						
	del av ett	1	2	3	4	5	6 o. fl.
Björkvik (650 hus)	14·1	70·9	9·4	2·5	1·1	0·8	1·2
Uråsa (134 hus)	3·0	94·0	2·2	—	—	—	0·8
Älvkarleby (460 hus)	4·3	84·6	10·0	1·1	—	—	—
Stora Tuna (1 727 hus)	5·1	89·0	4·3	0·9	0·5	0·0	0·2
Ljusdal (1 020 hus)	8·7	78·9	7·8	2·4	1·3	0·2	0·7

Denna tablå utvisar, att merendels fyra femtedelar till nio tiondelar av de särskilda områdenas hus utgöras av enfamiljshus.

På grund av hushållens ofta ganska komplicerade boendeförhållanden hava dock i tablån måst vidtagas vissa korrigeringar i syfte att undvika dubbelräkningar. Fullständigt kunna ifrågavarande svårigheter övervinnas först när, såsom i det följande skett, huset såsom bostadssocial enhet utbytes mot sammanfattningen av de av ett och samma hushåll disponerade boningsrummen utan avseende på dessas belägenhet.

Sammanfattar man under beteckningen bostad (bostadslägenhet) de byggnadstekniskt ofta skilda lokaler, vilka ett lanthushåll använder för tillgodoseende av sitt bostadsbehov, befinnes antalet bostäder i de undersökta kommunerna enligt tab. 28, kol. 5, sammanlagt uppgå till 64 585.

En fullständig uppdelning av bostäderna i sådana, som uteslutande tjäna bostadsändamål, och i sådana, vilka avse att ej blott tillgodose innehavarens egentliga bostadsbehov utan jämväl att bereda honom för hans yrkesutöv-

Tab. VV. De undersökta landskommunerna, grupperade efter bostädernas fördelning på en- och flerfamiljshus.

1	2	3	1	2	3
Orter	Av 100 bostäder befunno sig följande i		Orter	Av 100 bostäder befunno sig följande i	
	enfamiljshus	flerfamiljshus		enfamiljshus	flerfamiljshus
Hasslö-Aspö	100·0	—	Gällivare, del av	71·4	28·6
Algutsrum	98·1	1·9	Misterhult	70·9	29·1
Lövånger	97·4	2·6	Rasbo	68·9	31·1
Ås	95·7	4·3	Svedala	67·9	32·1
Leksand	95·7	4·3	Rystad	67·1	32·9
Hemse	94·4	5·6	Norra Råda	66·1	33·9
Råneå	93·6	6·4	Ljusdal	66·0	34·0
Bolstad	93·3	6·7	Björkvik	64·9	35·1
Ucklum	93·0	7·0	Fässberg	64·4	35·6
Ljustorp	92·5	7·5	Umeå landskommun	64·3	35·7
Uråsa	91·4	8·6	Grangärde	64·1	35·9
Vibyggerå	91·1	8·9	Lagmansered	64·0	36·0
Väddö	91·0	9·0	Valbo	63·9	36·1
Krokstad	91·0	9·0	Ånsta	63·2	36·8
Slättåkra	90·6	9·4	Färnebo	63·0	37·0
Lycksele	90·1	9·9	Knutby	62·8	37·2
Bygdeå	89·8	10·2	Ljungby	62·6	37·4
Jämshög	89·6	10·4	Frustuna	62·4	37·6
Stora Mellösa	88·7	11·3	Igelösa och Västra Odarslöv	62·1	37·9
Hassela	88·7	11·3	Västerås-Barkarö	58·8	41·2
Ramdala	88·6	11·4	Lofta	57·6	42·4
Gränna landskommun	87·9	12·1	Värnamo	57·4	42·6
Södra Mellby	87·8	12·2	Ekeberga	56·6	43·4
Sveg	87·0	13·0	Björke	56·3	43·7
Länghem	86·5	13·5	Gråmanstorp	54·9	45·1
Stora Tuna	85·9	14·1	Norra Fågelås	54·8	45·2
Enslöv	84·3	15·7	Östuna	54·7	45·3
Gårdsby	84·0	16·0	Nässjö landskommun	54·0	46·0
Klinte	84·0	16·0	Näskott	53·4	46·6
Nederkalix	83·9	16·1	Norrbärke	52·0	48·0
Vissefjärda	83·4	16·6	Stora Malm	50·7	49·3
Vinslöv	83·1	16·9	Husby	49·5	50·5
Västkinde	82·7	17·3	Ljusnarsberg	49·3	50·7
Reftele	80·9	19·1	Västanfors	48·8	51·2
Oviken	80·3	19·7	Fuxerna	48·5	51·5
Kumla	80·2	19·8	Burlöv	47·9	52·1
Björkäng	79·9	20·1	Kimstad	45·6	54·4
Alster	79·7	20·3	Norberg	45·4	54·6
Mönsterås	79·6	20·4	Motala landskommun	44·6	55·4
Simtuna	79·4	20·6	Högbo	44·0	56·0
Lindesbergs landskommun	78·7	21·3	Åtvid	43·8	56·2
Älvkarleby	78·6	21·4	Hovmantorp	42·2	57·8
Växtorp	76·9	23·1	Längbro	41·7	58·3
Vitaby	75·3	24·7	Medelplana	38·9	61·1
Bro	75·2	24·8	Norra Svalöv	37·4	62·6
Grava	75·0	25·0	Vadsbro	34·9	65·1
Ottarp	74·9	25·1	Gudmundrå	34·4	65·6
Roma	74·3	25·7	Skäfthammar	33·6	66·4
Asarum	74·2	25·8	Östra Eneby	33·6	66·4
Örby	73·8	26·2	Skinnskatteberg	32·9	67·1
Undersåker	72·7	27·3	Örgryte	25·3	74·7
Strövelstorp	72·3	27·7	Solna	20·0	80·0
Vara	72·2	27·8	Skön	18·9	81·1
Östra Tommarp	72·1	27·9			
Övergran	72·1	27·9	Samtliga orter	67·7	32·3

Tab. XX. Bostäderna i de undersökta landskommunerna, fördelade på en- och flerfamiljshus.

1	2	3	4	5	6
Landsdelar	Hela antalet bostäder	Därav belägna i			
		enfamiljshus	flerfamiljshus	enfamiljshus	flerfamiljshus
		Antal		Procent	
Östra Sverige	11 504	6 180	5 324	53·7	46·3
Småland och öarna . . .	7 928	5 602	2 326	70·7	29·3
Södra Sverige	7 712	5 770	1 942	74·8	25·2
Västra Sverige	13 655	9 444	4 211	69·2	30·8
Norra Sverige	23 786	16 700	7 086	70·2	29·8
Samtliga orter	**64 585**	**43 696**	**20 889**	**67·7**	**32·3**

ning nödiga lokaler m. m., påfordra eller ens möjliggöra icke landsbygdens särskilda förhållanden. Erinras må därom, att i en jordbruksbygd boningsrummen ju i de flesta fall stå i mer eller mindre omedelbart sammanhang med för lantbruksdriften erforderliga lokaler och utrymmen.

Tabellen upplyser vidare (kol. 6 och 7), att av dessa bostäder 43 696 eller 67·7 % voro belägna i byggnader, helt avsedda för och använda av ett enda hushåll, medan 20 889 eller 32·3 % befunno sig i flerfamiljshus.

Angivna relation röner emellertid avsevärda förskjutningar å olika orter. För att klarare belysa graden och arten av dessa har utarbetats tab. VV, där de absoluta talen omräknats i relativa och de undersökta landskommunerna grupperats efter den utsträckning, i vilken bostäderna befunno sig i en- och flerfamiljshus. Ett sammandrag av denna tabells uppgifter med avseende på hela undersökningsområdet gestaltar sig på följande sätt:

Antal bostäder i enfamiljshus i % av samtliga:	under 30·0 %	30·0— 39·9 %	40·0— 49·9 %	50·0— 59·9 %	60·0— 69·9 %	70·0— 79·9 %	80·0— 84·9 %	85·0— 89·9 %	90·0— 94·9 %	95·0 % o. däröver
Antal orter . . .	3	7	12	12	17	21	10	10	11	5

Tabellen utvisar även, att de kommuner, där enfamiljshuset är av sådan betydelse, att nio tiondelar och däröver av hushållen helt förfoga över ett (stundom flera) bostadshus, utgöras av småbruks- och skärgårdssocknar, där befolkningens huvudmassa består av småbönder, lägenhetsinnehavare, fiskare, stenhuggare o. d., var med sin stuga. De landskommuner åter, där flerfamiljshuset avgjort förhärskar, äro antingen förstadssocknar med talrika större hyreshus (t. ex. Solna vid Stockholm, Örgryte vid Göteborg, Östra Eneby vid Norrköping), industrisocknar med många arbetarbostadshus (t. ex. Skön, Skinnskatteberg, Gudmundrå), storgodssocknar med statarkaserner (t. ex. Vadsbro) eller kombinationer av sistnämnda båda typer (t. ex. Skäfthammar, Norra Svalöv och Medelplana).

Vill man därefter undersöka, huru bostädernas fördelning på olika hustyper gestaltar sig inom olika landsdelar, lämnas upplysningar i detta avseende i tab. XX.

Härav synes framgå, att relationen mellan bostäder i enfamiljshus och i flerfamiljshus är tämligen enahanda inom de särskilda landsdelarna, om man undantager östra Sverige, där de jämförelsevis talrika storgods- och industrisocknarna av förut angivna skäl bidraga att giva flerfamiljshuset ökad betydelse.

b. Bostädernas storlekstyper och upplåtelseformer.

I kol. 8—15 av tab. 28 meddelas för varje bostadsräkningssocken en detaljerad uppdelning av bostäderna dels efter deras belägenhet i en- eller flerfamiljshus, dels efter deras sammansättning av olika antal rum och kök. Tillhopa inrymde desamma, som av kol. 20—22 framgår, 127 853 boningsrum och 63 314 kök eller tillhopa 191 167 rum, varför i genomsnitt 3·0 rum kommo på varje bostad.

En mera överskådlig bild av, huru förhållandena i sistnämnda avseende gestalta sig å olika orter, erhålles genom tab. YY, där de undersökta landskommunerna fördelats efter relativa antalet bostäder av olika storlek. Av hela antalet undersökta bostäder utgjordes 9·9 % av enkelkök, enkelrum o. d., 40·4 % av 1 rum och kök, 25·1 % av 2 rum och kök samt 24·6 % av 3 rum och kök och däröver.

Vad först beträffar kategorien enkelkök, enkelrum o. d., ingår väl i denna ett antal enkelrum samt dubbletter och andra rum utan kök i flerfamiljshus, men huvudmassan utgöres av bostäder i stugor eller större hus, bestående av ett enda rum med spis. Frekvensen av dylika enrumsbostäder inom hela undersökningsområdet belyses genom följande tablå:

Antal enkelkök, enkelrum o. d. i % av hela antalet bostäder:	0·0 %	0·1— 0·9 %	1·0— 4·9 %	5·0— 9·9 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0 % o. däröver
Antal orter	2	6	38	29	14	9	4	2	3	1

Av tab. YY framgår även, att de 10 landskommunerna med över 20 % enrumsbostäder på ett undantag när — storbruks- och industrikommunen Åtvid i Östergötlands län — utgöras antingen av mellansvenska brukssocknar (Skäfthammar, Skinnskatteberg, Högbo, Västanfors, Husby och Norberg) eller av norrländska skogs- och sågverkssocknar (Gällivare, Skön och Gudmundrå), där ifrågavarande lägenhetstyp ännu har stor användning som arbetarbostad.

Övergår man därefter till den bostadskategori, vilken numera i vårt land vanligen betecknas som typen för en enkel småfolksbostad, 1 rum och kök, kan dess frekvens åskådliggöras som följer:

Antal bostäder om 1 rum och kök i % av samtliga:	under 10·0 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0— 44·9 %	45·0— 49·9 %	50·0 % o. däröver
Antal orter	9	9	5	5	8	6	13	10	18	25

Tab. YY. De undersökta landskommunerna, fördelade

1	2	3	4
Antal *enkelkök, enkelrum m.m.* i % av samtliga bostäder	Antal bostäder om *1 rum och kök* i % av samtliga bostäder	Antal bostäder om *2 rum och kök* i % av samtliga bostäder	Antal bostäder om *3 o. fl. rum och kök* i % av samtliga bostäder
Skäfthammar . . . . 37·0	Hasslö-Aspö . . . . . 70·4	Igelösa o. Västra Odarslöv 53·9	Strövelstorp . . . . . 72·0
Skinnskatteberg . . . 34·4	Övergran . . . . . 63·7	Ramdala . . . . . 51·9	Östra Tommarp . . . 60·7
Åtvid . . . . . 30·9	Östra Eneby . . . . 62·2	Norra Svalöv . . . . 49·7	Södra Mellby . . . . 58·8
Skön . . . . . 30·5	Grangärde . . . . . 61·7	Mönsterås . . . . . 49·0	Ucklum . . . . . 58·3
Gällivare, del av . . . 28·8	Medelplana . . . . . 61·5	Svedala . . . . . 47·5	Växtorp . . . . . 57·7
Högbo . . . . . 28·1	Ljusnarsberg . . . . . 61·0	Burlöv . . . . . 47·0	Hemse . . . . . 55·5
Gudmundrå . . . . . 24·0	Östuna . . . . . 60·4	Björkäng . . . . . 46·9	Ottarp . . . . . 55·5
Västanfors . . . . . 23·1	Länghem . . . . . 60·2	Västkinde . . . . . 46·3	Klinte . . . . . 53·3
Husby . . . . . 20·7	Stora Malm . . . . . 58·5	Asarum . . . . . 45·9	Ås . . . . . 51·8
Norberg . . . . . 20·2	Västerås-Barkarö . . . 58·2	Slättåkra . . . . . 44·7	Gråmanstorp . . . . . 51·4
Sveg . . . . . 19·8	Norberg . . . . . 56·1	Ljungby . . . . . 43·5	Vinslöv . . . . . 49·5
Stora Malm . . . . . 19·2	Kimstad . . . . . 55·6	Värnamo . . . . . 39·3	Björke . . . . . 47·5
Västerås-Barkarö . . . 17·5	Norrbärke . . . . . 55·4	Krokstad . . . . . 39·0	Enslöv . . . . . 46·2
Undersåker . . . . . 16·6	Älvkarleby . . . . . 55·3	Gråmanstorp . . . . 38·7	Vitaby . . . . . 45·8
Norrbärke . . . . . 16·5	Gränna landskommun . 55·3	Gårdsby . . . . . 38·4	Vara . . . . . 45·0
Vadsbro . . . . . 16·2	Vadsbro . . . . . 54·9	Enslöv . . . . . 38·2	Burlöv . . . . . 42·3
Färnebo . . . . . 15·9	Norra Fågelås . . . . 54·8	Roma . . . . . 37·6	Vibyggerå . . . . . 40·4
Östuna . . . . . 15·6	Färnebo . . . . . 54·1	Björke . . . . . 37·5	Ljungby . . . . . 40·2
Knutby . . . . . 15·2	Björkvik . . . . . 53·7	Ottarp . . . . . 37·3	Väddö . . . . . 39·6
Norra Råda . . . . . 14·5	Fuxerna . . . . . 53·2	Ås . . . . . 37·1	Slättåkra . . . . . 39·5
Umeå landskommun . 14·3	Norra Råda . . . . . 51·0	Vissefjärda . . . . . 35·9	Vissefjärda . . . . . 38·9
Lycksele . . . . . 14·3	Rasbo . . . . . 50·9	Klinte . . . . . 35·7	Oviken . . . . . 38·2
Grangärde . . . . . 14·2	Frustuna . . . . . 50·6	Lagmansered . . . . 34·3	Hassela . . . . . 36·9
Björkvik . . . . . 12·8	Rystad . . . . . 50·2	Nässjö landskommun . 34·0	Roma . . . . . 36·7
Norra Fågelås . . . . 12·7	Ånsta . . . . . 50·0	Växtorp . . . . . 33·8	Norra Svalöv . . . . 36·6
Rystad . . . . . 11·4	Lofta . . . . . 49·8	Vitaby . . . . . 33·7	Ekeberga . . . . . 35·9
Frustuna . . . . . 11·2	Lindesbergs landskomm. 49·7	Hemse . . . . . 33·3	Alster . . . . . 35·6
Ljusdal . . . . . 11·2	Simtuna . . . . . 49·6	Reftele . . . . . 33·0	Svedala . . . . . 35·1
Motala landskommun . 11·1	Gudmundrå . . . . . 49·3	Algutsrum . . . . . 32·9	Reftele . . . . . 35·0
Oviken . . . . . 11·1	Bro . . . . . 49·0	Vara . . . . . 32·2	Kumla . . . . . 34·6
Medelplana . . . . . 10·9	Stora Tuna . . . . . 48·9	Vinslöv . . . . . 31·7	Mönsterås . . . . . 34·2
Fuxerna . . . . . 10·7	Knutby . . . . . 48·4	Misterhult . . . . . 31·4	Fässberg . . . . . 33·8
Östra Eneby . . . . . 10·0	Motala landskommun . 48·3	Hovmantorp . . . . . 31·2	Uråsa . . . . . 33·6
Hassela . . . . . 9·4	Skinnskatteberg . . . 47·8	Stora Mellösa . . . . 31·1	Asarum . . . . . 33·3
Råneå . . . . . 9·3	Västanfors . . . . . 47·4	Ekeberga . . . . . 31·0	Lagmansered . . . . 32·5
Ljusnarsberg . . . . . 9·1	Örby . . . . . 47·3	Längbro . . . . . 30·9	Simtuna . . . . . 31·2
Solna . . . . . 8·6	Örgryte . . . . . 46·1	Kumla . . . . . 30·9	Örgryte . . . . . 30·5
Älvkarleby . . . . . 8·5	Ljustorp . . . . . 45·8	Bygdeå . . . . . 30·2	Bolstad . . . . . 29·9
Kimstad . . . . . 8·3	Undersåker . . . . . 45·6	Ljustorp . . . . . 30·0	Misterhult . . . . . 29·5
Valbo . . . . . 8·3	Gällivare, del av . . . 45·6	Vibyggerå . . . . . 29·8	Rasbo . . . . . 29·3
Rasbo . . . . . 7·7	Jämshög . . . . . 45·4	Södra Mellby . . . . 29·6	Gårdsby . . . . . 29·2
Lagmansered . . . . . 7·3	Skön . . . . . 45·4	Jämshög . . . . . 28·9	Solna . . . . . 29·0
Hovmantorp . . . . . 7·0	Lycksele . . . . . 45·3	Lövånger . . . . . 28·9	Värnamo . . . . . 29·0
Leksand . . . . . 6·9	Grava . . . . . 44·9	Ånsta . . . . . 28·3	Stora Mellösa . . . . 28·8
Bolstad . . . . . 6·7	Leksand . . . . . 44·5	Östra Tommarp . . . 28·1	Grava . . . . . 28·3
Näskott . . . . . 6·6	Nederkalix . . . . . 44·3	Råneå . . . . . 27·9	Ljusdal . . . . . 28·3
Örby . . . . . 6·3	Husby . . . . . 43·1	Valbo . . . . . 27·4	Ramdala . . . . . 27·9
Bro . . . . . 6·3	Längbro . . . . . 42·4	Oviken . . . . . 27·3	Näskott . . . . . 27·6
Lindesbergs landskomm. 6·2	Bygdeå . . . . . 41·9	Solna . . . . . 26·8	Hovmantorp . . . . . 27·4
Lofta . . . . . 6·1	Alster . . . . . 41·7	Stora Tuna . . . . . 26·5	Igelösa o. Västra Odarslöv 26·9
Fässberg . . . . . 6·1	Råneå . . . . . 41·6	Näskott . . . . . 26·2	Nässjö landskommun . 26·8
Ljustorp . . . . . 6·0	Bolstad . . . . . 41·3	Gränna landskommun . 26·0	Lövånger . . . . . 26·8
Nederkalix . . . . . 6·0	Valbo . . . . . 41·0	Uråsa . . . . . 25·7	Algutsrum . . . . . 26·6
Stora Tuna . . . . . 5·9	Näskott . . . . . 39·6	Umeå landskommun . 25·6	Björkäng . . . . . 25·4
Ekeberga . . . . . 5·6	Lövånger . . . . . 39·3	Hassela . . . . . 25·3	Lofta . . . . . 24·7

efter relativa antalet bostäder av olika storlek.

1		2		3		4	
Antal *enkelkök, enkelrum m. m.* i % av samtliga bostäder (forts.)		Antal bostäder om *1 rum och kök* i % av samtliga bostäder (forts.)		Antal bostäder om *2 rum och kök* i % av samtliga bostäder (forts.)		Antal bostäder om *3 o. fl. rum och kök* i % av samtliga bostäder (forts.)	
Misterhult	5·6	Stora Mellösa	39·0	Nederkalix	25·0	Umeå landskommun	24·7
Örgyte	5·5	Uråsa	38·6	Leksand	24·9	Nederkalix	24·7
Norra Svalöv	5·3	Nässjö landskommun	38·5	Motala landskommun	24·4	Bro	24·5
Björke	5·0	Åtvid	38·4	Strövelstorp	24·4	Örby	24·0
Igelösa o. Västra Odarslöv	5·0	Sveg	37·4	Fässberg	24·0	Leksand	23·7
Vara	5·0	Ljusdal	37·1	Väddö	23·4	Valbo	23·3
Lövånger	5·0	Fässberg	36·1	Lindesbergs landskomm.	23·4	Längbro	23·2
Björkäng	4·9	Algutsrum	35·7	Ljusdal	23·4	Bygdeå	23·2
Algutsrum	4·8	Solna	35·6	Länghem	23·3	Husby	23·0
Vibyggerå	4·8	Umeå landskommun	35·4	Älvkarleby	22·9	Jämshög	22·7
Bygdeå	4·7	Krokstad	35·3	Örby	22·4	Rystad	22·5
Västkinde	4·6	Hovmantorp	34·4	Grava	22·4	Sveg	22·5
Svedala	4·4	Väddö	33·5	Lycksele	22·2	Västkinde	21·4
Grava	4·4	Misterhult	33·5	Bolstad	22·1	Krokstad	21·4
Krokstad	4·3	Högbo	33·4	Hasslö-Aspö	21·9	Råneå	21·2
Gårdsby	3·8	Skäfthammar	32·9	Alster	21·0	Övergran	21·1
Ramdala	3·7	Kumla	31·5	Norra Råda	20·6	Frustuna	21·0
Väddö	3·5	Värnamo	29·1	Sveg	20·3	Ånsta	20·8
Längbro	3·5	Reftele	29·1	Bro	20·2	Lindesbergs landskomm.	20·7
Övergran	3·1	Gårdsby	28·6	Högbo	19·9	Kimstad	19·8
Jämshög	3·0	Hassela	28·4	Lofta	19·4	Fuxerna	19·7
Kumla	3·0	Västkinde	27·7	Undersåker	19·2	Stora Tuna	18·7
Reftele	2·9	Ekeberga	27·5	Ucklum	18·7	Högbo	18·6
Roma	2·9	Lagmanscred	25·9	Knutby	18·6	Undersåker	18·6
Ljungby	2·8	Vibyggerå	25·0	Skäfthammar	18·5	Ljustorp	18·2
Värnamo	2·6	Vissefjärda	24·4	Örgryte	17·9	Lycksele	18·2
Mönsterås	2·6	Oviken	23·4	Västanfors	17·8	Knutby	17·8
Vitaby	2·5	Ucklum	23·0	Björkvik	17·5	Gränna landskommun	17·5
Simtuna	2·4	Roma	22·8	Medelplana	17·4	Norra Fågelås	17·0
Asarum	2·3	Björkäng	22·8	Frustuna	17·2	Motala landskommun	16·2
Uråsa	2·1	Asarum	18·5	Simtuna	16·8	Björkvik	16·0
Ottarp	2·0	Vitaby	18·5	Fuxerna	16·4	Västerås-Barkarö	15·5
Växtorp	2·0	Vara	17·8	Kimstad	16·3	Åtvid	15·4
Ås	2·0	Vinslöv	17·1	Färnebo	16·2	Östra Eneby	15·1
Enslöv	1·8	Ramdala	16·5	Rystad	15·9	Ljusnarsberg	14·9
Länghem	1·8	Slättåkra	14·3	Norra Fågelås	15·5	Länghem	14·7
Vinslöv	1·7	Mönsterås	14·2	Gudmundrå	15·5	Vadsbro	14·0
Alster	1·7	Igelösa o. Västra Odarslöv	14·2	Åtvid	15·3	Norra Råda	13·9
Slättåkra	1·5	Enslöv	13·8	Ljusnarsberg	15·0	Färnebo	13·8
Hemse	1·4	Ljungby	13·5	Vadsbro	14·9	Älvkarleby	13·3
Södra Mellby	1·3	Svedala	13·0	Norrbärke	14·8	Norrbärke	13·3
Gränna landskommun	1·2	Östra Tommarp	10·9	Gällivare, del av	14·5	Skön	12·4
Klinte	1·2	Södra Mellby	10·3	Stora Malm	14·1	Västanfors	11·7
Burlöv	1·2	Björke	10·0	Grangärde	13·9	Skäfthammar	11·6
Stora Mellösa	1·1	Gråmanstorp	9·9	Norberg	13·6	Gudmundrå	11·2
Ånsta	0·9	Klinte	9·8	Husby	13·2	Östuna	11·1
Vissefjärda	0·8	Hemse	9·8	Östuna	12·9	Gällivare, del av	11·1
Nässjö landskommun	0·7	Burlöv	9·5	Östra Eneby	12·7	Medelplana	10·2
Strövelstorp	0·5	Ås	9·1	Övergran	12·1	Grangärde	10·2
Östra Tommarp	0·3	Norra Svalöv	8·4	Rasbo	12·1	Norberg	10·1
Hasslö-Aspö	0·2	Växtorp	6·5	Skön	11·7	Stora Malm	8·2
Gråmanstorp	—	Ottarp	5·2	Skinnskatteberg	10·3	Hasslö-Aspö	7·5
Ucklum	—	Strövelstorp	3·1	Västerås-Barkarö	8·8	Skinnskatteberg	7·5
Samtliga orter	9·9	Samtliga orter	40·4	Samtliga orter	25·1	Samtliga orter	24·6

De 25 socknar, där hälften och däröver av bostadsbeståndet representerar denna typ, utgöras företrädesvis av kommuner i östra och västra Sverige, vilka hysa en talrik arbetarbefolkning med sysselsättning antingen inom industrien eller, i egenskap av statare, torpare och daglönare, vid det större jordbruket.

Inom vissa trakter i sydligare delen av vårt land intages 1 rum och kökslägenhetens plats som normal familjebostad för landsbygdens mindre bemedlade befolkningsklasser av bostadstypen 2 rum och kök, vars utbredning framgår av följande uppställning:

Antal bostäder om 2 rum och kök i % av samtliga:	under 10·0 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0— 44·9 %	45·0— 49·9 %	50·0 % o. däröver
Antal orter	1	13	20	18	17	17	11	2	7	2

De 11 socknar, där bostäderna om 2 rum och kök utgöra 40 % och däröver av samtliga, äro på ett undantag när (Björkäng i Västergötland) belägna i Småland, Gottland, Blekinge, Skåne eller Halland.

Sammanfattas därefter till en gemensam grupp samtliga bostäder om 3 rum och kök och däröver, framgår denna kategoris omfattning och betydelse inom de särskilda landskommunerna genom följande översikt:

Antal bostäder om 3 o. fl. rum och kök i % av samtliga:	under 5·0 %	5·0— 9·9 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0— 44·9 %	45·0— 49·9 %	50·0 % o. däröver
Antal orter	—	3	16	15	20	17	8	11	3	5	10

De 18 socknar, där dylika större bostadslägenheter utgöra minst 40 %, äro med ett par undantag — Ucklum i Bohuslän och Vibyggerå i Ångermanland — belägna i samma sydsvenska provinser där, som nyss nämnts, ett flertal kommuner utmärka sig för talrika bostäder om 2 rum och kök. Men medan inom denna senare sockengrupps befolkning jordbruks- och industriarbetarna i allmänhet äro talrikt företrädda, dominera inom förstnämnda ortskategori andra befolkningselement, såsom småbönder och husmän, vilka i regel förfoga över egen stuga med relativt stort bostadsutrymme.

I syfte att giva en sammanfattande bild av de särskilda bostadstypernas frekvens och betydelse inom större geografiska områden har utarbetats tab. ZZ, varest bostadsräkningssocknarna fördelats på olika landsdelar. Enligt denna tabell utmärka sig landskommunerna i Småland och öarna samt södra Sverige för relativt talrika större lägenheter (fr. o. m. 2 rum och kök och uppåt). Inom övriga landsdelar dominera bostäderna om 1 rum och kök, men medan i västra Sverige vid sidan av dessa finnas relativt talrika större bostadslägenheter, karakteriseras Öst- och Nordsverige genom ett stort antal enrumslägenheter.

Tabellens båda slutrader äro avsedda att belysa sambandet mellan bostädernas storlek och husens byggnadstyp. Under det att av bostäderna i enfamiljshus 59·3 % utgöras av 2 rum och kök och däröver, är detta förhållandet med endast 29·4 % av flerfamiljshusens lägenheter.

Tab. ZZ. Bostäderna i de undersökta landskommunerna, landsdelsvis fördelade efter olika huvudtyper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Landsdelar	Hela antalet bostäder	Därav							
		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök
		Antal				Procent			
Östra Sverige	11 504	1 777	5 697	1 984	2 046	15·5	49·5	17·2	17·8
Småland och öarna	7 928	275	2 412	2 725	2 516	3·5	30·4	34·4	31·7
Södra Sverige	7 712	186	1 552	3 031	2 943	2·4	20·1	39·3	38·2
Västra Sverige	13 655	955	5 852	3 330	3 518	7·0	42·8	24·4	25·8
Norra Sverige	23 786	3 212	10 588	5 147	4 839	13·5	44·5	21·6	20·4
Samtliga orter	**64 585**	**6 405**	**26 101**	**16 217**	**15 862**	**9·9**	**40·4**	**25·1**	**24·6**
Därav bostäder i enfamiljshus	43 696	1 648	16 125	12 177	13 746	3·8	36·9	27·9	31·4
» » » flerfamiljshus	20 889	4 757	9 976	4 040	2 116	22·8	47·8	19·3	10·1

Liksom för städerna ge ej heller för landsbygdens vidkommande enbart uppgifter om rumsantalet någon riktig bild av det faktiska bostadsutrymmet. För detta ändamål krävas på systematiska uppmätningar baserade uppgifter om rummens dimensioner. I fråga om landsbygden föreligga dylika veterligt blott i fråga om vissa kulturhistoriskt intressanta bostadstyper.[1] Dessa mätningar synas häntyda på, att »storstugan» i de gamla allmogehusen i regel hade ett kubikinnehåll av 50—90 kbm.

Dylika bostäder kunna emellertid icke anses typiska för våra dagar, och för att i någon mån erhålla upplysningar om rummens faktiska storleksförhållanden, deras längd, bredd och höjd, har i fråga om Björkvik bostadsräkningsmaterialet kompletterats genom på ort och ställe verkställda uppmätningar av ett 40-tal för bygdens bostadsförhållanden typiska småfolkslägenheter (huvudsakligen torpstugor och statarbostäder). Huvudresultaten av dessa undersökningar återgivas här nedan:

Modelluftrymd i kbm. för	1 rum med spis	1 rum och kök	2 rum och kök	1 rum med spis	1 rum och kök	2 rum och kök
	i enfamiljshus			i flerfamiljshus		
boningsrum	—	23·3	47·3	—	41·4	37·7
kök (rum med spis)	30·3	51·2	40·2	39·8	38·1	36·2
bostad (lägenhet)	30·3	74·5	134·8	39·8	79·5	111·6

Det är siffror, som rätt väl överensstämma med dem, som ovan sid. 115* meddelats för vissa städer, men som likväl delvis synas antyda en tendens mot något större bostadsrymlighet. Att rummen ofta uppvisa mindre kubikrymd

[1] Se Bostadskommissionens utredningar IX, sid. 99 ff.

Tab. ÅÅ. De undersökta landskommunerna, för-

1	2	3	4
Antal bostäder *i eget hus på egen grund* i % av samtliga	Antal bostäder *i eget hus på annans mark* i % av samtliga	Antal bostäder *i annans hus, upplåtet mot avgäld,* i % av samtliga	Antal bostäder *i annans hus, fritt upplåtet,* i % av samtliga
Leksand . . . . . 89·4	Asarum . . . . . 47·4	Örgryte . . . . . 65·7	Skäfthammar . . . . 72·6
Hasslö-Aspö . . . . . 88·1	Älvkarleby . . . . . 43·6	Solna . . . . . 65·6	Vadsbro . . . . . 64·3
Hemse . . . . . 87·5	Ramdala . . . . . 43·5	Högbo . . . . . 56·3	Östuna . . . . . 64·2
Lövånger . . . . . 86·6	Fuxerna . . . . . 36·6	Lagmansered . . . . 56·2	Stora Malm . . . . . 55·4
Bygdeå . . . . . 83·1	Igelösa o. Västra Odarslöv 35·2	Misterhult . . . . . 53·1	Skön . . . . . 53·6
Råneå . . . . . 82·1	Ucklum . . . . . 32·1	Ljusnarsberg . . . . 52·0	Övergran . . . . . 52·1
Stora Tuna . . . . . 74·7	Jämshög . . . . . 31·9	Norberg . . . . . 50·8	Västerås-Barkarö . . . 52·0
Oviken . . . . . 73·6	Örby . . . . . 28·1	Östra Eneby . . . . 48·7	Skinnskatteberg . . . 51·4
Vissefjärda . . . . . 72·2	Ås . . . . . 26·9	Åtvid . . . . . 45·0	Björkvik . . . . . 47·5
Södra Mellby . . . . 69·8	Algutsrum . . . . . 22·7	Grånanstorp . . . . 43·9	Knutby . . . . . 47·3
Kumla . . . . . 69·0	Vinslöv . . . . . 22·3	Medelplana . . . . . 42·6	Rasbo . . . . . 45·9
Ottarp . . . . . 68·8	Valbo . . . . . 22·1	Motala landskommun . 42·4	Längbro . . . . . 44·4
Östra Tommarp . . . 68·7	Motala landskommun . 20·4	Stora Malm . . . . . 40·9	Medelplana . . . . . 43·0
Björkäng . . . . . 68·3	Uråsa . . . . . 19·3	Färnebo . . . . . 40·8	Frustuna . . . . . 42·6
Väddö . . . . . 68·1	Klinte . . . . . 19·3	Bro . . . . . 38·3	Kimstad . . . . . 41·9
Svedala . . . . . 67·8	Gällivare, del av . . . 18·8	Växtorp . . . . . 37·9	Ånsta . . . . . 40·6
Vibyggerå . . . . . 66·5	Krokstad . . . . . 17·8	Norra Fågelås . . . . 37·8	Norra Fågelås . . . . 40·3
Algutsrum . . . . . 66·2	Ekeberga . . . . . 17·1	Nässjö landskommun . 37·4	Lofta . . . . . 38·8
Slättåkra . . . . . 66·2	Simtuna . . . . . 16·8	Norrbärke . . . . . 37·3	Igelösa o. Västra Odarslöv 38·5
Nederkalix . . . . . 65·8	Vara . . . . . 16·7	Näskott . . . . . 37·2	Norra Svalöv . . . . 37·1
Lindesbergs landskomm. 65·5	Lofta . . . . . 15·8	Björkvik . . . . . 37·1	Östra Eneby . . . . 36·4
Bolstad . . . . . 64·4	Norberg . . . . . 15·2	Kimstad . . . . . 37·1	Norra Råda . . . . . 36·3
Krokstad . . . . . 63·5	Hovmantorp . . . . . 14·7	Värnamo . . . . . 36·3	Norrbärke . . . . . 35·8
Roma . . . . . 61·8	Grånanstorp . . . . 14·2	Burlöv . . . . . 36·1	Husby . . . . . 35·6
Ljustorp . . . . . 61·2	Södra Mellby . . . . 13·8	Västanfors . . . . . 35·8	Åtvid . . . . . 35·5
Ås . . . . . 60·9	Mönsterås . . . . . 13·7	Fuxerna . . . . . 35·2	Grånanstorp . . . . . 35·2
Uråsa . . . . . 60·7	Norra Råda . . . . . 13·7	Hassela . . . . . 35·0	Rystad . . . . . 32·5
Reftele . . . . . 60·1	Gränna landskommun . 13·5	Skinnskatteberg . . . 34·9	Färnebo . . . . . 32·3
Lycksele . . . . . 60·0	Slättåkra . . . . . 13·4	Gudmundrå . . . . . 33·0	Gudmundrå . . . . . 32·1
Västkinde . . . . . 59·0	Väddö . . . . . 13·2	Knutby . . . . . 32·7	Lagmansered . . . . 30·9
Strövelstorp . . . . . 58·5	Fässberg . . . . . 13·2	Rasbo . . . . . 29·6	Björke . . . . . 30·0
Klinte . . . . . 58·2	Västanfors . . . . . 12·5	Fässberg . . . . . 29·6	Hovmantorp . . . . 29·8
Enslöv . . . . . 58·2	Gårdsby . . . . . 12·2	Övergran . . . . . 29·5	Ekeberga . . . . . 29·5
Stora Mellösa . . . . 58·2	Rystad . . . . . 12·1	Hovmantorp . . . . . 29·3	Västanfors . . . . . 29·3
Alster . . . . . 58·0	Nederkalix . . . . . 11·8	Norra Råda . . . . . 29·3	Sveg . . . . . 29·0
Grava . . . . . 57·8	Länghem . . . . . 11·3	Ånsta . . . . . 29·2	Ljusdal . . . . . 26·8
Ljungby . . . . . 57·3	Strövelstorp . . . . . 11·1	Undersåker . . . . . 29·1	Bro . . . . . 25·9
Vara . . . . . 56·7	Bolstad . . . . . 11·1	Östuna . . . . . 29·0	Simtuna . . . . . 25·9
Umeå landskommun . 55·7	Åtvid . . . . . 10·8	Valbo . . . . . 29·0	Gällivare, del av . . . 25·7
Vitaby . . . . . 54·7	Enslöv . . . . . 9·9	Grangärde . . . . . 28·8	Solna . . . . . 24·0
Vinslöv . . . . . 54·4	Stora Mellösa . . . . 9·9	Ljungby . . . . . 28·7	Grava . . . . . 24·0
Mönsterås . . . . . 54·1	Västkinde . . . . . 9·8	Örby . . . . . 28·6	Västkinde . . . . . 23·7
Ucklum . . . . . 54·0	Hasslö-Aspö . . . . 9·7	Husby . . . . . 27·7	Grangärde . . . . . 21·1
Nässjö landskommun . 52·4	Vibyggerå . . . . . 9·3	Ekeberga . . . . . 27·5	Ljusnarsberg . . . . 20·9
Jämshög . . . . . 52·0	Reftele . . . . . 8·6	Björke . . . . . 27·5	Undersåker . . . . . 20·6
Länghem . . . . . 50·4	Umeå landskommun . 8·6	Lofta . . . . . 27·4	Gränna landskommun . 20·0
Undersåker . . . . . 48·0	Lagmansered . . . 8·4	Vitaby . . . . . 26·8	Alster . . . . . 20·0
Burlöv . . . . . 47·9	Ljungby . . . . . 8·2	Norra Svalöv . . . . 26·0	Valbo . . . . . 19·6
Ljusdal . . . . . 47·9	Växtorp . . . . . 8·1	Igelösa o. Västra Odarslöv 25·8	Hassela . . . . . 19·0
Gårdsby . . . . . 47·7	Alster . . . . . 7·4	Gårdsby . . . . . 25·1	Norberg . . . . . 18·9
Näskott . . . . . 46·6	Lövånger . . . . . 7·4	Skön . . . . . 24·7	Nederkalix . . . . . 18·6
Grangärde . . . . . 45·7	Kimstad . . . . . 7·0	Älvkarleby . . . . . 24·6	Vibyggerå . . . . . 17·9
Sveg . . . . . 45·0	Grava . . . . . 7·0	Frustuna . . . . . 24·6	Strövelstorp . . . . . 17·7
Värnamo . . . . . 43·9	Östra Tommarp . . . 6·9	Rystad . . . . . 24·6	Lindesbergs landskomm. 17·3
Gränna landskommun . 43·3	Nässjö landskommun . 6·8	Vadsbro . . . . . 24·2	Lycksele . . . . . 17·0

delade efter bostädernas upplåtelseformer.

1		2		3		4	
Antal bostäder *i eget hus på egen grund* i % av samtliga (forts.)		Antal bostäder *i eget hus på annans mark* i % av samtliga (forts.)		Antal bostäder *i annans hus, upplåtet mot avgäld,* i % av samtliga (forts.)		Antal bostäder *i annans hus, fritt upplåtet,* i % av samtliga (forts.)	
Fässberg	42·8	Norra Fågelås	6·7	Björkäng	23·7	Motala landskommun	16·4
Växtorp	41·6	Ånsta	6·6	Umeå landskommun	23·7	Mönsterås	16·3
Hassela	39·7	Lycksele	6·4	Ljustorp	23·6	Roma	16·2
Längbro	37·1	Misterhult	6·3	Ljusdal	23·5	Stora Mellösa	15·8
Gällivare, del av	37·0	Hassela	6·3	Gränna landskommun	23·2	Uråsa	15·7
Ramdala	36·9	Rasbo	6·2	Reftele	23·2	Näskott	15·5
Björke	36·3	Björke	6·2	Länghem	22·9	Länghem	15·4
Norra Svalöv	36·1	Solna	6·1	Simtuna	21·2	Misterhult	15·3
Simtuna	36·1	Råneå	5·8	Västerås-Barkarö	21·0	Burlöv	15·1
Husby	34·9	Sveg	5·7	Asarum	20·7	Gårdsby	15·0
Bro	34·4	Vissefjärda	5·6	Sveg	20·3	Värnamo	14·9
Örby	33·6	Västerås-Barkarö	5·4	Enslöv	20·1	Ottarp	14·9
Gudmundrå	32·8	Roma	5·1	Vara	20·0	Ramdala	14·4
Högbo	31·5	Värnamo	4·9	Längbro	18·5	Vitaby	14·4
Rystad	30·8	Örgryte	4·8	Gällivare, del av	18 5	Fässberg	14·4
Frustuna	29·3	Medelplana	4·8	Svedala	17·9	Klinte	14·3
Valbo	29·3	Skinnskatteberg	4·7	Roma	16·9	Örgryte	14·3
Älvkarleby	27·1	Bygdeå	4·7	Kumla	16·6	Svedala	13·8
Hovmantorp	26·2	Leksand	4·6	Lycksele	16·6	Östra Tommarp	13·2
Ekeberga	25·9	Oviken	4·6	Skäfthammar	16·4	Växtorp	12·4
Färnebo	25·4	Grangärde	4·4	Lindesbergs landskomm.	16·3	Oviken	12·3
Misterhult	25·3	Vitaby	4·1	Stora Mellösa	16·1	Ljustorp	12·2
Norrbärke	24·5	Kumla	4·0	Mönsterås	15·9	Fuxerna	12·1
Ljusnarsberg	24·2	Knutby	3·5	Bolstad	15·1	Umeå landskommun	12·0
Ånsta	23·6	Frustuna	3·5	Alster	14·6	Högbo	11·9
Västanfors	22·4	Östuna	3·4	Stora Tuna	13·7	Enslöv	11·8
Västerås-Barkarö	21·6	Ljustorp	3·0	Ottarp	13·5	Vissefjärda	10·9
Asarum	21·3	Östra Eneby	2·9	Vinslöv	13·3	Asarum	10·6
Motala landskommun	20·8	Ljusnarsberg	2·9	Slättåkra	13·1	Kumla	10·4
Norra Råda	20·7	Björkvik	2·8	Strövelstorp	12·7	Vinslöv	10·0
Skön	19·4	Hemse	2·8	Krokstad	11·9	Örby	9·7
Rasbo	18·3	Ottarp	2·8	Vissefjärda	11·3	Bolstad	9·4
Lofta	18·0	Björkäng	2·7	Östra Tommarp	11·2	Stora Tuna	9·4
Knutby	16 5	Övergran	2·6	Grava	11·2	Ucklum	8·6
Fuxerna	16·1	Norrbärke	2·4	Väddö	10·2	Väddö	8·5
Övergran	15·8	Skön	2·3	Oviken	9·5	Hemse	8·3
Örgryte	15·2	Undersåker	2·3	Södra Mellby	9·0	Algutsrum	8·2
Norra Fågelås	15·2	Stora Tuna	2·2	Jämshög	8·8	Reftele	8·1
Norberg	15·1	Skäfthammar	2·1	Råneå	8·3	Bygdeå	7·6
Kimstad	14·0	Gudmundrå	2·1	Klinte	8·2	Ås	7·5
Björkvik	12·6	Husby	1·8	Västkinde	7·5	Södra Mellby	7·4
Östra Eneby	12·0	Ljusdal	1·8	Vibyggerå	6·3	Jämshög	7·3
Vadsbro	9·8	Vadsbro	1·7	Ucklum	5·3	Slättåkra	7·3
Medelplana	9·6	Stora Malm	1·5	Ramdala	5·2	Krokstad	6·8
Skinnskatteberg	9·0	Färnebo	1·5	Ås	4·7	Vara	6·6
Skäfthammar	8·9	Bro	1·4	Bygdeå	4·6	Ljungby	5·8
Åtvid	8·7	Burlöv	0·9	Uråsa	4·3	Björkäng	5·3
Gråmanstorp	6·7	Lindesbergs landskomm.	0·9	Nederkalix	3·8	Älvkarleby	4·7
Lagmansered	4·5	Norra Svalöv	0·8	Leksand	3·1	Lövånger	4·3
Solna	4·3	Näskott	0·7	Algutsrum	2·9	Råneå	3·8
Östuna	3·4	Svedala	0·5	Lövånger	1·7	Nässjö landskommun	3·4
Stora Malm	2·2	Högbo	0·3	Hemse	1·4	Leksand	2·9
Igelösa o. Västra Odarslöv	0·5	Längbro	—	Hasslö-Aspö	0·7	Hasslö-Aspö	1·5
Samtliga orter	43·1	Samtliga orter	10·2	Samtliga orter	25·3	Samtliga orter	21·4

i de små enfamiljshusen än i flerfamiljshusens smålägenheter, beror huvudsakligen på, att takhöjden är avsevärt mindre i det förra än i det senare slaget av bostäder (resp. 1·9 à 2·1 och 2·3 à 2·5 m.).

Med avseende på besittningsformen kunna boningshusen från husägarens synpunkt endast fördelas i tvenne grupper, nämligen hus på fri och hus på ofri grund. Ställer man sig däremot på bostadsinnehavarens ståndpunkt, böra bland de hushåll, som bebo dessa hus, utskiljas icke blott sådana med egen bostad på egen grund eller på annans mark utan även sådana, vilka med eller utan avgäld bebo andra tillhöriga bostadslägenheter. Som tab. 28, kol. 16—19, utvisar, bebodde av samtliga 64 585 hushåll 34 419 eller 53·3 % egna hus, medan 30 166 eller 46·7 % voro inhysta i byggnader i andras ägo. Av husägarfamiljernas bostäder lågo 27 822 eller 43·1 % av samtliga på fri och egen grund och 6 597 eller 10·2 % på annans mark. Av de i byggnader i andras ägo bosatta hushållen erlade 16 327 eller 25·3 % särskild avgäld för sina bostäder, medan 13 839 eller 21·4 % innehade dem avgiftsfritt.

Skärskådas närmare hushållens bostadsbesittning inom olika bygder med ledning av tab. ÅÅ, där de undersökta socknarna grupperats efter de olika upplåtelseformernas relativa frekvens, och riktas först uppmärksamheten på, i vilken utsträckning bostadsinnehavarna bebo *eget hus på egen grund*, kunna tabellens uppgifter i detta avseende sammanfattas på följande sätt:

Antal bostäder i eget hus på egen grund i % av samtliga:	under 10·0 %	10·0— 19·9 %	20·0— 29·9 %	30·0— 39·9 %	40·0— 49·9 %	50·0— 59·9 %	60·0— 69·9 %	70·0— 79·9 %	80·0 % o. däröver
Antal orter	11	12	15	13	11	17	20	3	6

Efterses i tab. ÅÅ, vilka orter ingå i de särskilda kategorierna, befinnas de 29 kommuner, vilka utmärka sig för mycket högt antal egna hem (60 % och däröver), övervägande utgöras av socknar, där natur- och näringsförhållandena framkallat en talrik befolkning av småbrukare, egnahemsägare, fiskare o. d.

Såsom är att vänta, sammanfalla egnahemssocknarna i huvudsak med de kommuner, där enfamiljshusen förhärska. I vissa trakter utgöras dock dylika småhus i avsevärd utsträckning av stugor *på andras ägor*, uppförda på markområden, vilka innehavas antingen fritt eller mot särskild avgäld i penningar eller någon gång i dagsverken. Utbredningen av denna inom undersökningsområdet i 6 597 fall representerade bostadstyp belyses genom följande tablå:

Antal bostäder i eget hus på annans mark i % av samtliga:	0·0 %	0·1— 4·9 %	5·0— 9·9 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0 % o. däröver
Antal orter	1	39	29	17	9	4	2	2	2	3

Undersökas närmare de 13 socknar, där på grund av jordegendomsförhållandena eller av andra skäl 20 % och däröver av bostadshusen äro belägna på ofri grund, befinnas i 5 av dem (Älvkarleby, Motala landskommun, Asarum, Fuxerna och Valbo) dessa husägare i mera osäker ställning merendels utgöras av industriarbetare, medan å övriga orter (Algutsrum, Ramdala,

Jämshög, Vinslöv, Igelösa och Västra Odarslöv, Ås, Ucklum och Örby) huvudmassan består av husmän och torpare, som själva äga byggnaderna å de arrenderade jordlägenheter de bebo.

Ofördelaktigare ställda ur bostadsbesittningens — ehuru, som nedan skall utvisas, icke alltid ur bostadsutrymmets synpunkt — äro de hushåll, som bebo *andras hus.*

För nyttjanderätten erlägga 16 327 av dessa särskild *avgäld*, vilken kan betecknas som arrende, när avtalet i första rummet avser upplåtelse av jord och mera som en bisak rätten att begagna däråt uppförda hus, men som hyra i de fall, då byggnadens begagnande är det huvudsakliga. I förevarande kortfattade framställning kan dock den gradvisa övergången mellan dessa båda former för upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom icke närmare utredas, utan endast en översikt meddelas över samtliga de bostäder på landsbygden, vilka äro inredda i andra tillhöriga hus och upplåtna mot avgäld. En tablå, utvisande denna bostadsforms frekvens, meddelas här nedan:

Antal bostäder i annans hus, upplåtet mot avgäld, i % av samtliga:	under 5·0 %	5·0— 9·9 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0— 44·9 %	45·0— 49·9 %	50·0 % o. däröver
Antal orter	9	9	11	11	18	20	3	13	5	2	7

Av vad förut yttrats rörande karaktären av de mot avgäld upplåtna bostäderna, torde framgå, att dessa kunna vara mycket talrika, ej blott inom förstads- och industrikommuner, som hysa en talrik, till hyreslägenheter hänvisad arbetarbefolkning, utan även inom sådana jordbrukssocknar, där torpar- och arrendatorssystemet florerar. Exempel på förstnämnda förhållande erbjuda Solna, Östra Eneby, Motala landskommun, Örgryte och Högbo, medan såsom typiska i sistnämnda avseende kunna anföras Gråmanstorp, Lagmansered och Bro. Inom de kombinerade jordbruks- och industrikommunerna Stora Malm, Åtvid, Misterhult, Medelplana, Färnebo och Ljusnarsberg synas både hyresgästs- och arrendatorskategorierna vara jämförelsevis talrikt företrädda.

Den omständigheten, att jordupplåtelsen ofta är huvudsak och bostadsupplåtelsen bisak, leder uppmärksamheten på huvudanledningen till, att bostadsfrågan som hyresfråga knappast existerar på den rena landsbygden, nämligen att här sättet för bostadsbehovets tillfredsställande ännu i väsentlig mån kvarstår på naturahushållningens ståndpunkt och endast i mindre utsträckning är förenat med kontanta utlägg för bostadsinnehavaren.

Till belysning härav kan ytterligare tjäna, att inom undersökningsområdet 13 839 hushåll eller 21·4 % av samtliga utan hyres- eller arrendeavtal åtnjöto sina bostäder *fritt* på grund av tjänst eller annan orsak. Hur förhållandet gestaltade sig å de särskilda orterna, upplyser följande översikt:

Antal bostäder i annans hus, fritt upplåtet, i % av samtliga:	under 5·0 %	5·0— 9·9 %	10·0— 14·9 %	15·0— 19·9 %	20·0— 24·9 %	25·0— 29·9 %	30·0— 34·9 %	35·0— 39·9 %	40·0— 44·9 %	45·0— 49·9 %	50·0 % o. däröver
Antal orter	6	17	20	18	8	8	5	9	6	3	8

Tab. ÄÄ. Bostäderna i de undersökta landskommunerna, landsdelsvis fördelade efter upplåtelseformer.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Landsdelar	Hela antalet bostäder	Därav i							
		eget hus på egen grund	eget hus på annans mark	annans hus, upplåtet mot avgäld	annans hus, fritt upplåtet	eget hus på egen grund	eget hus på annans mark	annans hus, upplåtet mot avgäld	annans hus, fritt upplåtet
		Antal				Procent			
Östra Sverige	11 504	2 307	1 228	4 139	3 830	20·0	10·7	36·0	33·3
Småland och öarna	7 928	3 639	793	2 155	1 341	45·9	10·0	27·2	16·9
Södra Sverige	7 712	3 591	1 750	1 293	1 078	46·5	22·7	16·8	14·0
Västra Sverige	13 655	5 576	1 383	3 969	2 727	40·8	10·1	29·1	20·0
Norra Sverige	23 786	12 709	1 443	4 771	4 863	53·4	6·1	20·1	20·4
Samtliga orter	**64 585**	**27 822**	**6 597**	**16 327**	**13 839**	**43·1**	**10·2**	**25·3**	**21·4**
Därav bostäder i enfamiljshus.	43 696	25 315	5 882	7 648	4 851	57·9	13·5	17·5	11·1
» » » flerfamiljshus	20 889	2 507	715	8 679	8 988	12·0	3·4	41·6	43·0

Av de 17 kommuner, vilka hava att uppvisa det proportionsvis högsta antalet fritt upplåtna bostäder (över 40 %), utgöras 12 av storgodssocknar i Mälarprovinserna samt Öster- och Västergötland med en talrik, i jordägarens bostäder boende statarbefolkning. Dessa kommuner äro Östuna, Knutby, Övergran, Rasbo, Björkvik, Frustuna, Vadsbro, Kimstad, Norra Fågelås, Längbro, Ånsta och Västerås-Barkarö. Återstående socknar inom gruppen, nämligen Skäfthammar, Stora Malm, Medelplana, Skinnskatteberg och Skön, bestå av sådana, där till jordbruksarbetarhushållen komma ett mera avsevärt antal industriarbetarfamiljer o. d., åtnjutande förmånen av fri bostad.

En sammanfattande bild av huru landsbygdens bostadsbesittningsförhållanden gestalta sig inom vissa större områden, erhålles genom tab. ÄÄ. Härav framgår, att de hushåll, som bebo eget hus på egen grund, äro talrikast i Nord- och Sydsverige samt Småland och öarna, vilka landsdelar ju innesluta talrika och vidsträckta småbonde- och småbrukarbygder. Lägre är jämförelsetalet för Västsverige, huvudsakligen beroende på den talrika, å mot avgäld upplåtna jordlägenheter bosatta torparbefolkningen, samt framför allt för Östsverige, varest finnes ett mycket stort antal bostäder i andras hus, vilka antingen fritt upplåtits till statare och vissa bruksarbetare eller också utarrenderats eller uthyrts till torpare, industriarbetare m. fl. De hushåll, vilka bo i egna stugor på ofri grund, påträffas talrikast i Södra Sverige.

3. De boende och bostäderna.

Sedan sålunda bostädernas antal, storlek o. s. v. blivit belyst, i den mån materialet det medgiver, synes uppmärksamheten lämpligen böra riktas på

Tab. ÖÖ. Landsbygden. De boende fördelade efter olika slag av bostäder.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Landsdelar	Antal boende i samtliga bostäder	Av 100 boende bodde följande antal i									
		enfamiljshus	flerfamiljshus	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	eget hus på egen grund	eget hus på annans mark	annans hus, upplåtet mot avgäld	annans hus, fritt upplåtet
Östra Sverige . .	46 517	59·0	41·0	8·9	49·0	18·5	23·6	21·9	9·4	39·4	29·3
Småland o. öarna	34 613	74·6	25·4	1·4	25·6	34·5	38·5	51·3	7·8	26·4	14·5
Södra Sverige .	32 881	78·9	21·1	0·9	17·9	37·8	43·4	49·1	22·4	16·3	12·2
Västra Sverige .	61 182	73·2	26·8	3·6	41·0	24·4	31·0	43·4	8·9	30·5	17·2
Norra Sverige .	111 066	75·2	24·8	8·8	42·6	23·4	25·2	59·1	5·3	18·7	16·9
Samtliga orter	286 259	72·5	27·5	5·9	38·4	25·8	29·9	47·6	9·0	25·3	18·1

det sätt, på vilket ifrågavarande utrymmen av befolkningen användas och utfyllas.

Hela den folkmängd, som vid tiden för bostadsräkningen förefanns i de undersökta socknarna, om man bortser från inom desamma belägna tättbebyggda orter, uppgick, som förut nämnts, till sammanlagt 289 828 personer.

I en bostadsstatistik, som till enhet tager hushållet, måste man emellertid bortse från invånarna i fattigvårds-, sjukvårds- och liknande anstalter, vilka ej kunna räknas till vanliga hushåll. Anstaltsbefolkningen i här ifrågavarande landskommuner utgjorde 3 569 personer, vadan den egentliga bostadsbefolkningen uppgår till 286 259 personer. Huru dessa fördela sig på olika slag av bostäder, belyses närmare av tab. 29 i tabellbilagan samt den därpå grundade tab. ÖÖ.

Av denna framgår, att av bostadsbefolkningen 207 491 personer eller 72·5 % bodde i enfamiljshus och 78 768 eller 27·5 % i flerfamiljshus. Den förra hustypens dominerande betydelse för landsbygdens bostadsförhållanden framträder sålunda än starkare vid en beräkning efter antalet boende än efter antalet bostäder (se sid. 251*).

Av de i enfamiljshus boende förfogade 2·5 % över enkelkök, enkelrum o. d., 33·5 % över ett rum och kök, 27·7 % över två rum och kök samt 36·3 % över bostäder med högre rumsantal, medan för flerfamiljshusens vidkommande sifferraden 14·8, 51·3, 21·1 och 12·8 % tyder på väsentligt trängre lägenheter.

Ser man slutligen efter rättsgrunden för bostadsinnehavet, bodde 136 195 personer eller 47·6 % i eget hus på egen grund och 25 842 eller 9·0 % i eget hus på annans mark, medan 72 304 eller 25·3 % innehade bostäder i andras hus upplåtna mot avgäld och 51 918 eller 18·1 % fritt upplåtna bostäder. Jämföras nämnda procenttal med de ovan sid. 259* efter hushålls-(bostads-)antalet beräknade, sammanfalla siffrorna för hyreslägenheterna, medan de egna hemmen förete icke oväsentligt högre samt de fria bostäderna och husen på ofri grund lägre relationstal, när boendeantalet lägges till grund.

Tab. AAA. Landsbygden. Relativa antalet barn samt inhyrande och inneboende inom olika lägenhetskategorier.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Landsdelar	Antal barn (under 15 år) i % av samtliga boende	Därav i				Antal inhyrande och inneboende i % av samtliga boende	Därav i			
		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök
Östra Sverige . .	32·5	24·5	38·2	32·9	23·5	1·7	0·9	1·2	1·6	3·1
Småland och öarna	33·3	18·2	36·5	36·0	29·2	1·6	1·1	0·7	1·4	2·4
Södra Sverige . .	34·8	18·6	38·4	39·7	29·3	2·0	2·0	0·8	1·6	2·7
Västra Sverige . .	32·5	26·9	37·0	32·3	27·3	2·0	1·5	1·3	1·9	2·9
Norra Sverige . .	35·5	33·3	38·5	35·8	30·7	1·6	1·4	1·0	1·5	2·7
Samtliga orter	34·0	29·6	37·9	35·5	28·5	1·7	1·3	1·1	1·6	2·8

Tab. 29 ger ävenledes vid handen, att de särskilda orterna förete ganska betydande avvikelser från de allmänna genomsnitten, men då dessa genomgående gå i nyss antydd riktning, kommer en ortsgruppering efter boendesiffrorna föga att skilja sig från den, som ovan sid. 260* ff. verkställts på grundval av bostadstalen. Under hänvisning till denna må man därför inskränka sig till att i tab. ÖÖ angiva de boendes procentuella fördelning på olika slag av lägenheter allenast för vissa större geografiska områden.

Av betydelse för ett riktigt bedömande av bostadsfrågan är emellertid att känna icke blott bostadsbefolkningens antal utan även dess sammansättning. Ur denna synpunkt intresserar först barnantalet i de undersökta bostäderna. Tillhopa förefunnos, som av tab. 30 och den därpå byggda tab. AAA framgår, 97 329 barn, motsvarande 34·0 % av samtliga boende. Detta procenttal är högre än motsvarande för stadssamhällena (31·2 %) men lägre än för landskommunernas tättbebyggda orter (37·8 %). Barnprocenten är högre i Nord- och Sydsverige än i landets mellersta delar. Ser man på de särskilda slagen av bostäder, är barnantalet förhållandevis högst i 1 rum och köks-lägenheterna och minst i bostäder om 3 och flera rum och kök.

Nu berörda tabeller angiva tillika antalet inhyrande och inneboende i de redovisade bostäderna. Tillsammantagna utgöra dessa 4 926 eller 1·7 % av de boende. Till övervägande del förefinnas dylika andrahandshyrande i de större lägenheterna, där de utgöra 2·8 % av de boende, varemot småbostäderna äro så gott som fria från främmande element. Det torde därför kunna sägas, att någon inneboendefråga knappast existerar på den svenska landsbygden.[1]

En mellanställning mellan nu berörda främmande personer och familjemedlemmarna intaga till hushållet hörande arbetsbiträden. Särskilda

[1] Framhållas må dock, att bostadsräkningsuppgifterna av naturliga skäl icke lämna några upplysningar om den del av inneboendefrågan, som sammanhänger med vuxna barns, fosterbarns och släktingars samt lärlingars och gesällers obehöriga samboende inbördes eller med familjen.

Tab. BBB. Landsbygden. Relativa antalet tjänstefolk m. fl. inom olika lägenhetskategorier (103 landskommuner).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Landsdelar	Tjänstefolk m. fl. i samtliga bostadslägenheter		Tjänstefolk m. fl. i % av samtliga boende i						
	antal	i % av de boende	enkelkök, enkelrum, m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 o. fl. rum och kök
Östra Sverige	2 259	5·5	0·6	1·0	4·3	9·3	15·9	17·3	28·4
Småland och öarna	1 406	4·1	0·4	0·7	1·8	4·4	7·2	10·4	19·2
Södra Sverige	1 889	5·7	—	0·7	1·3	4·1	9·5	16·1	27·7
Västra Sverige	2 462	4·0	0·4	0·8	2·2	5·3	7·7	12·2	25·2
Norra Sverige	2 796	2·9	0·5	1·1	2·4	4·2	6·6	9·0	15·2
Samtliga orter	**10 812**	**4·1**	**0·5**	**0·9**	**2·2**	**5·0**	**8·5**	**12·2**	**22·7**

uppgifter om dessa hava insamlats för de 103 socknar, som berördes av 1913—14 års bostadsräkning. Enligt dessa uppgifter, vilka landsdelsvis sammanställts i tab. BBB, förefunnos i de undersökta hushållen 10 812 arbetsbiträden, motsvarande 4·1 % av bostadsbefolkningen. Att denna siffra icke oväsentligt överstiger den förut för stadssamhällena framräknade (3·0 %), beror på, att medan denna senare så gott som uteslutande innefattar hembiträden, ingå i förstnämnda tal tjänstefolk, anställt såväl för hushållet som för jordbruksdriften. Som av tab. BBB framgår, stiger tjänstefolksprocenten starkt med växande storlek hos bostaden.

Efter denna översikt av bostadsbefolkningens antal och sammansättning må uppmärksamheten riktas på de boendes fördelning efter utrymmet i bostäderna.

En detaljerad fördelning av bostäderna efter antalet i dem boende meddelas i lokalmonografiernas tab. F. Av denna framgår, hurusom enkelrummen och spisrummen företrädesvis hysa en- och tvåpersonshushåll, medan lägenheterna fr. o. m. 1 rum och kök utgöra de egentliga familjehushållens bostäder. Tabellen ger även en åskådlig bild av, huru starkt befolkade särskilt vissa mindre bostadslägenheter äro, och i detta avseende kompletteras dess uppgifter för samtliga bostadsräkningssocknar, länsvis grupperade, genom tabellbilagans tab. 31. Denna tabells uppgifter kunna för undersökningsområdet i dess helhet sammanfattas som följer:

	Av 100 begagnade bostäder hade följande ett antal boende av:									
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10 o. fl.**
Samtliga bostäder	9·8	15·3	16·3	16·0	13·2	10·5	7·5	5·2	3·1	3·6
Småbostäder (t. o. m. 2 rum och kök)	11·6	17·3	17·2	15·9	12·4	9·6	6·6	4·4	2·5	2·5

Huru förhållandet gestaltar sig i olika landsdelar, belyses av följande tablå, varvid a) betecknar samtliga bostäder, b) småbostäder (t. o. m. 2 rum och kök):

			Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter
Av 100 bebagg-nade bostäder hade följande	t. o. m. 4 boende	a)	64·4	56·8	59·8	56·0	52·8	56·9
		b)	*68·9*	*64·3*	*64·8*	*61·3*	*57·5*	62·0
	5 o. fl. boende	a)	35·6	43·2	40·2	44·0	47·2	43·1
		b)	*31·1*	*35·7*	*35·2*	*38·7*	*42·5*	38·0

En antydan om hur boendetätheten ställer sig på olika orter, lämna tvivelsutan nu berörda siffror, särskilt i den mån de avse den inbördes tämligen enhetliga gruppen småhägenheter. Men även inom denna kategori förefinnas ganska avsevärda storleksåtskillnader, och en mera exakt uppfattning om nu berörda spörsmål kan först vinnas, om hänsyn tages icke blott till lägenheterna utan även till rummen.

En dylik undersökning har verkställts i tab. 32, varest redovisas antalet mindre bostäder (om 1—4 rum) med mer än två boende per rum (inr. kök, se sid. 236*) samt antalet däri förefintliga personer inom de undersökta socknarna av varje län, varav ett med procentsiffror belyst sammandrag efter landsdelar meddelas i tab. CCC.

Härav framgår, att av ifrågavarande slag av bostäder 16 726 eller 29·7 %, bebodda av 111 601 personer eller 46·8 % av dessa lägenhetskategoriers hela befolkning, i genomsnitt räknade mera än två boende per rum. Enligt de bostadsräkningar, som tidigare utförts för vissa städer, har vid denna gräns överbefolkning ansetts inträda. De betänkligheter, som, med hänsyn till de i hög grad växlande bostadstyperna i olika landsdelar, ovan sid. 148* uttalats gent emot det generella användandet av en dylik gräns för stadssamhällena, torde givetvis även få anses gälla i fråga om landskommunerna. Dock antyder överallt den valda gränsen en ganska betydande grad av trångboddhet, och denna synes, av siffrorna i tab. CCC att döma, hastigt tilltaga, ju mindre lägenhetstypen är och ju längre norrut i landet man kommer.

Dock må det beaktas, att landsbygdens säregna byggnads- och bostadsförhållanden delvis förhindra lika exakta beräkningar av bostadsutrymmet, som förut verkställts för städernas vidkommande. Å ena sidan skulle, med hänsyn till landsbygdsbefolkningens vana att, särskilt vintertid, tränga sig samman i ett enda rum, ehuru flera finnas i huset, anförda, redan i och för sig höga siffror te sig ännu ogynnsammare, därest till grund för beräkningen kunde läggas icke, som här skett, samtliga de boningsrum, över vilka hushållet förfogar, utan endast de av dessa, som i större utsträckning användas till dagligrum och enkannerligen till sovrum. Å andra sidan måste vid bedömande av det relativa bostadsutrymmet hänsyn tagas därtill, att, särskilt i norra Sverige, ett stort antal allmogefamiljer förutom vinterbostaden innehava och använda särskilda i förestående beräkningar ej medtagna sommarbostäder. Därjämte finnas å nästan varje bondgård ladugårdskammare, skullar o. d. utrymmen, vilka, ehuru de ej pläga räknas såsom rum, dock kunna användas och ofta faktiskt användas som sovrum åtminstone under den blidare årstiden.

Tab. CCC. Landsbygden. Mindre bostadslägenheter med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Landsdelar	Av 100 mindre bostäder hade följande antal mer än 2 boende pr rum	Därav bostäder om				Av 100 boende i mindre bostäder bodde följande antal i bostäder med mer än 2 boende pr rum	Därav i bostäder om			
		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum
Östra Sverige . . .	29·2	37·3	34·5	15·8	7·0	46·2	63·3	54·9	29·5	14·8
Småland och öarna .	20·1	16·7	30·7	16·7	7·1	34·7	39·6	53·3	30·8	14·2
Södra Sverige . . .	17·1	12·1	32·6	15·4	4·7	31·6	35·4	57·9	29·8	10·6
Västra Sverige . . .	28·9	34·1	40·4	18·3	8·1	45·6	62·0	61·9	33·5	16·1
Norra Sverige . . .	37·0	50·5	43·6	26·3	12·4	55·0	76·5	65·5	43·8	22·7
Samtliga orter	29·7	41·9	39·1	19·7	8·5	46·8	69·7	61·1	35·6	17·0

Ett sammanfattande uttryck för boendetätheten å en viss ort eller inom en viss befolkningsgrupp erhålles genom att beräkna antalet boende per rum. Då, såsom förut anförts, de undersökta socknarnas egentliga bostadsbefolkning uppgick till 286 259 personer och dessa förfogade över inalles 191 167 rum (och kök), komma i medeltal för hela undersökningsområdet 1·5 boende per rum eller om man vill undvika decimaler, 150 boende per 100 rum. Denna siffra är lägre än motsvarande för de tättbebyggda orterna (193) men väsentligt högre än stadssamhällenas genomsnittssiffra (132). Huru dessa förhållanden gestaltade sig inom olika slag av bostäder, framgår av tabellbilagans tab. 33.

För enfamiljshusen betecknas genomsnittliga boendetätheten med siffran 144 boende per 100 rum, medan för flerfamiljshusen beräknats det om väsentligt större trångboddhet vittnande talet 168. Nämnda genomsnittstal påverkas dock i hög grad av, att bostäderna inom sistnämnda hustyp i allmänhet äro mindre än i den förstnämnda. Uppdelar man de olika bostadstyperna efter rumsantal, befinnes, att i enfamiljshusen bostäderna om ett enda rum (kök) i genomsnitt räknade 318 boende per 100 rum, om ett rum och kök 216, om två rum och kök 157 och om 3 o. fl. rum och kök 102, medan för flerfamiljshusen motsvarande tal bliva resp. 240, 204, 138 och 100, sålunda genomgående lägre.

Delvis inverkar även nu berörda faktor på boendetätheten inom olika upplåtelseformer av bostäder.

En närmare granskning av de i tab. 33, kol. 13—16, meddelade uppgifterna angående antalet boende per 100 rum i bostäder, innehavda med olika rättsgrunder, synes utvisa, att enfamiljshusens relativt gynnsamma boendesiffra egentligen är karakteristisk för de bonde- och småbrukarhushåll m. fl., som bebo eget hus på egen grund (i genomsnitt 138 boende per 100 rum). Däremot stiger jämförelsetalet till 147 för lägenhetsinnehavarfamiljerna i egna stugor på annans mark, till 158 för de avgiftsfritt boende hushållen i herr-

gårdarnas statlängor och brukens arbetarbostäder samt till 174 för de torpar- och arbetarfamiljer m. fl., vilka arrendera eller förhyra andra tillhöriga lägenheter. Beträffande resp. 10, 4 och 17 av de undersökta socknarna befanns befolkningen inom sistnämnda trenne bostadskategorier vara så trångbodd, att i genomsnitt 2 personer och däröver kommo på varje rum.

Tab. 33 anger även, huruledes nu berörda förhållanden gestalta sig inom olika län. Sammanfattas länssiffrorna till medeltal för större landsdelar och utskiljas småbostäder (t. o. m. 2 rum och kök), erhålles följande uppställning:

		Östra Sverige	Småland o. öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Samtliga orter
Antal boende pr 100 rum i	samtliga bostäder . . .	149	132	119	149	171	**150**
	småbostäder	186	161	151	187	209	**187**

Tablån utvisar, att boendetätheten företer ganska betydande växlingar inom olika landsdelar. Vare sig man riktar uppmärksamheten på större eller på mindre bostäder, befinnes Småland (och öarna) samt södra Sverige utmärka sig för låga och norra Sverige för höga boendesiffror, medan övriga landsdelar intaga en mellanställning. Anledningen härtill är tydligen det förut påpekade förhållandet, att särskilt de mindre bemedlade klasserna i allmänhet förfoga över åtminstone till rumsantalet avsevärt större lägenheter i södra än i norra delen av vårt land.

Mera givande än en analys av dylika abstrakta genomsnittstal är likväl en undersökning av, huru dessa förhållanden gestalta sig inom de särskilda bostadsräkningssocknarna. Angående boendetätheten inom var och en av dessa innehållas uppgifter i såsom manuskript föreliggande sockentabeller, varur i tab. DDD siffror för antalet boende per 100 rum i samtliga bostadslägenheter sammanställts med motsvarande tal för de egentliga småfolksbostäderna (t. o. m. 2 rum och kök). För undersökningsområdet i dess helhet kunna siffrorna i denna tabell sammanfattas på följande sätt:

Antal boende pr 100 rum:		under 100	100—124	125—149	150—174	175—199	200—224	225—249	250 o. däröver
Antal orter med ovanstående antal boende i	samtliga bostäder	7	19	39	26	13	3	1	—
	bostäder t. o. m. 2 rum och kök	—	6	17	28	30	20	6	1

Den höga boendetätheten av 200 invånare och däröver per 100 rum i samtliga lägenheter uppvisa de båda lappmarkssocknarna Gällivare och Lycksele, kustlandssocknen Råneå i Norrbotten samt stenhuggar- och fiskarkommunen Hasslö-Aspö i Blekinge skärgård.

Läggas de egentliga småfolksbostäderna (t. o. m. 2 rum och kök) till grund, komma ytterligare över den angivna gränsen ej mindre än 23 landskommuner, därav 13 belägna i norra, 5 i västra och 5 i östra Sverige.

För gott bostadsutrymme (mindre än 100 boende per 100 rum i samtliga bostäder) utmärka sig Södra Mellby (86), Strövelstorp (89), Klinte (90), Östra Tommarp (94), Ottarp (95), Väddö (96) och Våxtorp (99). Av dessa

Tab. DDD. Boendetätheten i de undersökta landskommunerna.

1	2	3	1	2	3
Orter	Antal boende pr 100 rum i		Orter	Antal boende pr 100 rum i	
	samtliga bostäder	bostäder t. o. m. 2 rum och kök		samtliga bostäder	bostäder t. o. m. 2 rum och kök
Gällivare, del av	242	267	Medelplana	143	171
Hasslö-Aspö	218	232	Grava	143	177
Lycksele	204	245	Husby	143	191
Råneå	203	245	Fässberg	142	188
Norra Råda	199	233	Örgyte	142	203
Skinnskatteberg	197	226	Näskott	141	169
Nederkalix	189	231	Lagmansered	140	161
Gudmundrå	186	215	Misterhult	138	166
Grangärde	183	207	Västkinde	138	157
Sveg	183	224	Alster	138	187
Ljusnarsberg	180	209	Hovmantorp	137	164
Västerås-Barkarö	180	212	Övergran	135	171
Stora Malm	179	209	Ekeberga	135	167
Älvkarleby	178	202	Ramdala	135	161
Norrbärke	176	212	Reftele	133	161
Färnebo	175	214	Asarum	132	163
Norberg	175	202	Slättåkra	132	150
Skön	174	210	Rasbo	131	164
Ljustorp	173	201	Värnamo	131	157
Undersåker	173	210	Stora Mellösa	131	160
Bygdeå	173	214	Kimstad	130	175
Västanfors	171	197	Vissefjärda	130	161
Lövånger	171	208	Björkäng	129	140
Skäfthammar	168	189	Kumla	129	159
Fuxerna	167	207	Mönsterås	127	153
Umeå landskommun	167	212	Gårdsby	125	156
Leksand	166	201	Bolstad	125	158
Länghem	165	189	Enslöv	124	156
tvid	163	190	Simtuna	122	154
Östra Eneby	163	196	Ås	120	135
Björkvik	161	194	Ucklum	119	166
Norra Fågelås	159	195	Hemse	118	139
Gränna landskommun	158	180	Ljungby	116	138
Nässjö landskommun	157	179	Roma	116	138
Knutby	155	179	Solna	114	159
Stora Tuna	155	180	Vibyggerå	114	144
Valbo	155	187	Igelösa och Västra Odarslöv	111	127
Örby	154	197	Vara	111	119
Ånsta	154	193	Vitaby	110	143
Ljusdal	154	200	Norra Svalöv	109	133
Jämshög	152	176	Björke	108	147
Krokstad	152	166	Burlöv	108	135
Lindesbergs landskommun	151	180	Algutsrum	107	130
Östuna	148	174	Gråmanstorp	107	131
Längbro	147	174	Vinslöv	107	134
Rystad	146	187	Svedala	106	120
Bro	146	186	Växtorp	99	111
Högbo	146	175	Väddö	96	130
Oviken	145	181	Ottarp	95	108
Vadsbro	144	182	Östra Tommarp	94	102
Uråsa	144	184	Klinte	90	126
Lofta	144	179	Strövelstorp	89	126
Hassela	144	190	Södra Mellby	86	119
Frustuna	143	182			
Motala landskommun	143	169	Samtliga orter	150	187

socknar, vilka merendels hysa en talrik småbonde- och småbrukarbefolkning, äro 4 belägna i Skåne, 1 i södra Halland, 1 å Gottland samt 1 i Uppland.

Inför dessa i regel sålunda nog så höga boendetäthetssiffror reser sig frågan, om desamma häntyda på, att bostadsstandarden är lägre i våra landskommuner än på landsbygden i andra länder. Tyvärr äro emellertid som förut nämnts, de bostadsräkningar, som meddela sifferuppgifter härom mycket fåtaliga. Beträffande våra nordiska grannländer föreligga dylika siffror blott för Finland genom vissa av subkommittén för den obesuttna befolkningen verkställda undersökningar (se sid. 19*). Enligt dessa kommo år 1901 i landskommunerna i medeltal 240 boende per 100 rum, sålunda ett väsentligt högre tal än för Sverige. Vad Tyskland beträffar, synas åter de uppgifter, som föreligga för Badens (1900) och Würtembergs (1905) landskommuner, genom jämförelsetalen resp. 144 och 135 tyda på en något lägre genomsnittlig boendetäthet än i vårt land. På landsbygden i England bodde år 1911 42·9 % av befolkningen i bostäder med mindre än 1 person per rum, 50·5 % i sådana med 1—2 och endast 6·6 % i sådana med mer än 2 boende per rum, men synes det mera ovisst, i vad mån man i detta starkt utpräglade industriland kan tala om landsbygdsförhållanden i vår mening.

Liksom i fråga om städer och stadsliknande samhällen har även i fråga om landskommunerna undersökningen rörande bostadsstandarden fördjupats till att avse särskilt de delar av befolkningen, som kunna anses tillhöra de mindre bemedlade klasserna.

För avgränsning av denna befolkningsgrupp har man i första hand använt sig av de uppgifter om den taxerade inkomstens storlek, vilka efter enahanda grunder som för stadssamhällena (se sid. 158*) införts även på bostadsuppgifterna för landsbygden. Därvid har, med ledning av vissa inom socialstyrelsen verkställda dyrortsgrupperingar och i enlighet med vid tiden för bostadsräkningen rådande prisförhållanden, gränsen mellan mera och mindre bemedlade ansetts böra dragas vid ett inkomstbelopp av 1 500 kr. för vissa jordbrukssocknar med svagare utvecklad penninghushållning och låg prisnivå,[1] medan för övriga kommuner man valt inkomststrecket 2 000 kr. Vid en uppdelning efter dessa grunder av bostadsinnehavarna visade det sig emellertid, att åtskilliga större jordbrukare stannade under nämnda inkomststreck. Då det, särskilt på grund av de år 1910 införda nya formerna för fastighetsägares inkomsttaxering, icke är uteslutet, att sådana hushåll av tillfälliga anledningar kunna komma att ett visst år tillföras en helt annan och lägre inkomstgrupp, än som motsvarar deras sociala ställning, har det visat sig nödigt att i fråga om jordbrukare vid uppdelningen även taga hänsyn till bostadsuppgifternas anteckningar om brukningsdelens storlek (resp. för 1912—13 års bostadsräkningsorter även fastighetens taxeringsvärde).

[1] Dessa äro: Östuna, Knutby, Övergran, Rasbo, Björkvik, Vadsbro, Rystad, Kimstad, Gränna landskommun, Refteleo, Uråsa, Gårdsby, Ljungby, Misterhult, Vissefjärda, Algutsrum, Roma, Björke, Västkinde, Ramdala, Växtorp, Ås, Ucklum, Krokstad, Lagmansered, Längham, Bolstad, Norra Fågelås, Medelplana, Bro, Stora Mellösa, Västerås-Barkarö och Simtuna.

Härvid har förfarits på sådant sätt, att såsom mera bemedlade även räknats alla ägare eller brukare av viss större jordareal, vilken i regel satts till 100 tunnland (c:a 50 har) odlad jord, men för vissa landsdelar med höga jordpris (såsom Skåne och Norrland) reducerats ned till 50 tunnland. I fråga om de av 1912—13 års bostadsräkning berörda fem socknarna har lagts till grund motsvarande taxeringsvärde, i det att i regel uteslutits ägare och brukare av jordbruksfastighet med ett taxeringsvärde av 25 000 kr. och däröver. Med tillämpning av nu berörda beräkningsgrunder torde man hava erhållit en i stort sett tillfredsställande uppdelning av landsbygdsbefolkningen på tvenne med avseende på levnadsfot och därmed även bostadsstandard väsentligen olikartade ekonomiska och sociala skikt.

Den så bildade gruppen av mindre bemedlade, vilken omfattar 61 194 bostadsinnehavare eller 94·7 % av samtliga hushåll, har därefter med användande av primäruppgifternas upplysningar om hushållsföreståndarens yrke uppdelats i olika socialgrupper.

Härvid hava i första hand utskilts *arbetarhushållen*, varvid med arbetare förståtts personer, som hava sin huvudsakliga inkomst av kroppsarbete hos enskilda arbetsgivare samt med dem socialt jämställda löntagare i det allmännas tjänst.[1]

Medan tillämpningen av denna grundsats är ganska lätt med avseende på de industriella yrkena, vållar inom jordbruksnäringen avgränsandet av de båda sociala huvudklasserna arbetsgivare och arbetare stora svårigheter. Av självägande småbrukare och småbönder torde sålunda många genom lönarbete hos andra komplettera det egna jordbrukets och kreaturshållets avkastning eller åtminstone genom arbetsbiträde betala den hjälp med dragare m. m. de från större gårdar pläga erhålla till sin jords brukning. Med ledning av uppgifterna rörande de särskilda brukningsdelarnas arealer (och taxeringsvärden) har det dock varit möjligt att utföra en i stort sett riktig gränsläggning mellan å ena sidan de mindre lägenhetsinnehavare, vilka väsentligen förtjäna sitt uppehälle genom lantbruksarbete på andras jord och därför böra anses som jordbruksarbetare, samt å andra sidan de större lägenhetsinnehavarna, som hämta sin huvudsakliga inkomst av eget jordbruk.

Såsom en särskild huvudklass hava dock måst redovisas *jordtorparna*, vilka intaga en mellanställning mellan företagare och arbetare. Torparen är nämligen å ena sidan, såsom innehavare av en mindre jordbrukslägenhet, lydande under en mer eller mindre närbelägen huvudgård, småbrukare, medan han å andra sidan, såsom gengäld för brukningsrätten, har skyldighet att utföra visst mått av lantarbete på denna huvudgård och därigenom blir jordbruksarbetare vid ett storbruk. Vad nu sagts gäller om torparklassen i södra och mellersta Sverige, medan Nordsveriges s. k. torpare i stor utsträckning själva äga sina torp.

Gränsen mellan dessa »odelstorpare» och andra torpare, som blivit i till-

[1] Framhållas må, att förevarande undersökning endast avser arbetare, som bilda egna hushåll, medan tjänare i husbondens kost, som ovan antytts, icke komma till synes, enär de inräknats i resp. arbetsgivares hushåll.

fälle att friköpa sina torp, å ena sidan, samt de sedan gammalt befintliga småbönderna och de genom nyare jorduppdelning tillkomna småbrukarna å den andra blir sålunda ganska svävande, ty samtliga besitta i regel jordbruk på 2—10 har åkerjord, varav brukarens familj med egna krafter kan hämta sitt väsentliga uppehälle. Det full besuttenhet givande bondebruket, för vars drivande jämväl måste användas lejd arbetskraft, består däremot vanligen av brukningsdelar på 10—50 har odlad jord. Innehavarna av dylika jordbruk hava antingen tillförts hemmansägarklassen eller hemmansarrendatorsgruppen, som omfattar brukare av andra tillhörig jord. Tillsammans med socknarnas småhandlare, hantverkare m. fl. näringsutövare utom jordbruket bilda dessa båda jordbrukarklasser huvudgruppen självständiga näringsidkare.

Till tjänstemannaklassen hava räknats lägre stats-, kommunal- och privattjänstemän, medan till kategorien pensionärer, understödstagare m. fl. förts socknarnas undantagsfolk, gratialister, inhysingar o. d., ävensom personer utan uppgivet yrke eller med obestämd sysselsättning.

För samtliga dessa grupper av mindre bemedlade belyses bostadsstandarden närmare genom tab. 34—36 i tabellbilagan, varav sammandrag meddelas i texttabell EEE.

Dessa tabeller utvisa först och främst (kol. 3—10), att bostadstypen ingalunda är densamma för samtliga mindre bemedlade, utan att den i hög grad växlar för olika grupper av sådana. Medan sålunda 8·1 % av arbetarhushållen i allmänhet och 9·0 % av jordbruksarbetarhushållen samt 7·2 % av jordtorparhushållen innehava bostäder om 3 rum och kök och däröver, äro motsvarande procenttal för hemmansägare 47·2, för näringsidkare i allmänhet 42·1, för lägre tjänstemän 23·1 samt för pensionärer, understödstagare m. fl. 14·3. Av samtliga mindre bemedlade hushåll bodde 21·3 % i dylika mera rymliga bostäder.

Tabellernas senare avdelning (kol. 11—18) redovisar boendetätheten, uttryckt genom antalet boende per 100 rum, vilket i genomsnitt för hushållen sammantagna utgör 158. Minst är trångboddheten inom den huvudsakligen av småhushåll sammansatta pensionärskategorien, där i genomsnitt endast 106 boende komma på 100 rum. Närmast i ordningen följa tjänstemän med genomsnittstalet 123 och därnäst hemmansägare och näringsidkare i allmänhet med resp. 140 och 143 till jämförelsetal. Väsentligt större är folktätheten inom familjer av arbetare och därmed jämställda, där de vanligen små bostäderna och stora barnskarorna bringa upp talen för arbetare till 189 (jordbruksarbetare 185) och för torpare ända till 201. Tager man hänsyn till, att sistnämnda befolkningsgrupp i vida större utsträckning än jordbruksarbetarklassen bebor enfamiljshus, synes förevarande undersökning giva vid handen, att de företräden, som från hygienisk och allmänt social synpunkt pläga tillskrivas enfamiljshuset som småfolksbostad framför flerfamiljshuset, i praktiken understundom kunna uppvägas genom med den mindre hustypens bristande utvidgningsmöjligheter förenade nackdelar, enkannerligen mindre bostadsutrymme per person.

Tab. EEE. Landsbygden. Bostadsstandarden inom de undersökta landskommunerna, fördelade på landsdelar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Landsdelar	Antal mindre bemedlade hushåll	Av 100 mindre bemedlade hushåll bodde följande antal i smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök)	D ä r a v							Antal boende pr 100 rum i bostäder, som innehades av mindre bemedlade hushåll	D ä r a v i						
			arbetarhushåll		jordtorparhushåll	näringsidkarhushåll		tjänstemannahushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll		arbetarhushåll		jordtorparhushåll	näringsidkarhushåll		tjänstemannahushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll
			samtliga	av jordbruksarbetare		samtliga	hemmansägare				samtliga	av jordbruksarbetare		samtliga	hemmansägare		
a) Samtliga hushåll.																	
Östra Sverige	10 824	86·5	95·8	97·5	97·0	61·1	45·3	84·1	90·3	162	195	203	215	140	119	131	109
Småland och öarna . . .	7 471	71·8	89·1	94·4	96·3	54·3	48·3	67·8	81·7	137	160	179	202	134	132	123	91
Södra Sverige	7 292	65·0	80·4	83·8	83·9	45·0	38·5	61·4	67·9	123	144	143	150	118	116	106	74
Västra Sverige	12 883	77·8	91·6	90·5	94·8	55·1	49·3	74·7	87·9	158	189	172	214	137	129	118	117
Norra Sverige	22 724	82·2	94·0	89·2	89·0	64·2	60·8	83·0	90·0	178	213	204	204	162	160	129	124
Samtliga orter	**61 194**	**78·7**	**91·9**	**91·0**	**92·8**	**57·9**	**52·8**	**76·9**	**85·7**	**158**	**189**	**185**	**201**	**143**	**140**	**123**	**106**
b) Egnahemsägarhushåll.																	
Östra Sverige	3 267	72·5	88·5	89·0	100·0	53·1	45·3	55·8	81·2	128	159	138	168	121	119	123	92
Småland och öarna . . .	4 119	60·0	80·8	93·2	93·8	51·1	48·3	46·2	72·7	127	137	143	174	131	132	125	85
Södra Sverige	5 083	59·8	75·2	78·5	82·0	45·2	38·5	43·3	59·8	122	141	134	147	119	116	128	74
Västra Sverige	6 535	65·9	84·2	82·9	87·8	51·9	49·3	46·2	79·1	139	165	148	167	130	129	128	104
Norra Sverige	13 530	74·8	90·3	87·8	88·0	61·9	60·8	70·3	85·2	169	198	199	196	159	160	157	122
Samtliga orter	**32 534**	**68·6**	**85·6**	**85·8**	**87·0**	**55·2**	**52·8**	**54·8**	**76·9**	**145**	**171**	**174**	**176**	**139**	**140**	**136**	**97**
c) Hushåll i uthyrda och fritt upplåtna bostäder.																	
Östra Sverige	7 557	92·6	97·8	98·0	96·9	70·4	—	86·8	96·2	184	208	207	217	167	—	132	127
Småland och öarna . . .	3 352	86·4	93·6	94·8	96·6	66·9	—	75·6	90·2	154	175	191	206	146	—	121	98
Södra Sverige	2 209	77·1	88·7	89·3	93·8	43·7	—	68·0	84·6	126	150	153	166	114	—	97	75
Västra Sverige	6 348	90·0	96·4	95·2	96·7	66·1	—	79·8	94·4	185	208	195	228	164	—	116	130
Norra Sverige	9 194	93·0	97·1	92·4	94·7	77·0	—	85·9	93·9	197	229	215	251	183	—	120	127
Samtliga orter	**28 660**	**90·2**	**96·2**	**95·0**	**96·6**	**68·1**	—	**81·6**	**93·3**	**178**	**205**	**196**	**219**	**161**	—	**119**	**117**

I samband härmed synes det vara av intresse att undersöka, i vad mån de mindre bemedlades bostadsnivå röner inverkan av formerna för hushållens bostadsbesittning. I detta syfte hava de mindre bemedlade hushållen i tabellbilagans tab. 35 och 36 (samt motsvarande avdelningar av tab. EEE) uppdelats i sådana, som bo i egna hus, vare sig på fri eller ofri grund, samt sådana som innehava förhyrda eller fritt upplåtna bostäder. Till den förra gruppen höra 32 534 eller 53·2 % av hushållen, till de senare 28 660 eller 46·8 %.

Betraktar man först egnahemsägarhushållen, äro dessa talrikast bland hemmansägarna, vilka givetvis alla tillhöra denna grupp, och medför detta förhållande även ett högt jämförelsetal för näringsidkargruppen i dess helhet (78·8 % av samtliga mindre bemedlade dylika hushåll). Därnäst i ordningen komma pensionärs- och understödstagarhushållen med 46·5 %, därpå arbetarhushållen med 40·0 % (jordbruksarbetarhushållen enbart 43·0 %), jordtorparhushållen med 39·3 % och sist tjänstemannahushållen med 17·7 % egnahemsägarhushåll.

Undersöker man storleken av de egna hem landsbygdens mindre bemedlade besitta, befinnas av dem 12 295 eller 37·8 % endast innefatta ett rum eller ett rum och kök och 10 013 eller 30·8 % två rum och kök, medan återstående 10 226 eller 31·4 % utgöras av större lägenheter. Högst är frekvensen av dylika bland hemmansägare eller 47·2 %, vilken siffra höjer talet för näringsidkare i allmänhet till 44·8 %. Även bland tjänstemän med egna bostäder besitter nära hälften (45·2 %) mer än två rum och kök, medan för pensionärer och understödstagare motsvarande tal sjunker till 23·1 %. Än lägre bliva relationstalen för arbetar- och torpargrupperna, nämligen resp. 14·4 (jordbruksarbetare 14·2) och 13·0 %.

Vänder man sig därefter till de mindre bemedlade, som innehava förhyrda eller fritt upplåtna bostäder, blir dessa sistnämndas genomsnittliga storlek mindre såväl i allmänhet (9·8 % större bostäder) som inom samtliga socialgrupper. Endast av näringsidkare (31·9 %) och tjänstemän (18·4 %) hava ett något större antal mindre bemedlade hushåll mer än två rum och kök, medan inom övriga yrkesgrupper så är förhållandet med endast några få procent.

Söker man därefter belysa den genomsnittliga boendetätheten, i den mån denna uttryckes genom antalet boende per rum, befinnes trångboddheten vara avsevärt mindre i de egna hemmen än i övriga bostäder. Medan i de förra i medeltal 145 boende komma på 100 rum, är för de senare boendetäthetstalet 178. Undersöker man de särskilda socialgrupperna, bliva jämförelsetalen för arbetare 171 och 205 (jordbruksarbetare 174 och 196), torpare 176 och 219, näringsidkare 139 och 161, tjänstemän 136 och 119 samt pensionärer och understödstagare 97 och 117.

Jämföras dessa tal med dem, som ovan sid. 172* beräknats för stadssamhällena, befinnas de förra genomgående vara högre och sålunda bekräfta vad förut uttalats angående större trångboddhet bland landsbygdens mindre bemedlade befolkningselement än bland motsvarande folkgrupper i stadssamhällena.

Erinras må dock om, att vid bedömande av frågan om det relativa bostadsutrymmet i staden och på landet hänsyn måste tagas till det förut berörda

förhållandet, att rummen på landsbygden i genomsnitt måhända äro något större än de i städerna befintliga, ävensom därtill att, särskilt i norra Sverige, ett stort antal allmogefamiljer förutom vinterbostaden innehava och använda särskilda, här ej redovisade sommarbostäder. Framhållas må även, att andra och mindre stränga fordringar synas ur socialhygienisk synpunkt böra uppställas på bostadsutrymmet per person, när det gäller en bonde- och arbetarbefolkning, som merendels större delen av dagen har arbete ute i fria luften, än då det är fråga om städernas mindre bemedlade, vilka i regel förrätta sina sysslor inomhus, på fabriker, i butiker eller på kontor. Även den minsta stuga på landsbygden har oftast sol och luft från alla håll, vilket blott undantagsvis gäller om städernas arbetarbostäder, och lantbornas barn äga i vida högre grad än stadsbornas tillfälle att vistas ute och njuta frisk luft.

4. Hyresförhållandena.

Medan i våra städer befolkningens flertal genomgående bor i hyreslägenheter, spela å den rena landsbygden, såsom förut anmärkts, hyresbostäderna en mycket underordnad roll. Visserligen voro, som ovan sid. 261* angivits, i de undersökta socknarna 16 327 bostäder eller 25·3 % av samtliga upplåtna mot avgäld. Men denna måste betecknas som arrende, när avtalet i första rummet avser upplåtelse av jord och mera som en bisak rätten att begagna därå uppförda hus, och som hyra blott i de fall, då byggnadens begagnande är det huvudsakliga.

I syfte att belysa den gradvisa övergången mellan dessa båda former för upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom, ävensom hyres-, resp. arrendepriset belopp för olika storlekskategorier av bostadslägenheter och brukningsdelar hava i lokalmonografierna bostadsuppgifternas upplysningar om det antal rum, över vilka varje hushåll förfogar, kombinerats med uppgifterna om till resp. bostäder hörande areal av åker (och trädgård), ävensom angående därför erlagd årsavgäld. Resultatet av dessa beräkningar åskådliggöres i efterföljande tabell med avseende på en typisk jordbrukssocken av storbruksstruktur, nämligen Björkvik.

Bostadens storlek	Antal uppgifter	Bostadslägenheter	Brukningsdelar med följande areal (i har) av åker (och annan odlad jord):							
			under 2		2·0—9·9		10·0—49·9		50 o. däröver	
			Årliga avgäldens genomsnittliga belopp (i kr.)							
		pr bostad	pr brukn.-del	pr har åker	pr brukn.-del	pr har åker	pr brukn.-del	pr har åker	pr brukn.-del	pr har åker
1 rum med spis	12	26	39	41	38	19	—	—	—	—
1 rum och kök	121	68	64	65	144	32	319	22	—	—
2 » » »	57	88	93	124	155	28	332	23	—	—
3 o. fl. rum och kök . .	46	379	60	120	321	46	529	22	1 550	20
Samtliga	**236**	**123**	**62**	**65**	**152**	**31**	**428**	**22**	**1 550**	**20**

Framhållas må, att begreppet brukningsdel här användes i den inom jordbrukets produktionsstatistik vedertagna betydelsen av ett sådant stycke odlad jord med tillhörande byggnader, vilket brukas för ett enda hushålls räkning som en lantbruksekonomisk enhet. Av tabellen framgår, hurusom för de lägenheter, varmed är förenad ingen eller högst ett par tunnland jord, avgäldens belopp huvudsakligen betingas av bostädernas storlek och beskaffenhet. Inverkan härav är skönjbar även beträffande jordbrukslägenheterna på 2—10 har åker, men då det är fråga om hemmansbruk på 10 har och däröver, bekräfta de i huvudsak jämna siffrorna i kol. för avgäldens genomsnittliga belopp per har åker det kända förhållandet, att vid upplåtelse av bebyggda jordbruksfastigheter avgäldsbeloppet bestämmes per arealenhet, utan att nämnvärd hänsyn tages till de större eller mindre fördelar och bekvämligheter fastigheten erbjuder ur bostadssynpunkt.

Något annorlunda än i de rena jordbrukssocknarna ställa sig dessa förhållanden i sådana landskommuner, där en mera avsevärd del av befolkningen livnär sig av andra näringar än jordbruket, i första hand industrien.

Enär det ligger i denna näringsgrens natur att föranleda betydande folkanhopning å vissa orter, komma industribefolkningens bostadsförhållanden i första hand till synes i de skildringar, som i det föregående ägnats bostadsvillkoren i stadssamhällen och övriga tättbebyggda orter. Med hänsyn till den åtskillnad mellan arbets- och bostadsort, som möjliggöres särskilt genom våra dagars utvecklade kommunikationsmedel, är det ingalunda ägnat att förvåna, att ett ganska betydande antal industriarbetare o. d. av ideella eller ekonomiska skäl föredragit eller genom bostadsbrist nödsakats att förhyra bostäder på landsbygden utanför vederbörande industrisamhälle och dagligen begiva sig till arbetsstället per velociped, järnväg (eller spårväg) o. d.

Det torde vara dylika bostäder, vilka bilda huvudmassan av de 8 509 hyreslägenheter (med uppgiven hyra), för vilkas hyresförhållanden länsvis redogöres i tabellbilagans tab. 37.

Denna tabell (kol. 3—8) ger vid handen, att av samtliga lägenheter 21·1 % betingat en hyra av under 50 kr., 40·0 % av 50—99 kr., 21·9 % av 100—149 kr., 7·9 % av 150—199 kr., 3·5 % av 200—249 kr. och 5·6 % av 250 kr. och däröver.

Undersöker man prisen för de olika lägenhetskategorierna, finner man, att medelhyran per år utgör för ett rum eller kök 56 kr., för ett rum och kök 89 kr., för två rum och kök 132 kr., för 3 o. fl. rum och kök 305 kr. samt för samtliga lägenheter 106 kr. Dessa genomsnittssiffror överensstämma nära med de hyrespris, som ovan sid. 242* meddelats för inom ifrågavarande socknar belägna bruk och industrisamhällen. Här utgjorde genomsnittshyran 105 kr. och årsmedelhyran för bostäder från ett rum eller kök t. o. m. tre och flera rum och kök resp. 59, 104, 186 och 403 kr. Det är ju dock i viss mån ägnat att överraska, att genomsnittliga hyresbeloppen för dessa sistnämnda i förhållande till arbetsplatserna i regel välbelägna bostäder stundom äro lägre än för de ofta avlägset liggande landsbygdsbostäderna. Förklaringsgrunden

härtill torde i huvudsak vara den, att medelhyrorna rönt inflytande därav, att prisbilliga lägenheter i arbetsgivarens hus äro väsentligt talrikare å de tättbebyggda orterna, där de utgöra 63·2 % av samtliga, än på den kringliggande landsbygden, där deras andel beräknats utgöra 20·9 %. Ser man på de årliga genomsnittshyrorna enbart för dylika industribostäder, befinnas dessa utgöra resp. 56 och 48 kr. för enkelkök, enkelrum o. d., 95 och 86 kr. för ett rum och kök, resp. 129 och 113 kr. för två rum och kök, 282 och 255 kr. för tre o. fl. rum och kök samt resp. 87 och 78 kr. för samtliga lägenheter. Vid prissättningar på industribostäder synes man sålunda taga hänsyn till bostädernas större eller mindre närhet till arbetsplatsen, och denna iakttagelse bestyrkes även av detaljundersökningar med avseende på de särskilda länen.

Av vad nu anförts torde framgå, att hyresfrågan å den mera industrialiserade landsbygden i huvudsak torde hava blivit belyst genom den redogörelse, som ovan sid. 242* ff. lämnats för dess läge i de tättbebyggda orterna därstädes, och må fördenskull dit hänvisas för uppgifter angående hyrans förhållande till inkomsten m. m. I fråga om de rena jordbrukssocknarna bör, i anslutning till vad ovan anförts, framhållas, att de egentliga hyreslägenheterna här äro få och hyresvillkoren ofta betingade av tillfälliga och snabbt skiftande förhållanden. En av ökad arbetstillgång o. d. orsakad inflyttning kan medföra en hastig prisstegring på de fåtaliga tillgängliga hyreslägenheterna, men det behöves blott ett par av omständigheterna föranledda husbyggnader eller av arbetstillfällenas minskning förorsakade utflyttningar, för att bostadsbristen skall förbytas i bostadsöverflöd och hyresprisen åter hastigt reduceras till den allmänna låga nivå, som torde vara karakteristisk för den egentliga landsbygden.

IV. Jämförande översikt av bostadsvillkoren på landet och i staden.

Bostadsförhållandena i staden och på landet hava i denna framställning hittills behandlats var för sig i särskilda kapitel. Anledningen härtill har i första hand varit av mera formell art, nämligen den omständigheten att primärmaterialet upptagits å skiljaktiga frågeformulär och därigenom kommit att föreligga i delvis olikartat skick. Bakom dessa formella skiljaktigheter ligga dock sådana av mera reell natur, enkannerligen bostadsfrågans olika läge och gestaltning i staden och på landet. Belysande härför är, att, på sätt förut framhållits, bostadsfrågan i de större städerna i första hand gör sig gällande som en hyresfråga, medan den på rena landsbygden mest framträder i form av spörsmålet om bostädernas kvalitet.

En närmare utredning härutinnan visar emellertid, att det härvidlag — såsom i allmänhet inom det sociala livets områden med deras flytande gränser — mindre är fråga om en skillnad i art än en skillnad i grad. Hyresbostäder finnas, om än i ringa antal, även i våra jordbruksbygder, och frågan om lägenheternas beskaffenhet kan vara nog så brännande, även där de små glesbyggda stugorna vuxit upp till solida hyreskaserner. Och mellan de samhällstyper, som representeras av å ena sidan en större stad, å den andra ett landsbygdsartat bebyggt område, förefinnes en serie av orter, vilkas bostadsvillkor i växlande kombinationer bära drag av såväl stad som land. Det är denna iakttagelse, som föranlett, att uti föregående kapitels skildringar av byggnads- och bostadsförhållandena på landet skillnad gjorts mellan å ena sidan landsbygden i egentlig mening, å den andra därstädes belägna tättbebyggda orter.

I enlighet med bostadsfrågans och bostadsstatistikens förut angivna utvecklingslinjer har förevarande bostadsundersökning i första hand åsyftat att klarlägga rådande bostadssociala förhållanden i Sveriges stadssamhällen och mera i andra hand utsträckts till att söka giva en representativ bild av motsvarande förhållanden jämväl på landsbygden. Kan denna planläggning av bostadsräkningen och berättelsen över denna anses ur statistisk synpunkt motiverad, ter sig saken från en i viss mån annan sida, därest man ställer sig på byggnadshistorisk ståndpunkt. Nyare kulturhistoriska forskningar hava ådagalagt, att de mindre bemedlades nuvarande bostadstyper hava sin upprinnelse i det gamla svenska allmogehuset, vilket i sin ordning utvecklat sig från en grundform om ett rum med ingång på gaveln och eldhärd i mitten till vår välbekanta torpstugetyp med ingång på långväggen och be-

stående av förstuga, kammare och »storstuga» med eldstaden i ena hörnet.[1] Medan de högre klassernas boningshus ofta byggdes efter utländska förebilder, blev det dessa landsbygdens trähustyper, som även i städerna fingo giva bostäder åt de mindre bemedlade,[2] intill dess med 1870-talet utvecklingen avbröts genom de stora hyreskasernernas, av den då utfärdade byggnadsstadgan understödda, segerrika inträngande först i de större, sedermera även i de mindre stadssamhällena.

Det samband, som sålunda föreligger mellan bostadsförhållandena över hela landet, synes påkalla, att när det gäller att sammanfatta vissa huvudresultat av förevarande undersökningar, vilka i det föregående meddelats på spridda ställen och i olika sammanhang, detta sker i form av en jämförande översikt av bostadsvillkoren på landet och i staden. För vinnande av största möjliga åskådlighet har det ansetts lämpligt att därvid använda sig av den grafiska formen, i enlighet varmed i efterföljande tio diagram (2—11) meddelas de viktigaste av de bostadsstatistiska huvuddata, som framgått av dels 1912—14 års statliga bostadsräkningar, dels de kommunala bostadsundersökningar, som år 1915 anordnats i Stockholm och Göteborg.[3]

Av dessa grafiska framställningar belyser *diagram 2* den kanske mest i ögonen fallande olikheten mellan bostadsförhållandena på landet och i staden, nämligen den skiljaktiga frekvensen av bostäder i hus, avsedda för en och för flera familjer. Medan på den rena landsbygden 67·7 % av bostadsinnehavarna förfoga över ett hus för sig, är detta å där belägna tättbebyggda orter endast fallet med 16·8 %. Går man till de egentliga stadssamhällena, sjunker jämförelsetalet för köpingar och municipalsamhällen till 15·2 %, för mindre städer (med under 10 000 inv.) till 10·9 % samt för större städer till 6·5 %, varvid är att märka, att uppgifter i detta avseende saknas för Stockholm och Göteborg. I runt tal kan man säga, att medan av landsbygdens bostäder två tredjedelar ligga i enfamiljshus, är så fallet med icke ens en tiondel av bostadslägenheterna i städer och stadsliknande samhällen.

Ett annat bidrag till belysning av de skiljaktigheter, som olika orter och ortsgrupper förete i bostadssocialt hänseende, erhålles genom staplarna i *diagram 3*, på vilka genom olika skraffering utmärkts bostadsbeståndets sammansättning av uthyrda, av ägaren begagnade, fritt upplåtna samt outhyrda lägenheter. Storstaden företer här ett helt annat »spektrum» än småstaden eller småsamhället på landsbygden. Medan i landskommunerna endast 25 % samt i landsbygdens småsamhällen 62—65 % av bostäderna betecknas som upplåtna mot hyra (eller annan avgäld), stiger motsvarande relationstal till 71 % för mindre och 80 % för större städer samt ända till

[1] Se härom Skansens vägvisare I: Skansens kulturhistoriska avdelning, av Axel Nilsson; S. Lönborg: Gamla hus och hustyper, Ymer 1903, h. 2; J. Åkerlund och I. Tengbom: Gamla svenska allmogehem, Stockholm 1912; G. F. Steffen: Bostadsfrågan i Sverige ur sociologiska och socialpolitiska synpunkter (Bostadskommissionens utredningar IX), Stockholm 1918, sid. 36 ff.

[2] Särskilt för Stockholms vidkommande har detta utretts genom A. Nilssons och S. Strömboms undersökningar av kvarstående »kåkar» i Samfundet S:t Eriks årsbok 1915.

[3] Ifrågavarande diagram äro i huvudsak grundade på samma principer som de, vilka på ett tidigare stadium av bostadsundersökningen utarbetades för Baltiska utställningen 1914. Se Bertil Nyström: Bostadsundersökningen i bild. Några kommentarier till diagrammen på Baltiska utställningen. Social tidskrift 1914, h. 10.

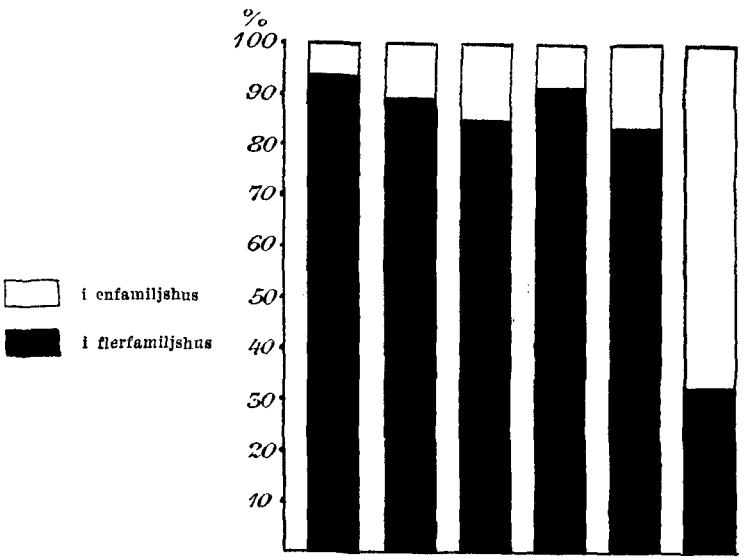
c:a 90 % för Stockholm (egentliga staden, oberäknat de nyinkorporerade områdena Brännkyrka och Bromma) och Göteborg.

I nämnda båda storstäder dominera sålunda fullständigt de stora uthyrningshusen, vilket jämväl åskådliggöres därigenom, att av bostadslägenheternas innehavare endast 3—5 % bebo våningar i egna hus. Hyreskasernerna hava även i andra städer till större delen undanträngt de gamla borgarhusen, vilket belyses därigenom, att i våra övriga större städer de av ägaren begagnade lägenheterna icke ens uppgå till en sjundedel. I mindre städer samt köpingar och municipalsamhällen besitter däremot ännu en femtedel till en fjärdedel av bostadsinnehavarna eget hem i en eller annan form. På den egentliga landsbygden bor mer än hälften av befolkningen i eget hus, men inom där belägna, såsom »tättbebyggda orter» redovisade, industri- och brukssamhällen o. d. nedgår egnahemsägarnas antal till en sjättedel av samtliga hushåll.

Det för sistnämnda ortsgrupp måhända mest karakteristiska draget i bostadssocialt hänseende är den höga frekvensen av bostäder, vilka avgiftsfritt ställts till förfogande av husägaren. Icke blott jordbruket utan även vissa landsbygdsindustrier hava nämligen bibehållit den gamla seden att tilldela arbetare bostad in natura såsom del av arbetslönen, och detta förklarar, att omkring en femtedel av befolkningen i landskommunerna och inom dem belägna tättbebyggda orter bor i fritt upplåtna bostäder. Inom stadssamhällena är detta bruk mera ovanligt, och de 3—7 % av bostadslägenheterna, som äro fritt upplåtna, utgöra merendels bostäder åt vice värdar, portvakter, gårdskarlar o. d.

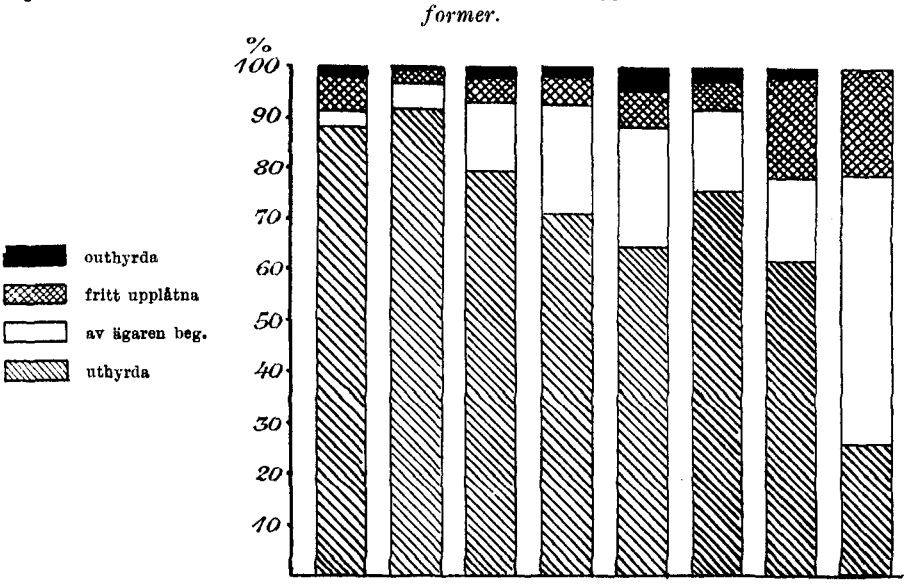
Av stort, ehuru numera övervägande historiskt, intresse är rektanglarnas översta, mörka parti, vilket anger den s. k. ledighetsprocenten, d. v. s. förhållandet mellan totalantalet outhyrda lägenheter och samtliga bostadslägenheter. Enligt utländska, särskilt tyska, erfarenheter anses detta saldo av tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden normalt böra utgöra 2 à 3 %. Då genomsnittliga ledighetsprocenten för de av de statliga bostadsräkningarna omfattade stadssamhällena utgjorde 2·4, skulle alltså förrådet av lediga bostäder därstädes varit i stort sett tillräckligt vid den tiden. Ser man åter på de särskilda ortsgrupperna, finner man, att medan bostadstillgången var god i köpingar och municipalsamhällen — detta till icke oväsentlig del beroende på det dåtida bostadsöverflödet i »Stor-Stockholms» periferi — rådde däremot i städerna snarast brist på bostäder. Och de några år senare jämförelsetalen för Stockholm och Göteborg vittna om en bostadsknapphet, som förebådar den de närmast följande årens svåra bostadsbrist. Vad landskommunerna beträffar, äro här ifrågavarande beräkningar utan större betydelse och det ej blott för den egentliga landsbygden, där man icke kan tala om någon hyresmarknad, utan även för bruks- och industrisamhällena, enär i samma mån industriföretagens arbetarbostäder ökats på en ort, ledighetsprocenten förlorar sin symtomatiska betydelse, i det den röner inverkan av en bostadspolitik, som icke äger samband med hyresmarknaden utan dikteras av driftsekonomiska och andra faktorer.

Diagram 2. Bostäderna i stadssamhällen och på landsbygden, fördelade efter belägenhet i en- och flerfamiljshus.

Antal bostäder (i %) i	Större städer (utom Stockh. o. Göteborg)	Mindre städer	Köpingar och municipalsamh.	Samtliga stadssamhällen	Tättbebyggda orter på landsbygden	Landskommuner
enfamiljshus	6·5	10·9	15·2	8·9	16·8	67·7
flerfamiljshus	93·5	89·1	84·8	91·1	83·2	32·3

Diagram 3. Bostäderna i stadssamhällen och på landsbygden, fördelade efter upplåtelseformer.

Antal bostäder (i %) som äro	Stockh. (utom Brännkyrka o. Bromma)	Göteborg	Övriga större städer	Mindre städer	Köpingar och municipalsamh.	Samtliga stadssamh. (utom Stockh. o. Göteb.)	Tättbebyggda orter på landsbygden	Landskommuner
uthyrda	88·1	91·6	79·6	71·0	64·7	75·3	62·0	25·3
av ägaren beg. . .	3·2	5·2	13·3	21·6	23·1	16·5	16·2	53·3
fritt upplåtna . .	6·8	2·8	5·3	5·8	7·5	5·8	20·3	21·4
outhyrda	1·9	0·4	1·8	1·6	4·7	2·4	1·5	—

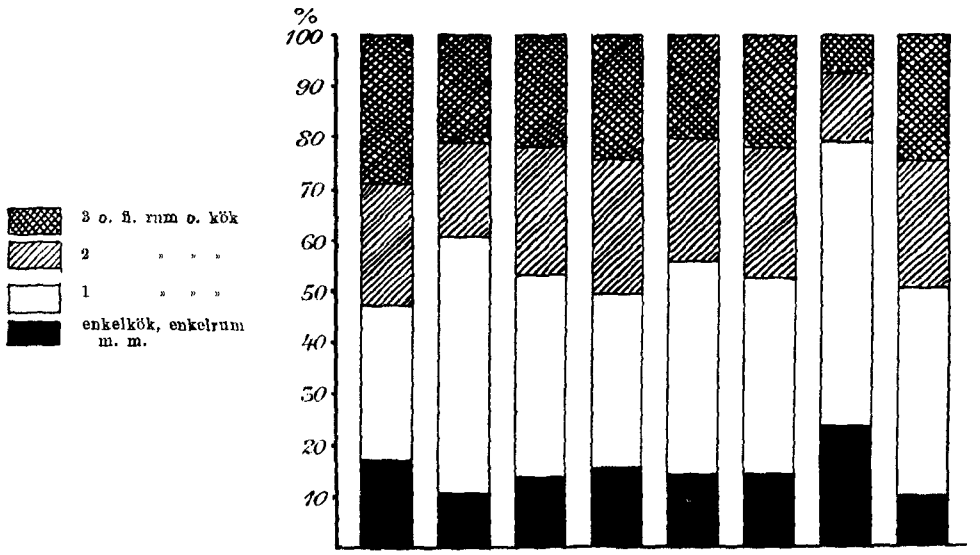
Av måhända än större betydelse för bostadsvillkoren än bostädernas upplåtelseformer är deras fördelning på olika storlekstyper, vilken för vissa orter och ortsgrupper närmare åskådliggöres genom *diagram 4*. Ser man först på förhållandena i allmänhet på landet och i staden, framträda här väsentligt mindre skiljaktigheter än i fråga om upplåtelseformerna. Bland de av de statliga bostadsräkningarna berörda orterna hava visserligen landskommunerna förhållandevis något flera av de större och färre av de allra minsta bostadslägenheterna (enkelkök, enkelrum m. m.) än stadssamhällena, men i fråga om de för befolkningens huvudmassa utslagsgivande bostadstyperna ett och två rum och kök sammanfalla jämförelsetalen nästan fullständigt, i det de utgöra resp. 40 och 25 %. Ser man på de särskilda ortsgrupperna, medför de tättbebyggda orternas på landsbygden egenskap av övervägande arbetarsamhällen mycket höga procenttal för de minsta storleksklasserna av lägenheter. Synnerligen talrika ett rum och köks-lägenheter har även Göteborg, där mer än hälften av bostadsbeståndet tillhör denna grupp, medan de medelstora och mindre städerna utmärka sig för förhållandevis många två rum och köks-bostäder och huvudstaden för ett betydande antal större lägenheter.

Då det ansetts vara av intresse att utröna, i vad mån den överensstämmelse i bostädernas typfördelning, som sålunda i allmänhet kunnat konstateras mellan land och stad, jämväl gäller i fråga om särskilda landsdelar, hava i *diagram 5* bostadsräkningsorterna med fördelning på stad och land (oavsett tättbebyggda orter) grupperats efter de fem stora geografiska områden, i vilka Sverige i förevarande undersökning plägat uppdelas. Diagrammet ger en åskådlig bild av, hurusom de särskilda landsdelarnas karakteristiska bostadstyper i stort sett äro gemensam egendom för stad och land. I östra, västra och norra Sverige dominera sålunda bostäderna om ett rum och kök såväl på landet som i stadssamhällena, medan i de återstående, sydligare delarna av landet två rum och köks-lägenheterna merendels spela en mera framträdande roll.

Medan de fyra första grafiska framställningarna syssla med lägenhetsbeståndets sammansättning, söka de tre närmast följande diagrammen belysa det sätt, varpå bostäderna användas och utfyllas av resp. orters befolkning. För att erhålla ett om än summariskt mått på befolkningsanhopningen i lägenheterna och därmed på bostadsstandarden, har antalet boende ställts i relation till det antal rum (boningsrum och kök), varöver de förfoga.

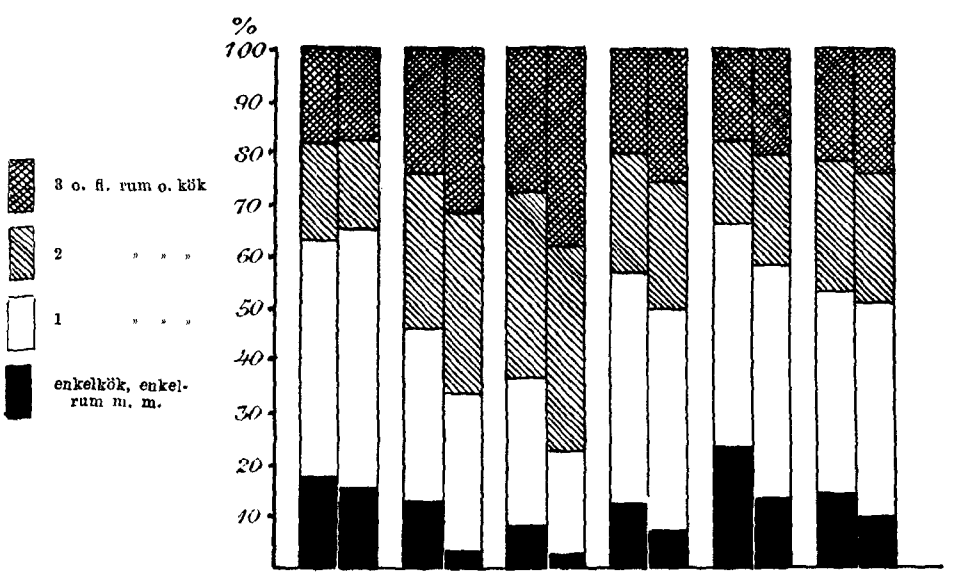
Betraktas samtliga bostadslägenheter under ett, visar *diagram 6*, att — såsom kunde vara att vänta särskilt med hänsyn till landsbygdshushållens större medelstyrka — trångboddheten är icke oväsentligt större på landsbygden än i städerna. Medan i genomsnitt i de undersökta landskommunerna 150 och å där belägna tättbebyggda orter 193 boende komma på 100 rum, blir motsvarande jämförelsetal 132 för de av de statliga bostadsräkningarna berörda stadssamhällena, 146 för Göteborg och 122 för Stockholm. Angivna åtskillnad kan visserligen i någon mån vara grundad i den lantliga bostadens egenart och svåranpasslighet efter bostadsstatistikens rubriker,

Diagram 4. Bostäderna i stadssamhällen och på landsbygden, fördelade efter storlekstyper.

Antal bostäder (i %) om	Stockholm (eg. staden)	Göteborg	Övriga större städer	Mindre städer	Köpingar och municipalsamh.	Samtliga stadssamhällen (utom Stockh. o. Göteb.)	Tätthebyggda orter på landsbygden	Landskommuner
3 o. fl. rum o. kök . .	28·5	21·0	22·1	24·5	20·1	22·0	7·6	24·6
2 » » . .	23·9	18·1	25·2	25·8	24·2	25·1	13·4	25·1
1 » » » . .	30·4	50·6	38·8	34·5	41·7	38·8	55·4	40·4
enkelk., enkelr. m. m.	17·2	10·3	13·9	15·2	14·0	14·1	23·6	9·9

Diagram 5. Bostäderna inom olika landsdelar, fördelade efter storlekstyper.

Antal bostäder (i %) om	Östra Sverige st.	Östra Sverige lb.	Småland och öarna st.	Småland och öarna lb.	Södra Sverige st.	Södra Sverige lb.	Västra Sverige st.	Västra Sverige lb.	Norra Sverige st.	Norra Sverige lb.	Hela riket st.	Hela riket lb.
3 o. fl. rum o. kök . . .	18·5	17·8	24·4	31·7	27·8	38·2	20·5	25·8	17·9	20·4	22·0	24·6
2 » » » . . .	18·4	17·2	29·8	34·4	35·8	39·3	23·3	24·4	16·1	21·6	25·1	25·1
1 » » » . . .	45·7	49·5	32·9	30·4	28·0	20·1	44·1	42·8	42·6	44·5	38·8	40·4
enkelk., enkelr. m. m. .	17·4	15·5	12·9	3·5	8·4	2·4	12·1	7·0	23·4	13·5	14·1	9·9

men den består, såsom diagrammet utvisar, ävenledes när iakttagelsen inskränkes till allenast vissa särskilda bostadskategorier. Ser man sålunda enbart på småläg enheterna (t. o. m. 2 rum och kök), vilka utgöra bostäder för befolkningens mindre bemedlade huvudmassa, bliva de relativa boendetalen för landsbygden resp. 187 och 216 samt för stadssamhällena resp. 163, 183 och 162. Vill man ytterligare borteliminera den störande verkan av bostadsbeståndets ortsvis växlande sammansättning och för den skull riktar uppmärksamheten på vårt lands huvudtyp av småfolksbostäder, lägenheten om ett rum och kök, erhållas siffergrupperna 211 och 227, resp. 187, 204 och 181, vilka visserligen ligga på ett högre plan än de föregående men likväl bevarat angivna särdrag för land och stad.

Utsträcker man, såsom skett i *diagram 7*, undersökningen till att avse särskilda större landsdelar, beñnnes trångboddheten över allt vara större på landsbygden än i städerna, låt vara att densamma, särskilt på grund av bostädernas förberörda högre genomsnittliga rumsantal, företer lägre siffror i Småland och öarna samt Sydsverige än i övriga landsdelar för såväl stadssamhällen som landskommuner.

En huvuduppgift för förevarande undersökning har varit att utreda rådande bostadsvillkor icke blott för befolkningen i allmänhet utan även för den del av densamma, som tillhör de mindre bemedlade klasserna. Av förhållandena inom småläg enheterna, vilka inrymma den stora huvudmassan av hithörande befolkningsgrupper, kunna väl vissa slutsatser dragas angående de mindre bemedlades allmänna bostadsstandard i vårt land. I syfte att erhålla direkta uppgifter i detta avseende har, på sätt förut angivits, bostadsbefolkningen i huvudsak med användande av viss, efter dyrortsförhållandena skiftande, inkomstgräns uppdelats i ett övre och ett nedre skikt, varefter inom detta senare urskilts fyra huvudgrupper av yrken, nämligen arbetare, lägre tjänstemän, självständiga mindre näringsidkare samt pensionärer och understödstagare.

I *diagram 8* åskådliggöres boendetätheten inom de så bildade socialgrupperna av mindre bemedlade, varvid redovisats icke blott hushåll, som bo i hyreslägenheter (för landsbygden uthyrda och fritt upplåtna bostäder), utan även, beträffande de av de statliga bostadsräkningarna berörda orterna, sådana, som innehava egna hem. Vid jämförelse mellan land och stad måste dock iakttagas viss försiktighet, särskilt med hänsyn till att socialgruppernas yrkessammansättning växlar, så att exempelvis näringsidkar- och arbetargrupperna, vilka i stadssamhällena huvudsakligen omfatta utövare av industri, hantverk och handel, på landsbygden övervägande utgöras av personer med jordbruk till näringsfång.

Men även med hänsyn tagen härtill utvisar diagrammet, att jämväl inom småfolkets krets bostadstyper och bostadsvanor ställa sig så skiftande inom olika socialgrupper, att större avvikelser merendels förefinnas mellan dessa än mellan land och stad. De i landskommunernas hyres- eller fria bostäder boende mindre bemedlade hava en genomsnittlig boendetäthet av 178 boende per 100 rum, nämligen arbetare 205, tjänstemän 119, näringsidkare 161 samt

Diagram 6. Boendetätheten i stadssamhällen och på landsbygden.

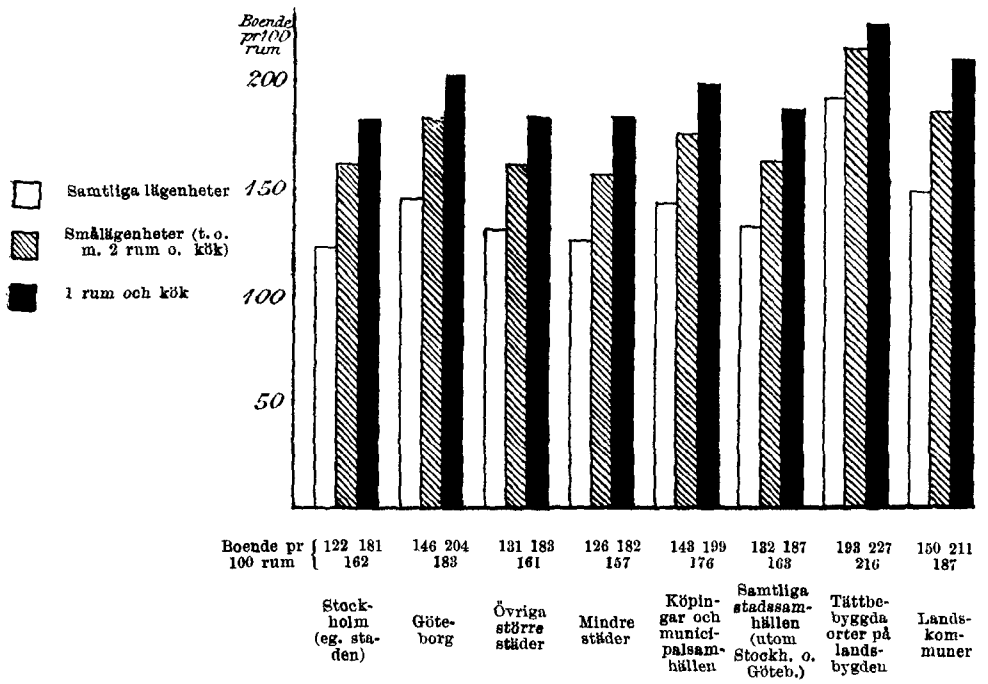
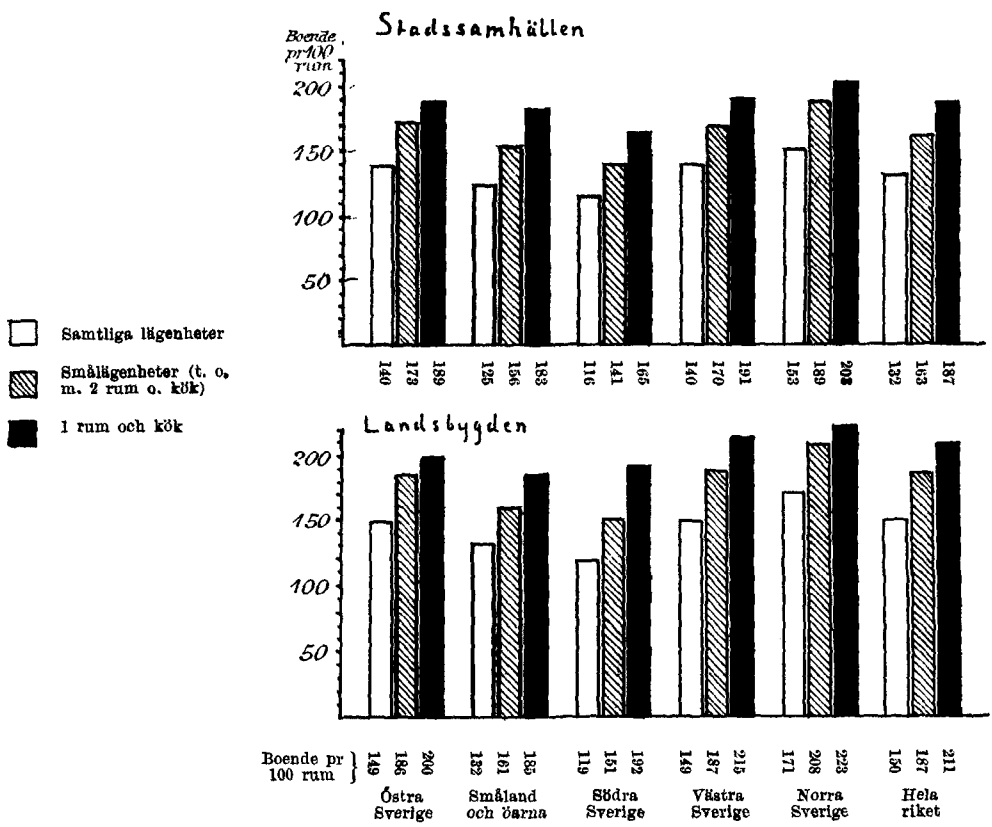

Diagram 7. Boendetätheten inom olika landsdelar.

pensionärer och understödstagare 117, medan för de av de statliga bostadsräkningarna berörda stadssamhällena motsvarande allmänna medeltal är 157 och specialtalen resp. 184, 126, 128 och 111. Övergår man till de hushåll, som själva äga sina bostäder, framträder tydligt det egna hemmets i stort sett fördelaktiga inverkan på jämväl de mindre bemedlades bostadsstandard, låt vara att vissa skiljaktigheter i innehavarnas sociala och ekonomiska genomsnittsnivå nog även spela in. För landsbygden bliva nu siffrorna resp. 145, 171, 136, 139 och 97, medan för städer och stadsliknande samhällen erhålles talserien 128, 157, 122, 115 och 88. Ser man på särskilda orter och ortsgrupper, bekräftas nu gjorda iakttagelser, och befinnes genomgående den av övervägande småhushåll bestående pensionärs- och understödstagargruppen vara fördelaktigast och arbetarklassen ofördelaktigast ställd i fråga om relativt bostadsutrymme, medan tjänstemanna- och näringsidkarkategorierna intaga en mellanställning. Betraktas enbart hyresbostäderna, skulle genomsnittliga trångboddheten för de mindre bemedlade vara minst i Stockholm och i småstäderna (150 boende per 100 rum) och störst i Göteborg (196) samt å de tättbebyggda orterna på landsbygden (227). Det må emellertid framhållas, att de för Göteborg meddelade siffrorna egentligen torde vara betecknande för förhållandena i vissa arbetarstadsdelar, medan bostadsvillkoren i angivna bruks- och industrisamhällen erhålla sin prägel av de här så talrika arbetarbostäderna i arbetsgivarens bostadshus, varest i genomsnitt 255 boende komma på 100 rum mot 204 i lägenheter, förhyrda av arbetare å den allmänna marknaden. Mången gång torde emellertid industribostädernas angivna nackdelar ur kvantitetssynpunkt mer än väl uppvägas genom kvalitativa fördelar, i det de ofta äro bättre ombonade och bekvämare inredda, hava större rum o. s. v. än de bostäder arbetarbefolkningen kan förskaffa sig genom egna resurser.

Förut har angivits, hurusom för städernas vidkommande bostadsfrågan i första hand gör sig gällande som hyresfråga, och till närmare belysning av denna äro de tre närmast följande grafiska framställningarna avsedda.

Diagram 9 avser att giva en bild av hyresnivån i stadssamhällena och på landsbygden, sådan densamma gestaltade sig vid tiden för vederbörande bostadsräkningar. Ser man på genomsnittshyran per bostadslägenhet, visa de ljusa staplarna ett jämnt avtagande, i början hastigare, sedermera långsammare, från över 650 kr. i Stockholm till omkring 100 kr. på landsbygden. Angivna genomsnittstal påverkas emellertid icke blott av hyresbeloppen i och för sig utan även av hyreslägenheternas skiljaktiga kategorifördelning på olika orter. En mera konkret bild av hyresnivån å olika orter erhålles genom diagrammets mörka staplar, vilka åskådliggöra medelhyran för den lägenhet, som inom större delen av vårt land utgör typen för en enkel arbetarbostad, nämligen ett rum och kök. För en sådan måste ett stockholmshushåll i genomsnittlig årshyra betala 328 kr., medan i Göteborg erlades ungefär två tredjedelar, i en medelstor eller mindre landsortsstad omkring hälften och på landsbygden mindre än en tredjedel av detta belopp. Från den allmänna regeln att bostadshyran sjunker med ortens av-

Diagram 8. Boendetätheten inom olika socialgrupper av mindre bemedlade i stadssamhällen och på landsbygden.

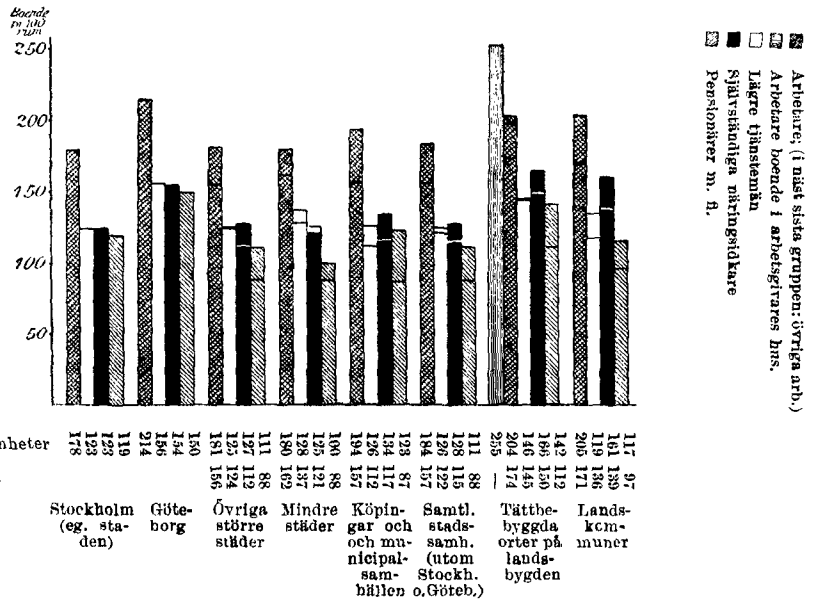
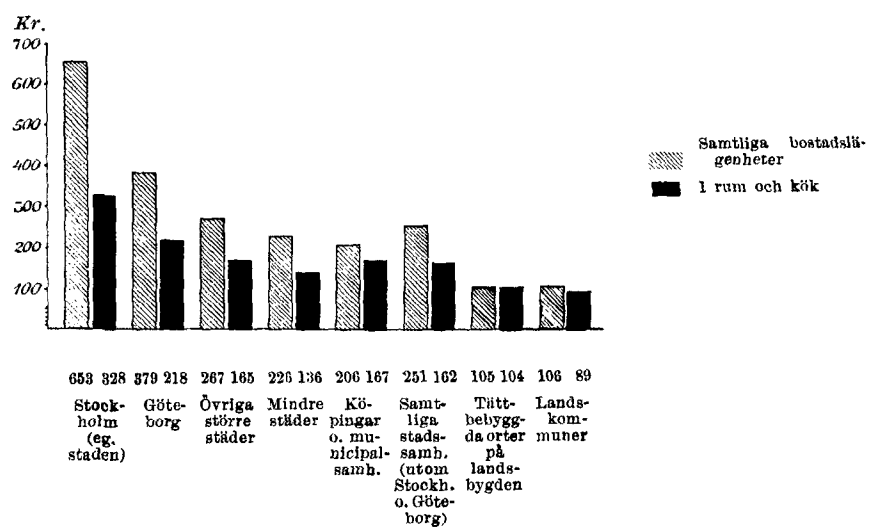

Diagram 9. Medelhyror i stadssamhällen och på landsbygden.

tagande storlek, gör gruppen av köpingar och municipalsamhällen i viss mån ett undantag, beroende på att här ingå ett antal förstads- o. d. samhällen, vilka på grund av sitt grannskap till större städer samt sina talrika nya och modernt inredda arbetarlägenheter utmärka sig för jämförelsevis höga bostadspris. Vad nu anförts leder uppmärksamheten på, att de meddelade abstrakta genomsnittstalen för större ortsgrupper icke böra undanskymma de lokala hyressiffrorna, vilka äro förtjänta av beaktande icke blott emedan de angiva ett arbetarhushålls normalutgifter för bostad å olika platser, utan även av den anledningen, att bostadshyran, på grund av de hyresbildande faktorernas art och stora antal, utgör ett av de bästa kriterierna på en orts allmänna prisdyrhet eller prisbillighet.

För bedömande av bostadsfrågans läge på en viss ort är det dock ej nog att hava kunskap om de absoluta hyresbeloppen, utan krävas därjämte uppgifter, vilka giva ett något så när riktigt mått på hyrornas förhållande till bostadsinnehavarnas inkomster. Det ligger ju i sakens natur, att hyresfrågan i en stad med en jämförelsevis väl avlönad arbetarbefolkning blir brännande först vid en mycket högre hyresnivå än å en ort, där småfolket i huvudsak utgöres av lägre betalade arbetarkategorier. Vid förevarande bostadsundersökning har en, visserligen ganska summarisk och kanske ej alldeles invändningsfri, utredning av detta slag verkställts på sådant sätt, att den erlagda hyran ställts i relation till å ena sidan bostadsinnehavarens, å den andra samtliga familjemedlemmars ur taxeringslängderna antecknade årsinkomster.

I *diagram 10* åskådliggöres för vissa orter och ortsgrupper de sålunda erhållna allmänna hyresprocenterna, vilka beräknats dels med hänsyn tagen endast till lägenhetsinnehavarens inkomst, dels med tillägg av familjemedlemmarnas inkomster, utom för Göteborg, varest vid den kommunala bostadsräkningen uteslutits alla hushåll med medförtjänande familjemedlemmar. Diagrammet visar, att den relativa hyran i stort sett gestaltar sig som den absoluta, låt vara att höjdskillnaderna mellan olika ortsgrupper i förra fallet i väsentlig grad nivellerats under inflytande av den med orternas storlek och dyrhet ävenledes i regel stigande lönenivån. Tages hänsyn endast till bostadsinnehavarens inkomst, skulle vid tiden för bostadsräkningarna i Stockholm c:a 20 %, i Göteborg 16 % och i övriga stadssamhällen 15 % härav i genomsnitt gått till hyra men denna relativa hyra sjunka med 1 à 2 %, om familjemedlemmarnas taxerade inkomster tillades. För landsbygdens vidkommande hava dylika beräkningar endast utförts med avseende på vissa tättbebyggda orter, varvid hyresprocenten befunnits uppgå till endast omkring hälften av den för stadssamhällena beräknade. Anledningen härtill är i huvudsak att söka i, att de talrika industribostäder, vilka, som nämnts, förefinnas i dessa bruks- och industrisamhällen, av arbetsgivarna pläga upplåtas åt deras arbetare mot mycket billiga hyror.

Problemet hyra och inkomst har emellertid även ägnats en mera ingående granskning med hänsyn tagen till förhållandena inom olika inkomstklasser och socialgrupper. I förstnämnda avseende hava resultaten även för vårt

Diagram 10. Relativ hyra i stadssamhällen och vissa tättbebyggda orter på landsbygden.

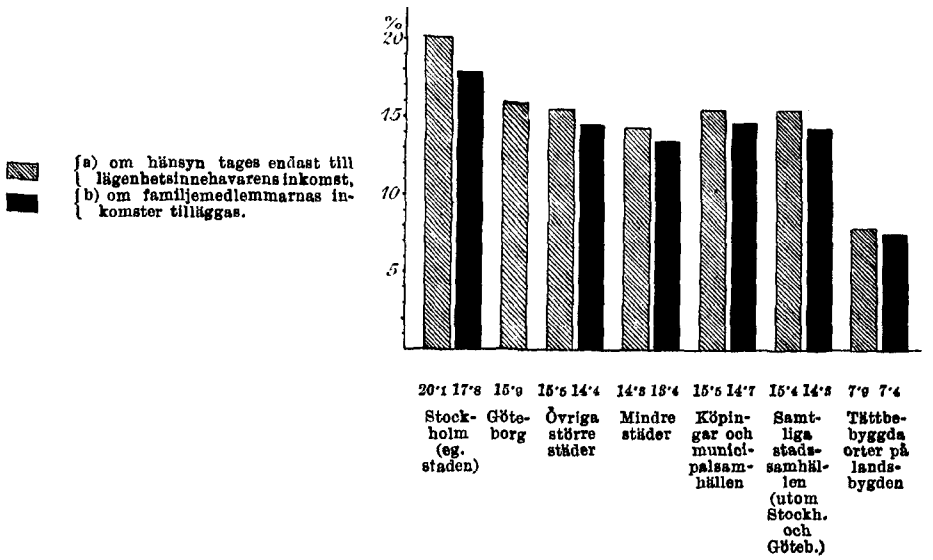
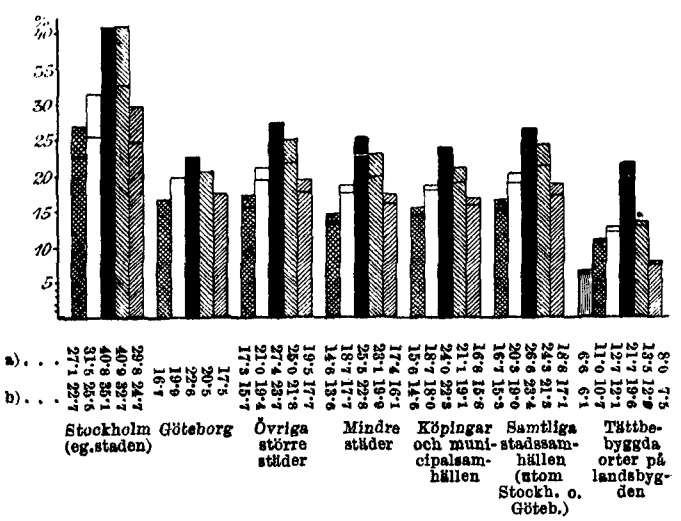

Diagram 11. Relativ hyra för olika socialgrupper av mindre bemedlade i stadssamhällen och vissa tättbebyggda orter på landsbygden.

a) om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst,
b) om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.

land i stort sett bekräftat förefintligheten av den regelmässighet i fråga om den inbördes relationen mellan hyra och inkomst, vilken i Tyskland formulerats till den s. k. Schwabeska lagen, innebärande, att ju mindre inkomsten är, desto större andel därav uppslukar hyran. Men på samma gång har undersökningen givit vid handen, att den relativa hyran icke betingas enbart av den inkomstklass bostadsinnehavaren tillhör, utan i nästan lika hög grad av bostadvanorna inom den socialgrupp, av vilken han är medlem. Dessa förhållanden belysas i *diagram 11* för olika grupper av mindre bemedlade, varmed förståtts hushåll med en efter resp. orters prisförhållanden avmätt maximiinkomst av 2 000—3 000 kr.

Diagrammet ger en åskådlig bild av, huru starkt hyrestrycket är för de mindre bemedlade, särskilt i huvudstaden, men belyser även, hurusom hushåll, som leva under i stort sett samma ekonomiska villkor, av hänsyn till sin sociala ställning o. d. skäl föranledas att för bostadsbehovets tillgodoseende använda ganska växlande delar av sina inkomster. Högst på skalan stå i regel självständiga mindre näringsidkare. Beträffande dessa småhandlare, hantverkare o. d. skulle man visserligen vara böjd att tillskriva den höga relativa hyran förhyrandet utav affärshänsyn av en välbelägen, större lägenhet, men denna förklaringsgrund torde blott delvis vara riktig, då förevarande statistik endast avser egentliga bostadslägenheter, icke bostäder kombinerade med affärslokaler. Därnäst i ordningen kommer merendels pensionärs- och understödstagargruppen, vars ofta mycket höga hyresprocenter vittna om de umbäranden, som mången gång förorsakas av strävandena att jämväl i ålderns och den ekonomiska nedgångens dagar söka bibehålla en ståndsmässig bostad. Särskilt inom denna grupp torde dock i vissa fall den relativa hyrans anmärkningsvärda höjd förklaras genom förefintligheten av vissa, i taxeringslängderna ej redovisade inkomstkällor, såsom understöd av släktingar m. m. Jämförelsevis betydande ekonomisk ansträngning synes innehavet av en någorlunda »ståndsmässig» bostad även kosta lägre stats-, kommunal- och privattjänstemän och affärsanställda. Förhållandevis mindre än övriga socialgrupper offra däremot arbetarna på sin bostad. Sammanställda med de i diagram 8 meddelade uppgifterna om olika hushållskategoriers bostadsstandard, giva anförda siffror vid handen, att särskilt mången bättre ställd arbetare på grund av bristande insikt om den moraliska och hygieniska betydelsen av en god bostad låter sig nöja med en lägenhet av lägre kvalitet, än som, åtminstone i landsortsstäderna, nödvändiggöres av hans inkomstförhållanden. Detta fäster uppmärksamheten på, att bostadsfrågan under mera normala förhållanden på bostadsmarknadens område till icke oväsentlig del är en folkuppfostringsfråga.

Résumé.

I. Préparation, méthode et plan de l'enquête.

Quand le Gouvernement suédois, au début de 1912, par une Commission spéciale, mit à l'étude dans toute son étendue la question des habitations pour la population la moins aisée, cette Commission sentit aussitôt la nécessité, pour pouvoir s'acquitter de sa tâche, d'avoir des données aussi complètes que possible sur les maisons et logements dans les différentes parties du pays. C'est pour cela que l'Administration du Travail et de la Prévoyance sociale organisa, avec l'autorisation du Gouvernement et après entente avec cette Commission, des recensements généraux des habitations dans 122 villes ou quasi-villes et 108 communes rurales. Ces recensements des habitations, qui furent combinés avec l'enregistrement civil pour les années 1913 et 1914, se sont effectués de la manière suivante. Quiconque dans les localités en question possédait ou occupait un immeuble dut donner des renseignements d'après un formulaire spécial sur la grandeur et la nature de son habitation etc. Après quoi, les matériaux aussitôt rassemblés furent examinés et complétés par des personnes compétentes connaissant les conditions d'habitation et les ressources de la population dans chaque localité. Finalement les matériaux furent envoyés à l'Administration du Travail et de la Prévoyance sociale pour l'élaboration statistique. Le résultat définitif de ce travail se trouve dans le présent rapport. Dans le but de fournir les renseignements les plus complets possibles sur les conditions d'habitation de la population la moins aisée en Suède, on y a incorporé certaines données d'autres enquêtes statistiques sur les habitations, principalement les enquêtes détaillées sur les habitations faites par l'Administration du Travail et de la Prévoyance sociale pour compléter les recensements des habitations en ce qui concerne certaines villes; on a utilisé aussi les recensements des habitations effectués à la fin de 1915 sur l'initiative des communes à Stockholm et à Gothembourg en appliquant à peu près les mêmes principes que pour les enquêtes correspondantes de l'Etat.

II. Villes et quasi-villes.

Les 122 villes, bourgs et quasi-bourgs (« municipalsamhällen ») qui ont été soumis à l'enquête comprennent ensemble une population de 997 007 personnes, représentant environ 57 % de toute la population du pays habitant dans les villes et dans les « quasi-villes », ou plus de 80 % si l'on fait abstraction de Stockholm et de Gothembourg, où, ainsi que cela a été dit, des recensements spéciaux ont été organisés par les communes.

Dans les localités comprises dans l'enquête, il y avait, au moment des recensements, en tout 71 852 maisons d'habitation et autres maisons contenant des logements. Dans chacune de ces maisons, il y avait en moyenne 3·4 locaux employés comme logements ou destinés à servir de logements. Mais cette proportion variait beaucoup avec les différentes catégories de grandeur des localités; elle allait de 4·0 dans les grandes villes de plus de 10 000 habitants à 2·6 dans les petites localités.

En ce qui concerne les différents types de maison, c'est la maison pour une famille qu'on trouvait le plus dans la plupart des petits ports de pêche, des centres de commerce ruraux et autres endroits de ce genre si nombreux dans la catégorie des petites localités; et il en était de même

dans certaines localités industrielles, dans quelques villes à maisons basses et espacées, ainsi que dans deux faubourgs de Stockholm formant des «colonies de maisons à soi». Ce qui caractérise au contraire les autres faubourgs de Stockholm et ceux de Gothembourg, de même que ces deux villes elles-mêmes, ce sont les grandes maisons de rapport, et cela est vrai non seulement de la plupart de nos grandes villes comme Malmö, Upsal, Norrköping, Örebro, Hälsingborg et Västerås, mais encore de certaines villes moyennes et petites.

Les maisons comprises dans les recensements contenaient 230 010 logements dont 13·2 % se composaient d'une cuisine seule, d'une pièce seule etc., 0·9 % de pièces avec cuisine partagée, 38·8 % de 1 pièce avec cuisine, 25·1 % de 2 pièces avec cuisine et 22·0 % de 3 pièces et plus avec cuisine.

Toutefois la proportion des différents types de logements varie beaucoup avec les régions. La ville de Stockholm ainsi que les villes du Småland (y compris les îles) et du sud de la Suède se distinguent par un nombre relativement important d'assez grands logements (2 pièces et plus avec cuisine); mais, tandis que dans la capitale ce sont les logements de 3 pièces et plus avec cuisine qui sont les plus nombreux, dans les deux autres régions ce sont les logements de 2 pièces avec cuisine qui dans beaucoup d'endroits forment le type principal des habitations pour la population la moins aisée. Dans le centre de la Suède, ce sont les logements de 1 pièce avec cuisine qu'on trouve le plus souvent, et ce genre de logements est également très fréquent dans le nord. Pourtant à côté des logements de cette catégorie, ceux d'une seule pièce sont très nombreux dans cette dernière région; en effet, dans certaines localités, une grande proportion de la population ouvrière est encore obligée d'employer comme habitation de famille le minimum de place, savoir une seule pièce avec fourneau. Les logements peu recommandables au point de vue social dans lesquels 2 ou plusieurs ménages sont obligés de partager la cuisine ne se trouvent en nombre notable que dans très peu de localités.

Pour pouvoir caractériser une certaine localité au point de vue social sous le rapport des habitations, il ne suffit pas de connaître les types des logements les plus nombreux, il faut encore examiner les conditions de possession de ces logements. Sous ce rapport, les logements compris dans l'enquête se répartissaient de la manière suivante: 37 826, ou 16·5 %, étaient occupés par les propriétaires eux-mêmes, tandis que 173 267, ou 75·3 %, étaient loués et 13 382, ou 5·8 %, cédés gratuitement (ou contre une petite redevance); le reste, soit 5 535 logements (2·4 %) étaient à louer au moment du recensement.

Mais la répartition des logements d'après les conditions d'occupation varie beaucoup dans les différentes localités. Les agglomérations avec de nombreuses maisons possédées en propre coïncident en général avec les localités où l'on rencontre surtout des maisons pour une famille, tandis que les endroits où il n'y a qu'un petit nombre d'habitants possédant leur habitation sont ceux où dominent, comme nous l'avons dit plus haut, les grandes casernes de rapport. En règle générale, le nombre des logements loués et celui des logements occupés par les propriétaires sont inversement proportionnels, mais dans certaines localités industrielles, surtout dans le nord, la faible proportion des logements loués tient à ce que de très nombreux logements sont mis gratuitement (ou contre un très petit loyer) à la disposition des employés et ouvriers par le patron-propriétaire.

En regard des logements occupés, qu'ils le soient par le propriétaire ou un locataire ou qu'ils soient cédés gratuitement, il faut considérer les logements vacants ou à louer. Les chiffres des recensements pour les logements vacants offrent un intérêt particulier parce qu'on doit pouvoir en tirer au moins certaines indications sur la proportion plus ou moins suffisante des logements dans les localités respectives. Sans doute la proportion générale des logements vacants au moment des recensements, savoir 2·4 %, ne peut être considérée comme une limite d'une valeur générale au delà de laquelle la quantité des logements serait suffisante et en deçà insuffisante. Le nombre de logements nécessaire varie beaucoup d'une ville à une autre parce qu'il est déterminé principalement par le rapport très variable dans chaque localité entre le nombre des ménages nouvellement formés ou arrivés et celui des ménages dispersés ou partis. Mais au moins dans les localités très peuplées où le marché des habitations est trop vaste pour être considéré dans l'ensemble et où l'on construit des maisons d'une manière continue principalement dans un but de spéculation, une faible proportion de logements vacants est toujours un indice que la production des habitations diminue et que les conditions générales, en ce qui concerne les habitations, menacent d'empirer par un plus large emploi du système des logements partagés ou par l'utilisation de logements

défectueux. Il y a lieu de remarquer spécialement à ce point de vue que le nombre des logements vacants était descendu à 1 % et au-dessous dans plusieurs villes assez grandes comme Upsal, Karlskrona, Norrköping, Linköping et Borås. Même dans la grande ville de Gothembourg avec ses faubourgs il semblait y avoir une sérieuse pénurie de logements, tandis que les conditions étaient meilleures à Stockholm surtout par suite de l'abondance des habitations dans les faubourgs à cette époque.

La proportion des habitations vacantes est cependant une des données statistiques qui changent le plus vite et, pendant les années de crise qui ont suivi les recensements des habitations, on l'a vue en plusieurs endroits se rapprocher de 0, l'arrêt dans l'entreprise de nouvelles constructions ayant provoqué une pénurie d'habitations de plus en plus sensible.

Après avoir ainsi rendu compte de la répartition des logements d'après les catégories de grandeur et les conditions de possession, on fournit certaines données sur la nature des habitations, notamment sur leurs dimensions et les commodités dont elles sont pourvues. A ce propos, il y a lieu de remarquer entre autres choses que l'infériorité qu'on attribue ordinairement aux habitations de la population la moins aisée dans notre pays, par comparaison avec les logements correspondants en Angleterre par exemple et dans certaines autres parties de l'Europe occidentale, diminue sensiblement si *on juge de la grandeur normale des habitations ouvrières, non pas d'après le nombre* des pièces, mais d'après le cube d'air. C'est ainsi que l'habitation ouvrière type d'une pièce et d'une cuisine paraît avoir en général dans notre pays un cube d'air d'environ 65—80 m^c, ce qui paraît être la *mesure normale assez typique pour les dimensions des habitations, sans doute* restreintes mais semblables, que la société également dans les autres pays assure à ses membres les moins aisés.

Après la description des habitations, vient l'exposé des conditions des occupants. La population a été répartie entre les groupes suivants: adultes et enfants; membres de la famille, domestiques et personnes étrangères logées dans la famille; personnes plus ou moins aisées (avec une limite de revenus variant entre 2 000 et 3 000 cour. suivant les conditions de cherté locale); ainsi que, d'après la profession et la situation sociale, entre les groupes ci-dessous: ouvriers, petits employés, petits industriels, pensionnés et assistés. Aussi bien pour l'ensemble de la population des logements que pour les groupes sociaux indiqués, on a cherché à montrer par des chiffres quels sont les types d'habitation dominants et les habitudes d'habitation régnantes.

Si l'on veut avoir une donnée mathématique sur le standard d'habitation tel qu'il est déterminé par la grandeur et la nature des logements ainsi que par la manière de les employer et de les remplir dans les différentes localités, il faut calculer le degré moyen d'encombrement des habitations. A Stockholm le nombre des habitants par 100 pièces était 122 et à Gothembourg 146. En moyenne, dans l'ensemble des autres villes et quasi-villes comprises dans l'enquête il y avait 132 habitants par 100 pièces, mais les chiffres pour l'encombrement des habitations présentaient dans les différents endroits des écarts notables au delà et en deçà de cette moyenne générale. C'est ainsi que le nombre des habitants par 100 pièces était, dans les villes assez grandes, 141 dans l'est, 126 dans le Småland et les îles, 117 dans le sud, 137 dans l'ouest et 152 dans le nord, tandis que dans les petites villes de ces cinq régions la proportion correspondante était de resp. 111, 130, 101, 130 et 137; dans les agglomérations dites «municipalsamhällen» resp. 144, 113, 115, 159 et 170. Mais il faut noter que les chiffres exprimant la densité de la population dans les habitations donnent une impression plus favorable pour le Småland et le sud de la Suède et plus défavorable pour le nord que cela ne devrait être en réalité. En effet les chambres avec fourneau du nord sont souvent très spacieuses et au point de vue du cube d'air doivent bien souvent pouvoir se comparer avec des logements d'une pièce avec cuisine. Par contre dans les logements de 2 pièces avec cuisine, dans le sud de la Suède, les cuisines sont en général beaucoup plus petites que dans les autres parties du pays, en sorte qu'elles ne sont que rarement employées comme chambres habitables.

Si l'on porte finalement son attention sur les prix de location des logements, les recensements montrent que le niveau des loyers est plus élevé à Stockholm et dans l'est et le nord de la Suède que dans les autres parties du pays, et aussi que le montant des loyers pour une même catégorie de logements s'élève en général proportionnellement avec le nombre des habitants dans les différentes localités. Si l'on prend comme exemple la catégorie des logements qui forment dans une

grande partie du pays le type des habitations de famille pour la population la moins aisée, 1 pièce avec cuisine, la moyenne des loyers annuels à Stockholm était de 328 cour., à Gothembourg 218 cour., dans les autres villes avec plus de 10 000 habitants 165 cour. La moyenne du loyer annuel se monte dans les petites villes à 136 cour. et dans les bourgs et les quasi-bourgs à 167 cour.

Cependant l'enquête ne se borne pas à relever seulement le montant absolu des loyers; mais elle cherche aussi, en rapprochant les données sur le loyer et le revenu, à donner la proportion relative du loyer, aussi bien pour l'ensemble de la population des logements que pour les différentes catégories de localités et les différents groupes sociaux. Pour cela, on a tenu compte, d'une part seulement du revenu du possesseur du logement, d'autre part du revenu total de la famille; et l'on a constaté à ce propos que la proportion moyenne du loyer dans les villes de province en Suède pour l'ensemble des ménages de locataires se monte à 15·4 % dans le premier cas et 14·3 % dans le second cas. A titre de comparaison, on peut indiquer que pour la capitale les chiffres correspondants se montent resp. à 20·1 % et 17·8 %.

III. Communes rurales.

Les 108 communes rurales qui étaient comprises dans les recensements, et qui ensemble contenaient environ un dixième de la population rurale de la Suède, ne présentent pas — même abstraction faite des villes et quasi-villes qui en font partie — un caractère uniforme et exclusivement rural en ce qui concerne les conditions des habitations. Spécialement dans les parties industrielles du centre et du nord de la Suède, il y a en effet de nombreuses *agglomérations de population* qui sont pour ainsi dire sorties de la campagne environnante et qui ont pris un peu du caractère des villes surtout sous le rapport des maisons et des logements.

Les 30 localités de cette espèce dont nous parlerons ici se composent pour la plupart de colonies ouvrières qui, dans un passé plus ou moins récent, se sont formées autour d'une ou de plusieurs entreprises industrielles importantes. Les patrons des industries en question ont en général fortement contribué à la formation de ces agglomérations en construisant dans une large mesure des habitations pour les ouvriers. Ceci est attesté par le fait que, sur les 15 835 logements qui se trouvaient dans les localités en question, il y en avait 56·6 % dans des maisons appartenant à de grands industriels.

Ces maisons ouvrières étant destinées en général à un certain nombre de familles, il s'en suit que dans les localités en question la maison pour un ménage ne vient que loin derrière la maison pour plusieurs ménages. Sur l'ensemble des familles, il y en avait seulement 16·8 % qui habitaient dans des maisons de la première catégorie, tandis que 83·2 % étaient logées dans d'assez grandes constructions.

En ce qui concerne les types de grandeur des logements, 23·6 % se composaient d'une cuisine seule, d'une pièce seule etc., 55·4 % de 1 pièce avec cuisine, 13·4 % de 2 pièces avec cuisine et il n'y avait que 7·6 % d'assez grands logements se composant de 3 pièces et plus avec cuisine.

De même, sous le rapport des conditions de possession des logements, ces localités présentent un caractère très marqué d'agglomérations ouvrières. C'est ainsi que la grande majorité des habitations étaient louées (62·0 %) ou cédées gratuitement par les patrons (20·8 %), tandis qu'il n'y avait que 16·2 % de maisons possédées en propre. Le reste des logements, 1·5 %, étaient inoccupés au moment du recensement.

Il va de soi que, quand des familles ouvrières nombreuses sont logées dans des habitations d'une ou deux pièces, l'encombrement des logements doit être très grand si l'on prend pour mesure le nombre des habitants par 100 pièces. La proportion en question dans ce groupe de localités était de 193 pour l'ensemble des logements et de 216 pour les petits logements (au plus 2 pièces avec cuisine). Ces chiffres sont donc sensiblement plus élevés que ceux que nous avons donnés plus haut pour les villes.

Dans l'ensemble de ces localités, la moyenne du loyer annuel était de 59 cour. pour une cuisine ou une pièce seule etc., 104 cour. pour 1 pièce avec cuisine, 186 cour. pour 2 pièces avec cuisine, 403 cour. pour les logements, ici rares, de 3 pièces et plus avec cuisine, et la moyenne pour la totalité des logements était de 105 cour. D'une manière générale, les loyers étaient donc

très bas comparés à ceux des villes. La raison principale en est que les industriels qui louent des logements à leurs ouvriers ont l'habitude en règle générale de les céder à des prix sensiblement inférieurs à ceux qui sont en usage dans la localité.

Ceci a encore pour conséquence que la proportion du loyer n'est environ que la moitié de ce qu'elle est dans les villes, savoir 7·9 %, si l'on ne tient compte que du revenu du possesseur du logement, et 7·4 %, si l'on ajoute les revenus des membres de la famille.

Si l'on porte ensuite son attention sur *la campagne* proprement dite, les choses se présentent tout autrement que dans les agglomérations.

Si l'on comprend sous la dénomination de logement les locaux souvent très différents qu'une famille à la campagne emploie pour se loger, le nombre des logements dans les communes rurales comprises dans l'enquête s'élevait à 64 585. Il y avait 67·7 % de ces logements dans des maisons destinées à une seule famille et occupées effectivement ainsi, tandis que 32·3 % se trouvaient dans des maisons pour plusieurs familles. Cette proportion ne varie guère dans les différentes grandes régions géographiques de la Suède, si l'on met à part l'est du pays où il y a relativement beaucoup de communes contenant de grands domaines et de grandes industries avec de nombreuses habitations ouvrières principalement dans des maisons pour plusieurs familles.

Si l'on classe ensuite les logements compris dans l'enquête d'après le nombre de leurs pièces, on voit que 9·9 % se composaient d'une cuisine ou d'une pièce seule, 40·4 % de 1 pièce avec cuisine, 25·1 % de 2 pièces avec cuisine et 24·6 % de 3 pièces et plus avec cuisine. Si l'on compare les différentes régions, on constate que les communes rurales dans le Småland et les îles et dans le sud de la Suède se distinguent par une forte proportion d'assez grands logements (2 pièces et plus avec cuisine). Dans les autres régions, ce sont les logements d'une pièce avec cuisine les plus fréquents, mais tandis que dans l'ouest il y a aussi une forte proportion de grands logements, l'est et le nord se distinguent par un grand nombre de logements d'une pièce.

En ce qui concerne les conditions de possession, 53·8 % des familles habitaient leur propre maison qui dans 43·1 % des cas était bâtie sur leur propre terrain, tandis que dans 10·2 % des cas le terrain appartenait à autrui. La proportion des familles logées dans les maisons d'autrui était de 46·7 % et sur ce nombre il y en avait 25·3 % qui payaient une certaine redevance sous forme de loyer ou de fermage, tandis que les autres, 21·4 %, étaient logées gratuitement en échange de quelque service ou pour quelque autre cause. La proportion la plus forte des familles logées dans leur propre maison sur leur propre terrain se trouvait dans le nord et dans le sud ainsi que dans le Småland et les îles, régions où il y a beaucoup de petits agriculteurs. La proportion était moindre dans l'ouest par suite principalement de la nombreuse population de fermiers corvéables logés dans des habitations cédées contre redevance, et moindre encore dans l'est où il y a un très grand nombre de logements soit cédés gratuitement aux valets de ferme à salaire mixte et à certains ouvriers agricoles, soit loués à des fermiers corvéables, des ouvriers d'industrie ou d'autres encore. Enfin c'est dans le sud de la Suède qu'on trouvait la proportion la plus forte des familles possédant leur maison mais non le terrain.

Finalement, si au sujet des logements à la campagne on veut se faire une idée du standard d'habitation déterminé par les types de logement et les usages décrits plus haut, le mieux est de rechercher quel est l'encombrement des habitations dans les différentes catégories de logements. En moyenne, pour toute la zone rurale sur laquelle a porté l'enquête, il y avait 150 habitants par 100 pièces dans l'ensemble des logements et 187 dans les logements ayant au plus 2 pièces avec cuisine, chiffres, on le voit, inférieurs à ceux que nous avons trouvés pour les agglomérations industrielles mais sensiblement supérieurs à ceux des villes et quasi-villes.

Toutefois l'encombrement des habitations varie assez fortement dans les classes sociales ainsi que dans les différentes régions. Soit qu'on considère les grands ou les petits logements, on voit que le Småland (et les îles) ainsi que le sud de la Suède se distinguent par une faible densité et le nord par une forte densité, tandis que les autres régions présentent une proportion intermédiaire. La raison en est que la population la moins aisée, nous l'avons dit, dispose en général, au moins sous le rapport du nombre des pièces, de logements notablement plus grands dans le sud que dans le nord.

Etant donnée l'habitude de la population rurale, surtout en hiver, de se cantonner dans une

seule pièce, y en eût-il plusieurs dans la maison, les chiffres ci-dessus, déja fort élevés en soi, auraient présenté les choses sous un jour encore plus défavorable si, dans les recensements, on avait pu tenir compte, non pas comme cela s'est fait, de toutes les pièces dont disposent les familles, mais seulement de celles qu'on emploie en fait pour la vie quotidienne et pour le repos de la nuit.

D'autre part, pour juger exactement de l'encombrement des logements, il faut tenir compte de ce que les pièces à la campagne doivent être en général plus grandes que dans les villes et aussi de ce que, surtout dans le nord, un grand nombre de familles de paysans possèdent et emploient des habitations spéciales d'été dont il n'a pas été question ici. Il faut aussi remarquer qu'au point de vue de l'hygiène sociale les exigences doivent être moindres, en ce qui concerne le cube d'air par personne, quand il s'agit d'une population agricole et ouvrière qui travaille en plein air la plus grande partie de la journée, que s'il s'agit des classes les moins aisées des villes qui en général travaillent à l'intérieur, dans les fabriques, boutiques ou bureaux. Même la plus petite cabane à la campagne reçoit le plus souvent le soleil et l'air de tous les côtés, tandis que c'est l'exception pour les habitations ouvrières des villes; et les enfants de la campagne ont bien plus que ceux des villes l'occasion de vivre dehors et de respirer l'air pur.

IV. Aperçu sur les conditions d'habitation à la campagne et dans les villes.

Dans le chapitre final du rapport, on trouvera un rapprochement entre les résultats principaux de l'enquête. Pour les mettre le mieux possible en lumière, on a jugé devoir employer la forme graphique. Au moyen de 10 diagrammes, on a illustré différents aspects de la question des conditions d'habitation dans les villes et à la campagne, savoir: la proportion des habitations dans des maisons pour une famille et pour plusieurs familles; la proportion des habitations possédées en propre («maisons à soi»), des logements loués et des habitations cédées gratuitement, ainsi que des logements plus ou moins grands avec la densité des occupants (nombre par 100 pièces) et le niveau des loyers (montant absolu et proportion relative) dans différentes catégories de localités et différents groupes sociaux.

TABELLBILAGA

Tab. 1. Stadssamhällena. Översikt över

Anm. Medievalstil i kol. 4 anger, att ifrågavarande

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Orter (s=stad, k=köping, m=municipalsamhälle)	År för bostadsräkningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt kyrko- (resp. mantals-) skrivningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt bostadsräkningen	Antal hus med bostadslägenheter	Därav med följande antal bostadslägenheter pr hus: 1	2	3—9	10 o. fl.	Antal till bostad använda eller avsedda lägenheter	Därav: bostadslägenheter	Därav: blandade lägenheter m. m.	Antal bostadslägenheter som: uthyrda	Antal bostadslägenheter som: av ägaren begagnade
	Stockholms stad.													
1	Brännkyrka församling [1]	1912	25 216	24 109	**2 053**	991	486	436	140	**6 324**	5 881	443	3 662	1 046
	Stockholms län.													
2	Södertälje (s)	1913	12 429	12 085	**1 056**	414	238	344	60	**3 280**	3 097	183	2 394	491
3	Sundbyberg (k)	1912	5 266	5 075	**344**	93	72	152	27	**1 403**	1 345	58	1 063	158
4	Lidingö (k) [1]	1912	5 410	4 987	**809**	584	155	69	1	**1 175**	1 027	148	458	462
5	Solhem (m)	1912	1 366	1 308	**279**	256	23	—	—	**302**	273	29	39	219
6	Hagalund (m)	1913	4 453	4 316	**198**	21	22	122	33	**1 142**	1 076	66	888	92
7	Nya Huvudsta (m)	1913	3 028	3 044	**127**	12	10	74	31	**835**	806	29	642	80
8	Lilla Alby (m)	1913	900	934	**63**	17	14	26	6	**252**	236	16	189	27
9	Råsunda (m)	1913	2 601	2 896	**68**	21	6	5	36	**1 082**	1 059	23	762	10
	Uppsala län.													
10	Uppsala (s)	1913	27 315	27 947	**1 124**	241	133	450	300	**7 546**	7 058	488	5 929	587
	Södermanlands län.													
11	Nyköping (s)	1913	10 822	10 134	**885**	308	190	358	29	**2 759**	2 558	201	2 008	385
12	Eskilstuna (s)	1912	28 729	27 686	**2 102**	894	388	627	193	**7 315**	6 965	350	5 278	993
13	Strängnäs (s)	1913	3 365	3 500	**356**	119	81	146	10	**1 050**	966	84	708	189
14	Oxelösund (m)	1913	2 528	2 329	**130**	26	34	57	13	**581**	545	36	487	31
15	Gnesta (m)	1913	1 392	1 481	**210**	100	59	50	1	**427**	398	29	254	96
16	Katrineholm (m) [2]	1913	5 139	4 223	**399**	127	112	154	6	**1 124**	1 037	87	729	238
	Östergötlands län.													
17	Linköping (s)	1913	24 399	22 694	**1 633**	452	324	762	95	**6 250**	5 950	300	4 790	764
18	Norrköping (s)	1912	46 674	42 781	**1 904**	283	260	983	378	**11 960**	11 323	637	10 504	464
19	Motala (s)	1913	2 861	2 874	**266**	74	58	128	6	**869**	759	110	585	121
20	Mjölby (m)	1913	3 264	3 131	**368**	130	129	109	—	**852**	784	68	522	204
21	Åtvidaberg (m)	1913	2 821	2 886	**247**	52	91	100	4	**704**	657	47	475	124
22	Norrköpings norra förstad (m)	1913	5 142	3 642	**175**	18	31	100	26	**989**	961	28	852	87
	Jönköpings län.													
23	Jönköping (s)	1912	27 864	25 141	**1 840**	507	464	765	104	**6 530**	6 077	453	4 898	842
24	Huskvarna (s)	1913	6 764	6 758	**504**	79	184	226	15	**1 659**	1 570	89	1 101	370
25	Tranås (k)	1913	2 258	2 217	**202**	54	61	85	2	**571**	466	105	368	75
26	Vetlanda (k)	1913	2 532	2 488	**301**	103	105	93	—	**650**	589	61	386	161
27	Värnamo (k)	1913	1 210	1 153	**114**	36	29	48	1	**319**	256	63	188	46
28	Nässjö (m) [2]	1913	6 050	4 589	**321**	91	79	134	17	**1 091**	978	113	744	200
	Kronobergs län.													
29	Växjö (s)	1913	8 794	8 687	**452**	57	79	261	55	**2 313**	2 127	186	1 716	284
30	Ljungby (k)	1913	1 256	1 222	**145**	49	42	54	—	**349**	301	48	213	62

[1] Folkmängdsuppgifterna avse hela området, varemot övriga uppgifter endast gälla de stadslikt bebyggda tillhör staden Nässjö.

antalet invånare, hus, lägenheter och rum.

folkmängdssiffra är grundad på ett ofullständigt material.

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
lägenheter, äro		Antal bostadslägenheter, som utgöras av											Antal			
fritt upplåtna	outhyrda	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	boningsrum	kök	rum (och kök)	
291	882	68	483	78	16	2 902	1 537	470	181	75	34	37	11 005	5 736	**16 741**	1
134	78	198	157	25	5	1 458	562	275	157	116	57	87	6 741	3 097	**9 838**	2
30	94	11	125	6	2	595	387	110	66	21	11	11	**2 554**	1 266	**3 820**	3
55	52	3	13	3	—	192	189	128	98	84	101	216	4 458	1 066	**5 524**	4
5	10	—	1	1	—	21	59	63	80	28	11	9	1 037	300	**1 337**	5
15	81	80	76	1	—	684	183	36	14	2	—	—	1 424	1 065	**2 489**	6
10	74	51	47	2	—	512	149	31	8	4	1	1	1 061	785	**1 846**	7
8	12	3	11	3	—	95	77	20	11	5	5	6	551	239	**790**	8
5	282	5	65	16	—	320	219	204	108	90	25	7	2 608	998	**3 606**	9
513	29	290	860	209	16	2 695	1 150	718	323	327	180	290	16 917	6 451	**23 368**	10
148	17	201	223	34	3	1 151	469	224	97	48	40	68	5 118	2 495	**7 613**	11
460	284	598	696	46	4	3 828	1 035	344	171	93	53	97	10 976	6 538	**17 514**	12
45	24	27	71	14	—	297	218	125	59	52	37	66	2 809	955	**3 764**	13
27	—	44	37	6	—	361	63	15	7	7	2	3	787	532	**1 319**	14
33	15	13	39	3	4	154	87	44	26	12	5	11	939	386	**1 325**	15
62	8	42	32	5	—	484	315	79	35	23	6	16	2 084	1 082	**3 166**	16
341	55	432	441	57	8	2 476	1 210	532	344	202	125	123	12 155	5 758	**17 913**	17
270	85	609	2 255	95	17	5 241	1 524	689	322	258	152	161	19 606	9 546	**29 152**	18
40	13	66	46	8	2	220	183	97	58	30	20	29	2 011	814	**2 825**	19
38	20	30	50	8	—	283	245	90	30	18	13	17	1 724	790	**2 514**	20
54	4	182	56	9	—	245	105	29	10	2	7	12	980	633	**1 613**	21
10	12	206	89	30	—	514	96	17	7	2	—	—	1 007	868	**1 875**	22
258	79	95	789	73	10	2 922	1 104	456	206	132	102	188	12 596	5 621	**18 217**	23
81	18	12	165	11	29	734	482	65	25	20	11	16	2 738	1 459	**4 197**	24
21	2	1	19	2	—	170	153	62	24	16	7	12	1 325	558	**1 883**	25
28	14	1	24	6	5	143	213	95	39	33	11	19	1 677	615	**2 292**	26
19	3	2	21	3	—	36	84	55	25	14	3	13	949	287	**1 236**	27
28	6	7	21	1	—	257	420	168	39	28	14	23	2 509	1 068	**3 577**	28
86	41	26	215	42	40	503	584	328	108	108	69	104	5 976	2 029	**8 005**	29
10	16	—	12	4	—	27	125	71	24	10	5	23	1 027	331	**1 358**	30

delarna av detsamma. — [2] Stad 1 jan. 1917. — [3] Uppgifterna avse hela det område, som fr. o. m. 1 jan. 1914

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Orter (s=stad, k=köping, m=municipalsamhälle)	År för bostadsräkningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt kyrko- (resp. mantals-) skrivningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt bostadsräkningen	Antal hus med bostadslägenheter	Därav med följande antal bostadslägenheter pr hus: 1	2	3—9	10 o. fl.	Antal till bostad använda eller avsedda lägenheter	Därav: bostadslägenheter	Därav: blandade lägenheter m. m.	Antal bostadslägenheter som: uthyrda	Antal bostadslägenheter som: av ägaren begagnade
	Kalmar län.													
1	Kalmar (s)	1913	15 955	14 140	993	291	188	443	71	3 794	3 550	244	2 770	586
2	Oskarshamn (s)	1913	8 100	7 600	512	144	82	258	28	1 898	1 773	125	1 436	266
3	Västervik (s)	1913	10 801	9 736	1 061	330	321	402	8	2 724	2 561	163	1 661	651
4	Nybro (k)	1913	2 069	1 673	232	95	57	80	—	497	420	77	255	125
	Gottlands län.													
5	Visby (s)	1913	10 012	9 407	1 293	662	293	330	8	2 660	2 419	241	1 365	756
6	Hemse (m)	1913	415	414	83	61	17	5	—	110	81	29	23	48
	Blekinge län.													
7	Karlskrona (s)	1913	27 508	22 040	1 407	264	315	718	110	5 908	5 611	297	4 587	746
8	Karlshamn (s)	1913	7 362	7 221	588	131	130	314	13	2 034	1 844	190	1 385	346
	Kristianstads län.													
9	Kristianstad (s)	1913	11 743	11 463	461	154	38	155	114	2 822	2 591	231	2 214	242
10	Hässleholm (k) [1]	1913	2 892	2 763	363	155	97	110	1	803	705	98	484	175
11	Åby-Klippan (m)	1913	2 206	2 194	331	160	111	60	—	616	521	95	285	205
12	Vinslöv (m)	1913	673	677	141	97	27	17	—	208	168	40	62	87
13	Kivik (m)	1913	642	607	156	136	19	1	—	177	161	16	19	128
14	Vitemölla (m)	1913	408	414	106	98	8	—	—	114	107	7	2	98
	Malmöhus län.													
15	Malmö (s)	1913	95 821	90 771	3 114	822	364	1 011	917	24 496	22 558	1 938	19 822	1 406
16	Lund (s)	1912	20 428	20 637	1 611	470	311	747	83	5 773	5 329	444	4 423	582
17	Landskrona (s)	1913	16 565	15 343	1 179	387	248	472	72	4 170	3 820	350	3 025	651
18	Hälsingborg (s)	1913	34 742	31 785	1 806	433	281	864	228	8 549	7 986	563	6 627	961
19	Eslöv (s)	1913	5 873	5 453	563	235	118	198	12	1 508	1 331	175	902	360
20	Ystad (s)	1913	11 821	11 867	1 033	421	235	333	44	3 029	2 721	308	1 826	666
21	Trelleborg (s)	1913	10 758	9 789	1 535	998	331	197	9	2 585	2 339	246	1 089	1 073
22	Limhamn (k)	1913	9 787	8 898	1 152	667	262	211	12	2 166	1 994	172	989	871
23	Svedala (m)	1913	1 513	1 535	186	86	42	57	1	403	325	78	208	90
24	Raus plantering (m)	1913	3 656	3 291	264	90	59	97	18	900	855	45	574	164
25	Höganäs (m)	1913	5 332	5 284	825	516	197	112	3	1 416	1 308	108	347	575
26	Furulund (m)	1913	1 141	1 061	146	50	41	54	1	347	326	21	234	60
27	Arlöv (m)	1913	3 275	3 375	248	66	47	121	14	872	815	57	610	156
28	Skurup (m)	1913	1 319	1 326	227	135	61	31	—	370	263	107	135	109
	Hallands län.													
1	Halmstad (s)	1913	18 432	18 434	1 356	473	235	576	72	4 547	4 278	269	3 302	624
10	Falkenberg (s)	1913	4 624	4 400	502	215	129	156	2	1 102	1 002	100	675	272
11	Oskarsström (m)	1913	2 432	2 271	220	52	38	129	1	710	679	31	498	102

[1] Stad fr. o. m. 1 jan. 1914.

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
lägenheter, äro		Antal bostadslägenheter, som utgöras av											Antal			
fritt upplåtna	outhyrda	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	boningsrum	kök	rum (och kök)	
133	61	14	134	27	117	654	1 498	571	204	135	64	132	9 492	3 580	13 072	1
61	10	31	125	18	202	454	541	212	90	40	35	25	4 154	1 655	5 809	2
171	78	134	224	28	4	1 157	587	198	106	58	29	36	4 796	2 465	7 261	3
20	20	1	29	11	28	53	171	75	29	12	6	5	1 236	445	1 681	4
203	95	20	118	48	40	515	913	368	181	74	61	81	6 802	2 476	9 278	5
10	—	—	2	2	—	5	24	23	12	5	3	5	382	104	486	6
237	41	81	385	141	391	966	1 970	1 003	293	163	99	119	13 669	5 160	18 829	7
84	29	1	86	30	179	211	681	315	126	90	51	74	5 597	1 821	7 418	8
123	12	2	199	65	18	361	842	539	227	122	114	102	7 873	2 554	10 427	9
27	19	12	52	28	16	61	220	149	81	38	16	32	2 253	700	2 953	10
28	3	3	16	16	32	38	176	131	66	17	10	16	1 759	559	2 318	11
14	5	1	6	3	6	5	32	33	33	20	11	18	796	194	990	12
12	2	1	—	—	6	15	41	41	51	4	1	1	526	173	699	13
5	2	—	—	—	8	8	54	29	8	—	—	—	269	110	379	14
777	553	32	828	171	47	9 636	6 869	2 255	1 237	686	377	420	50 309	23 364	73 673	15
228	96	—	727	221	16	1 035	1 811	622	292	226	155	224	14 617	4 785	19 402	16
112	32	7	208	58	27	1 023	1 530	534	174	108	57	94	9 471	3 874	13 345	17
247	151	14	360	118	36	1 600	3 315	1 250	515	343	189	246	21 267	8 010	29 277	18
52	17	2	75	39	—	216	613	204	80	41	22	39	3 757	1 392	5 149	19
154	75	2	97	38	27	751	1 058	365	167	79	65	72	7 323	2 855	10 178	20
108	74	4	90	23	6	306	1 173	450	119	86	43	39	6 406	2 453	8 859	21
95	39	1	13	6	2	671	793	286	112	29	37	44	4 768	2 156	6 924	22
21	6	—	11	5	2	36	165	57	19	11	8	11	1 118	390	1 508	23
42	75	—	20	4	—	197	459	138	21	6	2	8	1 846	870	2 716	24
375	11	—	44	18	7	286	526	260	96	36	17	18	3 456	1 336	4 792	25
16	16	—	62	4	9	36	110	88	11	4	2	—	734	276	1 010	26
26	23	2	34	5	—	366	282	70	27	9	11	9	1 611	827	2 438	27
11	8	10	3	1	—	33	101	64	28	9	6	8	1 076	362	1 438	28
218	134	16	184	50	153	1 421	1 393	445	235	147	105	129	10 564	4 196	14 760	29
41	14	—	35	13	42	221	399	158	63	35	17	19	2 701	1 035	3 736	30
43	36	44	197	3	31	128	200	40	17	9	5	5	1 156	491	1 647	31

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Orter (s=stad, k=köping, m=municipalsamhälle)	År för bostadsräkningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt kyrko- (resp. mantals-) skrivningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt bostadsräkningen	Antal hus med bostadslägenheter	Därav med följande antal bostadslägenheter pr hus: 1	2	3—9	10 o. fl.	Antal till bostad använda eller avsedda lägenheter	Därav: bostadslägenheter	Därav: blandade lägenheter m. m.	Antal bostadslägenheter som: utbyrda	Antal bostadslägenheter som: av ägaren begagnade
	Göteborgs och Bohus län.													
1	Lysekil (s)	1913	4 576	4 344	496	205	150	139	2	1 073	917	156	547	314
2	Uddevalla (s)	1913	12 823	12 227	1 165	447	261	441	16	3 101	2 896	205	1 989	714
3	Mölndal (m)	1913	[1] 5 450	5 160	531	244	127	154	6	1 246	1 195	51	760	358
4	Krokslätt (m)	1913	5 284	5 274	254	77	43	105	29	1 227	1 191	36	977	163
5	Gårda (m)	1913	6 704	6 573	134	29	13	23	69	1 540	1 480	60	1 410	42
6	Lunden (m)	1913	5 371	5 816	152	14	17	67	54	1 293	1 265	28	1 131	112
7	Smögen (m)	1913	1 463	1 443	278	256	19	3	—	303	278	25	19	236
8	Gravarne och Bäckevik (m)	1913	1 559	1 395	280	268	10	2	—	295	266	29	11	248
9	Hasselösund (m)	1913	204	189	46	45	1	—	—	47	46	1	2	43
10	Tången (m)	1913	517	479	95	86	9	—	—	104	102	2	14	86
	Älvsborgs län.													
11	Vänersborg (s)	1912	7 758	7 482	685	235	163	272	15	1 976	1 833	143	1 436	282
12	Borås (s)	1913	22 696	21 672	1 425	337	350	648	90	5 425	5 211	214	4 087	824
13	Åmål (s)	1913	4 575	4 344	500	218	123	156	3	1 155	1 065	90	623	358
14	Lilla Edet (m)	1913	1 700	1 519	221	136	54	31	—	365	333	32	130	141
15	Trollhättan [2]	1913	[1] 8 646	8 289	688	280	202	171	35	2 004	1 858	146	1 334	391
	Skaraborgs län.													
16	Mariestad (s)	1913	5 034	5 259	452	200	79	153	20	1 329	1 215	114	781	289
17	Lidköping (s)	1913	7 504	7 403	627	198	140	272	17	1 988	1 804	184	1 348	347
18	Tidaholm (s)	1913	4 608	4 627	423	132	87	196	8	1 204	1 155	49	753	309
19	Töreboda (k)	1913	816	747	80	26	16	38	—	230	179	51	118	39
20	Vara (k)	1913	1 002	1 012	103	45	19	38	1	238	173	65	113	37
	Värmlands län.													
21	Karlstad (s)	1912	17 908	16 612	1 181	360	224	526	71	4 293	4 112	181	3 299	494
22	Kristinehamn (s)	1913	9 288	9 633	866	310	246	295	15	2 316	2 179	137	1 435	616
23	Arvika (s)	1913	5 087	4 865	325	47	71	191	16	1 277	1 209	68	970	187
24	Säffle (k)	1912	1 951	1 921	215	72	47	95	1	569	515	54	377	92
25	Forshaga (m) [3]	1913	4 364	4 154	568	391	87	81	9	982	931	51	483	322
	Örebro län.													
26	Örebro (s)	1913	33 112	31 579	1 703	473	232	742	256	3 313	7 900	413	6 468	906
27	Lindesberg (s)	1913	2 967	2 832	379	196	81	99	3	825	732	93	420	237
28	Hallsberg (k)	1913	1 581	1 503	166	68	38	58	2	401	360	41	252	71
29	Kopparberg (k)	1913	1 625	1 468	149	59	34	53	3	395	367	28	268	46
30	Kumla (m)	1913	1 188	1 215	184	94	59	31	—	318	268	50	152	101

[1] Mantalsskriven folkmängd. — [2] Stad fr. o. m. 1 jan. 1916. — [3] Uppgifterna avse hela Forshaga kapell-

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
lägenheter, äro		Antal bostadslägenheter, som utgöras av											Antal			
fritt upplåtna	outhyrda	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	boningsrum	kök	rum (och kök)	
39	17	7	29	11	13	359	249	128	51	38	14	18	2 688	983	**3 671**	1
144	49	21	140	21	163	1 309	619	332	106	83	39	63	6 294	2 849	**9 143**	2
76	1	76	25	4	14	662	295	67	13	16	13	10	1 943	1 213	**3 156**	3
36	15	134	5	2	—	788	167	52	24	5	5	9	1 590	1 215	**2 805**	4
20	8	67	54	5	5	1 123	148	40	13	5	4	16	1 990	1 484	**3 474**	5
15	7	95	24	1	2	940	138	52	8	2	1	2	1 511	1 273	**2 784**	6
18	5	—	2	—	—	36	25	177	21	7	5	5	896	298	**1 194**	7
7	—	—	1	—	8	41	37	164	13	1	—	1	764	292	**1 056**	8
1	—	—	—	—	—	7	6	33	—	—	—	—	119	47	**166**	9
2	—	—	1	—	4	21	12	59	4	1	—	—	255	101	**356**	10
90	25	7	195	19	80	734	384	170	78	61	51	54	4 245	1 708	**5 953**	11
251	49	147	197	51	29	2 574	1 268	470	172	124	67	112	10 248	5 164	**15 412**	12
57	27	67	40	6	2	461	259	133	43	32	12	10	2 173	1 118	**3 291**	13
57	5	2	21	2	4	147	77	50	12	7	7	4	788	340	**1 128**	14
116	17	31	82	17	84	895	465	149	65	29	15	26	3 718	1 847	**5 565**	15
130	15	29	96	31	26	449	319	109	66	33	20	37	2 954	1 169	**4 123**	16
93	16	30	162	12	50	682	474	187	78	41	38	50	4 125	1 776	**5 901**	17
75	18	18	135	8	—	538	301	85	33	12	14	11	2 109	1 063	**3 172**	18
16	6	1	7	1	—	38	79	28	12	6	3	4	568	230	**793**	19
17	6	—	12	4	—	60	27	23	21	13	4	9	685	220	**905**	20
189	130	174	484	48	4	1 773	749	360	182	147	95	96	8 509	3 740	**12 249**	21
108	20	193	88	21	—	1 011	402	208	100	64	45	47	4 706	2 199	**6 905**	22
39	13	95	51	9	—	441	264	153	75	42	48	31	2 751	1 225	**3 976**	23
22	24	14	44	9	—	197	120	58	26	19	10	18	1 289	514	**1 803**	24
82	44	63	23	4	2	510	207	67	30	10	5	10	1 585	952	**2 537**	25
233	293	458	406	75	16	3 381	1 903	791	332	208	157	178	16 075	7 792	**23 867**	26
30	45	57	47	12	—	296	180	65	23	19	14	19	1 673	760	**2 433**	27
23	14	2	14	7	—	130	97	41	27	19	8	15	1 011	382	**1 393**	28
49	4	21	37	3	—	170	65	31	11	7	4	18	814	356	**1 170**	29
13	2	8	9	1	—	80	88	36	21	14	6	5	768	305	**1 073**	30

samling.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	Orter (s = stad, k = köping, m = municipalsamhälle)	År för bostadsräkningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt kyrko- (resp. mantals-) skrivningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt bostadsräkningen	Antal hus med bostadslägenheter	Därav med följande antal bostadslägenheter pr hus: 1	2	3—9	10 o. fl.	Antal till bostad använda eller avsedda lägenheter	Därav: bostadslägenheter	Därav: blandade lägenheter m. m.	Antal bostadslägenheter som: utbyrda	Antal bostadslägenheter som: av ägaren begagnade
	Västmanlands län.													
1	Västerås (s)	1913	21 941	20 953	1 277	311	275	562	129	5 485	5 195	290	4 178	696
2	Sala (s)	1913	7 609	7 082	886	538	150	186	12	1 844	1 669	175	850	603
3	Norbergs by (m)	1913	625	545	76	40	22	14	—	135	106	29	55	31
	Kopparbergs län.													
4	Falun (s)	1913	12 091	11 373	1 234	606	242	368	18	2 917	2 618	299	1 747	616
5	Borlänge (k)	1913	1 592	1 583	168	45	51	71	1	434	348	86	241	76
6	Avesta (k)	1913	4 943	4 778	539	207	151	176	5	1 232	1 206	76	771	294
7	Morastrand (k)	1913	1 316	1 283	163	84	42	35	2	333	287	46	176	51
8	Leksands Noret (m)	1913	1 109	1 168	124	58	32	31	3	283	222	61	128	68
9	Smedjebacken (m)	1913	1 967	2 159	277	123	77	72	5	607	541	66	198	116
	Gävleborgs län.													
10	Gävle (s)	1913	35 736	34 407	2 274	620	409	1 072	173	8 714	8 197	517	6 182	1 093
11	Söderhamn (s)	1913	11 501	11 089	1 050	476	211	332	31	2 755	2 595	160	1 212	616
12	Bollnäs (k)	1913	995	1 091	70	18	11	37	4	267	211	56	177	13
13	Ljusdal (m)	1912	1 759	1 706	211	90	47	74	—	462	388	74	223	82
	Västernorrlands län.													
14	Härnösand (s)	1913	9 825	8 740	867	273	236	355	3	2 283	2 117	166	1 556	390
15	Sundsvall (s)	1912	16 930	15 118	1 286	425	265	565	31	3 775	3 473	302	2 440	670
16	Sollefteå (k)[1]	1913	2 557	2 203	210	87	49	71	3	542	447	95	285	61
17	Skönsmon (m)	1913	3 100	2 813	288	123	60	98	7	769	738	31	234	127
18	Skönsberg (m)	1913	2 528	2 273	281	111	82	84	4	623	603	20	328	145
19	Gångviken (m)	1913	626	622	89	45	18	31	—	193	173	19	91	37
20	Kramfors (m)	1913	1 011	996	139	65	48	26	—	253	207	46	107	80
	Jämtlands län.													
21	Östersund (s)	1913	9 113	8 669	589	117	129	325	18	2 096	1 793	303	1 431	164
22	Järpen (m)	1913	933	951	111	54	26	29	2	258	230	28	141	29
23	Svegsmon (m)	1913	674	683	114	75	28	11	—	170	121	49	71	32
	Västerbottens län.													
24	Umeå (s)	1913	6 187	5 949	632	210	243	174	5	1 366	1 217	149	820	286
25	Djupviken (m)	1913	471	223	33	24	7	2	—	45	35	10	16	19
26	Lycksele (m)	1913	975	816	134	118	11	5	—	155	132	23	41	42
	Norrbottens län.													
27	Luleå (s)	1912	9 817	8 871	866	434	165	251	16	2 071	1 911	160	1 367	351
28	Kalix (m)	1913	739	581	104	87	14	3	—	124	94	30	24	59
29	Gällivare kyrkostad (m)	1913	[2] 1 713	1 716	169	95	31	41	2	373	324	49	196	103
30	Malmberget (m)	1913	[2] 4 190	4 192	390	146	71	170	3	1 038	977	61	760	185
31	Kiruna (m)[3]	1913	[2] 5 430	5 623	458	188	102	214	4	1 331	1 284	97	848	197
32	Samtliga orter	—	967 907	943 478	71 862	28 494	14 963	25 742	4 663	247 823	230 010	17 813	173 267	37 826

[1] Stad 1 jan. 1917. — [2] Mantalsskrivna folkmängd. — [3] Uppgifterna avse endast det egentliga municipal-

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	
lägenheter, åre		Antal bostadslägenheter, som utgöras av											Antal			
fritt upplåtna	ont-hyrda	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	boningsrum	kök	rum (och kök)	
236	85	422	269	38	2	2 650	923	411	180	139	77	84	9 458	5 163	**14 621**	1
147	69	80	130	13	—	833	324	123	80	31	20	35	3 519	1 695	**5 214**	2
20	—	6	4	1	—	31	21	13	13	8	3	6	372	132	**504**	3
216	39	164	139	39	2	1 114	540	257	121	82	57	103	6 336	2 713	**9 049**	4
27	4	37	19	5	—	139	67	43	15	14	6	3	838	415	**1 253**	5
116	25	180	34	13	—	687	164	67	32	9	3	17	1 808	1 241	**3 049**	6
49	11	14	17	10	—	93	52	44	19	10	11	17	833	298	**1 131**	7
22	4	4	7	2	—	72	57	30	12	17	7	14	938	282	**1 220**	8
222	5	114	22	3	2	273	64	29	13	6	5	10	943	579	**1 522**	9
826	96	1 234	387	87	26	4 118	1 153	584	219	150	103	136	13 822	8 263	**22 085**	10
743	24	559	97	19	—	1 217	361	161	74	31	30	46	4 019	2 640	**6 659**	11
17	4	7	10	7	—	68	55	26	13	10	1	14	685	245	**930**	12
65	18	23	41	12	—	121	101	37	15	17	8	13	1 028	401	**1 429**	13
145	26	304	89	25	2	809	381	191	147	74	37	58	4 632	2 168	**6 800**	14
321	42	698	227	45	—	1 217	512	321	170	108	72	103	7 044	3 477	**10 521**	15
88	13	23	41	6	—	145	94	55	29	25	14	15	1 349	488	**1 837**	16
332	45	291	17	6	—	328	60	21	7	4	1	3	713	746	**1 459**	17
128	2	253	21	—	—	242	63	16	8	—	—	—	507	605	**1 112**	18
36	9	75	2	—	2	63	16	9	4	1	—	1	191	189	**380**	19
15	5	44	14	—	—	75	39	14	9	7	3	2	436	235	**671**	20
175	23	113	119	45	—	544	398	275	99	74	63	63	4 769	1 892	**6 661**	21
40	20	16	17	3	—	128	38	14	7	6	—	1	423	238	**661**	22
16	2	11	7	2	—	40	25	10	11	4	3	8	422	163	**585**	23
96	15	134	89	31	2	374	274	120	79	38	39	37	2 950	1 236	**4 186**	24
—	—	3	—	—	—	16	12	3	—	1	—	—	83	46	**129**	25
49	—	20	4	1	—	45	37	10	7	2	—	6	302	149	**451**	26
153	40	215	152	41	—	735	379	175	77	47	44	46	3 975	1 857	**5 832**	27
11	—	2	2	1	—	27	26	16	10	5	2	3	340	121	**461**	28
22	3	68	24	3	—	136	59	14	9	3	4	4	554	338	**892**	29
10	22	424	25	6	—	431	69	14	4	2	1	1	792	1 001	**1 793**	30
177	12	411	79	7	—	579	113	30	7	5	1	2	1 264	1 236	**2 500**	31
13 282	**5 535**	**11 504**	**16 039**	**2 950**	**2 157**	**89 188**	**57 675**	**24 064**	**10 572**	**6 492**	**4 044**	**5 425**	**509 317**	**226 903**	**730 220**	32

samhället och järnvägsområdet (icke Luossavaara-Kiirunavaara A.-B:s arbetarbostäder, vilka redovisas i tab. 14 ff.).

Tab. 2. Stadssamhällena. De boende fördelade på olika slag av lägenheter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Orter	Antal boende i samtliga lägenheter	Därav i		Antal boende i bostadslägenheter, som äro			Antal boende i bostadslägenheter, som utgöras av										
		bostadslägenheter	blandade lägenheter	uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök
Stockholms stad.																	
Brännkyrka församling[1]	21 270	20 053	1 217	14 564	4 403	1 086	145	952	192	50	10 278	5 345	1 706	725	300	172	188
Stockholms län.																	
Södertälje	12 085	11 270	815	8 868	1 921	481	487	288	38	11	5 431	2 169	1 071	610	466	257	442
Sundbyberg.	5 075	4 788	287	4 042	646	100	24	199	5	5	2 128	1 536	415	274	115	44	43
Lidingö[1]	4 392	4 094	298	1 743	2 139	212	5	21	8	—	703	692	434	357	330	462	1 082
Solhem	1 308	1 189	119	166	999	24	—	—	4	—	64	262	253	371	131	52	52
Hagalund.	4 316	4 076	240	3 659	362	55	175	162	—	—	2 694	824	143	73	5	—	—
Nya Huvudsta . . .	3 044	2 922	122	2 571	308	43	117	98	1	—	1 943	575	130	32	18	3	5
Lilla Alby	934	811	123	677	100	34	4	19	5	—	306	268	91	43	32	22	21
Råsunda	2 896	2 818	78	2 762	41	15	6	47	10	—	993	531	564	324	198	105	40
Uppsala län.																	
Uppsala	27 947	24 745	3 202	20 423	2 488	1 834	654	1 194	429	32	9 084	4 462	2 901	1 422	1 626	1 000	1 941
Södermanlands län.																	
Nyköping	10 134	9 131	1 003	6 940	1 652	539	432	364	67	3	4 211	1 826	1 029	401	210	182	406
Eskilstuna	27 686	26 234	1 452	20 150	4 312	1 772	1 439	1 456	76	19	15 168	4 519	1 455	800	479	281	542
Strängnäs	3 500	3 057	443	2 153	748	156	45	79	21	—	859	659	424	199	219	171	381
Oxelösund	2 329	2 187	142	1 938	147	102	115	62	11	—	1 502	319	67	48	43	7	13
Gnesta	1 481	1 336	145	856	366	114	22	51	6	14	469	359	161	115	43	35	61
Katrineholm	4 223	3 885	338	2 684	998	203	74	44	11	—	1 743	1 313	328	153	110	25	84

Östergötlands län.																	
Linköping	22 694	21 198	1 496	16 730	3 079	1 389	918	692	91	16	8 852	4 699	2 158	1 480	982	589	721
Norrköping	42 781	39 956	2 825	37 260	1 732	964	1 330	4 675	175	56	20 019	6 335	2 915	1 429	1 249	811	962
Motala	2 874	2 361	513	1 796	426	139	112	63	8	3	631	610	344	244	126	92	128
Mjölby	3 131	2 837	294	1 849	822	166	49	67	9	—	991	956	356	132	89	71	117
Åtvidaberg	2 886	2 586	300	1 840	589	157	633	77	19	—	1 057	501	151	41	6	29	72
Norrköpings norra förstad	3 642	3 536	106	3 198	312	26	488	204	141	—	2 145	435	76	36	11	—	—
Jönköpings län.																	
Jönköping	25 141	22 947	2 194	18 237	3 618	1 092	167	1 327	151	29	11 404	4 780	1 956	902	611	503	1 117
Huskvarna	6 758	6 368	390	4 292	1 770	306	22	223	17	104	3 080	2 266	298	105	93	63	97
Tranås	2 217	1 685	532	1 321	300	64	1	28	2	—	545	571	253	99	73	35	78
Vetlanda	2 488	2 214	274	1 401	708	105	1	27	6	15	478	819	385	177	140	62	104
Värnamo	1 153	872	281	649	166	57	3	22	8	—	88	311	225	67	72	15	61
Nässjö	4 589	4 051	538	2 999	929	123	13	27	1	—	843	1 888	752	172	141	77	137
Kronobergs län.																	
Växjö	8 687	7 585	1 102	6 055	1 198	332	40	351	61	108	1 609	2 351	1 225	438	470	348	584
Ljungby	1 222	997	225	720	256	21	—	13	5	—	50	424	244	86	44	22	109
Kalmar län.																	
Kalmar	14 140	13 089	1 051	10 337	2 217	535	19	156	53	284	1 920	5 774	2 302	876	609	302	794
Oskarshamn	7 600	6 882	718	5 600	1 082	200	77	211	38	700	1 727	2 330	865	457	185	164	128
Västervik	9 736	9 035	701	5 810	2 503	722	261	360	41	17	4 214	2 263	830	457	282	116	194
Nybro	1 673	1 320	353	834	438	48	2	36	12	93	109	598	251	119	46	26	28
Gottlands län.																	
Visby	9 407	8 091	1 316	4 485	2 883	723	52	142	46	103	1 451	3 248	1 372	672	297	265	443
Hemse	414	294	120	70	191	33	—	7	3	—	10	76	61	50	25	23	39
Blekinge län.																	
Karlskrona	22 040	20 522	1 518	16 835	2 946	741	225	480	259	1 201	3 197	7 644	4 271	1 320	747	461	717
Karlshamn	7 221	6 121	1 100	4 576	1 294	251	1	102	39	433	510	2 378	1 172	460	388	227	411

[1] Avser endast de stadslikt bebyggda delarna.

TAB. 2 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE BOENDE FÖRDELADE PÅ OLIKA SLAG AV LÄGENHETER.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Orter	Antal boende i samtliga lägenheter	Därav i		Antal boende i bostadslägenheter, som äro			Antal boende i bostadslägenheter, som utgöras av										
		bostadslägenheter	blandade lägenheter	uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök
Kristianstads län.																	
Kristianstad	11 463	9 198	2 265	7 767	975	456	5	265	146	34	900	2 999	2 234	948	530	555	582
Hässleholm	2 763	2 361	402	1 611	675	75	16	53	49	32	158	736	556	331	180	82	168
Åby-Klippan	2 194	1 768	426	939	728	101	4	20	35	78	77	546	543	273	76	43	73
Vinslöv	677	486	191	150	287	49	1	6	8	11	10	72	96	95	62	49	76
Kivik	607	544	63	52	466	26	2	—	—	9	43	118	141	200	21	5	5
Vitemölla	414	386	28	5	371	10	—	—	—	24	17	203	113	29	—	—	—
Malmöhus län.																	
Malmö	90 771	82 169	8 602	74 094	5 673	2 402	45	1 008	239	78	32 395	27 640	9 013	4 819	2 889	1 743	2 300
Lund	20 637	17 682	2 955	14 879	2 146	657	—	967	455	34	3 313	6 435	2 255	1 142	960	761	1 360
Landskrona	15 343	13 730	1 613	10 964	2 397	369	8	273	91	32	3 443	6 013	2 010	688	412	255	505
Hälsingborg	31 785	29 483	2 302	24 852	3 893	738	18	430	165	42	4 619	13 095	5 151	2 182	1 469	897	1 415
Eslöv	5 453	4 638	815	3 012	1 451	175	4	97	69	—	599	2 197	799	335	180	94	264
Ystad	11 867	9 512	2 355	6 467	2 582	463	3	143	43	67	2 308	3 898	1 377	687	334	275	377
Trälleborg	9 789	8 736	1 053	4 054	4 320	362	6	105	47	10	889	4 549	1 797	519	377	187	250
Limhamn	8 898	8 240	658	4 029	3 764	447	2	15	7	12	2 585	3 359	1 180	509	133	173	265
Svedala	1 535	1 129	406	684	375	70	—	15	5	4	72	596	180	83	48	56	70
Raus plantering	3 291	3 135	156	2 342	676	117	—	23	6	—	521	1 825	570	117	33	9	31
Höganäs	5 284	4 809	475	1 119	2 319	1 371	—	49	24	20	814	2 063	1 073	417	189	71	89
Furulund	1 061	990	71	777	178	35	—	61	2	17	73	349	412	47	12	17	—
Årlöv	3 375	3 154	221	2 428	644	82	2	43	6	—	1 296	1 237	314	116	40	51	49
Skurup	1 326	831	495	378	414	39	13	5	2	—	71	290	210	125	40	29	46
Hallands län.																	
Halmstad	18 434	15 722	2 712	12 328	2 630	764	25	215	83	367	4 693	5 477	1 878	1 009	735	485	755
Falkenberg	4 400	3 911	489	2 559	1 212	140	—	41	28	120	707	1 621	752	288	157	81	116
Oskarsström	2 271	2 152	119	1 506	481	165	67	292	8	95	398	915	189	85	36	26	41

Göteborgs o. Bohus län.																	
Lysekil	4 344	3 819	525	2 297	1 392	130	17	47	17	43	1 440	1 106	541	261	181	65	101
Uddevalla	12 227	11 149	1 078	7 535	3 088	526	46	159	20	408	5 072	2 637	1 403	457	375	191	381
Mölndal	5 160	4 891	269	2 961	1 637	293	157	42	3	34	2 618	1 414	352	63	91	71	46
Kroksiätt	5 274	5 063	211	4 107	810	146	241	10	4	—	3 449	895	237	100	29	31	67
Gårda	6 573	6 321	252	6 069	174	78	129	88	4	17	4 943	745	202	68	31	17	77
Lunden	5 816	5 669	147	5 052	546	71	229	41	2	6	4 284	742	295	40	9	11	10
Smögen	1 443	1 308	135	73	1 182	53	—	4	—	—	127	98	892	107	31	22	27
Gravarne och Bäckevik	1 395	1 259	136	34	1 204	21	—	1	—	29	194	179	782	62	9	—	3
Hasselösund	189	186	3	9	176	1	—	—	—	—	29	31	126	—	—	—	—
Tången	479	472	7	60	409	3	—	1	—	8	84	53	294	22	10	—	—
Älvsborgs län.																	
Vänersborg	7 482	6 638	844	5 085	1 191	362	19	263	25	235	2 712	1 553	700	310	272	228	321
Borås	21 672	20 489	1 183	15 408	4 101	980	232	295	81	66	9 415	5 773	2 207	760	609	361	690
Åmål	4 344	3 855	489	2 134	1 514	207	129	47	8	8	1 635	1 021	580	174	142	50	61
Lilla Edet	1 519	1 309	210	427	694	188	7	25	2	10	533	356	220	55	40	48	13
Trollhättan	8 289	7 500	789	5 206	1 809	485	72	126	33	264	3 496	2 125	667	330	153	75	159
Skaraborgs län.																	
Mariestad	5 259	4 363	896	2 575	1 267	521	58	177	68	49	1 494	1 366	437	272	135	95	212
Lidköping	7 403	6 520	883	4 890	1 323	307	65	236	14	117	2 393	1 943	748	348	182	174	300
Tidaholm	4 627	4 347	280	2 696	1 378	273	20	164	8	—	2 017	1 349	404	179	71	82	53
Töreboda	747	545	202	376	110	59	1	12	2	—	94	254	86	37	26	13	20
Vara	1 012	651	361	413	181	57	—	12	6	—	188	103	113	89	54	27	59
Värmlands län.																	
Karlstad	16 612	15 598	1 014	12 727	2 134	737	350	884	81	6	6 909	3 134	1 558	826	710	493	647
Kristinehamn	9 633	8 055	1 578	4 988	2 630	437	460	141	50	—	3 656	1 664	876	439	299	196	274
Arvika	4 865	4 561	304	3 580	854	127	158	65	14	—	1 540	1 133	738	308	209	223	173
Säffle	1 921	1 691	230	1 218	410	63	21	51	18	—	574	443	198	115	109	62	100
Forshaga	4 154	3 920	234	2 024	1 568	328	104	29	7	2	2 171	929	347	169	66	29	67

TAB. 2 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE BOENDE FÖRDELADE PÅ OLIKA SLAG AV LÄGENHETER.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Orter	Antal boende i samtliga lägenheter	Därav i		Antal boende i bostadslägenheter, som äro			Antal boende i bostadslägenheter, som utgöras av										
		bostadslägenheter	blandade lägenheter	uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök
Örebro län.																	
Örebro	31 579	29 572	2 007	24 899	3 834	839	905	612	81	39	12 398	7 940	3 366	1 481	920	806	1 024
Lindesberg	2 832	2 337	495	1 271	929	137	90	53	18	—	948	633	243	77	96	76	103
Hallsberg	1 509	1 309	194	904	328	77	5	17	26	—	400	380	143	136	72	31	99
Kopparberg	1 468	1 326	142	958	198	170	39	63	12	—	608	270	134	44	44	14	98
Kumla	1 215	994	221	534	419	41	11	9	1	—	233	335	167	99	75	35	29
Västmanlands län.																	
Västerås	20 953	19 462	1 491	15 770	2 828	864	934	453	71	6	9 867	3 950	1 772	827	657	395	530
Sala	7 082	5 582	1 500	2 738	2 260	584	151	186	11	—	2 794	1 203	432	327	132	104	192
Norbergs by	545	376	169	200	109	67	9	7	1	—	101	70	60	56	26	10	36
Kopparbergs län.																	
Falun	11 373	9 896	1 477	6 619	2 453	824	384	187	92	2	4 077	2 139	1 102	582	416	262	653
Borlänge	1 583	1 233	350	818	343	72	87	24	12	—	483	259	200	59	66	25	18
Avesta	4 778	4 451	327	2 865	1 236	350	378	46	17	—	2 729	665	279	169	52	11	105
Morastrand	1 283	1 088	195	691	234	163	31	18	21	—	339	222	178	84	47	44	104
Leksands Noret	1 168	834	334	464	302	68	6	8	5	—	257	223	120	48	73	25	69
Smedjebacken	2 159	1 849	310	592	427	830	242	37	3	2	1 028	250	120	62	29	26	50
Gävleborgs län.																	
Gävle	34 407	31 308	3 099	23 480	4 640	3 188	3 142	583	159	58	16 609	4 905	2 630	1 039	801	512	870
Söderhamn	11 089	10 203	886	4 651	2 667	2 885	1 639	155	47	—	5 056	1 602	769	359	133	183	260
Bollnäs	1 091	825	266	700	54	71	14	19	9	—	250	219	105	54	55	7	93
Ljusdal	1 706	1 398	308	799	335	264	40	57	33	—	457	367	146	80	80	40	98

Västernorrlands län.																	
Härnösand	8 740	7 617	1 123	5 510	1 613	494	574	117	54	4	2 916	1 462	814	695	387	199	395
Sundsvall	15 118	13 189	1 929	9 029	2 901	1 259	1 888	417	98	—	4 775	2 192	1 423	793	581	385	637
Sollefteå	2 203	1 661	542	1 083	286	292	57	44	7	—	509	401	229	133	129	67	85
Skönsmon	2 813	2 675	138	844	460	1 371	822	24	12	—	1 388	264	84	32	24	8	17
Skönsberg	2 273	2 190	83	1 135	613	442	709	49	—	—	1 031	281	72	48	—	—	—
Gängviken	622	562	60	296	153	113	154	6	—	3	245	71	54	23	6	—	—
Kramfors	996	758	238	387	320	51	133	22	—	—	265	153	61	63	32	12	17
Jämtlands län.																	
Östersund	8 669	6 939	1 730	5 418	789	732	220	136	79	—	1 944	1 657	1 291	494	354	370	394
Järpen	951	821	130	512	157	152	38	23	6	—	492	148	56	22	33	—	3
Svegsmon	683	455	228	255	138	62	31	10	2	—	148	90	39	46	22	16	51
Västerbottens län.																	
Umeå	5 949	4 829	1 120	3 115	1 375	339	280	93	44	5	1 452	1 249	551	418	227	243	267
Djupviken	223	161	62	65	96	—	6	—	—	—	73	62	11	—	9	—	—
Lycksele	816	689	127	157	214	318	78	16	6	—	263	178	44	46	22	—	36
Norrbottens län.																	
Luleå	8 871	8 111	760	5 764	1 668	679	647	249	92	—	3 206	1 806	884	409	271	260	287
Kalix	581	392	189	84	271	37	10	5	1	—	115	106	66	48	21	7	13
Gällivare kyrkostad	1 716	1 386	330	746	551	89	249	32	4	—	600	320	79	51	22	16	13
Malmberget	4 192	3 895	297	2 853	994	48	1 297	39	11	—	2 037	370	81	23	28	5	4
Kiruna	5 623	5 048	575	3 232	1 005	811	1 296	162	26	—	2 704	604	165	42	26	4	19
Samtliga orter	940 044	847 509	92 535	639 468	158 728	49 313	27 490	25 350	5 115	5 803	326 371	231 241	99 500	45 870	29 740	19 820	31 709

Tab. 3. Stadssamhällena. Antal barn samt inhyrande och inneboende inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade på olika slag av bostadslägenheter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal barn (under 15 år) i samtliga bostadslägenheter	Därav i					Antal inhyrande och inneboende i samtliga bostadslägenheter	Därav i				
		enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök
Stockholms stad.												
Brännkyrka församling . .	7 503	329	20	4 213	1 994	947	772	55	1	258	297	161
Stockholms län.												
Södertälje	3 519	214	1	1 990	678	636	392	20	—	114	92	166
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	6 966	189	1	3 573	1 586	1 617	643	14	—	113	227	289
Uppsala län.												
Uppsala	5 507	201	5	2 726	1 155	1 420	2 236	58	4	225	356	1 593
Södermanlands län.												
Nyköping	2 678	126	—	1 468	569	520	298	6	—	45	72	175
Eskilstuna	8 840	724	12	5 832	1 431	841	835	61	—	290	263	221
Strängnäs	672	9	—	226	143	294	134	3	—	13	29	89
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	2 524	72	4	1 430	723	295	263	9	—	62	112	80
Östergötlands län.												
Linköping	6 179	294	2	3 202	1 399	1 282	585	19	—	69	140	357
Norrköping	11 058	1 849	23	6 369	1 695	1 622	1 433	190	1	444	341	457
Motala	517	22	—	170	155	170	41	—	—	1	9	31
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad . .	3 063	473	—	1 629	646	315	193	10	—	51	82	50
Jönköpings län.												
Jönköping	7 136	269	9	4 044	1 600	1 214	641	14	—	148	185	294
Huskvarna	2 405	38	41	1 260	899	167	129	10	—	11	91	17
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	2 867	11	6	703	1 291	856	265	—	—	12	126	127
Kronobergs län.												
Växjö	2 124	67	31	529	820	677	114	3	—	7	28	76
Ljungby	305	—	—	9	172	124	4	1	—	—	1	2
Kalmar län.												
Kalmar	4 035	11	61	638	2 104	1 221	387	2	5	16	110	254
Oskarshamn	2 301	61	236	695	884	425	82	5	1	7	23	46
Västervik	2 941	105	9	1 560	804	463	83	7	—	15	23	38
Nybro	442	7	28	26	233	148	13	—	—	1	4	8
Gottlands län.												
Visby	2 440	29	31	462	1 146	772	151	2	—	12	40	97
Hemse	80	3	—	—	24	53	17	1	—	—	1	15
Blekinge län.												
Karlskrona	6 272	130	395	1 119	2 690	1 938	604	22	24	30	195	333
Karlshamn	1 701	14	116	119	791	661	85	—	1	2	23	59
Kristianstads län.												
Kristianstad	2 505	56	6	253	953	1 237	386	2	—	18	89	277
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	1 611	21	46	98	538	908	126	—	2	2	20	102
Malmöhus län.												
Malmö	25 444	92	15	11 412	9 159	4 766	2 211	17	2	471	900	821
Lund	4 863	240	13	1 267	2 091	1 252	1 109	10	—	56	295	748
Landskrona	4 338	50	—	1 267	2 139	882	238	2	—	27	85	124
Hälsingborg	8 572	49	2	1 451	4 419	2 651	1 242	8	—	139	493	602
Eslöv	1 469	17	—	211	807	434	90	—	—	3	24	63
Ystad	3 062	36	18	833	1 390	785	138	—	—	7	38	93
Trälleborg	3 210	14	2	328	1 887	979	148	2	—	11	45	90
Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv Skurup	7 990	20	22	2 100	3 775	2 073	315	3	1	38	98	175

TAB. 3 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. ANTAL BARN SAMT INHYRANDE OCH INNEBOENDE INOM VISSA ORTER OCH ORTSGRUPPER, FÖRDELADE PÅ OLIKA SLAG AV BOSTADSLÄGENHETER.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal barn (under 15 år) i samtliga bostadslägenheter	Därav i					Antal inhyrande och inneboende i samtliga bostadslägenheter	Därav i				
		enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök
Hallands län.												
Halmstad	5 096	28	91	1 783	1 916	1 278	284	3	7	25	86	163
Falkenberg	1 436	3	42	275	678	438	94	—	1	13	23	57
Oskarsström	747	64	28	151	378	126	17	2	5	1	6	3
Göteborgs o. Bohus län.												
Lysekil	1 359	6	18	636	390	309	140	4	2	25	38	71
Uddevalla	3 641	21	81	1 869	916	754	279	1	6	74	94	104
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund, Tången	9 416	190	27	6 209	1 568	1 422	648	33	2	383	156	74
Älvsborgs län.												
Borås	6 319	88	14	3 215	1 804	1 198	605	16	1	178	218	192
Vänersborg, Åmål	3 225	55	82	1 557	811	720	311	2	1	62	83	168
Lilla Edet, Trollhättan	2 911	48	69	1 515	855	424	524	6	9	121	208	180
Skaraborgs län.												
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	4 609	104	28	2 004	1 565	908	326	19	2	35	115	155
Töreboda, Vara	316	—	—	86	98	132	38	1	—	2	4	31
Värmlands län.												
Karlstad	4 974	302	1	2 716	965	990	666	13	—	76	160	417
Kristinehamn, Arvika	3 853	183	—	1 862	902	906	384	8	—	69	93	214
Säffle, Forshaga	2 032	35	—	1 109	511	377	61	2	—	10	17	32
Örebro län.												
Örebro	8 646	248	10	4 366	2 331	1 691	1 601	54	1	345	597	604
Lindesberg	710	19	—	335	209	147	26	—	—	1	5	20
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	1 128	22	—	441	327	338	105	—	—	9	40	56
Västmanlands län.												
Västerås	5 963	310	2	3 576	1 146	929	1 355	38	—	320	455	542
Sala	1 740	57	—	990	371	322	68	2	—	22	13	31
Norbergs by	85	2	—	36	20	27	13	—	—	—	1	12
Kopparbergs län.												
Falun	2 902	135	—	1 448	641	678	369	4	—	46	78	241
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	3 098	156	—	1 879	527	536	142	19	—	34	30	59
Gävleborgs län.												
Gävle	9 667	862	15	5 858	1 484	1 448	712	58	—	212	134	308
Söderhamn	3 257	542	—	1 828	493	394	171	15	—	38	35	83
Bollnäs, Ljusdal	690	24	—	280	194	192	98	4	—	14	25	55
Västernorrlands län.												
Härnösand	2 080	113	—	954	423	590	256	1	—	30	43	182
Sundsvall	3 875	657	—	1 749	689	830	486	38	—	98	81	269
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	2 604	624	—	1 247	396	337	84	11	—	24	15	34
Jämtlands län.												
Östersund	1 863	44	—	647	504	668	350	5	—	40	93	212
Järpen, Svegsmon	443	34	—	263	79	67	30	1	—	5	8	16
Västerbottens län.												
Umeå	1 489	71	—	531	427	460	241	6	—	22	48	165
Djupviken, Lycksele	314	36	—	146	76	56	9	—	—	1	4	4
Norrbottens län.												
Luleå	2 964	265	—	1 446	685	568	398	29	—	68	80	221
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	4 129	1 025	—	2 309	565	230	743	194	—	376	118	55
Samtliga orter	**264 720**	**11 715**	**1 668**	**118 528**	**77 684**	**55 185**	**28 087**	**1 145**	**79**	**5 497**	**8 161**	**18 155**

Tab. 4. Stadssamhällena. De begagnade bostadslägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter antalet boende per lägenhet.

a) Samtliga lägenheter, b) smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal begagnade bostadslägenheter.	Därav lägenheter med nedanstående antal boende										
		[1] 0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
Stockholms stad.												
Brännkyrka församling . a)	4 999	1	350	794	1 080	1 016	735	493	270	132	78	50
b)	*4 332*	*1*	*330*	*715*	*965*	*881*	*622*	*404*	*218*	*99*	*59*	*38*
Stockholms län.												
Södertälje . . . . . a)	3 019	—	329	637	606	511	387	245	154	79	41	30
b)	*2 352*	—	*300*	*499*	*486*	*397*	*295*	*177*	*102*	*58*	*23*	*15*
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda . . . . . a)	5 217	1	368	862	1 162	1 022	783	485	267	139	75	53
b)	*3 794*	*1*	*339*	*680*	*855*	*722*	*536*	*315*	*178*	*88*	*51*	*29*
Uppsala län.												
Uppsala . . . . . a)	7 029	2	1 200	1 386	1 402	1 138	771	492	290	153	99	96
b)	*5 197*	*2*	*1 161*	*1 201*	*1 073*	*774*	*461*	*261*	*132*	*67*	*34*	*31*
Södermanlands län.												
Nyköping . . . . . a)	2 541	—	343	510	558	430	289	183	103	65	29	31
b)	*2 066*	—	*335*	*441*	*472*	*341*	*216*	*124*	*67*	*38*	*18*	*14*
Eskilstuna . . . . . a)	6 781	—	650	1 141	1 435	1 253	926	590	366	192	101	77
b)	*6 015*	—	*636*	*1 078*	*1 310*	*1 116*	*801*	*506*	*282*	*162*	*79*	*45*
Strängnäs . . . . . a)	942	—	174	237	190	133	87	51	37	14	10	9
b)	*609*	—	*155*	*179*	*114*	*71*	*47*	*23*	*12*	*5*	*3*	—
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm . . . . . a)	1 957	—	213	335	447	350	256	170	82	54	35	15
b)	*1 672*	—	*206*	*297*	*387*	*300*	*205*	*136*	*64*	*40*	*29*	*8*
Östergötlands län.												
Linköping . . . . . a)	5 895	3	867	1 196	1 216	945	659	438	256	166	78	71
b)	*4 591*	*2*	*829*	*1 021*	*952*	*713*	*445*	*279*	*167*	*100*	*40*	*43*
Norrköping . . . . . a)	11 238	—	1 729	2 319	2 291	1 778	1 284	816	521	278	134	138
b)	*9 668*	—	*1 692*	*2 127*	*1 968*	*1 508*	*997*	*665*	*391*	*200*	*94*	*86*
Motala . . . . . a)	746	—	161	192	133	85	74	47	26	17	5	6
b)	*516*	—	*147*	*141*	*89*	*52*	*41*	*22*	*13*	*7*	*2*	*2*
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad a)	2 366	1	298	424	494	403	297	185	115	70	49	30
b)	*2 114*	—	*291*	*387*	*446*	*367*	*250*	*161*	*99*	*56*	*36*	*21*
Jönköpings län.												
Jönköping . . . . . a)	5 998	2	866	1 090	1 103	951	711	503	358	187	127	100
b)	*4 925*	—	*830*	*939*	*918*	*764*	*561*	*380*	*251*	*127*	*96*	*59*
Huskvarna . . . . . a)	1 552	—	197	200	291	260	225	151	103	60	41	24
b)	*1 415*	—	*193*	*189*	*258*	*240*	*200*	*140*	*86*	*53*	*35*	*21*
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö . . . . . a)	2 264	—	279	418	426	346	303	196	147	75	38	36
b)	*1 572*	—	*254*	*306*	*302*	*228*	*195*	*117*	*88*	*50*	*14*	*18*

[1] I denna kolumn hava redovisats sådana lägenheter, som tillfälligtvis (genom innehavarens bortresa e. d.) stå obegagnade.

TAB. 4 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE BEGAGNADE BOSTADSLÄGENHETERNA, FÖRDELADE EFTER ANTALET BOENDE PER LÄGENHET.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal begagnade bostadslägenheter	Därav lägenheter med nedanstående antal boende										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
Kronobergs län.												
Växjö a)	2 086	1	389	389	357	291	251	170	105	72	33	28
b)	*1 379*	—	*359*	*276*	*215*	*166*	*138*	*101*	*50*	*42*	*17*	*15*
Ljungby a)	285	—	51	63	44	53	22	22	17	6	3	4
b)	*158*	—	*43*	*36*	*20*	*24*	*11*	*9*	*10*	*4*	—	*1*
Kalmar län.												
Kalmar a)	3 489	1	505	681	623	548	443	298	167	98	72	53
b)	*2 404*	—	*450*	*525*	*427*	*359*	*268*	*171*	*95*	*54*	*33*	*22*
Oskarshamn a)	1 763	—	223	323	353	260	208	164	100	57	41	34
b)	*1 367*	—	*208*	*273*	*270*	*190*	*144*	*116*	*76*	*36*	*31*	*23*
Västervik a)	2 483	1	371	470	502	431	268	192	109	67	39	33
b)	*2 070*	*1*	*360*	*421*	*405*	*345*	*213*	*149*	*80*	*53*	*24*	*19*
Nybro a)	400	—	83	88	77	53	38	25	18	11	6	1
b)	*279*	—	*71*	*67*	*51*	*28*	*28*	*13*	*11*	*6*	*3*	*1*
Gottlands län.												
Visby a)	2 324	2	385	490	429	404	261	147	101	57	19	29
b)	*1 583*	—	*349*	*348*	*287*	*260*	*147*	*85*	*49*	*33*	*11*	*14*
Hemse a)	81	—	10	24	14	8	13	3	4	1	2	2
b)	*33*	—	*6*	*13*	*4*	*2*	*6*	—	*2*	—	—	—
Blekinge län.												
Karlskrona a)	5 570	4	819	1 040	1 084	918	686	434	283	154	89	59
b)	*3 897*	*3*	*770*	*814*	*765*	*566*	*410*	*240*	*181*	*83*	*43*	*22*
Karlshamn a)	1 815	1	403	357	326	239	168	156	86	41	22	16
b)	*1 169*	*1*	*360*	*238*	*189*	*139*	*85*	*80*	*41*	*20*	*11*	*5*
Kristianstads län.												
Kristianstad a)	2 579	—	452	488	484	404	294	207	119	67	34	30
b)	*1 476*	—	*403*	*333*	*273*	*186*	*134*	*65*	*36*	*23*	*12*	*11*
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla a)	1 631	—	306	379	273	249	166	115	69	31	30	13
b)	*839*	—	*259*	*205*	*127*	*107*	*57*	*49*	*17*	*11*	*6*	*1*
Malmöhus län.												
Malmö a)	22 005	8	2 934	3 959	4 372	3 883	2 809	1 794	1 063	627	313	243
b)	*17 293*	*4*	*2 777*	*3 288*	*3 462*	*2 912*	*2 019*	*1 281*	*759*	*422*	*213*	*156*
Lund a)	5 233	1	1 096	1 049	915	785	584	345	238	116	61	43
b)	*3 739*	*1*	*1 031*	*788*	*618*	*516*	*372*	*200*	*135*	*41*	*24*	*13*
Landskrona a)	3 788	2	589	743	708	591	480	307	166	107	63	32
b)	*2 829*	—	*539*	*563*	*495*	*427*	*334*	*208*	*116*	*82*	*45*	*20*
Hälsingborg a)	7 835	3	1 146	1 418	1 429	1 297	972	683	415	250	120	102
b)	*5 339*	*1*	*1 030*	*1 052*	*968*	*857*	*581*	*379*	*224*	*136*	*64*	*47*
Eslöv a)	1 314	—	228	246	256	218	163	89	55	25	16	18
b)	*933*	—	*216*	*187*	*170*	*141*	*110*	*55*	*27*	*15*	*8*	*4*
Ystad a)	2 646	—	400	508	533	435	325	211	102	75	33	24
b)	*1 921*	—	*357*	*391*	*377*	*302*	*224*	*140*	*58*	*45*	*19*	*8*
Trelleborg a)	2 265	—	308	389	432	361	308	181	138	75	42	31
b)	*1 551*	—	*272*	*267*	*294*	*245*	*195*	*114*	*84*	*51*	*16*	*13*
Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup a)	5 708	—	672	970	1 122	969	749	535	327	200	95	69
b)	*4 181*	—	*619*	*723*	*833*	*695*	*519*	*366*	*201*	*131*	*61*	*33*

TAB. 4 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE BEGAGNADE BOSTADSLÄGENHETERNA, FÖRDELADE EFTER ANTALET BOENDE PER LÄGENHET.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal begagnade bostadslägenheter	Därav lägenheter med nedanstående antal boende										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
Hallands län.												
Halmstad . . . . . a)	4 144	1	668	770	730	623	453	348	228	147	104	72
b)	*3 110*	*1*	*623*	*630*	*560*	*425*	*309*	*221*	*142*	*100*	*68*	*31*
Falkenberg . . . . . a)	988	—	144	140	176	175	145	67	67	31	26	17
b)	*698*	—	*132*	*110*	*132*	*111*	*95*	*44*	*37*	*16*	*14*	*7*
Oskarsström . . . . . a)	643	1	148	146	101	84	54	40	32	14	12	11
b)	*568*	*1*	*147*	*138*	*90*	*68*	*41*	*29*	*27*	*12*	*9*	*6*
Göteborgs o. Bohus län.												
Lysekil . . . . . a)	900	1	71	141	197	130	122	89	60	37	33	19
b)	*656*	—	*60*	*108*	*145*	*100*	*84*	*68*	*40*	*22*	*20*	*9*
Uddevalla . . . . . a)	2 847	—	430	491	487	430	337	261	200	97	61	53
b)	*2 242*	—	*415*	*405*	*386*	*316*	*235*	*192*	*144*	*67*	*44*	*38*
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund, Tången . a)	5 787	—	481	845	1 003	1 026	810	605	452	273	147	145
b)	*4 946*	—	*456*	*759*	*858*	*882*	*691*	*503*	*365*	*217*	*116*	*99*
Älvsborgs län.												
Borås . . . . . a)	5 162	3	670	917	929	777	659	464	322	207	115	99
b)	*4 227*	*2*	*653*	*810*	*778*	*606*	*508*	*350*	*224*	*151*	*81*	*64*
Vänersborg, Åmål . . . a)	2 846	4	422	523	569	466	315	248	142	85	33	39
b)	*2 216*	*1*	*402*	*429*	*450*	*357*	*218*	*157*	*100*	*61*	*21*	*20*
Lilla Edet, Trollhättan . a)	2 169	—	217	372	430	359	291	190	132	81	43	54
b)	*1 810*	—	*207*	*331*	*368*	*282*	*247*	*153*	*94*	*61*	*34*	*33*
Skaraborgs län.												
Mariestad, Lidköping, Tidaholm . . . . . a)	4 125	1	659	797	755	667	446	340	193	119	75	73
b)	*3 319*	*1*	*622*	*679*	*593*	*528*	*332*	*255*	*140*	*82*	*50*	*37*
Töreboda, Vara . . . . a)	340	—	54	72	78	47	30	24	16	9	3	7
b)	*220*	—	*48*	*53*	*51*	*28*	*15*	*11*	*7*	*4*	—	*3*
Värmlands län.												
Karlstad . . . . . a)	3 982	2	473	702	732	687	532	366	232	114	83	59
b)	*3 114*	*1*	*461*	*602*	*579*	*525*	*390*	*253*	*154*	*75*	*44*	*30*
Kristinehamn, Arvika . a)	3 355	2	447	667	638	541	388	282	184	96	69	41
b)	*2 554*	—	*434*	*557*	*476*	*399*	*260*	*186*	*121*	*67*	*40*	*14*
Säffle, Forshaga . . . . a)	1 378	—	167	223	230	218	208	145	81	47	32	27
b)	*1 129*	—	*161*	*194*	*197*	*174*	*163*	*108*	*62*	*33*	*24*	*13*
Örebro län.												
Örebro . . . . . a)	7 607	—	855	1 317	1 537	1 392	955	650	400	250	143	108
b)	*6 036*	—	*827*	*1 132*	*1 282*	*1 085*	*694*	*439*	*263*	*164*	*87*	*63*
Lindesberg . . . . . a)	687	—	148	136	120	96	73	48	30	26	8	7
b)	*555*	—	*143*	*114*	*98*	*79*	*45*	*31*	*22*	*17*	*2*	*4*
Hallsberg, Kopparberg, Kumla . . . . . a)	975	1	147	170	198	161	110	79	53	23	18	15
b)	*717*	—	*137*	*143*	*151*	*112*	*66*	*55*	*26*	*12*	*8*	*7*

TAB. 4 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE BEGAGNADE BOSTADSLÄGENHETERNA, FÖRDELADE EFTER ANTALET BOENDE PER LÄGENHET.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal begagnade bostadslägenheter	Därav lägenheter med nedanstående antal boende										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
Västmanlands län.												
Västerås a)	5 110	2	553	907	1 109	953	652	419	223	136	83	73
b)	*4 230*	*1*	*532*	*793*	*957*	*780*	*511*	*311*	*162*	*89*	*54*	*40*
Sala a)	1 600	—	247	385	273	275	160	116	66	43	19	16
b)	*1 324*	—	*235*	*344*	*223*	*216*	*125*	*83*	*50*	*30*	*10*	*8*
Norbergs by a)	106	—	17	21	18	23	12	4	6	3	1	1
b)	*63*	—	*17*	*15*	*8*	*10*	*7*	*2*	*2*	*2*	—	—
Kopparbergs län.												
Falun a)	2 579	1	332	456	485	475	323	194	138	92	46	37
b)	*1 964*	—	*320*	*384*	*382*	*356*	*240*	*113*	*81*	*43*	*26*	*19*
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken a)	2 555	2	354	487	518	415	302	205	128	75	37	32
b)	*2 113*	*2*	*340*	*421*	*445*	*336*	*235*	*148*	*88*	*54*	*27*	*17*
Gävleborgs län.												
Gävle a)	8 101	—	985	1 529	1 531	1 345	1 037	697	406	279	154	138
b)	*6 923*	—	*960*	*1 415*	*1 328*	*1 119*	*857*	*544*	*287*	*212*	*111*	*90*
Söderhamn a)	2 571	—	323	423	471	461	337	208	147	91	52	58
b)	*2 230*	—	*317*	*386*	*426*	*389*	*277*	*164*	*116*	*69*	*43*	*43*
Bollnäs, Ljusdal a)	577	—	97	88	93	98	84	55	28	25	6	8
b)	*426*	—	*90*	*71*	*73*	*66*	*60*	*36*	*12*	*15*	—	*3*
Västernorrlands län.												
Härnösand a)	2 091	—	372	406	385	311	215	143	120	57	40	42
b)	*1 588*	—	*360*	*343*	*307*	*214*	*151*	*77*	*71*	*29*	*16*	*20*
Sundsvall a)	3 431	2	451	616	657	542	436	312	196	113	51	55
b)	*2 663*	*1*	*438*	*548*	*522*	*395*	*315*	*208*	*110*	*70*	*31*	*25*
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors a)	2 094	1	314	391	414	305	248	171	117	56	41	36
b)	*1 855*	—	*311*	*368*	*371*	*264*	*203*	*140*	*97*	*43*	*35*	*23*
Jämtlands län.												
Östersund a)	1 770	—	229	292	333	307	229	163	93	52	36	36
b)	*1 205*	—	*222*	*246*	*251*	*193*	*131*	*83*	*30*	*22*	*18*	*9*
Järpen, Svegsmon a)	329	—	43	56	50	71	39	33	20	8	5	4
b)	*268*	—	*41*	*48*	*40*	*58*	*32*	*24*	*15*	*5*	*3*	*2*
Västerbottens län.												
Umeå a)	1 202	—	203	195	183	170	141	104	80	61	32	33
b)	*891*	—	*196*	*169*	*137*	*128*	*105*	*54*	*47*	*28*	*11*	*16*
Djupviken, Lycksele a)	167	—	13	19	31	18	21	18	9	16	8	14
b)	*138*	—	*12*	*16*	*25*	*17*	*18*	*16*	*6*	*10*	*5*	*13*
Norrbottens län.												
Luleå a)	1 871	5	187	274	324	282	253	197	142	109	50	48
b)	*1 491*	*5*	*185*	*248*	*283*	*214*	*198*	*128*	*96*	*70*	*34*	*30*
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna a)	2 592	—	236	425	497	486	342	242	155	104	42	63
b)	*2 457*	—	*223*	*416*	*470*	*463*	*323*	*227*	*155*	*96*	*32*	*52*
Samtliga orter a)	**224 475**	**68**	**30 551**	**41 209**	**43 449**	**37 434**	**27 704**	**18 650**	**11 675**	**6 794**	**3 776**	**3 170**
b)	*175 224*	*33*	*28 904*	*34 433*	*34 287*	*28 236*	*20 048*	*12 884*	*7 795*	*4 486*	*2 372*	*1 748*

Tab. 5. Stadssamhällena. Antal mindre bostadslägenheter med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer inom vissa orter och ortsgrupper.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och ortsgrupper	Antal mindre lägenheter med mer än 2 *boende* pr rum	Därav lägenheter om				Antal boende i mindre lägenheter med mer än 2 *boende* pr rum	Därav i lägenheter om			
		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum
Stockholms stad.										
Brännkyrka församling	1 248	178	879	172	19	7 556	692	5 325	1 354	185
Stockholms län.										
Södertälje	616	111	441	56	8	3 657	450	2 688	443	76
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	1 022	125	750	139	8	6 148	458	4 508	1 107	75
Uppsala län.										
Uppsala	856	163	571	106	16	5 019	602	3 409	849	159
Södermanlands län.										
Nyköping	475	99	310	52	14	2 766	356	1 859	415	136
Eskilstuna	1 934	454	1 315	151	14	11 138	1 775	8 032	1 195	136
Strängnäs	66	7	49	8	2	396	23	286	61	26
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	405	45	288	68	4	2 481	168	1 735	540	38
Östergötlands län.										
Linköping	1 001	195	660	129	17	6 044	745	4 072	1 057	170
Norrköping	2 678	820	1 602	224	32	15 220	3 232	9 880	1 793	315
Motala	68	16	40	10	2	402	58	244	81	19
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad	687	242	370	67	8	3 948	1 017	2 317	539	75
Jönköpings län.										
Jönköping	1 335	148	970	190	27	8 471	588	6 083	1 531	269
Huskvarna	407	29	287	87	4	2 691	123	1 833	699	36
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	290	8	140	125	17	2 040	29	864	982	165
Kronobergs län.										
Växjö	270	50	131	83	6	1 736	195	815	667	59
Ljungby	20	—	2	15	3	151	—	11	112	28
Kalmar län.										
Kalmar	354	31	131	167	25	2 482	121	782	1 341	238
Oskarshamn	345	65	179	96	5	2 267	286	1 145	786	50
Västervik	480	63	329	78	10	3 000	258	2 024	621	97
Nybro	32	3	10	17	2	221	11	60	132	18
Gottlands län.										
Visby	197	24	84	80	9	1 332	95	514	634	89
Hemse	3	1	—	2	—	19	5	—	14	—
Blekinge län.										
Karlskrona	693	141	292	216	44	4 498	598	1 804	1 669	427
Karlshamn	136	26	45	58	7	916	112	285	452	67
Kristianstads län.										
Kristianstad	151	16	53	68	14	1 051	59	322	538	132
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	74	3	26	30	15	527	9	152	227	139
Malmöhus län.										
Malmö	3 365	37	2 413	843	72	22 231	137	14 654	6 746	694
Lund	489	65	256	156	12	3 040	244	1 493	1 188	115
Landskrona	475	13	272	177	13	3 252	54	1 663	1 410	125
Hälsingborg	756	21	294	397	44	5 406	71	1 746	3 159	430
Eslöv	100	5	39	50	6	683	18	217	392	56
Ystad	274	13	159	92	10	1 826	57	947	722	100
Trelleborg	238	8	63	150	22	1 770	9	369	1 176	216
Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	788	14	434	303	32	5 406	47	2 631	2 412	316

TAB. 5 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. ANTAL MINDRE BOSTADSLÄGENHETER MED MER ÄN 2 BOENDE PER RUM SAMT ANTALET DÄRI BOENDE PERSONER INOM VISSA ORTER OCH ORTSGRUPPER.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Orter och ortsgrupper	Antal mindre lägenheter med mer än 2 boende pr rum	Därav lägenheter om				Antal boende i mindre lägenheter med mer än 2 boende pr rum	Därav i lägenheter om			
		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum
Hallands län.										
Halmstad	620	26	382	184	28	4 311	75	2 476	1 485	275
Falkenberg	144	7	67	57	13	1 006	28	396	453	129
Oskarsström	108	36	24	44	4	671	133	150	349	39
Göteborgs och Bohus län.										
Lysekil	196	14	131	42	9	1 315	57	833	336	89
Uddevalla	617	45	452	110	10	4 110	205	2 910	898	97
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund, Tången	1 895	129	1 510	198	58	12 384	507	9 640	1 665	572
Älvsborgs län.										
Borås	1 096	42	781	244	29	7 373	174	4 898	2 008	298
Vänersborg, Åmål	498	64	336	85	13	3 158	264	2 084	678	132
Lilla Edet, Trollhättan	507	45	350	100	12	3 317	186	2 186	828	117
Skaraborgs län.										
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	712	75	445	177	15	4 616	301	2 718	1 445	152
Töreboda, Vara	27	1	15	8	3	197	6	99	64	28
Värmlands län.										
Karlstad	901	157	618	106	20	5 464	620	3 808	848	188
Kristinehamn, Arvika	609	93	394	101	21	3 837	406	2 410	816	205
Säffle, Forshaga	338	16	266	48	8	2 188	71	1 635	392	90
Örebro län.										
Örebro	1 423	180	933	280	30	8 962	678	5 769	2 228	287
Lindesberg	98	11	66	19	2	626	42	415	147	22
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	132	15	88	26	3	833	51	535	217	30
Västmanlands län.										
Västerås	1 083	185	743	133	22	6 607	806	4 512	1 076	213
Sala	282	31	209	37	5	1 735	116	1 282	287	50
Norbergs by	10	2	7	1	—	58	7	43	8	—
Kopparbergs län.										
Falun	469	70	327	62	10	2 873	278	2 008	492	95
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	578	114	408	49	7	3 465	429	2 537	423	76
Gävleborgs län.										
Gävle	2 219	559	1 463	167	30	13 178	2 293	9 200	1 396	289
Söderhamn	822	303	448	60	11	4 847	1 318	2 914	498	117
Bollnäs, Ljusdal	93	16	64	11	2	556	61	388	84	23
Västernorrlands län.										
Härnösand	347	75	222	45	5	2 101	288	1 416	347	50
Sundsvall	878	361	431	73	13	4 912	1 531	2 658	593	130
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gängviken, Kramfors	715	345	321	44	5	3 920	1 445	2 074	347	54
Jämtlands län.										
Östersund	222	26	134	48	14	1 442	98	806	394	144
Järpen, Svegsmon	73	13	54	6	—	441	55	338	48	—
Västerbottens län.										
Umeå	216	31	130	50	5	1 407	131	829	401	46
Djupviken, Lycksele	66	16	36	13	1	474	85	269	111	9
Norrbottens län.										
Luleå	547	144	313	82	8	3 398	612	2 052	651	83
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	1 210	573	555	73	9	6 686	2 402	3 582	612	90
Samtliga orter	**42 074**	**7 054**	**26 607**	**7 445**	**968**	**262 259**	**28 461**	**164 689**	**59 664**	**9 495**

Tab. 6. Stadssamhällena. Bostadsstandarden inom olika slag av lägenheter.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal boende pr 100 rum i											
	samtliga		utlyrda lägenheter	av ägaren begagnade lägenheter	fritt upplåtna lägenheter	enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	arbetarbostäder	övriga bostäder
	bostadslägenheter	smålägenheter										
Stockholms stad.												
Brännkyrka församling . . .	159	181	176	125	131	209	192	200	148	95	186	117
Stockholms län.												
Södertälje	131	172	140	100	133	208	147	189	132	77	187	94
Sundbyberg	146	167	155	107	137	174	167	184	147	94	178	106
Lidingö	82	156	101	70	120	148	—	195	130	66	158	69
Solhem	102	159	115	100	109	200	—	168	156	90	120	90
Hagalund	190	200	201	127	153	246	—	212	157	105	206	140
Nya Huvudsta	181	193	195	115	159	220	—	212	144	94	201	133
Lilla Alby	120	143	133	73	113	122	—	174	121	82	160	90
Råsunda	111	148	112	73	100	134	—	177	115	84	172	90
Uppsala län.												
Uppsala	119	151	121	98	133	133	121	169	130	86	173	98
Södermanlands län.												
Nyköping	136	165	143	113	124	173	75	184	131	87	182	102
Eskilstuna	167	192	179	131	160	225	238	203	150	92	206	123
Strängnäs	92	124	96	82	95	121	—	147	104	71	145	81
Oxelösund	185	200	192	156	126	198	—	208	169	101	215	138
Gnesta	121	151	131	101	136	139	175	158	144	84	166	107
Katrineholm	139	160	154	113	124	155	—	181	140	87	176	115
Östergötlands län.												
Linköping	129	160	132	107	155	172	114	180	131	85	182	103
Norrköping	151	181	157	89	139	205	200	192	140	87	202	113
Motala	101	129	106	82	106	145	100	145	113	76	160	86
Mjölby	128	152	132	115	154	139	—	180	133	89	166	108
Åtvidaberg	186	216	210	152	126	287	—	217	159	90	229	108
Norrköpings norra förstad. .	199	206	212	127	144	238	—	210	151	107	216	156
Jönköpings län.												
Jönköping	142	177	150	112	134	161	171	198	146	83	195	105
Huskvarna	164	182	173	145	159	141	236	211	157	86	187	101
Tranås	117	140	122	98	133	124	—	161	125	87	167	100
Vetlanda	113	142	118	105	118	100	158	172	131	86	165	90
Värnamo	95	123	101	78	100	114	—	122	125	78	145	79
Nässjö	129	154	134	118	124	137	—	165	150	96	165	109
Kronobergs län.												
Växjö	109	146	112	96	113	143	162	162	136	79	167	88
Ljungby	91	117	95	83	84	90	—	104	120	75	128	81
Kalmar län.												
Kalmar	111	134	117	91	116	115	133	149	131	87	151	91
Oskarshamn	134	162	143	107	108	171	163	191	144	91	182	104
Västervik	139	164	149	119	147	170	189	187	132	89	184	108
Nybro	103	120	110	95	79	114	137	109	121	81	127	88
Gottlands län.												
Visby	104	128	107	97	119	111	134	148	122	79	140	86
Hemse	87	107	76	91	87	125	—	100	106	80	109	81
Blekinge län.												
Karlskrona	117	140	122	98	100	130	161	167	130	92	155	102
Karlshamn	97	119	102	81	104	100	136	122	118	78	138	80

TAB. 6 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. BOSTADSSTANDARDEN INOM OLIKA SLAG AV LÄGENHETER.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal boende pr 100 rum i											
	samtliga		uthyrda lägenheter	av ägaren begagnade lägenheter	fritt upplåtna lägenheter	enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	arbetarbostäder	övriga bostäder
	bostadslägenheter	smålägenheter										
Kristianstads län.												
Kristianstad	99	121	100	83	108	123	113	126	119	84	134	86
Hässleholm	94	114	99	85	80	116	71	134	114	82	124	84
Åby-Klippan	93	104	103	83	100	111	98	101	104	87	114	78
Vinslöv	63	78	66	59	86	107	58	100	75	60	78	61
Kivik	88	106	95	89	69	200	75	143	98	82	97	86
Vitemölla	112	124	83	115	65	—	126	106	125	97	101	116
Malmöhus län.												
Malmö	127	151	131	93	108	114	95	170	136	85	166	97
Lund	104	130	110	78	105	126	113	162	119	78	151	84
Landskrona	116	142	124	92	103	114	86	170	131	80	155	86
Hälsingborg	111	135	115	90	96	104	78	148	133	85	146	88
Eslöv	107	124	111	98	107	108	—	141	121	86	136	88
Ystad	111	135	116	103	101	119	131	159	125	82	148	90
Trälleborg	115	135	119	111	108	116	91	152	133	90	145	90
Limhamn	133	163	155	115	140	89	300	196	144	90	165	102
Svedala	100	118	110	90	85	95	100	106	121	81	131	81
Raus plantering	132	145	143	112	91	116	—	153	143	104	146	103
Höganäs	113	133	109	106	130	95	114	143	131	90	138	85
Furulund	110	108	120	89	65	115	142	101	108	111	119	77
Arlöv	144	163	156	117	90	131	—	184	147	94	172	99
Skurup	89	103	89	90	89	133	—	115	99	80	130	78
Hallands län.												
Halmstad	121	147	126	103	112	110	126	173	133	87	166	96
Falkenberg	121	141	123	122	96	108	128	163	136	96	158	101
Oskarsström	144	159	157	137	88	168	167	162	154	98	162	100
Göteborgs och Bohus län.												
Lysekil	138	175	156	117	132	156	176	205	148	93	188	101
Uddevalla	139	170	142	131	136	118	142	194	145	89	190	104
Mölndal	166	183	177	164	104	187	170	198	160	101	192	116
Krokslätt	190	210	198	165	149	182	—	221	183	99	214	137
Gårda	195	210	204	89	126	175	243	220	169	95	219	140
Lunden	211	220	219	161	187	227	200	229	179	129	224	159
Smögen	123	157	138	124	90	200	—	176	136	117	168	119
Gravarne och Bäckevik	133	191	119	134	120	100	171	237	161	116	161	129
Hasselösund	113	188	225	111	50	—	—	207	172	95	225	111
Tången	135	168	176	132	60	100	100	200	147	124	156	130
Älvsborgs län.												
Vänersborg	127	162	135	104	120	133	181	185	137	81	182	93
Borås	143	169	147	129	134	138	140	184	153	93	183	106
Åmål	135	160	134	134	146	159	160	182	135	92	177	104
Lilla Edet	140	170	138	154	106	142	167	184	156	96	178	98
Trollhättan	153	176	158	147	135	163	163	196	158	98	187	111
Skaraborgs län.												
Mariestad	124	155	123	120	149	165	92	167	145	81	176	94
Lidköping	127	156	135	106	119	147	144	177	138	84	171	95
Tidaholm	150	168	161	139	120	122	—	190	150	102	175	112
Töreboda	96	117	106	68	109	150	—	131	111	70	130	87
Vara	111	144	116	94	154	86	—	168	127	92	174	94

TAB. 6 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. BOSTADSSTANDARDEN INOM OLIKA SLAG AV LÄGENHETER.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal boende pr 100 rum i											
	samtliga		utbyrda lägenheter	av ägaren begagnade lägenheter	fritt upplåtna lägenheter	enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	arbetarbostäder	övriga bostäder
	bostadslägenheter	smålägenheter										
Värmlands län.												
Karlstad	141	179	147	114	131	188	100	200	144	90	197	107
Kristinehamn	135	169	140	125	141	201	—	182	139	86	187	107
Arvika	125	159	132	106	112	145	—	176	144	91	176	99
Säffle	113	140	120	97	100	136	—	151	130	82	159	96
Forshaga	173	195	190	162	139	192	40	221	153	112	200	134
Örebro län.												
Örebro	139	168	144	114	130	167	144	188	144	93	188	110
Lindesberg	122	147	125	117	133	128	—	171	126	82	182	97
Hallsberg	114	146	121	103	93	137	—	160	135	83	157	102
Kopparberg	131	168	151	97	98	184	—	182	138	80	194	102
Kumla	116	134	134	97	132	105	—	149	127	96	151	99
Västmanlands län.												
Västerås	146	176	153	115	148	192	200	190	144	90	193	107
Sala	131	157	137	123	142	157	—	175	126	84	180	110
Norbergs by	100	137	123	75	97	142	—	163	111	78	157	82
Kopparbergs län.												
Falun	129	164	136	111	138	170	67	186	133	87	188	103
Borlänge	132	159	138	123	122	186	—	175	129	95	166	119
Avesta	163	185	181	144	125	193	—	201	138	94	196	113
Morastrand	118	166	135	87	112	137	—	188	148	84	171	100
Leksands Noret	106	154	114	94	119	127	—	181	133	73	169	86
Smedjebacken	151	178	153	112	182	199	67	189	132	83	200	101
Gävleborgs län.												
Gävle	159	190	165	128	176	220	132	203	143	94	214	121
Söderhamn	170	204	164	151	207	268	—	210	148	94	222	119
Bollnäs	122	159	124	82	148	135	—	187	140	88	196	109
Ljusdal	126	155	137	97	144	151	—	195	124	90	181	107
Västernorrlands län.												
Härnösand	129	161	134	120	113	168	57	182	130	92	189	109
Sundsvall	145	190	148	125	176	240	—	199	144	91	221	119
Sollefteå	124	159	127	103	136	142	—	178	144	92	174	113
Skönsmon	208	229	229	146	228	295	—	222	147	88	244	134
Skönsberg	209	219	227	180	215	278	—	214	149	115	244	152
Gångviken	182	195	211	152	169	229	75	198	148	134	231	145
Kramfors	153	183	180	126	182	267	—	184	138	101	199	125
Jämtlands län.												
Östersund	124	156	126	102	142	138	—	179	139	97	172	112
Järpen	166	190	183	167	126	172	—	207	154	93	188	129
Svegsmon	117	161	120	111	117	195	—	190	120	81	181	96
Västerbottens län.												
Umeå	136	170	133	141	153	149	125	196	154	100	191	122
Djupviken	181	199	181	181	—	200	—	228	172	111	207	157
Lycksele	189	238	185	181	245	385	—	292	160	108	209	183
Norrbottens län.												
Luleå	160	198	165	144	167	221	—	220	160	104	227	133
Kalix	122	172	105	130	109	267	—	213	136	84	207	98
Gällivare kyrkostad	191	222	182	215	153	285	—	222	184	100	253	143
Malmberget	243	249	243	241	282	303	—	240	179	137	259	190
Kiruna	231	241	239	224	210	299	—	235	178	128	262	184
Samtliga orter	**182**	**168**	**139**	**112**	**136**	**179**	**144**	**187**	**137**	**87**	**179**	**102**

Tab. 7. Stadssamhällena. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade *hyresgäst*hushåll inom vissa orter och ortsgrupper.

Anm. Medievalstil i kol. 8—12 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hyresgästhushåll	Antal dylika hushåll, som bo i smålägenheter (t. o. m. 2 rum o. kök)	D ä r a v				Antal boende pr 100 rum i uthyrda lägenheter, som innehavas av mindre bemedlade hushåll	D ä r a v i			
			arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
Stockholms stad.											
Brännkyrka församling	3 585	3 394	2 648	309	174	263	180	197	122	150	145
Stockholms län.											
Södertälje	2 122	1 899	1 345	152	119	283	158	194	119	128	99
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	3 534	3 298	2 531	266	180	321	168	190	109	133	127
Uppsala län.											
Uppsala	4 887	4 329	2 464	551	362	952	141	173	116	126	105
Södermanlands län.											
Nyköping	1 751	1 659	1 090	133	156	280	163	186	132	135	120
Eskilstuna	4 947	4 803	3 411	493	372	527	193	214	143	163	155
Strängnäs	520	462	207	45	83	127	115	145	112	121	78
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	1 347	1 290	807	202	138	143	169	194	149	147	107
Östergötlands län.											
Linköping	3 899	3 598	2 099	421	356	722	156	187	136	130	111
Norrköping	9 443	8 975	5 926	897	752	1 400	176	203	139	142	134
Motala	470	406	180	41	69	116	123	164	97	120	90
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad	1 744	1 690	1 235	162	70	223	196	221	144	139	148
Jönköpings län.											
Jönköping	4 335	4 073	2 658	350	362	703	172	199	142	136	123
Huskvarna	1 043	1 024	880	72	29	43	182	194	99	113	122
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	1 451	1 234	664	211	174	185	135	164	122	122	84
Kronobergs län.											
Växjö	1 330	1 156	649	143	102	262	134	169	121	109	88
Ljungby	181	136	62	11	21	42	105	132	86	119	75
Kalmar län.											
Kalmar	2 286	1 917	1 119	226	169	403	130	156	120	111	86
Oskarshamn	1 290	1 166	719	100	109	238	156	187	112	143	113
Västervik	1 488	1 422	843	128	111	340	164	190	130	146	118
Nybro	235	192	107	20	30	35	115	137	109	108	74

TAB. 7 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. BOSTADSSTANDARDEN FÖR OLIKA YRKESGRUPPER AV MINDRE BEMEDLADE HYRESGÄSTHUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hyresgästhushåll	Antal dylika hushåll, som bo i smålägenheter (t. o. m. 2 rum o. kök)	Därav				Antal boende pr 100 rum i uthyrda lägenheter, som innehavas av mindre bemedlade hushåll	Därav i			
			arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
Gottlands län.											
Visby	1 138	974	588	115	136	135	119	143	95	102	83
Hemse	17	11	2	3	3	3	83	100	106	56	79
Blekinge län.											
Karlskrona	3 755	3 188	1 556	801	155	676	134	158	127	104	101
Karlshamn	1 176	959	478	127	80	274	112	141	102	92	78
Kristianstads län.											
Kristianstad	1 661	1 256	666	179	149	262	115	135	105	105	90
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	730	544	268	102	59	115	105	122	103	93	75
Malmöhus län.											
Malmö	17 429	15 660	10 257	1 940	1 324	2 139	146	169	118	115	109
Lund	3 580	3 173	1 727	340	333	773	128	155	111	113	76
Landskrona	2 662	2 345	1 646	193	158	353	137	159	104	109	92
Hälsingborg	5 270	4 478	2 984	471	338	685	133	150	110	112	103
Eslöv	785	692	414	103	59	116	121	139	111	105	84
Ystad	1 519	1 367	849	180	141	197	133	157	108	118	92
Trälleborg	873	791	521	125	43	102	135	153	118	102	83
Limhamn, Svedala, Rausplantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	2 871	2 565	1 930	204	184	247	145	159	116	120	96
Hallands län.											
Halmstad	2 719	2 472	1 520	284	242	426	144	170	121	112	106
Falkenberg	592	501	291	78	76	56	134	163	122	108	81
Oskarsström	493	479	426	15	20	18	159	166	129	95	131
Göteborgs o. Bohus län.											
Lysekil	466	424	334	41	26	23	171	194	120	114	112
Uddevalla	1 716	1 557	1 018	173	97	269	163	198	126	127	113
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund, Tången	4 187	4 092	3 380	157	204	351	206	217	146	156	179
Älvsborgs län.											
Borås	3 732	3 456	2 532	324	197	403	160	181	130	118	121
Vänersborg, Åmål	1 774	1 648	1 082	160	178	228	155	184	121	128	98
Lilla Edet, Trollhättan	1 350	1 262	897	99	73	193	167	189	119	122	128
Skaraborgs län.											
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	2 525	2 357	1 648	186	192	336	155	179	128	121	99
Töreboda, Vara	192	164	70	27	32	35	119	160	100	100	93

TAB. 7 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. BOSTADSSTANDARDEN FÖR OLIKA YRKESGRUPPER AV MINDRE BEMEDLADE HYRESGÄSTHUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hyresgästhushåll	Antal dylika hushåll, som bo i småläg enheter (t. o. m. 2 rum o. kök)	D ä r a v				Antal boende pr 100 rum i uthyrda lägenheter, som innehavas av mindre bemedlade hushåll	D ä r a v i			
			arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
Värmlands län.											
Karlstad	2 863	2 625	1 716	294	353	262	171	205	135	138	111
Kristinehamn, Arvika	2 028	1 897	1 146	219	181	351	160	189	136	123	118
Säffle, Forshaga	809	756	495	51	110	100	167	199	96	138	127
Örebro län.											
Örebro	5 688	5 208	3 264	584	508	857	162	191	132	138	119
Lindesberg	374	355	167	47	52	89	137	180	119	117	92
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	573	530	262	138	60	70	152	181	143	134	90
Västmanlands län.											
Västerås	3 711	3 456	2 423	362	176	495	173	197	133	147	124
Sala	770	728	371	102	85	170	151	189	125	137	106
Norbergs by	45	42	24	8	5	5	141	182	80	107	92
Kopparbergs län.											
Falun	1 369	1 276	771	224	123	158	166	197	132	141	125
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	1 381	1 312	929	147	106	130	172	197	130	132	128
Gävleborgs län.											
Gävle	5 546	5 298	3 303	822	351	822	186	216	144	153	151
Söderhamn	1 087	1 028	691	141	75	121	188	218	147	151	145
Bollnäs, Ljusdal	318	286	117	82	70	17	153	182	132	156	98
Västernorrlands län.											
Härnösand	1 227	1 137	643	150	112	232	161	192	139	149	120
Sundsvall	2 106	1 913	936	356	302	319	178	238	141	153	145
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gängviken, Kramfors	949	914	592	105	95	122	203	241	148	162	155
Jämtlands län.											
Östersund	1 146	980	491	248	149	92	145	171	134	135	107
Järpen, Svegsmon	187	180	137	11	21	11	176	191	114	164	113
Västerbottens län											
Umeå	653	591	265	184	73	69	155	187	148	140	107
Djupviken, Lycksele	46	46	21	8	12	5	185	241	112	170	186
Norrbottens län.											
Luleå	1 188	1 099	576	283	131	109	192	237	158	166	165
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	1 763	1 744	1 364	216	76	88	240	265	155	211	212
Samtliga orter	**150 877**	**137 989**	**89 427**	**16 142**	**11 653**	**20 717**	**157**	**184**	**126**	**128**	**111**

Tab. 8. Stadssamhällena. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade *egnahemsägar*hushåll inom vissa orter och ortsgrupper.

Anm. Medievalstil i kol. 11—15 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	D ä r a v				Antal dylika hushåll, som innehava lägenheter om				Antal boende pr 100 rum i mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	D ä r a v i			
		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll	enkelkök, enkelrum, 1 rum o. kök m. m.	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
Stockholms stad.														
Brännkyrka församling	940	561	137	132	110	272	401	161	106	184	154	111	126	87
Stockholms län.														
Södertälje	409	171	17	113	108	171	129	48	61	122	156	110	102	103
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda .	635	294	88	138	115	109	231	114	181	109	139	87	95	84
Uppsala län.														
Uppsala	389	93	31	160	105	123	161	58	47	121	162	106	116	103
Södermanlands län.														
Nyköping	283	155	18	55	55	105	102	58	18	137	162	137	117	93
Eskilstuna	836	491	47	222	76	373	334	76	53	150	169	146	135	94
Strängnäs	120	39	4	45	32	28	51	20	21	106	133	120	106	82
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm . . .	294	123	21	76	74	96	121	43	34	125	158	140	110	89
Östergötlands län.														
Linköping	577	210	38	172	157	198	223	69	87	122	147	132	123	85
Norrköping	277	47	11	190	29	103	100	49	25	104	160	96	94	95
Motala	78	17	6	28	27	21	32	13	12	93	135	85	97	69
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad	355	199	20	76	60	129	164	49	13	139	157	130	122	107
Jönköpings län.														
Jönköping	622	309	31	201	81	240	264	77	41	143	175	145	116	97
Huskvarna	316	264	8	22	22	69	197	36	14	159	170	181	101	97
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö . . .	395	152	41	129	73	63	167	101	64	117	157	104	101	81
Kronobergs län.														
Växjö	202	72	15	62	53	40	71	63	28	114	147	102	112	81
Ljungby	42	9	7	14	12	1	8	22	11	92	110	110	102	58
Kalmar län.														
Kalmar	458	159	40	98	161	75	215	107	61	105	129	115	105	78
Oskarshamn	209	65	19	61	64	54	80	42	33	117	150	151	111	78
Västervik	566	259	57	95	155	246	205	82	33	134	169	141	111	92
Nybro	118	50	9	37	22	25	43	27	23	98	111	122	92	69

TAB. 8 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. BOSTADSSTANDARDEN FÖR OLIKA YRKESGRUPPER AV MINDRE BEMEDLADE EGNAHEMSÄGARHUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	Därav				Antal dylika hushåll, som innehava lägenheter om				Antal boende pr 100 rum i mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	Därav i			
		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll	enkelkök, enkelrum, 1 rum o. kök m. m.	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
Gottlands län.														
Visby	619	260	54	188	117	88	301	139	91	106	130	100	96	78
Hemse	45	16	4	15	10	1	15	13	16	88	104	105	88	64
Blekinge län.														
Karlskrona	602	163	117	92	230	111	213	188	90	107	142	124	86	82
Karlshamn	263	80	21	65	97	34	86	86	57	92	125	125	84	67
Kristianstads län.														
Kristianstad	159	58	26	41	34	8	49	63	39	101	131	114	91	59
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	604	189	60	197	158	65	161	189	189	87	101	98	95	58
Malmöhus län.														
Malmö	985	434	74	218	259	132	509	225	119	109	131	111	101	79
Lund	377	132	17	85	143	46	189	86	56	90	119	97	89	66
Landskrona	526	212	21	185	108	69	282	124	51	104	131	125	94	69
Hälsingborg	685	275	44	171	145	54	326	178	77	107	134	107	87	83
Eslöv	301	149	18	81	53	16	158	77	50	104	126	124	86	71
Ystad	546	259	56	106	125	80	289	134	43	117	131	122	124	77
Trälleborg	940	560	71	142	167	70	560	250	60	119	137	141	103	66
Limhamn, Svedala, Rausplantering, Höganäs, Furulund, Årlöv, Skurup	1 772	1 031	108	302	331	211	867	470	224	117	133	110	107	79
Hallands län.														
Halmstad	474	205	26	161	82	103	231	78	62	120	149	103	110	81
Falkenberg	246	96	28	93	29	39	116	67	24	128	147	156	118	75
Oskarsström	95	64	3	14	14	12	56	18	9	139	157	82	111	107
Göteborgs och Bohus län.														
Lysekil	256	111	14	49	82	67	96	55	38	127	173	127	111	85
Uddevalla	614	303	36	124	151	300	186	100	28	151	184	124	147	99
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund, Tången	1 187	464	39	510	174	362	283	480	62	147	190	139	132	103
Älvsborgs län.														
Borås	663	369	59	119	116	200	303	106	54	158	192	118	142	110
Vänersborg, Åmål	507	247	46	107	107	207	154	91	55	136	166	122	132	85
Lilla Edet, Trollhättan	507	345	24	42	96	199	191	67	50	156	179	113	123	109
Skaraborgs län.														
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	825	434	48	196	147	252	373	128	72	135	161	137	122	83
Töreboda, Vara	52	11	1	19	21	8	17	13	14	86	110	50	106	56

TAB. 8 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. BOSTADSSTANDARDEN FÖR OLIKA YRKESGRUPPER AV MINDRE BEMEDLADE EGNAHEMSÄGARHUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	D ä r a v				Antal dylika hushåll, som innehava lägenheter om				Antal boende pr 100 rum i mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	D ä r a v i			
		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll	enkelkök, enkelrum, 1 rum o. kök m. m.	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
Värmlands län.														
Karlstad	400	191	33	135	41	149	139	62	50	131	156	123	113	98
Kristinehamn, Arvika	635	297	44	129	165	254	211	103	67	140	169	145	127	101
Säffle, Forshaga	377	195	10	122	50	153	123	51	50	152	178	120	133	122
Örebro län.														
Örebro	707	244	50	234	179	235	271	118	88	127	158	121	119	101
Lindesberg	209	84	10	91	24	94	76	24	15	137	175	168	119	84
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	173	55	15	51	52	26	66	31	50	105	134	102	113	74
Västmanlands län.														
Västerås	515	260	30	141	84	225	199	64	27	137	168	116	116	97
Sala	561	192	21	242	106	312	149	57	43	134	165	127	134	92
Norbergs by	26	4	2	11	9	2	5	8	11	82	93	70	100	61
Kopparbergs län.														
Falun	482	224	48	123	87	214	169	56	43	132	164	131	101	108
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	522	254	29	152	87	223	154	82	63	133	164	130	116	93
Gävleborgs län.														
Gävle	911	381	78	248	204	454	268	145	44	147	189	139	125	110
Söderhamn	571	327	46	110	88	330	141	66	34	165	190	130	150	123
Bollnäs, Ljusdal	70	13	9	35	13	19	26	12	13	102	136	100	100	76
Västernorrlands län.														
Härnösand	321	88	31	121	81	146	108	39	28	137	193	127	139	92
Sundsvall	569	185	75	205	104	258	166	90	55	144	194	141	133	101
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	404	208	19	88	89	249	102	31	22	150	177	115	140	110
Jämtlands län.														
Östersund	99	6	10	64	19	21	25	31	22	117	144	146	122	82
Järpen, Svegsmon	55	27	3	15	10	23	18	4	10	144	177	108	129	117
Västerbottens län.														
Umeå	228	90	19	95	24	110	73	30	15	166	208	145	151	114
Djupviken, Lycksele	56	34	3	13	6	26	21	5	4	188	200	258	172	93
Norrbottens län.														
Luleå	314	110	55	56	93	139	98	51	26	154	188	159	135	127
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	510	347	42	73	48	360	108	29	13	230	255	175	201	185
Samtliga orter	30 686	14 022	2 362	8 002	6 250	9 297	12 026	5 929	3 884	128	157	122	115	88

Tab. 9. Stadssamhällena. Årlig medelhyra per lägenhet, rum och person.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande lägenhetskategori är sparsamt företrädd bland ortens hyreslägenheter och av ringa betydelse för bostadsförhållandena därstädes.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter	Medelhyra pr år i kronor för uthyrda lägenheter om												Årlig medelhyra i kronor	
	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	samtliga	pr rum	pr person
Stockholms stad.														
Brännkyrka församling	114	145	247	163	218	329	473	575	898	716	1 005	**254**	112	64
Stockholms län.														
Södertälje	106	109	295	83	183	296	472	602	812	992	1 354	**285**	108	77
Sundbyberg	151	136	300	200	286	364	476	643	721	963	1 467	**299**	122	79
Lidingö	50	170	578	—	231	358	595	808	1 082	1 269	1 660	**576**	153	151
Solhem	—	—	150	—	189	326	363	432	588	1 000	1 000	**364**	99	86
Hagalund	152	146	—	—	218	315	368	475	—	—	—	**226**	110	55
Nya Huvudsta	141	146	—	—	221	319	400	625	630	—	—	**229**	112	57
Lilla Alby	121	127	200	—	215	321	472	578	700	1 117	—	**300**	112	84
Råsunda	150	190	408	—	289	447	610	859	1 018	1 155	1 450	**507**	156	140
Uppsala län.														
Uppsala	97	99	365	125	183	313	514	689	934	1 178	1 410	**348**	122	101
Södermanlands län.														
Nyköping	93	91	207	150	179	295	435	586	718	809	1 157	**240**	100	70
Eskilstuna	96	100	240	—	175	306	468	621	822	1 013	1 422	**210**	98	55
Strängnäs	67	80	214	—	145	262	404	516	640	767	1 074	**298**	94	98
Oxelösund	102	106	219	—	175	293	424	519	548	—	—	**190**	92	48
Gnesta	55	63	122	90	111	203	261	385	700	700	850	**172**	67	51
Katrineholm	77	85	179	—	174	268	405	518	610	—	—	**215**	90	58
Östergötlands län.														
Linköping	77	79	298	87	156	289	487	621	829	1 074	1 403	**275**	104	79
Norrköping	107	111	280	167	196	331	492	641	817	1 044	1 446	**255**	112	72
Motala	49	65	156	75	107	200	301	471	588	719	860	**213**	74	69
Mjölby	68	72	210	—	149	241	353	411	543	707	776	**216**	81	61
Åtvidaberg	65	86	243	—	151	256	283	504	—	485	980	**144**	78	37
Norrköpings norra förstad	88	86	161	—	136	201	422	608	540	—	—	**129**	73	34
Jönköpings län.														
Jönköping	68	76	220	94	133	231	370	549	693	794	1 191	**206**	83	55
Huskvarna	57	63	112	62	112	177	263	411	404	508	714	**132**	59	34
Tranås	30	59	315	—	123	216	308	451	473	778	711	**216**	73	60
Vetlanda	30	40	108	68	92	132	215	294	388	550	590	**157**	51	43
Värnamo	44	89	83	—	91	151	208	330	346	518	887	**202**	59	58
Nässjö	57	70	180	—	127	211	303	422	599	722	714	**220**	73	55
Kronobergs län.														
Växjö	60	56	185	65	99	178	329	464	613	746	988	**242**	77	69
Ljungby	—	50	113	—	73	126	188	347	388	450	645	**180**	50	53

TAB. 9 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. ÅRLIG MEDELHYRA PER LÄGENHET, RUM OCH PERSON.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter	Medelhyra pr år i kronor för uthyrda lägenheter om												Årlig medelhyra i kronor	
	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	samtliga	pr rum	pr person
Kalmar län.														
Kalmar	54	76	210	98	118	193	324	474	635	803	1 066	**248**	77	66
Oskarshamn	56	59	154	103	114	171	276	358	527	620	861	**171**	63	44
Västervik	55	58	158	70	110	196	284	447	595	716	890	**154**	66	44
Nybro	30	36	98	71	61	113	181	249	325	380	400	**121**	41	37
Gottlands län.														
Visby	62	74	192	90	115	184	298	447	600	736	1 004	**225**	73	69
Hemse	—	48	250	—	75	129	185	—	400	300	463	**197**	49	65
Blekinge län.														
Karlskrona	100	98	255	144	162	267	383	516	747	959	1 327	**290**	97	79
Karlshamn	36	69	138	85	90	156	239	344	455	614	884	**196**	61	59
Kristianstads län.														
Kristianstad	93	63	300	82	121	211	348	484	671	822	1 069	**309**	88	88
Hässleholm	48	89	147	82	116	156	249	386	528	422	775	**221**	66	66
Åby-Klippan	51	64	87	75	74	130	167	257	308	378	600	**143**	45	44
Vinslöv	36	53	72	88	73	119	188	226	234	—	375	**155**	42	64
Kivik	—	—	—	63	80	75	75	111	268	—	—	**90**	31	33
Vitemölla	—	—	—	—	—	37	—	—	—	—	—	**37**	12	15
Malmöhus län.														
Malmö	93	111	338	127	178	284	455	643	878	1 155	1 643	**307**	108	82
Lund	—	78	182	96	135	198	363	527	704	872	1 228	**268**	88	80
Landskrona	75	65	169	148	120	181	327	472	632	761	963	**211**	72	58
Hälsingborg	75	83	254	90	139	226	379	563	771	915	1 334	**300**	92	80
Eslöv	72	69	128	—	128	175	331	446	682	734	915	**214**	71	64
Ystad	68	81	213	107	118	191	304	474	733	817	1 284	**237**	78	67
Trälleborg	86	83	218	107	131	194	329	494	660	870	1 215	**246**	79	66
Limhamn	36	66	165	72	131	185	289	349	560	775	838	**173**	66	43
Svedala	—	77	139	132	86	151	243	259	465	420	500	**159**	53	48
Raus plantering	—	61	—	—	113	160	210	245	348	—	—	**153**	54	38
Höganäs	—	74	110	99	86	132	230	275	398	375	500	**145**	49	45
Fu ulund	—	57	—	71	88	121	122	143	400	600	—	**107**	38	32
Arlöv	66	67	108	—	122	179	306	457	582	684	1 000	**167**	65	42
Skurup	55	70	—	—	89	158	257	394	850	—	900	**191**	61	68
Hallands län.														
Halmstad	62	72	270	78	120	198	334	532	693	855	1 159	**236**	80	63
Falkenberg	—	67	138	104	103	155	247	362	463	520	711	**181**	59	48
Oskarsström	49	46	144	66	85	118	160	307	221	275	—	**81**	42	27

TAB. 9 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. ÅRLIG MEDELHYRA PER LÄGENHET, RUM OCH PERSON.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter	Medelhyra pr år i kronor för uthyrda lägenheter om												Årlig medelhyra i kronor	
	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	samtliga	pr rum	pr person
Göteborgs och Bohus län.														
Lysekil	96	87	215	147	169	250	362	530	603	983	938	**242**	90	58
Uddevalla	60	94	289	95	123	221	342	479	742	882	1 233	**212**	79	56
Mölndal	54	64	370	55	100	168	227	286	360	450	400	**116**	53	30
Krokslätt	73	75	310	—	147	250	386	519	387	650	865	**165**	78	39
Gårda	100	99	224	108	174	274	340	589	678	600	1 733	**191**	90	44
Lunden	89	86	—	84	164	243	362	430	500	—	—	**169**	83	38
Smögen	—	36	—	—	81	133	275	—	—	—	500	**135**	48	35
Gravarne och Bäckevik	—	—	—	80	109	120	200	140	—	—	—	**121**	47	39
Hasselösund	—	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	**60**	30	13
Tången	—	—	—	66	98	120	128	—	—	—	—	**101**	42	24
Älvsborgs län.														
Vänersborg	78	64	206	78	129	213	307	453	571	761	975	**200**	76	56
Borås	70	81	228	70	129	230	374	529	713	952	1 230	**206**	80	55
Åmål	58	95	263	60	129	221	340	486	550	696	917	**192**	75	56
Lilla Edet	51	56	—	58	82	154	208	450	400	420	—	**115**	48	35
Trollhättan	58	76	207	96	137	244	371	503	674	843	1 243	**197**	80	50
Skaraborgs län.														
Mariestad	55	55	162	96	99	184	304	427	558	793	987	**183**	68	56
Lidköping	58	68	218	86	126	210	310	422	507	617	777	**195**	72	54
Tidaholm	36	45	164	—	80	129	253	469	415	516	550	**100**	45	28
Töreboda	—	45	—	—	80	149	233	335	355	650	950	**160**	53	50
Vara	—	76	200	—	124	184	346	387	533	700	663	**233**	74	64
Värmlands län.														
Karlstad	87	86	251	97	165	288	476	635	849	1 045	1 261	**275**	105	71
Kristinehamn	62	78	149	—	129	221	339	486	681	781	1 038	**192**	77	55
Arvika	75	78	225	—	149	237	343	451	562	713	821	**233**	83	63
Säffle	52	52	98	—	102	164	264	413	475	467	758	**161**	60	50
Forshaga	46	62	144	—	96	143	215	288	240	—	500	**108**	49	26
Örebro län.														
Örebro	87	102	360	95	195	325	483	652	828	1 009	1 379	**302**	113	78
Lindesberg	54	71	224	—	118	179	304	393	575	629	965	**164**	68	54
Hallsberg	72	116	220	—	148	224	326	485	499	651	970	**241**	82	67
Kopparberg	57	42	128	—	110	213	269	421	430	425	600	**148**	62	41
Kumla	52	73	200	—	117	194	299	332	—	—	—	**169**	65	48
Västmanlands län.														
Västerås	96	91	247	150	189	322	504	666	846	786	1 033	**264**	107	70
Sala	63	68	261	—	127	213	329	475	600	823	1 167	**177**	75	55
Norbergs by	57	77	300	—	128	231	307	387	350	500	700	**212**	72	58

TAB. 9 (forts.). STADSSAMHÄLLENA ÅRLIG MEDELHYRA PER LÄGENHET, RUM OCH PERSON.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter	Medelhyra pr år i kronor för uthyrda lägenheter om												Årlig medelhyra i kronor	
	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 rum och kök	7 o. fl. rum och kök	samtliga	pr rum	pr person
Kopparbergs län.														
Falun	81	96	267	—	154	270	413	592	711	919	1 164	**273**	98	72
Borlänge	62	81	215	—	130	237	331	459	616	700	—	**192**	78	56
Avesta	67	76	152	—	120	205	315	345	550	—	713	**132**	64	36
Morastrand	64	84	203	—	123	191	294	407	563	597	662	**206**	71	53
Leksands Noret	70	67	150	—	114	179	245	360	531	600	794	**211**	67	58
Smedjebacken	54	101	—	125	112	179	263	333	675	—	400	**117**	60	39
Gävleborgs län.														
Gävle	91	102	294	147	163	285	477	645	891	1 127	1 377	**232**	101	61
Söderhamn	61	95	231	—	130	213	360	463	667	771	898	**180**	77	47
Bollnäs	66	78	208	—	175	266	360	483	670	—	858	**297**	93	75
Ljusdal	54	65	82	—	121	204	303	409	506	433	800	**181**	69	51
Västernorrlands län.														
Härnösand	81	92	219	300	158	276	436	587	785	932	1 285	**268**	101	76
Sundsvall	89	111	309	—	192	354	542	751	935	1 064	1 400	**306**	123	83
Sollefteå	88	113	294	—	168	268	364	617	847	900	1 600	**312**	104	82
Skönsmon	59	57	126	—	113	197	286	240	—	—	825	**93**	59	26
Skönsberg	64	73	—	—	114	199	300	350	—	—	—	**94**	62	27
Gängviken	44	43	—	100	75	131	—	300	—	—	—	**64**	41	20
Kramfors	62	51	—	—	102	205	306	425	270	—	900	**127**	63	35
Jämtlands län.														
Östersund	122	145	364	—	256	402	590	737	967	1 258	1 534	**437**	146	115
Järpen	51	47	224	—	85	124	192	—	—	—	—	**87**	44	24
Svegsmon	86	94	275	—	131	210	430	409	300	688	733	**238**	79	66
Västerbottens län.														
Umeå	86	120	316	—	175	288	445	622	848	1 063	1 256	**332**	113	85
Djupviken	50	—	—	—	82	125	200	—	—	—	—	**98**	44	24
Lycksele	37	78	300	—	119	194	250	463	400	—	700	**200**	71	52
Norrbottens län.														
Luleå	104	114	192	—	191	319	495	654	769	966	1 256	**288**	113	68
Kalix	48	48	—	—	132	153	234	513	450	—	—	**237**	71	68
Gällivare kyrkostad	111	187	180	—	214	344	490	586	—	650	823	**234**	111	61
Malmberget	138	181	279	—	284	417	646	743	—	960	—	**200**	129	53
Kiruna	166	168	244	—	295	432	570	825	—	—	875	**244**	153	64
Samtliga orter	**90**	**92**	**250**	**104**	**162**	**246**	**399**	**566**	**758**	**940**	**1 242**	**251**	**94**	**68**

Tab. 10. Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp.

Anm. Medievalstil i kol. 13 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Stockholms stad.												
Brännkyrka församling	3 662	2	105	379	617	934	706	533	217	157	12	254
därav enkelkök, enkelrum m. m.	458	2	89	172	115	40	34	6	—	—	—	153
delkökslägenheter	15	—	2	1	8	4	—	—	—	—	—	168
1 rum och kök	2 217	—	14	195	467	819	570	151	1	—	—	218
2 » » »	723	—	—	11	25	70	98	345	150	24	—	329
3 o. fl. » » »	249	—	—	—	2	1	4	31	66	133	12	540
Stockholms län.												
Södertälje	2 394	2	114	378	599	475	137	234	124	260	71	285
därav enkelkök, enkelrum m. m.	339	1	99	199	24	7	2	1	6	—	—	116
delkökslägenheter	4	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	83
1 rum och kök	1 209	—	14	171	542	406	57	19	—	—	—	188
2 » » »	381	—	—	6	33	58	75	167	39	8	—	296
3 o. fl. » » »	461	—	—	—	—	9	3	47	79	252	71	667
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	4 041	—	21	212	419	1 164	602	704	320	455	144	343
därav enkelkök, enkelrum m. m.	411	—	21	179	171	22	2	8	5	3	—	155
delkökslägenheter	2	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	200
1 rum och kök	2 091	—	—	31	238	1 106	513	200	3	—	—	288
2 » » »	843	—	—	1	6	35	83	471	235	12	—	362
3 o. fl. » » »	694	—	—	1	3	1	3	25	77	440	144	762
Uppsala län.												
Uppsala	5 929	18	542	766	1 206	930	317	576	316	853	405	348
därav enkelkök, enkelrum m. m.	1 230	15	497	461	84	56	26	43	17	24	7	186
delkökslägenheter	15	1	2	9	2	—	1	—	—	—	—	125
1 rum och kök	2 334	2	43	285	1 061	782	141	19	1	—	—	188
2 » » »	878	—	—	10	53	85	139	453	123	15	—	318
3 o. fl. » » »	1 472	—	—	1	6	7	10	61	175	814	398	811
Södermanlands län.												
Nyköping	2 008	8	239	346	397	480	60	213	89	152	24	240
därav enkelkök, enkelrum m. m.	412	8	222	155	18	7	1	6	—	—	—	98
delkökslägenheter	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	150
1 rum och kök	990	—	17	183	358	423	4	5	—	—	—	179
2 » » »	317	—	—	7	22	44	50	174	20	—	—	295
3 o. fl. » » »	286	—	—	1	1	6	5	28	69	152	24	599
Eskilstuna	5 278	14	567	1 118	1 742	867	201	359	128	223	59	240
därav enkelkök, enkelrum m. m.	1 132	13	502	567	22	11	3	10	4	—	—	101
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	3 152	1	59	541	1 687	779	80	5	—	—	—	175
2 » » »	601	—	4	6	31	69	110	314	63	4	—	306
3 o. fl. » » »	393	—	2	4	2	8	8	30	61	219	59	661

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Strängnäs	708	12	76	114	127	63	58	80	64	94	20	298
därav enkelkök, enkelrum m. m.	90	12	56	11	3	4	1	2	1	—	—	93
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	249	—	20	96	110	20	1	2	—	—	—	145
2 » » »	154	—	—	6	14	35	53	46	—	—	—	262
3 o. fl. » » »	215	—	—	1	—	4	3	30	63	94	20	586
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	1 470	16	149	232	548	215	80	157	31	41	1	199
därav enkelkök, enkelrum m. m.	193	13	107	60	6	1	3	3	—	—	—	93
delkökslägenheter	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	90
1 rum och kök	846	3	40	156	504	137	4	2	—	—	—	166
2 » » »	301	—	1	15	34	68	64	115	4	—	—	261
3 o. fl. » » »	128	—	—	—	4	9	9	37	27	41	1	434
Östergötlands län.												
Linköping	4 790	53	739	1 016	876	358	355	400	269	561	163	275
därav enkelkök, enkelrum m. m.	835	47	592	147	12	5	7	13	8	4	—	90
delkökslägenheter	6	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	87
1 rum och kök	2 128	5	133	811	787	224	143	25	—	—	—	156
2 » » »	885	1	9	50	71	117	199	295	135	8	—	289
3 o. fl. » » »	936	—	2	5	6	12	6	67	126	549	163	700
Norrköping	10 504	18	883	2 227	1 750	2 721	573	845	458	812	217	255
därav enkelkök, enkelrum m. m.	2 831	18	845	1 644	241	21	13	32	15	2	—	115
delkökslägenheter	16	—	1	6	7	—	—	1	1	—	—	167
1 rum och kök	5 012	—	36	572	1 460	2 574	353	17	—	—	—	196
2 » » »	1 337	—	1	3	41	122	198	712	247	13	—	331
3 o. fl. » » »	1 308	—	—	2	1	4	9	83	195	797	217	705
Motala	585	49	118	130	56	56	43	46	30	50	7	213
därav enkelkök, enkelrum m. m.	108	48	48	6	3	1	1	1	—	—	—	61
delkökslägenheter	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	75
1 rum och kök	184	1	65	98	18	1	1	—	—	—	—	107
2 » » »	136	—	3	23	31	44	28	7	—	—	—	200
3 o. fl. » » »	155	—	—	3	4	10	13	38	30	50	7	458
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad	1 849	40	468	563	417	112	97	80	42	25	5	158
därav enkelkök, enkelrum m. m.	590	37	417	102	27	4	2	1	—	—	—	85
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	886	3	48	444	340	48	2	1	—	—	—	142
2 » » »	250	—	2	15	50	53	86	42	2	—	—	235
3 o. fl. » » »	123	—	1	2	—	7	7	36	40	25	5	460
Jönköpings län.												
Jönköping	4 898	74	949	1 617	941	237	261	303	161	270	85	206
därav enkelkök, enkelrum m. m.	891	72	638	116	27	15	6	9	7	1	—	85
delkökslägenheter	8	—	6	1	1	—	—	—	—	—	—	94
1 rum och kök	2 586	2	290	1 423	755	27	36	2	1	—	—	133
2 » » »	756	—	15	69	149	173	196	148	6	—	—	231
3 o. fl. » » »	707	—	—	8	9	22	23	144	147	269	85	598

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Huskvarna	1 101	47	238	497	169	104	13	12	8	12	1	132
därav enkelkök, enkelrum m. m.	155	36	109	7	3	—	—	—	—	—	—	65
delkökslägenheter	11	5	4	2	—	—	—	—	—	—	—	62
1 rum och kök	631	6	116	451	57	—	—	1	—	—	—	112
2 » » »	255	—	9	36	108	92	10	—	—	—	—	177
3 o. fl. » » »	49	—	—	1	1	12	3	11	8	12	1	392
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	1 686	41	192	455	308	242	156	160	52	75	5	203
därav enkelkök, enkelrum m. m.	91	34	37	16	2	1	—	—	1	—	—	72
delkökslägenheter	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	68
1 rum och kök	507	7	138	270	89	3	—	—	—	—	—	115
2 » » »	664	—	13	162	180	186	110	12	1	—	—	189
3 o. fl. » » »	422	—	2	7	37	52	46	148	50	75	5	358
Kronobergs län.												
Växjö	1 716	81	376	328	205	170	76	188	63	193	36	242
därav enkelkök, enkelrum m. m.	247	69	128	26	9	10	1	2	2	—	—	74
delkökslägenheter	31	9	17	5	—	—	—	—	—	—	—	65
1 rum och kök	441	3	205	189	41	3	—	—	—	—	—	99
2 » » »	487	—	26	106	154	140	46	15	—	—	—	178
3 o. fl. » » »	510	—	—	2	1	17	29	171	61	193	36	518
Ljungby	213	5	36	63	54	16	9	10	4	16	—	180
därav enkelkök, enkelrum m. m.	12	3	7	1	1	—	—	—	—	—	—	66
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	22	2	7	11	2	—	—	—	—	—	—	78
2 » » »	105	—	21	43	36	5	—	—	—	—	—	126
3 o. fl. » » »	74	—	1	8	15	11	9	10	4	16	—	307
Kalmar län.												
Kalmar	2 770	42	317	598	513	479	174	251	132	208	56	248
därav enkelkök, enkelrum m. m.	152	27	86	19	6	5	4	4	1	—	—	93
delkökslägenheter	100	6	59	21	12	2	—	—	—	—	—	98
1 rum och kök	563	9	152	329	70	2	—	1	—	—	—	118
2 » » »	1 200	—	19	221	396	413	118	32	1	—	—	198
3 o. fl. » » »	755	—	1	8	29	57	52	214	130	208	56	482
Oskarshamn	1 436	72	287	521	182	157	46	80	37	50	4	171
därav enkelkök, enkelrum m. m.	154	60	80	8	3	1	1	—	1	—	—	67
delkökslägenheter	168	7	72	76	12	1	—	—	—	—	—	103
1 rum och kök	420	5	111	276	28	—	—	—	—	—	—	114
2 » » »	439	—	23	153	128	112	19	4	—	—	—	171
3 o. fl. » » »	255	—	1	8	11	43	26	76	36	50	4	374
Västervik	1 661	93	481	560	187	84	90	63	37	57	9	154
därav enkelkök, enkelrum m. m.	324	90	211	14	5	3	1	—	—	—	—	61
delkökslägenheter	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	70
1 rum och kök	829	3	257	469	97	3	—	—	—	—	—	110
2 » » »	322	—	11	69	77	66	79	19	1	—	—	196
3 o. fl. » » »	185	—	1	8	8	12	10	44	36	57	9	442

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Nybro	255	36	69	83	39	7	8	9	3	1	—	121
därav enkelkök, enkelrum m. m.	29	19	8	1	1	—	—	—	—	—	—	49
delkökslägenheter	16	5	8	3	—	—	—	—	—	—	—	71
1 rum och kök	36	11	24	1	—	—	—	—	—	—	—	61
2 » » »	114	1	28	73	12	—	—	—	—	—	—	113
3 o. fl. » » »	60	—	1	5	26	7	8	9	3	1	—	221
Gottlands län.												
Visby	1 365	16	198	355	262	190	68	109	53	94	20	225
därav enkelkök, enkelrum m. m.	126	13	66	27	4	5	3	7	1	—	—	106
delkökslägenheter	27	1	20	4	2	—	—	—	—	—	—	90
1 rum och kök	362	2	99	221	39	1	—	—	—	—	—	115
2 » » »	508	—	13	98	201	150	32	14	—	—	—	184
3 o. fl. » » »	342	—	—	5	16	34	33	88	52	94	20	459
Hemse	23	1	3	6	5	1	—	4	2	1	—	197
därav enkelkök, enkelrum m. m.	3	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	183
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	75
2 » »	7	—	—	5	2	—	—	—	—	—	—	129
3 o. fl. » » »	11	—	1	1	2	1	—	3	2	1	—	266
Blekinge län.												
Karlskrona	4 587	20	399	566	713	731	320	1 045	352	356	85	290
därav enkelkök, enkelrum m. m.	492	13	205	180	34	16	6	20	12	5	1	133
delkökslägenheter	346	3	105	111	65	43	10	8	1	—	—	144
1 rum och kök	869	3	78	226	411	144	5	2	—	—	—	162
2 » »	1 678	1	11	47	197	481	255	646	39	1	—	267
3 o. fl. » » »	1 202	—	—	2	6	47	44	369	300	350	84	521
Karlshamn	1 385	35	251	366	264	177	63	92	55	67	15	196
därav enkelkök, enkelrum m. m.	100	15	55	18	5	6	1	—	—	—	—	84
delkökslägenheter	187	11	78	42	5	1	—	—	—	—	—	85
1 rum och kök	184	9	96	73	5	—	1	—	—	—	—	90
2 » »	562	—	21	218	207	102	11	3	—	—	—	156
3 o. fl. » » »	402	—	1	15	42	68	50	89	55	67	15	366
Kristianstads län.												
Kristianstad	2 214	35	258	317	270	274	150	336	201	311	62	309
därav enkelkök, enkelrum m. m.	240	24	132	33	16	13	4	9	5	4	—	119
delkökslägenheter	16	1	12	3	—	—	—	—	—	—	—	82
1 rum och kök	331	10	88	137	83	12	1	—	—	—	—	121
2 » » »	739	—	26	140	152	195	104	117	5	—	—	211
3 o. fl. » » »	888	—	—	4	19	54	41	210	191	307	62	516
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	852	48	200	193	155	88	40	56	31	33	8	187
därav enkelkök, enkelrum m. m.	117	33	54	19	5	3	1	2	—	—	—	86
delkökslägenheter	31	3	24	3	1	—	—	—	—	—	—	78
1 rum och kök	85	6	52	14	5	8	—	—	—	—	—	97
2 » » »	328	6	60	129	99	24	9	1	—	—	—	142
3 o. fl. » »	291	—	10	28	45	53	30	53	31	33	8	315

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Malmöhus län.												
Malmö	19 822	34	989	2 368	4 273	3 773	1 641	3 099	1 080	1 940	625	307
därav enkelkök, enkelrum m. m.	866	31	418	177	52	60	23	51	28	26	—	147
delkökslägenheter	25	—	9	11	3	1	—	1	—	—	—	127
1 rum och kök	9 154	3	547	1 989	3 651	2 457	348	161	—	3	—	178
2 » »	5 933	—	13	185	549	1 208	1 235	2 419	271	52	1	284
3 o. fl. » »	3 844	—	2	6	18	47	40	467	781	1 859	624	686
Lund	4 423	72	696	821	859	531	294	339	188	475	148	268
därav enkelkök, enkelrum m. m.	803	60	490	131	47	30	15	25	2	2	1	97
delkökslägenheter	9	—	5	3	—	—	1	—	—	—	—	96
1 rum och kök	960	11	171	428	253	91	6	—	—	—	—	135
2 » » »	1 539	1	30	250	534	368	215	124	15	2	—	198
3 o. fl. » » »	1 112	—	—	9	25	42	57	190	171	471	147	606
Landskrona	3 025	67	478	722	741	354	143	200	172	124	24	211
därav enkelkök, enkelrum m. m.	237	54	133	19	16	9	2	3	1	—	—	86
delkökslägenheter	14	—	—	2	12	—	—	—	—	—	—	148
1 rum och kök	938	13	275	444	194	10	—	2	—	—	—	120
2 » » »	1 208	—	69	248	491	280	92	22	6	—	—	181
3 o. fl. » » »	628	—	1	9	28	55	49	173	165	124	24	453
Hälsingborg	6 627	44	471	992	1 280	1 147	517	807	412	750	207	300
därav enkelkök, enkelrum m. m.	406	37	218	57	23	25	7	17	16	6	—	124
delkökslägenheter	7	—	5	1	1	—	—	—	—	—	—	90
1 rum och kök	1 492	5	213	714	474	74	8	4	—	—	—	139
2 » » »	2 839	2	35	212	755	980	409	395	44	7	—	226
3 o. fl. » » »	1 883	—	—	8	27	68	93	391	352	737	207	578
Eslöv	902	31	128	220	187	116	43	80	37	53	7	214
därav enkelkök, enkelrum m. m.	100	26	47	14	6	6	—	1	—	—	—	86
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	193	5	53	64	60	10	1	—	—	—	—	128
2 » » »	421	—	28	140	112	94	28	18	1	—	—	175
3 o. fl. » » »	188	—	—	2	9	6	14	61	36	53	7	456
Ystad	1 826	3	218	489	394	250	105	150	49	112	56	237
därav enkelkök, enkelrum m. m.	105	2	62	16	11	7	—	5	1	1	—	115
delkökslägenheter	10	—	4	4	2	—	—	—	—	—	—	107
1 rum och kök	624	1	145	350	118	6	2	2	—	—	—	118
2 » » »	677	—	7	117	243	203	67	35	5	—	—	191
3 o. fl. » » »	410	—	—	2	20	34	36	108	43	111	56	532
Trälleborg	1 089	7	152	209	225	197	51	97	39	94	18	246
därav enkelkök, enkelrum m. m.	87	7	50	14	5	5	2	2	2	—	—	109
delkökslägenheter	3	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	107
1 rum och kök	216	—	68	65	67	15	—	1	—	—	—	131
2 » » »	532	—	31	123	133	160	40	36	6	3	—	194
3 o. fl. » » »	251	—	1	7	20	16	9	58	31	91	18	501

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETSKATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	3 097	53	609	1 051	788	323	73	97	61	32	10	160
därav enkelkök, enkelrum m. m.	154	39	93	12	7	3	—	—	—	—	—	71
delkökslägenheter	14	—	11	3	—	—	—	—	—	—	—	83
1 rum och kök	1 176	14	384	529	241	3	5	—	—	—	—	119
2 » » »	1 270	—	119	400	475	242	23	9	2	—	—	163
3 o. fl. » » »	483	—	2	107	65	75	45	88	59	32	10	281
Hallands län.												
Halmstad	3 302	106	543	869	589	292	152	280	126	266	79	236
därav enkelkök, enkelrum m. m.	194	56	81	25	6	8	1	8	6	3	—	111
delkökslägenheter	123	28	64	17	14	—	—	—	—	—	—	78
1 rum och kök	1 223	22	347	593	237	23	1	—	—	—	—	120
2 » » »	1 058	—	49	221	311	226	119	129	3	—	—	198
3 o. fl. » » »	704	—	2	13	21	35	31	143	117	263	79	555
Falkenberg	675	10	118	211	150	59	26	45	32	24	—	181
därav enkelkök, enkelrum m. m.	36	5	23	5	1	1	1	—	—	—	—	85
delkökslägenheter	22	2	9	8	2	1	—	—	—	—	—	104
1 rum och kök	187	2	68	111	5	1	—	—	—	—	—	103
2 » » »	268	1	18	76	128	40	5	—	—	—	—	155
3 o. fl. » » »	162	—	—	11	14	16	20	45	32	24	—	347
Oskarsström	498	146	206	123	16	4	1	—	2	—	—	81
därav enkelkök, enkelrum m. m.	208	142	64	2	—	—	—	—	—	—	—	48
delkökslägenheter	25	3	21	1	—	—	—	—	—	—	—	66
1 rum och kök	111	1	92	18	—	—	—	—	—	—	—	85
2 » »	135	—	29	93	13	—	—	—	—	—	—	118
3 o. fl. » » »	19	—	—	9	3	4	1	—	2	—	—	193
Göteborgs och Bohus län.												
Lysekil	547	2	30	82	180	103	14	67	24	39	6	242
därav enkelkök, enkelrum m. m.	29	1	18	6	1	2	—	1	—	—	—	110
delkökslägenheter	9	—	1	6	—	1	—	1	—	—	—	147
1 rum och kök	278	1	10	60	150	56	1	—	—	—	—	169
2 » » »	136	—	1	10	28	37	10	44	5	1	—	250
3 o. fl. » » »	95	—	—	—	1	7	3	21	19	38	6	494
Uddevalla	1 989	40	454	541	336	141	86	155	81	124	31	212
därav enkelkök, enkelrum m. m.	142	25	68	18	15	5	1	6	4	—	—	110
delkökslägenheter	119	6	82	19	8	2	—	1	—	1	—	95
1 rum och kök	984	8	295	437	229	13	2	—	—	—	—	123
2 » » »	382	1	9	60	75	88	71	73	4	1	—	221
3 o. fl. » » »	362	—	—	7	9	33	12	75	73	122	31	522

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, *Smögen*, *Gravarne* och Bäckevik, Hasselösund, Tången	4 324	84	726	1 000	1 780	390	84	181	35	36	8	165
därav enkelkök, enkelrum m. m.	450	58	289	99	1	—	—	2	—	1	—	83
delkökslägenheter	28	7	14	2	—	—	—	—	—	—	—	72
1 rum och kök	3 198	18	404	816	1 676	284	—	—	—	—	—	153
2 » » »	483	1	19	77	92	92	71	129	2	—	—	228
3 o. fl. » » »	170	—	—	6	11	14	13	50	33	35	8	437
Älvsborgs län.												
Borås	4 087	25	553	1 528	733	327	292	221	170	179	59	206
därav enkelkök, enkelrum m. m.	346	22	251	31	11	12	4	12	2	1	—	96
delkökslägenheter	19	1	17	1	—	—	—	—	—	—	—	70
1 rum och kök	2 264	2	279	1 424	545	14	—	—	—	—	—	129
2 » » »	881	—	5	66	167	279	267	93	4	—	—	230
3 o. fl. » » »	577	—	1	6	10	22	21	116	164	178	59	541
Vänersborg, Åmål	2 059	88	390	572	401	129	142	126	69	126	16	197
därav enkelkök, enkelrum m. m.	278	71	169	15	11	6	2	4	—	—	—	76
delkökslägenheter	74	12	51	8	1	2	—	—	—	—	—	78
1 rum och kök	939	5	160	489	279	4	1	1	—	—	—	129
2 » » »	426	—	10	56	102	99	115	43	—	1	—	216
3 o. fl. » » »	342	—	—	4	8	18	24	78	69	125	16	487
Lilla Edet, Trollhättan	1 464	54	269	375	378	81	56	131	61	50	9	190
därav enkelkök, enkelrum m. m.	112	25	61	15	3	5	—	3	—	—	—	85
delkökslägenheter	61	7	40	8	5	—	1	—	—	—	—	85
1 rum och kök	803	22	159	305	302	13	1	1	—	—	—	132
2 » » »	312	—	9	42	63	52	46	93	7	—	—	236
3 o. fl. » » »	176	—	—	5	5	11	8	34	54	50	9	474
Skaraborgs län.												
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	2 882	218	869	712	321	237	144	150	85	128	18	167
därav enkelkök, enkelrum m. m.	427	181	185	34	11	9	1	4	2	—	—	66
delkökslägenheter	50	5	27	10	6	2	—	—	—	—	—	90
1 rum och kök	1 829	31	604	506	162	26	—	—	—	—	—	105
2 » » »	625	1	51	152	131	165	96	27	1	1	—	183
3 o. fl. » » »	451	—	2	10	11	35	47	119	82	127	18	482
Töreboda, Vara	231	8	42	56	57	16	8	18	10	16	—	196
därav enkelkök, enkelrum m. m.	18	3	12	1	—	2	—	—	—	—	—	79
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	73	5	25	35	8	—	—	—	—	—	—	105
2 » » »	77	—	4	20	43	9	1	—	—	—	—	159
3 o. fl. » » »	63	—	1	—	6	5	7	18	10	16	—	379

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Värmlands län.												
Karlstad	3 299	27	507	719	534	398	158	381	173	294	108	275
därav enkelkök, enkelrum m. m.	624	19	429	127	16	14	5	7	6	1	—	96
delkökslägenheter	3	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	97
1 rum och kök	1 494	7	69	565	473	294	77	5	4	—	—	165
2 » » »	538	1	7	23	42	84	70	263	47	1	—	288
3 o. fl. » » »	640	—	—	3	3	6	6	106	116	292	108	694
Kristinehamn, Arvika	2 405	30	421	598	565	194	158	160	89	168	22	208
därav enkelkök, enkelrum m. m.	395	27	329	27	5	4	2	1	—	—	—	73
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	1 151	3	90	555	485	14	4	—	—	—	—	136
2 » » »	412	—	2	14	70	160	132	33	1	—	—	229
3 o. fl. » » »	447	—	—	2	5	16	20	126	88	168	22	495
Säffle, Forshaga	860	61	351	257	75	47	15	20	14	19	1	131
därav enkelkök, enkelrum m. m.	101	52	44	5	—	—	—	—	—	—	—	53
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	488	6	294	180	7	1	—	—	—	—	—	98
2 » » »	174	3	13	69	59	23	3	4	—	—	—	153
3 o. fl. » » »	97	—	—	3	9	23	12	16	14	19	1	340
Örebro län.												
Örebro	6 468	24	479	770	982	1 228	733	938	431	683	200	302
därav enkelkök, enkelrum m. m.	836	22	416	288	45	22	13	15	7	7	1	108
delkökslägenheter	9	—	6	1	1	1	—	—	—	—	—	95
1 rum och kök	2 977	2	53	461	880	1 049	496	33	2	1	—	195
2 » » »	1 496	—	4	17	54	142	208	820	221	30	—	325
3 o. fl. » » »	1 150	—	—	3	2	14	16	70	201	645	199	691
Lindesberg	420	27	95	132	64	41	13	21	6	19	2	164
därav enkelkök, enkelrum m. m.	101	25	59	7	3	4	2	—	—	1	—	77
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	174	1	34	108	29	2	—	—	—	—	—	118
2 » » »	89	1	2	16	31	34	5	—	—	—	—	179
3 o. fl. » » »	56	—	—	1	1	1	6	21	6	18	2	442
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	672	47	92	160	124	118	36	50	19	22	4	188
därav enkelkök, enkelrum m. m.	83	21	51	4	3	3	—	—	1	—	—	71
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	309	25	39	144	81	20	—	—	—	—	—	125
2 » » »	166	—	2	11	37	87	19	10	—	—	—	212
3 o. fl. » » »	114	1	—	1	3	8	17	40	18	22	4	406

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Västmanlands län.												
Västerås	4 178	8	341	560	930	966	308	337	233	408	87	264
därav enkelkök, enkelrum m. m.	656	8	311	288	21	14	3	4	6	1	—	102
delkökslägenheter	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	150
1 rum och kök	2 264	—	30	266	870	872	198	27	1	—	—	189
2 » » »	635	—	—	6	36	75	102	268	127	21	—	322
3 o. fl. » » »	621	—	—	—	1	5	5	38	99	386	87	652
Sala	850	29	202	257	155	53	45	30	29	44	6	177
därav enkelkök, enkelrum m. m.	186	23	142	11	5	1	—	3	1	—	—	74
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	412	6	53	235	116	2	—	—	—	—	—	127
2 » » »	144	—	5	10	32	45	40	12	—	—	—	213
3 o. fl. » » »	108	—	2	1	2	5	5	15	28	44	6	500
Norbergs by	55	1	5	17	8	6	3	9	3	3	—	212
därav enkelkök, enkelrum m. m.	7	—	5	1	—	—	—	1	—	—	—	100
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	23	1	—	15	7	—	—	—	—	—	—	128
2 » » »	13	—	—	1	1	6	3	2	—	—	—	231
3 o. fl. » » »	12	—	—	—	—	—	—	6	3	3	—	419
Kopparbergs län.												
Falun	1 747	13	238	328	415	169	80	165	103	178	58	273
därav enkelkök, enkelrum m. m.	269	11	174	50	13	2	3	13	2	1	—	105
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	795	2	60	259	370	98	6	—	—	—	—	154
2 » » »	309	—	2	12	31	59	65	125	15	—	—	270
3 o. fl. » » »	374	—	2	7	1	10	6	27	86	177	58	648
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	1 514	53	372	617	180	88	42	85	30	46	1	155
därav enkelkök, enkelrum m. m.	299	51	219	18	5	2	2	2	—	—	—	72
delkökslägenheter	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	125
1 rum och kök	839	2	146	567	119	5	—	—	—	—	—	121
2 » » »	199	—	5	29	52	69	26	17	1	—	—	202
3 o. fl. » » »	175	—	2	1	4	12	14	66	29	46	1	410
Gävleborgs län.												
Gävle	6 182	39	822	1 482	1 493	982	178	400	240	404	142	232
därav enkelkök, enkelrum m. m.	1 397	29	660	609	36	17	11	24	7	4	—	108
delkökslägenheter	18	—	4	9	—	4	—	—	1	—	—	147
1 rum och kök	3 240	6	151	792	1 383	849	52	6	1	—	—	168
2 » » »	762	4	6	68	70	94	105	311	96	8	—	285
3 o. fl. » » »	765	—	1	4	4	18	10	59	135	392	142	706

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Söderhamn	1 212	42	308	351	214	76	48	57	40	67	9	180
därav enkelkök, enkelrum m. m.	311	40	232	15	9	7	2	3	3	—	—	76
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	576	2	72	310	169	22	1	—	—	—	—	130
2 » » »	162	—	3	24	33	44	39	19	—	—	—	213
3 o. fl. » » »	163	—	1	2	3	3	6	35	37	67	9	520
Bollnäs, Ljusdal	400	11	66	81	56	53	32	50	13	34	4	232
därav enkelkök, enkelrum m. m.	68	11	44	7	2	1	2	1	—	—	—	80
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	138	—	22	65	27	21	2	1	—	—	—	144
2 » » »	104	—	—	9	26	24	23	21	1	—	—	231
3 o. fl. » » »	90	—	—	—	1	7	5	27	12	34	4	483
Västernorrlands län.												
Härnösand	1 556	6	262	302	287	184	52	149	80	191	43	268
därav enkelkök, enkelrum m. m.	363	6	230	109	11	3	—	1	2	1	—	89
delkökslägenheter	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	300
1 rum och kök	619	—	30	188	250	140	7	3	1	—	—	158
2 » » »	229	—	2	5	25	38	43	102	14	—	—	276
3 o. fl. » » »	344	—	—	—	1	3	2	42	63	190	43	648
Sundsvall	2 440	24	413	442	315	301	179	170	133	334	129	306
därav enkelkök, enkelrum m. m.	792	23	391	295	46	10	4	11	8	4	—	104
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	858	1	21	143	254	263	139	35	2	—	—	192
2 » » »	303	—	1	4	15	23	34	107	86	33	—	354
3 o. fl. » » »	487	—	—	—	—	5	2	17	37	297	129	806
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	1 045	77	446	214	87	78	24	47	16	46	10	154
därav enkelkök, enkelrum m. m.	461	71	355	24	5	3	1	1	—	1	—	67
delkökslägenheter	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	100
1 rum och kök	361	5	89	180	47	39	1	—	—	—	—	121
2 » » »	112	1	2	8	34	20	16	25	2	4	—	239
3 o. fl. » » »	110	—	—	1	1	16	6	21	14	41	10	542
Jämtlands län.												
Östersund	1 431	—	26	128	85	147	156	289	178	313	109	437
därav enkelkök, enkelrum m. m.	232	—	26	115	48	7	12	16	5	2	1	163
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	459	—	—	13	35	127	137	141	6	—	—	256
2 » » »	326	—	—	—	2	13	7	122	138	44	—	402
3 o. fl. » » »	414	—	—	—	—	—	—	10	29	267	108	819

TAB. 10 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETS-KATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250—299	300—399	400—499	500—999	1 000 o. däröver	
Järpen, Svegsmon	212	23	106	36	12	9	1	11	5	9	—	138
därav enkelkök, enkelrum m. m.	44	19	17	5	—	—	1	1	1	—	—	78
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	116	3	86	15	9	3	—	—	—	—	—	95
2 » » »	29	1	3	15	2	4	—	4	—	—	—	157
3 o. fl. » » »	23	—	—	1	1	2	—	6	4	9	—	442
Västerbottens län.												
Umeå	820	8	94	106	139	115	58	90	47	116	47	322
därav enkelkök, enkelrum m. m.	193	7	86	51	20	8	4	12	2	3	—	128
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	250	1	8	52	93	73	20	3	—	—	—	175
2 » » »	173	—	—	3	24	29	30	64	21	2	—	288
3 o. fl. » » »	204	—	—	—	2	5	4	11	24	111	47	714
Djupviken, Lycksele	57	7	14	10	10	5	1	5	1	—	4	171
därav enkelkök, enkelrum m. m.	14	7	6	—	—	—	—	1	—	—	—	63
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	18	—	8	8	2	—	—	—	—	—	—	99
2 » » »	15	—	—	2	8	2	1	2	—	—	—	185
3 o. fl. » » »	10	—	—	—	—	3	—	2	1	—	4	433
Norrbottens län.												
Luleå	1 367	2	131	310	136	280	88	147	66	166	41	285
därav enkelkök, enkelrum m. m.	328	2	118	169	29	5	1	3	1	—	—	116
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	552	—	12	130	99	258	42	11	—	—	—	191
2 » » »	236	—	1	11	8	15	44	118	36	3	—	319
3 o. fl. » » »	251	—	—	—	—	2	1	15	29	163	41	698
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	1 828	3	60	431	519	294	102	305	44	66	4	224
därav enkelkök, enkelrum m. m.	921	3	56	411	414	29	1	7	—	—	—	152
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	730	—	4	18	98	252	96	253	9	—	—	261
2 » » »	123	—	—	2	5	11	3	42	28	31	1	393
3 o. fl. » » »	54	—	—	—	2	2	2	3	7	35	3	578
Samtliga orter	**173 267**	**2 532**	**22 067**	**35 255**	**34 094**	**25 634**	**11 085**	**17 104**	**8 005**	**13 625**	**3 866**	**251**
därav enkelkök, enkelrum m. m.	25 441	2 045	12 443	7 515	1 806	608	251	451	202	109	11	104
delkökslägenheter	1 602	124	794	411	176	66	14	13	3	1	—	101
1 rum och kök	74 101	335	7 874	22 319	23 808	15 026	3 561	1 142	32	4	—	162
2 » » »	40 921	27	912	4 629	7 651	8 657	6 100	10 332	2 281	330	2	246
3 o. fl. » » »	31 202	1	44	381	653	1 277	1 159	5 166	5 487	13 181	3 853	596

Tab. 11. Stadssamhällena. A. Relativ hyra för olika inkomstklasser av hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) inom vissa orter och ortsgrupper,

a) om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst,
b) om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Stockholms stad.														
Brännkyrka församling .	2 718 a	32·7	26·5	22·2	19·8	17·1	15·7	15·8	16·3	17·4	16·5	14·7	8·7	19·8
	2 718 b	*26·8*	*23·5*	*20·7*	*17·4*	*15·9*	*14·4*	*15·0*	*15·7*	*16·0*	*16·1*	*14·0*	7·9	*18·1*
Stockholms län.														
Södertälje	1 259 a	32·4	24·6	22·3	18·2	17·9	15·7	15·8	17·9	20·1	16·2	15·6	11·7	18·7
	1 259 b	*27·2*	*22·1*	*21·2*	*16·4*	*16·2*	*14·6*	*15·2*	*17·2*	*19·6*	*15·9*	*15·0*	11·4	*17·5*
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	2 168 a	33·3	27·8	24·1	22·7	19·0	17·8	18·1	18·9	19·9	20·2	16·9	7·7	20·2
	2 168 b	*26·8*	*25·2*	*23·0*	*21·8*	*18·1*	*16·5*	*17·8*	*17·6*	*18·8*	*18·6*	*16·2*	7·3	*19·0*
Uppsala län.														
Uppsala	3 114 a	27·0	24·2	20·5	17·9	18·3	18·7	19·9	18·7	21·3	20·2	15·5	9·2	17·1
	3 114 b	*21·9*	*20·8*	*18·0*	*16·0*	*16·7*	*17·7*	*18·3*	*17·0*	*19·0*	*17·3*	*14·2*	8·7	*15·4*
Södermanlands län.														
Nyköping	1 159 a	25·4	22·8	20·0	17·1	16·4	17·3	18·0	16·3	16·1	14·9	12·4	6·6	16·4
	1 159 b	*23·5*	*20·9*	*18·9*	*16·6*	*15·9*	*16·7*	*18·0*	*15·5*	*15·9*	*14·3*	*12·1*	*6·6*	*15·8*
Eskilstuna	3 733 a	20·1	19·0	16·4	15·0	13·8	12·7	13·7	14·6	15·4	14·9	12·6	5·6	13·9
	3 733 b	*17·5*	*16·5*	*14·5*	*13·3*	*12·7*	*11·8*	*12·6*	*14·0*	*14·5*	*14·0*	*12·5*	*5·5*	*12·8*
Strängnäs	261 a	20·7	24·8	21·4	23·2	22·4	21·1	21·1	17·8	17·7	17·1	13·2	7·4	16·4
	261 b	*20·7*	*23·0*	*20·3*	*19·9*	*22·4*	*17·9*	*21·1*	*15·1*	*16·5*	*16·7*	*12·1*	7·4	*15·4*
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	916 a	24·5	19·6	16·7	16·4	16·5	16·9	15·9	13·4	13·8	12·3	7·3	7·1	16·0
	916 b	*21·4*	*19·3*	*16·5*	*16·0*	*16·2*	*16·3*	*15·9*	*13·4*	*13·4*	*12·2*	*7·3*	7·1	*15·7*
Östergötlands län.														
Linköping	2 925 a	23·5	21·7	20·5	22·1	20·2	20·4	22·0	21·4	19·8	18·6	14·1	7·2	17·0
	2 925 b	*21·0*	*20·3*	*19·7*	*19·7*	*19·3*	*19·1*	*20·7*	*19·7*	*17·5*	*17·7*	*13·8*	7·1	*16·1*
Norrköping	6 410 a	23·2	23·3	20·2	18·6	18·0	19·0	18·0	18·1	17·4	16·5	14·0	6·1	16·0
	6 410 b	*18·8*	*19·8*	*17·8*	*16·9*	*16·6*	*17·5*	*16·1*	*16·6*	*15·7*	*15·1*	*13·2*	*5·9*	*14·6*
Motala	318 a	24·2	20·5	15·1	18·2	19·4	17·6	16·1	15·7	14·9	13·8	12·0	9·3	15·9
	318 b	*23·3*	*18·4*	*14·7*	*16·4*	*18·1*	*15·1*	16·1	*14·9*	*14·7*	*13·8*	*11·8*	9·3	*15·2*
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad .	913 a	19·2	15·9	15·1	13·6	14·5	14·2	16·0	14·6	13·0	11·4	9·6	6·2	14·2
	913 b	*17·3*	*15·1*	*14·6*	*13·1*	*13·6*	*13·2*	*15·7*	*14·0*	*13·0*	*11·1*	*8·3*	*6·2*	*13·6*
Jönköpings län.														
Jönköping	2 883 a	18·6	16·8	15·9	15·5	15·8	15·1	16·4	16·6	18·2	15·7	12·9	6·5	14·5
	2 883 b	*17·8*	*16·1*	*15·5*	*15·0*	*15·6*	*15·0*	*16·3*	*16·4*	*17·3*	*15·6*	*12·4*	*6·4*	*14·1*
Huskvarna	898 a	16·4	12·6	10·9	9·9	9·3	8·1	7·7	7·4	5·7	14·4	8·8	4·6	9·6
	898 b	*15·0*	*11·9*	*10·3*	*9·0*	*8·7*	*7·4*	*6·4*	*7·1*	*5·1*	14·4	*8·1*	4·6	*8·9*
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	955 a	24·6	18·8	17·7	16·8	16·2	16·6	15·8	15·4	12·2	13·0	9·9	6·7	15·4
	955 b	*21·2*	*17·3*	*16·9*	*14·9*	*14·7*	*15·8*	*15·8*	*14·4*	*11·7*	*13·0*	*9·7*	6·3	*14·6*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. A. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER (SAMTL. HUSHÅLL).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Kronobergs län.														
Växjö	842 a	27·4	21·2	19·9	18·7	18·6	18·3	17·6	20·1	16·9	14·7	12·4	6·1	15·0
	b	*22·7*	*17·9*	*18·5*	*16·3*	*15·8*	*16·1*	*15·4*	*15·1*	*15·6*	*13·8*	*11·8*	*6·0*	*13·6*
Ljungby	96 a	22·3	18·4	13·5	17·2	14·0	16·3	—	13·8	13·2	10·8	9·4	5·4	12·9
	b	*22·3*	*18·4*	*13·1*	*17·2*	14·0	16·3	—	13·5	13·2	10·8	9·1	5·4	*12·7*
Kalmar län.														
Kalmar	1 354 a	29·3	23·6	18·7	18·4	18·1	17·7	18·3	17·8	15·9	16·1	13·2	5·8	16·1
	b	*24·1*	*21·3*	*17·7*	*17·3*	*16·4*	*16·3*	*16·6*	*16·1*	*14·4*	*15·1*	*12·5*	*5·3*	*14·9*
Oskarshamn	935 a	21·9	17·2	13·7	14·1	14·4	12·8	16·4	14·2	12·8	11·7	9·6	9·1	14·2
	b	*19·1*	*15·9*	*13·1*	*13·1*	*13·7*	*12·5*	*16·4*	*13·7*	*11·6*	*10·4*	*9·1*	9·1	*13·2*
Västervik	911 a	16·7	14·4	12·5	14·9	14·6	13·4	18·9	15·2	14·9	13·0	11·1	2·6	11·9
	b	*14·4*	*13·1*	*11·9*	*13·8*	*14·0*	*12·2*	*13·4*	*13·5*	*14·7*	*12·6*	*10·5*	2·6	*11·2*
Nybro	125 a	16·5	13·3	13·0	9·9	9·4	10·0	10·7	10·3	9·9	9·6	4·4	0·6	9·8
	b	*15·2*	*12·9*	*12·6*	*9·6*	9·4	10·0	10·7	10·3	9·9	9·6	4·4	0·6	*9·7*
Gottlands län.														
Visby	766 a	24·7	20·9	18·0	17·6	18·1	16·0	23·0	15·1	13·6	14·7	11·8	8·9	15·9
	b	*23·5*	*20·0*	*16·7*	*15·9*	*17·8*	*15·5*	*23·0*	*14·7*	*13·2*	*14·2*	*11·6*	8·9	*15·4*
Hemse	4 a	34·0	—	—	—	—	—	—	—	—	8·1	8·3	—	11·3
	b	34·0	—	—	—	—	—	—	—	—	7·8	8·3	—	11·1
Blekinge län.														
Karlskrona	1 715 a	37·3	25·1	22·7	21·8	21·5	20·0	19·4	16·6	16·2	17·2	15·1	9·3	18·2
	b	*33·4*	*24·7*	*22·4*	*21·6*	*21·0*	*19·2*	*18·7*	*16·2*	*16·1*	*16·8*	*14·8*	*9·3*	*17·9*
Karlshamn	793 a	21·8	19·0	17·2	16·3	14·1	16·7	13·3	15·1	14·1	12·3	10·2	5·6	13·3
	b	*19·7*	*17·5*	*16·7*	*15·5*	*13·4*	*16·0*	*13·5*	*13·9*	*13·0*	*11·5*	*9·8*	*5·6*	*12·6*
Kristianstads län.														
Kristianstad	1 387 a	28·8	25·6	22·1	21·2	20·9	18·8	19·9	19·2	19·4	15·8	11·8	3·9	13·5
	b	*22·6*	*22·1*	*19·3*	*19·0*	*18·3*	*17·9*	*18·9*	*17·3*	*17·7*	*15·2*	*11·0*	*3·8*	*12·6*
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	459 a	21·4	19·7	17·0	15·0	13·9	14·0	12·0	12·2	12·7	12·1	10·0	6·3	13·5
	b	*19·9*	*19·1*	*16·4*	*14·4*	*13·4*	*13·3*	*11·1*	*11·7*	12·5	*11·9*	*9·4*	5·6	*12·8*
Malmöhus län.														
Malmö	13 746 a	31·2	25·7	21·9	19·9	18·8	18·2	19·2	19·6	19·3	17·5	14·6	5·6	16·4
	b	*24·8*	*21·5*	*19·3*	*18·0*	*17·2*	*16·6*	*17·0*	*18·1*	*17·4*	*16·2*	*13·9*	*5·4*	*15·1*
Lund	2 204 a	24·9	20·4	18·5	17·4	17·8	16·4	16·7	19·6	16·9	15·0	13·8	6·9	15·2
	b	*23·7*	*19·3*	*17·4*	*16·0*	*16·5*	*15·8*	*15·5*	*17·5*	*16·0*	*14·5*	*13·0*	*6·4*	*14·4*
Landskrona	2 288 a	22·8	19·0	16·3	14·6	15·4	16·5	16·3	16·8	15·2	13·8	11·6	3·8	13·5
	b	*19·1*	*16·5*	*14·6*	*13·1*	*14·2*	*14·4*	*14·8*	*15·6*	*13·5*	*13·0*	*11·2*	*3·7*	*12·4*
Hälsingborg	4 115 a	26·2	25·0	20·8	19·7	18·1	18·9	18·7	18·6	17·8	17·1	13·2	5·4	15·0
	b	*22·5*	*21·7*	*18·0*	*17·7*	*16·3*	*17·7*	*16·8*	*16·7*	*15·9*	*15·8*	*12·8*	*5·3*	*13·9*
Eslöv	596 a	25·0	19·6	17·6	16·0	15·1	17·2	15·2	15·8	17·0	11·6	11·7	2·4	13·5
	b	*22·8*	*18·8*	*17·1*	*15·5*	*14·7*	*16·8*	*15·2*	*15·7*	*16·5*	*11·4*	*11·4*	*2·3*	*13·0*
Ystad	1 340 a	18·6	18·7	15·8	15·1	14·7	13·7	18·2	17·4	15·9	15·0	13·6	5·7	14·0
	b	*16·7*	*17·3*	*15·1*	*14·6*	*14·2*	*13·5*	*16·1*	*15·8*	*15·7*	*14·5*	*13·0*	*5·5*	*13·5*
Trälleborg	499 a	—	18·5	19·1	14·7	18·4	18·7	15·0	18·1	15·2	13·2	11·2	5·6	13·0
	b	—	*17·6*	*18·1*	*14·3*	*18·4*	*17·2*	*15·0*	*18·1*	*14·5*	*11·7*	*10·8*	*5·5*	*12·4*
Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	2 050 a	21·2	15·7	13·7	12·8	11·8	11·2	10·3	11·7	10·8	13·2	9·8	4·7	12·8
	b	*20·2*	*15·3*	*13·0*	*11·7*	*11·1*	*10·9*	*9·4*	*11·4*	*10·0*	*12·7*	*9·1*	4·7	*12·3*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. A. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER (SAMTL. HUSHÅLL).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Hallands län.														
Halmstad	1 786 a	21·8	19·7	16·6	16·3	17·8	18·0	16·1	18·3	15·6	15·7	13·5	6·1	14·7
	b	*19·0*	*17·6*	*15·3*	*15·4*	*16·1*	*16·2*	*15·0*	*16·7*	*15·0*	*14·4*	*12·8*	*6·1*	*13·8*
Falkenberg	445 a	21·0	17·1	15·8	14·5	16·9	11·9	14·4	13·2	16·6	9·2	8·8	2·8	12·6
	b	*19·6*	*16·1*	*14·5*	*13·6*	*16·0*	*11·1*	*13·8*	*11·3*	*15·6*	*8·9*	*8·5*	*2·7*	*11·9*
Oskarsström	287 a	12·0	9·9	9·6	8·7	7·8	7·3	9·4	7·7	8·2	10·9	—	—	9·9
	b	*11·1*	*8·5*	*8·7*	*8·1*	*7·4*	5·8	4·7	7·7	8·2	10·3	—	—	*9·0*
Göteborgs o. Bohus län.														
Lysekil	387 a	27·6	21·1	21·5	18·4	16·8	15·6	14·0	14·6	15·2	13·1	9·2	5·7	14·6
	b	*27·6*	*19·5*	*19·7*	*16·1*	*15·5*	*15·0*	*12·9*	*13·7*	13·4	12·5	*8·8*	5·6	*13·7*
Uddevalla	1 169 a	20·1	17·4	15·5	16·3	17·6	14·3	15·6	16·0	13·8	16·1	12·8	6·1	14·2
	b	*18·0*	*16·3*	*14·5*	*15·1*	*17·3*	*13·7*	*14·5*	*13·6*	*13·5*	*16·1*	*11·6*	*6·1*	*13·3*
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne o. Bäckevik, Hasselösund, Tången	2 530 a	20·7	18·4	16·5	14·4	13·6	13·4	10·8	11·9	11·5	12·8	12·3	6·7	15·3
	b	*17·2*	*16·9*	*15·4*	*13·7*	*12·9*	*12·7*	*10·0*	*11·3*	*11·1*	*11·4*	*12·3*	6·5	*14·2*
Älvsborgs län.														
Borås	2 535 a	20·3	18·5	17·8	16·6	17·9	17·0	14·1	16·5	14·8	14·6	11·6	5·5	14·6
	b	*16·1*	*14·9*	*15·5*	*14·9*	*16·4*	*14·7*	*12·8*	*15·6*	*13·8*	*13·9*	*11·2*	*5·4*	*13·1*
Vänersborg, Åmål	1 151 a	21·7	17·9	16·6	15·4	17·3	13·4	15·7	15·6	15·6	13·5	11·0	7·9	14·9
	b	*18·6*	*16·4*	*15·2*	*14·7*	*15·5*	*13·0*	*15·5*	*14·7*	*14·2*	*12·9*	*10·6*	7·7	*14·0*
Lilla Edet, Trollhättan	858 a	23·1	17·0	13·8	11·7	11·3	10·8	14·1	12·6	14·4	12·7	11·7	11·8	13·1
	b	*18·4*	*16·3*	*12·2*	*11·0*	*10·9*	*10·2*	*13·8*	*11·9*	*13·4*	*11·5*	*11·6*	11·8	*12·3*
Skaraborgs län.														
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	1 696 a	17·3	15·8	13·6	12·5	13·8	13·8	14·4	14·5	12·9	12·4	9·9	1·6	10·4
	b	*14·4*	*13·5*	*11·9*	*11·2*	*13·3*	*13·7*	*14·2*	*13·9*	*11·9*	*12·1*	*9·5*	*1·6*	*9·6*
Töreboda, Vara	87 a	22·2	24·4	16·2	12·4	11·9	13·9	14·8	11·7	15·7	13·9	10·6	4·6	12·9
	b	*22·2*	*24·4*	*16·2*	12·1	11·9	13·9	14·8	11·7	15·6	13·9	10·6	4·4	*12·8*
Värmlands län.														
Karlstad	1 797 a	23·2	21·7	18·9	17·8	19·5	20·9	19·8	22·1	21·5	18·9	14·8	6·7	16·6
	b	*21·6*	*20·0*	*17·9*	*17·2*	*18·2*	*19·5*	*18·6*	*20·1*	*18·7*	*18·8*	*14·4*	*6·6*	*15·8*
Kristinehamn, Arvika	1 358 a	22·7	18·2	15·7	14·7	14·5	14·7	16·8	16·1	14·5	13·1	11·4	4·5	13·7
	b	*20·7*	*17·2*	*14·8*	*13·6*	*14·2*	*13·5*	*16·4*	*14·6*	*14·1*	*11·9*	*10·9*	*4·5*	*12·9*
Säffle, Forshaga	599 a	18·0	12·8	10·7	8·6	9·7	11·2	10·4	12·7	14·9	12·9	10·1	6·2	11·1
	b	*17·2*	*12·5*	*10·7*	*8·6*	*9·7*	*11·0*	*10·2*	*12·7*	14·9	12·9	*10·0*	4·8	*10·9*
Örebro län.														
Örebro	4 036 a	28·0	25·7	22·5	20·7	19·6	18·9	19·5	19·4	18·4	17·1	13·8	6·1	16·8
	b	*23·1*	*22·5*	*19·8*	*19·2*	*17·8*	*17·1*	*17·8*	*17·4*	*17·1*	*16·4*	*13·4*	*6·0*	*15·6*
Lindesberg	235 a	19·4	15·1	14·7	14·1	13·2	11·7	11·8	16·7	9·8	10·8	11·5	3·1	12·8
	b	*17·5*	*14·2*	*14·4*	*13·8*	*12·1*	10·4	11·0	13·4	9·8	10·5	11·2	3·1	*12·1*
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	427 a	19·1	15·0	15·9	13·7	12·5	13·1	11·7	12·7	10·3	12·1	11·9	5·4	12·7
	b	*17·0*	*14·2*	*15·3*	*13·4*	*12·5*	*13·0*	*11·7*	*12·6*	*10·1*	*10·7*	11·9	5·3	*12·5*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. A. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER (SAMTL. HUSHÅLL).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Västmanlands län.														
Västerås	2 591 a	25·1	22·7	19·6	16·5	15·6	15·3	16·0	18·5	18·5	16·5	14·3	5·8	15·9
	b	*21·1*	*20·8*	*18·2*	*15·8*	*14·7*	*14·5*	*15·8*	*17·3*	*16·9*	*16·1*	*13·4*	*5·4*	*14·9*
Sala	482 a	19·4	18·0	16·2	14·9	15·4	13·8	19·5	17·6	18·0	13·8	11·9	7·0	15·2
	b	*18·4*	*17·6*	*15·5*	*13·8*	*13·8*	*13·6*	*19·4*	*16·9*	*15·7*	*11·6*	*11·9*	6·2	*14·3*
Norbergs by	16 a	18·1	—	20·5	14·9	15·6	13·9	17·7	16·2	10·3	—	5·6	—	13·4
	b	11·2	—	20·5	9·6	15·6	13·9	17·7	16·2	7·7	—	5·6	—	*12·2*
Kopparbergs län.														
Falun	1 001 a	25·7	20·0	16·1	16·8	14·4	15·7	15·2	18·1	19·2	16·2	12·1	6·6	13·5
	b	*23·0*	*18·1*	*15·3*	*15·9*	*12·9*	*14·8*	*14·9*	*15·2*	*18·1*	*14·6*	*11·3*	*6·3*	*12·7*
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	920 a	17·5	15·2	13·8	10·5	10·8	9·9	10·9	13·4	11·7	12·1	9·6	6·9	12·2
	b	*16·2*	*14·1*	*12·5*	*9·4*	*10·2*	*9·1*	*10·6*	*12·1*	*11·1*	*11·9*	*9·5*	6·9	*11·3*
Gävleborgs län.														
Gävle	4 424 a	21·4	18·8	16·6	14·2	13·4	15·9	14·6	15·8	17·2	16·1	13·7	5·9	13·9
	b	*18·1*	*16·7*	*15·3*	*13·2*	*12·7*	*14·4*	*13·7*	*15·0*	*15·8*	*15·0*	*13·5*	*5·6*	*13·0*
Söderhamn	868 a	17·6	14·7	13·2	12·7	13·6	13·4	12·7	13·9	13·7	13·2	10·5	4·5	12·1
	b	*15·4*	*12·7*	*12·7*	*11·6*	*12·7*	*13·4*	*11·7*	*13·5*	*11·9*	*12·6*	*10·1*	4·4	*11·3*
Bollnäs, Ljusdal	226 a	20·3	20·3	17·3	14·8	12·5	14·7	13·7	16·0	11·6	14·2	11·6	3·6	13·6
	b	*20·3*	*18·2*	*16·9*	*13·6*	*11·9*	*14·1*	13·7	14·9	11·3	14·0	11·4	3·5	*13·1*
Västernorrlands län.														
Härnösand	698 a	21·6	19·9	20·4	18·6	18·4	16·6	19·4	17·2	14·4	13·8	12·9	10·0	14·9
	b	*20·2*	*18·3*	*19·6*	*17·2*	*16·7*	*15·7*	*17·6*	*15·2*	*14·1*	*13·0*	*12·4*	*10·0*	*14·2*
Sundsvall	1 473 a	22·0	22·8	19·1	20·5	18·6	17·9	19·0	19·6	17·8	18·5	14·8	6·7	15·1
	b	*20·0*	*20·3*	*17·3*	*18·2*	*17·8*	*16·5*	*17·7*	*18·2*	*15·9*	*17·1*	*14·4*	*6·6*	*14·3*
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	587 a	16·0	13·6	10·2	12·4	12·9	12·9	10·1	12·4	16·1	12·5	13·7	5·6	12·8
	b	*13·9*	*13·1*	*9·6*	*12·1*	*12·2*	*12·2*	*10·1*	*12·1*	14·5	*12·5*	*12·1*	5·6	*12·0*
Jämtlands län.														
Östersund	811 a	40·0	36·6	29·2	25·8	23·0	22·0	23·4	22·7	22·0	20·6	16·6	9·0	19·8
	b	*35·4*	*34·0*	*27·2*	*23·5*	*20·8*	*20·2*	*21·0*	*20·0*	*20·8*	*20·2*	*15·8*	*9·0*	*18·7*
Järpen, Svegsmon	103 a	22·6	10·8	7·6	8·3	8·8	7·7	7·2	3·8	4·8	8·5	10·8	5·1	9·4
	b	*22·6*	*10·8*	*7·1*	*7·1*	*8·8*	7·7	7·2	3·4	4·8	8·5	10·8	5·1	*9·0*
Västerbottens län.														
Umeå	511 a	23·1	19·9	20·7	17·9	16·3	16·8	17·6	15·9	18·1	19·2	14·9	7·5	16·1
	b	*20·7*	*18·4*	*20·1*	*17·2*	*15·8*	*15·8*	*16·7*	*15·1*	*16·5*	*17·6*	*14·4*	7·5	*15·4*
Djupviken, Lycksele	33 a	24·9	12·1	8·3	6·8	21·4	13·6	—	9·6	7·6	11·5	9·1	—	10·9
	b	24·9	12·1	7·8	6·8	13·6	11·2	—	9·6	7·6	11·3	9·1	—	*10·5*
Norrbottens län.														
Luleå	771 a	24·5	23·4	18·6	15·3	16·4	17·4	15·9	17·5	17·8	18·1	14·8	7·0	16·3
	b	*24·5*	*23·1*	*18·0*	*15·1*	*16·0*	*16·6*	*15·3*	*17·1*	*17·6*	*17·6*	*14·5*	6·9	*15·9*
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	734 a	36·2	26·1	21·5	17·8	15·6	12·8	11·2	13·2	14·4	14·1	7·9	3·9	14·9
	b	*36·2*	*26·1*	*21·5*	*17·5*	*15·6*	*12·8*	*11·2*	*12·9*	14·4	14·1	7·9	3·9	*14·8*
Samtliga orter	104 487 a	**23·9**	**21·3**	**18·6**	**17·0**	**16·5**	**16·4**	**16·8**	**17·4**	**17·1**	**16·1**	**13·4**	**5·9**	**15·4**
	b	*20·5*	*19·1*	*17·0*	*15·8*	*15·4*	*15·2*	*15·6*	*16·2*	*15·9*	*15·1*	*12·8*	*5·8*	*14·5*

Tab. 11. Stadssamhällena. B. Relativ hyra för olika inkomstklasser av *arbetar*-hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) inom vissa orter och ortsgrupper,

a) om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst,
b) om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Stockholms stad.														
Brännkyrka församling	2 145 a	29·1	25·3	21·9	19·0	16·1	14·0	14·0	13·8	13·1	9·1	—	—	19·3
	b	*24·0*	*22·7*	*20·4*	*16·5*	*14·8*	*12·6*	*13·2*	*13·5*	10·8	9·1	—	—	*17·5*
Stockholms län.														
Södertälje	775 a	22·0	20·1	18·3	14·7	13·2	12·1	11·7	10·5	13·6	9·2	—	—	15·7
	b	*19·4*	*18·0*	*17·3*	*13·5*	*12·8*	*11·3*	*11·1*	*10·4*	13·6	9·2	—	—	*14·6*
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	1 535 a	31·3	26·4	22·9	20·8	17·4	16·1	15·9	13·9	13·0	10·2	6·6	—	21·5
	b	*25·1*	*24·1*	*21·9*	*20·1*	*16·5*	*15·1*	*15·5*	*13·6*	13·0	*9·8*	*6·6*	—	*20·1*
Uppsala län.														
Uppsala	1 727 a	23·0	21·6	18·3	16·2	14·6	13·0	14·1	12·0	13·4	9·3	—	—	18·5
	b	*18·8*	*18·7*	*16·1*	*14·7*	*13·2*	*12·6*	*13·5*	*11·0*	*13·4*	9·3	—	—	*16·5*
Södermanlands län.														
Nyköping	733 a	24·2	20·9	18·4	16·3	14·0	12·5	13·9	12·1	17·8	4·6	—	—	18·6
	b	*22·3*	*19·0*	*17·4*	*15·7*	*13·6*	*12·3*	13·9	11·5	17·8	4·6	—	—	*17·5*
Eskilstuna	2 665 a	19·4	17·8	15·6	14·1	12·9	11·9	11·3	10·2	10·1	6·3	3·8	—	14·6
	b	*17·0*	*15·3*	*13·9*	*13·0*	*11·9*	*11·0*	*11·0*	*9·8*	9·2	6·3	3·8	—	*13·2*
Strängnäs	67 a	20·7	18·7	15·9	14·3	15·7	—	17·8	14·3	—	—	—	—	17·4
	b	20·7	*18·5*	*15·1*	14·3	15·7	—	17·8	14·3	—	—	—	—	*17·1*
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	555 a	21·3	18·4	15·9	14·8	13·6	12·7	16·3	9·8	—	—	—	—	16·5
	b	*18·7*	*18·3*	*15·6*	*14·6*	*13·2*	12·7	16·3	9·6	—	—	—	—	*16·1*
Östergötlands län.														
Linköping	1 471 a	20·4	18·4	16·6	15·7	15·2	15·2	12·9	—	25·0	9·2	6·2	—	17·9
	b	*18·9*	*17·6*	*16·2*	*14·5*	*14·7*	*14·0*	*12·5*	—	25·0	9·2	6·2	—	*17·0*
Norrköping	3 951 a	21·9	21·5	18·7	17·0	15·3	15·6	14·5	12·8	12·9	9·4	10·4	—	18·8
	b	*17·6*	*18·2*	*16·4*	*15·5*	*13·9*	*14·9*	*13·8*	*12·4*	12·9	9·4	8·6	—	*16·5*
Motala	108 a	17·2	15·2	13·8	16·9	15·0	—	—	—	—	—	—	—	15·8
	b	*17·2*	*14·9*	*13·8*	15·8	15·0	—	—	—	—	—	—	—	*15·5*
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad	634 a	15·7	14·6	13·9	11·4	11·4	9·6	10·0	10·7	—	6·7	—	—	13·2
	b	*13·6*	*13·8*	*13·3*	*11·2*	*11·2*	9·6	10·0	10·7	—	6·7	—	—	*12·7*
Jönköpings län.														
Jönköping	1 816 a	17·5	15·5	13·9	13·1	12·1	10·8	12·6	10·5	—	—	—	—	14·5
	b	*16·7*	*15·1*	*13·7*	*12·8*	*12·0*	*10·7*	12·6	10·5	—	—	—	—	*14·2*
Huskvarna	777 a	13·2	12·0	10·6	9·8	9·2	8·1	7·2	6·2	3·8	—	—	—	9·4
	b	*11·7*	*11·5*	*10·0*	*8·9*	*8·6*	*7·3*	*5·9*	*5·8*	3·1	—	—	—	*8·6*
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	411 a	19·6	16·6	15·1	15·3	12·8	12·2	13·2	7·2	—	—	—	—	16·2
	b	*18·1*	*15·5*	*14·3*	*14·7*	*12·8*	10·4	13·2	7·2	—	—	—	—	*15·3*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. B. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER AV ARBETARHUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Kronobergs län.														
Växjö	285 a	20·4	16·5	15·0	13·7	14·2	12·0	—	—	—	—	—	—	16·5
	b	*18·6*	*14·9*	*14·7*	*13·7*	*12·1*	12·0	—	—	—	—	—	—	*15·3*
Ljungby	24 a	19·4	16·1	11·4	—	10·6	—	—	—	—	—	—	—	14·2
	b	19·4	16·1	11·4	—	10·6	—	—	—	—	—	—	—	*14·2*
Kalmar län.														
Kalmar	640 a	24·8	20·0	16·6	14·6	13·7	15·1	12·6	9·5	—	6·4	—	—	17·8
	b	*20·9*	*18·4*	*15·7*	*14·0*	*13·7*	*13·2*	11·5	9·5	—	6·4	—	—	*16·5*
Oskarshamn	548 a	20·6	15·7	12·6	11·9	10·2	10·7	12·7	11·4	—	—	—	—	15·1
	b	*18·0*	*14·3*	*12·1*	*11·1*	*10·2*	10·7	12·7	11·4	—	—	—	—	*14·0*
Västervik	555 a	15·1	13·2	11·1	11·0	10·2	11·3	9·9	11·4	3·8	3·8	—	—	12·3
	b	*13·1*	*12·2*	*10·7*	*9·6*	*9·5*	11·3	9·9	11·4	3·8	3·8	—	—	*11·4*
Nybro	64 a	14·4	11·6	10·7	8·3	8·3	9·0	—	—	—	—	—	—	11·2
	b	*13·4*	*11·1*	10·7	7·7	8·3	9·0	—	—	—	—	—	—	*10·8*
Gottlands län.														
Visby	367 a	22·8	19·1	16·2	14·4	14·5	11·9	10·0	—	—	—	—	—	18·5
	b	*21·7*	*18·5*	*15·4*	*14·4*	13·6	11·9	10·0	—	—	—	—	—	*17·8*
Hemse	— a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	b	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län.														
Karlskrona	622 a	31·6	23·2	20·4	18·9	18·8	12·9	15·5	15·4	13·5	—	—	—	20·6
	b	*29·6*	*22·9*	*20·3*	*18·8*	*18·5*	*12·9*	*15·5*	*15·4*	13·5	—	—	—	*20·4*
Karlshamn	357 a	19·7	17·0	15·0	11·6	13·9	14·3	9·0	9·3	—	—	—	—	16·1
	b	*18·1*	*16·5*	*14·7*	*11·3*	*13·9*	14·3	9·0	9·3	—	—	—	—	*15·5*
Kristianstads län.														
Kristianstad	514 a	24·2	22·0	18·7	17·8	15·3	14·1	15·1	12·7	9·4	14·1	—	—	19·8
	b	*20·5*	*19·0*	*16·6*	*15·8*	*13·2*	*13·9*	13·6	12·7	9·4	14·1	—	—	*17·1*
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	190 a	17·1	16·5	14·5	12·4	11·8	8·3	9·4	6·5	—	—	—	—	14·5
	b	*16·5*	*15·9*	*13·5*	*11·6*	11·8	8·3	9·4	5·4	—	—	—	—	*13·8*
Malmöhus län.														
Malmö	8 072 a	25·5	23·3	19·9	18·1	16·6	15·3	14·8	14·5	13·3	9·9	—	—	19·1
	b	*20·5*	*19·9*	*17·4*	*16·3*	*15·3*	*14·1*	*13·6*	*13·7*	*12·1*	*9·9*	—	—	*17·0*
Lund	1 076 a	19·6	17·7	15·6	13·6	13·8	12·1	12·0	10·2	10·4	7·1	—	—	15·6
	b	*18·7*	*16·9*	*15·0*	*13·0*	*13·1*	*11·9*	*11·7*	*10·2*	*10·4*	*7·1*	—	—	*15·1*
Landskrona	1 449 a	19·7	16·9	15·2	13·4	13·7	12·4	11·9	9·3	6·5	8·0	—	—	15·2
	b	*16·9*	*14·7*	*13·6*	*12·0*	*12·4*	*11·0*	*10·8*	9·3	5·9	8·0	—	—	*13·5*
Hälsingborg	2 190 a	24·8	22·3	18·6	16·9	15·7	13·7	13·5	11·7	11·7	10·8	—	—	18·3
	b	*21·4*	*19·3*	*16·2*	*15·2*	*14·2*	*13·0*	*12·1*	*11·1*	*11·7*	10·8	—	—	*16·2*
Eslöv	322 a	20·9	17·4	16·1	13·5	12·2	13·6	9·1	16·2	16·1	—	—	—	16·3
	b	*19·6*	*16·5*	*15·7*	*13·0*	*12·2*	*13·6*	9·1	16·2	16·1	—	—	—	*15·7*
Ystad	722 a	17·2	17·1	14·3	13·8	11·7	11·2	9·7	12·1	—	7·8	—	—	14·4
	b	*16·0*	*16·0*	*13·8*	*13·7*	*11·5*	*11·2*	9·3	12·1	—	7·8	—	—	*13·8*
Trelleborg	252 a	—	16·7	15·5	14·3	15·0	15·3	11·7	11·4	18·2	—	—	—	15·2
	b	—	*16·0*	*14·8*	*13·9*	*15·0*	*14·5*	11·7	11·4	18·2	—	—	—	*14·7*
Limhamn, Svedala, Rausplantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	1 514 a	19·7	14·9	12·9	11·6	10·4	9·7	9·1	9·8	—	—	—	—	12·5
	b	*18·8*	*14·4*	*12·3*	*11·0*	*10·3*	*9·5*	*8·5*	9·8	—	—	—	—	*12·0*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. B. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER AV ARBETARHUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Hallands län.														
Halmstad	913 a	18·7	16·9	14·8	13·0	13·0	11·5	11·0	10·5	7·7	12·0	—	—	15·1
	b	*16·9*	*15·4*	*13·8*	*12·4*	*12·2*	*11·5*	11·0	10·5	7·7	12·0	—	—	*14·1*
Falkenberg	228 a	18·1	15·1	12·9	12·7	16·4	7·5	10·5	12·5	—	—	—	—	14·3
	b	*17·1*	*14·9*	*12·3*	*11·9*	16·4	7·5	10·5	12·5	—	—	—	—	*13·7*
Oskarsström	256 a	11·4	9·7	9·5	8·7	7·4	7·3	9·4	7·7	—	—	—	—	9·6
	b	*10·5*	*8·3*	*8·5*	*8·0*	*7·1*	5·8	4·7	7·7	—	—	—	—	*8·6*
Göteborgs o. Bohus län.														
Lysekil	258 a	26·3	20·6	19·1	15·9	14·1	11·8	11·7	11·9	—	—	—	—	17·3
	b	*26·3*	*19·5*	*17·6*	*15·4*	*13·6*	*11·8*	*11·0*	11·6	—	—	—	—	*16·5*
Uddevalla	678 a	17·7	15·9	14·0	12·1	11·7	13·1	16·3	5·0	—	—	—	—	14·9
	b	*16·2*	*14·8*	*12·9*	*11·7*	*11·4*	*12·6*	15·5	5·0	—	—	—	—	*13·9*
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund, Tången	2 121 a	20·0	18·2	16·1	14·0	12·7	11·6	10·1	9·5	8·3	5·6	—	—	15·6
	b	*16·2*	*16·6*	*15·1*	*13·2*	*12·0*	*10·9*	*9·2*	*9·5*	8·3	5·6	—	—	*14·4*
Älvsborgs län.														
Borås	1 615 a	19·1	17·2	15·5	14·4	13·1	11·5	9·8	9·5	13·5	—	—	—	16·6
	b	*14·9*	*13·7*	*13·2*	*13·0*	*12·8*	*10·1*	*9·2*	9·0	12·8	—	—	—	*13·7*
Vänersborg, Åmål	661 a	18·5	16·4	13·7	12·8	11·5	8·4	11·3	11·5	17·2	—	—	—	14·8
	b	*16·2*	*15·2*	*12·5*	*11·9*	*10·9*	*8·4*	11·3	*10·2*	*17·2*	—	—	—	*13·7*
Lilla Edet, Trollhättan	614 a	20·8	15·4	12·9	11·0	10·5	9·8	10·9	8·6	9·6	5·4	—	—	11·9
	b	*17·2*	*14·6*	*11·5*	*10·5*	*10·0*	*9·2*	*10·8*	*7·8*	7·3	4·1	—	—	*11·0*
Skaraborgs län.														
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	1 088 a	15·2	14·3	12·0	10·9	10·4	8·7	12·3	9·9	—	3·9	—	—	13·0
	b	*12·7*	*12·1*	*10·3*	*9·9*	*9·7*	*8·4*	12·3	9·3	—	3·9	—	—	*11·3*
Töreboda, Vara	23 a	22·0	16·7	12·1	10·7	8·7	7·2	13·3	—	—	—	—	—	12·9
	b	22·0	16·7	12·1	10·7	8·7	7·2	13·3	—	—	—	—	—	*12·9*
Värmlands län.														
Karlstad	1 040 a	20·8	19·0	16·1	14·5	14·1	13·7	12·6	12·3	—	—	—	—	16·9
	b	*19·9*	*17·6*	*15·8*	*14·3*	*13·7*	*13·1*	*11·7*	12·3	—	—	—	—	*16·1*
Kristinehamn, Arvika	713 a	17·8	16·3	14·1	13·0	11·7	11·7	12·3	10·6	17·3	11·7	—	—	14·3
	b	*16·2*	*15·5*	*13·4*	*12·8*	*11·6*	*11·5*	11·5	10·6	17·3	6·7	—	—	*13·7*
Säffle, Forshaga	418 a	14·9	11·5	9·7	8·2	7·6	8·6	8·7	8·1	—	—	—	—	9·4
	b	*14·4*	*11·2*	*9·7*	*8·2*	*7·6*	*8·6*	*8·7*	8·1	—	—	—	—	*9·3*
Örebro län.														
Örebro	2 326 a	25·8	23·3	20·3	18·1	16·4	15·2	15·0	15·4	11·4	—	—	—	20·6
	b	*22·0*	*20·9*	*17·9*	*17·2*	*15·6*	*14·4*	*13·7*	*14·3*	11·4	—	—	—	*18·6*
Lindesberg	110 a	16·0	13·9	12·9	11·4	10·0	10·9	13·9	—	—	—	—	—	13·0
	b	*13·4*	*13·1*	*12·9*	*11·4*	*9·2*	10·9	13·9	—	—	—	—	—	*12·3*
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	176 a	11·1	11·7	11·5	10·2	10·7	11·1	13·0	—	—	—	—	—	11·1
	b	*10·1*	*10·8*	*10·5*	*9·9*	*10·7*	11·1	13·0	—	—	—	—	—	*10·5*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. B. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER AV ARBETARHUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Västmanlands län.														
Västerås	1 696 a	22·4	20·4	17·9	15·1	13·8	13·1	13·2	13·5	7·4	—	—	—	16·6
	b	*20·2*	*19·0*	*16·8*	*14·6*	*13·2*	*12·7*	*13·0*	*13·1*	7·4	—	—	—	*15·8*
Sala	238 a	18·1	14·7	13·6	11·9	12·4	10·9	9·2	—	—	—	—	—	14·7
	b	*17·0*	*14·4*	*13·4*	*11·4*	12·3	10·9	9·2	—	—	—	—	—	*14·2*
Norbergs by	5 a	18·2	—	22·7	14·9	—	10·6	—	—	—	—	—	—	15·9
	b	9·3	—	22·7	9·6	—	10·6	—	—	—	—	—	—	11·7
Kopparbergs län.														
Falun	460 a	22·4	17·8	14·5	12·7	10·8	12·0	10·7	9·9	—	—	—	—	14·6
	b	*20·5*	*16·1*	*13·5*	*12·0*	*10·5*	*11·3*	10·7	8·9	—	—	—	—	*13·6*
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	597 a	15·8	12·8	11·1	9·4	9·0	7·9	6·7	10·6	—	—	—	—	10·7
	b	*14·9*	*11·9*	*9·9*	*8·3*	*8·3*	*6·9*	6·7	9·7	—	—	—	—	*9·7*
Gävleborgs län.														
Gävle	2 605 a	19·1	17·3	15·2	12·8	11·4	12·0	10·7	11·6	11·2	—	—	—	14·7
	b	*15·9*	*15·5*	*14·0*	*12·0*	*10·8*	*11·5*	*10·0*	11·2	11·2	—	—	—	*13·5*
Söderhamn	531 a	16·0	12·9	11·7	11·3	11·7	13·1	7·2	12·8	—	—	—	—	12·7
	b	*13·8*	*11·1*	*11·4*	*10·5*	*10·7*	13·1	7·2	12·8	—	—	—	—	*11·6*
Bollnäs, Ljusdal	66 a	17·4	15·3	14·6	13·3	10·3	13·0	12·4	7·0	—	—	—	—	13·4
	b	*17·4*	12·8	*14·6*	11·4	10·2	11·7	12·4	7·0	—	—	—	—	*12·6*
Västernorrlands län.														
Härnösand	281 a	17·6	16·4	15·2	13·6	16·3	12·6	14·8	10·2	9·0	—	—	—	15·4
	b	*16·0*	*15·5*	*14·5*	*13·6*	*16·3*	11·8	14·8	7·5	9·0	—	—	—	*14·5*
Sundsvall	615 a	19·6	18·6	15·2	15·1	14·8	12·5	13·4	11·3	7·5	5·4	—	—	16·5
	b	*17·7*	*16·2*	*13·7*	*14·1*	*13·4*	*11·8*	13·4	11·3	6·7	5·4	—	—	*15·0*
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	367 a	12·4	10·8	8·7	9·8	8·9	10·1	9·5	10·5	—	—	—	—	10·4
	b	*11·5*	*10·7*	*8·2*	*9·6*	*8·9*	9·2	9·5	10·5	—	—	—	—	*9·9*
Jämtlands län.														
Östersund	231 a	32·9	29·8	25·7	23·8	25·8	18·0	15·1	15·2	—	—	—	—	25·0
	b	*27·9*	*29·0*	*23·9*	*21·4*	*19·7*	*18·0*	15·1	15·1	—	—	—	—	*23·1*
Järpen, Svegsmon	79 a	20·5	9·5	7·6	7·1	6·6	7·7	5·0	3·8	4·3	—	—	—	8·8
	b	*20·5*	*9·5*	*7·0*	*6·0*	*6·6*	7·7	5·0	3·4	4·3	—	—	—	*7·7*
Västerbottens län.														
Umeå	148 a	20·0	18·3	17·3	15·8	13·6	15·6	11·7	9·8	—	—	—	—	16·9
	b	*17·7*	*17·1*	*17·2*	*14·5*	*13·1*	15·6	11·7	9·8	—	—	—	—	*15·9*
Djupviken, Lycksele	10 a	18·7	12·4	6·6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11·6
	b	18·7	12·4	5·4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	*10·7*
Norrbottens län.														
Luleå	336 a	22·0	19·7	16·0	12·5	13·7	14·1	11·4	10·8	—	16·7	—	—	15·7
	b	*22·0*	*19·4*	*15·7*	*12·8*	*13·5*	*13·5*	11·4	10·8	—	16·7	—	—	*15·5*
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	557 a	34·2	25·8	19·7	15·5	12·9	11·5	10·8	10·2	6·3	—	2·6	—	14·7
	b	*34·2*	*25·3*	*19·7*	*15·2*	*12·9*	*11·5*	*10·8*	*9·9*	6·3	—	2·6	—	*14·6*
Samtliga orter	61 198 a	20·9	19·3	16·8	15·0	13·9	13·0	12·6	12·2	11·8	9·0	6·1	—	16·6
	b	*18·1*	*17·3*	*15·4*	*14·0*	*13·1*	*12·2*	*11·9*	*11·7*	*11·2*	*8·8*	*5·9*	—	*15·2*

Tab. 11. Stadssamhällena. C. Relativ hyra för olika inkomstklasser av *övriga* hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande) inom vissa orter och ortsgrupper,

a) om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst,
b) om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 899	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Stockholms stad.														
Brännkyrka församling	573 a	42·0	32·3	25·2	23·6	22·0	21·4	20·6	18·8	18·3	17·0	14·7	8·7	20·9
	b	*33·7*	*27·3*	*23·0*	*22·1*	*21·1*	*20·9*	*20·0*	*17·9*	*17·1*	*16·5*	*14·0*	7·9	*19·5*
Stockholms län.														
Södertälje	484 a	51·6	43·7	36·2	25·7	25·1	22·3	23·3	22·1	21·0	16·3	15·6	11·7	21·3
	b	*39·8*	*40·3*	*35·2*	*22·2*	*20·7*	*20·6*	*22·8*	*20·8*	*20·3*	*16·0*	*15·0*	11·4	*20·0*
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	633 a	41·3	35·5	30·6	30·8	25·0	22·5	23·2	22·8	21·8	20·7	17·0	7·7	19·0
	b	*33·5*	*31·8*	*29·7*	*28·7*	*23·7*	*20·7*	*23·0*	*20·4*	*20·5*	*19·0*	*16·3*	7·3	*17·9*
Uppsala län.														
Uppsala	1 387 a	35·6	32·5	26·7	22·1	22·2	22·0	23·0	20·0	21·5	20·4	15·5	9·2	16·5
	b	*28·2*	*27·1*	*23·4*	*19·2*	*20·4*	*20·6*	*20·8*	*18·1*	*19·4*	*17·1*	*14·2*	8·7	*15·1*
Södermanlands län.														
Nyköping	426 a	30·8	30·8	25·6	19·0	21·0	22·8	19·3	17·4	16·0	15·2	12·4	6·6	15·0
	b	*27·7*	*29·8*	*23·7*	*18·6*	*20·2*	*21·1*	*19·3*	*16·2*	*15·7*	*15·1*	*12·1*	*6·6*	*14·7*
Eskilstuna	1 068 a	22·4	23·0	21·4	18·4	16·9	15·3	16·3	15·8	16·1	15·0	12·7	5·6	13·2
	b	*19·0*	*20·4*	*18·3*	*16·7*	*15·5*	*14·6*	*14·3*	*15·1*	*15·1*	*14·2*	*12·6*	*5·3*	*12·5*
Strängnäs	194 a	—	34·6	25·1	26·0	23·4	21·1	21·6	18·0	17·7	17·1	13·2	7·4	16·2
	b	—	*29·1*	*23·7*	*21·3*	*23·4*	*17·9*	*21·6*	*15·1*	*16·5*	*16·7*	*12·4*	7·4	*15·2*
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	361 a	32·3	22·9	19·3	18·3	17·9	18·7	15·9	14·3	13·8	12·3	7·3	7·1	15·5
	b	*27·8*	*22·0*	*19·3*	*17·9*	*17·6*	*18·0*	*15·9*	*14·3*	*13·4*	*12·2*	*7·3*	7·1	*15·2*
Östergötlands län.														
Linköping	1 454 a	33·5	29·1	25·7	26·3	22·4	22·2	23·8	21·4	19·7	18·8	14·2	7·2	16·7
	b	*26·6*	*26·0*	*24·0*	*23·0*	*21·7*	*21·0*	*22·5*	*19·7*	17·4	*17·8*	*13·9*	7·1	*15·8*
Norrköping	2 459 a	27·9	30·0	25·6	23·2	21·0	21·2	19·6	18·9	17·6	16·5	14·0	6·1	14·5
	b	*23·0*	*25·7*	*23·0*	*21·0*	*19·6*	*19·0*	*17·1*	*17·2*	*15·9*	*15·2*	*13·2*	*5·9*	*13·5*
Motala	210 a	31·5	28·1	16·8	18·8	19·8	17·6	16·1	15·7	14·9	13·8	12·0	9·3	15·9
	b	*29·2*	*22·7*	*15·8*	*16·6*	*18·3*	*15·1*	16·1	*14·9*	*14·7*	*13·8*	*11·8*	9·3	*15·1*
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad	279 a	25·5	21·6	19·7	19·6	22·9	16·8	17·5	15·1	13·0	11·8	9·6	6·2	15·6
	b	*24·9*	*20·5*	*19·5*	*18·4*	*19·3*	*14·6*	*17·2*	*14·4*	*13·0*	*11·5*	*8·8*	*6·2*	*14·8*
Jönköpings län.														
Jönköping	1 067 a	24·6	23·4	22·6	19·5	18·5	18·6	16·9	16·7	18·2	15·7	12·9	6·5	14·4
	b	*23·9*	*20·9*	*21·1*	*18·7*	*18·1*	*18·4*	*16·9*	*16·6*	*17·3*	*15·6*	*12·4*	*6·4*	*14·0*
Huskvarna	121 a	26·6	15·2	13·1	10·7	12·2	9·0	11·8	10·1	7·6	14·4	8·8	4·6	10·4
	b	*26·6*	*13·6*	*12·6*	*10·1*	10·4	9·0	11·8	10·1	7·6	14·4	*8·1*	4·6	*9·9*
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	544 a	31·9	22·9	20·1	17·2	17·5	17·0	16·0	15·6	12·2	13·0	9·9	6·7	15·2
	b	*24·9*	*21·5*	*19·2*	*15·1*	*15·4*	*16·2*	*16·0*	*14·5*	*11·7*	*13·0*	*9·7*	6·3	*14·5*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. C. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER AV ÖVRIGA HUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 899	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Kronobergs län.														
Växjö	557 a	37·7	29·1	25·0	20·8	19·8	18·9	17·6	20·1	16·9	14·7	12·4	6·1	14·7
	b	*27·5*	*22·2*	*22·2*	*17·2*	*16·7*	*16·5*	*15·4*	*15·1*	*15·6*	*13·8*	*11·8*	*6·0*	*13·4*
Ljungby	72 a	23·8	20·1	15·0	17·2	15·9	16·3	—	13·8	13·2	10·8	9·4	5·4	12·7
	b	23·8	*20·0*	14·3	*17·2*	15·9	16·3	—	13·5	13·2	10·8	9·1	5·4	*12·5*
Kalmar län.														
Kalmar	714 a	*39·1*	30·2	24·1	22·6	20·4	18·6	19·7	18·0	15·9	16·3	13·2	5·8	15·6
	b	*30·6*	*26·4*	*23·1*	*21·4*	*17·7*	*17·4*	*17·8*	*16·2*	*14·4*	*15·2*	*12·5*	*5·3*	*14·5*
Oskarshamn	387 a	25·6	20·3	16·9	18·0	17·8	13·8	16·6	14·4	12·8	11·7	9·6	9·1	13·6
	b	*22·4*	*19·4*	*15·9*	*16·8*	*16·2*	*13·4*	*16·6*	*13·9*	*11·6*	*10·4*	*9·1*	9·1	*12·7*
Västervik	356 a	21·1	18·8	17·6	18·9	18·7	13·7	14·2	15·3	15·3	13·5	11·1	2·6	11·7
	b	*17·9*	*16·0*	*16·3*	*18·7*	*18·2*	*12·3*	*13·8*	*13·6*	*15·1*	*13·0*	*10·5*	*2·6*	*11·2*
Nybro	61 a	22·7	15·6	15·3	11·3	10·7	11·6	10·7	10·3	9·9	9·6	4·4	0·6	9·1
	b	20·2	*15·6*	14·5	11·3	10·7	11·6	10·7	10·3	*9·9*	*9·6*	4·4	0·6	*9·0*
Gottlands län.														
Visby	399 a	29·5	25·4	21·4	19·7	19·1	16·4	23·6	15·1	13·6	14·7	11·8	8·9	15·1
	b	*27·3*	*23·9*	*18·8*	*16·7*	*19·1*	*15·8*	*23·6*	*14·7*	*13·2*	*14·2*	*11·6*	8·9	*14·6*
Hemse	4 a	34·0	—	—	—	—	—	—	—	—	8·1	8·3	—	11·3
	b	34·0	—	—	—	—	—	—	—	—	*7·8*	8·3	—	11·1
Blekinge län.														
Karlskrona	1 093 a	46·0	30·0	26·0	24·8	22·3	21·7	20·1	16·6	16·3	17·2	15·1	9·3	17·6
	b	*38·7*	*29·4*	*25·3*	*24·5*	*21·8*	*20·6*	*19·3*	*16·3*	*16·1*	*16·8*	*14·8*	*9·3*	*17·2*
Karlshamn	436 a	27·1	23·1	19·5	19·3	14·3	17·1	13·8	15·4	14·1	12·3	10·2	5·6	12·4
	b	*23·6*	*19·4*	*18·7*	*18·0*	*13·2*	*16·3*	*13·8*	*14·2*	*13·0*	*11·5*	*9·8*	*5·6*	*11·8*
Kristianstads län.														
Kristianstad	873 a	34·2	31·9	28·2	23·8	23·5	20·6	20·4	19·6	19·8	15·9	11·8	3·9	12·5
	b	*24·7*	*27·2*	*23·9*	*21·6*	*20·6*	*19·4*	*19·5*	*17·8*	*18·0*	*15·2*	*11·0*	*3·8*	*11·8*
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	269 a	27·2	23·5	19·5	18·0	14·6	15·9	12·5	12·6	12·7	12·1	10·0	6·3	13·2
	b	*24·2*	*23·0*	*19·5*	*18·0*	*13·9*	*14·8*	11·4	*12·3*	12·5	*11·9*	*9·4*	5·6	*12·5*
Malmöhus län.														
Malmö	5 674 a	40·4	33·5	28·7	25·4	23·3	21·5	22·1	20·7	19·7	17·7	14·6	5·6	15·1
	b	*31·7*	*26·5*	*25·8*	*22·8*	*21·2*	*19·2*	*19·2*	*19·0*	*17·7*	*16·3*	*13·9*	*5·4*	*14·1*
Lund	1 128 a	33·7	26·5	25·1	22·1	21·6	18·5	18·1	20·1	17·0	15·2	13·3	6·9	15·0
	b	*31·7*	*24·7*	*22·7*	*19·6*	*19·2*	*17·7*	*16·6*	*17·8*	*16·1*	*14·7*	*13·0*	*6·4*	*14·2*
Landskrona	839 a	29·4	25·9	22·3	18·9	17·7	18·5	17·7	17·0	15·5	13·9	11·6	3·8	12·4
	b	*23·4*	*22·4*	*19·9*	*17·3*	*16·7*	*16·1*	*16·1*	*15·8*	*13·8*	*13·1*	*11·2*	*3·7*	*11·6*
Hälsingborg	1 925 a	29·1	32·6	27·5	25·3	22·1	22·3	20·4	19·8	18·3	17·3	13·2	5·4	13·7
	b	*25·3*	*28·3*	*24·0*	*22·8*	*19·7*	*20·9*	*18·4*	*17·7*	*16·3*	*15·9*	*12·8*	*5·3*	*13·0*
Eslöv	274 a	32·1	26·3	20·6	18·6	17·4	19·2	16·8	15·7	17·0	11·6	11·7	2·4	12·2
	b	*28·2*	*26·1*	*19·9*	*18·1*	*16·5*	*18·5*	*16·8*	*15·6*	*16·6*	*11·4*	*11·4*	*2·3*	*11·8*
Ystad	618 a	21·4	22·5	20·0	18·2	18·0	15·6	20·1	17·6	15·9	15·2	13·6	5·7	13·8
	b	*17·9*	*20·1*	*18·7*	*16·6*	*17·1*	*15·1*	*17·5*	*15·9*	*15·7*	*14·6*	*13·0*	*5·5*	*13·1*
Trelleborg	247 a	—	23·9	26·2	16·2	22·0	20·9	16·0	18·4	15·0	13·2	11·2	5·6	12·2
	b	—	*22·2*	*24·1*	*15·7*	*22·0*	*18·9*	*16·0*	*18·4*	*14·3*	*11·7*	*10·8*	*5·5*	*11·7*
Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	536 a	24·9	20·5	17·5	15·4	14·9	14·0	12·4	11·9	10·3	13·2	9·3	4·7	13·8
	b	*23·6*	*20·5*	*15·9*	*14·5*	*14·4*	*13·6*	*11·2*	*11·6*	*10·0*	*12·7*	*9·4*	4·7	*12·8*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. C. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER AV ÖVRIGA HUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Hallands län.														
Halmstad	873 a	30·5	27·8	22·2	21·0	20·8	19·8	17·2	18·7	15·7	15·7	13·5	6·1	14·5
	b	*24·0*	*23·3*	*19·4*	*19·8*	*18·3*	*17·4*	*15·8*	*17·0*	*15·1*	*14·5*	*12·8*	*6·1*	*13·6*
Falkenberg	217 a	26·8	21·4	20·7	16·6	17·0	13·7	14·7	13·2	16·6	9·2	8·8	2·8	11·9
	b	*23·9*	*18·5*	*19·4*	*15·6*	*15·9*	*12·5*	*14·0*	*11·2*	*15·6*	*8·9*	*8·5*	*2·7*	*11·2*
Oskarsström	31 a	18·1	11·4	9·8	11·7	10·3	—	—	—	8·2	10·9	—	—	11·6
	b	*18·1*	*11·4*	*9·8*	*11·7*	*10·3*	—	—	—	*8·2*	*10·3*	—	—	*11·5*
Göteborgs o. Bohus län.														
Lysekil	129 a	31·3	26·0	26·4	22·2	24·0	20·7	19·1	15·7	15·2	13·1	9·2	5·7	12·6
	b	*31·3*	*20·0*	*25·8*	*16·9*	*21·6*	*18·9*	*16·7*	*14·6*	13·4	12·5	*8·8*	5·6	*11·7*
Uddevalla	491 a	30·7	24·2	19·4	21·8	20·5	14·9	15·4	16·2	13·8	16·1	12·8	6·1	13·8
	b	*24·9*	*23·2*	*17·7*	*19·5*	*20·2*	*14·3*	*14·2*	*13·7*	*13·5*	*16·1*	*11·6*	*6·1*	*13·0*
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne o. Bäckevik, Hasselösund, Tången	409 a	24·3	20·3	19·0	17·5	18·9	17·9	11·9	13·4	12·2	13·1	12·3	6·7	14·4
	b	*23·0*	*19·0*	*17·5*	*17·5*	*18·0*	*17·5*	*11·6*	*12·6*	*11·7*	*11·6*	*12·3*	6·5	*13·8*
Älvsborgs län.														
Borås	920 a	25·8	25·6	23·9	18·5	21·8	18·8	15·2	17·6	14·9	14·6	11·6	5·5	13·5
	b	*22·4*	*22·5*	*22·0*	*16·6*	*19·2*	*16·2*	*13·7*	*16·6*	*13·9*	*13·9*	*11·2*	*5·4*	*12·7*
Vänersborg, Åmål	490 a	29·2	25·2	23·4	18·5	21·1	15·9	16·5	16·0	15·5	13·5	11·0	7·9	15·0
	b	*24·0*	*21·5*	*21·6*	*17·7*	*18·2*	*15·2*	*16·3*	*15·4*	*14·1*	*12·9*	*10·6*	7·7	*14·2*
Lilla Edet, Trollhättan	244 a	26·5	27·2	19·7	16·7	16·4	14·9	18·1	15·2	14·6	13·0	11·7	11·8	14·8
	b	*20·6*	*27·0*	*17·2*	*15·8*	*16·4*	*14·0*	*17·4*	*14·8*	*13·8*	*11·9*	*11·6*	11·8	*14·1*
Skaraborgs län.														
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	608 a	26·1	21·1	18·9	15·6	17·4	15·7	15·6	15·5	12·9	12·6	9·9	1·6	9·2
	b	*21·5*	*19·1*	*17·0*	*13·7*	*17·3*	*15·7*	*15·2*	*15·0*	*11·9*	*12·2*	*9·5*	*1·6*	*8·7*
Töreboda, Vara	64 a	22·5	30·2	18·8	13·2	13·8	15·2	15·0	11·7	15·7	13·9	10·6	4·6	12·9
	b	22·5	30·2	18·8	12·7	13·7	15·2	15·0	11·7	15·6	13·9	10·6	4·4	*12·8*
Värmlands län.														
Karlstad	757 a	34·0	32·1	27·7	23·5	24·1	23·7	23·0	23·3	21·5	18·9	14·8	6·7	16·4
	b	*28·3*	*28·5*	*24·8*	*21·6*	*21·8*	*21·9*	*21·8*	*20·9*	*18·7*	*18·8*	*14·4*	*6·6*	*15·7*
Kristinehamn, Arvika	645 a	29·2	23·4	18·8	17·9	17·8	16·8	18·7	16·6	14·4	13·2	11·4	4·5	13·4
	b	*26·7*	*21·6*	*17·5*	*14·9*	*17·3*	*14·8*	*18·4*	*14·9*	*14·0*	*12·1*	*10·9*	*4·8*	*12·6*
Säffle, Forshaga	181 a	21·9	15·8	15·2	12·7	15·5	13·9	14·9	13·7	14·9	12·9	10·1	6·2	13·8
	b	*20·7*	*15·4*	*15·2*	*12·7*	*15·5*	*13·6*	13·8	*13·7*	14·9	12·9	*10·0*	4·8	*13·3*
Örebro län.														
Örebro	1 710 a	34·7	35·0	29·9	25·0	23·0	22·0	21·1	19·9	18·6	17·1	13·8	6·1	15·1
	b	*25·2*	*27·9*	*26·0*	*22·4*	*20·1*	*19·2*	*19·3*	*17·8*	*17·3*	*16·4*	*13·4*	*6·0*	*14·1*
Lindesberg	125 a	24·1	16·9	17·0	18·1	15·6	12·0	11·1	16·7	9·8	10·8	11·5	3·1	12·7
	b	*24·1*	*15·8*	*16·2*	*17·1*	*14·2*	10·2	10·1	13·4	9·8	10·5	11·2	3·1	*12·0*
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	251 a	30·8	20·6	19·6	17·5	14·7	13·5	11·5	12·7	10·8	12·1	11·9	5·4	13·8
	b	*26·4*	*20·6*	*19·6*	*17·5*	*14·7*	*13·5*	11·5	*12·6*	*10·1*	*10·7*	11·9	5·3	*13·0*

TAB. 11 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. C. RELATIV HYRA FÖR OLIKA INKOMSTKLASSER AV ÖVRIGA HUSHÅLL.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Västmanlands län.														
Västerås	895 a	33·4	30·3	25·3	22·0	23·3	20·6	18·7	19·5	18·7	16·5	14·3	5·8	15·3
	b	*23·3*	*26·4*	*22·4*	*20·3*	*20·3*	*18·6*	*18·5*	*18·0*	*17·1*	*16·1*	*13·4*	*5·4*	*14·2*
Sala	244 a	22·3	23·6	19·4	17·9	17·2	14·4	20·4	17·6	18·0	13·8	11·9	7·0	15·5
	b	*21·4*	*22·8*	*18·1*	*16·1*	*14·7*	*14·0*	*20·2*	*16·9*	*15·7*	*11·6*	*11·9*	*6·2*	*14·3*
Norbergs by	11 a	17·9	—	19·4	—	15·6	15·6	17·7	16·2	10·3	—	5·6	—	12·8
	b	17·9	—	19·4	—	15·6	15·6	17·7	16·2	7·7	—	5·6	—	*12·5*
Kopparbergs län.														
Falun	541 a	31·1	27·9	19·2	21·6	17·0	17·8	16·8	18·8	19·2	16·2	12·1	6·6	13·2
	b	*27·2*	*25·4*	*19·2*	*20·4*	*14·6*	*16·8*	*16·3*	*15·7*	*18·1*	*14·6*	*11·3*	*6·5*	*12·5*
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	323 a	22·5	22·0	20·3	14·1	15·6	15·6	12·6	13·8	11·7	12·1	9·6	6·9	13·7
	b	*20·0*	*20·4*	*18·9*	*13·3*	*15·6*	*15·6*	*12·1*	*12·4*	*11·1*	*11·9*	*9·5*	6·9	*13·1*
Gävleborgs län.														
Gävle	1 819 a	26·0	23·7	21·2	17·9	16·6	18·4	15·9	16·1	17·4	16·1	18·7	5·9	13·5
	b	*23·0*	*20·2*	*19·5*	*16·4*	*15·8*	*16·1*	*15·0*	*15·2*	*16·0*	*15·0*	*13·5*	*5·6*	*12·7*
Söderhamn	337 a	22·1	21·5	17·8	15·9	15·4	13·6	13·1	14·0	13·7	13·2	10·5	4·5	11·8
	b	*20·1*	*18·6*	*16·6*	*14·1*	*14·7*	*13·6*	*12·0*	*13·6*	*11·9*	*12·6*	*10·1*	4·4	*11·2*
Bollnäs, Ljusdal	160 a	23·8	23·7	18·9	14·7	14·2	15·8	14·3	16·6	11·6	14·2	11·6	3·6	13·6
	b	*23·8*	*22·4*	*18·1*	*14·7*	*13·0*	15·8	14·3	15·4	11·3	14·0	11·4	3·5	*13·2*
Västernorrlands län.														
Härnösand	417 a	29·8	29·3	27·5	22·2	19·0	18·7	20·6	18·4	14·9	13·8	12·9	10·0	14·8
	b	*29·8*	*25·3*	*26·8*	*19·4*	*16·8*	*17·8*	*18·3*	*16·7*	*14·6*	*13·0*	*12·4*	*10·0*	*14·2*
Sundsvall	858 a	27·8	28·3	25·3	25·3	20·8	20·0	19·9	20·0	17·7	19·0	14·8	6·7	14·8
	b	*25·7*	*25·8*	*23·1*	*21·5*	*20·2*	*18·4*	*18·4*	*18·6*	*16·3*	*17·5*	*14·4*	*6·6*	*14·1*
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	220 a	27·4	22·2	16·4	17·2	15·6	14·6	10·8	12·6	16·1	12·5	13·7	5·6	14·8
	b	*21·3*	*19·5*	*14·9*	*16·9*	*14·4*	*14·3*	*10·3*	*12·2*	14·5	*12·8*	*12·1*	5·6	*13·6*
Jämtlands län.														
Östersund	580 a	47·0	43·8	34·5	28·6	22·2	23·3	24·5	23·3	22·0	20·6	16·6	9·0	19·1
	b	*43·3*	*38·7*	*32·4*	*25·7*	*21·3*	*20·8*	*21·8*	*20·4*	*20·8*	*20·2*	*15·8*	*9·0*	*18·0*
Järpen, Svegsmon	24 a	26·6	17·9	8·0	16·5	40·4	—	9·4	—	5·4	8·5	10·8	5·1	11·7
	b	26·6	17·9	8·0	16·5	40·4	—	9·4	—	5·4	8·5	10·8	5·1	*11·7*
Västerbottens län.														
Umeå	363 a	27·3	22·1	24·3	19·3	17·4	16·9	17·9	16·2	18·1	19·2	14·9	7·5	16·0
	b	*24·3*	*20·3*	*23·1*	*19·3*	*16·8*	*15·8*	*17·0*	*15·3*	*16·5*	*17·6*	*14·4*	7·5	*15·3*
Djupviken, Lycksele	23 a	28·7	11·1	12·3	6·8	21·4	13·6	—	9·6	7·6	11·5	9·1	—	10·8
	b	28·7	11·1	12·3	6·8	13·6	11·2	—	9·6	7·6	11·3	9·1	—	*10·5*
Norrbottens län.														
Luleå	435 a	30·8	30·3	23·5	19·1	18·1	19·3	16·9	17·8	17·8	18·2	14·8	7·0	16·5
	b	*30·8*	*30·0*	*21·8*	*18·7*	*17·6*	*18·2*	*16·0*	*17·4*	*17·6*	*17·6*	*14·5*	6·9	*16·1*
Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	177 a	48·4	28·6	28·1	25·0	22·0	19·7	14·5	18·3	18·5	14·1	8·6	3·9	15·4
	b	48·4	*28·6*	*28·1*	*25·0*	*22·0*	*19·7*	*14·5*	*18·1*	18·5	14·1	8·6	3·9	*15·4*
Samtliga orter	**48 294** a	**31·4**	**28·0**	**24·0**	**21·5**	**20·5**	**19·5**	**19·1**	**18·3**	**17·4**	**16·2**	**13·4**	**5·9**	**14·7**
	b	*26·3*	*24·5*	*22·0*	*19·7*	*18·9*	*18·0*	*17·6*	*16·9*	*16·1*	*15·2*	*12·8*	*5·8*	*13·9*

Tab. 12. Stadssamhällena. Hyra och inkomst samt relativ hyra för olika andrahandshyrande) inom vissa

a) om hänsyn tages endast till
b) om familjemedlemmarnas in-

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hyresgästhushåll	Medelhyra pr år i kronor för mindre bemedlade					Medelinkomst pr år			
			arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidk.-hushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll	samtliga hushåll	arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	
								a	b	a	b
	Stockholms stad.										
1	Brännkyrka församling .	2 659	229	340	334	271	**248**	1 188	1 304	1 574	1 677
	Stockholms län.										
2	Södertälje	1 154	186	353	371	448	**254**	1 188	1 275	1 656	1 784
3	Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	1 959	243	429	399	297	**275**	1 125	1 203	1 720	1 834
	Uppsala län.										
4	Uppsala	2 629	188	292	317	336	**231**	1 015	1 150	1 413	1 554
	Södermanlands län.										
5	Nyköping	972	182	254	287	270	**204**	968	1 031	1 252	1 292
6	Eskilstuna	3 484	168	255	233	196	**185**	1 150	1 270	1 462	1 563
7	Strängnäs	167	168	297	315	334	**258**	960	975	1 288	1 408
8	Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	829	168	222	241	239	189	1 009	1 034	1 224	1 230
	Östergötlands län.										
9	Linköping	2 418	157	288	270	300	**208**	873	922	1 225	1 284
10	Norrköping	5 606	192	298	316	270	**223**	1 015	1 160	1 443	1 579
11	Motala	242	129	223	234	219	**183**	819	832	1 095	1 192
12	Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad .	849	135	229	234	193	**158**	1 014	1 061	1 193	1 275
	Jönköpings län.										
13	Jönköping	2 475	140	233	257	233	**167**	965	986	1 303	1 323
14	Huskvarna	846	120	143	130	158	**122**	1 252	1 364	1 170	1 229
15	Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	803	149	220	213	232	**184**	921	974	1 188	1 246
	Kronobergs län.										
16	Växjö	607	146	251	275	286	**210**	885	952	1 252	1 415
17	Ljungby	74	134	187	170	187	**165**	942	942	1 102	1 123
	Kalmar län.										
18	Kalmar	1 075	174	261	292	302	**216**	971	1 051	1 270	1 345
19	Oskarshamn	817	135	221	180	161	**155**	890	965	1 201	1 254
20	Västervik	801	114	210	183	178	**138**	917	993	1 262	1 361
21	Nybro	112	104	142	158	158	**123**	927	963	1 154	1 174

socialgrupper av mindre bemedlade hushåll (med känd inkomst och utan orter och ortsgrupper,

lägenhetsinnehavarens inkomst,
komster tilläggas.

är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
i kronor för mindre bemedlade						Hyresprocent i genomsnitt för mindre bemedlade										
näringsidkar-hushåll		pensionärs- o. understödst.-hushåll		samtliga hushåll		arbetar-hushåll		tjänstemanna-hushåll		näringsidk.-hushåll		pensionärs- o. understödst.-hushåll		samtliga hushåll		
a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	
1 151	1 296	1 175	1 265	**1 228**	**1 347**	19·3	17·5	21·6	20·3	29·0	25·8	23·1	21·5	**20·2**	**18·4**	1
1 204	1 365	1 303	1 453	**1 262**	**1 368**	15·7	14·6	21·3	19·8	30·8	27·2	34·4	30·8	**20·1**	**18·6**	2
1 347	1 437	1 090	1 264	**1 197**	**1 285**	21·6	20·2	25·0	23·4	29·6	27·8	27·2	23·5	**23·0**	**21·4**	3
1 116	1 289	1 150	1 344	**1 098**	**1 243**	18·5	16·3	20·6	18·8	28·4	24·6	29·2	25·0	**21·0**	**18·5**	4
1 009	1 075	1 004	1 051	**1 007**	**1 066**	18·8	17·7	20·3	19·7	28·4	26·7	26·9	25·7	**20·3**	**19·2**	5
1 102	1 351	1 132	1 203	**1 188**	**1 311**	14·6	13·2	17·4	16·3	21·2	17·8	17·3	16·3	**15·6**	**14·1**	6
1 048	1 131	1 321	1 490	**1 134**	**1 219**	17·5	17·2	23·1	21·1	30·1	27·9	25·3	22·4	**22·7**	**21·2**	7
997	1 039	1 103	1 230	**1 057**	**1 084**	16·6	16·2	18·1	18·0	24·2	23·3	21·7	19·4	**17·8**	**17·4**	8
915	1 043	1 053	1 244	**959**	**1 034**	18·0	17·1	23·5	22·5	29·5	25·9	28·5	24·1	**21·7**	**20·1**	9
1 115	1 293	1 173	1 339	**1 098**	**1 245**	18·9	16·5	20·7	18·9	28·4	24·4	23·0	20·2	**20·3**	**17·9**	10
860	1 001	1 106	1 241	**925**	**1 000**	15·8	15·5	20·3	18·7	27·2	23·4	19·8	17·7	**19·8**	**18·3**	11
980	994	912	976	**1 039**	**1 090**	13·3	12·7	19·2	17·9	23·9	23·5	21·1	19·7	**15·2**	**14·5**	12
1 065	1 110	1 041	1 213	**1 024**	**1 054**	14·6	14·2	17·9	17·6	24·2	23·2	22·4	19·2	**16·3**	**15·9**	13
897	1 013	945	1 045	**1 237**	**1 345**	9·6	8·8	12·2	11·6	14·5	12·9	16·7	15·1	**9·9**	**9·1**	14
940	1 091	1 005	1 188	**1 003**	**1 081**	16·2	15·3	18·5	17·6	22·7	19·6	23·1	19·5	**18·3**	**17·0**	15
1 011	1 184	1 027	1 454	**1 015**	**1 172**	16·5	15·3	20·0	17·7	27·2	23·2	27·9	19·7	**20·7**	**17·9**	16
875	875	985	985	**979**	**986**	14·2	14·2	17·0	16·7	19·4	19·4	19·0	19·0	**16·9**	**16·8**	17
934	1 041	1 023	1 284	**1 043**	**1 141**	17·9	16·6	20·5	19·4	31·2	28·0	29·6	23·5	**20·7**	**18·9**	18
877	1 009	884	928	**938**	**1 012**	15·1	14·0	18·4	17·6	20·6	17·9	18·2	17·3	**16·5**	**15·3**	19
981	1 075	976	1 067	**975**	**1 057**	12·4	11·4	16·6	15·4	18·6	17·0	18·2	16·7	**14·2**	**13·1**	20
1 015	1 062	881	894	**989**	**1 020**	11·2	10·8	12·3	12·1	15·5	14·9	17·9	17·7	**12·5**	**12·1**	21

TAB. 12 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. HYRA OCH INKOMST SAMT RELATIV HYRA FÖR OLIKA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hyresgästhushåll	Medelhyra pr år i kronor för mindre bemedlade					Medelinkomst pr år			
			arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidk.-hushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll	samtliga hushåll	arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	
								a	b	a	b
	Gottlands län.										
1	Visby	619	159	250	247	239	**195**	859	893	1 194	1 287
2	Hemse	2	—	108	300	—	**204**	—	—	649	649
	Blekinge län.										
3	Karlskrona	1 186	221	302	346	366	**267**	1 052	1 064	1 333	1 368
4	Karlshamn	645	143	202	225	224	**174**	884	917	1 213	1 308
	Kristianstads län.										
5	Kristianstad	1 007	188	302	272	270	**237**	962	1 094	1 277	1 405
6	Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	374	136	201	236	174	**171**	925	968	1 158	1 211
	Malmöhus län.										
7	Malmö	11966	214	348	335	296	**254**	1 116	1 259	1 462	1 616
8	Lund	1 768	157	252	242	293	**199**	999	1 039	1 252	1 330
9	Landskrona	1 977	156	249	237	234	**179**	1 021	1 149	1 345	1 460
10	Hälsingborg	3 237	199	316	307	274	**234**	1 068	1 209	1 366	1 517
11	Eslöv	515	155	237	217	242	**185**	951	989	1 207	1 234
12	Ystad	1 103	151	237	221	216	**179**	1 052	1 091	1 312	1 395
13	Trälleborg	380	168	249	318	271	**201**	1 108	1 148	1 275	1 338
14	Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	1 902	141	194	195	182	**152**	1 132	1 178	1 288	1 328
	Hallands län.										
15	Halmstad	1 423	151	257	272	263	**191**	992	1 066	1 307	1 435
16	Falkenberg	384	132	188	236	205	**162**	921	959	1 201	1 277
17	Oskarsström	282	87	106	122	109	**90**	909	1 012	1 117	1 117
	Göteborgs o. Bohus län.										
18	Lysekil	323	187	278	283	301	**209**	1 060	1 112	1 262	1 467
19	Uddevalla	982	140	252	236	224	**172**	937	1 003	1 314	1 408
20	Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne och Bäckevik, Hasselösund, Tången	2 422	165	220	219	172	**170**	1 044	1 135	1 245	1 291
	Älvsborgs län.										
21	Borås	2 286	147	260	284	222	**179**	884	1 073	1 356	1 520
22	Vänersborg, Åmål	984	138	232	236	255	**172**	930	1 006	1 291	1 347
23	Lilla Edet, Trollhättan	776	148	230	264	232	**167**	1 239	1 335	1 424	1 475
	Skaraborgs län.										
24	Mariestad, Lidköping, Tidaholm	1 468	119	202	206	187	**140**	905	1 048	1 147	1 213
25	Töreboda, Vara	64	138	194	287	248	**194**	1 076	1 076	1 327	1 327

SOCIALGRUPPER AV MINDRE BEMEDLADE HUSHÅLL INOM VISSA ORTER OCH ORTSGRUPPER.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
i kronor för mindre bemedlade						Hyresprocent i genomsnitt för mindre bemedlade										
näringsidkar-hushåll		pensionärs- o. understödst.-hushåll		samtliga hushåll		arbetar-hushåll		tjänstemanna-hushåll		näringsidk.-hushåll		pensionärs- o. understödst.-hushåll		samtliga hushåll		
a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	
1 040	1 101	1 068	1 125	**970**	**1 023**	18·5	17·8	20·9	19·4	23·7	22·4	22·3	21·2	**20·1**	**19·1**	1
550	550	—	—	**600**	**600**	—	—	16·6	16·6	54·5	54·5	—	—	**34·0**	**34·0**	2
1 168	1 191	1 160	1 261	**1 169**	**1 196**	21·0	20·7	22·7	22·1	29·6	29·1	31·7	29·0	**22·9**	**22·4**	3
987	1 102	987	1 045	**986**	**1 045**	16·2	15·6	16·7	15·4	22·8	20·4	22·7	21·4	**17·7**	**16·7**	4
934	1 092	1 025	1 261	**1 043**	**1 189**	19·6	17·2	23·6	21·5	29·1	24·9	26·4	21·4	**22·7**	**19·9**	5
888	910	1 018	1 089	**992**	**1 037**	14·7	14·0	17·3	16·6	26·6	26·0	17·1	16·0	**17·3**	**16·5**	6
1 111	1 347	1 192	1 362	**1 182**	**1 337**	19·2	17·0	23·8	21·5	30·1	24·8	24·8	21·7	**21·5**	**19·0**	7
990	1 097	1 068	1 212	**1 046**	**1 113**	15·8	15·1	20·1	18·9	24·5	22·1	27·5	24·2	**19·0**	**17·9**	8
971	1 069	986	1 232	**1 055**	**1 187**	15·3	13·6	18·5	17·0	24·4	22·1	23·7	19·0	**17·0**	**15·1**	9
1 063	1 244	1 055	1 149	**1 115**	**1 257**	18·6	16·5	23·1	20·8	28·9	24·7	25·9	23·8	**21·0**	**18·6**	10
950	1 005	957	1 026	**1 003**	**1 043**	16·3	15·7	19·6	19·2	22·9	21·6	25·3	23·6	**18·4**	**17·7**	11
1 008	1 106	1 083	1 275	**1 101**	**1 164**	14·4	13·9	18·1	17·0	21·9	20·0	20·0	17·0	**16·2**	**15·3**	12
1 229	1 267	1 171	1 279	**1 156**	**1 205**	15·2	14·7	19·5	18·6	25·9	25·1	23·1	21·1	**17·4**	**16·7**	13
999	1 098	948	1 056	**1 136**	**1 187**	12·5	12·0	15·1	14·6	19·5	17·8	19·2	17·2	**13·4**	**12·8**	14
1 038	1 201	1 077	1 305	**1 065**	**1 169**	15·2	14·2	19·7	17·9	26·2	22·7	24·4	20·2	**18·0**	**16·4**	15
953	1 048	916	1 099	**969**	**1 050**	14·3	13·8	15·6	14·7	24·8	22·5	22·4	18·7	**16·4**	**15·4**	16
775	775	708	708	**910**	**1 003**	9·6	8·6	9·5	9·5	15·8	15·8	15·4	15·4	**9·9**	**8·9**	17
1 168	1 421	1 183	1 183	**1 096**	**1 183**	17·7	16·8	22·0	19·0	24·2	19·9	25·5	25·5	**19·1**	**17·7**	18
1 056	1 157	992	1 096	**1 016**	**1 092**	14·9	14·0	19·1	17·9	22·3	20·4	22·6	20·4	**16·9**	**15·7**	19
1 002	1 060	1 030	1 084	**1 053**	**1 138**	15·8	14·5	17·7	17·1	21·8	20·6	16·7	15·9	**16·2**	**15·0**	20
1 071	1 246	1 132	1 212	**987**	**1 162**	16·6	13·7	19·2	17·1	26·6	22·8	19·6	18·3	**18·1**	**15·4**	21
973	1 075	1 023	1 248	**998**	**1 086**	14·8	13·7	18·0	17·2	24·2	21·9	24·9	20·4	**17·2**	**15·8**	22
1 063	1 219	1 178	1 367	**1 250**	**1 347**	11·9	11·1	16·2	15·6	24·8	21·6	19·7	17·0	**13·4**	**12·4**	23
921	1 047	1 062	1 176	**944**	**1 075**	13·1	11·8	17·6	16·6	22·4	19·7	17·6	15·9	**14·8**	**13·0**	24
1 147	1 152	1 235	1 277	**1 200**	**1 205**	12·9	12·9	14·7	14·7	25·1	24·9	20·1	19·4	**16·2**	**16·1**	25

TAB. 12 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. HYRA OCH INKOMST SAMT RELATIV HYRA FÖR OLIKA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hyresgästhushåll	Medelhyra pr år i kronor för mindre bemedlade					Medelinkomst pr år			
			arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidk.-hushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll	samtliga hushåll	arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	
								a	b	a	b
	Värmlands län.										
1	Karlstad	1 542	168	321	336	401	**223**	994	1 041	1 417	1 517
2	Kristinehamn, Arvika	1 120	148	214	236	221	**175**	1 028	1 073	1 197	1 252
3	Säffle, Forshaga	558	104	174	160	143	**120**	1 109	1 116	1 131	1 131
	Örebro län.										
4	Örebro	3 495	205	335	315	307	**244**	992	1 098	1 466	1 602
5	Lindesberg	202	123	176	165	178	**146**	945	1 001	1 198	1 289
6	Hallsberg, Kopparberg, Kumla	357	118	197	228	185	**162**	1 064	1 128	1 239	1 244
	Västmanlands län.										
7	Västerås	2 298	186	300	334	279	**217**	1 120	1 180	1 451	1 551
8	Sala	419	128	211	200	220	**164**	876	906	1 235	1 283
9	Norbergs by	13	172	214	360	320	**217**	1 078	1 466	1 420	1 420
	Kopparbergs län.										
10	Falun	759	156	241	262	274	**194**	1 060	1 138	1 330	1 424
11	Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	824	116	189	229	196	**140**	1 082	1 194	1 166	1 234
	Gävleborgs län.										
12	Gävle	3 936	154	252	245	215	**184**	1 042	1 138	1 462	1 567
13	Söderhamn	773	118	204	202	186	**144**	926	1 013	1 336	1 434
14	Bollnäs, Ljusdal	167	155	199	214	217	**185**	1 137	1 209	1 316	1 361
	Västernorrlands län.										
15	Härnösand	524	154	255	336	331	**220**	988	1 051	1 437	1 492
16	Sundsvall	1 242	155	327	290	259	**232**	927	1 019	1 584	1 722
17	Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	522	97	186	213	190	**126**	930	974	1 229	1 283
	Jämtlands län.										
18	Östersund	635	266	407	413	409	**357**	1 063	1 151	1 696	1 857
19	Järpen, Svegsmon	94	98	186	208	103	**114**	1 136	1 215	1 024	1 024
	Västerbottens län.										
20	Umeå	398	169	273	255	228	**229**	1 001	1 060	1 553	1 622
21	Djupviken, Lycksele	23	96	127	160	170	**126**	831	901	1 131	1 202
	Norrbottens län.										
22	Luleå	673	168	293	299	393	**234**	1 075	1 087	1 618	1 663
23	Kalix, Gällivare kyrkostad, Malmberget, Kiruna	712	200	336	286	250	**227**	1 355	1 365	1 529	1 533
24	Samtliga orter	**80 989**	**174**	**281**	**281**	**269**	**208**	**1 042**	**1 138**	**1 381**	**1 482**

SOCIALGRUPPER AV MINDRE BEMEDLADE HUSHÅLL INOM VISSA ORTER OCH ORTSGRUPPER.

12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
i kronor för mindre bemedlade						Hyresprocent i genomsnitt för mindre bemedlade										
näringsidkar-hushåll		pensionärs- o. understödst.-hushåll		samtliga hushåll		arbetar-hushåll		tjänstemanna-hushåll		näringsidk.-hushåll		pensionärs- o. understödst.-hushåll		samtliga hushåll		
a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	
1 148	1 353	1 263	1 378	**1 098**	**1 174**	16·9	16·1	22·6	21·2	29·3	24·9	31·8	29·1	**20·3**	**19·0**	1
979	1 050	1 048	1 328	**1 057**	**1 125**	14·3	13·8	17·9	17·1	24·1	22·5	21·1	16·7	**16·5**	**15·6**	2
880	933	1 045	1 045	**1 084**	**1 095**	9·4	9·4	15·4	15·4	18·2	17·1	13·6	13·6	**11·0**	**10·9**	3
1 096	1 314	1 129	1 442	**1 089**	**1 227**	20·7	18·7	22·9	20·9	28·7	23·9	27·2	21·3	**22·4**	**19·9**	4
831	863	915	998	**980**	**1 044**	13·0	12·3	14·7	13·6	19·8	19·1	19·4	17·8	**14·9**	**14·0**	5
910	942	1 198	1 224	**1 107**	**1 145**	11·1	10·5	15·9	15·8	25·1	24·3	15·5	15·1	**14·6**	**14·1**	6
1 097	1 319	1 138	1 364	**1 168**	**1 253**	16·6	15·8	20·7	19·3	30·4	25·3	24·5	20·5	**18·6**	**17·3**	7
871	950	979	1 096	**967**	**1 015**	14·7	14·2	17·1	16·4	23·0	21·1	22·4	20·1	**17·0**	**16·2**	8
1 810	1 810	1 100	1 100	**1 294**	**1 443**	15·9	11·7	15·1	15·1	19·9	19·9	29·1	29·1	**16·8**	**15·0**	9
975	1 020	1 179	1 339	**1 129**	**1 212**	14·7	13·7	18·1	16·9	26·8	25·7	23·2	20·4	**17·1**	**16·0**	10
1 082	1 149	1 105	1 138	**1 096**	**1 194**	10·7	9·7	16·2	15·3	21·1	19·9	17·7	17·2	**12·8**	**11·7**	11
1 015	1 173	1 070	1 195	**1 125**	**1 230**	14·7	13·5	17·2	16·1	24·1	20·8	20·1	18·0	**16·3**	**14·9**	12
983	1 051	1 104	1 206	**1 015**	**1 103**	12·7	11·6	15·3	14·3	20·5	19·2	16·8	15·4	**14·2**	**13·0**	13
973	991	1 217	1 217	**1 179**	**1 228**	13·6	12·8	15·1	14·6	22·0	21·6	17·8	17·8	**15·7**	**15·1**	14
1 253	1 476	1 186	1 380	**1 149**	**1 245**	15·6	14·6	17·8	17·1	26·8	22·7	27·9	23·9	**19·2**	**17·7**	15
1 138	1 270	1 091	1 156	**1 161**	**1 270**	16·7	15·2	20·7	19·0	25·5	22·8	23·7	22·4	**20·0**	**18·3**	16
938	1 036	841	1 135	**977**	**1 038**	10·4	9·9	15·1	14·5	22·7	20·6	22·6	16·7	**12·9**	**12·1**	17
1 243	1 374	1 457	1 673	**1 370**	**1 502**	25·0	23·1	24·0	21·9	33·2	30·1	28·1	24·5	**26·1**	**23·8**	18
1 009	1 009	732	732	**1 104**	**1 168**	8·6	8·1	18·2	18·2	20·6	20·6	14·1	14·1	**10·3**	**9·7**	19
1 072	1 208	1 005	1 040	**1 265**	**1 334**	16·9	15·9	17·5	16·8	23·8	21·2	22·7	21·9	**18·1**	**17·2**	20
720	720	800	1 069	**868**	**949**	11·6	10·7	11·2	10·6	22·2	22·2	21·3	15·9	**14·6**	**13·8**	21
1 065	1 090	1 372	1 478	**1 298**	**1 326**	15·7	15·5	18·1	17·6	28·1	27·4	28·6	26·6	**18·0**	**17·6**	22
1 224	1 224	1 044	1 044	**1 375**	**1 384**	14·7	14·6	22·0	21·9	23·4	23·4	24·0	24·0	**16·5**	**16·4**	23
1 053	**1 199**	**1 103**	**1 262**	**1 105**	**1 211**	**16·7**	**15·3**	**20·3**	**19·0**	**26·6**	**23·4**	**24·3**	**21·3**	**18·3**	**17·1**	24

Tab. 13. Stadssamhällena. De uthyrda lägenheterna inom vissa orter och ortsgrupper fördelade efter boendetiden.

1	2	3	4	5	6	7
Orter och ortsgrupper	Antal uthyrda större bostadslägenheter, som av nuvarande innehavaren bebotts			Antal uthyrda smålägenheter, som av nuvarande innehavaren bebotts		
	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver
Stockholms stad.						
Brännkyrka församling	37	38	18	1 103	803	397
Stockholms län.						
Södertälje	113	208	121	508	837	424
Sundbyberg, Lidingö, Solhem, Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Alby, Råsunda	252	261	39	1 256	1 312	483
Uppsala län.						
Uppsala	415	596	505	938	1 737	1 502
Södermanlands län.						
Nyköping	63	139	75	348	748	565
Eskilstuna	85	169	126	1 237	2 070	1 541
Strängnäs	68	97	38	150	184	144
Oxelösund, Gnesta, Katrineholm	27	52	27	308	436	361
Östergötlands län.						
Linköping	214	410	284	972	1 634	1 100
Norrköping	229	591	481	1 796	3 850	3 502
Motala	28	74	44	103	174	136
Mjölby, Åtvidaberg, Norrköpings norra förstad	29	49	39	432	732	478
Jönköpings län.						
Jönköping	147	289	264	779	1 633	1 709
Huskvarna	12	22	15	258	405	364
Tranås, Vetlanda, Värnamo, Nässjö	96	190	103	257	536	270
Kronobergs län.						
Växjö	105	210	183	207	465	491
Ljungby	21	34	19	32	68	37

1	2	3	4	5	6	7
Orter och ortsgrupper	Antal uthyrda större bostadslägenheter, som av nuvarande innehavaren bebotts			Antal uthyrda smålägenheter, som av nuvarande innehavaren bebotts		
	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver
Kalmar län.						
Kalmar	188	360	180	481	836	603
Oskarshamn	34	105	101	159	459	500
Västervik	36	90	55	397	619	386
Nybro	20	26	9	63	76	45
Gottlands län.						
Visby	66	164	101	257	469	254
Hemse	2	5	4	5	4	3
Blekinge län.						
Karlskrona	262	529	384	796	1 381	1 084
Karlshamn	87	186	120	171	404	359
Kristianstads län.						
Kristianstad	184	503	345	301	463	340
Hässleholm, Åby-Klippan, Vinslöv, Kivik, Vitemölla	77	131	66	174	216	114
Malmöhus län.						
Malmö	936	1 699	1 009	4 295	6 713	4 105
Lund	250	496	334	793	1 296	1 079
Landskrona	123	274	209	543	945	774
Hälsingborg	381	835	593	1 178	1 926	1 299
Eslöv	51	77	55	177	334	185
Ystad	98	173	125	332	590	425
Trälleborg	68	99	68	245	332	209
Limhamn, Svedala, Raus plantering, Höganäs, Furulund, Arlöv, Skurup	114	190	152	749	1 143	575
Hallands län.						
Halmstad	140	343	214	549	1 232	805
Falkenberg	26	75	60	118	225	156
Oskarsström	2	8	9	138	192	136

TAB. 13 (forts.). STADSSAMHÄLLENA. DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER BOENDETIDEN.

1	2	3	4	5	6	7
Orter och ortsgrupper	Antal uthyrda större bostadslägenheter, som av nuvarande innehavaren bebotts			Antal uthyrda småläghenheter, som av nuvarande innehavaren bebotts		
	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver	mindre än 1 år	1—5 år	5 år och däröver
Göteborgs o. Bohus län.						
Lysekil	17	44	28	118	228	87
Uddevalla	85	162	99	425	643	520
Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden, Smögen, Gravarne o. Bäckevik, Hasselösund, Tången	22	78	65	915	1 929	1 256
Älvsborgs län.						
Borås	102	268	187	641	1 588	1 125
Vänersborg, Åmål	75	160	99	437	775	475
Lilla Edet, Trollhättan	34	95	41	361	478	404
Skaraborgs län.						
Mariestad, Lidköping, Tidaholm	90	189	161	562	974	829
Töreboda, Vara	19	25	17	34	81	49
Värmlands län.						
Karlstad	148	304	174	758	1 261	586
Kristinehamn, Arvika	87	192	148	496	892	466
Säffle, Forshaga	21	44	21	141	313	153
Örebro län.						
Örebro	282	532	301	1 605	2 344	1 103
Lindesberg	15	28	12	105	146	89
Hallsberg, Kopparberg, Kumla	33	48	29	146	215	168
Västmanlands län.						
Västerås	154	300	166	1 167	1 599	730
Sala	30	37	34	206	326	181
Norbergs by	3	3	3	18	11	6
Kopparbergs län.						
Falun	78	169	114	349	593	355
Borlänge, Avesta, Morastrand, Leksands Noret, Smedjebacken	39	80	47	358	531	362
Gävleborgs län.						
Gävle	151	318	275	1 175	2 533	1 637
Söderhamn	34	63	63	241	440	320
Bollnäs, Ljusdal	23	36	28	83	149	66
Västernorrlands län.						
Härnösand	85	148	103	308	535	289
Sundsvall	119	217	139	543	910	452
Sollefteå, Skönsmon, Skönsberg, Gångviken, Kramfors	21	55	28	245	417	190
Jämtlands län.						
Östersund	118	178	106	331	418	227
Järpen, Svegsmon	9	8	4	45	75	49
Västerbottens län.						
Umeå	50	98	50	147	317	119
Djupviken, Lycksele	—	6	—	3	16	3
Norrbottens län.						
Luleå	57	129	59	303	546	223
Kalix, Gällivarekyrkostad, Malmberget, Kiruna	10	26	10	774	808	139
Samtliga orter	7 097	13 847	9 185	35 645	59 570	39 588

Tab. 14. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Översikt

Anm. Medievalstil i kol. 4 och 15 anger, att resp.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Orter	År för bostadsräkningen	Folkmängd		Antal till bostad använda eller avsedda lägenheter	Därav		Antal lä-	
			enligt 1910 års folkräkning	enligt bostadsräkningen		bostadslägenheter	blandade lägenheter m. m.	hus med en lägenhet	hus med flera lägenheter
	Stockholms län.								
1	Västra Hagalund m. m. (förstadssamh. i Solna s:n)	1913	[1] 2 863	2 863	**709**	677	32	46	663
	Uppsala län.								
2	Gimo (bruk i Skäfthammars s:n)	1913	700	713	**171**	171	—	17	154
3	Skutskär (fabrikssamh. i Älvkarleby s:n)	1912	5 181	5 177	**1 307**	1 262	45	145	1 162
4	Harnäs[2] (fabrikssamh. i Älvkarleby och Valbo s:r)	1913	994	998	**248**	242	6	34	214
5	Älvkarleby (stationssamh. m. m. i Älvkarleby s:n)	1912	[1] 521	521	**141**	132	9	28	113
6	Älvkarleö (bruk i Älvkarleby s:n)	1912	933	626	**173**	171	2	17	156
7	Marma (stationssamh. i Älvkarleby s:n)	1912	427	527	**124**	111	13	75	49
	Östergötlands län.								
8	Motala verkstad m. m. (fabriksort i Motala landskommun)	1913	5 378	5 478	**1 517**	1 479	38	273	1 244
	Kronobergs län.								
9	Lessebo (bruk i Hovmantorps s:n)	1913	935	925	**228**	226	2	20	208
10	Kosta (bruk i Ekeberga s:n)	1913	1 063	1 123	**236**	233	3	22	214
	Kalmar län.								
11	Överum (bruk, delen i Lofta s:n)	1913	631	579	**183**	182	1	5	178
	Blekinge län.								
12	Olovström (bruk i Jämshögs s:n)	1913	1 588	1 680	**382**	369	13	195	187
	Göteborgs och Bohus län.								
13	Krokslätt (fabrikssamh. i Fässbergs s:n)	1913	1 198	1 626	**406**	400	6	14	392
	Värmlands län.								
14	Persberg (gruvsamh. Färnebo s:n)	1913	1 242	1 026	**280**	276	4	120	160
15	Hagfors (bruk i Norra Råda s:n)	1913	1 720	1 738	**396**	392	4	24	372
	Örebro län.								
16	Hagaby (förstadssamh. i Längbro s:n)	1913	943	1 040	**215**	210	5	128	87
	Västmanlands län.								
17	Fagersta (bruk i Västanfors s:n)	1913	2 607	2 984	**752**	749	3	53	699
	Kopparbergs län.								
18	Grängesberg (gruvsamh. i Grangärde s:n)	1313	4 011	4 031	**862**	832	30	129	733
19	Domnarvet m. m. (bruk i Stora Tuna s:n)	1912	[1] 10 901	10 901	**2 699**	2 623	76	773	1 926
	Gävleborgs län.								
20	Sandviken (bruk i Högbo s:n)	1913	7 824	6 686	**1 715**	1 676	39	117	1 598
21	Forsbacka (bruk i Valbo s:n)	1913	2 001	2 054	**536**	536	—	28	508
22	Mackmyra (bruk i Valbo s:n)	1913	1 067	1 053	**226**	221	5	96	130
	Västernorrlands län.								
23	Frånö (fabrikssamh. i Gudmundrå s:n)	1913	1 189	1 292	**272**	253	19	64	208
24	Svanö (sågverkssamh. i Gudmundrå s:n)	1913	705	723	**171**	170	1	8	163
	Västerbottens län.								
25	Holmsund (sågverkssamh. i Umeå landskommun)	1913	1 076	555	**110**	110	—	4	106
26	Robertsfors (bruk i Bygdeå s:n)	1913	1 460	1 440	**341**	331	10	53	288
	Norrbottens län.								
27	Rånbyn (by i Råneå s:n)	1913	1 095	546	**101**	85	16	69	32
28	Arb.-bostäderna vid Koskullskulle (Gällivare s:n)	1913	[1] 764	764	**153**	153	—	19	134
29	» » Malmberget (Gällivare s:n)	1913	[1] 3 073	3 073	**611**	610	1	57	554
30	» » Kiruna (Jukkasjärvi s:n)	1913	[1] 2 555	2 555	**570**	563	7	31	539
31	Samtliga orter	—	**66 645**	**65 297**	**15 835**	**15 445**	**390**	**2 664**	**13 171**

[1] Avser bostadsfolkmängden, då den kyrkoskrivna befolkningen inom området icke kunnat med säkerhet

över antalet invånare, lägenheter och rum.

siffror äro grundade på ett ofullständigt material.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
genheter i		Antal bostadslägenheter, som äro				Antal bostadslägenheter, som utgöras av								A n t a l			
arb.-givares arbetar-bostads-hus	övriga hus	ut-hyrda	av ägaren be-gag-nade	fritt upp-låtna	obe-satta	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	bo-nings-rum	kök	rum (och kök)	
—	709	573	57	25	22	23	36	—	2	366	176	31	43	1 173	671	**1 844**	1
170	1	—	1	170	—	19	2	1	—	129	10	5	5	203	168	**371**	2
543	764	869	275	75	43	269	36	5	2	765	130	27	28	1 402	1 261	**2 663**	3
122	126	151	32	54	5	46	4	—	—	151	25	7	9	288	244	**532**	4
90	51	60	10	55	7	7	42	—	—	54	20	6	3	185	99	**284**	5
173	—	57	—	97	17	40	4	1	—	107	9	4	6	206	168	**374**	6
10	114	37	59	14	1	10	1	1	—	50	26	16	7	219	122	**341**	7
355	1 162	948	367	154	10	160	93	3	—	759	281	101	82	2 266	1 422	**3 688**	8
176	52	27	17	182	—	30	12	1	—	136	37	2	8	278	216	**494**	9
234	2	—	1	282	—	26	29	—	2	98	70	4	4	310	206	**516**	10
183	—	—	—	182	—	—	55	1	—	119	3	2	2	217	127	**344**	11
120	262	140	165	64	—	34	3	—	14	107	133	59	19	710	372	**1 082**	12
296	110	350	24	25	1	116	1	—	—	218	44	14	7	402	405	**807**	13
223	57	187	12	77	—	65	4	—	—	148	31	20	8	339	276	**615**	14
385	11	275	9	108	—	117	6	2	—	228	24	4	11	377	388	**765**	15
—	215	68	140	2	—	—	—	—	—	50	142	8	10	425	215	**640**	16
690	62	574	43	126	6	306	61	5	—	292	46	17	22	680	686	**1 366**	17
541	321	577	70	185	—	106	22	11	—	586	51	26	30	1 057	822	**1 879**	18
974	1 725	1 496	832	182	113	471	52	4	—	1 442	417	132	105	3 452	2 637	**6 089**	19
1 173	542	1 232	133	311	—	448	41	1	—	969	141	33	43	1 793	1 676	**3 469**	20
528	8	464	—	72	—	147	12	4	—	338	19	8	8	494	520	**1 014**	21
112	114	97	67	57	—	15	4	—	—	182	29	14	27	417	222	**639**	22
51	221	146	77	30	—	57	2	—	—	135	37	9	13	393	270	**663**	23
171	—	76	—	94	—	57	4	—	—	93	12	1	3	154	166	**320**	24
110	—	—	—	110	—	51	—	—	—	49	4	2	4	83	110	**193**	25
208	133	79	39	213	—	86	5	1	—	165	43	13	18	418	335	**753**	26
—	101	13	72	—	—	5	—	—	—	32	21	13	14	258	102	**360**	27
143	10	124	—	28	1	38	4	—	—	90	13	4	4	157	149	**306**	28
611	—	486	—	124	—	89	6	3	—	438	44	7	23	684	602	**1 286**	29
569	1	470	—	87	6	131	75	2	—	311	24	3	17	572	493	**1 065**	30
8 961	**6 874**	**9 576**	**2 502**	**3 135**	**282**	**2 969**	**616**	**46**	**20**	**8 557**	**2 062**	**592**	**583**	**19 612**	**15 150**	**34 762**	31

utrönas. — [2] Delvis beläget i Gävleborgs län.

Tab. 15. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. De boende fördelade på olika slag av lägenheter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter	Antal boende i samtliga lägenheter	Därav i		Antal boende i bostadslägenheter, som äro			Antal boende i bostadslägenheter, som utgöras av							
		bostadslägenheter	blandade lägenheter	uthyrda	av ägaren begagnade	fritt upplåtna	1 kök utan rum	1 rum utan kök	2 o. fl. rum utan kök	1 o. fl. rum med del i kök	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök
Stockholms län.														
Västra Hagalund m. m.	2 863	2 737	126	2 402	224	111	68	98	—	3	1 476	768	118	206
Uppsala län.														
Gimo	713	713	—	—	4	709	49	2	4	—	545	46	34	33
Skutskär	5 177	4 985	192	3 456	1 280	249	767	48	15	2	3 277	599	113	164
Harnäs	998	975	23	635	139	201	119	3	—	—	641	132	44	36
Älvkarleby	521	495	26	240	29	226	19	154	—	—	223	74	15	10
Älvkarleö	626	605	21	268	—	337	74	—	1	—	460	23	27	20
Marma	527	447	80	142	257	48	21	2	—	—	195	116	76	37
Östergötlands län.														
Motala verkstad m. m.	5 478	5 340	138	3 501	1 386	453	337	155	5	—	2 931	1 086	419	407
Kronobergs län.														
Lessebo	925	914	11	96	76	742	57	19	1	—	609	173	7	48
Kosta	1 123	1 105	18	—	6	1 099	84	45	—	6	508	410	31	21
Kalmar län.														
Överum	579	572	7	—	—	572	—	83	1	—	463	14	6	5
Blekinge län.														
Olovström	1 680	1 621	59	593	819	209	58	4	—	50	455	607	323	124
Göteborgs och Bohus län.														
Krokslätt	1 626	1 607	19	1 379	122	106	211	—	—	—	1 051	232	79	34
Värmlands län.														
Persberg	1 026	1 012	14	727	45	240	151	4	—	—	588	133	91	45
Hagfors	1 738	1 694	44	1 240	48	406	404	6	2	—	1 089	118	17	58
Örebro län.														
Hagaby	1 040	1 005	35	280	718	7	—	—	—	—	193	707	50	55
Västmanlands län.														
Fagersta	2 984	2 960	24	2 373	195	392	912	94	4	—	1 524	216	78	132
Kopparbergs län.														
Grängesberg	4 031	3 898	133	2 545	304	1 049	235	47	308	—	2 775	246	126	161
Domnarvet m. m.	10 901	10 557	344	6 186	3 769	602	1 317	70	3	—	6 141	1 813	658	555
Gävleborgs län.														
Sandviken	6 686	6 502	184	4 936	588	978	1 084	60	1	—	4 317	704	157	179
Forsbacka	2 054	2 054	—	1 807	—	247	329	13	4	—	1 527	98	39	44
Mackmyra	1 053	1 044	9	482	320	242	53	6	—	—	650	119	71	145
Västernorrl. län.														
Frånö	1 292	1 121	171	613	400	108	187	2	—	—	606	207	42	77
Svanö	723	721	2	339	—	382	155	4	—	—	473	54	8	27
Västerbottens län.														
Holmsund	555	555	—	—	—	555	248	—	—	—	259	13	8	27
Robertsfors	1 440	1 406	34	272	199	935	237	6	1	—	767	222	83	90
Norrbottens län.														
Rånbyn	546	422	124	41	381	—	25	—	—	—	132	109	71	85
Koskullskulle	764	764	—	624	—	140	135	4	—	—	478	103	20	24
Malmberget	3 073	3 072	1	2 524	—	548	250	6	3	—	2 404	241	41	127
Kiruna	2 555	2 510	45	2 150	—	360	393	166	2	—	1 685	151	13	100
Samtliga orter	65 297	63 413	1 884	39 851	11 309	12 253	7 979	1 101	355	61	38 442	9 534	2 865	3 076

Tab. 16. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Antal barn samt inhyrande och inneboende, fördelade på olika slag av bostadslägenheter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal barn (under 15 år) i samtliga bostadslägenheter	Därav i					Antal inhyrande och inneboende i samtliga bostadslägenheter	Därav i				
		enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök
Stockholms län.												
Västra Hagalund m. m.	1 068	54	—	654	294	66	75	3	—	18	43	11
Uppsala län.												
Gimo, Skutskär, Harnäs, Älvkarleby, Älvkarleö, Marma	2 904	256	—	2 056	379	213	115	10	—	55	29	21
Östergötlands län.												
Motala verkstad m. m.	1 710	89	—	1 049	338	234	52	1	—	15	11	25
Kronobergs län.												
Lessebo, Kosta	823	44	3	477	262	37	34	2	—	23	8	1
Kalmar län.												
Överum	143	5	—	136	1	1	3	—	—	3	—	—
Blekinge län.												
Olovström	639	7	21	198	247	166	20	1	—	1	3	15
Göteborgs o. Bohus län.												
Krokslätt	545	38	—	399	79	29	82	23	—	50	7	2
Värmlands län.												
Persberg, Hagfors	974	148	—	690	80	56	39	10	—	20	6	3
Örebro län.												
Hagaby	455	—	—	85	331	39	15	—	—	3	3	9
Västmanlands län.												
Fagersta	1 189	310	—	743	79	57	23	2	—	18	3	—
Kopparbergs län.												
Grängesberg, Domnarvet m. m.	5 356	434	—	3 718	745	459	110	9	—	33	23	45
Gävleborgs län.												
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	3 486	416	—	2 584	328	158	20	2	—	11	3	4
Västernorrlands län.												
Frånö, Svanö	768	127	—	483	110	48	10	2	—	4	4	—
Västerbottens län.												
Holmsund, Robertsfors	793	190	—	403	120	80	15	8	—	5	—	2
Norrbottens län.												
Råbyn, Koskullskulle, Malmberget, Kiruna	3 113	306	—	2 329	303	175	46	18	—	11	7	10
Samtliga orter	**23 966**	**2 424**	**24**	**16 004**	**3 696**	**1 818**	**659**	**91**	**—**	**270**	**150**	**148**

Tab. 17. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. De begagnade bostadslägenheterna, fördelade efter antalet boende per lägenhet.

a) Samtliga lägenheter, b) smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal begagnade bostadslägenheter	Därav lägenheter med nedanstående antal boende										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
Stockholms län.												
Västra Hagalund m. m. a)	655	—	28	109	130	138	94	75	43	22	10	6
b)	*582*	—	*26*	*102*	*115*	*123*	*80*	*62*	*40*	*19*	*10*	*5*
Uppsala län.												
Gimo, Skutskär, Harnäs, Ivkarleby, Älvkarleö, Marma . . . . . a)	2 016	[1] 1	177	311	433	369	274	180	107	92	34	38
b)	*1 897*	—	*175*	*296*	*416*	*348*	*256*	*165*	*98*	*88*	*26*	*29*
Östergötlands län.												
Motala verkstad m. m. a)	1 469	—	216	290	311	232	156	111	71	34	30	18
b)	*1 289*	—	*208*	*266*	*269*	*206*	*133*	*92*	*50*	*27*	*25*	*13*
Kronobergs län.												
Lessebo, Kosta . . . . a)	459	—	53	61	73	68	69	44	36	28	13	14
b)	*441*	—	*52*	*61*	*70*	*66*	*67*	*42*	*32*	*25*	*13*	*13*
Kalmar län.												
Överum . . . . . a)	182	—	35	45	39	29	14	6	8	3	2	1
b)	*178*	—	*35*	*44*	*36*	*29*	*14*	*6*	*8*	*3*	*2*	*1*
Blekinge län.												
Olovström . . . . . a)	369	—	46	48	69	47	51	35	20	25	13	15
b)	*291*	—	*45*	*45*	*56*	*38*	*39*	*20*	*14*	*15*	*9*	*10*
Göteborgs o. Boh. län.												
Krokslätt . . . . . a)	399	—	62	80	50	50	49	40	28	18	14	8
b)	*378*	—	*61*	*79*	*49*	*47*	*43*	*36*	*27*	*16*	*12*	*8*
Värmlands län.												
Persberg, Hagfors . . . a)	668	—	71	104	115	122	93	78	48	20	7	10
b)	*625*	—	*71*	*100*	*103*	*114*	*89*	*74*	*43*	*18*	*6*	*7*
Örebro län.												
Hagaby . . . . . a)	210	—	1	14	40	48	45	26	17	11	5	3
b)	*192*	—	*1*	*14*	*38*	*47*	*40*	*22*	*15*	*7*	*5*	*3*
Västmanlands län.												
Fagersta . . . . . a)	743	—	76	136	149	123	87	80	37	17	21	17
b)	*704*	—	*76*	*134*	*143*	*116*	*82*	*71*	*34*	*13*	*19*	*16*
Kopparbergs län.												
Grängesberg, Domnarvet m. m. . . . . a)	3 342	—	264	514	619	602	488	354	207	120	83	91
b)	*3 057*	—	*262*	*489*	*577*	*547*	*442*	*313*	*183*	*102*	*64*	*78*
Gävleborgs län.												
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra . . . . . a)	2 433	—	318	360	486	404	315	236	143	95	43	33
b)	*2 300*	—	*315*	*347*	*464*	*379*	*289*	*215*	*132*	*89*	*40*	*30*
Västernorrlands län.												
Frånö, Svanö . . . . . a)	423	—	43	57	77	71	63	30	34	23	11	14
b)	*397*	—	*41*	*57*	*75*	*66*	*60*	*25*	*31*	*21*	*9*	*12*
Västerbottens län.												
Holmsund, Robertsfors a)	441	—	35	69	78	57	65	52	37	23	11	14
b)	*404*	—	*35*	*67*	*72*	*54*	*58*	*45*	*32*	*19*	*10*	*12*
Norrbottens län.												
Råhyn, Koskullskulle, Malmberget, Kiruna a)	1 404	—	102	142	204	240	233	159	128	80	54	62
b)	*1 319*	—	*101*	*133*	*192*	*232*	*221*	*145*	*118*	*75*	*49*	*53*
Samtliga orter a)	**15 213**	**1**	**1 527**	**2 340**	**2 873**	**2 600**	**2 096**	**1 506**	**964**	**611**	**351**	**344**
b)	***14 054***	—	***1 504***	***2 234***	***2 675***	***2 412***	***1 913***	***1 333***	***857***	***537***	***299***	***290***

[1] Lägenhet, som tillfälligtvis stod obegagnad.

Tab. 18. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Antal mindre bostadslägenheter med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och ortsgrupper	Antal mindre lägenheter med mer än 2 boende pr rum	Därav lägenheter					Antal boende i mindre lägenheter med mer än 2 boende pr rum	Därav i lägenheter				
		om 1 rum	om 2 rum	om 3 rum	om 4 rum	i arbetsgivares arbetarbostadshus		om 1 rum	om 2 rum	om 3 rum	om 4 rum	i arbetsgivares arbetarbostadshus
Stockholms län.												
Västra Hagalund m. m.	189	26	131	31	1	—	1 172	117	799	246	10	—
Uppsala län.												
Gimo, Skutskär, Harnäs, Älvkarleby, Älvkarleö, Marma	756	206	502	41	7	446	4 466	898	3 150	348	70	2 610
Östergötlands län.												
Motala verkstad m. m.	325	58	237	26	4	109	1 987	229	1 504	215	39	656
Kronobergs län.												
Lessebo, Kosta	182	31	116	34	1	171	1 174	123	757	279	15	1 113
Kalmar län.												
Överum	39	5	33	1	—	39	230	16	207	7	—	230
Blekinge län.												
Olovström	86	9	44	28	5	31	622	46	297	229	50	219
Göteborgs o. Boh. län.												
Krokslätt	140	20	109	10	1	106	895	73	731	82	9	667
Värmlands län.												
Persberg, Hagfors . . .	286	105	172	8	1	266	1 595	444	1 080	61	10	1 473
Örebro län.												
Hagaby	40	—	13	27	—	—	291	—	76	215	—	—
Västmanlands län.												
Fagersta	372	189	176	7	—	367	1 949	727	1 164	58	—	1 915
Kopparbergs län.												
Grängesberg, Domnarvet m. m.[1]	1 282	300	893	68	21	808	7 943	1 196	5 845	566	336	5 098
Gävleborgs län.												
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	956	260	653	40	3	762	5 495	995	4 126	343	31	4 504
Västernorrlands län.												
Frånö, Svanö	187	61	109	16	1	102	1 126	260	725	132	9	610
Västerbottens län.												
Holmsund, Robertsfors	213	90	109	13	1	165	1 256	409	732	104	11	1 000
Norrbottens län.												
Ånbyn, Koskullskulle, Malmberget, Kiruna .	788	182	558	43	5	758	4 846	733	3 686	380	47	3 080
Samtliga orter	**5 841**	**1 542**	**3 855**	**393**	**51**	**4 130**	**35 047**	**6 266**	**24 879**	**3 265**	**687**	**23 175**

[1] Här hava även medtagits 5 baracker om vardera 1 rum med tillsammans 25 boende, 5 om 2 rum med tillsammans 122 boende, 1 om 3 rum med 13 boende samt 4 om 4 rum med tillsammans 172 boende.

Tab. 19. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden inom olika slag av lägenheter.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal boende pr 100 rum i											
	samtliga		utbyrda lägenheter	av ägaren begagnade lägenheter	fritt upplåtna lägenheter	enkelkök, enkelrum m. m.	delkökslägenheter	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	arbetarbostäder	övriga bostäder
	bostadslägenheter	småhus-lägenheter										
Stockholms län.												
Västra Hagalund m. m.	162	189	165	124	209	291	100	208	152	79	200	111
Uppsala län.												
Gimo	192	208	—	133	193	239	—	211	153	112	207	111
Skutskär	203	217	228	177	115	280	67	219	158	98	222	135
Harnäs	195	213	219	160	165	254	—	215	176	103	221	141
Älvkarleby	205	229	185	116	263	360	—	223	130	69	249	154
Älvkarleö	185	211	216	—	166	203	—	225	96	76	228	106
Marma	153	177	180	149	117	209	—	195	149	110	185	125
Östergötlands län.												
Motala verkstad m. m.	152	173	171	118	151	191	—	194	129	91	189	108
Kronobergs län.												
Lessebo	188	201	175	152	194	175	—	224	156	92	205	116
Kosta	218	227	—	200	218	235	200	259	195	121	235	165
Kalmar län.												
Överum	177	185	—	—	177	147	—	195	156	55	190	133
Blekinge län.												
Olovström	158	174	178	159	118	168	192	213	152	128	160	154
Göteborgs o. Boh. län.												
Krokslätt	205	218	223	149	128	182	—	241	176	114	223	134
Värmlands län.												
Persberg	170	191	198	136	122	225	—	199	143	99	203	121
Hagfors	227	247	254	178	177	324	—	239	164	83	252	119
Örebro län.												
Hagaby	164	171	172	161	175	—	—	193	166	119	171	139
Västmanlands län.												
Fagersta	220	252	265	137	126	273	—	261	157	82	256	103
Kopparbergs län.												
Grängesberg	217	243	228	161	214	371	—	237	161	92	255	132
Domnarvet m. m.	189	209	230	155	130	279	—	222	149	110	215	128
Gävleborgs län.												
Sandviken	196	216	227	154	128	233	—	223	166	72	222	105
Forsbacka	203	219	227	—	113	207	—	226	172	73	225	101
Mackmyra	167	224	248	116	154	311	—	246	137	84	232	93
Västernorrlands län.												
Frånö	198	228	235	187	119	320	—	224	186	94	242	127
Svanö	225	242	285	—	190	261	—	254	150	95	251	119
Västerbottens län.												
Holmsund	288	323	—	—	288	486	—	264	108	109	361	132
Robertsfors	195	223	199	197	194	262	—	232	172	102	226	122
Norrbottens län.												
Ånbyn	157	202	100	167	—	500	—	206	173	114	197	152
Koskullskulle	251	278	286	—	163	331	—	269	264	98	284	137
Malmberget	239	262	276	—	149	256	—	274	183	97	273	134
Kiruna	245	268	279	—	141	274	—	271	219	87	278	136
Samtliga orter	**198**	**216**	**222**	**151**	**166**	**262**	**174**	**227**	**156**	**96**	**224**	**122**

Tab. 20. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hushåll.

Anm. Medievalstil i kol. 9—14 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hushåll	Antal dylika hushåll, som bo i småläggenheter (t. o. m. 2 rum och kök)	Därav					Antal boende pr 100 rum i lägenheter, som innehavas av mindre bemedl. hushåll	Därav				
			arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll		arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
			i arbetsgivares arbetarbostadshus	i övriga hus					i arbetsgivares arbetarbostadshus	i övriga hus			
Stockholms län.													
Västra Hagalund m. m.	613	579	—	434	44	42	59	181	—	201	122	142	149
Uppsala län.													
Gimo, Skutskär, Harnäs, Älvkarleby, Älvkarleö, Marma	1 954	1 852	801	732	92	59	168	206	234	207	130	171	152
Östergötlands län.													
Motala verkstad m. m.	1 383	1 278	239	616	74	89	260	163	222	179	125	136	108
Kronobergs län.													
Lessebo, Kosta	429	424	311	46	16	1	50	213	229	175	100	200	189
Kalmar län.													
Överum	178	167	121	—	—	—	46	184	190	—	—	—	160
Blekinge län.													
Olovström	356	289	91	121	19	45	13	162	178	152	141	177	139
Göteborgs o. Boh. län.													
Krokslätt	382	372	281	66	8	11	6	215	225	219	134	178	157
Värmlands län.													
Persberg, Hagfors	636	614	463	32	26	7	86	216	238	186	132	108	155
Örebro län.													
Hagaby	164	154	—	134	12	7	1	169	—	173	154	136	200
Västmanlands län.													
Fagersta	648	630	522	42	30	1	35	240	274	150	106	600	178
Kopparbergs län.													
Grängesberg, Domnarvet m. m.	3 133	2 963	1 215	1 155	178	194	221	207	275	186	144	146	143
Gävleborgs län.													
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	2 267	2 218	1 461	492	79	14	172	213	234	195	129	137	155
Västernorrlands län.													
Frånö, Svanö	401	390	194	143	18	14	21	227	254	237	146	185	117
Västerbottens län.													
Holmsund, Robertsfors	417	401	239	93	19	15	35	237	268	223	103	208	185
Norrbottens län.													
Ånbyn, Koskullskulle, Malmberget, Kiruna	1 336	1 298	1 096	17	119	40	26	255	277	197	171	184	177
Samtliga orter	**14 297**	**13 629**	**7 034**	**4 123**	**784**	**539**	**1 199**	**207**	**249**	**191**	**137**	**155**	**142**

Tab. 21. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade *hyresgäst*hushåll.

Anm. Medievalstil i kol. 9—14 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hyresgästhushåll	Antal dylika hushåll, *som bo* i smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök)	D ä r a v					Antal boende pr 100 rum i uthyrda lägenheter, som innehavas av mindre bemedlade hushåll	D ä r a v				
			arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll		arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll
			i arbetsgivares arbetarbostadshus	i övriga hus					i arbetsgivares arbetarbostadshus	i övriga hus			
Stockholms län.													
Västra Hagalund m. m.	536	510	—	383	43	34	50	182	—	202	123	141	161
Uppsala län.													
Gimo,[1] Skutskär, Harnäs, Älvkarleby, Älvkarleö, Marma . . .	1 155	1 150	543	460	53	41	53	225	243	221	136	230	180
Östergötlands län.													
Motala verkstad m. m.	901	876	225	426	56	57	112	180	224	196	118	146	107
Kronobergs län.													
Lessebo, Kosta[1] . . .	27	27	—	25	—	1	1	175	—	171	—	200	300
Kalmar län.													
Överum[1]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län.													
Olovström	139	131	74	41	9	6	1	179	190	152	174	189	400
Göteborgs o. Bohus län.													
Krokslätt	343	341	273	56	2	7	3	226	227	237	75	196	140
Värmlands län.													
Persberg, Hagfors . .	456	450	383	18	13	6	30	232	242	233	194	113	146
Örebro län.													
Hagaby	65	65	—	56	5	3	1	175	—	180	136	150	200
Västmanlands län.													
Fagersta	523	523	490	16	4	1	12	271	278	157	175	600	192
Kopparbergs län.													
Grängesberg, Domnarvet m. m.	1 988	1 979	1 084	655	101	39	100	232	272	193	167	166	153
Gävleborgs län.													
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	1 742	1 739	1 313	355	34	10	27	230	237	212	160	233	145
Västernorrlands län.													
Frånö, Svanö	220	218	113	90	5	6	4	253	277	246	236	115	200
Västerbottens län.													
Holmsund,[1] Robertsfors	77	77	—	68	—	8	1	216	—	227	—	150	300
Norrbottens län.													
Råbyn, Koskullskulle, Malmberget, Kiruna	1 081	1 076	1 039	5	20	3	9	277	282	210	155	200	134
Samtliga orter	**9 253**	**9 162**	**5 537**	**2 654**	**345**	**222**	**404**	**227**	**255**	**204**	**146**	**166**	**142**

[1] I Gimo, Kosta, Överum och Holmsund förekomma ej uthyrda lägenheter (se tab. 14, kol. 12).

Tab. 22. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade *egnahemsägar*hushåll.

Anm. Medievalstil i kol. 11—15 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	D ä r a v				Antal dylika hushåll, som innehava lägenheter om				Antal boende pr 100 rum i mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	D ä r a v			
		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll	enkelkök, enkelrum, 1 rum och kök m. m.	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök		arbetarhushåll	tjänstemannahushåll	näringsidkarhushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
Stockholms län.														
Västra Hagalund m. m.	53	30	4	10	9	21	24	6	2	150	172	113	143	110
Uppsala län.														
Gimo, Skutskär, Harnäs, Älvkarleby, Älvkarleö,[1] Marma . . .	373	265	9	39	60	196	126	34	17	171	187	147	133	139
Östergötlands län.														
Motala verkstad m. m.	337	180	15	55	87	134	126	55	22	129	148	117	129	92
Kronobergs län.														
Lessebo, Kosta	18	17	—	—	1	3	14	—	1	155	158	—	—	100
Kalmar län.														
Överum[1]	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län.														
Olovström	159	104	2	52	1	53	55	42	9	162	154	280	176	175
Göteborgs o. Bohus län.														
Krokslätt	21	10	2	6	3	4	10	6	1	163	166	163	159	167
Värmlands län.														
Persberg, Hagfors . . .	21	15	—	3	3	8	8	4	1	130	142	—	100	100
Örebro län.														
Hagaby	97	83	7	7	—	6	81	5	5	166	169	167	132	—
Västmanlands län.														
Fagersta	37	36	1	—	—	9	17	9	2	146	149	75	—	—
Kopparbergs län.														
Grängesberg, Domnarvet m. m.	842	523	20	207	92	406	291	104	41	163	180	153	144	120
Gävleborgs län.														
Sandviken, Forsbacka,[1] Mackmyra	178	147	1	19	11	70	72	23	13	157	171	150	115	91
Västernorrlands län.														
Frånö, Svanö[1]	70	49	2	10	9	40	27	2	1	211	227	250	237	86
Västerbottens län.														
Holmsund,[1] Robertsfors	35	25	1	8	1	23	10	2	—	216	215	150	260	33
Norrbottens län.														
Råbyn, Koskullskulle,[1] Malmberget,[1] Kiruna[1]	68	11	—	55	2	32	17	11	8	182	192	—	184	83
Samtliga orter	**2 309**	**1 495**	**64**	**471**	**279**	**1 005**	**878**	**303**	**123**	**160**	**174**	**145**	**150**	**112**

[1] I Älvkarleö, Överum, Forsbacka, Svanö, Holmsund, Koskullskulle, Malmberget och Kiruna förekomma ej egnahemslägenheter (se tab. 14, kol. 13).

Tab. 23. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hushåll i *fritt upplåtna* lägenheter.

Anm. Medievalstil i kol. 8—12 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hushåll i fritt upplåtna lägenheter	Antal dylika hushåll, som bo i smålägenheter (t. o. m. 2 rum o. kök)	Därav				Antal boende pr 100 rum i fritt upplåtna lägenheter, som innehavas av mindre bemedlade hushåll	Därav			
			arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll		arbetarhushåll		tjänstemannahushåll	pensionärs- och understödstagarhushåll
			i arbetsgivares arbetarbostadshus	i övriga hus				i arbetsgivares arbetarbostadshus	i övriga hus		
Stockholms län.											
Västra Hagalund m. m.	24	24	—	22	—	2	235	—	251	—	100
Uppsala län.											
Gimo, Skutskär, Harnäs, Älvkarleby, Älvkarleö, Marma . . .	426	380	258	28	33	61	201	220	240	118	151
Östergötlands län.											
Motala verkstad m. m.	145	142	14	39	10	79	172	172	192	182	151
Kronobergs län.											
Lessebo, Kosta	384	380	311	5	16	48	220	229	273	100	191
Kalmar län.											
Överum	178	167	121	—	—	46	184	190	—	—	160
Blekinge län.											
Olovström	58	50	17	13	8	12	119	127	125	104	125
Göteb. o. Boh. län.											
Krokslätt	18	17	8	3	6	—	156	175	163	135	—
Värmlands län.											
Persberg, Hagfors . . .	159	148	80	1	13	54	184	218	200	70	164
Örebro län.											
Hagaby	2	2	—	2	—	—	175	—	175	—	—
Västmanlands län.											
Fagersta	88	81	32	—	26	23	152	208	—	100	172
Kopparbergs län.											
Grängesberg, Domnarvet m. m.	303	287	131	51	65	40	221	299	193	106	190
Gävleborgs län.											
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	347	337	148	8	45	136	177	205	200	110	169
Västernorrlands län.											
Frånö, Svanö	111	105	81	5	11	8	193	224	220	103	124
Västerbottens län.											
Holmsund, Robertsfors	305	291	239	—	19	33	244	268	—	100	192
Norrbottens län.											
Rånbyn,[1] Koskullskulle, Malmberget, Kiruna .	187	173	57	1	99	16	190	206	200	174	259
Samtliga orter	**2 735**	**2 584**	**1 497**	**178**	**351**	**558**	**200**	**230**	**204**	**126**	**169**

[1]] Rånbyn förekomma ej fritt upplåtna lägenheter (se tab. 14, kol. 14).

Tab. 24. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Årlig medelhyra per lägenhet, rum och person.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande lägenhetskategori är sparsamt företrädd bland ortens hyreslägenheter och av ringa betydelse för bostadsförhållandena därstädes.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter	Medelhyra pr år i kronor för samtliga uthyrda bostadslägenheter om					Medelhyra pr år i kronor för bostadslägenheter i arbetsgivares arbetarbostadshus					Årlig medelhyra i kronor			
											pr rum		pr person	
	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	samtliga	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	samtliga	för samtliga bostadslägenheter	för bostadslägenheter i arbetsgivares arbetarbostadshus	för samtliga bostadslägenheter	för bostadslägenheter i arbetsgivares arbetarbostadshus
Stockholms län.														
Västra Hagalund m. m.	136	221	343	621	**286**	—	—	—	—	—	113	—	68	—
Uppsala län.														
Gimo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skutskär	50	97	147	206	**85**	48	95	139	264	**82**	49	47	21	20
Harnäs	52	99	140	100	**94**	48	93	113	—	**86**	49	46	22	18
Älvkarleby	70	98	198	450	**139**	—	—	—	—	—	64	—	35	—
Älvkarleö	68	100	—	600	**115**	68	100	—	600	**115**	53	53	25	25
Marma	44	94	203	312	**122**	—	—	—	—	—	57	—	32	—
Östergötlands län.														
Motala verkstad m. m.	44	75	137	280	**92**	31	66	92	265	**76**	43	35	25	18
Kronobergs län.														
Lessebo	54	104	109	—	**96**	—	—	—	—	—	47	—	27	—
Kosta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar län.														
Överum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län.														
Olovström	45	85	96	105	**83**	35	85	101	120	**89**	35	36	20	19
Göteb. o. Bohus län.														
Krokslätt	61	123	207	296	**111**	59	112	186	180	**96**	63	57	28	25
Värmlands län.														
Persberg	33	88	101	182	**81**	33	80	98	174	**74**	41	38	21	19
Hagfors	47	89	120	—	**79**	47	89	120	—	**79**	45	44	18	18
Örebro län.														
Hagaby	—	174	238	—	**199**	—	—	—	—	—	83	—	48	—
Västmanlands län.														
Fagersta	64	126	121	[1] 2000	**96**	64	126	130	[1] 2000	**96**	62	62	23	23
Kopparbergs län.														
Grängesberg	70	76	198	298	**83**	24	52	143	217	**56**	43	27	19	11
Domnarvet m. m.	49	95	146	275	**87**	48	96	141	181	**84**	48	48	21	18
Gävleborgs län.														
Sandviken	71	128	196	400	**116**	64	124	199	128	**114**	66	62	29	26
Forsbacka	64	106	164	—	**94**	64	106	164	—	**94**	55	55	24	24
Mackmyra	44	82	106	120	**81**	43	81	85	120	**80**	40	40	16	15
Västernorrlands län.														
Frånö	46	82	98	547	**80**	42	78	102	—	**73**	45	39	19	15
Svanö	61	101	—	—	**84**	61	101	—	—	**84**	53	53	19	19
Västerbottens län.														
Holmsund	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Robertsfors	86	116	174	475	**114**	—	—	—	600	**600**	66	67	33	150
Norrbottens län.														
Rånbyn	60	89	191	350	**196**	—	—	—	—	—	62	—	62	—
Koskullskulle	24	48	48	—	**41**	24	48	48	—	**41**	23	23	8	8
Malmberget	27	49	65	650	**48**	27	49	65	650	**48**	26	26	9	9
Kiruna	81	144	228	360	**121**	81	144	228	360	**121**	74	74	26	26
Samtliga orter	**59**	**104**	**186**	**403**	**105**	**56**	**95**	**129**	**282**	**87**	**56**	**49**	**25**	**20**

[1] En lägenhet om 34 rum och kök.

Tab. 25. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. De uthyrda lägenheterna, fördelade efter lägenhetskategorier och hyresbelopp.

Anm. Medievalstil i kol. 13 anger, att i frågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostads-lägen-heter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medel-hyra i kronor pr lä-genhet
		under 50	50–99	100–149	150–199	200–249	250–299	300–399	400–499	500–999	1 000 o. där-över	
Stockholms län.												
Västra Hagalund m. m.	573	—	9	40	88	154	96	77	56	44	9	286
därav enkelkök, enkelrum m. m.	51	—	7	27	16	1	—	—	—	—	—	184
delkökslägenheter . . .	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	200
1 rum och kök . . .	321	—	2	12	68	137	82	20	—	—	—	221
2 » » » . . .	138	—	—	1	4	15	14	51	50	3	—	348
3 o. fl. » » » . . .	62	—	—	—	—	—	—	6	6	41	9	621
Uppsala län.												
Gimo, Skutskär, Harnäs, Älvkarle-by, Älvkarleö, Marma	1 174	57	766	295	31	15	1	7	—	1	1	92
därav enkelkök, enkelrum m. m.	314	51	260	3	—	—	—	—	—	—	—	52
delkökslägenheter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök . . .	791	6	504	265	15	1	—	—	—	—	—	98
2 » » » . . .	55	—	1	26	16	11	—	1	—	—	—	166
3 o. fl. » » » . . .	14	—	1	1	—	3	1	6	—	1	1	355
Östergötlands län.												
Motala verkstad m. m.	948	134	556	135	56	23	13	21	9	1	—	92
därav enkelkök, enkelrum m. m.	156	113	40	1	1	—	—	—	1	—	—	44
delkökslägenheter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök . . .	594	21	488	81	4	—	—	—	—	—	—	75
2 » » » . . .	139	—	26	48	47	17	1	—	—	—	—	137
3 o. fl. » » » . . .	59	—	2	5	4	6	12	21	8	1	—	280
Kronobergs län.												
Lessebo, Kosta	27	3	9	15	—	—	—	—	—	—	—	96
därav enkelkök, enkelrum m. m.	5	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	54
delkökslägenheter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök . . .	16	—	6	10	—	—	—	—	—	—	—	104
2 » » » . . .	6	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	109
3 o. fl. » » » . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar län.												
Överum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län.												
Olovström	140	27	80	33	—	—	—	—	—	—	—	83
därav enkelkök, enkelrum m. m.	23	18	5	—	—	—	—	—	—	—	—	44
delkökslägenheter . . .	5	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	48
1 rum och kök . . .	44	2	41	1	—	—	—	—	—	—	—	85
2 » » » . . .	60	4	30	26	—	—	—	—	—	—	—	96
3 o. fl. » » » . . .	8	1	1	6	—	—	—	—	—	—	—	105
Göteborgs och Bohus län.												
Krokslätt	350	32	140	115	38	18	1	4	2	—	—	111
därav enkelkök, enkelrum m. m.	116	32	83	1	—	—	—	—	—	—	—	61
delkökslägenheter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök . . .	207	—	56	112	31	8	—	—	—	—	—	128
2 » » » . . .	21	—	—	2	7	10	—	2	—	—	—	207
3 o. fl. » » » . . .	6	—	1	—	—	—	1	2	2	—	—	296
Värmlands län.												
Persberg, Hagfors	462	62	350	30	16	1	1	2	—	—	—	80
därav enkelkök, enkelrum m. m.	114	52	62	—	—	—	—	—	—	—	—	42
delkökslägenheter . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök . . .	313	10	281	8	13	1	—	—	—	—	—	89
2 » » » . . .	26	—	6	19	1	—	—	—	—	—	—	109
3 o. fl. » » » . . .	9	—	1	3	2	—	1	2	—	—	—	182

TAB. 25 (forts.). DE UTHYRDA LÄGENHETERNA FÖRDELADE EFTER LÄGENHETSKATEGORIER OCH HYRESBELOPP.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter och lägenhetskategorier	Antal uthyrda bostadslägenheter	Därav lägenheter med en årlig hyra i kronor av										Medelhyra i kronor pr lägenhet
		under 50	50–99	100–149	150–199	200–249	250–299	300–399	400–499	500–999	1 000 o. däröver	
Örebro län.												
Hagaby	68	—	—	1	39	13	15	—	—	—	—	199
därav enkelkök, enkelrum m. m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	41	—	—	1	38	2	—	—	—	—	—	174
2 » » »	27	—	—	—	1	11	15	—	—	—	—	238
3 o. fl. » » »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västmanlands län.												
Fagersta	574	87	253	152	81	—	—	—	—	—	1	96
därav enkelkök, enkelrum m. m.	304	86	218	—	—	—	—	—	—	—	—	64
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	252	—	33	141	78	—	—	—	—	—	—	126
2 » » »	17	1	2	11	3	—	—	—	—	—	—	121
3 o. fl. » » »	[1] 1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2 000
Kopparbergs län.												
Grängesberg, Domnarvet m. m.	2 073	728	942	228	132	21	7	9	4	2	—	86
därav enkelkök, enkelrum m. m.	521	399	120	1	—	—	—	1	—	—	—	52
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	1 404	325	803	170	103	2	1	—	—	—	—	89
2 » » »	125	4	17	54	25	17	5	2	1	—	—	154
3 o. fl. » » »	23	—	2	3	4	2	1	6	3	2	—	284
Gävleborgs län.												
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	1 793	113	577	953	118	21	—	2	7	2	—	108
därav enkelkök, enkelrum m. m.	499	111	384	4	—	—	—	—	—	—	—	68
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	1 236	2	190	938	103	3	—	—	—	—	—	119
2 » » »	47	—	3	9	15	18	—	1	1	—	—	179
3 o. fl. » » »	11	—	—	2	—	—	—	1	6	2	—	374
Västernorrlands län.												
Frånö, Svanö	222	32	121	66	—	1	—	—	—	2	—	81
därav enkelkök, enkelrum m. m.	82	28	54	—	—	—	—	—	—	—	—	52
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	133	4	66	63	—	—	—	—	—	—	—	88
2 » » »	4	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	98
3 o. fl. » » »	3	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	547
Västerbottens län.												
Holmsund, Robertsfors	79	—	41	30	6	—	—	1	—	1	—	114
därav enkelkök, enkelrum m. m.	36	—	32	4	—	—	—	—	—	—	—	86
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	37	—	9	26	2	—	—	—	—	—	—	116
2 » » »	4	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	174
3 o. fl. » » »	2	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	475
Norrbottens län.												
Ånbyn, Koskullskulle, Malmberget, Kiruna	1 093	605	177	296	2	4	3	2	2	2	—	80
därav enkelkök, enkelrum m. m.	292	120	165	7	—	—	—	—	—	—	—	60
delkökslägenheter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 rum och kök	771	477	4	287	2	1	—	—	—	—	—	84
2 » » »	23	8	8	2	—	3	2	—	—	—	—	104
3 o. fl. » » »	7	—	—	—	—	—	1	2	2	2	—	437
Samtliga orter	**9 576**	**1 880**	**4 021**	**2 389**	**607**	**271**	**137**	**125**	**80**	**55**	**11**	**105**
därav enkelkök, enkelrum m. m.	**2 513**	**1 013**	**1 432**	**48**	**17**	**1**	—	**1**	**1**	—	—	**59**
delkökslägenheter	**6**	**2**	**3**	—	—	**1**	—	—	—	—	—	73
1 rum och kök	**6 160**	**847**	**2 483**	**2 115**	**457**	**155**	**83**	**20**	—	—	—	**104**
2 » » »	**692**	**17**	**95**	**206**	**123**	**102**	**37**	**57**	**52**	**3**	—	**186**
3 o. fl. » » »	**205**	**1**	**8**	**20**	**10**	**12**	**17**	**47**	**27**	**52**	**11**	**403**

[1] En lägenhet om 34 rum och kök.

Tab. 26. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Relativ hyra för olika inkomstklasser av hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande),

a) om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst,
b) om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Orter och ortsgrupper	Antal hushåll	Hyresprocent i genomsnitt för hushåll, vilkas föreståndare taxerats till en inkomst i kronor av												Hyresprocent för samtliga hushåll
		under 800	800–999	1 000–1 199	1 200–1 399	1 400–1 599	1 600–1 799	1 800–1 999	2 000–2 499	2 500–2 999	3 000–3 999	4 000–9 999	10 000 och däröver	
Stockholms län.														
Västra Hagalund m. m.	303 a	33·1	30·5	24·1	21·8	16·9	14·1	15·5	14·9	20·1	17·4	13·8	—	20·2
	303 b	*33·1*	*27·7*	*22·5*	*21·3*	*15·9*	*13·6*	*15·5*	*14·0*	20·1	16·0	13·2	—	*19·2*
Uppsala län.														
Gimo, Skutskär, Harnäs, Älvkarleby, Älvkarleö, Marma	896 a	12·7	9·6	8·6	8·0	6·6	6·4	7·5	5·8	5·8	4·5	9·1	7·4	8·4
	896 b	*12·6*	*9·3*	*8·5*	*8·0*	*6·5*	*6·4*	7·5	5·8	5·8	4·5	9·1	7·4	*8·3*
Östergötlands län.														
Motala verkstad m. m.	631 a	12·4	10·0	7·5	6·6	8·4	9·0	8·2	10·0	9·1	10·8	5·2	—	8·9
	631 b	*11·5*	*9·6*	*7·1*	*6·2*	*7·5*	*9·0*	*7·9*	*9·8*	9·1	10·8	*5·2*	—	*8·5*
Kronobergs län.														
Lessebo, Kosta	23 a	16·4	11·8	10·2	8·2	—	—	—	—	—	—	—	—	11·7
	23 b	10·7	11·8	9·0	8·2	—	—	—	—	—	—	—	—	*10·6*
Kalmar län.														
Överum	— a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	— b	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län.														
Olovström	70 a	12·3	8·4	8·7	7·4	5·9	6·2	6·4	5·4	—	—	—	—	7·6
	70 b	12·3	*8·4*	*8·7*	*7·4*	*5·9*	6·2	6·4	5·4	—	—	—	—	*7·6*
Göteborgs o. Bohus län.														
Krokslätt	69 a	20·5	14·8	12·8	10·3	7·2	—	16·0	11·2	7·8	—	—	—	13·2
	69 b	*17·1*	*13·8*	*12·3*	10·2	7·2	—	16·0	11·2	7·8	—	—	—	*12·6*
Värmlands län.														
Persberg, Hagfors	384 a	11·1	9·9	8·4	6·9	6·6	—	6·8	7·0	8·6	—	—	—	8·6
	384 b	*9·6*	*9·1*	*7·9*	*6·6*	*6·2*	—	6·8	7·0	5·8	—	—	—	*7·9*
Örebro län.														
Hagaby	39 a	35·9	20·1	16·2	14·5	12·6	—	10·4	10·0	8·5	6·7	—	—	13·8
	39 b	35·9	20·1	16·2	*14·5*	12·6	—	10·4	10·0	8·5	6·7	—	—	*13·8*
Västmanlands län.														
Fagersta	516 a	11·8	7·9	6·9	6·7	6·8	6·2	5·9	5·5	4·6	—	—	5·2	6·5
	516 b	*11·3*	*7·1*	*6·4*	*6·3*	*6·6*	*5·9*	*5·6*	*5·1*	4·4	—	—	2·2	*5·8*
Kopparbergs län.														
Grängesberg, Domnarvet m. m.	1 609 a	12·3	9·2	7·6	6·3	5·8	5·2	5·0	5·1	5·1	4·7	10·7	—	6·5
	1 609 b	*10·9*	*7·9*	*6·7*	*5·7*	*5·3*	*4·9*	*4·7*	*4·7*	*4·6*	4·7	10·7	—	*5·9*
Gävleborgs län.														
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	1 461 a	12·3	11·1	9·7	8·9	8·0	7·2	6·5	7·2	10·1	10·8	11·7	—	8·5
	1 461 b	*9·1*	*10·7*	*9·0*	*8·6*	*7·7*	*7·1*	*6·4*	*7·0*	9·1	10·8	11·7	—	*8·1*
Västernorrlands län.														
Frånö, Svanö	153 a	9·6	7·9	7·9	6·2	6·3	5·7	5·3	5·0	—	16·2	—	—	6·9
	153 b	7·2	*7·6*	*7·2*	*5·8*	*5·6*	5·7	5·3	2·9	—	16·2	—	—	*6·3*
Västerbottens län.														
Holmsund, Robertsfors	49 a	13·8	13·7	10·9	9·2	10·4	—	—	—	—	—	9·5	—	11·1
	49 b	*13·3*	*13·7*	*10·9*	9·2	10·4	—	—	—	—	—	9·5	—	*11·1*
Norrbottens län.														
Råbyn, Koskullskulle, Malmberget, Kiruna	999 a	18·8	13·0	9·3	7·1	5·4	4·1	3·4	2·9	2·9	2·4	7·0	—	5·2
	999 b	*18·8*	*12·3*	*8·9*	*6·6*	*4·9*	*3·7*	*3·1*	*2·7*	*2·7*	2·3	7·0	—	*4·7*
Samtliga orter	7 202 a	18·8	11·6	9·1	7·8	6·9	6·2	5·5	5·3	7·0	8·2	9·1	5·7	7·9
	7 202 b	*12·5*	*10·9*	*8·6*	*7·4*	*6·5*	*5·9*	*5·2*	*5·0*	*6·6*	*8·0*	*9·0*	2·8	*7·4*

Tab. 27. Vissa tättbebyggda orter å landsbygden. Relativ hyra för olika socialgrupper av mindre bemedlade hushåll (med känd inkomst och utan andrahandshyrande),

a) om hänsyn tages endast till lägenhetsinnehavarens inkomst,
b) om familjemedlemmarnas inkomster tilläggas.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Orter och ortsgrupper	Antal mindre bemedlade hyresgästhushåll	Hyresprocent i genomsnitt för samtliga hushåll		D ä r a v f ö r									
				arbetarhushåll				tjänstemannahushåll		näringsidkarhushåll		pensionärs- och understödstagarhushåll	
				i arbetsgivares arbetarbostadshus		i övriga hus							
		a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Stockholms län.													
Västra Hagalund m. m.	290	21·3	20·2	—	—	20·0	19·3	23·2	21·6	32·3	26·2	18·5	18·5
Uppsala län.													
Gimo, Skutskär, Harnäs, Älvkarleby, Älvkarleö, Marma	882	8·5	8·4	7·6	7·6	8·8	8·6	11·8	11·6	21·4	17·4	9·4	9·4
Östergötlands län.													
Motala verkstad m. m.	595	9·2	8·7	6·2	5·9	9·8	9·8	11·0	10·1	19·5	18·5	14·9	14·3
Kronobergs län.													
Lessebo, Kosta	23	11·7	10·8	—	—	11·6	10·2	—	—	12·8	12·8	—	—
Kalmar län.													
Överum	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge län.													
Olovström	69	7·6	7·6	7·5	7·5	6·2	6·2	11·9	11·9	—	—	—	—
Göteb. o. Bohus län.													
Krokslätt	62	14·5	13·6	13·2	12·3	17·7	16·9	—	—	16·6	16·6	—	—
Värmlands län.													
Persberg, Hagfors . .	378	8·6	8·0	8·2	7·5	10·9	10·5	11·7	11·7	28·4	28·4	9·2	9·2
Örebro län.													
Hagaby	36	15·3	15·3	—	—	15·3	15·3	15·0	15·0	17·4	17·4	—	—
Västmanlands län.													
Fagersta	465	6·8	6·4	6·8	6·4	5·8	5·2	9·9	9·9	2·9	2·9	10·4	10·4
Kopparbergs län.													
Grängesberg, Domnarvet m. m.	1 529	6·7	6·0	5·2	4·6	9·2	8·9	12·3	11·5	15·5	15·5	10·6	9·4
Gävleborgs län.													
Sandviken, Forsbacka, Mackmyra	1 412	8·5	8·1	8·2	7·9	9·5	9·4	10·5	10·0	12·1	11·9	10·3	10·3
Västernorrlands län.													
Frånö, Svanö	151	6·7	6·2	6·4	5·8	7·0	6·7	12·4	10·3	—	—	—	—
Västerbottens län.													
Holmsund, Robertsfors	47	11·5	11·5	—	—	11·1	11·1	—	—	15·1	15·1	—	—
Norrbottens län.													
Ränbyn, Koskullskulle, Malmberget, Kiruna .	987	5·2	4·8	5·1	4·7	7·0	7·0	7·0	7·0	11·7	11·7	16·0	16·0
Samtliga orter	6 926	8·0	7·5	6·6	6·1	11·0	10·7	12·7	12·1	21·7	19·6	13·5	12·9

Tab. 28. Landsbygden. Översikt över

Anm. Medievalstil i kol. 4 anger, att ifrågavarande

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Orter	År för bostadsräkningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt kyrkoskrivningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt bostadsräkningen [1]	Hela antalet bostäder	Antal bostäder i: enfamiljshus	Antal bostäder i: flerfamiljshus	Antal bostäder i som ut-: 1 kök utan rum	Antal bostäder i som ut-: 1 rum och kök
	Stockholms län.								
1	Östuna	1913	719	676	**179**	98	81	2	63
2	Knutby	1913	1 616	1 550	**376**	236	140	13	106
3	Väddö	1913	3 695	3 310	**947**	862	85	12	292
4	Solna* †	1913	3 192	2 766	**634**	127	507	1	23
	Uppsala län.								
5	Övergran	1913	1 076	786	**190**	137	53	1	82
6	Rasbo	1913	1 759	1 423	**338**	233	105	7	103
7	Älvkarleby †	1912	2 495	2 413	**505**	397	108	20	221
8	Skäfthammar †	1913	565	535	**146**	49	97	4	14
	Södermanlands län.								
9	Björkvik	1912	3 483	3 426	**772**	501	271	59	238
10	Frustuna*	1913	1 480	1 434	**338**	211	127	16	92
11	Stora Malm*	1913	3 038	2 896	**682**	346	336	26	196
12	Vadsbro	1913	974	962	**235**	82	153	3	39
	Östergötlands län.								
13	Rystad	1913	1 264	1 218	**289**	194	95	11	100
14	Åtvid*	1913	2 073	1 987	**527**	231	296	9	110
15	Östra Eneby*	1913	3 802	2 160	**384**	129	255	1	55
16	Kimstad	1913	1 644	1 558	**399**	182	217	5	89
17	Motala landskommun †	1913	3 993	3 391	**847**	378	469	10	166
	Jönköpings län.								
18	Nässjö landskommun*	1913	1 226	1 298	**265**	143	122	—	45
19	Gränna landskommun	1913	2 567	2 231	**496**	436	60	1	235
20	Värnamo	1913	4 484	4 351	**996**	572	424	3	157
21	Reftele	1913	1 939	1 851	**409**	331	78	5	98
	Kronobergs län.								
22	Hovmantorp †	1913	2 702	2 525	**600**	253	347	4	68
23	Uråsa	1912	709	660	**140**	128	12	—	46
24	Ekeberga †	1913	1 271	1 137	**251**	142	109	—	36
25	Gårdsby	1913	1 268	1 214	**287**	241	46	—	66
26	Ljungby*	1913	1 862	1 822	**428**	268	160	1	28
	Kalmar län.								
27	Lofta †	1913	2 324	2 281	**526**	303	223	1	124
28	Misterhult	1913	5 304	5 107	**1 180**	837	343	18	242
29	Mönsterås	1913	3 247	1 937	**416**	331	85	5	34
30	Vissefjärda	1913	5 538	4 755	**1 022**	852	170	2	204
31	Algutsrum	1913	780	745	**207**	203	4	8	74
	Gottlands län.								
32	Roma	1913	691	581	**136**	101	35	—	14
33	Björke	1913	366	385	**80**	45	35	—	1
34	Västkinde	1913	775	723	**173**	143	30	1	30
35	Klinte	1913	1 223	952	**244**	205	39	1	12
36	Hemse*	1913	438	344	**72**	68	4	1	3

* Med undantag av inom kommunen belägna municipalsamhällen m. m., vilka redovisats i tab. 1—13. — [1] Anstaltsbefolkningen inberäknad.

antalet invånare, bostäder och rum.

folkmängdssiffra är grundad på ett ofullständigt material.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
enfamiljshus, göras av		Antal bostäder i flerfamiljshus med nedanstående antal rum				Antal bostäder i				Antal			
2 rum och kök	3 och flera rum och kök	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 och flera rum och kök	eget hus på egen grund	eget hus på annans mark	annans hus, upplåtet mot avgäld	annans hus, fritt upplåtet	boningsrum	kök	rum (och kök)	
17	16	26	45	6	4	6	6	52	115	284	172	**456**	1
60	57	44	76	10	10	62	13	123	178	627	372	**999**	2
201	357	21	25	21	18	645	125	97	80	2 524	940	**3 464**	3
34	69	53	203	136	115	27	39	416	152	1 577	602	**2 179**	4
17	37	5	39	6	3	30	5	56	99	395	186	**581**	5
32	91	19	69	9	8	62	21	100	155	748	338	**1 086**	6
98	58	23	58	18	9	137	220	124	24	808	501	**1 309**	7
18	13	50	34	9	4	13	3	24	106	173	145	**318**	8
94	110	40	177	41	13	97	22	286	367	1 329	768	**2 097**	9
38	65	22	79	20	6	99	12	83	144	672	334	**1 006**	10
76	48	105	203	20	8	15	10	279	378	949	667	**1 616**	11
17	23	35	90	18	10	23	4	57	151	464	205	**669**	12
33	50	22	45	13	15	89	35	71	94	553	279	**832**	13
54	58	154	92	27	23	46	57	237	187	727	494	**1 221**	14
27	46	37	184	22	12	46	11	187	140	641	371	**1 012**	15
30	58	28	133	35	21	56	28	148	167	817	386	**1 203**	16
107	95	84	243	100	42	176	173	359	139	1 472	818	**2 290**	17
40	58	2	57	50	13	139	18	99	9	565	263	**828**	18
121	79	5	39	8	8	215	67	115	99	906	492	**1 398**	19
200	212	23	133	191	77	437	49	362	148	2 302	976	**3 278**	20
105	123	7	21	30	20	246	25	95	33	987	405	**1 392**	21
75	106	38	139	112	58	157	88	176	179	1 289	553	**1 842**	22
35	47	3	8	1	—	85	27	6	22	322	137	**459**	23
38	68	14	33	40	22	65	43	69	74	598	240	**833**	24
98	77	11	16	12	7	137	35	72	43	693	275	**968**	25
124	115	11	30	62	57	245	35	123	25	1 120	416	**1 536**	26
65	113	31	138	37	17	95	83	144	204	1 048	512	**1 560**	27
257	320	48	153	113	29	298	74	627	181	2 595	1 117	**3 712**	28
164	128	6	25	40	14	225	57	66	68	1 086	410	**1 496**	29
291	355	6	45	76	43	738	57	116	111	2 594	1 011	**3 605**	30
67	54	2	—	1	1	137	47	6	17	474	205	**679**	31
41	46	4	17	10	4	84	7	23	22	378	130	**508**	32
12	32	4	7	18	6	29	5	22	24	280	77	**357**	33
78	34	7	18	2	3	102	17	13	41	355	170	**525**	34
72	120	2	12	15	10	142	47	20	35	808	242	**1 050**	35
24	40	—	4	—	—	63	2	1	6	220	72	**292**	36

— † Med undantag av vissa inom kommunen befintliga tättbebyggda orter, vilka redovisats i tab. 14—27.

TAB. 28 (forts.) LANDSBYGDEN. ÖVERSIKT ÖVER

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Orter	År för bostadsräkningen	Folkmängd vid denna tidpunkt		Hela antalet bostäder	Antal bostäder i		Antal bostäder i som ut-	
			enligt kyrkoskrivningen	enligt bostadsräkningen[1]		enfamiljshus	flerfamiljshus	1 kök utan rum	1 rum och kök
	Blekinge län.								
1	Ramdala	1913	2 854	2 707	577	511	66	9	67
2	Hasslö-Aspö	1913	2 283	2 156	412	412	—	1	290
3	Asarum	1913	9 358	8 080	1 750	1 299	451	2	190
4	Jämshög†	1913	3 986	3 766	856	767	89	14	352
	Kristianstads län.								
5	Gråmanstorp*	1913	1 255	1 126	253	139	114	—	5
6	Strövelstorp	1913	2 025	1 646	361	261	100	—	6
7	Vinslöv*	1913	2 418	2 197	539	448	91	5	71
8	Södra Mellby*	1913	1 232	1 125	311	273	38	3	23
9	Vitaby*	1913	1 069	985	243	183	60	1	31
10	Östra Tommarp	1913	1 351	1 333	348	251	97	—	14
	Malmöhus län.								
11	Svedala*	1913	3 060	2 888	784	532	252	4	54
12	Ottarp	1913	1 499	1 398	362	271	91	1	8
13	Norra Svalöv	1913	1 758	1 683	396	148	248	1	9
14	Igelösa och Västra Odarslöv	1913	814	708	182	113	69	1	13
15	Burlöv*	1913	1 953	1 453	338	162	176	—	5
	Hallands län.								
16	Växtorp	1913	2 219	2 185	555	427	128	—	24
17	Slättåkra*	1913	1 601	1 550	329	298	31	1	42
18	Enslöv*	1913	2 525	1 751	383	323	60	2	27
19	Ås	1913	1 208	1 176	253	242	11	2	18
	Göteborgs och Bohus län.								
20	Fässberg*†	1913	2 295	2 012	388	250	138	8	60
21	Örgryte*	1913	2 779	2 545	525	133	392	1	30
22	Ucklum	1913	1 294	884	187	174	13	—	37
23	Krokstad	1913	2 090	1 955	444	404	40	14	136
	Älvsborgs län.								
24	Fuxerna*	1913	1 456	1 589	355	172	183	4	80
25	Lagmansered	1913	844	804	178	114	64	1	11
26	Länghem	1913	1 263	1 229	266	230	36	2	142
27	Örby	1913	4 598	4 564	976	720	256	15	325
28	Bolstad	1913	1 399	1 176	298	278	20	13	117
	Skaraborgs län.								
29	Björkäng	1913	1 495	933	224	179	45	6	34
30	Norra Fågelås	1913	1 291	1 273	283	155	128	6	79
31	Vara	1913	702	704	180	130	50	2	13
32	Medelplana	1913	1 101	1 048	293	114	179	3	50
	Värmlands län.								
33	Färnebo†	1913	3 330	3 023	660	416	244	12	243
34	Alster	1913	1 519	1 473	295	235	60	1	86
35	Grava*	1913	2 981	2 571	588	441	147	13	174
36	Bro	1913	1 251	1 246	282	212	70	6	104
37	Norra Råda†	1913	7 892	8 042	1 592	1 053	539	81	504

* Med undantag av inom kommunen belägna municipalsamhällen m. m., vilka redovisats i tab. 1—13. — [1] Anstaltsbefolkningen inberäknad.

ANTALET INVÅNARE, BOSTÄDER OCH RUM.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
enfamiljshus, göras av		Antal bostäder i flerfamiljshus med nedanstående antal rum				Antal bostäder i				Antal			
2 rum och kök	3 och flera rum och kök	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 och flera rum och kök	eget hus på egen grund	eget hus på annans mark	annans hus, upplåtet mot avgäld	annans hus, fritt upplåtet	boningsrum	kök	rum (och kök)	
283	152	12	28	17	9	213	251	30	83	1 437	567	**2 004**	1
90	31	—	—	—	—	363	40	3	6	578	412	**990**	2
606	501	38	133	198	82	373	829	363	185	4 433	1 680	**6 113**	3
225	176	12	37	22	18	445	273	75	63	1 612	835	**2 447**	4
23	111	—	20	75	19	17	36	111	89	772	250	**1 022**	5
32	223	2	5	56	37	211	40	46	64	1 439	358	**1 797**	6
123	249	4	21	48	18	293	120	72	54	1 513	536	**2 049**	7
70	177	1	9	22	6	217	43	28	23	998	304	**1 302**	8
47	104	5	14	35	6	133	10	65	35	643	239	**882**	9
54	183	1	24	44	28	239	24	39	46	1 101	336	**1 437**	10
231	243	31	48	141	32	532	4	140	108	1 929	750	**2 679**	11
79	183	6	11	56	18	249	10	49	54	1 154	354	**1 508**	12
40	98	20	24	157	47	143	3	103	147	1 091	370	**1 461**	13
54	45	8	13	44	4	1	64	47	70	456	174	**630**	14
64	93	4	27	95	50	162	3	122	51	999	334	**1 333**	15
114	289	11	12	74	31	231	45	210	69	1 667	544	**2 211**	16
133	122	4	5	14	8	218	44	43	24	835	325	**1 160**	17
127	167	5	26	19	10	223	38	77	45	1 029	376	**1 405**	18
91	131	3	5	3	—	154	68	12	19	711	250	**961**	19
64	118	16	80	29	13	166	51	115	56	955	387	**1 342**	20
26	76	28	212	68	84	80	25	345	75	1 250	507	**1 757**	21
33	104	—	6	2	5	101	60	10	16	554	186	**740**	22
159	95	5	21	14	—	282	79	53	30	837	425	**1 262**	23
33	55	34	109	25	15	57	130	125	43	615	334	**949**	24
48	54	12	35	13	4	8	15	100	55	404	171	**575**	25
55	31	3	18	7	8	134	30	61	41	471	265	**736**	26
178	202	47	137	40	32	328	274	279	95	1 988	941	**2 929**	27
62	86	7	6	4	3	192	33	45	28	648	296	**944**	28
87	52	5	17	18	5	153	6	53	12	505	218	**723**	29
31	39	30	76	13	9	43	19	107	114	504	274	**778**	30
43	72	7	19	15	9	102	30	36	12	454	178	**632**	31
38	23	29	130	13	7	28	14	125	126	453	278	**731**	32
94	67	93	114	13	24	168	10	269	213	1 001	654	**1 655**	33
52	96	4	37	10	9	171	22	43	59	745	295	**1 040**	34
102	152	13	90	30	14	340	41	66	141	1 213	582	**1 795**	35
46	56	12	34	11	13	97	4	108	73	578	275	**853**	36
279	189	150	307	50	32	329	219	466	578	2 426	1 570	**3 996**	37

— † Med undantag av vissa inom kommunen befintliga tättbebyggda orter, vilka redovisats i tab. 14—27.

TAB. 28 (forts.) LANDSBYGDEN. ÖVERSIKT ÖVER

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Orter	År för bostadsräkningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt kyrkoskrivningen	Folkmängd vid denna tidpunkt: enligt bostadsräkningen[1]	Hela antalet bostäder	Antal bostäder i: enfamiljshus	Antal bostäder i: flerfamiljshus	Antal bostäder i som utgöras av: 1 kök utan rum	Antal bostäder i som utgöras av: 1 rum och kök
	Örebro län.								
1	Längbro†	1913	1 624	1 139	259	108	151	—	40
2	Ånsta	1913	691	557	106	67	39	—	28
3	Stora Mellösa	1913	3 576	1 533	354	314	40	1	114
4	Kumla*	1913	6 722	3 260	759	609	150	3	175
5	Ljusnarsberg	1913	10 175	6 794	1 478	729	749	16	397
6	Lindesbergs landskommun	1913	5 284	5 062	1 165	917	248	20	431
	Västmanlands län.								
7	Västerås-Barkarö	1913	682	662	148	87	61	3	55
8	Skinnskatteberg	1913	3 820	3 496	866	285	581	18	150
9	Norberg*	1913	6 201	5 698	1 388	630	758	45	343
10	Västanfors†	1913	4 108	3 384	843	411	432	19	216
11	Simtuna	1913	2 091	1 951	471	374	97	6	173
	Kopparbergs län.								
12	Stora Tuna†	1912	8 539	8 048	1 825	1 567	258	51	761
13	Husby	1913	5 920	5 685	1 403	694	709	23	243
14	Leksand*	1913	10 166	8 764	1 821	1 743	78	106	778
15	Grangärde†	1913	7 786	7 663	1 800	1 154	646	89	734
16	Norrbärke*	1913	6 686	5 368	1 227	638	589	34	330
	Gävleborgs län.								
17	Högbo†	1913	1 408	1 068	302	133	169	10	39
18	Valbo†	1913	7 178	6 092	1 332	851	481	22	296
19	Hassela	1913	2 196	2 169	426	378	48	23	101
20	Ljusdal	1912	8 567	6 077	1 243	820	423	51	258
	Västernorrlands län.								
21	Skön*	1913	5 501	4 944	1 267	239	1 028	15	75
22	Ljustorp	1913	2 628	2 264	467	432	35	23	193
23	Gudmundrå*†	1913	8 116	7 008	1 654	565	1 089	36	253
24	Vibyggerå	1913	2 075	2 008	493	449	44	14	105
	Jämtlands län.								
25	Näskott	1913	1 297	1 250	290	155	135	2	50
26	Oviken	1913	2 207	1 672	325	261	64	20	55
27	Undersåker*	1913	1 715	1 585	344	250	94	25	117
28	Sveg*	1913	2 019	1 870	369	321	48	58	117
	Västerbottens län.								
29	Umeå landskommun*†	1913	14 714	4 578	892	574	318	8	172
30	Lycksele*	1913	7 085	6 489	1 217	1 096	121	121	503
31	Bygdeå†	1913	5 963	5 459	1 054	946	108	32	380
32	Lövånger	1913	4 244	3 661	719	700	19	32	273
	Norrbottens län.								
33	Råneå†	1913	7 138	4 445	782	732	50	65	301
34	Nederkalix*	1913	14 678	8 614	1 544	1 295	249	51	530
35	Gällivare, del av	1913	[2] 5 137	5 137	990	707	283	120	359
36	Samtliga orter	—	347 562	289 828	64 585	43 696	20 889	1 648	16 125

* Med undantag av inom kommunen belägna municipalsamhällen m. m., vilka redovisats i tab. 1—13. — [1] Anstaltsbefolkningen inberäknad. — [2] Med undantag av Guldsmedshyttans kapellförsamling. —

ANTALET INVÅNARE, BOSTÄDER OCH RUM.

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
enfamiljshus, göras av		Antal bostäder i flerfamiljshus med nedanstående antal rum				Antal bostäder i				Antal			
2 rum och kök	3 och flera rum och kök	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 och flera rum och kök	eget hus på egen grund	eget hus på annans mark	annans hus, upplåtet mot avgäld	annans hus, fritt upplåtet	boningsrum	kök	rum (och kök)	
32	36	9	70	48	24	96	—	48	115	521	254	**775**	1
21	18	1	25	9	4	25	7	31	43	224	105	**329**	2
102	97	3	24	8	5	206	35	57	56	806	351	**1 157**	3
190	241	20	64	45	21	524	30	126	79	1 753	749	**2 502**	4
184	182	119	504	88	38	357	43	769	309	2 244	1 466	**3 710**	5
239	227	52	148	34	14	763	11	190	201	2 149	1 138	**3 287**	6
10	19	23	31	3	4	32	8	31	77	223	144	**367**	7
66	51	280	264	23	14	78	41	302	445	921	854	**1 775**	8
126	116	235	436	63	24	209	211	705	263	1 843	1 360	**3 203**	9
90	86	175	184	60	13	189	105	302	247	1 139	827	**1 966**	10
63	132	5	61	16	15	170	79	100	122	1 106	470	**1 576**	11
429	326	57	132	54	15	1 364	40	250	171	3 295	1 801	**5 096**	12
138	290	267	362	48	32	489	26	389	499	2 578	1 378	**3 956**	13
441	418	19	33	13	13	1 628	84	57	52	3 457	1 820	**5 277**	14
190	141	166	376	61	43	822	79	519	380	2 382	1 785	**4 167**	15
137	137	168	350	45	26	301	29	458	439	1 866	1 188	**3 054**	16
39	45	75	62	21	11	95	1	170	36	443	288	**731**	17
270	263	88	251	94	48	390	295	386	261	2 589	1 310	**3 899**	18
105	149	17	20	3	8	169	27	149	81	1 086	424	**1 510**	19
228	283	88	202	64	69	596	22	292	333	2 637	1 226	**3 863**	20
51	98	371	501	97	59	246	29	313	679	1 586	1 242	**2 828**	21
136	80	5	21	4	5	286	14	110	57	840	467	**1 307**	22
153	123	359	557	102	71	540	34	553	527	2 163	1 613	**3 776**	23
137	193	10	18	10	6	328	46	31	88	1 269	491	**1 760**	24
41	62	17	65	35	18	135	2	108	45	602	287	**889**	25
71	115	16	21	18	9	239	15	31	40	808	321	**1 129**	26
52	56	32	40	14	8	165	8	100	71	562	344	**906**	27
67	79	15	21	8	4	166	21	75	107	642	368	**1 010**	28
195	199	120	144	33	21	497	77	211	107	1 720	887	**2 607**	29
257	215	54	48	13	6	730	78	202	207	1 983	1 199	**3 182**	30
298	236	18	62	20	8	876	49	49	80	2 099	1 053	**3 152**	31
205	190	4	9	3	3	623	53	12	31	1 428	714	**2 142**	32
211	155	8	24	7	11	642	45	65	30	1 409	777	**2 186**	33
353	361	42	154	32	21	1 016	183	58	287	2 974	1 537	**4 511**	34
124	104	165	92	20	6	366	186	183	255	1 138	965	**2 103**	35
12 177	**13 746**	**4 757**	**9 976**	**4 040**	**2 116**	**27 822**	**6 597**	**16 327**	**13 889**	**127 853**	**63 314**	**191 167**	36

— † Med undantag av vissa inom kommunen befintliga tättbebyggda orter, vilka redovisats i tab. 14—27.
[3] Folkmängd enligt bostadsräkningen.

Tab. 29. Landsbygden. De boende fördelade på olika slag av bostäder.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Orter	Antal boende i samtliga bostäder[1]	Antal boende i enfamiljshus	Därav i				Antal boende i flerfamiljshus	Därav i				Antal boende			
			1 kök utan rum	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	i eget hus på egen grund	i eget hus på annans mark	i annans hus, upplåtet mot avgäld	i annans hus, fritt upplåtet
Stockholms län.															
Östuna	676	413	3	240	70	100	263	43	169	21	30	43	18	205	410
Knutby	1 550	1 080	27	388	294	371	470	83	304	35	48	293	28	649	580
Väddö	3 310	3 050	32	872	646	1 500	260	51	71	62	76	2 397	308	380	225
Solna	2 490	596	2	97	129	368	1 894	106	764	526	498	109	146	1 599	636
Uppsala län.															
Övergran	786	603	1	305	68	229	183	8	136	23	16	147	15	268	356
Rasbo	1 423	1 051	10	344	129	568	372	41	254	29	48	317	71	520	515
Älvkarleby	2 329	1 860	67	924	511	358	469	75	255	88	51	661	987	588	93
Skäfthammar	535	239	13	54	100	72	296	89	137	44	26	57	3	143	332
Södermanlands län.															
Björkvik	3 383	2 355	131	1 023	467	734	1 028	65	704	197	62	492	79	1 458	1 354
Frustuna	1 434	991	41	370	183	397	443	40	296	78	29	485	38	389	522
Stora Malm	2 896	1 699	70	892	421	316	1 197	242	842	85	28	89	34	1 384	1 389
Vadsbro	962	418	4	160	83	171	544	53	360	71	60	134	13	289	526
Östergötlands län.															
Rystad	1 218	846	33	389	150	274	372	48	187	55	82	373	93	335	417
Åtvid	1 987	1 062	22	453	276	311	925	334	345	112	134	188	167	1 099	533
Östra Eneby	1 651	643	4	208	137	294	1 008	72	769	102	65	208	50	829	564
Kimstad	1 558	808	11	370	131	296	750	62	485	115	88	221	83	639	615
Motala landskommun	3 275	1 643	17	663	457	506	1 632	181	867	402	182	766	651	1 316	542
Jönköpings län.															
Nässjö landskommun	1 298	782	—	222	183	377	516	2	196	248	70	765	76	423	34
Gränna landskommun	2 209	1 984	2	935	567	480	225	6	151	36	32	1 044	225	546	394
Värnamo	4 304	2 615	3	574	905	1 133	1 689	34	433	837	385	2 100	163	1 479	562
Reftele	1 851	1 555	6	349	503	697	296	13	62	120	101	1 240	98	414	99

Kronobergs län.															
Hovmantorp	2 518	1 220	7	261	362	590	1 298	53	491	479	275	801	344	689	684
Uråsa	660	613	—	187	169	257	47	7	36	4	—	441	115	29	75
Ekeberga	1 125	705	—	137	188	380	420	26	119	174	101	350	174	336	265
Gårdsby	1 214	1 074	—	209	467	398	140	13	44	51	32	666	103	345	100
Ljungby	1 780	1 211	1	83	536	591	569	21	62	244	242	1 173	107	412	88
Kalmar län.															
Lofta	2 240	1 399	1	520	257	621	841	59	560	150	72	481	262	678	819
Misterhult	5 107	3 906	62	914	1 174	1 756	1 201	68	526	490	117	1 516	295	2 670	626
Mönsterås	1 902	1 549	8	122	706	713	353	10	113	172	58	1 113	190	308	291
Vissefjärda	4 703	4 030	4	772	1 321	1 933	673	7	154	322	190	3 591	193	482	437
Algutsrum	728	722	13	227	225	257	6	2	—	3	1	562	117	19	30
Gottlands län.															
Roma	581	472	—	42	166	264	109	12	48	32	17	401	22	86	72
Björke	385	244	—	7	44	193	141	6	26	79	30	182	16	80	107
Västkinde	723	613	2	105	335	171	110	17	77	5	11	451	51	56	165
Klinte	941	797	2	45	241	509	144	2	39	65	38	568	154	90	129
Hemse	344	324	3	11	87	223	20	—	20	—	—	297	8	7	32
Blekinge län.															
Ramdala	2 707	2 455	18	240	1 316	881	252	17	121	73	41	1 166	1 062	129	350
Hasslö-Aspö	2 156	2 156	4	1 476	497	179	—	—	—	—	—	1 891	218	14	33
Asarum	8 010	6 306	4	758	2 883	2 661	1 704	48	397	836	423	1 990	3 896	1 416	708
Jämshög	3 715	3 448	27	1 477	996	948	267	17	108	71	71	2 218	1 008	300	189
Kristianstads län.															
Gråmanstorp	1 092	669	—	15	88	566	423	—	39	307	77	76	137	547	332
Strövelstorp	1 606	1 210	—	22	105	1 083	396	2	10	226	158	957	138	230	281
Vinslöv	2 197	1 894	20	230	482	1 162	303	8	45	162	88	1 336	398	274	189
Södra Mellby	1 125	1 014	8	66	243	697	111	1	23	61	26	801	139	123	62
Vitaby	985	778	1	129	182	466	207	11	37	133	26	508	35	310	132
Östra Tommarp	1 329	1 055	—	46	159	850	274	3	51	111	109	1 010	70	148	101
Malmöhus län.															
Svedala	2 846	2 051	5	157	797	1 092	795	45	105	517	128	1 927	6	550	363
Ottarp	1 377	1 065	1	16	228	820	312	6	34	199	73	968	25	180	204
Norra Svalöv	1 589	656	1	19	152	484	933	22	58	639	214	600	4	399	586
Igelösa och Västra Odarslöv	708	459	2	39	184	234	249	19	44	164	22	4	210	236	258
Burlöv	1 439	723	—	16	248	459	716	5	102	363	246	715	9	497	218
Hallands län.															
Växtorp	2 185	1 731	—	66	348	1 317	454	13	28	267	146	944	113	907	221
Slättåkra	1 535	1 400	4	135	584	677	135	6	22	57	50	1 138	142	181	74
Enslöv	1 743	1 503	2	89	567	845	240	9	104	83	44	1 096	103	358	186
Ås	1 150	1 109	5	46	358	700	41	5	24	12	—	800	245	46	59

[1] Anstaltsbefolkningen ej inberäknad.

TAB. 29 (forts.) DE BOENDE FÖRDELADE PÅ OLIKA SLAG AV BOSTÄDER.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Orter	Antal boende i samtliga bostäder[1]	Antal boende i enfamiljshus	Därav i				Antal boende i flerfamiljshus	Därav i				Antal boende			
			1 kök utan rum	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	i eget hus på egen grund	i eget hus på annans mark	i annans hus, upplåtet mot avgäld	i annans hus, fritt upplåtet
Göteborgs o. Bohus län.															
Fässberg	1 899	1 369	19	260	347	743	530	38	308	122	62	916	224	513	246
Örgryte	2 495	679	2	129	125	423	1 816	41	1 002	330	443	401	135	1 679	280
Ucklum	884	844	—	128	169	547	40	—	14	4	22	553	247	39	45
Krokstad	1 912	1 776	25	473	757	521	136	13	59	64	—	1 346	224	236	106
Älvsborgs län.															
Fuxerna	1 589	899	7	418	175	299	690	47	461	106	76	317	638	466	168
Lagmansered	804	601	1	52	221	327	203	13	119	50	21	32	51	560	161
Länghem	1 218	1 085	3	594	272	216	133	3	70	25	35	686	90	282	160
Örby	4 521	3 534	37	1 457	917	1 123	987	83	557	170	177	1 787	1 097	1 309	328
Bolstad	1 176	1 095	25	397	242	431	81	15	29	26	11	805	89	167	115
Skaraborgs län.															
Björkäng	933	775	7	112	347	309	158	9	55	70	24	646	18	229	40
Norra Fågelås	1 262	788	11	369	123	285	474	46	331	51	46	225	67	579	391
Vara	704	538	2	35	126	375	166	12	64	54	36	464	88	120	32
Medelplana	1 048	451	4	210	135	102	597	52	475	47	23	125	37	478	408
Värmlands län.															
Färnebo	2 897	2 010	35	1 182	439	354	887	260	461	59	107	725	29	1 310	833
Alster	1 434	1 178	3	373	239	563	256	12	137	55	52	881	65	234	254
Grava	2 571	2 015	38	748	403	826	556	28	357	110	61	1 555	157	270	589
Bro	1 246	970	15	416	224	315	276	16	150	44	66	478	12	478	278
Norra Råda	7 941	5 636	248	2 542	1 667	1 179	2 305	444	1 485	228	148	1 596	1 122	2 666	2 557
Örebro län.															
Längbro	1 139	510	—	183	130	197	629	13	292	199	125	471	—	199	469
Ånsta	506	346	—	141	98	107	160	4	110	28	18	122	33	152	199
Stora Mellösa	1 516	1 389	1	439	433	516	127	3	66	32	26	918	109	262	227
Kumla	3 235	2 708	4	709	785	1 210	527	40	218	158	111	2 319	114	530	272
Ljusnarsberg	6 666	3 750	39	1 997	680	1 034	2 916	323	2 071	338	184	1 764	179	3 614	1 109
Lindesbergs landsk.	4 973	4 096	49	1 740	1 078	1 229	877	99	563	151	64	3 417	37	786	733

Västmanlands län.															
Västerås-Barkarö . .	662	436	9	242	44	141	226	51	141	15	19	157	46	172	287
Skinnskatteberg . . .	3 496	1 379	49	729	324	277	2 117	756	1 206	99	56	373	141	1 396	1 586
Norberg	5 618	2 752	116	1 383	603	650	2 866	589	1 907	251	119	947	775	3 013	883
Västanfors	3 354	1 915	55	952	451	457	1 439	420	736	234	49	906	391	1 222	835
Simtuna	1 924	1 590	11	604	229	746	334	5	187	66	76	805	233	449	437
Kopparbergs län.															
Stora Tuna	7 909	6 986	145	3 048	1 976	1 817	923	116	508	221	78	6 356	149	855	549
Husby	5 643	3 089	62	840	637	1 550	2 554	725	1 512	166	151	2 160	69	1 775	1 639
Leksand	8 764	8 463	319	3 368	2 322	2 454	301	54	145	47	55	8 032	281	244	207
Grangärde	7 621	5 215	305	3 206	943	761	2 406	392	1 554	287	173	3 778	242	2 294	1 307
Norrbärke	5 368	3 010	107	1 456	665	782	2 358	406	1 594	239	119	1 437	111	2 032	1 788
Gävleborgs län.															
Högbo	1 068	513	20	133	163	197	555	192	233	77	53	371	2	545	150
Valbo	6 058	4 169	71	1 305	1 293	1 500	1 889	227	964	443	255	1 998	1 211	1 837	1 012
Hassela	2 169	1 987	55	382	590	960	182	44	72	11	55	944	91	794	340
Ljusdal	5 948	4 201	205	1 186	1 125	1 685	1 747	241	864	251	391	3 132	94	1 324	1 398
Västernorrlands län.															
Skön	4 917	1 052	42	296	223	491	3 865	1 032	2 150	426	257	1 091	115	1 173	2 538
Ljustorp	2 264	2 136	89	909	665	473	128	12	78	12	26	1 425	70	563	206
Gudmundrå	7 008	2 643	124	1 091	776	652	4 365	997	2 545	444	379	2 565	174	2 182	2 057
Vibyggerå	2 008	1 884	36	329	563	956	124	26	44	27	27	1 557	129	112	210
Jämtlands län.															
Näskott	1 250	778	2	229	184	363	472	41	233	118	80	680	7	422	141
Oviken	1 635	1 425	73	236	354	762	210	26	75	63	46	1 338	63	102	132
Undersåker	1 566	1 233	87	535	291	320	333	76	158	49	50	846	37	467	216
Sveg	1 845	1 626	200	540	364	522	219	46	106	32	35	882	73	436	454
Västerbottens län.															
Umeå landskommun .	4 355	3 018	32	770	1 035	1 181	1 337	434	625	155	123	2 693	346	920	396
Lycksele	6 489	6 031	542	2 582	1 564	1 343	458	166	198	69	25	4 262	416	1 146	665
Bygdeå	5 459	4 926	124	1 791	1 631	1 380	533	48	316	123	46	4 777	154	211	317
Lövånger	3 661	3 616	73	1 272	1 154	1 117	45	7	23	5	10	3 358	154	47	102
Norrbottens län.															
Råneå	4 445	4 239	372	1 698	1 157	1 012	206	21	88	36	61	3 689	238	392	126
Nederkalix	8 522	7 306	187	2 758	1 988	2 373	1 216	143	783	184	106	5 973	875	253	1 421
Gällivare, del av . .	5 094	3 977	442	2 016	790	729	1 117	538	429	111	39	2 247	838	684	1 325
Samtliga orter	**286 259**	**207 491**	**5 233**	**69 506**	**57 341**	**75 411**	**78 768**	**11 633**	**40 382**	**16 619**	**10 134**	**136 195**	**25 842**	**72 304**	**51 918**

[1] Anstaltsbefolkningen ej inberäknad.

Tab. 30. Landsbygden. Antal barn samt inhyrande och inneboende inom de undersökta socknarna, länsvis fördelade på olika slag av bostäder.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Län	Antal barn (under 15 år) i samtliga bostäder	Därav i				Antal inhyrande och inneboende i samtliga bostäder	Därav i			
		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök
Stockholms	2 320	74	1 029	534	683	309	4	94	55	156
Uppsala	1 607	86	891	309	321	129	2	37	22	68
Södermanlands	2 965	131	1 860	541	433	59	2	22	9	26
Östergötlands	3 219	188	1 826	662	543	105	8	38	27	32
Jönköpings	3 245	6	1 045	1 247	947	154	3	23	51	77
Kronobergs	2 526	16	574	1 028	908	128	1	20	38	69
Kalmar	4 813	48	1 436	1 675	1 654	215	1	18	77	119
Gottlands	933	16	185	353	379	66	—	—	5	61
Blekinge	6 311	19	1 840	2 753	1 699	391	5	33	152	201
Kristianstads	2 539	15	214	808	1 502	96	1	5	12	78
Malmöhus	2 577	21	203	1 374	979	156	—	8	37	111
Hallands	2 192	5	187	785	1 215	90	—	5	29	56
Göteborgs o. Bohus	2 214	25	790	662	737	192	6	32	36	118
Älvsborgs	2 894	25	1 498	651	720	287	7	95	86	99
Skaraborgs	1 151	16	575	269	291	61	—	26	15	20
Värmlands	5 565	364	3 081	1 176	944	283	20	97	60	106
Örebro	5 857	166	3 139	1 286	1 266	294	1	79	65	149
Västmanlands	5 016	534	3 091	786	605	181	21	75	28	57
Kopparbergs	11 119	689	6 006	2 303	2 121	402	41	105	98	158
Gävleborgs	5 303	358	2 049	1 377	1 519	319	6	56	69	188
Västernorrlands	5 847	771	2 964	1 113	999	247	28	52	56	111
Jämtlands	1 950	171	752	442	585	182	2	30	41	109
Västerbottens	7 532	546	2 992	2 266	1 728	197	6	48	55	88
Norrbottens	7 634	704	3 455	1 834	1 641	383	49	174	59	101
Samtliga	**97 329**	**4 994**	**41 682**	**26 234**	**24 419**	**4 926**	**214**	**1 172**	**1 182**	**2 358**

Tab. 31. De begagnade bostäderna inom de undersökta socknarna, länsvis fördelade efter antalet boende per bostad.

a) Samtliga bostäder, b) smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Län	Antal begagnade bostäder	Därav med nedanstående antal boende									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 o. fl.
Stockholms . . . . . a)	2 136	284	401	415	394	252	168	95	59	31	37
b)	*1 490*	*250*	*309*	*304*	*257*	*171*	*98*	*54*	*27*	*12*	*8*
Uppsala . . . . . a)	1 179	106	195	213	199	155	110	69	58	30	44
b)	*956*	*104*	*185*	*185*	*171*	*118*	*80*	*42*	*37*	*18*	*16*
Södermanlands . . . . a)	2 027	198	346	351	321	267	203	117	101	59	64
b)	*1 744*	*193*	*327*	*326*	*290*	*225*	*166*	*80*	*71*	*36*	*30*
Östergötlands . . . . a)	2 446	282	470	446	397	292	204	162	100	47	46
b)	*2 026*	*273*	*423*	*385*	*336*	*229*	*161*	*108*	*63*	*24*	*24*
Jönköpings . . . . . a)	2 166	182	314	337	353	320	248	174	121	58	59
b)	*1 576*	*165*	*266*	*278*	*268*	*229*	*141*	*112*	*71*	*26*	*20*
Kronobergs . . . . . a)	1 706	184	298	256	256	241	160	116	93	51	51
b)	*1 149*	*174*	*229*	*180*	*167*	*138*	*101*	*66*	*48*	*25*	*21*
Kalmar . . . . . a)	3 351	315	542	548	495	461	361	250	165	111	103
b)	*2 277*	*296*	*437*	*401*	*333*	*287*	*205*	*131*	*88*	*54*	*45*
Gottlands . . . . . a)	705	51	126	136	114	101	64	47	34	15	17
b)	*410*	*39*	*93*	*84*	*69*	*62*	*27*	*13*	*12*	*7*	*4*
Blekinge . . . . . a)	3 595	312	531	537	546	456	410	325	210	119	149
b)	*2 626*	*286*	*429*	*390*	*406*	*325*	*280*	*217*	*142*	*81*	*70*
Kristianstads . . . . a)	2 055	238	395	312	375	237	193	114	90	52	49
b)	*894*	*176*	*212*	*134*	*139*	*84*	*65*	*40*	*30*	*9*	*5*
Malmöhus . . . . . a)	2 062	260	409	385	313	254	185	109	86	28	33
b)	*1 249*	*238*	*289*	*224*	*166*	*132*	*96*	*54*	*37*	*8*	*5*
Hallands . . . . . a)	1 520	146	237	247	241	210	170	101	77	51	40
b)	*762*	*119*	*154*	*135*	*108*	*85*	*71*	*43*	*22*	*16*	*9*
Göteborgs o. Bohus . a)	1 544	125	188	264	243	214	175	125	101	42	67
b)	*1 049*	*118*	*162*	*200*	*157*	*127*	*98*	*71*	*62*	*22*	*32*
Älvsborgs . . . . . a)	2 073	186	320	316	327	285	227	166	97	72	77
b)	*1 583*	*181*	*266*	*264*	*256*	*196*	*159*	*111*	*63*	*48*	*39*
Skaraborgs . . . . . a)	980	119	171	178	147	138	85	57	47	17	21
b)	*764*	*115*	*153*	*153*	*119*	*95*	*55*	*38*	*23*	*1*	*12*
Värmlands . . . . . a)	3 417	227	468	516	544	495	420	278	199	127	143
b)	*2 765*	*223*	*433*	*424*	*429*	*387*	*335*	*207*	*141*	*94*	*92*
Örebro . . . . . a)	4 121	301	619	768	747	548	417	296	187	107	131
b)	*3 214*	*287*	*533*	*640*	*584*	*402*	*295*	*208*	*131*	*72*	*62*
Västmanlands . . . . a)	3 716	435	654	693	606	419	324	262	140	87	96
b)	*3 242*	*424*	*616*	*623*	*533*	*352*	*263*	*200*	*108*	*63*	*60*
Kopparbergs . . . . . a)	8 076	797	1 200	1 261	1 351	1 077	911	610	415	224	230
b)	*6 635*	*755*	*1 096*	*1 106*	*1 117*	*842*	*686*	*463*	*292*	*152*	*136*
Gävleborgs . . . . . a)	3 303	330	423	520	499	463	353	261	180	107	167
b)	*2 427*	*319*	*350*	*427*	*378*	*317*	*232*	*157*	*112*	*62*	*73*
Västernorrlands . . . a)	3 881	399	618	745	606	510	378	256	181	101	87
b)	*3 246*	*386*	*573*	*646*	*489*	*391*	*293*	*194*	*131*	*80*	*63*
Jämtlands . . . . . a)	1 328	109	210	171	219	149	146	114	85	52	73
b)	*977*	*104*	*191*	*139*	*160*	*109*	*96*	*76*	*51*	*20*	*31*
Västerbottens . . . . a)	3 882	231	460	496	554	568	476	378	262	180	277
b)	*3 004*	*221*	*408*	*423*	*417*	*413*	*343*	*271*	*188*	*131*	*189*
Norrbottens . . . . . a)	3 316	198	306	397	450	414	418	352	285	231	265
b)	*2 658*	*191*	*282*	*333*	*378*	*333*	*334*	*253*	*218*	*168*	*168*
Samtliga a)	**64 585**	**6 015**	**9 901**	**10 508**	**10 297**	**8 526**	**6 806**	**4 884**	**3 878**	**1 999**	**2 826**
b)	***48 723***	***5 637***	***8 416***	***8 404***	***7 727***	***6 049***	***4 680***	***3 199***	***2 188***	***1 229***	***1 214***

Tab. 32. Landsbygden. Antal mindre bostäder med mer än 2 boende per rum samt antalet däri boende personer inom de undersökta socknarna av varje län.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Län	Antal mindre bostäder med mer än 2 boende pr rum	Därav bostäder om				Antal boende i mindre bostäder med mer än 2 boende pr rum	Därav i bostäder om			
		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum		1 rum	2 rum	3 rum	4 rum
Stockholms	321	47	222	38	14	1 952	182	1 327	302	141
Uppsala	348	98	199	41	10	1 957	256	1 253	348	100
Södermanlands	583	84	421	68	10	3 671	330	2 658	573	110
Östergötlands	580	99	401	70	10	3 584	416	2 515	554	99
Jönköpings	421	4	251	140	26	2 924	14	1 559	1 105	246
Kronobergs	373	13	131	109	20	1 970	47	832	892	199
Kalmar	569	21	327	184	37	4 087	98	2 129	1 502	358
Gottlands	68	7	34	23	4	467	25	219	185	38
Blekinge	776	8	422	304	42	5 785	35	2 883	2 446	421
Kristianstads	146	8	48	69	21	1 065	34	295	538	198
Malmöhus	145	5	40	94	6	1 042	29	234	723	56
Hallands	160	4	45	79	32	1 222	14	267	635	306
Göteborgs o. Bohus	347	16	220	96	15	2 445	63	1 433	799	150
Älvsborgs	538	25	390	96	27	3 706	89	2 553	799	265
Skaraborgs	197	15	148	26	8	1 250	51	921	205	73
Värmlands	1 192	181	800	177	34	7 929	807	5 319	1 459	344
Örebro	1 015	81	767	135	32	6 803	354	5 027	1 106	316
Västmanlands	1 167	330	729	96	12	7 036	1 362	4 763	789	122
Kopparbergs	2 484	424	1 638	358	64	15 937	1 822	10 549	2 917	649
Gävleborgs	883	179	471	187	46	5 951	791	3 108	1 578	474
Västernorrlands	1 238	399	691	135	13	7 522	1 726	4 566	1 099	131
Jämtlands	380	88	206	67	19	2 533	403	1 381	566	183
Västerbottens	1 425	242	777	336	70	10 221	1 215	5 401	2 934	671
Norrbottens	1 470	275	847	271	77	10 542	1 440	6 008	2 311	783
Samtliga	**16 726**	**2 658**	**10 225**	**3 199**	**649**	**111 601**	**11 603**	**67 200**	**26 365**	**6 433**

Tab. 33. Landsbygden. Bostadsstandarden inom olika slag av bostäder inom de undersökta socknarna av varje län.

Anm. Medievalstil anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Län	Antal boende pr 100 rum i bostäder i														
	samtliga hus	enfamiljshus	Därav i: 1 kök utan rum	Därav i: 1 rum och kök	Därav i: 2 rum och kök	Därav i: 3 o. fl. rum och kök	flerfamiljshus	Därav i: enkelkök, enkelrum m. m.	Därav i: 1 rum och kök	Därav i: 2 rum och kök	Därav i: 3 o. fl. rum och kök	eget hus på egen grund	eget hus på annans mark	annans hus, upplåtet mot avgäld	annans hus, fritt upplåtet
Stockholms	113	104	229	165	122	78	133	190	187	124	80	95	95	135	126
Uppsala	154	148	284	194	163	106	172	220	196	146	99	121	182	168	158
Södermanlands	161	151	237	216	171	95	181	195	201	145	105	100	126	181	180
Östergötlands	148	135	242	200	153	90	164	214	191	134	98	106	139	163	170
Jönköpings	140	139	122	194	154	107	143	145	170	148	110	135	134	157	129
Kronobergs	129	127	160	180	155	101	135	154	169	141	102	123	119	142	139
Kalmar	133	129	259	188	145	104	149	152	191	143	93	122	114	153	152
Gottlands	109	105	233	175	128	88	136	218	183	135	81	105	104	127	120
Blekinge	144	145	204	220	158	104	136	126	171	142	105	149	142	141	124
Kristianstads	98	95	322	169	120	86	111	139	114	121	93	92	96	116	106
Malmöhus	105	97	129	139	115	87	121	131	141	128	98	97	102	109	124
Hallands	115	113	220	151	133	102	133	122	186	128	119	115	101	124	113
Göteborgs o. Bohus	141	131	200	188	165	108	164	167	220	156	102	127	152	168	121
Älvsborgs	152	148	209	216	162	102	166	152	207	142	110	132	172	179	136
Skaraborgs	138	127	141	206	122	103	162	163	193	127	97	115	114	178	141
Värmlands	172	166	300	237	173	106	192	276	223	145	95	137	196	206	188
Örebro	153	147	233	220	149	104	172	234	199	130	110	135	136	201	152
Västmanlands	169	150	264	209	155	96	200	252	214	134	97	128	153	208	171
Kopparbergs	164	157	310	209	163	104	191	247	212	145	94	155	166	202	160
Gävleborgs	152	146	331	217	165	108	172	259	200	143	114	133	155	178	167
Västernorrlands	167	143	331	210	156	98	199	273	220	142	102	143	175	214	175
Jämtlands	160	161	345	227	172	118	155	230	195	116	109	153	175	182	155
Västerbottens	180	176	399	242	188	118	214	331	223	171	111	178	189	219	153
Norrbottens	205	202	424	272	191	137	228	322	242	188	111	196	229	220	225
Samtliga	150	144	318	216	157	102	168	240	204	138	100	138	147	174	158

Tab. 34. Landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hushåll inom de undersökta socknarna av varje län.

Anm. Medievalstil i kol. 14 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Län	Antal mindre bemedlade hushåll	Antal dylika hushåll, som bo i småläggenheter (t. o. m. 2 rum och kök)	D ä r a v							Antal boende pr 100 rum i bostäder, som innehavas av mindre bemedlade hushåll	D ä r a v						
			arbetarhushåll		jordtorparhushåll	näringsidkarhushåll		tjänstemannahushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll		arbetarhushåll		jordtorparhushåll	näringsidkarhushåll		tjänstemannahushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
			samtliga	av jordbruksarbetare		samtliga	av hemmansägare				samtliga	av jordbruksarbetare		samtliga	av hemmansägare		
Stockholms . . .	1 919	1 452	741	197	43	233	76	124	311	124	152	181	196	114	101	118	83
Uppsala	1 105	951	523	188	44	186	34	26	172	167	197	188	210	148	115	117	127
Södermanlands .	1 947	1 740	877	599	206	329	68	79	249	179	204	205	217	159	136	144	124
Östergötlands . .	2 301	2 010	1 134	424	125	291	83	118	342	160	193	211	218	129	114	146	109
Jönköpings . . .	2 101	1 572	492	83	131	633	382	88	228	144	166	185	188	143	141	135	93
Kronobergs . . .	1 581	1 136	521	89	66	286	141	67	196	136	154	176	184	135	132	125	90
Kalmar	3 168	2 253	826	393	161	768	384	85	413	138	165	180	224	132	130	117	94
Gottlands . . .	621	406	221	93	4	120	71	25	36	116	142	173	144	112	117	104	72
Blekinge	3 472	2 619	1 342	402	202	716	353	96	263	148	163	163	150	150	148	114	94
Kristianstads . .	1 950	888	375	157	23	300	152	38	152	101	120	137	148	101	98	105	60
Malmöhus . . .	1 870	1 235	765	365	20	202	74	73	175	108	129	128	152	100	99	95	63
Hallands	1 454	756	252	99	81	336	198	14	73	117	114	111	143	121	120	78	70
Göteb. o. Bohus .	1 366	1 024	577	142	51	264	180	45	87	156	183	140	178	140	140	120	121
Älvsborgs . . .	1 944	1 566	894	264	180	342	213	38	112	162	184	190	199	140	134	106	119
Skaraborgs . . .	934	752	310	118	118	211	134	15	98	145	173	188	228	122	116	82	105
Värmlands . . .	3 255	2 744	1 491	340	201	598	248	149	305	184	218	192	242	155	130	144	144
Örebro	3 930	3 175	1 726	310	153	760	506	191	345	159	191	182	251	137	132	114	114
Västmanlands .	3 552	3 212	2 103	364	37	453	147	160	459	181	211	212	226	154	132	128	126
Kopparbergs . .	7 764	6 562	3 447	837	3	2 039	1 387	276	797	171	205	179	300	160	155	116	122
Gävleborgs . . .	3 101	2 398	1 337	260	37	580	195	192	252	161	195	186	189	145	137	125	119
Västernorrlands .	3 693	3 186	2 024	136	290	370	185	99	403	176	219	177	175	134	124	115	124
Jämtlands . . .	1 269	971	428	84	83	335	219	29	96	167	203	194	203	157	156	103	101
Västerbottens . .	3 680	2 942	1 150	545	110	1 368	1 139	68	246	187	218	217	313	178	177	161	116
Norrbottens . . .	3 217	2 617	1 671	743	27	624	476	110	185	209	236	227	302	182	182	167	179
Samtliga	**61 194**	**48 167**	**25 227**	**7 232**	**2 396**	**12 344**	**7 045**	**2 205**	**5 995**	**158**	**189**	**185**	**201**	**143**	**140**	**123**	**106**

Tab. 35. Landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade *egnahemsägar*-hushåll inom de undersökta socknarna av varje län.

Anm. Medievalstil i kol. 16 och 19 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Län	Antal mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	D ä r a v							Antal dylika hushåll, som innehava bostäder om			Antal boende pr 100 rum i mindre bemedlade egnahemsägarhushåll	D ä r a v						
		arbetarhushåll		jordtorparhushåll	näringsidkarhushåll		tjänstemannahushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll	enkelkök, enkelrum, 1 rum och kök m. m.	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök		arbetarhushåll		jordtorparhushåll	näringsidkarhushåll		tjänstemannahushåll	pensionärs- o. understödstagarhushåll
		samtliga	av jordbruksarbetare		samtliga	av hemmansägare							samtliga	av jordbruksarbetare		samtliga	av hemmansägare		
Stockholms . .	852	278	6	—	328	236	20	226	312	203	337	100	120	119	—	103	101	79	74
Uppsala	459	219	20	—	160	81	4	76	255	111	93	157	202	169	—	129	115	250	115
Södermanlands .	245	37	17	4	163	122	2	39	97	63	85	129	141	125	90	133	136	50	99
Östergötlands .	660	242	24	7	264	172	13	134	308	196	156	127	158	128	171	117	114	141	94
Jönköpings . .	1 177	173	12	13	821	659	31	139	359	408	410	138	156	165	197	140	141	162	85
Kronobergs . .	835	223	28	13	450	305	24	125	165	324	346	128	140	156	147	134	132	103	87
Kalmar	1 665	280	91	22	1 137	901	27	199	368	600	697	125	131	136	179	129	130	126	89
Gottlands . . .	442	128	30	—	238	159	22	54	48	200	194	108	120	146	—	112	117	107	70
Blekinge . . .	2 698	1 131	322	223	1 036	626	51	257	853	1 112	733	150	163	157	147	152	148	143	92
Kristianstads .	1 312	305	83	17	805	598	26	159	147	336	829	96	107	121	146	97	98	112	61
Malmöhus . . .	1 073	456	154	4	432	278	13	168	106	485	482	99	115	100	108	99	99	109	61
Hallands . . .	974	182	78	50	684	614	5	53	80	364	530	115	101	96	139	119	120	82	70
Göteb. o. Bohus	758	217	99	41	427	356	17	56	243	247	268	142	155	140	165	139	140	121	116
Älvsborgs . . .	1 125	526	164	78	443	377	12	66	553	271	301	153	174	175	187	134	134	127	128
Skaraborgs . .	366	52	6	3	286	246	1	24	76	156	134	119	142	208	133	117	116	67	92
Värmlands . . .	1 326	572	72	9	623	511	20	102	599	359	368	154	194	147	204	133	130	155	115
Örebro	1 986	672	120	—	1 081	894	36	197	749	607	630	139	163	160	—	133	132	130	103
Västmanlands .	1 051	458	42	9	388	289	13	183	574	248	229	143	168	137	205	133	132	176	108
Kopparbergs . .	4 700	1 554	591	—	2 561	2 125	54	531	2 490	1 159	1 051	161	189	171	—	155	155	139	120
Gävleborgs . . .	1 466	553	98	48	679	462	23	163	496	472	498	144	171	169	194	134	137	129	108
Västernorrlands	1 443	465	58	319	546	433	11	102	625	406	412	150	181	132	174	129	124	117	111
Jämtlands . . .	707	169	59	70	450	400	4	14	289	194	224	161	185	193	214	155	156	100	72
Västerbottens .	2 833	799	508	75	1 842	1 685	31	86	1 291	865	677	184	206	213	309	176	177	193	123
Norrbottens . .	2 381	1 273	733	11	948	813	49	100	1 212	627	542	202	226	221	253	180	182	194	185
Samtliga	32 534	10 964	3 415	1 016	16 792	13 342	509	3 253	12 295	10 013	10 226	145	171	174	176	139	140	136	97

Tab. 36. Landsbygden. Bostadsstandarden för olika yrkesgrupper av mindre bemedlade hushåll i *uthyrda* och *fritt upplåtna* bostäder inom de undersökta socknarna av varje län.

Anm. Medievalstil i kol. 13 anger, att ifrågavarande tal är beräknat på mycket fåtaliga primäruppgifter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Län	Antal mindre bemedlade hushåll, boende i uthyrda och fritt upplåtna bostäder	Antal dylika hushåll, som bo i småläge-nheter (t. o. m. 2 rum och kök)	D ä r a v						Antal boende pr 100 rum i mindre bemedlade hushåll, boende i uthyrda och fritt upplåtna bostäder	D ä r a v					
			arbetarhushåll		jordtorpar-hushåll	närings-idkar-hushåll	tjänste-man-na-hushåll	pensionärs-o. understödstagar-hushåll		arbetarhushåll		jordtorpar-hushåll	närings-idkar-hushåll	tjänste-man-na-hushåll	pensionärs-o. understödstagar-hushåll
			samtliga	av jordbruks-arbetare						samtliga	av jordbruks-arbetare				
Stockholms	1 067	937	525	193	43	103	116	150	152	173	184	196	145	127	101
Uppsala	646	585	321	109	44	89	22	109	177	193	190	210	174	99	140
Södermanlands	1 702	1 580	845	583	202	237	78	218	189	207	208	219	174	147	131
Östergötlands	1 641	1 506	912	402	118	139	110	227	179	204	211	221	144	147	122
Jönköpings	924	805	354	71	119	141	69	122	155	171	187	188	156	125	104
Kronobergs	746	647	352	65	54	68	59	114	147	164	185	193	140	137	94
Kalmar	1 503	1 285	584	308	140	235	72	254	157	184	194	231	144	114	98
Gottlands	179	158	120	64	4	10	17	7	146	171	187	144	116	99	82
Blekinge	774	654	431	114	19	51	68	85	141	164	179	177	130	98	98
Kristianstads	638	405	196	117	10	81	32	86	115	137	147	152	117	101	56
Malmöhus	797	644	432	254	16	58	68	70	123	144	147	163	102	92	71
Hallands	480	312	127	48	35	98	13	39	122	133	135	147	125	76	69
Göteborgs och Bohus	608	534	402	68	20	33	40	39	180	200	194	206	146	119	129
Älvsborgs	819	742	454	123	107	91	36	54	178	198	212	208	162	100	108
Skaraborgs	568	520	267	112	115	46	15	77	171	182	187	230	143	83	110
Värmlands	1 929	1 786	967	275	195	270	137	217	213	235	207	244	203	142	162
Örebro	1 944	1 819	1 163	200	153	134	169	200	188	212	196	251	166	111	130
Västmanlands	2 501	2 390	1 683	328	28	232	152	295	204	227	226	232	190	123	143
Kopparbergs	3 064	2 913	2 005	296	3	343	241	321	195	220	197	300	199	110	124
Gävleborgs	1 635	1 430	860	175	1	263	175	131	182	213	197	111	169	124	136
Västernorrlands	2 250	2 155	1 616	92	14	111	95	319	204	235	219	191	168	115	129
Jämtlands	562	488	269	28	20	84	27	88	176	216	197	175	166	104	109
Västerbottens	847	786	418	89	36	111	43	178	203	244	233	322	207	138	111
Norrbottens	836	778	544	128	16	53	72	93	236	264	257	326	207	148	172
Samtliga	28 600	25 859	15 847	4 302	1 512	3 081	1 926	3 493	178	205	196	219	161	119	117

Tab. 37. Landsbygden. Hyresbelopp och årlig medelhyra för olika slag av bostäder inom de undersökta socknarna av varje län.

Anm. Medievalstil i kol. 9—12 anger, att ifrågavarande bostadskategori är sparsamt företrädd bland länets hyresbostäder.

Beteckningen a) avser bostäder, uthyrda av arbetsgivare, b) sådana uthyrda av andra husägare och c) *samtliga uthyrda bostäder.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Län	Antal uthyrda bostäder med känd hyra	Därav med en årlig hyra i kronor av						Medelhyra i kronor pr år för uthyrda bostäder om				
		under 50	50—99	100—149	150—199	200—249	250 och däröver	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 o. fl. rum och kök	samtliga
Stockholms . . .	394	19	45	46	56	78	155	95	165	252	517	253
Uppsala	105	25	30	34	9	2	5	63	77	135	298	97
Södermanlands .	96	16	40	22	10	4	4	49	83	138	375	107
Östergötlands . .	561	128	205	156	35	10	27	41	84	140	387	102
Jönköpings . . .	352	16	107	160	37	19	13	44	88	132	198	121
Kronobergs . . .	248	33	90	76	26	5	18	54	67	114	234	111
Kalmar	310	138	114	45	8	4	1	22	49	74	128	64
Gottlands . . .	31	5	16	4	4	—	2	60	65	96	252	105
Blekinge	348	98	161	70	10	7	2	37	57	87	126	75
Kristianstads . .	99	32	40	19	5	1	2	18	48	75	135	82
Malmöhus . . .	258	34	76	66	33	13	36	59	101	113	309	158
Hallands	65	25	20	10	9	—	1	30	59	95	97	75
Göteb. o. Bohus .	375	6	85	120	70	30	64	64	125	204	460	188
Älvsborgs . . .	277	59	162	40	7	2	7	50	78	109	242	86
Skaraborgs . . .	123	75	15	18	10	4	1	38	39	130	205	66
Värmlands . . .	144	49	59	14	8	7	7	44	61	116	271	88
Örebro . . . . a)	369	84	177	96	10	2	—	39	85	106	240	81
b)	315	52	94	107	33	20	9	46	95	159	178	104
c)	684	136	271	203	43	22	9	43	89	146	177	92
Västmanlands a)	496	134	298	60	4	—	—	50	83	105	192	71
b)	435	71	218	99	25	8	14	58	89	150	297	95
c)	931	205	516	159	29	8	14	53	86	138	291	82
Kopparbergs a)	587	109	386	130	7	—	5	56	85	96	278	80
b)	596	144	247	99	52	17	37	54	95	164	395	106
c)	1 183	253	633	229	59	17	42	55	90	148	370	93
Gävleborgs . . .	498	56	209	119	51	24	39	68	102	173	309	118
Västernorrl. . a)	210	42	105	8	54	5	1	43	102	149	225	97
b)	619	172	308	107	28	3	6	50	87	130	147	70
c)	829	214	413	110	77	8	7	49	93	136	164	77
Jämtlands . . .	151	44	45	40	12	6	4	37	76	133	244	89
Västerbottens a)	115	93	22	—	—	—	—	35	62	—	—	46
b)	144	82	54	26	13	6	13	44	87	149	281	106
c)	259	125	76	26	13	6	13	39	76	149	281	79
Norrbottens . .	188	8	25	79	50	23	3	127	163	93	216	141
Samtliga a)	1 777	462	933	289	75	7	6	43	86	113	255	78
b)	6 732	1 337	2 465	1 576	596	288	470	58	91	133	306	113
c)	8 509	1 799	3 408	1 865	671	295	476	56	89	132	305	106

Bilaga.

Formulärsamling.

I. 1912—1913 års bostadsräkning.

A. Stadssamhällena.

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

(Brunt papper.)
Kuvert till Form. 1: a—c.
(Stadssamhällen.)

Bostadsräkningen i ..... stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter angående tomten (fastigheten):
n:r ..... i ..... kvarteret
med adressn:r ..... vid ..... gata / gränd / väg
..... (Benämning)

Innehåller ..... st. form. 1: a.
..... » » 1: b.
..... » » 1: c.

..... den / 191 .....

..... (Uppgiftslämnare)

Kontroll. / 191.....

(Vitt papper.)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Form. 1: a.
(Stadssamhällen, tomter *inom* stadsplaneområdet.)

OBS! Avser endast tomter (fastigheter) inom stadsplaneområdet. En blankett för varje tomt (fastighet).

Bostadsräkningen i ..... stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter om tomten (fastigheten) { n:r ..... i ..... kvarteret
..... (Benämning)

tillhörig .....
(Ägarens namn)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

---

1 a. Tomtens hela areal (storlek)? ..... kvm.

b. Hela taxeringsvärdet? kr.....

Därest tomten är ***bebyggd,*** *torde även följande frågor besvaras:*

c. Huru stor yta upptaga byggnaderna? ..... kvm.

d. Äger husägaren jämväl tomten? .....

e. Vilket är husens taxeringsvärde? kr. .....;

brandförsäkringsvärde? kr. .....

Vänd!

(Form. 1:a, baksida.)

2. Uppgifter om å tomten uppförda färdigbyggda hus.

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
Obs! En rad för varje hus	Husets huvudändamål. (Det tillämpliga understrykes; därest så anses nödigt, angives huseis användning noggrannare å prickraden)	Huvudsakligt byggnadsmaterial. (Det tillämpliga understrykes; kan materialet ej bestämmas som sten eller trä, angives dess art å prickraden)	Husets belägenhet. (Det tillämpliga understrykes)	Antal våningar i höjd (etager), källar- och vindsvåning *inräknade*. (Se Anvisn.)	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad*: antal lägenheter	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad*: närmare uppgifter om lägenheterna lämnas i form 1:c under nedanstående n:r	Antal till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d. använda lokaler (lägenheter)	År (ev. årtionde), då huset uppfördes (ev. ombyggdes från grunden)	Husets hyresvärde pr år: *verklig* hyra för uthyrda lägenheter, kr.	Husets hyresvärde pr år: *beräknad* hyra för av ägaren begagnade, fritt upplåtna, outhyrda lägenheter, kr.
Huset I	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående							
Huset II	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående							
Huset III	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående							
Huset IV	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående							
Huset V	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående							

Anmärkningar. (Här anmärkes särskilt, om å fastigheten finnes hus under byggnad).

OBS! Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »Forts.» (1, 2, 3 o. s. v.).

(Blått papper.)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Form. 1: b.
(Stadssamhällen, fastigheter *utom* stadsplaneområdet.)

OBS! Avser endast fastigheter utom stadsplaneområdet. En blankett för varje fastighet.

Bostadsräkningen i ..... stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter om *fastigheten* .....

.....

(Benämning)

tillhörig .....

(Ägarens namn)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

---

1 a. Fastighetens hela areal (storlek)? ..... har. / kvm.

b. Taxeras fastigheten som jordbruksfastighet? annan fastighet?
(Det tillämpliga understrykes)

c. Vilket är fastighetens hela taxeringsvärde? kr. .....

Därest fastigheten är ***bebyggd,*** *torde även följande frågor besvaras:*

d. Huru stor yta upptaga byggnaderna? ..... kvm.

e. Äger husägaren jämväl marken? .....

f. Vilket är husens taxeringsvärde? kr. .....

brandförsäkringsvärde? kr. .....

Vänd!

(Form. 1: b, baksida.)

2. Uppgifter om å fastigheten uppförda färdigbyggda hus (oavsett jordbruksfastigheters för jordbruksdriften nödiga ekonomihus [stall, ladugårdar, logar, lador o. d.]).

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
Obs! En rad för varje hus	Husets huvudändamål (Det tillämpliga understrykes; därest så anses nödigt, angives husets användning noggrannare å prickraden	Huvudsakligt byggnadsmaterial (Det tillämpliga understrykes; kan materialet ej bestämmas som sten eller trä, angives dess art å prickraden)	Husets belägenhet (Det tillämpliga understrykes)	Antal våningar i höjd (etager), källar- och vindsvåning *inräknade* (Se Anvisn.)	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad:* antal lägenheter	närmare uppgifter om lägenheterna lämnas i form. 1: c under nedanstående n:r	Antal till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d. använda lokaler (lägenheter)	Husets hyresvärde pr år: *verklig* hyra för uthyrda lägenheter, kr.	*beräknad* hyra för av ägaren begagnade, fritt upplåtna, outhyrda lägenheter, kr.
Huset I	boningshus uthus	sten trä	gatuhus gårdshus fristående						
Huset II	boningshus uthus	sten trä	gatuhus gårdshus fristående						
Huset III	boningshus uthus	sten trä	gatuhus gårdshus fristående						
Huset IV	boningshus uthus	sten trä	gatuhus gårdshus fristående						
Huset V	boningshus uthus	sten trä	gatuhus gårdshus fristående						

Anmärkningar. (Här anmärkes särskilt, om å fastigheten finnes hus under byggnad. Vidare antecknas, huruvida i å uppgiften ej upptagen uthusbyggnad finnas rum [och i så fall huru många], som användas till bostad för tjänstefolk, daglönare, säsongarbetare m. fl.) .....

OBS! Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »Forts.» (1, 2, 3 o. s. v.).

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

OBS! En blankett för varje lägenhet (del av hus) eller hus, som bebos av ett och samma hushåll.

(Vitt papper.)

Form. 1: c.

(Stadssamhällen.)

Bostadsräkningen i

..... stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter om { *boningshuset* n:r ..... / *bostadslägenheten* n:r ..... / belägen i källarvåningen — nedra botten — 1, 2, 3, 4 trappor upp — i vindsvåningen i huset n:r..... (Det tillämpliga understrykes) } å tomten (fastigheten) n:r ..... i ..... kvarteret ..... (Benämning)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. Lägenhets(hus)innehavarens namn .....

.....

yrkesspecialitet (sysselsättning):.....

ställning i yrket: arbetsgivare — arbetare — självförsörjare (Det tillämpliga understrykes)

Dessa rader ifyllas ej för outhyrd lägenhet (hus)

2. Lägenheten (huset) är av ägaren begagnad — fritt upplåten — uthyrd — outhyrd. (Det tillämpliga understrykes)

3 a. Lägenheten (huset) utgöres av

(En siffra insättes på vederbörlig plats)

..... boningsrum.
av boningsrummen utgöra rummen utan eldstad (och utan samband med annat rum med eldstad) ..... (Antal)
av boningsrummen utgöra rummen utan fönster (mörkrum) eller utan direkt dager ..... (Antal)
..... kök.
..... tambur.
..... bad- eller duschrum.
..... butiks-, verkstads-, magasins-, förrådsrum o. d.
..... övriga rum och lokaler. (Närmare redogörelse lämnas under Anmärkningar)
..... summa rum och lokaler.

Anmärkningar .....

3 b. Är lägenheten (huset) försedd med avträde: eget, gemensamt för ..... (Antal) familjer — matkällare — skafferi — centraluppvärmning — vattenledning — avloppsledning — gasledning — elektriskt ljus? (Det tillämpliga understrykes)

Vänd!

(Form. 1: c, baksida.)

3 c. Till lägenheten (huset) hörande areal (område) av trädgårds-(potatis-)land ..... kvm.

---

4 a. För lägenheten (huset) *betalas* en hyra av kr. ..... pr år / pr mån.
(För uthyrd lägenhet [hus])

b. För lägenheten (huset) kan *beräknas* en årlig hyra av kr. .....
(För av ägaren begagnad, fritt upplåten, outhyrd lägenhet [hus])

---

5 a. Hur länge har hyresgästen bebott sin nuvarande lägenhet? ..... år / mån.

b. Hur stor var hyresgästens förutvarande bostad? ..... rum ..... kök

Ifylles endast för *uthyrd* lägenhet (hus).

---

6. Antal i lägenheten (huset) boende? .....

Huru många av de boende äro barn under 15 år? .....

Huru många av de boende tillhöra *ej* lägenhets(hus)innehavarens familj eller tjänstefolk? .....

---

7. Taxerad inkomst för lägenhets(hus)innehavaren, kr. .....

» övriga familjemedlemmar, kr. .....

Summa familjeinkomst, kr. .....

OBS! Punkt 7 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar: (Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

(Vitt papper.)
Form. 1: d.
(Stadssamhällen)

Anvisningar för uppgiftslämnare vid 1912—1913 års allmänna bostadsräkning.

Allmänna anvisningar.

Särskild uppgift skall på bestämd dag av vederbörande fastighetsägare (husvärd) eller dennes befullmäktigade ombud (vice värd) avlämnas för *varje* inom eller utom stadsplaneområdet befintlig fastighet, även om densamma endast utgöres av en obebyggd tomt eller ett hus under byggnad. Fastighetsuppgifterna (form. 1: a och 1: b) samt lägenhetsuppgifterna (form. 1: c) för av ägaren begagnade, fritt upplåtna eller outhyrda bostadslägenheter ifyllas direkt av vederbörande fastighetsägare. Vad lägenhetsuppgifterna för uthyrda bostadslägenheter beträffar, böra de av husvärden utlämnas till ifyllande av resp. hyresgäster, men är värden jämväl i detta fall ansvarig för, att dessa uppgifter bliva fullständigt avgivna och riktigt ifyllda.

Samtliga uppgifter rörande en och samma tomt (fastighet) skola inlämnas i för ändamålet särskilt avsett *kuvert till form. 1: a—c.* Å detsamma skola antecknas tomtens kvarters- och adressnummer (ev. fastighetens benämning), ävensom noteras det antal uppgifter enligt form. 1: a eller 1: b samt 1: c, vilka i kuvertet innehållas. Dessa och andra uppgifters riktighet bestyrker uppgiftslämnaren genom att förse kuvertet med sin namnteckning.

Anvisningar rörande de särskilda punkterna å frågeformulären.

A. Tomter (fastigheter) inom stadsplaneområdet.

För varje inom stadsplanens område belägen *tomt* (fastighet), vare sig den är obebyggd (under bebyggande eller ombyggande) eller bebyggd, skall uppgift avgivas enligt form 1: a (vitt papper), varjämte om varje å fastighetsuppgiften upptaget *enfamiljshus* eller i flerfamiljshus inrymd *lägenhet*, som uteslutande eller huvudsakligen är avsedd till *bostad*, särskild uppgift skall lämnas enligt form. 1: c (vitt papper).

a. Tomt(fastighets)uppgifter enligt form. 1: a.

Å formuläret antecknas först tomtens kvartersnummer eller fastighetens benämning samt ägarens namn. *Rubriken.*

Under *punkt 1* meddelas uppgifter (a) om tomtens hela areal i kvadratmeter ävensom (b) beträffande fastighetens hela taxeringsvärde. *Punkt 1.*

Därest tomten är *bebyggd*, uppgives dessutom (c), vilken yta, som upptages av byggnaderna. Vidare angives (d), huruvida husägaren jämväl äger tomten; husägaren anses *icke* äga tomten i de fall denna är upplåten med tomträtt eller är underkastad rörligt (d. v. s. höjbart) tomtöre. Slutligen meddelas (e), till vilket belopp husen (åbyggnaderna) äro taxerade, resp. brandförsäkrade.

Punkt 2. Tabellen under *punkt 2* är avsedd att upptaga upplysningar om samtliga å tomten uppförda *hus*. Såsom hus upptagas och redovisas endast fullt färdiga sådana; förefinnes hus under byggnad, anföres detta under Anmärkningar. Såsom särskilt hus räknas här i regel fristående eller från annan byggnad medelst brandmur (eller annan från grund till tak räckande skiljevägg utan genomgång) avskilt sådant. Dock upptages gårdshus (se nedan, kol. d), mer eller mindre sammanbyggt med gatuhus, även såsom särskild byggnad. Skjul, avträdesbyggnader m. fl. småhus redovisas ej.

Kol. a. För vart och ett av tomtens hus, vilka betecknas huset I, huset II o. s. v., användes en rad i tabellen. Då flera boningshus och uthus innehavas av samma hushåll, upptagas de omedelbart efter varandra med anteckning om förhållandet. Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »forts.» (1, 2, 3, o. s. v.).

Kol. b. Därest huset till sitt huvudändamål är boningshus, resp. uthus, understrykes den tillämpliga beteckningen. Kan huset därigenom ej tillräckligt karakteriseras (t. ex. emedan det blott användes till sommarbostad) eller har huset annat ändamål (t. ex. affärshus, verkstadshus, skolhus, sjukhus, hotell o. s. v.), antecknas husets egenskap å den tomma prickraden.

Kol. c. Därest en byggnad skulle vara till ungefär lika delar uppförd av sten och trä eller av annat byggnadsmaterial (t. ex. gjuthus), torde detta förhållande noteras under Anmärkningar.

Kol. d. Såsom det karakteristiska för ett gårdshus anses, att det endast har uppgång till lägenheterna »över gården» med genomgång av ett gatuhus. Stundom är dock gårdshuset det (eller de) mindervärdiga av två (eller flera) på en gård belägna boningshus, vanligen med sämre lägenheter och mindre rum. Med fristående hus förstås en vanligen villa- eller lanthusartad byggnad, belägen på avsevärt avstånd från grannhusen.

Kol. e. Med antal våningar i höjd avses hela antal bottnar eller etager; finnes boningsrum (se nedan under b, punkt 3 a) eller annat rum med eldstad och fönster å vinden eller i källaren, räknas vinds-, resp. källarvåningen som särskild våning. Däremot medräknas *icke* i våningsantalet vanliga torkvindar eller ved- och matkällare.

Kol. f. Här angives antalet av de uteslutande eller huvudsakligen till bostad avsedda lägenheter, för vilka lämnas särskilda lägenhetsuppgifter (enligt form. 1: c).

Kol. g. Här införas numren på de särskilda form. 1: c, varuti närmare uppgifter meddelas angående dessa bostadslägenheter (boningshus). Se nedan under b, första stycket.

Kol. h. I denna kolumn angives antalet av de lokaler (lägenheter), som användas till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d., och som inrymmas i resp. hus, men *icke* redovisas å de särskilda lägenhetsuppgifterna, enär de icke användas i förbindelse med i samma hus befintliga boningsrum. Jfr vidare under b, punkt 3 a.

Kol. i. Här angives det år, då huset uppbyggdes (eller ombyggdes från grunden). Kan årtalet ej exakt uppgivas, torde årtiondet (t. ex. 1870-talet) meddelas. Därest husets ålder är okänd, torde åtminstone meddelas, huruvida byggnaden är »gammal» (minst 50 år) eller »nyare».

Kol. j, k. Här angives husets årliga hyresvärde på så sätt, att i kol. j införes summan av de för uthyrda lägenheter överenskomna årliga hyresbeloppen och i kol. k de sammanlagda beräknade årshyrorna för outhyrda, av ägaren begagnade och fritt upplåtna lägenheter. Hyresvärdet bör upptagas efter å orten gängse hyrespris.

Under *Anmärkningar* må — förutom upplysningar om, huruvida å tomten finnes hus under byggnad — meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara av vikt för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter.

b. Bostadslägenhets(hus)uppgifter (form. 1: c).

Därest *flera lägenheter* finnas inom ett hus, vilka uteslutande eller huvudsakligen äro avsedda till bostad, numrerar uppgiftslämnaren dem själv i den ordning, han finner för gott, och såväl varje lägenhets så erhållna nummer (1, 2 o. s. v.) som husets nummer (I, II o. s. v.) enligt fastighetsuppgiften (form. 1: a, punkt 2, kol. a) antecknas å formuläret. Därå noteras vidare lägenhetens våningsläge (belägenhet i källarvåning, å nedre botten, 1, 2, 3, 4 trappor upp, i vindsvåningen). Därest huset blott inrymmer *en lägenhet* (enfamiljshus), noteras endast husets nummer (I, II o. s. v.) å lägenhetsuppgiften. I båda fallen antecknas å därför avsedd plats tomtens kvartersnummer eller fastighetens benämning. *Rubriken.*

I *punkt 1* meddelas noggranna uppgifter om lägenhets(hus)innehavarens namn, yrkesspecialitet (målare, murare o. s. v.) samt (för näringsidkare) ställning i yrket (*arbetsgivare*, d. v. s. person, som stadigvarande betjänar sig av annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas, *arbetare* d. v. s. person, som har sin huvudsakliga inkomst av lönarbete hos andra, samt *självförsörjare* d. v. s. person, som driver sin näring utan annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas). Därest lägenhets(hus)innehavaren icke bedriver egentligt yrkesarbete, torde i stället hans (hennes) huvudsakliga sysselsättning eller underhållsmedel (t. ex. egenskapen av pensionär eller understödstagare) uppgivas. För outhyrd lägenhet lämnas punkten tom. *Punkt 1.*

Under *punkt 2* angives genom understrykning av passande beteckning, huruvida lägenheten (huset) är av ägaren begagnad, fritt upplåten, uthyrd eller outhyrd. Såsom fritt upplåten betraktas den hyresfria lägenhet (hus), som av husägaren ställts till annan persons förfogande att av denne för egen del användas; sålunda räknas som fritt upplåten t. ex. hyresfri bostadslägenhet för portvakt i ett fabriksbolags hus, varemot fabrikslokal i samma hus anses som av ägaren begagnad. Såsom outhyrda redovisas endast fullt iordningställda, till inflyttning färdiga lägenheter (hus), vilka icke av ägaren begagnas eller äro fritt upplåtna. Som outhyrd betraktas jämväl sådan lägenhet (hus), vilken visserligen är uthyrd att framdeles (t. ex. 1/1 1913) tagas i bruk, men räkningsdagen (t. ex. 1/12 1912) står oupptagen. Omvänt anses som uthyrd till avflyttning uppsagd lägenhet (hus), ända till dess den blivit av hyresgästen utrymd. Det avgörande är sålunda till-, resp. frånträdesdagen eller lägenhetens (husets) egenskap av bebodd eller obebodd. *Punkt 2.*

I *punkt 3 a* införes det antal rum och lokaler, varav lägenheten (huset) utgöres. Såsom boningsrum upptages varje rum, som stadigvarande användes till bostad. Särskilda uppgifter lämnas därjämte dels om det antal boningsrum, som utgöras av rum utan eldstad eller utan omedelbart sammanhang med övriga med eldstäder försedda rum, dels om antalet rum, vilka sakna fönster eller blott hava sådana mot annat rum och sålunda sakna direkt dager. Jungfrukammare med direkt dager och stängbar dörr räknas som rum, likaså s. k. hall, där den icke är att anse som vanlig tambur. Garderober o. d. upptagas icke. Rum med spiselkakelugn upptages som boningsrum, ej som kök. Kök, använt tillika som boningsrum, upptages dock som kök. Om lägenhet endast har del i kök, angives detta uttryckligen med 1/2, 1/3 o. s. v, varvid nämnaren (2, 3 o. s. v.) betecknar det antal familjer, som tillsammans använda köket. Hotellägenhet betraktas som uthyrd bostadslägenhet och upptages till hela antalet rum och kök. Förutom egentliga butiks-, verkstads-, magasins- och förrådsrum föras under denna rubrik även kontorsrum, lagerrum o. d. Övriga rum och lokaler, vilka företrädesvis torde utgöras av s. k. anstaltsrum (ämbets-, skol-, logements- o. d. rum), föras under motsvarande rubrik med noggrann uppgift rörande rummens användning under Anmärkningar. *Punkt 3 a.*

Under *punkt 3 b* meddelas lägenhetens (husets) utrustning med fasta tillbehör (bekvämligheter), nämligen avträde (eget eller gemensamt), matkällare, skafferi, centraluppvärmning, vatten- och avloppsledning, gasledning och elektrisk belysning. *Punkt 3 b.*

Punkt 3 c. Under *punkt 3 c* uppgives, om med lägenheten (huset) utan särskild avgift är förenad tillgång till trädgårds- eller potatisland samt uppgifves i så fall dettas areal (ytvidd) i kvadratmeter.

Punkt 4 a. I *punkt 4 a* antecknas för uthyrd lägenhet (hus) det överenskomna hyresbeloppet pr år eller månad.

Punkt 4 b. För av ägaren begagnad, fritt upplåten eller outhyrd lägenhet (hus) utsättes i *punkt 4 b* det på grundval av motsvarande uthyrda lägenheters hyror beräknade årliga hyresvärdet. Jfr ovan under a, punkt 2, kol. k.

Punkt 5 a. Under *punkt 5 a* uppgives för uthyrd lägenhet (hus), huru lång tid (år eller månader), som räkningsdagen förflutit, sedan lägenhetsinnehavaren flyttade till sin nuvarande bostad.

Punkt 5 b. I *punkt 5 b* meddelas storleken (antalet rum och kök) av den lägenhet (hus), från vilken lägenhetsinnehavaren flyttade till sin nuvarande bostad.

Punkt 6. I *punkt 6* angives hela antalet i lägenheten (huset) boende personer, ävensom huru många av dessa, som äro barn under 15 år, och huru många, som icke äro medlemmar av lägenhetsinnehavarens familj eller tjänstefolk. Som familjemedlemmar anses makar, barn, barnbarn och föräldrar, ävensom övriga närmare släktingar och fosterbarn. Bland tjänstefolk inräknas även hos bostadsinnehavaren anställda hantverksgesäller och -lärlingar, som hos honom åtnjuta kost och logi.

Punkt 7. *Punkt 7* behöver ej av uppgiftslämnaren ifyllas.

Särskilda anmärkningar. *Särskilda anmärkningar.* Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter.

B. Fastigheter utom stadsplaneområdet.

För varje fastighet *utom* stadsplaneområdet, vare sig obebyggd (under bebyggande eller ombyggande) eller bebyggd, skall uppgift avgivas enligt form. 1: b (blått papper), varjämte om varje å fastighetsuppgiften upptaget *enfamiljshus* eller i flerfamiljshus inrymd *lägenhet*, som uteslutande eller huvudsakligen är avsedd till *bostad*, särskild uppgift skall lämnas enligt form. 1: c (vitt papper).

a. Fastighetsuppgifter (form. 1: b).

Rubriken. Å formuläret antecknas först fastighetens benämning samt ägarens namn.

Punkt 1. Under *punkt 1* meddelas för fastighet av vad slag det vara må uppgifter (a) om fastighetens hela areal (i hektar eller kvadratmeter), (b) huruvida densamma taxeras såsom jordbruks- eller som annan fastighet och (c) om fastighetens senast åsatta taxeringsvärde (för såväl jord som byggnader).

Däres fastigheten är *bebyggd*, angives därjämte (d) storleken (i kvadratmeter) av den yta, som upptages av byggnaderna, (e) huruvida husägaren jämväl äger marken samt (f) det för själva husen (åbyggnaderna) gällande taxerings-, resp. brandförsäkrings ärde.

Punkt 2. Tabellen under *punkt 2* ifylles i överensstämmelse med vad ovan under A: a meddelats med avseende på tomter inom stadsplaneområdet. Dock må observeras, att å form. 1: b *inga* uppgifter begäras om resp. byggnaders ålder. Likaså behöfva beträffande *jordbruksfastigheter* endast boningshusen redovisas, men *icke* för jordbruksdriften nödiga ekonomihus (stall, ladugårdar, logar, lador o. d.). Likväl måste i detta fall alltid anmärkas, huruvida i dylik uthusbyggnad förekomma rum (och i så fall huru många), som användas till bostad för tjänstefolk, daglönare, säsongarbetare m. fl.

b. Bostadslägenhets(hus)uppgifter (form. 1: c).

Dessa upptagas på samma formulär och upprättas efter samma grunder, som ovan angivits under A: b för inom stadsplaneområdet belägna tomter.

Obs.! Därest å någon ort den fastställda stadsplanen skulle omfatta jämväl landsbygdsartat bebyggda områden (jordbruksfastigheter o. d.), må för sagda områden form. 1: b användas; dock skall vid varje sådant tillfälle uttryckligen angivas å formuläret, att resp. fastighet befinner sig *inom* stadsplanen.

För stadslikt bebyggda områden å landsbygden (köpingar och municipalsamhällen), för vilka byggnadsstadgan är gällande och fråga om stadsplans upprättande i behörig ordning väckt, bör omvänt form. 1: a komma till användning. (Å dylika områden torde i regel gälla nybyggnadsförbud enligt stadsplanelagen.) Dock måste vid varje sådant tillfälle å formuläret antecknas, att resp. fastighet befinner sig *utom* fastställd stadsplan.

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

(Vitt papper.)
Form. 1: e.
(Stadssamhällen.)

Anvisningar för kontrollanter vid 1912—1913 års allmänna bostadsräkning.

1:o. Kontrollant skall tillse, att uppgift avgivits av *varje fastighetsägare* (husvärd), arrendator eller dennes befullmäktigade ombud (vice värd), samt att särskild uppgift lämnats ***dels*** för varje *fastighet* ***inom*** *stadsplaneområdet:* för fastigheten (vare sig den är bebyggd eller obebyggd) enligt form. 1: a (vitt papper), och för bostadslägenheter i å fastighetsuppgiften upptagna hus enligt form. 1: c (vitt papper); ***dels*** för varje *fastighet* ***utom*** *stadsplaneområdet:* för fastigheten (vare sig den är bebyggd eller obebyggd) enligt form. 1: b (blått papper) och för bostadslägenheter, som äro inrymda i å fastighetsuppgiften upptagna hus, enligt form. 1: c (vitt papper).

2:o. Kontrollant skall genomläsa varje erhållen uppgift och övertyga sig om, att densamma är fullständigt ifylld, och att vid dess skrivande »Anvisningar för uppgiftslämnare till 1912—1913 års bostadsräkning» noggrant iakttagits. Observerade fel och ofullständigheter böra av kontrollanten rättas efter inhämtande av upplysningar från vederbörande uppgiftslämnare.

3:o. Särskilt bör kontrollant övertyga sig om, att husens och lägenhetens nummer å de särskilda lägenhets(hus)uppgifterna (form. 1: c, rubriken) överensstämma med motsvarande nummer å uppgiften för den bebyggda fastigheten (form. 1: a och 1: b, punkt 2, kol. a och g).

4:o. Beträffande yrkesbeteckningarna i punkt 1 å lägenhets(hus)uppgifterna (form. 1: c) tillses med tillhjälp av kontrollanterna tillhandahållen *yrkesförteckning*, att, särskilt vad angår de olika slagen av arbetare, yrkesspecialiteterna äro noggrant och systematiskt angivna.

5:o. Rörande punkt 6 å lägenhetsuppgifterna (form. 1: c) tillses, att de i densamma lämnade uppgifterna överensstämma med de för pågående mantalsskrivning inlämnade *mantalsuppgifterna*.

6:o. Sedan kontrollen av uppgiftslämnarnas uppgifter är avslutad, ifylles genom kontrollantens försorg punkt 7 å varje uppgift enligt form. 1: c för begagnad bostadslägenhet. Detta sker med ledning av senast fastställda *taxeringslängder*. Såsom inkomst för lägenhetsinnehavare, resp. övriga familjemedlemmar upptages i första rummet den till inkomstskatt taxerade inkomsten. Saknas inkomstskattetaxering, antecknas i stället taxeringen till bevillning för inkomst av kapital och arbete. Saknas överhuvud uppgift om taxerad inkomst, angives detta genom ett streck (—). Samtidigt med att taxeringslängderna genomgås för detta ändamål, kontrolleras med deras tillhjälp de i form 1: a, punkt 1 b och 1 e samt form. 1: b, punkt 1 c och 1 f meddelade uppgifterna om de särskilda fastigheternas, resp. husens taxeringsvärden.

7:o. Kontrollanten skall slutligen tillse, att primärmaterialet befinner sig i fullt bearbetningsbart skick, varföre genom hans försorg sådana blanketter böra utmönstras och omskrivas, vilka under ifyllnings- och granskningsarbetet blivit otydliga, söndriga eller nedsmutsade.

8:o. När kontroll- och ifyllningsarbetet är avslutat, bestyrker kontrollanten, att samtliga uppgifter enligt hans förmenande äro fullständigt och riktigt ifyllda, genom att å därtill avsedd plats å kuvertets nedre vänstra hörn teckna datum och namn (signatur).

Obs.! Därest tvekan uppstår med avseende på tillämpningen av någon punkt i anvisningarna för uppgiftslämnare eller kontrollanter vid 1912—1913 års allmänna bostadsräkning, torde hänvändelse *omedelbart* göras till *K. Kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik* (efter 1 jan. 1913 *Socialstyrelsen*), *Bostadsundersökningen*.

Mönsterifyllning.

(Vitt papper.)
Form. 1: f.
(Stadssamhällen.)

A. Tomter inom stadsplaneområdet.

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Kuvert till Form. 1: a—c.
(Stadssamhällen.)

Bostadsräkningen i *Norrköpings* stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter angående tomten (fastigheten):
n:r *4 & 6* i *Kvadraten Rudan* kvarteret
med adressn:r *11* vid *Köpmangatan* gata / gränd / väg
.....
(Benämning)

Innehåller *1* st. form. 1: a.
» » 1: b.
5 » » 1: c.

Norrköping den 5/12 191 *2*

Erik Hansson
(Uppgiftslämnare)

Kontroll. / 191...

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

***OBS!** Avser endast tomter (fastigheter) **inom** stadsplaneområdet. En blankett för varje tomt (fastighet).*

Form. 1: a.
(Stadssamhällen, tomter *inom* stadsplaneområdet.)

Bostadsräkningen i *Norrköpings* stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter om tomten (fastigheten):
n:r *4 & 6* i *Kvadraten Rudan* kvarteret
.....
(Benämning)

tillhörig *Erik Hansson*
(Ägarens namn)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1 a. Tomtens hela areal (storlek)? *633* kvm. b. Hela taxeringsvärdet? kr. *46,900*

Därest tomten är bebyggd, torde även följande frågor besvaras:

c. Huru stor yta upptaga byggnaderna? *330* kvm. d. Äger husägaren jämväl tomten? *Ja*

e. Vilket är husens taxeringsvärde? kr. *28,000*; brandförsäkringsvärde? kr. *28,000*

Vänd!

(Form. 1: a, baksida.)

2. Uppgifter om å tomten uppförda färdigbyggda hus.

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
Obs! En rad för varje hus	Husets huvudändamål. (Det tillämpliga understrykes; därest så anses nödigt, angives husets användning noggrannare å prickraden)	Huvudsakligt byggnadsmaterial. (Det tillämpliga understrykes; kan materialet ej bestämmas som sten eller trä, angives dess art å prickraden)	Husets belägenhet. (Det tillämpliga understrykes)	Antal våningar i höjd (etager), källar- och vindsvåning *inräknade* (Se Anvisn.)	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad:* antal lägenheter	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad:* närmare uppgifter om lägenheterna lämnas i form. 1: c under nedanstående n:r	Antal till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d. använda lokaler (lägenheter)	År (ev. årtionde), då huset uppfördes (ev. ombyggdes från grunden)	Husets hyresvärde pr år: *verklig* hyra för uthyrda lägenheter, kr.	Husets hyresvärde pr år: *beräknad* hyra för av ägaren begagnade, fritt upplåtna, outhyrda lägenheter, kr.
Huset I	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående	*3*	*5*	*1—5*	*1*	*1873*	*2,000*	*500*
Huset II	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående	*1*			*8*	*1890-talet*		
Huset III	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående							
Huset IV	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående							
Huset V	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående							

Anmärkningar. (Här anmärkes särskilt, om å fastigheten finnes hus under byggnad.) .....

.....

.....

Obs! Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »Forts.» (*1, 2, 3 o. s. v.*)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Obs! En blankett för varje lägenhet (del av hus) eller hus, som bebos av ett och samma hushåll.

Form. 1: c.
(Stadssamhällen.)

Bostadsräkningen i *Norrköpings* stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter om
- *boningshuset* n:r .....
- *bostadslägenheten* n:r *1*
- belägen i källarvåningen — nedra botten — 1, 2, 3, 4 trappor upp — i vindsvåningen i huset n:r *I*
  (Det tillämpliga understrykes)

å tomten (fastigheten) n:r *4 & 6*
i *Kvadraten Rudan* kvarteret
(Benämning)

Genomläs noggrannt anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. Lägenhets(hus)innehavarens namn *Sven Olof Dahl*
yrkesspecialitet (sysselsättning): *Borstbindare*
ställning i yrket: arbetsgivare — arbetare — självförsörjare.
(Det tillämpliga understrykes)

Dessa rader ifylles ej för outhyrd lägenhet (hus).

2. Lägenheten (huset) är av ägaren begagnad — fritt upplåten — uthyrd — outhyrd.
(Det tillämpliga understrykes)

3 a. Lägenheten (huset) utgöres av

(En siffra insättes på vederbörlig plats.)

3	boningsrum
	av boningsrummen utgöra rummen utan eldstad (och utan samband med annat rum med eldstad) *0* (Antal)
	av boningsrummen utgöra rummen utan fönster (mörkrum) eller utan direkt dager *1* (Antal)
1	kök
1	tambur.
	bad- eller duschrum.
1	butiks-, verkstads-, magasins-, förrådsrum o. d.
	övriga rum och lokaler. (Närmare redogörelse lämnas under Anmärkningar)
6	summa rum och lokaler.

Anmärkningar .....

3 b. Är lägenheten (huset) försedd med avträde: eget, gemensamt för *2* familjer — matkällare — skafferi — centraluppvärmning — vattenledning — avloppsledning — gasledning — elektriskt ljus?
(Det tillämpliga understrykes)

Vänd!

(Form. 1: c, baksida.)

3 c. Till lägenheten (huset) hörande areal (område) av trädgårds-(potatis-)land *0* kvm.

4 a. För lägenheten (huset) *betalas* en hyra av kr. *500* pr år. / pr mån.
(För uthyrd lägenhet [hus])

b. För lägenheten (huset) kan *beräknas* en årlig hyra av kr. .....
(För av ägaren begagnad, fritt upplåten, outhyrd lägenhet [hus])

5 a. Hur länge har hyresgästen bebott sin nuvarande lägenhet? *1 1/4* år. / mån.

b. Hur stor var hyresgästens förutvarande bostad? *2* rum *1* kök.

Ifylles endast för *uthyrd* lägenhet(hus).

6. Antal i lägenheten (huset) boende? *6*

Huru många av de boende äro barn under 15 år? *2*

Huru många av de boende tillhöra *ej* lägenhets(hus)innehavarens familj eller tjänstefolk? *0*

7. Taxerad inkomst för lägenhets(hus)innehavaren, kr. .....

» övriga familjemedlemmar, kr. .....

Summa familjeinkomst, kr. .....

Obs! Punkt 7 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar: (*Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter.*)

.....

.....

(Dessutom efter samma grunder avgivna uppgifter enligt form. 1: c för lägenheterna n:r 2 3, 4 och 5 i huset n:r I.)

Mönsterifyllning.

(Vitt papper.)
Form. 1: g.
(Stadssamhällen.)

B. Fastigheter utom stadsplaneområdet.

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Kuvert till Form. 1: a—c.
(Stadssamhällen.)

Bostadsräkningen i *Mjölby* ..... stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter angående tomten (fastigheten): n:r ..... i ..... kvarteret / gata / gränd / väg
med adressn:r ..... vid .....

Karlsborg
(Benämning)

Innehåller ..... st. form. 1: a.
1 » » 1: b.
1 » » 1: c.

Kontroll. / 191...

Mjölby den 1/12 191*2*

Karl Edvard Eriksson
(Uppgiftslämnare)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

OBS! Avser endast fastigheter utom stadsplaneområdet. En blankett för varje fastighet.

Form. 1: b.
(Stadssamhällen, fastigheter *utom* stadsplaneområdet.)

Bostadsräkningen i *Mjölby* ..... stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter om *fastigheten* *Karlsborg*
(Benämning)

tillhörig *Karl Edvard Eriksson*
(Ägarens namn)

Genomläs noggrannt anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1 a. Fastighetens hela areal (storlek)? *800* har / kvm. b. Taxeras fastigheten som jordbruks-fastighet? annan fastighet?
(Det tillämpliga understrykes)

c. Vilket är fastighetens hela taxeringsvärde? kr. *3,800*

Därest fastigheten är bebyggd, torde även följande frågor besvaras:

d. Huru stor yta upptaga byggnaderna? *200* kvm. e. Äger husägaren jämväl marken? *Ja*

f. Vilket är husens taxeringsvärde? kr. ..... Brandförsäkringsvärde? kr. *3,000*

Vänd!

(Form. 1: b, baksida.)

2. **Uppgifter om å fastigheten uppförda färdigbyggda hus** (oavsett jordbruksfastigheters för jordbruksdriften nödiga ekonomihus [stall, ladugårdar, logar, lador o. d.]).

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j
Obs! En rad för varje hus	Husets huvudändamål. (Det tillämpliga understrykes; därest så anses nödigt, angives husets användning noggrannare å prickraden)	Huvudsakligt byggnadsmaterial. (Det tillämpliga understrykes; kan materialet ej bestämmas som sten eller trä, angives dess art å prickraden)	Husets belägenhet. (Det tillämpliga understrykes)	Antal våningar i höjd (etager), källar- och vindsvåning *inräknade.* (Se Anvisn.)	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad:* antal lägenheter	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad:* närmare uppgifter om lägenheterna lämnas i form. 1: c under nedanstående n:r	Antal till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d. använda lokaler (lägenheter)	Husets hyresvärde pr år: *verklig* hyra för uthyrda lägenheter, kr.	Husets hyresvärde pr år: *beräknad* hyra för av ägaren begagnade, fritt upplåtna, outhyrda lägenheter, kr.
Huset I	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående	*2*	*1*	*1*			*250*
Huset II	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående						
Huset III	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående						
Huset IV	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående						
Huset V	boningshus / uthus	sten / trä	gatuhus / gårdshus / fristående						

Anmärkningar. (Här anmärkes särskilt, om å fastigheten finnes hus under byggnad. Vidare antecknas, huruvida i å uppgiften ej upptagen uthusbyggnad finnas rum [och i så fall huru många], som användas till bostad för tjänstefolk, daglönare, säsongarbetare m. fl.)

Obs! Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »Forts.» (*1, 2, 3 o. s. v.*)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Obs! En blankett för varje lägenhet (del av hus) eller hus, som bebos av ett och samma hushåll.

Form. 1: c.
(Stadssamhällen.)

Bostadsräkningen i *Mjölby* stad / köping / municipalsamhälle

Uppgifter om: *boningshuset* n:r *1* / *bostadslägenheten* n:r ..... / belägen i källarvåningen — nedra botten — 1, 2, 3, 4 trappor upp — i vindsvåningen i huset n:r ..... (Det tillämpliga understrykes) å tomten (fastigheten) n:r ..... i ..... kvarteret *Karlsborg* (Benämning)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. Lägenhets(hus)innehavarens namn *Karl Edvard Eriksson*

yrkesspecialitet (sysselsättning): *Skräddare*

ställning i yrket: arbetsgivare — arbetare — självförsörjare. (Det tillämpliga understrykes)

Dessa rader ifyllas ej för outhyrd lägenhet (hus).

2. Lägenheten (huset) är av ägaren begagnad — fritt upplåten — uthyrd — outhyrd. (Det tillämpliga understrykes)

3 a. Lägenheten (huset) utgöres av

(En siffra insättes på vederbörlig plats.)

2	boningsrum.
	av boningsrummen utgöra rummen utan eldstad (och utan samband med annat rum med eldstad) *0* (Antal)
	av boningsrummen utgöra rummen utan fönster (mörkrum) eller utan direkt dager *0* (Antal)
1	kök.
1	tambur.
	bad- eller duschrum.
2	butiks-, verkstads-, magasins-, förrådsrum o. d.
	övriga rum och lokaler. (Närmare redogörelse lämnas under Anmärkningar)
6	summa rum och lokaler.

Anmärkningar .....

3 b. Är lägenheten (huset) försedd med avträde: eget, gemensamt för ..... (Antal) familjer — matkällare — skafferi — avloppsledning — centraluppvärmning — vattenledning — gasledning — elektriskt ljus?

Vänd!

(Form. 1: c, baksida.)

3 c. Till lägenheten (huset) hörande areal (område) av trädgårds-(potatis-)land *400* kvm.

4 a. För lägenheten (huset) ***betalas*** en hyra av kr. ..... pr år / pr mån.

(För uthyrd lägenhet [hus])

b. För lägenheten (huset) kan ***beräknas*** en årlig hyra av kr. *200*

(För av ägaren begagnad, fritt upplåten, outhyrd lägenhet [hus])

5 a. Hur länge har hyresgästen bebott sin nuvarande lägenhet? ..... år / mån.

b. Hur stor var hyresgästens förutvarande bostad? ..... rum ..... kök.

Ifylles endast för *uthyrd* lägenhet (hus).

6. Antal i lägenheten (huset) boende? *4*

Huru många av de boende äro barn under 15 år? *1*

Huru många av de boende tillhöra *ej* lägenhets(hus)innehavarens familj eller tjänstefolk? *1*

7. Taxerad inkomst för lägenhets(hus)innehavaren, kr.

» övriga familjemedlemmar, kr. .....

Summa familjeinkomst, kr. .....

Obs! Punkt 7 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar: (*Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter.*)

.....

.....

B. Landsbygden.

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

(Gult papper.)

Kuvert till Form. 2: a—d.
(Landsbygden.)

Bostadsräkningen i ..... socken.

Uppgifter angående fastigheten .....
(Benämning)

i .....
(By eller annat samhälle)

Innehåller ..... st. form. 2: a.

..... » » 2: b.

..... » » 2: c.

..... » » 2: d.

..... den / 191...

.....
(Uppgiftslämnare)

Kontroll. / 191...

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelning för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Obs.! Avser endast jordbruksfastighet. En blankett för varje fastighet.

(Skärt papper.)

Form. 2: a.
(Landsbygden, *jordbruksfastighet.*)

Bostadsräkningen i ..... socken.

Uppgifter om *fastigheten* .....
(Benämning)

tillhörig .....
(Ägarens namn)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1 a. Fastighetens hela areal ..... har.

b. Är brukaren ägare eller arrendator?
(Det tillämpliga understrykes)

c. I senare fallet, äger markägaren jämväl husen? .....

d. Fastighetens hela taxeringsvärde, kr. .....

e. Boningshusens brandförsäkringsvärde, kr. .....

Vänd!

(Form. 2: a, baksida.)

2. Uppgifter om å fastigheten befintliga färdigbyggda boningshus.

a	b	c	d	e	f	g	h
Obs! En rad för varje hus	Husets huvudändamål och beteckning (t. ex. mangårdsbyggnad, statarbostad, torpstuga o. s. v.)	Huvudsakligt byggnadsmaterial (sten, trä o. s. v.)	Antal våningar i höjd (etager) källar- och vindsvåning *inräknade* (Se Anvisn.)	Antal uteslutande eller huvudsakligen till *bostad* avsedda lägenheter	Antal till förrådsrum, kontor, verkstad el. dyl. använda lokaler (lägenheter)	Närmare uppgifter om huset (lägenheterna) lämnas i form. 2: b under nedanstående n:r	Anmärkningar om resp. hus. (Här uppgives därjämte *uttryckligen*, om i uthusbyggnad förekomma rum (och i så fall huru många), använda som boningsrum för tjänstefolk, daglönare, säsongarbetare m. fl.)
Huset I							
Huset II							
Huset III							
Huset IV							
Huset V							

Anmärkningar. (Här anmärkes särskilt, om å fastigheten finnes boningshus under byggnad.) .....

.....

OBS! Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »Forts. (1, 2, 3 o. s. v.)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

OBS! Avser endast jordbruksfastighet. En blankett för varje hus (lägenhet), som bebos av ett och samma hushåll.

(Skärt papper.)

Form. 2: b.
(Landsbygden, *jordbruksfastighet.*)

Bostadsräkningen i ..... **socken.**

Uppgifter om { *boningshuset* n:r ..... / *bostadslägenheten* n:r ..... / belägen i källarvåningen — nedra botten — 1 trappa upp — 2 trappor upp — i vindsvåningen i huset / n:r ..... (Det tillämpliga understrykes) } å fastigheten ..... (Benämning)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. Hus(lägenhets)innehavarens namn: .....
.....
yrkesspecialitet: .....
ställning i yrket: arbetsgivare — arbetare — självförsörjare.
(Det tillämpliga understrykes)

Dessa rader ifyllas ej, om huset (lägenheten) står obebott.

2. Huset (lägenheten) begagnas av ägaren — är fritt upplåtet — upplåtet mot hyra eller annan avgäld — obebott (outhyrt).
(Det tillämpliga understrykes)

3 a. Huset (lägenheten) utgöres av

(En siffra insättes på vederbörlig plats)

.....	boningsrum.
	därav rum utan eldstad och utan samband med annat eldstadsrum ....
.....	kök.
.....	tambur.
.....	butiks-, verkstads-, magasins-, förrådsrum o. d.
.....	övriga rum och lokaler. (Specificeras under Anmärkningar)
.....	summa lokaler och rum.

Anmärkningar .....
.....
.....

Vänd!

(Form. 2: b, baksida.)

3 b. Till huset (lägenheten) hörande areal av odlad jord (åker, trädgård) ..... har kvm.

4. För huset (lägenheten) betalas en hyra (avgäld) av kr. ..... pr år pr mån.
(För uthyrt hus [lägenhet])

5. Antal i huset (lägenheten) boende? .....

Huru många av de boende äro barn under 15 år? .....

Huru många av de boende tillhöra *ej* hus(lägenhets)innehavarens familj eller tjänstefolk? .....

6. Taxerad inkomst för hus(lägenhets)innehavaren, kr. .....

» övriga familjemedlemmar, kr. .....

Summa familjeinkomst, kr. .....

OBS! Punkt 6 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar: (Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter. Särskilt torde anmärkas, huruvida bostadsförhållandena under någon viss årstid [t. ex. sommaren] avvika från de ovan angivna och i så fall på vilket sätt.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

OBS! Avser endast annan fastighet än jordbruksfastighet. En blankett för varje fastighet.

(Gult papper.)

Form. 2: c.

(Landsbygden, *annan fastighet* än jordbruksfastighet.)

Bostadsräkningen i ..... socken.

Uppgifter om *fastigheten* .....
(Benämning)

tillhörig .....
(Ägarens namn)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1 a. Fastighetens areal ..... kvm.

b. Vilket är fastighetens hela taxeringsvärde? kr. .....

Därest fastigheten är ***bebyggd,*** *torde även följande frågor besvaras:*

c. Äger husägaren jämväl marken? .....

d. Vilket är husets taxeringsvärde? kr. .....;

brandförsäkringsvärde? kr. .....

Vänd!

2. Uppgifter om å fastigheten uppförda färdigbyggda hus.

a	b	c	d	e	f	g	h	i
Obs! En rad för varje hus	Husets huvudändamål (Det tillämpliga understrykes; därest så anses nödigt, angives husets användning noggrannare å prickraden)	Huvudsakligt byggnadsmaterial. (Det tillämpliga understrykes; kan materialet ej bestämmas som sten eller trä, angives dess art å prickraden)	Antal våningar i höjd (etager), källar- och vindsvåning *inräknade* (Se Anvisn.)	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till bostad: antal lägenheter	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till bostad: närmare uppgifter om lägenheterna (eller huset) lämnas i form. 2: d under nedanstående n:r	Antal till butiker, kontor, verkstäder, magasin, lador, logar, stall o. d. använda lokaler (lägenheter)	Husets hyresvärde pr år: *verklig* hyra för uthyrda lägenheter, kr.	Husets hyresvärde pr år: *beräknad* hyra för av ägaren begagnade, fritt upplåtna eller outhyrda lägenheter, kr.
Huset I	boningshus / uthus	sten / trä						
Huset II	boningshus / uthus	sten / trä						
Huset III	boningshus / uthus	sten / trä						
Huset IV	boningshus / uthus	sten / trä						
Huset V	boningshus / uthus	sten / trä						

Anmärkningar. (Här anmärkes särskilt, om å fastigheten finnes hus under byggnad.) .....

.....

.....

OBS! Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »Forts.» (*1, 2, 3 o. s. v.*).

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

OBS! Avser endast annan fastighet än jordbruksfastighet. En blankett för varje lägenhet (del av hus) eller hus, som bebos av ett och samma hushåll.

(Gult papper.)

Form. 2: d.

(Landsbygden, *annan fastighet* än jordbruksfastighet.)

Bostadsräkningen i ..... socken.

Uppgifter om { *boningshuset* n:r ..... / *bostadslägenheten* n:r ..... / belägen i källarvåningen — nedra / botten — 1 trappa upp — 2 trappor upp — i vindsvåningen i huset / n:r ..... (Det tillämpliga understrykes) } å fastigheten ..... (Benämning)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. Lägenhets(hus)innehavarens namn: .....

.....

yrkesspecialitet: .....

ställning i yrket: arbetsgivare — arbetare — självförsörjare.
(Det tillämpliga understrykes)

Dessa rader ifyllas ej för outhyrd lägenhet (hus)

2. Lägenheten (huset) begagnas av ägaren — är fritt upplåten — uthyrd —outhyrd (obebodd).
(Det tillämpliga understrykes)

3 a. Lägenheten (huset) utgöres av

(En siffra insättes på vederbörlig plats)

.....	boningsrum.
	därav rum utan eldstad (och utan samband med annat eldstadsrum) .....
.....	kök.
.....	tambur.
.....	butiks-, verkstads-, magasins-, förrådsrum o. d.
.....	ladugårds- och stallrum o. d.
.....	övriga rum och lokaler. (Specificeras under Anmärkningar)
.....	summa rum och lokaler.

Anmärkningar .....

.....

.....

Vänd!

(Form. 2: d, baksida.)

3 b. Till lägenheten (huset) hörande areal av trädgårds-(potatis-)land kvm.

---

4 a. För lägenheten (huset) *betalas* en hyra av kr. ..... pr år / pr mån.
(För uthyrd lägenhet [hus])

b. För lägenheten (huset) kan *beräknas* en årlig hyra av kr. .....
(För av ägaren begagnad, fritt upplåten, outhyrd lägenhet [hus])

---

5. Antal i lägenheten (huset) boende? .....

Huru många av de boende äro barn under 15 år? .....

Huru många av de boende tillhöra *ej* lägenhets(hus)innehavarens familj eller tjänstefolk? .....

---

6. Taxerad inkomst för lägenhets(hus)innehavaren, kr. .....

» övriga familjemedlemmar, kr. .....

Summa familjeinkomst, kr. .....

OBS! Punkt 6 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar: (Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter. Särskilt torde anmärkas, huruvida bostadsförhållandena under någon viss årstid [t. ex. sommaren] avvika från de ovan angivna och i så fall på vilket sätt.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

(Vitt papper.)
Form. 2: e.
(Landsbygden.)

Anvisningar för uppgiftslämnare till 1912—1913 års allmänna bostadsräkning.

Allmänna anvisningar.

Särskild uppgift skall på bestämd dag av vederbörande fastighetsägare (husvärd), arrendator eller dennes befullmäktigade ombud avgivas för *varje* fastighet, vare sig denna är bebyggd eller obebyggd och vare sig densamma taxeras som jordbruksfastighet eller som annan fastighet.

Samtliga uppgifter rörande en och samma fastighet skola inlämnas i för ändamålet avsett särskilt *kuvert till form. 2: a—d.* Å detsamma skola antecknas fastighetens benämning samt namnet på den by (samhälle), där den är belägen, ävensom noteras det antal uppgifter enligt form. 2: a och 2: b eller 2: c och 2: d, vilka i kuvertet innehållas. Dessa och andra uppgifters riktighet bestyrker uppgiftslämnaren genom att förse kuvertet med sin namnteckning.

Anvisningar rörande de särskilda punkterna å frågeformulären.

A. Jordbruksfastighet. (Formulär å skärt papper.)

För varje *jordbruksfastighet* skall uppgift avgivas enligt form. 2: a, varjämte om varje å fastighetsuppgiften upptaget *enfamiljshus* eller i flerfamiljshus inrymd *lägenhet*, som uteslutande eller huvudsakligen är avsedd till *bostad*, särskild uppgift skall lämnas enligt form. 2: b.

a. Fastighetsuppgifter (form. 2: a).

Rubriken. Å formuläret antecknas först fastighetens benämning samt ägarens namn.

Punkt 1. Under *punkt 1* meddelas (a) uppgift om fastighetens totalareal (såväl inägor som skog och annan utmark) i hektar. Under b) uppgives (genom understrykning av den tillämpliga beteckningen), huruvida fastighetens brukare är ägare eller arrendator till densamma; därest han endast arrenderar jorden, meddelas därjämte (c), om markägaren jämväl äger husen. Slutligen skall under d) upptagas hela fastighetens senast fastställda taxeringsvärde samt under e) gällande brandförsäkringsvärde för boningshusen (oberäknat ekonomibyggnader).

Punkt 2. Tabellen under *punkt 2* är avsedd att upptaga upplysningar om samtliga å fastigheten uppförda *boningshus*, varemot för jordbruksdriften nödiga ekonomihus (stall,

ladugårdar, logar, lador o. d.) *icke* behöva redovisas (jfr dock nedan under kol. h). Såsom boningshus upptagas och redovisas endast fullt färdigbyggda sådana; finnes hus under byggnad, anföres detta under Anmärkningar. Såsom särskilt hus räknas här i regel fristående eller från annan byggnad medelst brandmur (eller annan från grund till tak räckande skiljevägg utan genomgång) avskilt sådant.

Kol. a. För vart och ett av fastighetens boningshus, vilka betecknas huset I, huset II o. s. v., användes en rad i tabellen. Påpekas må, att på lantegendomar samtliga arbetarbostäder, torp o. d. skola medtagas. Då flera boningshus (t. ex. sommar- och vinterbostad, huvudbyggnad och flyglar) innehavas av samma hushåll, upptagas de omedelbart efter varandra med angivande av (i kol. h), att de bebos av samma familj. Om vid bristande utrymme flera blanketter måste användas, antecknas å dessa »forts.» (1, 2, 3 o. s. v.).

Kol. b. Här angives så noggrant ske kan boningshusets huvudändamål och användning, t. ex. mangårdsbyggnad (corps de logis), statarbostad, torpstuga, sommarbostad o. d.

Kol. c. Här noteras, huruvida byggnaden är uppförd av sten, trä eller annat material (t. ex. gjuthus).

Kol. d. Med antal våningar i höjd avses hela antalet bottnar eller etager; finnes boningsrum (se nedan under b, punkt 3: a) eller annat rum med eldstad och fönster å vinden eller i källaren, räknas vinds-, resp. källarvåningen som särskild våning. Däremot medräknas *icke* i våningsantalet vanliga torkvindar eller ved- och matkällare.

Kol. e. Därest ett boningsrum blott inrymmer *ett* hushåll, antecknas här en 1. Är huset uppdelat på *flera* hushåll, angives här antalet av de uteslutande eller huvudsakligen till bostad avsedda lägenheter, varöver dessa hushåll förfoga. För varje boningshus (enfamiljshus) eller bostadslägenhet i flerfamiljshus skall lämnas en särskild lägenhetsuppgift (enligt form. 2: b).

Kol. f. I denna kolumn angives antalet av de lokaler (lägenheter), som användes till butiker, kontor, verkstäder, magasin o. d. och inrymmas i resp. hus, men *icke* redovisas å de särskilda hus(lägenhets)uppgifterna, enär de icke användas i förbindelse med i samma hus befintliga boningsrum. Jfr vidare under b, punkt 3. a.

Kol. g. Här införas numren på de särskilda blanketter (enligt form. 2: b), varuti närmare uppgifter meddelas angående resp. boningshus (bostadslägenheter). Se nedan under b, första stycket.

Kol. h. Här må meddelas ytterligare upplysningar beträffande de särskilda boningshusen, varjämte *uttryckligen* skall uppgivas, om i uthusbyggnad förekomma rum (och i så fall huru många), vilka användas till bostad för tjänstefolk, daglönare, säsongarbetare m. fl.

Under *Anmärkningar* må — förutom uppgift om, huruvida å fastigheten finnes boningshus under byggnad — meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara av vikt för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter.

b. Boningshus(bostadslägenhets)uppgifter (form. 2: b).

Rubriken.

Därest hus blott inrymmer *ett hushåll* (enfamiljshus), antecknas å formuläret endast husets nummer (I, II o. s. v.) enligt fastighetsuppgiften (form. 2: a, punkt 2, kol. a). Inom varje *flerfamiljshus* åter numrerar uppgiftslämnaren själv i den ordning, han finner för gott, de lägenheter, som uteslutande eller huvudsakligen äro avsedda till bostad, och såväl lägenhetens så erhållna nummer (1, 2 o. s. v.) som husets nummer (I, II o. s. v.) enligt fastighetsuppgiften antecknas å formuläret. Därå noteras i detta senare fall vidare lägenhetens våningsläge (belägenhet i källarvåning, å nedra botten, 1 och 2 trappor upp, i vindsvåningen). Slutligen angives fastighetens benämning å därför avsedd plats.

Punkt 1. Här meddelas noggranna uppgifter om hus(lägenhets)innehavarens namn, yrkesspecialitet (hemmansägare, mjölnare o. s. v.) samt (för näringsidkare) ställning i yrket (arbetsgivare d. v. s. person, som stadigvarande betjänar sig av annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas, arbetare d. v. s. person, som har sin huvudsakliga inkomst av lönearbete hos andra, samt självförsörjare d. v. s. person, som driver sin näring utan annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas). För obebott hus (lägenhet) lämnas punkten tom.

Punkt 2. Här angives genom understrykning av passande beteckning, huruvida huset (lägenheten) är av. ägaren begagnat, fritt upplåtet, upplåtet mot hyra (annan avgäld) eller obebott (outhyrt). Såsom fritt upplåten betraktas den hyresfria lägenhet (hus), som av husägaren ställts till annan persons förfogande att av denne för egen del användas; sålunda räknas som fritt upplåten t. ex. hyresfri bostadslägenhet i arbetarebostadshus för statare, stuga, som fritt bebos av gammal orkeslös tjänare o. s. v.

Punkt 3. a. Här införes det antal rum och lokaler, varav huset (lägenheten) utgöres. Såsom boningsrum upptages varje rum, som stadigvarande användes till bostad. Särskild uppgift lämnas därjämte om antalet boningsrum, vilka sakna eldstad eller omedelbart sammanhang med övriga med eldstäder försedda rum. Jungfrukammare med direkt dager och stängbar dörr räknas som rum, likaså s. k. hall (där den icke är att anse såsom vanlig tambur). Garderober o. d. upptagas icke. Rum med spiselkakelugn upptages som boningsrum, ej kök. Kök, använt tillika som boningsrum, upptages dock som kök. Om lägenhet endast har del i kök, angives detta uttryckligen med $^1/_2$, $^1/_3$ o. s. v., varvid nämnaren (2, 3 o. s. v.) betecknar det antal familjer, som tillsammans bruka köket. Förutom egentliga butiks-, verkstads-, magasins- och förrådsrum föras under denna rubrik även kontorsrum, lagerrum o. d. utrymmen. Övriga rum och lokaler, vilka företrädesvis torde utgöras av s. k. anstaltsrum (ämbets-, skol-, logements- o. d. rum), föras under motsvarande rubrik med noggrann uppgift rörande rummens användning under Anmärkningar.

Punkt 3. b. Här uppgives den till huset (lägenheten) hörande areal (i har eller kvm.) av odlad jord (trädgård och åker).

Punkt 4. Här antecknas för uthyrd lägenhet det överenskomna hyresbeloppet pr år eller månad.

Punkt 5. Här angives hela antalet i huset (lägenheten) boende personer, ävensom huru många av dessa, som äro barn under 15 år, och huru många, som icke äro medlemmar av lägenhetsinnehavarens familj eller tjänstefolk. Som familjemedlemmar anses makar, barn, barnbarn och föräldrar, ävensom övriga närmare släktingar samt fosterbarn. Bland tjänstefolk inräknas även hos bostadsinnehavaren anställda hantverksgesäller och -lärlingar, som hos honom åtnjuta kost och logi.

Punkt 6. Punkt 6 behöver ej av uppgiftslämnaren ifyllas.

Särskilda anmärkningar. Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter. Särskilt torde anmärkas, huruvida bostadsförhållandena under någon viss årstid (t. ex. sommaren) avvika från de förut angivna och i så fall på vilket sätt.

B. Annan fastighet än jordbruksfastighet. (Formulär å gult papper.)

För varje *fastighet*, vare sig bebyggd eller obebyggd, skall uppgift avgivas enligt form. 2: c, varjämte om varje å fastighetsuppgiften upptaget *enfamiljshus* eller i flerfamiljshus inrymd *lägenhet*, som uteslutande eller huvudsakligen är avsedd till *bostad*, särskild uppgift skall lämnas enligt form. 2: d.

a. Fastighetsuppgifter (form. 2: c).

Å formuläret antecknas först fastighetens benämning samt ägarens namn. *Rubriken.*

Under *punkt 1* meddelas (a) uppgift om fastighetens areal i kvadratmeter, varjämte under b) upptagas hela fastighetens senast fastställda taxeringsvärde. Därest fastigheten är *bebyggd*, angives jämväl (c), huruvida husägaren äger den mark, på vilken hans byggnader äro uppförda eller ej, samt (d) till vilket belopp husen (åbyggnaderna) äro taxerade, resp. brandförsäkrade. *Punkt 1.*

Tabellen under *punkt 2* är avsedd att upptaga upplysningar om samtliga å fastigheten uppförda *hus*. Såsom hus upptagas och redovisas endast fullt färdiga sådana; finnes hus under byggnad, anföres detta under Anmärkningar. Såsom särskilt hus räknas här i regel fristående eller från annan byggnad medelst brandmur (eller annan från grund till tak räckande skiljevägg utan genomgång) avskilt sådant. Skjul, avträdesbyggnader m. fl. småhus redovisas ej. *Punkt 2.*

Kol. a. För vart och ett av fastighetens hus, vilka betecknas huset I, huset II o. s. v., användes en rad i tabellen. Då flera boningshus eller uthus innehavas av samma hushåll, upptagas de omedelbart efter varandra med anteckning om förhållandet. Om vid bristande utrymme flera blanketter måste användas, antecknas å dessa »forts.» (1, 2, 3 o. s. v.).

Kol. b. Därest huset till sitt huvudändamål är boningshus, resp. uthus, understrykes den tillämpliga beteckningen. Kan huset ej tillräckligt karakteriseras (t. ex. emedan det blott användes till sommarbostad) eller har huset annat ändamål (t. ex. affärshus, verkstadshus, skolhus, sjukhus, hotell o. s. v.), antecknas husets egenskap å den tomma prickraden.

Kol. c. Därest en byggnad skulle vara till ungefär lika delar uppförd av sten och trä eller av annat byggnadsmaterial (t. ex. gjuthus), torde detta förhållande noteras på prickraden.

Kol. d. Med antal våningar i höjd avses hela antalet bottnar eller etager; finnes boningsrum (se nedan under b, punkt 3. a) eller annat rum med eldstad och fönster å vinden eller i källaren, räknas vinds-, resp. källarvåningen som särskild våning. Däremot medräknas *icke* i våningsantalet vanliga torkvindar eller ved- och matkällare.

Kol. e. Här angives antalet av de uteslutande eller huvudsakligen till bostad avsedda lägenheter, vare sig dessa utgöras av hela hus eller delar av hus, för vilka lämnas särskilda lägenhetsuppgifter (enligt form. 2: d).

Kol. f. Här införas numren på de särskilda uppgifter (enl. form. 2: d), varuti närmare uppgifter meddelas angående dessa bostadslägenheter (boningshus). Se nedan under b, första stycket.

Kol. g. I denna kolumn angives antalet av de lokaler (lägenheter), som användas till butiker, kontor, verkstäder, magasin, lador, logar, häst-, ko-, får- eller svinstall o. d., och som inrymmas i resp. hus, men *icke* redovisas å de särskilda lägenhetsuppgifterna, enär de icke användas i förbindelse med i samma hus befintliga boningsrum. Jfr vidare under b, punkt 3. a.

Kol. h, i. Här angives husets årliga hyresvärde på så sätt, att i *kol. h* införes summan av de för uthyrda lägenheter överenskomna årliga hyresbeloppen och i *kol. i* de sammanlagda beräknade årshyrorna för outhyrda, av ägaren begagnade och fritt upplåtna lägenheter (se nedan under b, punkt 2). Hyresvärdet bör upptagas efter å orten gängse hyrespris (ev. genom beräkning av viss ränta och amortering å husets byggnadskostnad).

Under *Anmärkningar* må — förutom upplysning om, huruvida å fastigheten finnes hus under byggnad — meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara av vikt för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter.

b. Bostadslägenhets(hus)uppgifter (form. 2: d).

Rubriken. Därest *flera lägenheter* finnas inom ett hus, som uteslutande eller huvudsakligen äro avsedda till bostad, numrerar uppgiftslämnaren dem själv i den ordning han finner för gott, och såväl varje lägenhets så erhållna nummer (1, 2 o. s. v.) som husets nummer (I, II o. s. v.) enligt fastighetsuppgiften (form. 2: c, punkt 2, kol. a.) antecknas å formuläret. Därå noteras vidare lägenhetens våningsläge (belägenhet i källarvåning, å nedra botten, 1, 2 trappor upp, i vindsvåningen). Därest huset blott inrymmer *en lägenhet* (enfamiljshus), noteras endast husets nummer (I, II o. s. v.) å lägenhetsuppgiften. I båda fallen antecknas fastighetens benämning å därför avsedd plats.

Punkt 1. Här meddelas noggranna uppgifter om lägenhetsinnehavarens namn, yrkesspecialitet (målare, murare o. s. v.) samt (för näringsidkare) ställning i yrket (arbetsgivare d. v. s. person, som stadigvarande betjänar sig av annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas, arbetare d. v. s. person, som har sin huvudsakliga inkomst av lönarbete hos andra, samt självförsörjare d. v. s. person, som driver sin näring utan annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas). För outhyrd (obebodd) lägenhet lämnas punkten tom.

Punkt 2. Här angives genom understrykning av passande beteckning, huruvida lägenheten är av ägaren begagnad, fritt upplåten, uthyrd eller outhyrd. Såsom fritt upplåten betraktas den hyresfria lägenhet, som av husägaren ställts till annan persons förfogande att av denne för egen del användas; sålunda räknas som fritt upplåten t. ex. hyresfri bostadslägenhet för portvakt i ett fabriksbolags hus, varemot fabrikslokal i samma hus anses som av ägaren begagnad. Såsom outhyrda redovisas endast fullt iordningsställda, till inflyttning färdiga lägenheter, vilka icke av ägaren begagnas eller äro fritt upplåtna. Som outhyrd betraktas jämväl sådan lägenhet, vilken visserligen är uthyrd att framdeles (t. ex. 1/1 1913) tagas i bruk, men räkningsdagen (t. ex. 1/12 1912) står oupptagen. Omvänt anses som uthyrd till avflyttning uppsagd lägenhet, ända till dess den blivit av hyresgästen utrymd. Det avgörande är sålunda till-, resp. avträdesdagen eller lägenhetens egenskap av bebodd eller obebodd.

Punkt 3. a. Här införes det antal rum och lokaler, varav lägenheten (enfamiljshuset) utgöres. Såsom boningsrum upptages varje rum, som stadigvarande användes till bostad. Särskild uppgift lämnas därjämte om antalet boningsrum, vilka utgöras av rum utan eldstad eller utan omedelbart sammanhang med övriga med eldstäder försedda rum. Jungfrukammare med direkt dager och stängbar dörr räknas som rum, likaså s. k. hall (där den icke är att anse som vanlig tambur). Garderober o. d. upptagas icke. Rum med spiselkakelugn upptages som boningsrum, ej kök. Kök, använt tillika som boningsrum, upptages dock som kök. Om lägenheten endast har del i kök, angives detta uttryckligen med 1/2, 1/3 o. s. v., varvid nämnaren (2, 3 o. s. v.) betecknar det antal familjer, som tillsammans bruka köket. Hotellägenhet betraktas som uthyrd bostadslägenhet och upptages till hela antalet rum och kök. Förutom egentliga butiks-, verkstads-, magasins- och förrådsrum föras under denna rubrik även kontorsrum, lagerrum o. d. utrymmen. Under ladugårds- och stallrum upptagas häst-, ko-, får- och svinstall. Övriga rum och lokaler, vilka företrädesvis torde utgöras av s. k. anstaltsrum (ämbets-, skol-, logements- o. d. rum), föras under motsvarande rubrik med noggrann uppgift rörande rummens användning under Anmärkningar.

unkt 3. b. Här uppgives, om med lägenheten (enfamiljshuset) utan särskild avgift är förenad tillgång till trädgårds- eller potatisland, samt uppgives i så fall dettas areal i kvadratmeter.

unkt 4. a. Här antecknas för uthyrd lägenhet (enfamiljshus) det överenskomna hyresbeloppet pr år eller månad.

För av ägaren begagnad, fritt upplåten eller outhyrd lägenhet (enfamiljshus) utsättes här det på grundval av motsvarande uthyrda lägenheters hyror beräknade årliga hyresvärdet. Jfr ovan under a, punkt 2, kol. i. *Punkt 4. b.*

Här angives hela antalet i lägenheten (enfamiljshuset) boende personer, ävensom huru många av dessa, som äro barn under 15 år, och huru många, som icke äro medlemmar av lägenhetsinnehavarens familj eller tjänstefolk. Som familjemedlemmar anses makar, barn, barnbarn och föräldrar, ävensom övriga närmare släktingar samt fosterbarn. Bland tjänstefolk inräknas även hos bostadsinnehavaren anställda hantverksgesäller och -lärlingar, som hos honom åtnjuta kost och logi. *Punkt 5.*

Punkt 6 behöver ej av uppgiftslämnaren ifyllas. *Punkt 6.*

Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter. Särskilt torde anmärkas, huruvida bostadsförhållandena under någon viss årstid (t. ex. sommaren) avvika från de förut angivna och i så fall på vilket sätt. *Särskilda anmärkningar.*

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

(Vitt papper.)
Form. 2: f.
(Landsbygden.)

Anvisningar för kontrollanter vid 1912—1913 års allmänna bostadsräkning.

1:o. Kontrollant skall tillse, att uppgift avgivits av *varje* fastighetsägare (husvärd), arrendator eller dennes befullmäktigade ombud, samt att särskilda uppgifter lämnats *dels* för varje *jordbruksfastighet* (formulär å skärt papper): för fastigheten enligt form. 2: a och för å fastigheten förefintliga boningshus (bostadslägenheter) enligt form. 2: b; *dels* för varje *annan fastighet* än jordbruksfastighet (formulär å gult papper): för fastigheten (vare sig den är bebyggd eller obebyggd) enligt form. 2: c och för alla bostadslägenheter, som finnas i å fastighetsuppgiften upptagna hus, enligt form. 2: d. Därest viss del av jordbruksfastighet (t. ex. corps de logis) taxeras som annan fastighet, upptagas dock samtliga uppgifter för ifrågavarande egendom å form. 2: a och 2: b.

2:o. Kontrollant skall genomläsa varje erhållen uppgift och övertyga sig om, att densamma är fullständigt ifylld, och att vid dess skrivande »Anvisningar för uppgiftslämnare till 1912—1913 års bostadsräkning» noggrant iakttagits. Observerade fel och ofullständigheter böra av kontrollanten rättas efter inhämtande av upplysningar från vederbörande uppgiftslämnare.

3:o. Särskilt bör kontrollant övertyga sig om, att husens och lägenheternas nummer å de särskilda lägenhets(hus)uppgifterna (form. 2: b och 2: d, rubriken) överensstämma med motsvarande nummer å uppgiften för den ifrågavarande fastigheten (form. 2: a, punkt 2, kol. a och g; form. 2: c, punkt 2, kol. a och f).

4:o. Beträffande yrkesbeteckningarna i punkt 1 å lägenhets(hus)uppgifterna (form. 2: b och 2: d) tillses med tillhjälp av kontrollanterna tillhandahållen *yrkesförteckning*, att, särskilt vad angår de olika slagen av arbetare, yrkesspecialiteterna äro noggrant och systematiskt angivna.

5:o. Rörande punkt 5 å lägenhets(hus)uppgifterna (form. 2: b och 2: d) tillses, att de i densamma lämnade uppgifterna överensstämma med de för pågående mantalsskrivning inlämnade *mantalsuppgifterna*.

6:o. Sedan kontrollen av uppgiftslämnarnas uppgifter är avslutad, ifylles genom kontrollantens försorg punkt 6 å varje uppgift enligt form. 2: b och 2: d för begagnad bostadslägenhet (boningshus). Detta sker med ledning av senast fastställda *taxeringslängder*. Såsom inkomst för lägenhets(hus)innehavare, resp. övriga familjemedlemmar upptages i första rummet den till inkomstskatt taxerade inkomsten. Saknas inkomstskattetaxering, antecknas i stället taxeringen till bevillning för inkomst av kapital och arbete. Saknas överhuvud uppgift om taxerad inkomst, angives detta genom ett streck (—). Samtidigt med att taxeringslängderna genomgås för detta ändamål, kontrolleras med deras tillhjälp de i form. 2: a, punkt 1: d och form. 2: c, punkt 1: b och 1: d meddelade uppgifterna om hela fastighetens, resp. husens taxeringsvärden.

7:o. Kontrollanten skall slutligen tillse, att primärmaterialet befinner sig i fullt bearbetningsbart skick, varföre genom hans försorg sådana blanketter böra utmönstras och omskrivas, vilka under ifyllnings- eller granskningsarbetet blivit otydliga, söndriga eller nedsmutsade.

8:o. När kontroll- och ifyllningsarbetet är avslutat, bestyrker kontrollanten, att samtliga uppgifter enligt hans förmenande äro fullständigt och riktigt ifyllda, genom att å därtill avsedd plats å kuvertets nedre vänstra hörn teckna datum och namn (signatur).

Obs.! Därest tvekan uppstår med avseende på tillämpningen av någon punkt i anvisningarna för uppgiftslämnare eller kontrollanter vid 1912—1913 års allmänna bostadsräkning, torde hänvändelse *omedelbart* göras till *K. Kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik* (efter den 1 jan. 1913 *Socialstyrelsen*), *Bostadsundersökningen*.

Mönsterifyllning.

(Vitt papper.)
Form. 2: g.
(Landsbygden.)

A. Jordbruksfastighet.

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Kuvert till Form. 2: a—d.
(Landsbygden.)

Bostadsräkningen i *Ovikens* socken.

Uppgifter angående fastigheten *Bjästa n:r 2*
(Benämning.)

Bjästa
(By eller annat samhälle.)

Innehåller *1* st. form. 2: a.
3 » » 2: b.
» » 2: c.
» » 2: d.

Kontroll. / 191..

Bjästa pr Månsåsen den 1/12 1912

Elof Johansson
(Uppgiftslämnare.)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

OBS! Avser endast jordbruksfastighet. En blankett för varje fastighet.

Form. 2: a.
(Landsbygden, *jordbruksfastighet.*)

Bostadsräkningen i *Ovikens* socken.

Uppgifter om *fastigheten* *Bjästa n:r 2*
(Benämning.)

tillhörig *Elof Johansson*
(Ägarens namn.)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. a. Fastighetens **hela** areal *420* har. d. Fastighetens **hela** taxeringsvärde, kr. *30,000*

b. Är brukaren ägare eller arrendator? e. Boningshusens brandförsäkringsvärde, kr. *5,000*
(Det lämpliga understrykes.)

c. I senare fallet, äger markägaren jämväl husen?

Vänd!

(Form. 2: a, baksida.)

2. Uppgifter om å fastigheten befintliga färdigbyggda boningshus.

a	b	c	d	e	f	g	h
Obs! En rad för varje hus	Husets huvudändamål och beteckning (t. ex. mangårdsbyggnad, statarbostad, torpstuga o. s. v.)	Huvudsakligt byggnadsmaterial (sten, trä o. s. v.)	Antal våningar i höjd (etager), källar- och vindsvåning *inräknade* (Se Anvisn.)	Antal uteslutande eller huvudsakligen till *bostad* avsedda lägenheter	Antal till förrådsrum, kontor, verkstad el. dyl. använda lokaler (lägenheter)	Närmare uppgifter om huset (lägenheterna) lämnas i form. 2: b under nedanstående n:r	Anmärkningar om resp. hus (Här uppgives därjämte *uttryckligen*, om i uthusbyggnad förekomma rum (och i så fall huru många), använda som boningsrum för tjänstefolk, daglönare, säsongarbetare m. fl.)
Huset I	*Mangårdsbyggnad*	*trä*	*2*	*1*		*I*	*Användes blott vintertid.*
Huset II	*Mangårdsbyggnad*	*trä*	*1*	*1*		*II*	*Användes blott sommartid*
Huset III	*Torpstuga*	*trä*	*1*	*1*		*III*	*Torparen gör för stugan och 4 tld jord 50 dagsverken pr år*
Huset IV							
Huset V							

Anmärkningar. (Här anmärkes särskilt, om å fastigheten finnes boningshus under byggnad.) *Till egendomen hör dessutom en fäbodstuga om 1 rum och kök i Bergs socken, förra sommaren bebodd av en fäbodpiga, f. n. av 6 skogsarbetare.*

Obs! Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »Forts.» (1, 2, 3 o. s. v.).

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Obs! Avser endast jordbruksfastighet. En blankett för varje hus eller del av hus (lägenhet), som bebos av ett och samma hushåll.

Form. 2: b.
(Landsbygden, *jordbruksfastighet.*)

Bostadsräkningen i *Ovikens* socken.

Uppgifter om { *boningshuset* n:r *I* / *bostadslägenheten* n:r ..... / belägen i källarvåningen — nedra botten — 1 trappa upp — 2 trappor upp — i vindsvåningen i huset n:r ..... (Det tillämpliga understrykes.) } å fastigheten *Bjästa n:r 2* (Benämning.)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. Hus(lägenhets)innehavarens namn: *Elof Johansson*

yrkesspecialitet: *hemmansägare*

ställning i yrket: arbetsgivare — arbetare — självförsörjare.
(Det tillämpliga understrykes.)

Dessa rader ifyllas ej om huset (lägenheten) står obebott.

2. Huset (lägenheten) begagnas av ägaren — är fritt upplåtet — upplåtet mot hyra eller annan avgäld — obebott (outhyrt).
(Det tillämpliga understrykes.)

3. a. Huset (lägenheten) utgöres av

(En siffra insättes på vederbörlig plats.)

5	boningsrum
	därav rum utan eldstad och utan samband med annat eldstadsrum *1*
1	kök.
1	tambur.
2	butiks-, verkstads-, magasins-, förrådsrum o. d.
.....	övriga rum och lokaler. (Specificeras under Anmärkningar.)
9	summa rum och lokaler.

Anmärkningar .....

Vänd!

(Form. 2: b, baksida.)

3. b. Till huset (lägenheten) hörande areal av odlad jord (åker, trädgård ..30.. har. kvm.

4. För huset (lägenheten) betalas en hyra (avgäld) av kr. ..... pr år. pr månad.
(För uthyrt hus [lägenhet]).

5. Antal i huset (lägenheten) boende ..9.. st.
Huru många av de boende äro barn under 15 år? ..2..
Huru många av de boende tillhöra *ej* hus(lägenhets)innehavarens familj eller tjänstefolk? ..0..

6. Taxerad inkomst förhus(lägenhets) innehavaren, kr. ..
» övriga familjemedlemmar »
Summa familjeinkomst, kr. .....

Obs! Punkt 6 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar: (*Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter. Särskilt torde anmärkas, huruvida bostadsförhållandena under någon viss årstid (t. ex. sommaren) avvika från de ovan angivna och i så fall på vilket sätt.*)

Denna lägenhet användes blott vintertid (ungefär 1/10—1/6); sommartid bor familjen i huset nr II.

(Dessutom efter samma grunder avgivna uppgifter enligt form. 2: b för boningshusen II och III.)

Mönsterifyllning.

(Vitt papper.)
Form. 2: h.
(Landsbygden.)

B. Annan fastighet (än jordbruksfastighet).

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Kuvert till Form. 2: a—d.
(Landsbygden.)

Bostadsräkningen i *Högbo* socken.

Uppgifter angående fastigheten *Fridhem*
(Benämning.)
i *Yttre Sandviken*
(By eller annat samhälle.)

Kontroll. / 191..

Innehåller
st. form. 2: a.
» » 2: b
1 » » 2: c.
5 » » 2: d.

Yttre Sandviken pr Sandviken den 5/12 191*2*

Sven Jonsson
(Uppgiftslämnare.)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

OBS! Avser endast annan fastighet än jordbruksfastighet. En blankett för varje fastighet.

Form. 2: c.
(Landsbygden,
annan fastighet
än jordbruksfastighet.)

Bostadsräkningen i *Högbo* socken.

Uppgifter om *fastigheten* *Fridhem*
(Benämning.)
tillhörig *Sven Jonsson*
(Ägarens namn.)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. a. Fastighetens areal *1,500* kvm. b. Vilket är fastighetens hela taxeringsvärde? kr. *11,500*

Därest fastigheten är bebyggd, torde även följande frågor besvaras:

c. Äger husägaren jämväl marken? *Ja*

d. Vilket är husens taxeringsvärde? kr. ....; brandförsäkringsvärde? kr. *10,000*

Vänd!

(Form. 2: c, baksida.)

2. Uppgifter om å fastigheten uppförda **färdigbyggda hus.**

a	b	c	d	e	f	g	h	i
Obs! En rad för varje hus	Husets huvudändamål (Det tillämpliga understrykes; därest så anses nödigt, angives husets användning noggrannare å prickraden)	Huvudsakligt byggnadsmaterial. (Det tillämpliga understrykes; kan materialet ej bestämmas som sten eller trä, angives dess art å prickraden)	Antal våningar i höjd (etager), källar- och vindsvåning *inräknade* (Se Anvisn.)	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad:* antal lägenheter	Lägenheter uteslutande eller huvudsakligen avsedda till *bostad:* närmare uppgifter om lägenheterna (eller huset) lämnas i form. 2: d under nedanstående n:r	Antal till butiker, kontor, verkstäder, magasin, lador, logar, stall o. d. använda lokaler (lägenheter)	Husets hyresvärde pr år: *verklig* hyra för uthyrda lägenheter, kr.	Husets hyresvärde pr år: *beräknad* hyra för av ägaren begagnade, fritt upplåtna eller outhyrda lägenheter, kr.
Huset I	boningshus uthus	sten trä *reveterat*	*3*	*5*	*1—5*	*1*	*800*	
Huset II	boningshus uthus *svinhus, vedbodar m. m.*	sten trä	*1*			*11*		
Huset III	boningshus uthus	sten trä						
Huset IV	boningshus uthus	sten trä						
Huset V	boningshus uthus	sten trä						

Anmärkningar. (Här anmärkes särskilt, om å fastigheten finnes hus under byggnad.) ***Ett envånings trähus, innehållande 2 lägenheter om 1 rum och kök, under byggnad.***

Obs! Om vid bristande utrymme flera blanketter måste brukas, antecknas å dessa »Forts.» (*1, 2, 3 o. s. v.*).

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Obs! Avser endast annan fastighet än jordbruksfastighet. En blankett för varje lägenhet (del av hus) eller hus, som bebos av ett och samma hushåll.

Form. 2: d.
(Landsbygden, *annan fastighet* än jordbruksfastighet.)

Bostadsräkningen i *Högbo* socken.

Uppgifter om { *boningshuset* n:r ..... / *bostadslägenheten* n:r *1* / belägen i källarvåningen — nedra botten / — 1 trappa upp — 2 trappor upp — / i vindsvåningen i huset n:r *I* / (Det tillämpliga understrykes.) } å fastigheten *Fridhem* (Benämning.)

Genomläs noggrant anvisningarna, innan uppgiften skrives.

1. Lägenhets(hus)innehavarens namn: *Erik Jansson*

Yrkesspecialitet: *målare*

ställning i yrket: arbetsgivare — arbetare — självförsörjare.
(Det tillämpliga understrykes.)

Dessa rader ifyllas ej för outhyrd lägenhet (hus).

2. Lägenheten (huset) begagnas av ägaren — är fritt upplåten — uthyrd — outhyrd (obebodd).
(Det tillämpliga understrykes.)

3. a. Lägenheten (huset) utgöres av

(En siffra insättes på vederbörlig plats.)

1	boningsrum
	därav rum utan eldstad (och utan samband med annat eldstadsrum) .....
1	kök.
1	tambur.
1	butiks-, verkstads-, magasins-, förrådsrum o. d.
1	ladugårds- och stallrum o. d.
.....	övriga rum och lokaler. (Specificeras under Anmärkningar.)
5	summa rum och lokaler.

Anmärkningar .....

Vänd!

(Form. 2: d, baksida.)

3. b. Till lägenheten (huset) hörande areal av trädgårds-(potatis-)land *100* kvm.

4. a. För lägenheten (huset) *betalas* en hyra av kr. *150* pr år. / pr mån.
(För uthyrd lägenhet [hus])

b. För lägenheten (huset) kan *beräknas* en årlig hyra av kr. .....
(För av ägaren begagnad, fritt upplåten, outhyrd lägenhet [hus].)

5. Antal i lägenheten (huset) boende? *5*
Huru många av de boende äro barn under 15 år? *2*
Huru många av de boende tillhöra *ej* lägenhets(hus)innehavarens familj eller tjänstefolk? *1*

6. Taxerad inkomst för lägenhets(hus)innehavaren, kr. .....
» övriga familjemedlemmar, kr. .....
Summa familjeinkomst, kr. .....

Obs! Punkt 6 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar. (*Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter. Särskilt torde anmärkas, huruvida bostadsförhållandena under någon viss årstid (t. ex. sommaren) avvika från de ovan angivna och i så fall på vilket sätt.*)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(Dessutom efter samma grunder avgivna uppgifter enligt form. 2: d för lägenheterna n:r 2, 3, 4 och 5 i huset n:r I.)

K. KOMMERSKOLLEGIUM.
Avdelningen för arbetsstatistik.
Bostadsundersökningen.

Yrkesförteckning.

I. Jordbruk och skogshushållning m. m.

1. Förvaltningspersonal.
2. Tjänare i husbondens kost.
3. Tjänare på stat utan torp.
4. D:o med torp.
5. Daglönare (timlöns-, ackordsarb.) utan torp.
6. D:o med torp.
7. Dagsverkstorpare.

15. Skogs- och flottningsarbetare.

20. Andra.

II. Gruvdrift och malmförädling.

25. Ingenjörer och verkmästare (inkl. ritare).
30. Förvaltningspersonal.
35. Gruvarbetare.
40. Arbetare vid järnbruk, kopparverk o. d.

45—49. Andra.

III. Industri och hantverk m. m.

A. Jord-, sten- och glasindustri.

50. Gips- och cementarb.
51. Stenhuggare o. d.
52. Tegelbruksarbetare.
53. Porslinsarbetare.
54. Glasarbetare.

55—59. Andra (kakelfabriksarbetare m. fl.)

B. Metall- o. maskinindustri

60. Guldsmeder.
61. Ur- och instrumentmakare.
62. Gjutare och formare.
63. Bleck- och plåtslagare.
64. Kopparslagare.
65. Smeder och hovslagare.
66. Verktygsarbetare.
67. Filare och bänkarbetare.
68. Maskinarbetare.
69. D:o hantlangare.
70. Elektriker.

71—79. Andra (galvaniseringsarb., emaljeringsarb., förnicklingsarb., lampfabriksarb., gördelmakare m. fl.).

C. Trävaruindustri.

80. Sågverks- och brädgårdsarbetare.
81. Maskin- och modellsnickare.
82. Möbel- och finsnickare (träsnickare).
83. Svarvare.

84—89. Andra (tunnbindare, vagnmakare, korgmakare, korkarbetare m. fl.).

D. Byggnadsverksamhet.

90. Jord-, betong- o. schaktningsarbetare (inkl. gatu-, väg- o. vattenbyggnadsarbetare).
91. Grundläggare, bergsprängare oeh stensättare.
92. Rörläggare, gas- och vattenledningsarb.
93. Murare.
94. Murarbetsmän och tegelbärare.
95. Byggnadssnickare och timmermän.
96. Skeppsbyggare, varvstimmermän.
97. Måleriarbetare.
98. Bildhuggare och gipsmakare.
99. Glasmästare och förgyllare.
100. Kakelugnsuppsättare.

101—109. Andra.

E. Läder-, hår-, gummi- o. d. industri.

110. Garveriarbetare.
111. Sadelmakare och tapetserare.
112. Gummifabriksarbetare.
113. Andra (borstbindare m. fl.).

F. Textilindustri.

120. Spinneriarbetare.
121. Väveriarbetare.
122. Beredningsarbetare.
123. Färgeriarbetare.

124—129. Andra (repsl., segelmak. m. fl.).

G. Beklädnadsindustri.

130. Herrskrädderiarbetare.
131. Kapp- och klädsömmerskor.
132. Linnesömmerskor.
133. Trikotagearbetare.
134. Modister.
135. Skomakeri- och skofabriksarbetare.
136. Handskmakeriarbetare.
137. Hattmakeriarbetare.
138. Tvätt- och strykningsarbetare.

139—149. Andra (buntmakare, frisörer, baderskor m. fl.).

H. Närings- och njutningsmedelsindustri.

150. Kvarnarbetare.
151. Mejeriarbetare.
152. Bageriarbetare.
153. Konditori- och chokladarbetare.

154. Slakteri- och charkuteriarb.
155. Sockerfabriksarbetare.
156. Tobaksarbetare.
157. Bryggeri- och mineralvattensarbetare.
158—169. Andra (margarinarb. m. fl.).

I. Kemisk-teknisk- och belysningsindustri.

170. Såp-, tvål- och ljusarbetare.
171. Tändsticksarbetare.
172. Gas- och elektricitetsverksarbetare.
173—179. Andra (gödningsarbetare, laboranter m. fl.).

J. Trämasse- och pappersindustri.

180. Pappersbruksarbetare.
181. Bokbinderi- och kartongarbetare.
182. Tapetfabriksarbetare.
183—189. Andra.

K. Grafisk industri.

190. Typografer.
191. Litografer och kemigrafer.
192. Fotografer.
193—199. Andra (stilgjutare, galvanisörer, stereotypörer m. fl.).

L. Industri och hantverk, ej särskilt specif.

200. Ingenjörer, ritare och verkmästare, alla slag.
201. Maskinister.
202. Eldare.
203. Fabriksarbetare, ej specificerade.
204. Kontors- och lagerbiträden.
205. Månadskarlar och lagerarbetare.
206—219. Andra.

IV. Handel och samfärdsel.

A. Kontors-, bank- och försäkringspersonal.

220. Bokhållare, korrespondenter etc.
221—229. Andra.

B. Butiks- och magasinspersonal.

230. Bokhållare, expediter, kassörskor etc.
235. Handelsarbetare (lager-, m. fl.).
236—239. Andra.

C. Hotell-, kafé- och restaurangrörelse.

240. Servitörer.
241. Vaktmästare, städerskor m. fl.
245. Kockar och kokerskor.
246. Diskerskor, köksor m. fl.
247—249. Andra (dränggar, tvätterskor m. fl.).

D. Landtransport.

250. Bud (springpojkar och -flickor).
251. Varuutkörare.
252. Kuskar och åkeriarbetare.
255. Järnvägs- och spårvägspersonal.
256—259. Andra.

E. Vattentransport.

260. Kaptener, styrmän, sjömän.
263. Maskinister, eldare, kollämpare.
265. Stuveriarbetare.
266—269. Andra.

F. Handel och samfärdsel, ej särskilt specificerade.

270—279. Diverse personal.

V. Husligt arbete.

280. Hushållerskor.
281. Hus- och barnjungfrur.
282. Kokerskor och köksor.
283. Ensamjungfrur.
285. Tvätt- och rengöringsarbete.
286—289. Andra.

VI. Allmän och litterär verksamhet.

290. Litterär verksamhet, sjukvård.
291—299. Andra.

VII. Arbete, ej hänförligt till annan grupp.

300. Grovarb. (renhållningsarb., vedhuggare etc.).
301—320. Andra (f. d. militärer).

Mom. 1. De löpande nummer, vid vilka icke är angivet någon särskild yrkesbeteckning, äro avsedda att användas i mån av behov, d. v. s. för särskilda å yrkesförteckningen icke upptagna specialiteter inom resp. yrkesgrupper.

Mom. 2. Ovanstående yrkesförteckning avser, som synes endast förvaltningspersonal, d. v. s. befälspersonal, som ej själv deltager i arbetet, samt förmän och arbetare inom olika yrkesgrupper; de självständiga näringsidkarna (godsägare, hemmansägare, arrendatorer, bruks- och sågverksägare o. s. v.) torde i regel kunna klassificeras enbart med tillhjälp av de uppgifter, de själva lämnat om sitt yrke eller sysselsättning.

II. 1913—1914 års bostadsräkning.

a. Stadssamhällena.

K. SOCIALSTYRELSEN.
Byrån för socialstatistik.

Bostadsundersökningen.
Rikstel. 140 77.

(Brunt papper.)

Kuvert till Form. 9: a.
Obs! Ett kuvert för varje *hus* med bostadslägenheter.

Bostadsräkningen i ..... stad. köping. municipalsamhälle.

Huset är beläget å tomten (fastigheten) n:r ..... i kvarteret .....

med adress n:r ..... vid ..... gata. gränd. väg.

.....
(Benämning)

Huset inrymmer ..... (Antal) till bostad använda eller avsedda lägenheter, för vilka särskilda uppgifter lämnas.

..... den / 191...

.....
(Ägare, v. värd.)

K. SOCIALSTYRELSEN.
Byrån för socialstatistik.

Bostadsundersökningen.
Rikstel. 140 77.

OBS! En blankett för varje till bostad avsedd lägenhet (del av hus) eller hus, som bebos av ett och samma hushåll eller som står outhyrd (obebodd).

(Vitt papper.)

Form. 9: a.
(Stadssamhällen.)

Bostadsräkningen i ..... stad / köping / municipalsamhälle

1 a. *Tomten* (fastigheten) n:r ..... i kvarteret .....

..... (Benämning)

b. Ägarens namn .....

2 a. Utgöres *bostaden* av ett helt hus (ev. flera) eller utav del av hus (lägenhet)?

b. I senare fallet, är bostaden belägen i källarvåningen — å nedre botten — 1, 2, 3, 4 trappor upp — i vindsvåningen?

(Det tillämpliga understrykes)

3. Lägenhets(hus)innehavarens namn: .....
(Ifylles även för av ägaren begagnad lägenhet [hus]).

yrkesspecialitet .....

För yrkesutövare angives tillika ställning som: arbetsgivare — självförsörjare (utan lejd arbetshjälp) — arbetare.

(Det tillämpliga understrykes)

4. Lägenheten (huset) begagnas av ägaren — är fritt upplåten — uthyrd — outhyrd (obebodd).

(Det tillämpliga understrykes)

5 a. Lägenheten (huset) utgöres av

(En siffra insättes på vederbörlig plats. — Med boningsrum förstås rum, som stadigvarande användes till bostad; kök [rum med spis], använt tillika som boningsrum, upptages dock som kök.)

(Antal)	
.....	boningsrum
	därav rum utan eldstad .....
.....	kök
.....	butiks-, verkstads-, kontors- o. d. affärsrum
.....	övriga rum och lokaler.
	(Närmare redogörelse lämnas under Anmärkningar)
.....	summa rum och lokaler.

Anmärkningar .....

5 b. Är lägenheten (huset) försedd med tambur — matkällare (matbod) — skafferi — tillgång till tvättstuga (brygghus) — vattenledning — avloppsledning — avträde: eget, gemensamt för ..... familjer.

(Antal)

(Det tillämpliga understrykes)

Vänd!

(Form. 9: a, baksida.)

6 a. För lägenheten (huset) *betalas* en hyra av kr. ..... pr år / pr mån.
(Ifylles för uthyrd lägenhet [hus])

b. För lägenheten (huset) kan *beräknas* en årlig hyra av kr. .....
(Ifylles för av ägaren begagnad, fritt upplåten, outhyrd lägenhet [hus])

---

7. Hur länge har hyresgästen bebott sin nuvarande lägenhet? ..... år / mån.
(Ifylles endast för uthyrd lägenhet [hus])

---

8. Antal i lägenheten (huset) *boende:*	Manl.	Kvinnl.	Summa
Familjemedlemmar	.....	.....	.....
Arbetsbiträden (tjänstefolk, gesäller, lärlingar)	.....	.....	.....
Övriga	.....	.....	.....
Hela antalet boende	.....	.....	.....
Därav barn under 15 år	.....	.....	.....

---

9. Taxerad inkomst för lägenhets(hus)innehavaren, kr. .....

» » » övriga familjemedlemmar, kr. .....

Summa familjeinkomst, kr. .....

OBS! Punkt 9 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar: (Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

K. SOCIALSTYRELSEN.
Byrån för socialstatistik.
Bostadsundersökningen.
Rikstel. 140 77.

(Vitt papper.)
(Stadssamhällen.)

Anvisningar för kontrollanter vid 1913—1914 års allmänna bostadsräkning.

1:o. Kontrollant skall tillse, att av vederbörande fastighetsägare (husvärd) eller dennes befullmäktigade ombud (vice värd) uppgift enligt form. 9: a avlämnas för *varje* till bostad avsedd lägenhet (del av hus) eller hus, som bebos av ett och samma hushåll eller som står outhyrd (obebodd).

Uppgifterna för av ägaren begagnade, fritt upplåtna eller outhyrda bostadslägenheter ifyllas direkt av vederbörande fastighetsägare (husvärd). Vad lägenhetsuppgifterna för uthyrda bostadslägenheter beträffar, böra de av husvärden utlämnas till ifyllande av resp. hyresgäster, men är värden jämväl i detta fall ansvarig för, att dessa uppgifter bliva fullständigt avgivna och riktigt ifyllda.

Samtliga uppgifter rörande ett och samma hus skola inlämnas i för ändamålet särskilt avsett *kuvert* till form. 9: a. Å detsamma skola antecknas tomtens kvarters- och adressnummer (ev. fastighetens benämning), ävensom noteras det antal uppgifter enligt form. 9: a, vilka i kuvertet innehållas. Dessa och andra uppgifters riktighet bestyrker uppgiftslämnaren genom att förse kuvertet med sin namnteckning.

2:o. Kontrollant skall genomläsa varje erhållen uppgift och övertyga sig om, att densamma är fullständigt och riktigt ifylld. Observerade fel och ofullständigheter böra av kontrollanten rättas efter inhämtande av upplysningar från vederbörande uppgiftslämnare.

3:o. Vid granskningen av form. 9: a bör särskilt iakttagas:
att såsom särskilt *hus* (punkt 2) i regel räknas fristående eller från annan byggnad medelst brandmur avskilt sådant;
att (punkt 4) såsom fritt upplåten betraktas den hyresfria lägenhet (hus), som av ägaren ställts till annan persons förfogande att av denne för egen del användas; sålunda räknas som fritt upplåten t. ex. hyresfri bostadslägenhet för portvakt, gårdskarl, vice värd o. dyl.;
att såsom *boningsrum* (punkt 5) upptages varje rum, som stadigvarande användes till bostad. — *Kök* (rum med spis), använt tillika som boningsrum, upptages dock som kök. Om lägenhet endast har del i kök, angives detta uttryckligen med 1/2, 1/3 o. s. v., varvid nämnaren (2, 3 o. s. v.) betecknar det antal familjer, som tillsammans bruka köket; samt
att med beteckningen *arbetsgivare* (punkt 3) förstås yrkesutövare, som stadigvarande betjänar sig av annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas, med *självförsörjare* hantverkare o. dyl., som driver sin näring utan annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas, samt med *arbetare* yrkesutövare, som har sin huvudsakliga inkomst av lönarbete hos andra.

4:o. Beträffande yrkesbeteckningarna i punkt 3 tillses med tillhjälp av kontrollanterna tillhandahållen *yrkesförteckning*, att, särskilt vad angår de olika slagen av arbetare, yrkesspecialiteterna äro noggrant och systematiskt angivna. Därest hus(lägenhets)innehavaren icke bedriver egentligt yrkesarbete, torde hans (hennes) huvudsakliga sysselsättning eller underhållsmedel (t. ex. egenskapen av pensionär eller understödstagare) uppgivas.

5:o. Rörande punkt 8 tillses, att de i densamma lämnade uppgifterna överensstämma med de för pågående mantalsskrivning inlämnade mantalsuppgifterna.

6:o. Sedan kontrollen av uppgiftslämnarnas uppgifter är avslutad, ifylles genom kontrollantens försorg punkt 9 å varje uppgift. Detta sker med ledning av senast fastställda taxeringslängder. Såsom inkomst för hus(lägenhets)innehavaren, resp. övriga familjemedlemmar upptages i första rummet den till inkomstskatt taxerade inkomsten. Saknas inkomstskattetaxering, antecknas i stället taxeringen till bevillning för inkomst av kapital och arbete. Saknas över huvud uppgift om taxerad inkomst, angives detta genom ett streck (—).

7:o. Kontrollanten skall slutligen tillse, att primärmaterialet befinner sig i fullt bearbetningsbart skick, varför genom hans försorg sådana blanketter böra utmönstras och omskrivas, vilka under ifyllnings- eller granskningsarbetet blivit otydliga, söndriga eller nedsmutsade.

Obs.! Därest tvekan uppstår med avseende på tillämpningen av någon punkt i formulär eller anvisningar, torde hänvändelse omedelbart göras till *K. Socialstyrelsen, Byrån för socialstatistik*, Stockholm St.

b. Landsbygden.

K. SOCIALSTYRELSEN.
Byrån för socialstatistik.

Bostadsundersökningen.
Rikstel. 140 77.

OBS! En blankett för varje hushåll vare sig dess bostad utgöres av flera hus, ett hus eller del av hus (lägenhet).

(Gult papper.)
Form. 9: b.
(Landsbygden.)

Bostadsräkningen i ..... socken.

1 a. *Fastighetens* benämning: .....
b. Ägarens namn: .....
c. Ägas hus och mark av samma person? .....

2. Utgöres *bostaden* av ett helt hus (ev. flera) eller utav del av hus (lägenhet)?
(Det tillämpliga understrykes)

3. Hus(lägenhets)innehavarens namn: .....
(Ifylles även för av ägaren begagnat hus [lägenhet]).
yrkesspecialitet: .....
För yrkesutövare angives tillika ställning som: arbetsgivare — självförsörjare (utan lejd arbetshjälp) — arbetare.
(Det tillämpliga understrykes)
För jordbrukare angives därjämte brukningsdelens storlek: ..... tld odlad jord.
(Här insättes en siffra)

4. Huset (lägenheten) begagnas av ägaren — är fritt upplåtet — upplåtet mot hyra eller annan avgäld.
(Det tillämpliga understrykes)

5. Huset (lägenheten) utgöres av

(Antal)	
.....	boningsrum.
	därav rum utan eldstad .....
.....	kök.
.....	butiks-, verkstads-, kontors- o. d. affärsrum.
.....	övriga rum och lokaler.
	(Närmare redogörelse lämnas under Anmärkningar)
.....	summa rum och lokaler.

(En siffra insättes på vederbörlig plats. — Som boningsrum upptages varje rum, som stadigvarande användes till bostad; kök [rum med spis], använt tillika som boningsrum, upptages dock som kök).

Anmärkningar .....

Vänd!

(Form. 9: b, baksida.)

6 a. För huset (lägenheten) *betalas* en avgäld (hyra) av kr. ..... pr år. pr mån.

(Ifylles för uthyrt hus [lägenhet]).

---

7. Antal i huset (lägenheten) *boende:*

	Manl.	Kvinnl.	Summa
Familjemedlemmar	.....	.....	.....
Arbetsbiträden (tjänstefolk, gesäller, lärlingar)	.....	.....	.....
Övriga	.....	.....	.....
Hela antalet boende	.....	.....	.....
Därav barn under 15 år	.....	.....	.....

---

8. Taxerad inkomst för hus(lägenhets)innehavaren, kr. .....

» » » övriga familjemedlemmar, kr. .....

Summa familjeinkomst, kr. .....

OBS! Punkt 8 ifylles *ej* av uppgiftslämnaren.

Särskilda anmärkningar: (Här meddelas varje ytterligare upplysning, som kan vara erforderlig för en riktig uppfattning av lämnade uppgifter. Särskilt torde anmärkas, huruvida bostadsförhållandena under någon viss årstid [t. ex. sommaren] avvika från de ovan angivna och i så fall på vilket sätt.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

K. SOCIALSTYRELSEN.
Byrån för socialstatistik.
Bostadsundersökningen.
Rikstel. 140 77.

(Vitt papper.)
(Landsbygden.)

Anvisningar för kontrollanter vid 1913—1914 års allmänna bostadsräkning.

1:o. Kontrollant skall tillse, att av vederbörande fastighetsägare (husvärd), arrendator eller dennes befullmäktigade ombud uppgift enligt form. 9: b avgivits för vart och ett å resp. fastighet bosatt *hushåll*; påpekas må, att på lantegendomar samtliga hushåll i arbetarbostäder, å torp o. dyl. skola medtagas.

Därest från en och samma fastighet inlämnas flera bostadsuppgifter, böra de vara inlagda i särskilt omslag, försett med anteckning om fastighetens benämning.

2:o. Kontrollant skall genomläsa varje erhållen uppgift och övertyga sig om, att densamma är fullständigt och riktigt ifylld. Observerade fel och ofullständigheter böra av kontrollanten rättas efter inhämtande av upplysningar från vederbörande uppgiftslämnare.

3:o. Vid granskningen av form. 9: b bör särskilt iakttagas:

att såsom särskilt *hus* (punkt 2) i regel räknas fristående eller från annan byggnad medelst brandmur avskilt sådant;

att (punkt 4) såsom fritt upplåten betraktas den hyresfria lägenhet (hus), som av husägaren ställts till annan persons förfogande att av denne för egen del användas; sålunda räknas som fritt upplåten t. ex. hyresfri bostadslägenhet i arbetarbostadshus för statare, stuga, som fritt bebos av gammal orkeslös tjänare o. s. v.

att såsom *boningsrum* (punkt 5) upptages varje rum (även i uthusbyggnader förekommande kammare för tjänstefolk, daglönare, säsongarbetare m. fl.), som stadigvarande användes till bostad. — *Kök* (rum med spis), använt tillika som boningsrum, upptages dock som kök. Om lägenhet endast har del i kök, angives detta uttryckligen med 1/2, 1/3 o. s. v.), varvid nämnaren 2, 3 o. s. v.) betecknar det antal familjer, som tillsammans bruka köket. — För jordbruksdriften nödiga utrymmen (stall, ladugårdar m. fl. ekonomihus) redovisas icke; samt

att med beteckningen *arbetsgivare* (punkt 3) förstås yrkesutövare (inkl. jordbrukare), som stadigvarande betjänar sig av annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas, med *självförsörjare* hantverkare eller småbrukare, som driver sin näring utan annan arbetshjälp än familjemedlemmarnas, samt med *arbetare* yrkesutövare, som har sin huvudsakliga inkomst av lönarbete hos andra.

4:o. Beträffande yrkesbeteckningarna i punkt 3 tillses med tillhjälp av kontrollanterna tillhandahållen *yrkesförteckning*, att, särskilt vad angår de olika slagen av arbetare, yrkesspecialiteterna äro noggrant och systematiskt angivna. Därest hus(lägenhets)innehavaren icke bedriver egentligt yrkesarbete, torde hans (hennes) huvudsakliga sysselsättning eller underhållsmedel (t. ex. egenskap av pensionär eller understödstagare) uppgivas.

5:o. Rörande punkt 7 tillses, att de i densamma lämnade uppgifterna överensstämma med de för pågående mantalsskrivning inlämnade mantalsuppgifterna.

6:o. Sedan kontrollen av uppgiftslämnarnas uppgifter är avslutad, ifylles genom kontrollantens försorg punkt 8 å varje uppgift. Detta sker med ledning av senast fastställda taxeringslängder. Såsom *inkomst* för hus(lägenhets)innehavaren, resp. övriga familjemedlemmar upptages i första rummet den till inkomstskatt taxerade inkomsten. Saknas inkomskattetaxering, antecknas i stället taxeringen till bevillning för inkomst av kapital och arbete. Saknas överhuvud uppgift om taxerad inkomst, angives detta genom ett streck (—).

7:o. Kontrollanten skall slutligen tillse, att primärmaterialet befinner sig i fullt bearbetningsbart skick, varför genom hans försorg sådana blanketter böra utmönstras och omskrivas, vilka under ifyllnings- och granskningsarbetet blivit otydliga, söndriga eller nedsmutsade.

Obs.! Därest tvekan uppstår med avseende på tillämpningen av någon punkt i formulär eller anvisningar, torde hänvändelse omedelbart göras till *K. Socialstyrelsen, Byrån för socialstatistik,* Stockholm St.